ROMÂNIA
MINISTERUL APĂRĂRII NAȚIONALE

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE

"CAROL I"

SERIE NOUĂ

1
ianuarie
martie
2010

ANUL XX

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ DE IMPORTANȚĂ NAȚIONALĂ DE CATEGORIA "B"
RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE
DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR (CNCSIS)

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

Responsabilitatea privind conţinutul articolelor
revine în totalitate autorilor.

BULETINUL
UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE
DE APĂRARE "CAROL I"

C U P R I N S

Analiza corelației dintre apărarea colectivă şi apărarea națională 9
Prof.univ.dr. GHEORGHE BOARU
Lt.col.drd. LAURENȚIU MANDOCESCU

Operații militare multinaționale în spațiul afgan 19
Prof.univ.dr. GHEORGHE BOARU
Lt.col.drd. LAURENȚIU MANDOCESCU

Mijloace softpower utilizate în operațiile de reconstrucție 27
Lt.col.conf.univ.dr. CONSTANTIN POPESCU

Concepția de întrebuințare pe termen lung a forțelor terestre ale Marii Britanii 35
Lt.col.lect.univ.dr. STAN ANTON
Lt.col.lect.univ.dr. ALIN BODESCU

Procesul de management al țintelor (siblajul) în forțele terestre 52
Lt.col.lect.univ.dr. STAN ANTON

Rolul platformelor spațiale în cadrul sistemelor de comunicații informatice militare 67
Col.(r.) prof.univ.dr. GRUIA TIMOFTE
Col.drd. AUREL BUCUR

Integrarea senzorilor din spațiul de luptă în cadrul războiului bazat pe rețea.....79
Col.(r.) prof.univ.dr. GRUIA TIMOFTE
Col.drd. AUREL BUCUR

Impactul progresului tehnologic asupra acțiunilor militare în spațiul de luptă modern.....88
Lt.col.drd. LIVIU VASILE STAN

Unele abordări ale marketingului în era digitală.....93
Col.prof.univ.dr. GHEORGHE MINCULETE

Organizarea spațiului național şi a traficului aerian.....109
Cdor.drd. SERGIU−DANIEL DIVOIU

Modelul cultural al organizației şcolare – îmbinare între general şi specific.....123
Lect.univ.drd. ADRIANA RÎŞNOVEANU

Rolul managerului în procesul schimbării la nivelul organizației şcolare.....133
Lect.univ.drd. ADRIANA RÎŞNOVEANU

Motivarea personalului.....140
Lect.univ.drd. SORINA−MIHAELA MARDAR

Brainstorming-ul şi tehnicile derivate.....150
Lect.univ.drd. SORINA−MIHAELA MARDAR

Managementul conflictului în instituțiile militare de învățământ.....155
Lt.col. ION SERJANT

Evoluții privind noul concept de securitate al Chinei.....172
Mr. WEI TIAN
Lt.col. GHEORGHE DEACONU

Componenta de securitate a Organizației de Cooperare de la Shanghai 182
Mr. WEI TIAN

The Jordanian point of view on the Middle East peace and on war against terrorism.....187
Lt.col. SABER ALKHALIFAT
Maj. AWAD DALALAH

Elemente ale procesului de transformare a armatei României
după integrarea în NATO şi în Uniunea Europeană.....191
Lt.col.dr. LAURENȚIU−CRISTIAN DUMITRU

Dimensiunea juridică a Tratatului de la Varşovia. Implicații
asupra structurilor politice şi militare ale organizației 203
Lt.col.dr. LAURENȚIU−CRISTIAN DUMITRU

Tendințe şi evoluții ale mediului de securitate 217
Col.drd. CRISTINEL DOBREANU

Prevenirea surprinderii la nivel strategic.....225
Col.drd. CRISTINEL DOBREANU

Riscuri, amenințări şi pericole cu determinări asupra protecției civile 234
Col. CLAUDIU BRATU

Perspective ale evoluției diplomației militare române
ca factor important în diminuarea efectelor amenințărilor
asimetrice actuale 252
Col. CRISTIAN CIŞMIGIU

Diplomația militară – instrument principal de realizare
a obiectivelor politicii externe române.....259
Col. CRISTIAN CIŞMIGIU

Studiu privind eficientizarea hrănirii efectivelor armatei
în etapa actuală, marcată de efectele crizei economice mondiale.....271
Col.dr.ec. EMIL MARE
Lt.col.ec. CĂTĂLIN CIOCA

Principii şi caracteristici ale operațiilor de contrainsurgență bazate
pe informații în cadrul operațiilor de stabilitate din Afganistan.....294
Lt.col. IURI TĂNASE
Cpt. BENONE OBREJA

Obiectivele privind transformarea generate de capabilitățile
NATO facilitate de rețea 305
Col.(r.) prof.univ.dr. GRUIA TIMOFTE
Col.drd. AUREL BUCUR

Competenţele profesionale – deziderat al formării pentru cariera didactică 312
Conf.univ.dr. MIHAELA PĂIŞI LĂZĂRESCU

Dilema operaţiilor de stabilitate şi reconstrucţie 319
Col. PASCU FURNICĂ

Relaţiile Uniunii Europene cu statele din Asia – Parteneriatul Strategic UE – China 331
Lt.col.drd. CORNELIU DINCO

Uniunea pentru Mediterana – un parteneriat imposibil? 339
Lt.col.drd. CORNELIU DINCO

Principalele tendinţe în mediul de securitate actual 348
Cpt.cdor.ing. ANDREI VLADIMIR SURUGIU

Tactici şi strategii utilizate în campaniile de relaţii publice 359
Lt.col.drd. MARIAN DANIEL MARIN

Transformări geopolitice. Rolul NATO şi politica europeană de securitate..... 370
Col.drd. ADRIAN POPA

Ordinea internaţională. Concepte şi obiective politico-militare în U.E 378
Col.drd. ADRIAN POPA

Contramăsuri specifice CCD în operaţii ofensive 386
Lt.col.drd. COSTINEL NIŢU

Folosirea materialelor şi tehnicilor CCD – factor important al supravieţuirii forţelor în spaţiul de luptă modern 393
Lt.col.drd. COSTINEL NIŢU

Construcţia mentală a viitorilor ingineri militari..... 401
Conf.univ.dr. MARIA IACOB

Informaţia – element important al puterii şi armă de luptă în confruntările armate moderne 414
Col.drd. CLAUDIU−VICENŢIU TOMA

Rolul României ca furnizor de securitate în cadrul NATO şi UE 421
Lt.col.drd. NICOLAE VATU

Transformările economice şi militare ale mediului de securitate global.....430
Lt.col.drd. NICOLAE VATU

Critica procesărilor de tip filosofic.....442
Lt. MARINEL−ADI MUSTAȚĂ

O interpretare paradigmatică a procesărilor de tip ideologic.....448
Lt. MARINEL−ADI MUSTAȚĂ

Falsa securitate: modificarea capitolului VII al Cartei ONU 455
Lt.col. FLORIAN CÎRCIUMARU

Evoluția confruntărilor armate. Trecut, prezent şi viitor 461
Drd. ANDREI NICOLAE CONDOVICI

Răspunderea internațională penală în contextul fenomenului conflictologic actual 471
Avocat dr. VALENTIN-STELIAN BĂDESCU

Cadrul juridic național de combatere şi reprimare a crimei organizate transfrontaliere.....495
Lt.col.proc.mil.drd. CLAUDIU LAZĂR

Amenințări la adresa păcii şi securității în epoca contemporană.....504
Lt.col.drd. DORIAN−ROLAND ENE

Cadrul juridic internațional al desfăşurării operațiilor multinaționale de menținere a păcii.....517
Magistrat-asistent drd. CORINA VÎLCEA

Politica juridico-administrativă a Uniunii Europene 525
Magistrat drd. MARIANA-DIDINA MIHAI

Răspunderea juridică a subiectelor de drept internațional public 538
Cpt.just.mil. FLORENTIN−ADRIAN ILIE

Principii generale privind gestionarea crizelor şi conflictelor.....543
Asist.univ.drd. MARIAN BRABOVEANU

Corespondența dintre competența formală şi competența profesională în organizația militară.....552
TANIA STOEAN

Realizarea compatibilității dintre acțiunile de recrutare-selecție
și elementele specifice funcțiilor și/sau posturilor
în organizația militară 558
TANIA STOEAN

Cooperarea structurată permanentă în domeniul apărării –
provocări și oportunități 563
Drd. DRAGOȘ ILINCA

Comunicarea în mediul internațional contemporan –
influența mass-media și efectele comunicării mediatice 576
Drd. MARIA PRIOTEASA

Managementul crizelor în viziunea U.E..... 581
Drd. MARIA PRIOTEASA

Concepte și definiții în relațiile publice din mediul militar..... 584
Drd. IOANA MATEESCU

Relațiile publice – o necesitate în contextul democratizării 589
Drd. IOANA MATEESCU

Informația în situații de criză 593
Drd. DRAGA−NICOLA CRĂCIUN

Delimitări conceptuale ale situației de criză..... 600
Drd. DRAGA−NICOLA CRĂCIUN

Conceptul de identitate europeană de securitate și apărare 607
Drd. MIHAELA BUȘE

Riscuri, amenințări și vulnerabilități specifice criminalității
transfrontaliere 624
Drd. VIOREL ȘERBĂNOIU

Sistemul de sănătate al SUA – sistem perfect
sau în stare de faliment..... 629
Drd. NORY−MARIOARA JURJUȚ

Evoluția sistemelor de sănătate în Europa..... 635
Drd. NORY−MARIOARA JURJUȚ

ANALIZA CORELAȚIEI DINTRE APĂRAREA COLECTIVĂ ŞI APĂRAREA NAȚIONALĂ

CORRELATION ANALYSIS BETWEEN COLLECTIVE DEFENCE AND NATIONAL DEFENCE

Prof.univ.dr. Gheorghe BOARU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.drd. Laurențiu MANDOCESCU**
U.M. 02588 Drobeta-Turnu Severin

Constituită în scopul apărării colective, alianţa manifestă astăzi caracteristici ale securității colective şi practică instrumente ale securității de cooperare. NATO trebuie să fie pregătită pentru protecția şi apărarea colectivă prin descurajarea şi dezorganizarea oricărui atac venit din exterior, având capacitatea de a acționa în cazul când este necesar oriunde, nefiind constrânsă de limite geografice. În mod similar, prin capacitățile şi activele de care dispune, de la caz la caz, NATO participă la operațiile desfăşurate sub mandatul altor organizații internaționale sau coaliții de țări care implică membrii NATO.

Set up for the purpose of collective defence, the Alliance shows today features of collective security and practice tools of cooperative security. NATO must be ready to help, deter, defend, disrupt and protect itself colectivelly against attacks from abroad, not being constrained by predetermined geographical limits, and having the capacity to act as and where required. Similarly, NATO may need to provide its assets and capabilities, on case-by-case basis, to assist in operations conducted by other international organizations or coalitions of countries involving NATO members.

Cuvinte cheie: alianță, apărare colectivă, apărare națională, misiuni, securitate.
Keywords: *alliance, collective defense, national defense, missions, security.*

Desfăşurarea şi încheierea „Războiului Rece” au condus la prăbuşirea sistemului bipolar de organizare a arhitecturii internaționale de securitate şi trecerea la un nou sistem în care se confruntă două tendințe: organizarea arhitecturii de securitate pe criteriul unipolarității, pe de o parte, dorit şi promovat de către SUA şi, pe de altă parte, organizarea arhitecturii de

* e-mail: *boarugheorghe@yahoo.com*
** e-mail: *laurentiumandocescu@yahoo.com*

securitate pe criteriul multipolarității, promovat de către unele state şi organizații, precum Federația Rusă, R. Chineză şi Uniunea Europeană.

Statele naționale nu mai pot rezolva singure complexitatea problemelor care s-au internaționalizat şi, de aceea, ele sunt obligate să se integreze în structuri de securitate internaționale.

Ca atare, se manifestă un proces de integrare în structurile de securitate precum NATO şi Uniunea Europeană, la care a aderat şi România.

Aceasta presupune crearea unor compatibilități cu respectivele structuri, care nu pot fi realizate decât prin acțiuni în toate domeniile vieții sociale: politic, social, ecologic, militar etc., cu efecte negative asupra nivelului de trai al populației, cel puțin pe termen scurt. În aceste condiții, pe măsura integrării în aceste structuri de securitate, statele naționale îşi vor transfera o serie de competențe către instituțiile interguvernamentale sau supranaționale.

România se află din punct de vedere geografic la intersecția a cel puțin trei zone de interes geostrategic: rusesc, european şi american. Opțiunea de integrare a țării noastre în NATO şi UE a reprezentat acțiunea naturală, necesară şi legitimă, derivată din dreptul internațional, din interesele şi valorile comune ale României cu cele occidentale. Dealtfel, atât NATO, cât şi UE au asigurat şi asigură securitate, stabilitate şi prosperitate pentru membrii săi, cooperare şi stabilitate internațională, respectarea drepturilor omului, statului de drept şi a competențelor naționale ale statelor membre.

Dreptul statelor la apărarea individuală şi la apărarea colectivă este asigurat prin prevederile Cartei ONU, semnată la San Francisco în ziua de 26 iunie 1945. Astfel, se permite „dreptul inerent de autoapărare individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al ONU, până când Consiliul de Securitate va lua măsurile necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale[1]. De asemenea, Carta permite „existența unor acorduri sau organisme regionale destinate a se ocupa cu probleme privind menținerea păcii şi securității internaționale care sunt susceptibile de acțiuni cu caracter regional, cu condiția că asemenea acorduri ori organisme, precum şi activitatea lor, să fie compatibile cu scopurile şi principiile organizației[2]. Atât NATO, cât şi UE, prin Tratatul Atlanticului de Nord din 4 aprilie 1949, semnat la Washington, respectiv tratatele Uniunii Europene, respectă prevederile Cartei ONU şi, prin urmare, sunt construite în deplină legalitate şi legitimitate.

Una dintre dimensiunile securității naționale este apărarea națională, care are drept scop prevenirea, descurajarea şi respingerea oricărei agresiuni militare la adresa României. Apărarea națională cuprinde ansamblul de măsuri

[1] *Carta ONU*, art.51.
[2] *Idem*, art.52.

şi activităţi adoptate şi desfăşurate de statul român în scopul de a garanta suveranitatea naţională, independenţa şi unitatea statului, integritatea teritorială a ţării şi democraţia constituţională. Este un atribut inalienabil al statului român şi se poate realiza atât prin apărare individuală, cât şi prin apărare colectivă.

Apărarea individuală este specifică statelor nealiate şi neintegrate în alianţe sau coaliţii. În situaţii excepţionale, statele naţionale integrate în alianţe pot fi puse în postura de a se apăra în mod individual sau în cadrul unor coaliţii formate pe baza unor înţelegeri conjuncturale.

Din experienţa NATO şi a modului de aplicare a Tratatului Atlanticului de Nord, putem defini apărarea colectivă ca un ansamblu de măsuri şi acţiuni desfăşurate în toate domeniile de un grup de state, reunite într-o alianţă sau coaliţie pe baza unui tratat sau înţelegere, în conformitate cu prevederile Cartei ONU, în scopul apărării valorilor şi intereselor fundamentale comune împotriva oricărei agresiuni armate, menţinerii stabilităţii şi securităţii internaţionale.

Apărarea colectivă mai poate fi definită şi ca totalitatea măsurilor luate şi acţiunilor întreprinse de structurile militare interaliate pentru întârzierea, oprirea sau respingerea agresorului.

Între apărarea naţională şi cea colectivă există o relaţie biunivocă, întrucât acestea se presupun şi se intercondiţionează reciproc. Scopul şi obiectivele apărării naţionale se pot realiza cel mai eficient în cadrul apărării colective.

Apărarea naţională şi apărarea colectivă nu sunt incompatibile. Prima poate fi considerată ca parte a apărării colective, atunci când toate obiectivele ei se regăsesc în cele ale apărării colective, sau complementară, când doar o parte dintre acestea sunt comune. În cadrul Alianţei, apărarea naţională se concepe şi se planifică într-un sistem integrat pe baza principiilor cuprinse în Tratat.

În baza obligaţiilor pe care statele naţionale le au în cadrul Alianţei, ele pot să-şi dezvolte capacităţi militare în funcţie de posibilităţile, situaţia şi interesele specifice.

Alianţele pot cuprinde principii şi norme prevăzute în tratate, un sistem instituţional politico-militar şi capacităţi militare comune şi cele ale statelor naţionale, precum şi misiunile de îndeplinit.

Apărarea colectivă se desfăşoară pe baza unor tratate elaborate şi adoptate de un grup de state constituite în alianţe sau coaliţii cu respectarea strictă a Cartei ONU.

În cuprinsul tratatelor sunt incluse scopul, obiectivele, misiunile Alianţei şi modalităţile de organizare şi funcţionare a acesteia. Deciziile se iau la nivelul politic, prin unanimitatea voturilor exprimate de către statele membre.

Orice acţiune întreprinsă de o alianţă politico-militară ce vizează pacea şi securitatea internaţională trebuie să fie compatibilă cu scopurile şi

principiile Cartei ONU, să fie adusă imediat la cunoştinţa Consiliului de Securitate şi să nu afecteze în nici un fel puterea şi îndatoririle acestuia.

Alianţele politico-militare pot fi folosite de către Consiliul de Securitate pentru aplicarea acţiunilor de constrângere a unor state sub autoritatea obligatorie a acestuia. De asemenea, o alianţă politico-militară nu poate acorda sprijin unui stat supus unor constrângeri din partea Consiliului de Securitate.

Orice stat poate deveni membru al unei alianţe politico-militare depunând un instrument de aderare, dacă se angajează să respecte prevederile tratatului care stă la baza Alianţei, primeşte invitaţia de aderare, care este aprobată de parlamentele statelor membre. În acelaşi timp, orice stat poate înceta a mai fi parte a tratatului, prin depunerea unui instrument de denunţare în condiţiile stabilite prin tratat.

Pe baza tratatului, alianţa politico-militară elaborează strategii de acţiune pentru îndeplinirea scopului şi obiectivelor comune şi instituţii militare adecvate. Scopul şi obiectivele Alianţei se realizează prin acţiuni separate ale statelor membre sau în comun în cadrul apărării colective, în care scop statele membre vor creşte capacitatea lor individuală şi colectivă de rezistenţă împotriva unui atac armat şi îşi vor oferi asistenţa mutuală necesară.

Alianţa politico-militară asigură indivizibilitatea securităţii aliaţilor: un atac împotriva unuia dintre ei este considerat un atac împotriva tuturor. Partajarea echitabilă a rolurilor, riscurilor şi responsabilităţilor, cât şi avantajelor legate de apărarea comună reprezintă unul dintre principiile care dau substanţă şi coeziune alianţei.

Pentru stabilirea scopului şi obiectivelor unei alianţe politico-militare se au în vedere:

- valorile şi interesele fundamentale comune;
- prevederile Cartei ONU;
- riscurile, ameninţările, vulnerabilităţile şi pericolele la adresa securităţii alianţei, în ansamblul său, şi la adresa statelor membre.

Scopul unei alianţe politico-militare este apărarea valorilor şi intereselor fundamentale comune împotriva oricărei agresiuni armate, menţinerea stabilităţii şi securităţii internaţionale în conformitate cu prevederile Cartei ONU.

NATO este organizaţia politico-militară la care a aderat şi România în anul 2004, pentru că scopul şi obiectivele acesteia corespund cel mai bine cu scopul şi obiectivele apărării naţionale. „Scopul NATO este definit în Tratatul Atlanticului de Nord din 4 aprilie 1949 ca fiind apărarea popoarelor, moştenirea şi civilizaţia comune, bazate pe principiile democraţiei, libertăţii individuale şi supremaţia dreptului, favorizarea democraţiei, libertăţile

individuale în regiunea Atlanticului de Nord, unirea eforturilor pentru apărarea colectivă şi pentru apărarea păcii şi securității internaționale[3]".

Scopul unei alianțe politico-militare se realizează prin îndeplinirea unor obiective care, în principiu, ar putea fi:

- elaborarea unor strategii de acțiune în concordanță cu prevederile Cartei ONU şi cu evoluția fenomenului militar contemporan;
- cooperarea internațională;
- organizarea unui sistem de conducere politico-militară eficient;
- crearea şi menținerea unor capabilități militare integrate operaționale;
- lărgirea şi consolidarea alianței prin primirea de noi membri şi prin menținerea coeziunii dintre statele membre;
- prevenirea, descurajarea şi respingerea oricărei agresiuni militare produse asupra membrilor alianței;
- realizarea unor obiective de securitate, altele decât războiul.

Pe baza tratatului, alianțele politico-militare elaborează strategii de acțiune în care sunt cuprinse obiectivele, misiunile, forțele, mijloacele şi modalitățile necesare pentru îndeplinirea acestora.

Misiunile alianței sunt de esență politico-militară şi cuprind domeniile securității şi apărării, precum şi alte domenii prin care se asigură prevenirea şi gestionarea crizelor, care ar putea afecta interesele alianței.

În domeniul securității se pot proiecta şi îndeplini misiuni, precum:

- crearea unui mediu internațional de securitate favorabil pentru îndeplinirea scopului şi obiectivelor alianței;
- consultarea permanentă a membrilor alianței în vederea identificării riscurilor şi amenințărilor la adresa intereselor comune şi coordonarea corespunzătoare a eforturilor comune;
- colaborarea permanentă cu instituțiile internaționale de securitate în problemele de interes ale alianței;
- cooperarea şi parteneriatul cu alte țări şi organizații care pot contribui la îndeplinirea unor obiective de interes comun.

În domeniul apărării alianței, misiunile pot fi:

- apărarea păcii şi garantarea independenței politice şi integrității teritoriale a statelor membre;
- gestionarea eficace şi eficientă a crizelor prin operații militare;
- participarea la acțiuni multinaționale pentru prevenirea crizelor majore care ar putea afecta interesele alianței, pacea şi stabilitatea internațională.

Misiunile alianței politico-militare pot fi îndeplinite prin participarea tuturor statelor membre sau a celor interesate, în funcție de situația concretă

[3] *NATO Handbook*, 2006, p.15.

creată. Alianţa în întregul ei nu poate fi angajată în rezolvarea unei crize decât cu aprobarea tuturor membrilor săi şi numai în condiţiile prevederilor tratatului şi ale Cartei ONU.

Pentru îndeplinirea obiectivelor alianţei, pe baza prevederilor tratatului, se creează structuri organizatorice de conducere politico-militară şi de execuţie.

La nivelul de conducere politico-militară se constituie o structură care este investită cu autoritate politică şi puteri decizionale, alcătuită din reprezentanţi permanenţi ai tuturor statelor membre. Deciziile se iau prin consensul statelor membre, reprezentanţii acestora, cu rangul de ambasadori, fiind secondaţi de personal politic şi militar.

Această structură are competenţa de a crea organisme subordonate şi de a stabili responsabilităţi pe domenii de activitate. Pentru avizarea activităţilor militare pentru instituţia supremă a alianţei se creează o structură militară. Aceasta este ajutată în activitatea sa de un stat major militar integrat, alcătuit din personal militar detaşat din diferite ţări şi personal civil administrativ.

Acesta este organul executiv al structurii militare şi veghează la exercitarea în bune condiţii a directivelor şi hotărârilor acesteia. Pentru conducerea nemijlocită a acţiunilor militare se poate crea o structură integrată de comandă, formată din comandamente strategice şi regionale.

În compunerea structurilor de execuţie pot intra forţe de răspuns la criză, forţe de reacţie rapidă, forţe principale şi forţe de sprijin (rezervă), a căror compunere diferă în funcţie de evoluţia riscurilor şi ameninţărilor la adresa alianţei.

Misiunile militare ale alianţei, aşa cum au fost prevăzute de Concepţia Strategică, din anul 1999, continuă să fie relevante: descurajarea şi apărarea împotriva oricărei ameninţări împotriva statelor membre ale alianţei potrivit articolelor 5 şi 6 ale Tratatului de la Washington (apărarea colectivă), iar pentru consolidarea securităţii şi stabilităţii în zona euroatlantică prevenirea conflictelor şi angajarea activă în managementul crizelor, inclusiv prin operaţii de răspuns la criză. Perenitatea acestor misiuni este o consecinţă a constantelor mediului de securitate: posibilitatea unui atac la adresa integrităţii teritoriale a statelor aliate, instabilitatea generată de statele eşuate, în curs de eşuare sau de conflictele şi crizele regionale, accelerarea proceselor de globalizare, precum şi efectele asupra mediului şi demografiei în schimbare.

Apărarea colectivă este şi va rămâne scopul fundamental al alianţei, chiar dacă noile provocări au afectat configuraţia răspunsului şi chiar dacă Alianţa a luat în considerare şi alte misiuni posibile. NATO nu are inamici declaraţi şi deci nu se aşteaptă la un atac convenţional masiv. Cu toate acestea, estimările în vigoare recunosc posibilitatea unor atacuri neconvenţionale şi recomandă dezvoltarea capabilităţilor corespunzătoare

contracarării acestor ameninţări, aproape imateriale, la adresa securităţii statelor membre. În acest context, una dintre misiunile Forţei de Răspuns a NATO (NRF) este chiar intervenţia în situaţii prevăzute de articolul 5 al Tratatului de la Washington.

Combaterea terorismului este una dintre noile misiuni de securitate cu caracter permanent, subcomponentă a apărării colective, terorismul fiind declarat principala ameninţare la adresa securităţii colective (supravegherea căilor de comunicaţie maritime, prin Operaţia *Active Endeavour* fiind o dovadă în acest sens).

Descurajarea. Forţele nucleare, prin excelenţă o armă creată în scopuri distructive, vor continua să-şi producă efectele ca pârghie politică în vederea menţinerii păcii şi prevenirii coerciţiei şi războiului. Practic, aceasta este materializată de importanţa forţelor nucleare americane dislocate în Europa, puse la dispoziţia NATO şi menţinute la un nivel minim suficient care să garanteze pacea şi stabilitatea. Această forţă de descurajare a NATO, credibilă şi flexibilă, este chemată să joace un rol chiar mai important în contextul riscului proliferării armelor de distrugere în masă. Astfel că, descurajarea, apărarea colectivă, controlul armamentelor şi neproliferarea, vor continua să joace un rol major pentru îndeplinirea obiectivelor de securitate al Alianţei.

Misiunile noi. Evoluţia mediului de securitate post 1999 a adus în prim-plan noi misiuni în care componenta militară a Alianţei are un rol activ. Riscurile generate de terorism, dar şi cerinţa de a avea forţe capabile să se deplaseze la distanţe mari şi apte să acţioneze în medii austere adaugă misiunilor de înaltă intensitate, la scară mare, specifice apărării colective, necesitatea desfăşurării unui număr mai mare de operaţii de mică anvergură, la fel de solicitante, dar diferite de cele planificate în trecut.

La summit-ul de la Riga, din luna noiembrie 2006, Alianţa a decis că trebuie concepută şi dezvoltată în regim de urgenţă o politică, dar şi proceduri care să stabilească contribuţia NATO la operaţiile de răspuns la crize, cu aplicativitate directă în Afganistan şi Kosovo. Directiva Politicii Generale (Comprehensive Political Guidance – CPG)[4] adoptată la acest summit a constat în recunoaşterea faptului că Alianţa, pe lângă misiunea sa principală, de apărare colectivă, îşi focalizează eforturile pe operaţiile de răspuns la criză.

Cunoaşterea situaţiei maritime este în acelaşi timp o capabilitate şi o misiune care se manifestă, în mod similar cunoaşterii situaţiei aeriene. Produsul va permite Alianţei să controleze activitatea desfăşurată în apele internaţionale, fapt ce se va dovedi de mare utilitate în soluţionarea crizelor.

---

[4] *Comprehensive Political Guidance*, http://www.nato.int/docu/basictxt/b061129e.htm, http://www.nato.int/issues/com_political_guidance/index.html, http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0C54E3B3-1E9CBE1E-2C24-A6A8C7060233&lng=en&id=39778.pdf, *The Quaterly Journal Summer, 2007*, pp. 87-93, accesat la 20.01.2010.

Securitatea energetică este o altă provocare cu care se confruntă Alianța. Desigur că NATO nu este un actor principal în acest context, însă poate aduce un plus de valoare în anumite sectoare care rămân a fi identificate. Mai bine de 90% din comerțul mondial este desfăşurat pe mare, reprezentat, în principal, de petrolierele şi de terminalele de la țărm, de preluare a hidrocarburilor, iar 65 % din consumul Europei occidentale de gaze naturale şi țiței tranzitează anual căile de comunicație maritime din Marea Mediterană, incluzând şi conductele care leagă Libia de Italia, Marocul de Spania. În acest context, este evident că securitatea maritimă, realizată cu forțele navale aliate, se constituie în precondiție a securității energetice (exemplu fiind Operația Active Endeavour).

În actualul mediu de securitate, premisele fundamentale ale politicii de apărare sunt adaptate la tipologia riscurilor şi crizelor prin încorporarea, alături de diplomația preventivă, a unor noi misiuni ale forțelor armate şi definirea parametrilor de adaptare a organismului militar la acestea. Aderarea României la NATO a impus asumarea unui rol suplimentar în această direcție, cu implicații majore în creşterea capacităților operaționale ale structurilor armatei puse la dispoziție pentru executarea întregii game de misiuni ale Alianței, inclusiv cele de apărare colectivă.

În prezent, operațiile conduse de NATO nu mai au o delimitare geografică strictă, ele putând fi desfăşurate în orice parte a globului, oricând va fi nevoie şi într-un timp de reacție foarte scurt. În acelaşi context, se relevă necesitatea dobândirii capacităților necesare de a conduce operații expediționare multinaționale, în mod rapid şi eficace, de a descuraja, a respinge, apăra şi de a proteja împotriva terorismului, de a contribui la protejarea teritoriului Alianței şi a populațiilor țărilor membre, de a sprijini în mod consecvent orice formă de efort de reconstrucție şi stabilizare. Pentru îndeplinirea angajamentelor asumate prin integrarea în Alianță, politica de apărare a României presupune un accent sporit pe dezvoltarea capacităților de desfăşurare în teatrul de operații a forțelor, a elementelor de susținere şi dislocare a acestora.

Probabilitatea unui război global a fost înlocuită cu riscul apariției unor conflicte mici, regionale, care dacă nu sunt gestionate la timp pot avea implicații majore asupra securității regionale sau chiar globale.

În acest context, participarea Armatei României la operațiile de răspuns la criză în cadrul unor coaliții în afara teritoriului național constituie una dintre principalele modalități de intervenție pentru gestionarea crizelor de la începutul acestui mileniu, şi vizează: sprijinul comunității internaționale în asigurarea păcii şi securității, afirmarea şi creşterea rolului României de generator de securitate şi stabilitate, dezvoltarea şi diversificarea cooperării cu toate statele, instruirea şi pregătirea unităților şi efectivelor participante corespunzător particularităților mediului internațional şi a modului de acțiune în zonele de conflict şi realizarea standardizării şi interoperabilității depline cu armatele țărilor membre NATO.

În acest sens, în Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale, din anul 2004 se stipulează că România va participa la efortul de apărare colectivă, considerând că orice atac asupra unui stat membru NATO reprezintă un atac împotriva tuturor aliaţilor, asigurându-şi capacităţile proprii de acţiune politică şi militară pentru a participa la acţiunile de răspuns la o asemenea agresiune.

Viitorul României, ca forţă credibilă, impune armatei sale să fie pregătită pentru dislocarea unor structuri, ca parte a unei forţe de coaliţie mai largi, în teatrele de operaţii unde se execută misiuni de răspuns la criză.

În perspectivă, promovarea păcii şi menţinerea echilibrului internaţional reprezintă o aspiraţie legitimă a întregii umanităţi şi preocuparea fundamentală la acest început de mileniu a tuturor statelor lumii şi crearea condiţiilor pentru trecerea la un sistem de securitate bazat pe integrarea europeană. Este oarecum dificil de anticipat fizionomia operaţiilor de răspuns la criză în viitor.

Oricum, oricând, în afară de punctele „calde" actuale, pot apărea şi altele în diferite zone de pe glob, situaţii în care se va recurge la intervenţia NATO.

În viitor, Armata României va participa la întregul spectru de misiuni NATO, de la misiuni tip articolul 5, la operaţii de răspuns la criză, inclusiv pe componente de reconstrucţie şi stabilizare.

De asemenea, România şi-a propus să participe la dezvoltarea componentei europene de securitate, deoarece corespunde obiectivelor asigurării coerenţei şi cooperării la nivel NATO şi U.E., al evitării duplicărilor şi dezvoltării congruente în domeniul capabilităţilor militare, conform principiului „capacităţi separabile, dar nu separate".

Contribuţia României la securitatea regională este direcţionată spre afirmarea rolului de contribuitor în domeniul securităţii şi factor de stabilitate în Europa de Sud-Est, rol prin care îşi asigură propria stabilitate şi capacitatea de a acţiona ca stat membru NATO

Din pachetul de forţe disponibile pentru operaţii de răspuns la criză, sub mandat ONU şi U.E. şi pentru formaţiuni multinaţionale regionale, fac parte următoarele structuri din Armata României: Forţa multinaţională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE) – SEEBRIG: 1 batalion de infanterie; 1 companie de geniu; 1 pluton de cercetare; 1 pluton transport; 1 companie de transmisiuni (doar atunci când suntem ţara gazdă); 1 companie de stat major (doar atunci când suntem ţara gazdă).

În decembrie 2008, membrii SHIRBRIG (Brigada multinaţională în aşteptare cu capacitate de luptă ridicată pentru operaţiuni NATO) au decis desfiinţarea iniţiativei prin retragere unilaterală. Majoritatea statelor membre se aflau în imposibilitatea îndeplinirii sarcinilor asumate în cadrul SHIRBRIG datorită prezenţei sporite în noile teatre de operaţii (Irak, Afganistan).

În acest context, Consiliul Suprem de Apărare a Ţării (CSAŢ) a decis retragerea României din cadrul SHIRBRIG, în ianuarie 2009.

Da altfel, perspectiva participării Armata României la misiuni de răspuns la criză, în anul 2010, presupune continuarea misiunilor executate în anul 2009.

Pentru viitor, operaţiile de răspuns la criză vor rămâne o formă de activitate politică, diplomatică, umanitară şi militară, o misiune de prim rang a organizaţiilor internaţionale, guvernelor şi forţelor armate din toate statele lumii. Spectrul larg al operaţiilor de răspuns la criză la care a participat Armata României a contribuit în mod direct la perfecţionarea instruirii şi la creşterea interoperabilităţii cu structuri ale unor armate membre NATO.

Concluzionând, o alianţă militară nu are o armată distinctă, proprie, ci îşi creează structuri comune de conducere politico-militară, iar statele naţionale membre contribuie cu forţe militare, care pot fi temporare sau permanente şi care se află sub o comandă unică, fiind în concordanţă cu principiile fundamentale din ţările membre şi cu rol de a asigura apărarea ţărilor membre. Un exemplu de alianţă politico-militară de succes este NATO care a asigurat, pe parcursul unei perioade de timp de peste jumătate de secol, securitatea şi apărarea statelor membre, pacea şi stabilitatea internaţională.

Reafirmând valorile de bază, principiile şi scopurile alianţei, în acest an, la summit-ul care va avea loc în Portugalia, statele membre vor conveni asupra formulării unei noi strategii prin elaborarea unui Nou Concept Strategic, care va trebui să definească, pe termen lung, rolul NATO, în contextul noului mediu de securitate al secolului XXI.

BIBLIOGRAFIE

Drew M. Dennis, Snow M. Donald, *Making Twenty-First Century Strategy: An Introduction to Modern National Security Processes and Problems*, Maxwell Air Force Base, Air University Press, 2006.

Frunzeti Teodor, *Organizaţiile internaţionale în era globalizării,* Editura Academia Forţelor Terestre, Sibiu, 2000.

Carta Albă a Securităţii şi Apărării Naţionale, Bucureşti, 2004.

Carta ONU.

The Alliances's New Strategic Concept, adoptat de Şefii de Stat şi de Guvern la Washington la data de 24 Aprilie 1999, capitolul „Fundamental Security Tasks", Press Release NAC-S(99)65.

NATO Handbook, 1110 Brussels – Belgium, 2006.

OPERAȚII MILITARE MULTINAȚIONALE ÎN SPAȚIUL AFGAN

MULTINATIONAL MILITARY OPERATIONS IN AFGHAN SPACE

Prof.univ.dr. Gheorghe BOARU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.drd. Laurențiu MANDOCESCU**
U.M. 02588 Drobeta-Turnu Severin

Evoluțiile recente ale situației din Afganistan ne permit să afirmăm că războiul este departe de a se fi încheiat, în ciuda eforturilor Alianței şi ale Coaliției de a sprijini guvernul şi reconstrucția. Țara este încă divizată. Producția şi traficul de droguri, corupția, exacerbarea fundamentalismului religios şi luptele interne reprezintă un permanent pericol pentru forțele NATO şi ale coaliției.

Recent evolutions in Afghanistan situation allow us to say that war is far from being over, in spite the Alliance' and the Coallition's efforts to support Government and reconstruction. The country is still divided. Production and drug trafficking, corruption and raise of religious fundamentalism feed inner fights and pose a permanent danger to NATO and Coallition forces.

Cuvinte cheie: NATO, ISAF, Enduring Freedom, Corp Aliat de Reacție Rapidă, securitate, strategie.
Keywords: *NATO, ISAF, Enduring Freedom, Allied Rapid Reaction* Corp, *security, strategy*.

Implicațiile atacurilor din 11 septembrie pentru NATO au fost imediate şi de lungă durată, astfel, la o zi după tragicele evenimente din Washington şi New York, Consiliul Nord-Atlantic invocă Articolul 5, clauza apărării colective a Tratatului de la Washington, pentru prima dată în istoria sa.

În decursul a câteva săptămâni de la producerea atacurilor teroriste, NATO a lansat Operația *Eagle Assist* şi Operația *Active Endeavour*, dislocând

* e-mail: *boarugheorghe@yahoo.com*
** e-mail: *laurentiumandocescu@yahoo.com*

aeronave ale Alianţei echipate cu Sisteme Aeropurtate de Alertă şi Control (AWACS) în Statele Unite şi acţionând pentru descurajarea activităţilor teroriste în Marea Mediterană. De asemenea, începând cu 7 octombrie 2001 o parte din aliaţi sub conducerea SUA declanşează operaţia *Enduring Freedom* pentru răsturnarea regimului taliban şi îndepărtarea *al Qaida* din Afganistan.

La întâlnirea de la Reykjavik (Islanda), din mai 2002, miniştrii afacerilor externe din ţările NATO au ajuns la concluzia că pentru a-şi îndeplini întreaga gamă de misiuni, NATO trebuie să fie capabil să dispună în teren de forţe care se pot deplasa rapid oriunde este nevoie de ele, care pot desfăşura operaţii de lungă durată şi la mari distanţe şi care sunt capabile să-şi îndeplinească obiectivele. După aceasta, aliaţii au convenit că NATO, prin experienţa şi expertiza sa în planificarea şi desfăşurarea operaţiilor multinaţionale, poate oferi, după caz, sprijin în planificarea operaţiilor coaliţiilor non-NATO care implică participarea individuală a aliaţilor. Această decizie a permis Comandamentului Suprem al Puterilor Aliate din Europa (Supreme Headquarters Allied Powers Europe-SHAPE) de la Mons (Belgia), să sprijine pentru prima dată o operaţie non-NATO în vederea asigurării coordonării contribuţiilor cu trupe, generării forţelor, furnizării de informaţii secrete şi a sistemelor de comunicaţii şi informatice.

Astfel, prin rezoluţia 1386 a Consiliului de Securitate al ONU[1] s-a consfinţit înfiinţarea Forţei Internaţionale pentru Asistenţă şi Securitate (International Security Assistance Force-ISAF), care a fost dislocată pe teritoriul Afganistanului pe o perioadă de 6 luni. Subliniem faptul că ISAF nu a fost şi nu este mandatată să conducă operaţii antiteroriste.

La 02.01.2002, şi-a început la Kabul misiunea de menţinere a păcii ISAF sub egida ONU, astfel:

- ISAF I a fost sub conducerea Marii Britanii, participând la această misiune 18 state, inclusiv din 12 state membre NATO, cinci state partenere şi unul non-NATO (Noua Zeelandă).
- ISAF II va fi preluată de Turcia pentru 6 luni, începând cu data de 23 iunie 2002, până în februarie 2003, participă 20 de state, din partea NATO nouă state membre, zece partenere şi unul non-NATO (Noua Zeelandă).
- ISAF III este preluată de către Germania şi Olanda, care au solicitat SHAPE să le asigure sprijin în planificarea, ca o operaţie non-NATO mandatată de ONU, operaţiei ISAF. NATO a aprobat această cerere în octombrie 2002, iar SHAPE a găzduit o conferinţă de generare a forţelor ISAF în noiembrie 2002 (prima conferinţă de acest fel pentru o operaţie non-NATO).

[1] http://www.nato.int/ebookshop/introduction_to_nato/nato_security_rou.pdf
http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=38648&idlnk=&cat=
http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=38662, accesate la 15 ianuarie 2010.

Participă din partea NATO 26 de state, 11 state membre NATO, 14 state partenere şi unul non-NATO (Noua Zeelandă).

- ISAF IV, NATO (JHC Heidelberg, Germania) preia comanda ISAF. Canada, după ce anunță că este gata să furnizeze cea mai mare parte a forțelor pentru comandamentul ISAF (începând din august 2003), dar că nu deține un comandament național potrivit pentru a forma nucleul comandamentului ISAF, apelează la NATO şi, împreună cu Germania şi Olanda, invită Alianța să preia comanda ISAF. Aliații sunt de acord să-şi asume acest rol, şi la un an după ce convenise că forțele NATO trebuie să se pregătească să acționeze dincolo de limitele spațiului euroatlantic, Alianța decide mai întâi să sprijine ISAF ca o operație non-NATO care implică aliați şi parteneri, pentru ca apoi să preia comanda ISAF şi să aprobe dislocarea de forțe în Afganistan care să lucreze sub mandat ISAF începând cu data de 16 aprilie 2003.
- ISAF V, condusă de NATO, sub comanda Generalul locotenent Rick Hillier, Canada, între februarie 2004 – august 2004.
- ISAF VI, condusă de NATO, sub comanda Lt. Gen Jean-Louis Py, Franța, EUROCORPS, între august 2004 – februarie 2005.
- ISAF VII, condusă de NATO, sub comanda Lt. Gen Ethem Erdagi, Corpul cu Dislocare Rapidă NATO (NATO Rapid Deployable Corps-NRDC-T), Turcia, între februarie 2005 - august 2005.
- ISAF VIII, condusă de NATO, sub comanda Lt. Gen Mauro Del Vecchio, NRDC-IT, Italia, între august 2005 – mai 2006.
- ISAF IX, condusă de NATO, sub comanda Lt. Gen. David Richards, Comandamentul Corpului Aliat de Reacție Rapidă (Allied Rapid Reaction Corps-ARRC) Britanic, între mai 2006 – februarie 2007.
- ISAF X, condusă de NATO, sub comanda Generalului Dan McNeill, US Army Forces Command, între februarie 2007 – ianuarie 2008.
- ISAF a XI, condusă de NATO, sub comanda Generalului Dan McNeill, US Army Forces Command, între februarie 2008 – iunie 2008.
- ISAF a XII, condusă de NATO, sub comanda Generalului David McKiernan US Army Forces Command între iunie 2008 – iunie 2009;
- ISAF a XIII: condusă de NATO, sub comanda Generalului Stanly McCrystal, US Army Forces Command, iunie 2009 – prezent, participă la această misiune un număr de 43 de state.

Decizia de a prelua comanda ISAF şi prin aceasta angajarea NATO în Afganistan a avut un impact de lungă durată asupra stabilirii noilor structuri ale comenzii şi forțelor Alianței, generării forțelor, planificării şi acțiunilor, precum şi asupra sustenabilității operațiilor multinaționale desfăşurate în teatre aflate la mari distanțe.

În ceea ce priveşte aranjamentele de comandă şi control, ISAF este prima operaţie a NATO care a testat, încă de la început, conceptul comandamentelor pe trei niveluri – strategic, operaţional şi în teatru – din cadrul noii Structuri de Comandă a Alianţei. Astfel, comandamentul ISAF din Kabul se subordonează SHAPE (comandamentul strategic al NATO), prin intermediul Comandamentului Forţelor Întrunite (JFC) aliat din Brunssum, Olanda, care este comandamentul operaţional.

Acest aranjament permite Comandantului Suprem Aliat din Europa (Supreme Allied Commander Europe-SACEUR) care în acelaşi timp este şi Comandantul Comandamentului american pentru Europa (COMUSEUR) să furnizeze ISAF directive strategice, fără a se implica în managementul la nivel operaţional, care reprezintă responsabilitatea Comandamentului Forţelor Întrunite (Joint Force Commands-JFC).

ISAF este de altfel prima operaţie într-un teatru de operaţii a JFC Brunssum şi, de aceea, un reper fundamental în dezvoltarea acestuia ca un comandament la nivel operaţional.

În plus, ISAF este prima operaţie condusă de NATO pentru care comandamentele terestre ale Forţelor cu Nivel de Operativitate Gradual[2] (Gradual Readiness Forces-GRF), un element cheie al Structurii de Forţe a Alianţei, care asigură nucleul comandamentelor din teatru prin rotaţie.

După încheierea ISAF IV şi V, GRF-urile au preluat rolul celor două comandamente ale Structurii de Comandă a NATO – Centrul Întrunit de Comandă de la Heidelberg, Germania, şi JFC Brunssum – care au asigurat nucleul comandamentului ISAF. După Eurocorp (ISAF VI, din august 2004 până în februarie 2005), Corpul cu Dislocare Rapidă al NATO (NRDC-T) condus de Turcia, şi-a asumat comanda rotativă în cadrul ISAF VII şi acelaşi corp a preluat, sub conducerea Italiei, comanda ISAF din august 2005 până în 4 mai 2006 când comanda a revenit Armatei Britanice.

Deşi există unele dezavantaje asociate dislocării şi redislocării în şi din Afganistan a unui comandament de valoare corp de armată la fiecare şase luni, inclusiv în ceea ce priveşte dezorganizarea pe care o produce la nivelul continuităţii misiunii o astfel de rotaţie şi costurile substanţiale pentru instruire şi transport pe care le implică, ea totuşi este practicată pentru că există unele avantaje ca:

- în primul rând, angajarea în diferite variante multinaţionale a personalului de stat major şi a forţelor provenind din diverse ţări membre contribuie la asigurarea implicării a tuturor aliaţilor în ISAF, ceea permite împărţirea responsabilităţii. Acest lucru ajută la depăşirea unei slăbiciuni majore manifestate de ISAF înaintea asumării comenzii de către NATO,

[2] http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/romanian/art2.html, accesat la 17 ianuarie 2010.

determinată de faptul că responsabilitățile asociate conducerii ISAF cădeau în principal în sarcina națiunii conducătoare;

• în al doilea rând, deoarece corpurile de reacție rapidă angajate în ISAF asigură componenta terestră de comandă a Forței de răspuns NATO (NATO Response Force-NRF[3]), misiunile ISAF şi NRF se combină pentru a avea un impact transformațional asupra acestor formațiuni. Pe de o parte, misiunea NRF contribuie la asigurarea certitudinii că toate corpurile GRF care se dislocă în ISAF îndeplinesc standardele celei mai înalte stări de pregătire operațională şi eficacități. Pe de altă parte, misiunea ISAF contribuie concret la sporirea capacității de dislocare a GRF în teatre aflate la mari distanțe şi, implicit, la interoperabilitatea NRF ca un întreg. De aceea, din punct de vedere al transformării, ISAF şi NRF sunt complementare. În plus, în această importantă întreprindere, cele două comandamente strategice ale NATO – Comandamentul Aliat pentru Operații (Allied Command Operations-A.C.O.) şi Comandamentul Aliat pentru Transformare (Allied Command Transformation-A.C.T.) – au jucat un rol important.

Comandamentul Aliat pentru Operații a elaborat modelul operațional pentru ISAF şi NRF. Comandamentul Aliat pentru Transformare a furnizat sprijin prin asigurarea instruirii de repetiție a misiunii înainte de începerea acesteia pentru personalul ISAF.

• ISAF a adus o premieră transformațională, fiind în contrast cu Forța de Implementare şi Forța de Stabilizare din Bosnia-Herțegovina şi Forța Kosovo din Kosovo care au început ca operații de mare amploare implicând forțe cu un personal de ordinul zecilor de mii, pe când ISAF a fost lansat cu un efectiv ceva mai mic de 5.000 şi a crescut constant, pe măsură ce aria de responsabilitate a misiunii s-a extins în tot Afganistanul.

Astăzi, ISAF este o operațiune sub comandă NATO cu mandat ONU, care are la bază Rezoluțiile Consiliului de Securitate nr. 1386, 1413, 1444, 1510, 1563, 1623, 1707, 1776, 1833 având ca misiuni: să asiste guvernul afgan în menținerea securității în interiorul ariei de responsabilitate ISAF astfel încât agențiile guvernamentale şi misiunea ONU să poată lucra în condiții de siguranță precum şi asistarea în reconstrucția unor provincii (PRTs).

Începând cu 11 august 2003 NATO îşi asumă conducerea ISAF. Are loc ceremonia Transferului de Autoritate la Kabul.

Conform Rezoluției Consiliului de Securitate 1510, s-a decis prelungirea mandatul ISAF şi extinderea ariei de responsabilitate ISAF pe întreaga suprafață a Afganistanului conform unui plan de extindere, care a cuprins 4 etape astfel:

[3] Elemente ale NRF au fost folosite pentru a sprijini asigurarea securității Jocurilor Olimpice din Atena (2002), în cazul de dezastru ca urmare uraganului Katrina (octombrie 2005) şi în alegerile prezidențiale din Afganistan (septembrie 2004 şi august 2009).

- Etapa 1: În decembrie 2003, Consiliul Nord-Atlantic fost de acord cu extinderea ISAF în nordul Afganistanului. Acest proces a fost finalizat la data de 1 octombrie 2004;
- Etapa 2: În februarie 2005, ISAF a început extinderea în vestul țării. Acest proces a fost finalizat în septembrie 2005;
- Etapa 3: În 8 decembrie 2005, ISAF a început extinderea în sudul țării. Acest proces a fost finalizat 31 iulie 2006;
- Etapa 4: În 8 decembrie 2005, ISAF a început extinderea în estul țării. Acest proces a fost finalizat 5 octombrie 2006.

După răsturnarea regimului taliban de la Kabul, prin declanşarea războiului în 2001, talibanii şi-au dat seama că nu pot rezista într-o confruntare directă cu forțele Națiunilor Unite şi, neacceptând o înfrângere definitivă, ei s-au dispersat în rândul populației, s-au retras în munți, în FATA (Federally Administred Tribal Area) în anumite zone din vestul Provinciei Baluchistan şi în NWFP (North West Frontier Province) din Pakistan cu intenția de a se regrupa şi de a se implica în luptele de rezistență atât de cunoscute lor. Structurile lor de comandă au rămas în mare parte funcționale. Noii recruți sunt uşor de cooptat deoarece lipsa locurilor de muncă (şomajul) cunoaşte un nivel extrem de ridicat, dar şi datorită faptului că majoritatea afganilor nu acceptă ca țara lor să fie sub ocupație străină.

La această dată, insurgenții (reprezentați de: luptătorii talibani, membrii organizației Al Qaida, luptătorii mişcării Islamice din Uzbekistan, membrii organizației Lashkar-e-Toiba şi ai Organizației Jaishe-e-Mohammed, mujahedinii Hizbul-Islami, luptătorii islamici din Emiratul Waziristanului şi Quetta Shura) duc un război de gherilă foarte virulent, întorcându-se foarte frecvent în Afganistan din taberele de pregătire de pe teritoriul statelor vecine, şi în special al Pakistanului, şi fac numeroase victime atât în rândul civililor afgani, cât şi în rândul militarilor Alianței şi Forței de Coaliție şi totodată a afganilor care cooperează cu aceştia. Rezultatele obținute de forțele coaliției în Afganistan până la această dată putem afirma că nu sunt deloc mulțumitoare; războiul din Afganistan este în plină desfăşurare şi sunt suficienți indici care ne obligă să deducem că pacea este undeva departe. De altfel confruntarea dintre Forțele Coaliției şi celelalte forțe anticoaliție (multicolore) continuă neabătut.

În anul 2009 insecuritatea Afganistanului a atins cote alarmante, acțiunile diversioniste şi teroriste continuând să lovească Forțele Alianței şi Coaliției necontenit, zi şi noapte, printr-o gamă diversificată şi foarte ingenioasă de acțiuni neconvenționale. O mare parte din regiunile de sud, est, vest, nord şi centrală sunt controlate de şefii miliției regionale care colaborează cu talibanii şi insurgenții.

Pe măsură ce numărul trupelor din Afganistan a crescut (ajungând la circa 110.000 de militari în anul 2009), s-a intensificat şi violența, cel mai negru bilanț de la declanşarea războiului, până în prezent, fiind consemnat

anul trecut (2009), când au fost uciși circa 1.530 de militari, cu toate că există foarte multe voci în NATO şi SUA care susțin că situația de securitate s-a îmbunătățit sau cel puțin a rămas constantă. De exemplu, generalul american Dan McNeill susținea că „situația de securitate rămâne la fel ca în anii trecuți" şi că mărirea numărul incidentelor este, de fapt, urmare a sporirii numărului trupelor[4]. Pe de altă parte unii analişti afirmă că situația nu s-a îmbunătățit, iar influența insurgenților şi în special a talibanilor a crescut la finele anului trecut cu aproximativ 50-70%.

Cine are dreptate de fapt? Analiza noastră conduce către o concluzie neortodoxă: şi unii şi alții au dreptate. În anumite părți ale țării, situația de securitate este suficient de bună (vezi RC Nord, RC Vest şi RCC), iar procesul de reconstrucție progresează, contribuind la îmbunătățirea vieții de zi cu zi a populației afghane. Însă, în alte zone (RC Sud şi RC Est) situația de securitate este precară sau se înrăutățeşte. Mai mult, creşterea numărului de atacuri sinucigaşe sau utilizând dispozitive explozive improvizate a condus la sporirea percepției în Occident că Afghanistanul este un „stat eşuat".

Ca urmare a solicitării comandantului ISAF, generalul Stanley McChristal, Consiliul Nord-Atlantic la reuniunea din luna decembrie 2009, prin vocea Secretarului general NATO, Anders Fogh Rasmunssen, a anunțat că Statele membre NATO şi nemembre NATO (care fac parte din misiunea ISAF) în anul 2010 intenționează să suplimenteze efectivele din acest teatru de operații cu aproximativ 37.000 de militari (30.000 SUA, diferența va fi asigurată de aliații şi partenerii NATO), pentru asigurarea securității populației, pentru întărirea luptei împotriva talibanilor şi a rețelei Al-Qaida, cât şi pentru accelerarea instruirii şi antrenării forțelor de securitate (ANA, ANP, ABP) afgane astfel încât acestea să se poată descurca singure după plecarea soldaților americani şi ai NATO (retragerea trupelor americane şi NATO ar putea începe în anul 2013 şi s-ar putea încheia în 2017 – 2018). De altfel strategia NATO şi SUA este foarte clară şi prevede dublarea numărului de soldați şi polițişti afgani (de la aprox. 200.000 la aprox. 400.000) pentru realizarea cât mai rapidă a transferului responsabilității de a conduce Afganistanul către afgani (urmează conferința pentru Afganistan de la Londra din 28 ianuarie 2010 unde se va pune accentul pe responsabilizarea autorităților afgane şi pe reconstrucția civilă).

Cu toate că la o primă analiză reconstrucția postconflict şi edificarea păcii în această țară par că sunt pe calea cea bună, realitatea arată că, în ciuda faptului că principalii actori implicați în acest amplu proces au reuşit să evite multe din greşelile comise în alte țări, rezultatele concrete obținute pe teren sunt departe de aşteptări. Dacă nu se întreprind acțiuni ferme atât de contracarare a tuturor acțiunilor diversionist-teroriste ale forțelor anticoaliție – prin folosirea fermă a forței, cât şi prin acțiuni concrete de reconstrucție după un plan bine

[4] Pauline Jelinek, *General Says Afghan Insurgency Steady*, Associated Press, 6 februarie 2008, http://ap.google.com/article/, accesat la 15 ianuarie 2010.

stabilit, Afganistanul poate cădea într-un timp relativ scurt sub dominația forțelor anticoaliție, chiar dacă afganii cred din ce în ce mai mult în viitorul lor[5].

Datorită adoptării unei noi strategii de către ISAF şi forțele SUA (Strategia de contrainsurgență, implementată de către generalul american McChrystal), este foarte posibil ca pe viitor trupele (sau o parte semnificativă dintre acestea) contingentului românesc din Afganistan să migreze de la misiunea ISAF la misiunea „Enduring Freedom" cu mai mulți luptători în teren, în misiuni reale de luptă, tot foarte posibilă, şi chiar recomandabilă, mai este şi apariția unor noi responsabilități, ca preluarea unui PRT (astfel se va crea posibilitatea de a testa noile capabilități de reconstrucție postconflict pe care România le-a creat la nivelul MAE cu ocazia misiunii din Georgia).

Un obiectiv foarte important al campaniei Alianței şi Coaliției este reconstrucția şi dezvoltarea Afganistanului. În cadrul acestui efort, agenții precum *US Aid*, *World Food* şi *Medicines sans Frontieres* şi multe altele joacă un rol extrem de important. Încă mai există probleme de abordare a modului de acțiune la nivel local pentru atragerea sprijinului populației de partea ISAF, probleme legate de înțelegerea faptului că fără securitate nu se poate vorbi de reconstrucție şi aceasta trebuie să fie considerată ca o sarcină primordială pentru trupele NATO şi ale Coaliției dislocate în acest teatru de operații.

Fără îndoială că problematica situației din Afghanistan este mult mai complexă. Ceea ce am vrut să scoatem în evidență a fost necesitatea înțelegerii legăturilor dintre diferitele aspectele ale stării de fapt din acest teatru de operații. Alianța trebuie să dovedească mai multă voință şi coerență în adaptarea strategiei de reconstrucție. S-a văzut foarte clar că procesul de securizare a diferitelor zone nu poate fi separat de acțiuni de dezvoltare economico-socială şi de reconstrucție a instituțiilor statului, aşa cum nici dezvoltarea fără securitate nu este posibilă. Îmbunătățirea colaborării între toți actorii implicați în reconstrucția Afghanistanului constituie cu siguranță cheia succesului şi ar duce la un deziderat major: accelerarea procesului şi îndeplinirea misiunii ISAF într-un timp mai scurt.

BIBLIOGRAFIE

Drew M. Dennis, Snow M. Donald, *Making Twenty-First Century Strategy: An Introduction to Modern National Security Processes and Problems*, Maxwell Air Force Base, Air University Press, 2006.

Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I", nr.3/2009.

NATO Handbook, 1110 Brussels – Belgium, 2006.

[5] *Afghanistan in 2008: A Survey of the Afghan People*, The Asia Foundation, 2008, www.asiafoundation.org/ publications/

MIJLOACE SOFTPOWER UTILIZATE ÎN OPERAȚIILE DE RECONSTRUCȚIE

SOFTPOWER ASSETS USED IN RECONSTRUCTION OPERATIONS

Lt.col.conf.univ.dr. Constantin POPESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Întrebuințarea softpower în operațiile militare reprezintă un imperativ ce stă în atenția oamenilor politici şi specialiştilor din domeniul militar încă din antichitate, lucru evidențiat chiar de marele strateg militar Sun Tzu în lucrarea sa „Arta războiului”.

Acest lucru este cu atât mai important astăzi, când mediul internațional de securitate s-a schimbat, iar armata trebuie să răspundă rapid şi eficient unei noi tipologii de riscuri şi amenințări. Numai utilizarea forței brute, distructive, nu poate duce la obținerea unor succese durabile, în condițiile în care accentul trebuie pus nu pe cucerirea unor obiective militare, ci mai degrabă pe a cuceri „minți şi inimi”.

Cadrul în care forțele militare pot să atingă dezideratele cerute de utilizarea softpower în operațiile militare este reprezentat de schimbarea strategiei de abordare a soluțiilor pentru rezolvarea conflictelor specifice lumii contemporane.

The use of softpower in military operations has been an imperative for political personalities and specialists in the military field as far back as the Antiquity, a fact proved by the great Chinese military strategist Sun Tzu, in his book on the „Art of War”.

This is even more important today, when the international security environment is changing and the armed forces have in a rapid and efficient way with new types of risks and threats. The use of brutal, destructive force alone cannot guarantee lasting success, in the conditions in which the emphasis should be laid not on conquering military assets but rather on capturing „minds and hearts”.

In order to reach the goals imposed by the use of softpower, the military have to change the strategies for the settlement of conflicts specific to the contemporary world.

Cuvinte cheie: softpower, hardpower, reconstrucție, strategie, interagenții.
Keywords: *softpower, hardpower, reconstruction, strategy, interagency.*

* e-mail: *cornelppsc@yahoo.com*

Cum să reuşeşti într-o campanie militară astfel încât să produci cât mai puțină suferință şi să reduci pagubele la minimum posibil nu reprezintă numai o preocupare a comandanților militari şi a strategilor specifică epocii moderne şi contemporane a istoriei războiului. Încă de acum 2500 de ani Sun Tzu considera că obiectivul principal al unei campanii nu trebuie să fie în mod neapărat anihilarea fizică armatei inamice sau distrugerea oraşelor acestuia. Dimpotrivă, în opinia reputatului general şi strateg, specialist în arta războiului este considerat cel care cucereşte statul intact, supune armata inamicului fără luptă, recurgerea la forța armelor şi distrugeri reprezentând o soluție extremă[1].

Operațiile militare desfăşurate în diferite zone geografice ale lumii începând cu anii '90 ai secolului trecut au scos în evidență că numai utilizarea forței militare nu poate conduce la atingerea scopurilor politico-militare ale campaniilor. A fost nevoie de o reconsiderare a mijloacelor folosite pentru implementarea durabilă a obiectivelor propuse prin strategiile adoptate de către decidenții care au hotărât folosirea forțelor armate pentru apărarea sau impunerea unor interese geopolitice. Astfel, ne aflăm în fața unei noi tipologii a operațiilor militare, recunoscută în teoria şi practica militară curentă, care, pe lângă acțiunile militare specifice luptei armate clasice, operează cu termeni cum sunt „operații militare altele decât războiul", „operații de management al crizelor", „operații de stabilitate şi sprijin", „operații de stabilizare şi reconstrucție", „operații postconflict" etc., în funcție de şcoala strategică şi perioada de timp când a fost studiată. În fapt, termenul defineşte acele operații militare în care principalul obiectiv final politico-militar, în termeni generali vorbind, nu este reprezentat de înfrângerea forței armate a unui adversar, ci de crearea unui cadru politic, economic şi social care să nu permită întoarcerea la situația ce a condus la crearea stării conflictuale. În ceea ce ne priveşte, în cadrul acestui studiu vom folosi termenul de *operații de stabilitate.*

Studiind fizionomia acestor tipuri de operații se poate lesne constata că mijloacele şi procedeele clasice specifice armatei nu sunt nici suficiente şi nici cele mai potrivite pentru desfăşurarea cu succes a unor astfel de campanii. Într-o zonă de acțiuni militare, cum sunt Afghanistan, Irak sau Kosovo, pe lângă forțele armate au fost prezente o serie de alte agenții civile, interguvernamentale sau neguvernamentale, ale căror mijloace şi procedee sunt departe de fi violente, în sensul clasic al cuvântului. Cu alte cuvinte, în acest gen de operații s-a dovedit a fi necesar ca, pe lângă *hardpower*, echivalentul violenței şi al întrebuințării „dialogului armelor" să fie folosit şi *softpower,* ceea ce ar însemna în principal utilizarea unor mijloace non-letale cum ar fi operații media, diplomație publică, elemente de operații

[1] Sun Tzu, *Arta războiului* (ediția în limba română), Editura Antet, Bucureşti, 1997, pp. 22-24.

informaţionale, coroborate cu derularea unor acţiuni consistente şi eficiente de reconstrucţie în domeniile politic, social şi economic.

În mediile academice şi politice este deja cunoscut faptul că Joseph S. Nye este „părintele" conceptului de softpower, abordat pentru prima dată în lucrarea *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*[2] şi dezvoltat ulterior în numeroase lucrări şi studii. Prin softpower, Nye a văzut un instrument aflat la dispoziţia guvernelor care, folosit în mod eficient, poate conduce la atingerea obiectivelor de politică externă folosind "abilitatea de a obţine ce doreşti atrăgându-i şi convingându-i pe ceilalţi să îţi împărtăşească obiectivele."[3] Însă atât Nye cât şi cei care i-au împărtăşit opiniile au făcut referire la *softpower* din perspectiva relaţiilor internaţionale şi a geopoliticii statelor pentru impunerea sau apărarea anumitor interese de securitate.

În studiul de faţă ne propunem să analizăm un model teoretic al modului cum acest concept poate fi aplicat de către sistemul militar în cadrul strategiilor utilizate în operaţiile militare.

Natura şi structura artei strategice au evoluat continuu, în cadrul unui proces firesc de adaptare la realităţile epocii. Toffler identifică o corespondenţă între „modul în care ne războim şi modul de a făuri avuţie"[4], astfel încât, în accepţiunea sa, avem de-a face cu conflicte specifice erei agrare, erei industriale şi erei informaţionale. Drept urmare, putem vorbi şi de strategii specifice fiecărui mod de a purta războiul. Cu alte cuvinte, strategia a reprezentat modalitatea de întrebuinţare a formelor de putere disponibile la timpul respectiv.

Arta strategică modernă trebuie să identifice şi să utilizeze toate sursele proprii de putere şi să controleze sursele de putere ale adversarului, astfel încât să conducă la producerea efectului dorit în susţinerea unui interes sau a unei sume de interese. Acest lucru implică utilizarea tuturor formelor de coerciţie (hardpower) şi de convingere (softpower) pentru îndeplinirea obiectivelor politico-militare stabilite. Generalul Andre Beaufre numeşte acest gen de abordare a problematicii războiului *strategie indirectă* şi o defineşte ca fiind „… aceea care, în obţinerea esenţialului deciziei, contează pe alte mijloace decât victoria militară."[5]

---

[2] Joseph S. Nye, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990.

[3] Joseph S. Nye, *Soft Power: The means to Success in World Politics*, Public Affairs Books, New York, 2004, p. 5.

[4] Alvin şi Heidi Toffler *Război şi anti-război*, (ediţia în limba română), Editura Antet, Bucureşti, 1995, p. 16.

[5] General Andre Beaufre, *Introducere în strategie. Strategia acţiunii*, (ediţia în limba română), Editura Militară, Bucureşti, 1974, p. 68.

De regulă, operațiile de stabilitate se desfăşoară după încheierea conflictului şi presupun diminuarea sau chiar absența confruntărilor militare clasice. De aceea, accentul se pune pe atragerea populației de partea coaliților şi a forțelor guvernamentale autohtone. În acest context este necesar să se decidă ce tipuri de acțiuni se vor desfăşura, până unde se poate merge cu distrugerea adversarului, de unde începe reconstrucția, care sunt liniile de operații ce trebuie adoptate, pornind de la faptul că principalele acțiuni adoptate de adversar sunt cele de tip insurgență, iar în acest caz trebuie să lupți folosind mai degrabă inteligența decât arma, iar succesul se obține mai uşor cucerind *minți şi inimi* decât urmărind distrugerea fizică a adversarului. Altfel spus, care este conceptul care trebuie să conducă la clarificarea acestor probleme şi care este strategia cea mai potrivită de adoptat?

Aceste întrebări au condus în rândul specialiştilor la opinia că operațiile bazate pe efecte reprezintă cea mai potrivită opțiune în cadrul operațiilor de stabilitate iar strategia cea mai adecvată este reprezentată de o abordare a acțiunilor într-un context inter-agenții.

Operațiile bazate pe efecte reprezintă un proces ce vizează obținerea unui răspuns strategic dorit sau efect asupra adversarului, prin aplicarea sinergică, multiplicativă şi cumulativă a capabilităților la nivel strategic, operativ şi tactic.[6] În accepțiune strict militară, operațiile bazate pe efecte sunt „acțiuni militare în care prima măsură întreprinsă vizează preluarea controlului asupra sistemelor principale şi vitale ce permit adversarului să existe şi să lupte”.[7]

Analizând cele două definiții prezentate putem trage concluzia că operațiile bazate pe efecte pornesc de la considerentul că scopul principal al acțiunii nu este în mod neapărat distrugerea, ci mai degrabă transformarea/prezervarea mediul de conflict şi că pentru atingerea obiectivelor strategice trebuie avută în vedere o gamă largă de metode şi mijloace. Este extrem de important ca în procesul de planificare a acțiunilor să se pornească de la o analiză holistică a sistemului reprezentat de forța de reconstrucție, determinându-se care este legătura dintre acțiuni şi efecte până la nivelul trei sau patru. Astfel se determină ce trebuie făcut pentru obținerea unui anumit efect, cine trebuie să acționeze pentru obținerea acestuia şi – cel mai important – care este urmarea efectului în planul întregului. În această abordare comandanții trebuie să plece de la înțelegerea mediului deosebit de complex în care ei îşi desfăşoară activitatea şi fructificarea interdependențelor

[6] Allen W. Batschelet, *Effect based Operations: A new operational Model?*, Strategz Research Project, 2002, p. 3.

[7] Gl.lt.dr. Eugen Bădălan, gl.bg.dr. Teodor Frunzeti, *Asimetria şi idiosincrazia în acțiunile militare*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2004, p. 56.

existente între acţiunile diferitelor agenţii prezente în zona de operaţii astfel încât să se poată obţine efectul dorit, schimbarea mediului politic, economic şi social. Această nouă strategie bazată pe efecte diferă de modul clasic de planificare şi execuţie a acţiunilor militare, în care comandanţii şi trupele urmăresc obţinerea efectelor la obiectiv, care, în general, sunt de distrugere, anihilare, blocare, întârziere etc., iar succesul este obţinut prin aducerea inamicului în starea de incapacitate fizică.

Totodată, un alt aspect particular ce trebuie să fie în atenţia comandanţilor este că, în cadrul operaţiilor de stabilitate, forma de manifestare a acţiunilor inamicului este insurgenţa sau, în unele cazuri, querila. Drept urmare, strategia de acţiune trebuie să fie bazată pe efectul de subminare a bazelor materiale şi ideologice a insurgenţilor şi de atragere a sprijinului pentru acţiunile forţelor de reconstrucţie a populaţiei deoarece de la ea vine suportul fizic (recrutări, materiale, bani) şi cel moral. Cu alte cuvinte, dacă într-o operaţie militară clasică se analizează statusul inamicului şi se doreşte ca acesta să fie distrus, în operaţiile de stabilitate apare o „ţintă" suplimentară: populaţia cu setul ei de valori culturale şi sociale. Atitudinea acesteia în relaţia cu forţele internaţionale ce participă la reconstrucţie, care poate fi de sprijin, de împotrivire sau de indiferenţă, şi modalităţile prin care aceasta se manifestă sunt foarte importante şi necesită o analiză atentă şi profesionistă. De aceea prezenţa pe lângă comandanţii militari a unor echipe de consilieri culturali, cu pregătire sociologică şi antropologică, aşa cum se întâmplă în Irak şi Afghanistan în momentul de faţă, poate contribui mult la eficienţa operaţiilor.

Deşi este o instituţie care a fost creată pentru a folosi forţa brutală în numele şi la cererea guvernelor – atunci când situaţia o impune, armata are la dispoziţie suficiente forţe, mijloace şi acţiuni de tip softpower pentru a contribui la succesul unei operaţii de stabilitate desfăşurată în context inter-agenţii.

Dacă în operaţii clasice de luptă *operaţiile informaţionale* sunt folosite ca un mijloc în sprijinul întrebuinţării forţelor militare la nivel strategic, operativ şi tactic, în cazul operaţiilor de stabilitate ele trebuie să devină liantul activităţilor desfăşurate. De aceea, operaţiile informaţionale reprezintă un proces deosebit de complex care contribuie la modificarea mediului operaţional. Este foarte important ca militarii să utilizeze toţi vectorii de care dispun pentru a transmite propriile mesaje şi să contracareze mesajele adversarului. Claritatea şi veridicitatea mesajului sunt condiţii esenţiale pentru succesul operaţiilor de stabilitate, deoarece, dacă insurgenţii îşi pot permite să mintă sau să facă promisiuni nerealizabile fără a fi traşi la răspundere şi fără să-şi asume un mare risc, organele administrative sau forţele militare „plătesc" pentru fiecare eşec.

Operaţiile informaţionale nu trebuie confundate cu activitatea de *relaţii publice* care este un instrument al *diplomaţiei publice,* căreia comandanţii trebuie să îi acorde o atenţie deosebită. Relaţia cu autorităţile locale şi cu populaţia indigenă este extrem de importantă şi se construieşte prin ieşiri în presă a comandanţilor militari, întâlniri cu liderii locali importanţi iar la nivelul trupelor prin comportamentul adecvat al acestora pe timpul diferitelor misiuni, operaţii de ajutor umanitar şi prin comunicare directă de tip „*face-to-face communication*".

Unul dintre pilonii importanţi ai reconstrucţiei îl reprezintă *reforma sectorului de securitate*. Reconstrucţia şi antrenarea armatei şi uneori a forţelor de poliţie, până la asumarea acestei sarcini de către forţe de poliţie civilă, aşa cum s-a întâmplat de exemplu în Afghanistan, sunt acţiuni pe care le putem încadra în categoria softpower. Una dintre cele mai importante condiţii pentru desfăşurarea cu succes a operaţiilor de stabilitate o reprezintă realizarea unei stări de securitate adecvată prin împiedicarea acţiunilor insurgenţilor şi a activităţilor criminale şi infracţionale. Pe lângă operaţiile de contrainsurgenţă desfăşurate în zona de responsabilitate, forţele militare internaţionale contribuie la procesul de formare şi instruire a armatei statului gazdă, bine pregătită şi echipată, capabilă să îşi asume treptat responsabilităţile specifice.

Dezvoltarea economică, parte a efortului inter-agenţii, reprezintă un element cheie pentru succesul operaţiilor de stabilitate. Este cunoscut faptul că orice ţară aflată în derularea unui proces de reconstrucţie are nevoie de investiţii şi investitori, care sunt dispuşi să vină în condiţiile garantării unui mediu de securitate favorabil. Rolul forţelor militare este de a implementa şi asigura acest mediu de securitate stabil şi de a asigura sprijinul agenţiilor şi contractorilor care îşi desfăşoară activitatea în teatrul de operaţii. În acelaşi timp, interacţiunea şi coordonarea în interiorul componentei civile a forţei de reconstrucţie este foarte importantă pentru a asigura coerenţă şi sinergie efortului comun.

Unul dintre cele mai bune mecanisme în acest sens este reprezentat de Centrul de coordonare civil-militari (CIMIC), propriu sistemului militar. Este cunoscut faptul că armata dispune de fonduri şi capabilităţi limitate în domeniul reconstrucţiei. Însă prin activitatea sa CIMIC funcţionează ca un punct de coordonare între diferitele agenţii civile şi sistemul militar, constituind un element softpower al armatei ce poate fi exploatat în operaţiile de stabilitate. Asigurând schimbul permanent de informaţii în legătură cu nevoile reale ale populaţiei în domeniul asistenţei privind reconstrucţia, prin intermediul CIMIC se poate dirija resursa acolo unde este într-adevăr nevoie de ea. În acelaşi timp militarii află unde îşi desfăşoară activitatea agenţiile

civile şi pot să asigure asistența necesară în domeniul securității, informații privind starea de spirit a populației etc.

Experiența dobândită din zone de desfăşurare a operațiilor de stabilitate cum sunt Kosovo, Irak, Afghanistan, indiferent de cadrul organizațional în care se desfăşoară acestea, a scos în evidență importanța procesului inter-agenții pentru asigurarea succesului acțiunilor. Este evident faptul că orice operație se desfăşoară pe baza unui concepții, elaborată, de regulă, de către organizația internațională care îşi asumă rolul sau este desemnată să planifice şi să conducă operația de stabilitate. În mod ideal, un proces de planificare inter-agenții, pe baza acestei concepții, stă la baza declanşării oricărei acțiuni. Însă fiecare participant îşi dezvoltă propriul plan de acțiune cu programe şi obiective specifice domeniului de activitate[8].

Coordonarea implementării planurilor în teatru, în cadrul comunității inter-agenții, este cea care, de regulă, ridică probleme, deoarece, prin dubla sa dimensiune verticală şi orizontală, ea are loc nu numai la nivelul de execuție al agențiilor, ci şi la nivelurile superioare de autoritate decizională. De aceea, birocrația specifică unui astfel de proces de comandă şi control este cea care în multe situații împiedică sau întârzie buna implementare a planurilor de acțiune ale agențiilor şi realizarea obiectivelor specifice propuse.

Cultura militară este diferită de cea civilă când vine vorba de conducere. Armata şi organizațiile civile au perceput rolurile lor ca fiind, în mod tradițional, diferite şi separate. Dacă tendința liderilor militari a fost de a considera ONG-urile, spre exemplu, ca fiind „indisciplinate", iar acțiunile lor greu de coordonat şi ineficiente, civilii au avut numeroase rețineri de a lucra alături de forțele militare, temându-se de pericolul asocierii cu acestea şi pierderii neutralității şi a protecției conferite de aceasta. În general, organizațiile civile au structuri de conducere mai lejere, iar implementarea unei decizii ar putea fi mai degrabă rezultatul unei negocieri şi consultări colective decât al unui ordin. În operațiile de stabilitate desfăşurate în sistem inter-agenții principiul unității de comandă, fundamental pentru orice armată, nu poate fi aplicat ad-literam. Alternativa practică cea mai bună este implementarea unei unități de viziune şi a unității efortului raportate la desfăşurarea operațiilor. Astfel, o mare parte a procesului de reconstrucție inter-agenții poate fi descris ca unul de negociere, care nu exclude dezbaterile, esențiale pentru eficiența acțiunilor.

Schimbul de informații între diferitele agenții civile şi armată este deseori greoi şi se desfăşoară cu sincope. Militarii se tem pentru

[8] Saaariluoma Katariina, *Operația Forțelor Aliate: un caz al intervenției umanitare*, Athena Papers (Garmisch-Partienkirche, Germania: Parteneriatul pentru Consorțiul de pace al Academiilor de Apărare şi Instituțiilor de Studii de Securitate, septembrie 2004), pp. 21-22.

confidențialitatea unor informații împărtășite civililor, iar aceştia din urmă ezită să furnizeze informații militarilor de teama de a se „deconspira" şi a compromite încrederea pe care au stabilit-o cu populația locală, considerată ca o condiție de succes a relațiilor bune şi deschise cu indigenii. O soluție pentru îmbunătățirea stării de fapt în acest domeniu, demonstrată de experiența din Kosovo, Irak şi Afghanistan, o reprezintă crearea unui cadru formal prin care armata şi agențiile civile să poată comunica şi să facă schimb constant de informații, prin întâlniri regulate la diferite niveluri de reprezentare şi cu respectarea condițiilor de confidențialitate care sunt în interesul ambelor părți.

Apărut relativ recent în discursul oamenilor politici şi în cercurile academice, conceptul de softpower a trezit interesul multor specialişti, printre care se numără şi cei din domeniul strategiei militare. Deşi dezvoltarea cadrului teoretic specific a fost inițiată în anii '90 de către Joseph S. Nye, referiri mai mult sau mai puțin explicite la întrebuințarea mijloacelor neletale şi formularea unor strategii care să evite pe cât posibil distrugerea fizică a adversarului şi să conducă la schimbarea caracteristicilor mediului de conflict, utilizând mijloacele din domeniile diplomatic, economic etc., întâlnim la marii gânditori militari începând cu Sun Tzu. Pentru forțele militare, planificarea şi desfăşurarea unor operații de stabilitate bazate pe efecte într-un sistem inter-agenții, poate reprezenta soluția adaptării strategiilor la cerințele aplicării softpower, utilizând mijloacele proprii în strânsă coordonare cu cele ale partenerilor din teatrul de acțiuni militare. În acest fel, armata se transformă şi se adaptează pentru a constitui pe mai departe un instrument eficient de răspuns la noile riscuri şi amenințări ale mediului internațional de securitate.

BIBLIOGRAFIE

General Beaufre Andre, *Introducere în strategie. Strategia acțiunii*, (ediția în limba română), Editura Militară, Bucureşti, 1974.

Gl.lt.dr. Bădălan Eugen, gl.bg.dr. Teodor Frunzeti, *Asimetria şi idiosincrazia în acțiunile militare*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2004.

Nye S. Joseph, *Bound to Lead: The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York, 1990.

Sun Tzu, *Arta războiului* (ediția în limba română), Editura Antet, Bucureşti, 1997.

Toffler Alvin şi Heidi *Război şi anti-război*, (ediția în limba română), Editura Antet, Bucureşti, 1995.

CONCEPȚIA DE ÎNTREBUINȚARE PE TERMEN LUNG A FORȚELOR TERESTRE ALE MARII BRITANII

THE UK FUTURE LAND OPERATIONAL CONCEPT

Lt.col.lect.univ.dr. Stan ANTON*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Lt.col.lect.univ.dr. Alin BODESCU**
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În octombrie 2008 Ministerul Apărării al Marii Britanii a dat publicității *Concepția de întrebuințare a forțelor terestre 2008*, document care, regăsindu-se în ierarhia publicațiilor oficiale la nivelul strategic militar, are rolul de a configura strategia de întrebuințare a componentei terestre a forțelor armate într-un orizont de timp specificat. Concepția este importantă, deoarece orizontul său de analiză se întinde până în anul 2030 şi furnizează fundamentul conceptual necesar forțelor terestre în vederea orientării dezvoltării capabilităților şi promovării noii structuri de forțe. Motivația elaborării concepției constă în schimbarea fundamentală a parametrilor de funcționare a forțelor armate, a adaptării rolului acestora în contextul abordării multilaterale a securității, precum şi în necesitatea furnizării de orientări de dezvoltare pe termen lung a forțelor terestre.

In October 2008, the UK Department of Defence issued the Future Land Operational Concept, a strategic document having the role of configuring the approach of the land forces employment in operations over a specific time. The concept is important because its analysis extends towards the year 2030 offering the conceptual foundation for the land forces in order to direct the development of future capabilities and promote new force structures. The reasoning for the development of this concept was based on the fundamental change of the functional parameters of the armed forces, on the need to adapt their role, considering the comprehensive approach to security, as well as the necessity to give directions for the long term development of land forces.

Cuvinte cheie: context strategic, acțiunea preventivă, şoc strategic, puterea de luptă.
Keywords: *strategic context, preventive action, strategic shock, fighting power.*

* e-mail: *santon@unap.ro*
** e-mail: *abodescu@unap.ro*

În octombrie 2008, Ministerul Apărării al Marii Britanii a dat publicității *Concepția de întrebuințare a forțelor terestre 2008* (Concepția), document care, regăsindu-se în ierarhia publicațiilor oficiale la nivelul strategic militar, are rolul de a configura strategia de întrebuințare a componentei terestre a forțelor armate într-un orizont de timp specificat. Originalitatea concepției vine din faptul că una dintre sursele de inspirație ale documentului o reprezintă prima Strategie de Securitate Națională a Marii Britanii apărută în martie 2008. Concepția este importantă, deoarece orizontul său de analiză se întinde până în anul 2030 şi furnizează fundamentul conceptual necesar forțelor terestre în vederea orientării dezvoltării capabilităților şi promovării noii structuri de forțe.

Profesionalismul încercat în luptă şi experiența de neegalat ale forțelor terestre ale Marii Britanii sunt certitudini cunoscute nu doar de cei care au acționat împreună sau au luat contact cu acestea, dar şi de către marea majoritate a armatei române. Lăsând la o parte interesele naționale sau obiectivele politice ale Coroanei, forțele armate ale Marii Britanii se constituie în modele de urmat, în principal pentru felul în care o armată redusă numeric reuşeşte să abordeze de o manieră comprehensivă operațiile, atât în interiorul, cât şi în afara teritoriului național. Analiza se bazează pe premisele prezentate în „British Future Land Operational Concept 2008", document oficial care poate avea implicații nu doar pentru armata britanică, dar şi pentru forțele terestre ale României în acțiunile acestora alături de aliați, în cadrul cărora forțele terestre britanice reprezintă un partener constant.

Contextul strategic şi național

Motivația elaborării concepției constă în schimbarea fundamentală a parametrilor de funcționare a forțelor armate, a adaptării rolului acestora în contextul abordării multilaterale a securității, precum şi necesitatea furnizării de orientări de dezvoltare pe termen lung a forțelor terestre. Una dintre consecințele asupra strategiei de întrebuințare a forțelor terestre, bazată pe experiența ultimelor operații, se referă la schimbarea percepției asupra suficienței unei doctrine unice şi universale, concepție potrivit căreia o armată pregătită pentru cel mai periculos scenariu, al acțiunilor de luptă de mare intensitate, poate face față oricărei alte situații de criză. Ori, implicarea fără prea mare succes a forțelor terestre (de altfel, celebre pentru profesionalismul lor în operații de luptă), în operațiile de stabilizare postconflict, contrainsurgență sau în operațiile de mică intensitate în general au invalidat teoria doctrinei universale a forțelor terestre.

Conflictul şi criza, în general, ale căror caracteristici sunt dificil de exprimat vor continua să îmbrace forma acțiunilor neregulate (*irregular activities*), cel puțin până în preajma anului 2020, exprimate prin terorism,

insurgență, criminalitate sau instabilitate la scară mare. Deşi riscul unui conflict convențional este apreciat ca fiind foarte scăzut în viitorul apropiat, una dintre constatările analizelor desfăşurate la diferite niveluri şi exprimate în documentele de planificare britanice este cea referitoare la riscul crescând al confruntării militare convenționale între state, după anul 2020, urmare a creşterii tensiunii ce se va acumula pe fundalul competiției pentru resurse, în mod special al competiției pentru energie şi hrană, concomitent cu creşterea populației.[1] Este evident astfel de ce acest risc la adresa securității Marii Britanii va influența modul de abordare a dezvoltării capabilităților militare şi a structurii de forțe. Astfel că, aşa cum se arată în document, măsurile luate în următorii 5 ani vor configura cadrul organizațional care se va putea realiza în anul 2030.

Acțiunea preventivă ca formă de abordare a provocărilor de securitate este, începând cu elaborarea noii Strategii de securitate a Marii Britanii, prezentă, în mod public şi oficial, în politica externă şi de securitate a Marii Britanii. În mod evident, capabilitățile, inclusiv cele militare, vor prelua caracteristicile acestei direcții de acțiune, în ideea de a permite angajarea timpurie, de a minimiza impactul amenințărilor asupra intereselor Marii Britanii şi a gestiona efectele pe care acestea le vor putea produce[2]. Astfel, strategia de securitate britanică se aliniază şi devine „interoperabilă" cu strategia americană a războiului preventiv (NSS 2006) care consideră că îndeplinirea simultană a condițiilor de deținere de arme de distrugere în masă de către actori nonstatali anulează principiile legitimei apărări clasice care acceptă recurgerea la utilizarea forței doar la manifestarea unor atacuri directe şi iminente. În acelaşi registru, Concepția trasează forțelor terestre misiunea de a fi în măsură să se desfăşoare pentru a preveni sau să contribuie la prevenirea unui atac CBRN.

Dar care este contextul strategic în care forțele terestre vor trebui să fie capabile să acționeze? Contextul strategic al mediului de operare viitor (*future operating environment* – FOE) va fi configurat de manifestarea sau apariția unor factori precum: menținerea unei stări de insecuritate şi incertitudine marcată de *şocuri strategice*[3], existența în continuare a zonelor *neguvernabile*,

[1] The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036, p. 68.

[2] The National Security Strategy of the United Kingdom, *Security in an interdependent world*, pp. 4-7.

[3] *Şocul strategic* este definit ca un eveniment, în mod normal, foarte improbabil sau probabil să se realizeze la intervale cu o frecvență extrem de impredictibilă şi care produc discontinuități strategice majore în cursul istoriei. Exemple de astfel de evenimente percepute ca şocuri strategice sunt: distrugerea civilizației minoice din insula Creta ca urmare a erupției vulcanului de pe insula grecească Santorini în anul 1450 Î.C, impactul ciumei negre în Europa secolului al XIV-lea, atacul asupra Statelor Unite ale Americii de la 11 septembrie

cererea din ce în ce mai avizată a societăţii civile a *legalităţii şi legitimităţii* acţiunilor de prezervare a intereselor britanice, dezvoltarea tehnologică şi accesul nediferenţiat şi nediscriminatoriu la noile tehnologii. Politica de securitate britanică consideră esenţială încadrarea naţională în contextul politico – militar asigurat de aliaţi şi parteneri: NATO, UE şi, în mod special, SUA, continuând să reprezinte repere de interoperabilitate politică şi militară. Anvergura spaţială a intereselor britanice va continua să pună presiune pe realizarea caracterului expediţionar a forţelor terestre, capabile să ducă până la 3 operaţii de factură diversă în mod simultan. Abordarea globală şi integratoare (*comprehensive approach*) a crizelor care reclamă eforturi de stabilizare va solicita forţelor terestre alinierea la dimensiunile diplomatice şi economice de soluţionare a problemelor destabilizatoare şi ocuparea, în acest cadru tridimensional, a locului corespunzător, nu întotdeauna cel de conducere sau coordonare. Acceptarea alături a unor parteneri de acţiune ocazionali (*proxy actors*) precum: corporaţii cu acţiune globală, firme cu contract public (*contractors*), forţe militare regionale, sau chiar companii militare şi de securitate private (*Private Military and Security Companies* – PMSC) va fi, dacă nu dorită atunci, impusă de natura operaţiilor. Acolo unde mediul de operare va fi în aşa măsură de ostil încât partenerii civili nu vor putea să se desfăşoare, forţele terestre vor trebui să fie în măsură să preia rolul acestora şi să desfăşoare capabilităţi civile. Caracterul întrunit (*joint*) şi interdepartamental (*inter-agency*) al operaţiilor va solicita o capacitate deosebită de integrare a forţelor terestre, ce trebuie dezvoltată prin planificarea exerciţiilor întrunite şi pregătirea statelor majore în acest mediu încă din fazele incipiente ale operaţiilor.

Continuând analiza, forţele terestre trebuie să fie pregătite să acţioneze pe întregul spectru al conflictului (*continuum of conflict*) de-a lungul căruia se vor întrepătrunde activităţile umanitare şi recuperare post-dezastru (*disaster relief*), operaţiile de stabilizare[4] (*stabilization operations*) cu operaţiile majore

---

2001. Cf. The DCDC (Development, Concepts and Doctrine Centre) Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036, <www.dcdc-strategictrends.org.uk>, p. xii.

[4]. *Stabilizarea*, înţeleasă ca procesul de gestionare şi reducere a tensiunilor care pot conduce la reluarea violenţelor şi încălcarea legii şi ordinii, concomitent cu depunerea eforturilor de sprijinire a condiţiilor necesare dezvoltării durabile împreună cu *reconstrucţia* înţeleasă ca procesul de restaurare a infrastructurii politice, socio economice şi fizice degradate, afectate sau distruse a unei ţări sau teritoriu în vederea creării unei baze de dezvoltare durabile sunt de fapt cele două componente ale termenului generic de *operaţii de stabilitate* (stability operations), Cf. *FM 3-07, Stability Operations* (oct. 2008). Încercând o definiţie a operaţiilor de stabilizare din perspectiva tipologiei acţiunilor militare, observăm că acestea reprezintă diferenţa specifică, pe când operaţiile de stabilitate genul proxim. Pe de altă parte, în literatura de specialitate, operaţiile de stabilizare se asociază, de obicei, cu sarcinile post-

care implică lupta armată (*combat major operations*). Astfel că, operaţiile de stabilizare, deşi având scopul de a restaura securitatea şi guvernarea zonei, vor putea include acţiuni de luptă de mare intensitate, care ar putea solicita întregul spectru de capabilităţi întrunite (*joint capabilities*) şi un număr de forţe mai mare decât cel solicitat în cazul acţiunilor de luptă propriu-zise.

Atunci când se apreciază contribuţia forţelor terestre la o anumită operaţie, analiştii britanici accentuează pe aspectul calitativ (*impact*) al prezenţei militare (*footprint*). Astfel, raportul dintre *impact* şi *prezenţă* trebuie să fie unul judicios. În acest sens, comanda socială exprimată prin cerinţa politico-militară de a desfăşura operaţii proporţionale, precise şi discriminatorii va trebui echilibrată cu nevoia de a asigura o prezenţă suficientă şi necesară asigurării unui raport de forţe favorabil obţinerii succesului (n.a. redescoperirea legilor luptei armate: a raportului de forţe şi concordanţa dintre forţe, scopuri şi mijloace). Această urmărire continuă a echilibrului dintre cele două dimensiuni va urmări realizarea unui impact mare printr-o prezenţă redusă (*high impact, small footprint*) asigurat de forţe mobile destinate operaţiilor de mare intensitate, aflate într-o stare de pregătire pentru luptă corespunzătoare. Planificarea după standardele tradiţionale de măsurare a succesului şi lipsa rezultatelor astfel urmărite, în cazul operaţiilor majore desfăşurate în Afganistan (2001 – prezent) şi Irak (2003 – prezent), a readus pe masa de lucru a analiştilor şi a experţilor militari teoria soluţionării decisive a operaţiilor în scurt timp şi înţelegerea noţiunii de intensitate[5] în

---

conflict (vezi şi C. Richard Nelson, *How should NATO handle Stabilization Operations and Reconstruction Efforts*, 2006, www.acus.org) şi sunt întrebuinţate ca parte a efortului global, strategic de regenerare a unei naţiuni. *Doctrina NATO (AJP-01 (C), AJP 3.2)* foloseşte termenul de operaţii de stabilitate (stability operations), pe care le înţelege ca desfăşurându-se chiar concomitent cu operaţiile care implică luptă armată. Din perspectiva britanică, chiar şi terminologia doctrinară demonstrează evoluţia conceptuală, manualul britanic de specialitate (*AFM* Vol 1 Part 9) intitulându-se pe rând: *Tactical Guidance for Operations Other Than War* (1999), *Tactical Guidance for Operations Other Than War* (Crisis Response Operations) (2000), *Tactics for Stabilizing Operations* (2005) şi ediţia în vigoare, *Tactics for Stability Operations* (2007). Acest din urmă manual admite că operaţiile de stabilitate au fost relativ recent acceptate ca făcând parte, alături de acţiunile ofensive şi defensive, din grupul activităţilor militare fundamentale, datorită constatării că aceste trei tipuri se pot desfăşura simultan, foarte probabil prin întrebuinţarea aceloraşi resurse şi sub comanda aceluiaşi comandant. Mai mult, Concepţia, aparent în mod neglijent, atunci când descrie operaţiile de stabilizare face trimitere la operaţiile de stabilitate pe care le defineşte ca pe acele operaţii care urmăresc impunerea securităţii şi controlului asupra unei zone, concomitent cu întrebuinţarea capabilităţilor militare în vederea restaurării serviciilor şi sprijinirii agenţiilor civile în dezvoltarea organizaţiilor şi a mecanismelor de guvernare responsabile. Cf. *The Future Land Operational Concept*, <www.mod.uk>, p. 1-6.

[5] Intensitatea este descrisă prin frecvenţa şi nivelul de violenţă întâlnit în conflict şi reprezintă o măsură a nivelului de consum al resurselor. Cf. *The Future Land Operational Concept*, <www.mod.uk>, pp. 1-6.

raport cu gradul de efort (*scale of effort*). *Concepţia* propune revederea acestor teorii şi regândirea lor în lumina lecţiilor identificate în cele două conflicte menţionate. *Concepţia* se bazează pe realitatea operaţiilor menţionate, apreciate ca operaţii de intensitate scăzută, în care, contrar doctrinei tradiţionale, s-a impus întrebuinţarea unor capabilităţi sofisticate precum elicopterele de atac, focul tuturor categoriilor de forţe (*joint fires*), blindatele, dar şi ducerea de acţiuni de luptă intensă la nivel de subunitate. Mai mult, standardele curente care definesc gradul de efort necesare în planificarea şi atribuirea forţei au fost invalidate de realitate şi cerinţele reale ale forţelor armate.

Operaţiile de stabilizare au determinat, de asemenea, demarcarea diferenţei între nivelurile Divizie şi Brigadă şi generarea unor comandamente funcţionale care, deşi de nivel tactic, au funcţionat la nivel operativ sau chiar strategic.

Cât priveşte natura ameninţărilor, analiza identifică şi clasifică, alături de ameninţările neregulate şi cele centrate pe stat, ameninţările hibride (*hybrid threats*) în care actorii, statali sau nonstatali, recurg în mod simultan la toate instrumentele şi modalităţile de ducere a războiului, la folosirea armamentului convenţional avansat, la tacticile neregulate, terorism şi acte criminale cu efecte distructive în scopul destabilizării ordinii existente. Prin natura acestui tip de ameninţare, actorii respectivi vor urmări producerea de şocuri strategice prin întrebuinţarea atacurilor cibernetice (de tipul celor din Estonia – 2007, Georgia – 2008 sau Kirghistan – 2009), noi arme (*novel arms*) sau arme radiologice cu efecte în masă.

La finele perioadei de prognoză (2030), armata britanică va trebui să fie în măsură să proiecteze forţe terestre configurate, eşalonate şi pregătite în mod corespunzător, în măsură să intervină la momentul şi la locul dorit. Aceste mijloace de influenţare strategică (*strategic influence*) vor putea demonstra efectiv capacitatea, intenţiile şi forţa Marii Britanii. Pe fondul extinderii instituţiei legitimei apărări prin intermediul intervenţiei preventive, *Concepţia* reinventează teoria clausewitziană a războiului, cea de continuare a politicii prin mijloace militare, arătând că „atunci când descurajarea eşuează sau criza se intensifică, forţele terestre vor înfrunta atât situaţiile, cât şi oponenţii" capabile să ducă operaţii care implică lupta armată.

Implicaţii pentru forţele terestre

Contextul strategic prezentat are o serie de implicaţii asupra forţelor terestre pe care documentul prezentat le grupează după componentele puterii de luptă (*fighting power*), indicator major de analiză şi de apreciere a oricărei armate. Definită ca *abilitatea forţelor armate de a lupta şi a obţine succesul*

în operație[6], puterea de luptă este rezultatul îmbinării sinergice a trei componente: componenta conceptuală (procesul intelectual), moralul (derivând din abilitatea de a motiva oamenii să lupte) şi componenta fizică (capacitatea, mijloacele de luptă). Doctrina britanică consideră componenta conceptuală ca fiind primordială, din care derivă celelalte două componente (vezi figura nr. 1).

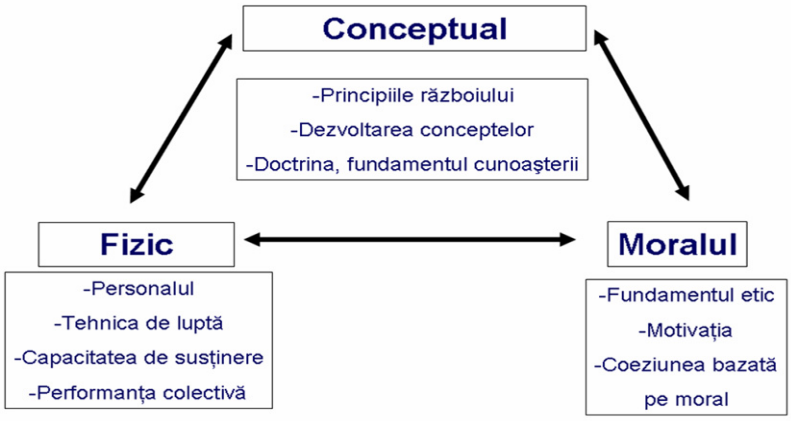

Fig. 1 *Corelația componentelor puterii de luptă*

Componenta conceptuală

Abordarea britanică a operațiilor militare are în esența sa menținerea şi dezvoltarea unui etos războinic şi a unei stări mentale pragmatice şi flexibile în rândul militarilor. Această abordare este facilitată de menținerea şi dezvoltarea concepției de exercitare a comenzii şi controlului denumită „comanda prin misiune (mission command)", ce favorizează cucerirea inițiativei şi obținerea unui avantaj în ceea ce priveşte tempo-ul operațiilor şi realizarea surprinderii. Acest concept va pune şi în viitor accent pe aplicarea creatoare a principiilor războiului şi acordarea comandanților a libertății de acțiune în ceea ce priveşte modalitățile de îndeplinire a obiectivelor şi misiunilor primite. *Concepția* include, pe lângă principiile enunțate mai sus, care sunt dealtfel prezente în publicațiile doctrinare în vigoare, şi alte principii cum ar fi: *coeziunea subunităților şi unităților mici*, aspect ce se dezvoltă prin întrebuințarea sistemului grupării forțelor conform cerințelor misiunii sau sarcinii de îndeplinit, apreciindu-se că de stabilitatea şi coeziunea unei echipe depinde, pe de o parte, eficiența acțiunilor pe câmpul de luptă, iar pe de altă parte, nivelul de instruire care să răspundă provocărilor actuale ale operațiilor; *generarea forțelor* se va concentra pe *modularitatea structurilor* având ca scop menținerea coeziunii *subunităților şi unităților* mici concomitent cu posibilitatea generării unor structuri de forțe flexibile.

[6] *Doctrina Armatei României*, Bucureşti, 2007.

Planificarea campaniilor la nivelul operativ

Prin planificarea acţiunilor la acest nivel, forţele terestre trebuie să îşi menţină abilitatea de a duce acţiuni simultane în cadrul întregului spectru al conflictelor. De asemenea, acestea trebuie să fie în măsură să opereze sub conducerea forţelor americane sau ca naţiune-cadru, să conducă operaţii multinaţionale şi să desfăşoare operaţii expediţionare, la nevoie chiar independent. Este evidenţiată de asemenea necesitatea acţiunilor comune cu aliaţi tradiţionali cum ar fi NATO, UE sau Coaliţia ABCA (Australia, Marea Britanie, Canada, SUA), astfel încât capacităţile colective să ţină pasul cu schimbările în mediul operaţional şi să fie elaborate doctrine comune care să reconcilieze diferenţele de ordin naţional. Prin această *Concepţie* este reiterată necesitatea realizării interoperabilităţii dintre forţele britanice şi cele americane, nu doar în domeniile conceptual şi procedural, dar şi în ceea ce priveşte capacitatea de a manevra împreună cu forţele americane, aspect ce depinde de capacitatea atât de adaptare, cât şi de adoptare a standardelor americane.

Liniile multiple de operaţii

Complexitatea şi scopurile operaţiilor de stabilizare pun sub semnul întrebării factori ai planificării referitori la valoarea şi natura forţelor implicate precum şi la capabilităţile acestora de a îndeplini obiectivele impuse. În consecinţă, valoarea, natura şi capabilităţile forţelor vor fi variabile, funcţie de acţiunile adversarului dar şi de activităţile partenerilor şi aliaţilor. Uneori, va fi necesară angajarea în operaţii a unor forţe de valoare mare, iar cerinţele de integrare a mai multor linii de operaţii vor avea ca efect o mai mare complexitate a acestora, atât pentru comandanţi cât şi pentru statele majore.

În mod corespunzător, întrebuinţarea sistemelor de lovire organice şi cele întrunite conexate cu libertatea de manevră vor constitui trăsături specifice operaţiilor de intervenţie armată împotriva unor adversari convenţionali dar şi în situaţiile în care în zonele de operaţii sunt prezente trupe combatante (facţiuni armate) pe timpul desfăşurării operaţiilor de stabilizare. Nu în cele din urmă, se apreciază că, dacă eforturile de descurajare şi mecanismele de coerciţie eşuează, va fi necesară desfăşurarea unor operaţii majore pentru distrugerea sau înfrângerea adversarului. Ulterior, activităţile militare postconflict vor urmări prevenirea reizbucnirii conflictului prin aplicarea unor măsuri combinate de promovare a securităţii şi stabilităţii, de construcţie a capacităţii instituţionale, reforma sectorului de securitate şi regenerare a forţelor. De asemenea, forţele terestre vor trebui să fie în măsură să furnizeze capabilităţi C2, de infrastructură şi intervenţie în situaţii de urgenţă - în special forţe din rezervă, pentru sprijinul puterii civile, în ţară sau străinătate. *Concepţia* consideră că apărarea naţională se va baza tot mai

pregnant pe întrebuinţarea forţelor de rezervă pentru furnizarea capabilităţilor necesare îndeplinirii misiunilor descrise mai sus, concomitent cu menţinerea unei capabilităţi de regenerare destinate executării unor operaţii majore.

Pregătirea şi instruirea trupelor

Pornind de la concluziile[7] trase în urma experienţelor recente de angajare a forţelor britanice în conflicte, sunt trasate câteva direcţii principale în domeniul pregătirii şi instruirii trupelor din forţele terestre în cadrul unei concepţii denumite *Pregătirea/Instruirea de bază adaptivă* (adaptive foundation training).

Astfel, se apreciază ca fiind fundamentale coordonarea, instruirea şi elementele de ordin operaţional ale pregătirii în cooperare cu celelalte categorii de forţe armate, acest deziderat realizându-se printr-o întrebuinţare mai accentuată a mijloacelor de simulare. Forţele terestre vor trebui să rezolve problemele complexe ale acestui tip de pregătire prin prioritizarea acestora, dar şi prin integrarea şi alocarea forţelor astfel încât să fie capabile să acţioneze eficient în diferite medii operaţionale. Va fi nevoie ca procesul de pregătire a trupelor să reflecte aceste provocări şi să se dezvolte competenţe intelectuale, tehnice şi de conducere specifice. Infrastructura necesară acestui tip de pregătire va trebui să reprezinte la scară caracteristicile mediului operaţional şi al terenului de desfăşurare a acţiunilor viitoare. Astfel, este preconizată îmbunătăţirea actualei baze de instrucţie prin dezvoltarea poligoanelor de acţiune urbană, a unui sistem de tuneluri subterane, precum şi a altor caracteristici fizico-geografice ce pot contribui la o simulare apropiată realităţii mediului operaţiilor de stabilizare. Cerinţa principală a instruirii forţelor terestre va fi ca acestea să fie în măsură să desfăşoare operaţii simultane pe linii de operaţii multiple cu menţinerea capabilităţilor majore de luptă. În ceea ce priveşte îndeplinirea unor sarcini specializate reieşite din nevoile mediului operaţional viitor, se prevede elaborarea unei concepţii pe termen lung pentru pregătirea intelectuală şi educaţia militarilor vizând includerea unor programe de familiarizare culturală şi lingvistică, completată, la nevoie, cu rezervişti specializaţi în domeniile respective. Formarea şi pregătirea corpului ofiţeresc se va axa pe o pregătire interarme începând de la

[7] Se apreciază că pregătirea trupelor doar pentru operaţii majore nu mai este suficientă, deoarece nu furnizează competenţele necesare de operare în cadrul întregului spectru de operaţii, cu atât mai mult cu cât frecvenţa previzibilă a sarcinilor de stabilizare în operaţiile viitoare va fi mult sporită în comparaţie cu cele specifice operaţiilor majore. Ca alternativă, cerinţele şi complexitatea operaţiilor curente de stabilizare şi contra-insurgenţei corelate cu natura potenţial paralelă a acţiunilor de luptă şi a celor de stabilizare, a necesitat adaptarea, uneori ad-hoc, a capabilităţilor, abilităţilor şi deprinderilor care în viitor vor fi parte integrantă a unui sistem de pregătire şi instruire adaptiv.

nivel de stat major de batalion, desăvârşită de integrarea sistemelor de tip întrunit (joint) – sisteme de lovire tip joint, sisteme ISTAR, AEW etc. de la nivelul comandanților de subunități şi până la nivel stat major de mari unități. Ofițerii trebuie să fie în măsură să acționeze eficient în context operațional întrunit, interagenții şi multinațional chiar sub conducerea altor agenții guvernamentale.

Parteneriatele

Parteneriatele vor fi necesare la toate nivelurile acțiunii militare, bazate pe o înțelegere culturală atât a limitărilor, cât şi a punctelor tari ale partenerilor. Necesitatea înțelegerii de ordin cultural, dar şi conştientizarea dependenței de capabilitățile operaționale ale partenerilor vor induce noi cerințe, nu doar de ordin material, dar şi în termeni de evoluție şi dezvoltare doctrinară, lingvistică şi culturală a sistemului de pregătire a forțelor terestre. Dezvoltarea capabilităților partenerilor poate avea loc prin intermediul unor structuri organizațional-funcționale ad-hoc, de tip OMLT *(Operational Mentoring and Liaison Team)* şi METT *(Military Embedded Training Teams)* sau prin desemnarea unor structuri cărora să li se atribuie în mod specific aceste roluri, care să fie capabile să îndeplinească atât sarcini operaționale de luptă, cât şi sarcini de reconstrucție în zonele/raioanele în care, din cauza nivelului redus de securitate, agențiile civile nu pot opera.

Instruirea integrată

În sprijinul formării competențelor de bază, *Concepția* precizează că instruirea se va fundamenta pe utilizarea unor tehnici combinate de simulare şi instruire „la cald", bazate pe principiul integrării pregătirii, cu caracter întrunit, interarme şi interagenții. Această abordare va avea ca scop realizarea abilității forțelor terestre de a desfăşura cu succes operații în circumstanțele cele mai dificile, de la operații majore până la operații de stabilizare şi reconstrucție, în mediul operațional întrunit şi multinațional.

Raportul operații majore – operații de stabilizare

Probabilitatea crescândă a desfăşurării operațiilor de stabilizare, potențată de intensitatea şi frecvența potențială a acestora, indică faptul că acest tip de acțiuni va determina o mai mare solicitare a forțelor terestre în acest domeniu, în detrimentul operațiilor majore. În consecință, se vor resimți efectele acestor noi cerințe inclusiv în domeniile completării cu personal, instruirii şi configurării structurilor viitoare atât pentru forțele active, cât şi pentru rezervă, creionând un impact deosebit asupra generării forțelor şi timpilor de angajare ai acestora.

Activitatea de influențare

În operațiile de stabilizare activitatea de influențare va avea o pondere însemnată, în ciuda dificultăților induse de destinația sau adresabilitatea mesajelor, care, uneori, având un singur grup-țintă, va necesita punerea la dispoziția comandanților, până la cele mai mici niveluri, a mijloacelor de difuzare a strategiei informaționale în zonele lor de responsabilitate atât pentru forțele proprii, cât şi pentru inamic sau forțele neutre. Importanța informației va continua să domine spectrul acțiunilor militare, avansul tehnologic şi existența internetului furnizând atât trupelor proprii, dar şi adversarilor instrumente eficace de ducere a campaniilor informaționale ce pot contribui la eficientizarea procesului de management al țintelor (siblaj) [8].

Managementul informațiilor

În acest domeniu, va fi nevoie ca forțele terestre să acceseze, proceseze şi să difuzeze datele şi informațiile prin intermediul unor sisteme robuste, beneficiind de protocoale simple de management şi exploatare a informațiilor, precum şi de rețele informatice şi de comunicații securizate. Capabilitățile de comunicare şi diseminare a informațiilor vor trebui să permită eficientizarea şi creşterea rapidității în luarea deciziei, în acest mod fiind compensate complexitatea situațiilor şi tempoul tot mai ridicat al acțiunilor militare.

Fundamentele juridice ale operațiilor

Din acest punct de vedere, *Concepția* apreciază că operațiile majore vor fi în continuare guvernate de dreptul conflictelor armate pe când, în alte scenarii operaționale, principiul legitimei apărări constituind baza legală principală pentru planificarea şi executarea de operații şi misiuni de foc defensive. De asemenea, se consideră că, în lumina operațiilor recent desfăşurate, va fi imperios necesară existența unui sprijin de ordin juridic permanentizat în structurile operaționale dislocate în teatrele de operații.

Sprijinul contractorilor pentru operații

Se prevede o creştere a întrebuințării companiilor private militare şi de securitate, logistice sau chiar de management al riscului în cadrul operațiilor, pe parcursul desfăşurării tuturor etapelor unui conflict. Această creştere se datorează nevoilor crescânde de resurse, capacității reduse a logisticii militare de asigurare a acestora şi de tendința tot mai vizibilă de externalizare a sarcinilor ce nu sunt asociate în mod direct cu acțiunile militare.

[8] În doctrina NATO, acest termen este exprimat, în limba engleză, prin „targeting", iar în limba franceză prin „ciblage". Începând cu anul 2002, termenul de" management al țintelor" a fost introdus în terminologia militară, fiind inclus în unele regulamente ale artileriei. Pentru o uşurare a întrebuințării acestui termen considerăm necesară modificarea acestuia, în sensul adoptării termenului „siblaj", ce constituie o îmbogățire de ordin lexical a terminologiei militare autohtone, precum şi o adaptare de ordin lingvistic, mai apropiată de structura limbii române.

Componenta fizică

Structura marilor unități de manevră (formațiilor[9])

În ceea ce priveşte capabilitățile ce vor fi întrebuințate în viitoarele conflicte, *Concepția* fundamentează principalele caracteristici ale forțelor terestre apreciind că avansul tehnologic va contribui decisiv la realizarea obiectivelor unei structuri de nivel divizie, focul şi manevra fiind integrate la acest nivel. Natura manevrei unei asemenea formații de luptă aduce cu sine un volum, o complexitate şi o amploare a violenței cu mult superioară celor întâlnite în scenarii operaționale clasice. Aspectul de noutate este dat de nevoia integrării interagenții (interdepartamentale), a capabilităților întrunite şi multinaționale la nivelul diviziei; astfel, divizia va reprezenta nivelul tactic cel mai redus care poate planifica integrarea efectelor întrunite (joint) şi care se poate susține cu mijloacele proprii perioade mai îndelungate decât este posibil în prezent. Angajamentele de nivel tactic ale brigăzilor vor trebui să se contureze, în sensul extinderii în timp şi spațiu a acțiunilor acestora, dincolo de capabilitățile lor, acest aspect fiind posibil doar cu sprijinul furnizat de eşalonul divizie, din punct de vedere al planificării acțiunilor şi de furnizare a sprijinului de luptă şi logistic. Această extindere a funcționalității C2 la nivel divizie este imperios necesară în condițiile în care o divizie va orchestra întrebuințarea unor capabilități multiple, planificând şi desfăşurând mai multe acțiuni/operații simultan.

Comandamentele

Nivelul operativ va fi caracterizat de o complexitate şi un tempo crescute în ceea ce priveşte activitatea, obiectivele şi contribuția la realizarea efectului la nivel strategic, cel mai probabil, spațiul operațional (zonele urbane fiind excepția) devenind mai puțin dens, cu grad de dispersare a forțelor mai accentuat, nefiind definit precis. Aceasta va avea ca rezultat o cerință operațională stringentă de modularitate a structurilor care să corespundă necesităților operaționale induse de incertitudinea şi impredictibilitatea dinamicii acțiunilor. Amploarea şi scopul operațiilor pot duce la situații în care forțe reduse din punct de vedere numeric, să fie comandate de un comandament sau o componentă terestră de nivel operativ (3*). De aceea, se preconizează ca forțele terestre britanice să beneficieze de

[9] Am întrebuințat în cuprinsul acestui articol termenul de formație/formație de luptă pentru a sublinia necesitatea adoptării în terminologia militară românească a acestui concept, prezent dealtfel şi în terminologia NATO, prin care definim structurile luptătoare/de manevră de nivel brigadă şi divizie. Opinăm că prin întrebuințarea acestui termen, sub ambele forme – formație şi/sau formație de luptă, se poate înlocui cu succes sintagma „mari unități".

existenţa unei comandament de componentă terestră de nivel operativ, precum şi de un nucleu de comandament întrunit, ambele la nivel de 3*. În consecinţă, *menţinerea unui comandament de nivel corp de armată* va avea o contribuţie însemnată în ducerea cu succes a acţiunilor întrunite multinaţionale, sub auspicii NATO, acest aspect contribuind la *menţinerea unei influenţe de nivel strategic a Marii Britanii în NATO*. Nivelul componentei terestre va depinde de complexitatea operaţiei sau situaţiei şi nu de valoarea forţelor dislocate în teatrul de operaţii. În operaţiile cele mai complexe este improbabil ca un comandament să fie în măsură să furnizeze simultan capabilităţi funcţionale de comandament de nivel tactic şi de comandament de forţă întrunită din cauza cerinţelor diferite de acţiune, în consecinţă fiind necesare structuri modulare. Mai precis, operaţiile de stabilizare vor determina asumarea de către *comandamentele de nivel brigadă* a unor responsabilităţi care au reprezentat apanajul unor comandamente de nivel divizie din trecut. Va fi nevoie de noi structuri de comandament care să răspundă nevoii de planificare extinsă, abilităţii de a conduce simultan acţiuni de natură diferită şi integrării capabilităţilor de sprijin de luptă şi logistic la acest nivel. Astfel, noi funcţiuni ce vor trebui să aibă module corespunzătoare acestora la nivel brigadă vor fi, între altele, capacitatea de influenţare (operaţii informaţionale), CIMIC şi integrarea sistemelor de lovire de tip întrunit (joint). *Concepţia* apreciază că, în *operaţiile de stabilizare, comandamentele vor avea un caracter static şi multifuncţional, acţionând din baze de operaţii protejate*. Acest aspect contrastează cu cerinţele unui comandament de nivel brigadă ce acţionează în operaţii majore, situaţie ce solicită un grad de mobilitate sporit, capabil de manevră rapidă şi în care capabilităţile şi orizontul planificării sunt relativ reduse. Abordarea modulară în funcţionarea comandamentelor va trebui să ţină seama de noi modalităţi de structurare funcţională a acestora care să se bazeze pe *principiul reversibilităţii*, modificarea structurilor funcţionale ale comandamentelor având loc în funcţie de situaţia tactică, operativă sau strategică şi de natura operaţiilor, majore sau de stabilizare.

Comandamentele de divizie vor prelua o mare parte dintre funcţiunile de nivel operativ şi strategic, în special în ce priveşte caracterul multinaţional-întrunit al operaţiilor moderne şi a cerinţelor operaţionale interagenţii (interdepartamentale), aspecte ce în prezent constituie atributul comandamentelor de nivel operativ. Se preconizează, de asemenea, ca un comandament de divizie să fie în măsură să coordoneze activităţile de parteneriat cu forţele indigene dintr-un teatru de operaţii. Aceste elemente vor duce la o *creştere a mărimii comandamentelor de nivel divizie*, sarcinile de stabilizare reprezentând regula şi nu excepţia în desfăşurarea acţiunilor militare ale viitorului.

Dimensiunea aeriană

Forțele terestre vor continua să depindă de integrarea capabilităților aeriene (sprijin de luptă, transport aerian, controlori aerieni înaintați, elicoptere de atac şi elicoptere de transport), pentru obținerea efectului operațional preconizat. Posibilitățile limitate de asigurare a acestor mijloace aeriene va greva şi în viitor planificarea întrebuințării forțelor terestre în întregul spectru de operații. Se apreciază pentru viitor o mai mare dependență, din punct de vedere acțional, a forțelor terestre de existența mijloacelor aeriene, mai ales în operațiile de stabilizare în cadrul cărora natura, valoarea şi tăria forțelor dislocate precum şi gradul dispersării acestora în teatrele de operații va necesita un grad de utilizare mult sporit a resursei de aviație şi elicoptere, pentru execuția loviturilor de precizie şi îndeplinirea sarcinilor specifice acestor operații.

Protecția forței

Operațiile de stabilizare vor avea ca cerințe operaționale definitorii protecția personalului, a tehnicii şi capacitatea de cartiruire a trupelor. Bazele fixe de operații care, în operațiile de stabilitate vor trebui să fie stabilite în centre urbane/rurale, vor atrage cu precădere atacuri şi focul indirect din partea unor forțe neregulate sau a unor adversari caracterizați ca fiind asimetrici. Mai mult decât atât, absența relativă a manevrei, inerentă în operațiile de stabilizare, va avea un efect de „fixare" a forțelor proprii creând oportunități ce pot fi exploatate de inamic în beneficiul său. Această situație prezumtivă va conduce la necesitatea asigurării unui nivel ridicat de protecție a forțelor, care va trebui să includă şi protecția acordată contractorilor şi altor categorii de personal civil. Utilizarea pe scară largă de către adversari a armelor antitanc şi dispozitivelor explozive improvizate va restricționa întrebuințarea de către trupele proprii a vehiculelor neblindate sau a celor cu blindaj uşor.

Contracararea amenințărilor neregulate

Forțele terestre britanice vor contribui direct la aplicarea Strategiei contrateroriste guvernamentale[10], prin aplicarea învățămintelor acumulate din desfăşurarea operațiilor de tip COIN (contrainsurgență), coroborate cu o nouă concepție de abordare a acțiunilor militare şi prin noi dezvoltări şi evoluții doctrinare încapsulate în conceptul de *Contracarare a Activităților Neregulate*[11].

Proiecția forței

În toate situațiile de proiecție a forței, forțele terestre vor depinde de securizarea spațiilor maritime şi aeriene precum şi de existența unor linii de comunicații terestre protejate, indiferent de nivelul de extindere a acestora.

[10] *Countering International Terrorism: The United Kingdom Strategy – CONTEST*, July 2006, The Cabinet Office.
[11] *Countering Irregular Activity – C-IA.*

Proiecţia forţei se va baza pe întrebuinţarea resurselor civile ce vor suplimenta capacităţile militare de transport strategic. De asemenea, tehnica cu care vor fi înzestrate forţele terestre trebuie să răspundă cerinţelor de transportabilitate, în special pe calea aerului, pentru reducerea timpului de reacţie şi intervenţie.

Managementul spaţiului de luptă

Managementul impactului unui spaţiu de luptă suprasaturat cu diferite mijloace, de la mijloace electronice şi până la vehicule aeriene fără pilot, rachete dirijate şi nedirijate va necesita o sporire a resurselor alocate acestei activităţi în condiţiile în care, pentru eficienţa şi oportunitatea reacţiei, timpul alocat luării deciziilor se va reduce drastic. Managementul spaţiului de luptă va fi dificil de realizat, cu precădere, în zonele urbane, zone congestionate sau în medii de tip întrunit, multinaţional şi interdepartamental. Se prefigurează dificultăţi şi din cauza atacurilor electronice sau/şi cibernetice, care reclamă o atenţie mărită în managementul spectrului electromagnetic şi al reţelelor cibernetice.

Moralul

Pentru a vedea cum va continua să influenţeze moralul trupelor puterea de luptă a forţelor terestre britanice în următorii 20 de ani, *Concepţia* analizează actul de comandă, calităţile liderului, valorile şi standardele care stau la baza tăriei armatei britanice, dimensiunea umană – cea mai importantă resursă furnizată de naţiune, dar şi rolul forţelor de rezervă în cadrul societăţii.

Comandanţii şi liderii care vor fi chemaţi să acţioneze în mediul de securitate descris vor trebui să demonstreze o capacitate intelectuală deosebită şi o pregătire adecvată în gestionarea situaţiilor complexe şi incerte, în stăpânirea sistemelor şi reţelelor avansate tehnologic, de-a lungul întregului spectru al conflictului. Este nevoie de comandanţi cu experienţă în mediul întrunit inter-agenţii (interdepartamental) şi multinaţional (*JIM – Joint, Interagency and Multinational*), care să acţioneze, foarte probabil, în subordinea unei agenţii guvernamentale responsabile pentru desfăşurarea unei anumite misiuni.

Forţa armatei britanice derivă din *etosul războinic* caracteristic, inculcat de generaţii prin *educaţia colectivă* şi manifestat în operaţii până în zilele noastre[12], *cultură* şi *tradiţie*. Pentru menţinerea reputaţiei forţelor terestre, atât de necesară în relaţia nu doar cu aliaţii şi partenerii de coaliţie, dar şi cu adversarii acestora, se va continua să se accentueze pe spirit etic, puternic susţinut de valori şi standarde. Respectarea şi impunerea legilor şi convenţiilor în condiţii de presiune caracteristice operaţiilor curente vor avea

[12] Marea Britanie a pierdut în teatrele de operaţii din Irak şi Afganistan, până în prezent, 352 de militari, din care 111 în Irak şi 241 în Afganistan. (07.10.2001-30.11.2009, cf. www.mod.uk – Defence Analytical Services and Advice – DASA, accesat 22.12.2009)

ca principal obiectiv obținerea şi menținerea legitimității participării forțelor terestre în diverse misiuni.

Dimensiunea umană a moralului trebuie să îndeplinească condițiile de *suficiență, capacitate* şi *motivație*, asigurarea de personal continuând să reprezinte o cerință de durată. Oamenii, evidențiază *Concepția*, continuă să reprezinte componenta vitală a capabilităților militare. Plecând de la premisa că *menținerea în serviciu a personalului angajat costă mai puțin decât recrutarea, selecția şi pregătirea de noi militari*, se apreciază că urmărirea asigurării unui *grad de încadrare maxim* al unităților, fără recurs la firme de securitate private, va reprezenta un element cheie în menținerea unui moral ridicat, neafectat de o încadrare deficitară. Printre măsurile la care se va recurge pentru creşterea atractivității serviciului militar, britanicii vor promova stilul de viață militar şi vor urmări lărgirea bazei de selecție în cadrul unor categorii sociale mai puțin interesate de această profesie. De asemenea, alte obiective vor fi: mai mulți militari menținuți pentru mai mult timp, programe de lucru mai flexibile, venirea în întâmpinarea aşteptărilor militarilor pentru o viață activă mai îndelungată.

Deşi evidențiază faptul că noile tehnologii performante reclamă un *personal capabil*, cu aptitudini intelectuale, fizice şi psihice remarcabile, *Concepția* apreciază că forțele terestre britanice vor urmări, în continuare, ca noii recruți să demonstreze curaj, dorința de a lupta pentru a câştiga, dar şi menținerea unui etos războinic prin pregătirea individuală şi colectivă.

Pentru a cultiva aceste calități, statul va depune toate eforturile pentru a oferi *condiții de viață şi activitate motivante*. Elementul esențial şi de la care pleacă întreaga politică de recrutare şi de personal îl constituie *recunoaşterea contribuției pe care militarii o aduc națiunii*. Astfel, aceasta se va materializa prin asigurarea unor termeni şi condiții de angajare atractive şi suficiente, în beneficiul nu doar al militarilor, dar şi al familiilor acestora. Aceste condiții se referă la pachete salariale atractive, condiții de viață şi lucru îmbunătățite, un sistem de asistență medicală unic în lume şi servicii sociale corespunzătoare. *Conceptul de „Păstrare a familiei"* va creşte în importanță, furnizarea ajutorului necesar cumpărării de locuințe, facilitarea angajării partenerului de viață şi integrarea în mediul social având o contribuție însemnată la consolidarea unui moral ridicat, a motivației şi menținerea în serviciu a personalului pregătit.

Cât priveşte forțele de rezervă şi rolul acestora în actualul context de securitate, pe fondul insuficienței forțelor active şi cererii crescânde de forțe dislocabile, *Concepția* apreciază că rolul acestora în asigurarea deficitului forțelor active va creşte din ce în ce mai mult pentru menținerea unui nivel superior de mobilitate. Integrarea rezervei, în mod tradițional dedicată ducerii

operațiilor de luptă de mare intensitate, în cadrul forțelor active pentru întrebuințarea în acțiuni de intensitate scăzută, se va constitui într-o adevărată provocare. Unele dintre capabilitățile militare vor continua să fie asigurate de forțele de rezervă, fie din cauza numărului insuficient de unități active, fie ca urmare a aptitudinilor reclamate, care nu sunt în mod tradițional militare, de altfel, foarte necesare în operațiile de stabilizare.

Concluzii

Mediul de securitate anticipat, globalizarea, competiția acerbă pentru resurse vor reclama, în continuare, intervenţia Marii Britanii, independent sau, foarte probabil, în cadrul coaliţiilor, alături de aliaţii săi, în zone potenţial instabile, cu scopul de a asigura guvernarea şi stabilitatea zonei. Pentru realizarea obiectivelor stabilite, forţele terestre, indispensabile în orice tip de operaţie, vor juca un rol important. Printre misiunile de bază, stabilizarea va solicita prezența forțelor terestre în îndeplinirea unor sarcini pentru care acestea nu sunt, în prezent, structurate corespunzător. Deşi prin densitatea lor, aceste sarcini vor fi predominante şi ar putea, deci, orienta eforturile de organizare şi dezvoltare de noi capabilităţi militare, cerinţele concurente de ducere atât a operaţiilor majore care implică lupta armată cât şi a celor de stabilizare reclamă capabilităţi complementare şi nu unidirecţional specializate.

Dar, poate că principala provocare ce se adresează forţelor terestre, ghidându-le modul de pregătire şi întrebuinţare ale acestora, este cea care reclamă evitarea surprinderii, unde prin surprindere trebuie înţeles riscul ca viitorul conflict şi imperativele sale să fie, în mod fundamental, de neprevăzut.

BIBLIOGRAFIE:

The Future Land Operational Concept, <www.mod.uk>.

The National Security Strategy of the United Kingdom, Security in an interdependent world, <www.cabinetoffice.gov.uk>

The DCDC (Development, Concepts and Doctrine Centre) Global Strategic Trends Programme 2007 – 2036, <www.dcdc-strategictrends.org.uk>

PROCESUL DE MANAGEMENT AL ȚINTELOR (SIBLAJUL) ÎN FORȚELE TERESTRE

THE TARGETING IN THE LAND FORCES

Lt.col.lect.univ.dr. Stan ANTON*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Procesul de management al țintelor în NATO este un instrument de stat major integrat procesului de elaborare a deciziei, asigurând o succesiune logică în prezentarea soluțiilor pentru îndeplinirea obiectivelor strategice, operative sau tactice. La nivelul unei forțe întrunite, fiecare componentă va utiliza o metodologie care se adaptează angajării obiectivelor/țintelor specifice şi capacităților (sistemelor de lovire) proprii. Managementul țintelor poate fi definit ca fiind procesul de selectare şi realizare a priorității țintelor şi ajustare a efectului dorit asupra acestora, ținând cont de mediul operațional şi de capacitățile de angajare sau lovire la dispoziție.

The targeting process in NATO countries is a staff tool used in the decision making process, ensuring a logical sequence in developing the solutions for the accomplishment of strategic, operational and tactical objectives. At joint task force level, each component will use a specific methodology adapted to their capabilities and types of engagement. Targeting can be defined as the process of selecting and prioritizing targets and adjusting the effect on targets, considering the operational environment and the available striking systems.

Cuvinte cheie: proces de management al țintelor, obiectiv, țintă, lista cu ținte de valoare ridicată, lista de ținte prioritare.

Keywords: *targeting, objective, target, High Value Target, List High Pay-Off Target List.*

Scopul acestui articol este de a explora şi de a prezenta, de o manieră generală, aspectele definitorii ale *procesului de management al țintelor* sau *siblajului*, rolul şi locul acestuia în procesul decizional şi conexiunile sale cu alte proceduri de comandă şi stat major. Înainte de a explora conținutul acestui proces, consider necesar a aduce în atenție un aspect de utilizare a

* e-mail: *santon@unap.ro*

terminologiei în acest domeniu. În ultimii zece ani, în diferite studii, lucrări ştiinţifice sau articole de specialitate, au fost vehiculate mai multe denumiri ale acestui proces care au variat de la *proces de determinare sau identificare a ţintelor* până la *detecţia ţintelor*, termeni care surprindeau numai parţial amploarea şi conţinutul acestui tip de activitate. Însă, începând cu anul 2002, odată cu elaborarea noilor regulamente ale artileriei forţelor terestre, a fost introdusă sintagma „proces de management al ţintelor" ce acoperea satisfăcător necesitatea adoptării unui termen care să descrie precis conţinutul acestei activităţi. Deşi acest termen a fost acceptat de teoreticienii şi practicienii militari, fiind inclus deja în ultimele regulamente ale artileriei, considerăm că pentru o uşurare a întrebuinţării acestui concept e nevoie de o revizuire, în sensul adoptării termenului „siblaj". Acest cuvânt derivă din franţuzescul „ciblage", care reprezintă traducerea directă din limba engleză a termenului „targeting". Credem că adoptarea acestui termen constituie o îmbogăţire de ordin lexical a terminologiei militare autohtone ce va facilita, pe de o parte, o eficienţă mai mare în lucrul de stat major, iar pe de altă parte o adaptare de ordin lingvistic, apropiată de structura limbii române.

Managementul ţintelor (siblajul) în NATO este o activitate de planificare prin care personalul statului major sprijină comandantul în procesul de elaborare a deciziei. În ceea ce priveşte forţele întrunite, fiecare componentă a unei forţe sau a unui stat major de arme întrunite va utiliza o metodologie a siblajului care se adaptează angajării obiectivelor/ţintelor specifice şi capacităţile (sistemelor de lovire) proprii. Nu constituie o contradicţie ca fiecare categorie de forţe componentă să folosească tehnici diferite de management al ţintelor fiind firesc să existe diferenţe între ciclul de management al ţintelor pentru Forţele Terestre şi cel al Forţelor Aeriene. Doctrina managementului ţintelor (siblajului) a NATO şi terminologia aferentă sunt momentan concentrate pe componenta aeriană şi o parte pe arme întrunite, ceea ce determină ca managementul ţintelor (siblajul) în componenta terestră să fie mai puţin reprezentat. Este important ca doctrina managementului ţintelor (siblajului) pentru componenta terestră să fie reglementată în sprijinul operaţiilor actuale şi viitoare ale NATO stabilită cu scopul de a susţine operaţiile forţelor armate române ce acţionează în cadrul Alianţei NATO sau al unei coaliţii.

Necesitatea unui document NATO de management al ţintelor pentru componenta terestră a fost identificată de către Grupul de Lucru Operaţional de Arme Întrunite, în anul 2000, ulterior sarcina de realizare a metodologiei de management a fost transferată la Grupul de lucru pentru artilerie. Doctrina managementului ţintelor pentru componenta terestră a NATO a fost dezvoltată prin combinarea metodologiilor de profil existente în SUA, Marea

Britanie, Olanda, cu scopul de a sprijini operațiile terestre NATO în întregul spectru al conflictelor.

În timp ce principiile generale ale managementului țintelor pot fi aplicate la toate nivelurile, şi de către toate categoriile de forțe, doctrina managementului țintelor în componenta terestră este direcționată doar către operațiile terestre având ca obiectiv de bază sprijinul comandamentelor la nivel brigadă şi mai sus. Modelul agreat a fost menținut generic în scopul de a contribui la realizarea interoperabilității şi să confere metodologiei un caracter standardizat în cadrul alianței. Tema centrală a ciclului managementului țintelor pentru componenta terestră se sprijină pe un număr de funcții care sunt deja folosite (întrebuințate) de către anumite forțe din cadrul NATO.

Delimitări conceptuale privind managementul țintelor

Managementul țintelor (MT) este o funcție în cadrul procesului de luare a deciziei care sprijină planificarea şi executarea operațiilor forțelor întrunite. Componentele individuale şi statul major în ansamblul său vor realiza ulterior acest proces pentru a satisface în detaliu necesitățile pe linie de specialitate. Managementul țintelor trebuie canalizat pe realizarea efectului dorit asupra țintelor cu scopul de a îndeplini obiectivele comandantului sau a structurilor subordonate. Managementul țintelor pentru o forță întrunită, spre exemplu, îşi realizează scopul prin introducerea de date de la fiecare componentă şi entitate funcțională participante la acest proces, şi implicit prin coordonarea forțelor în obținerea efectului dorit. Comandantul Forței Întrunite împreună cu comandanții componentelor stabilesc prioritățile pentru conducerea procesului de management al țintelor şi determină cantitatea de efort necesară pentru a asigura operațiile viitoare.

Scopul managementului țintelor este de a sprijini, într-o succesiune logică, procesul de luare a deciziei, şi de a contribui în mod eficient la îndeplinirea obiectivelor strategice, operative sau tactice. În aceeaşi măsură, managementul țintelor poate fi definit ca fiind procesul de selectare şi realizare a priorității țintelor şi ajustare a efectului dorit asupra acestora, ținând cont de mediul operațional şi de capacitățile de angajare sau lovire la dispoziție.

În cele ce urmează vom încerca să realizăm o delimitare conceptuală a termenilor *obiectiv* şi *țintă.*

În opinia noastră, *obiectivul* reprezintă o suprafață de teren, o zonă sau un raion care prezintă interes pentru trupele proprii şi care în urma planificării şi desfăşurării unei acțiuni militare, urmează a fi cucerită sau controlată de către acestea, fiind constituită, de regulă, din una sau mai multe ținte.

O *țintă*, pe de altă parte, poate fi definită ca fiind o zonă, complex sau instalație, forțe, mijloace, capabilități (sisteme de lovire), funcțiuni sau indicii

identificate ca posibile acțiuni, reprezentând un element sau o capabilitate din dispozitivul inamic, care, în urma planificării şi desfăşurării unei acțiuni militare, letale sau nonletale, urmează a fi ocupată, capturată sau lovită (distrusă, neutralizată, pusă în imposibilitatea de a acționa sau hărțuită) de către trupele proprii pentru a sprijini realizarea intenţiilor comandantului.

În ceea ce priveşte clasificarea țintelor, criteriul primordial îl reprezintă nivelul de ducere a acțiunilor de luptă, după cum urmează:

- *Ținte strategice.* Țintele care influențează efortul de război, în general, sau obiectivele politice sunt clasificate ca strategice.
- *Ținte operative.* Sunt țintele considerate critice pentru capabilitățile inamicului pentru a realiza succesul unei campanii, aparținând nivelului operativ de ducere a acțiunilor. Aşa cum a fost demonstrat în Afghanistan şi Irak, diferența dintre nivelul operativ şi cel tactic devine din ce în ce mai puțin concludentă pe măsură ce noile tehnologii şi armamente sunt întrebuințate.
- *Ținte tactice.* Țintele care produc efecte imediate sau aproape imediate pe câmpul de luptă sau ca urmare a operațiilor curente sunt clasificate ca fiind tactice.

În raport cu dimensiunile obiectivelor, mijloacele de lovire ale marilor unități şi unități angajează *ținte punctuale*, *liniare* şi de *suprafață*.

Din punct de vedere al *planificării* sprijinului cu foc, prin țintă se înțelege personal şi mijloace de foc, tehnică militară de orice natură sau o porțiune de teren, unde este localizat sau va fi dispus inamicul, numerotată şi înregistrată în vederea loviriі ei cu mijloace de foc. *Ținta neplanificată* este acea țintă care apare pe timpul desfăşurării acțiunilor şi asupra căreia nu s-au stabilit anterior modalitățile şi mijloacele cu care va fi lovită. *Ținta planificată* este acea țintă asupra căreia focul a fost planificat din timp. Gradul de pregătire a tragerii asupra țintelor planificate diferă, dar pentru a fi considerată planificată, trebuie să fie stabilit minimul de elemente necesare pentru lovirea ei. Țintele planificate se clasifică astfel: *ținte programate; ținte la cerere; ținte prioritare. Ținta programată* este acea țintă planificată care va fi lovită într-un moment prestabilit. Acest moment este exprimat în raport cu ora H sau cu o oră anume considerată ca referință. *Ținta la cerere* este acea țintă planificată care nu a fost programată pentru a fi lovită într-un moment prestabilit, dar care va fi lovită atunci când se cere (solicită) lovirea ei. O țintă la cerere poate fi lovită într-un timp mai scurt decât o țintă neplanificată, deoarece elementele de tragere pentru lovirea ei sunt pregătite din timp. *Ținta prioritară* este acea țintă planificată asupra căreia se execută imediat focul, în momentul cererii acestuia chiar dacă în acelaşi timp s-au primit şi alte cereri de foc. Țintele prioritare sunt stabilite de către comandantul de arme întrunite

care precizează momentul în care ținta respectivă devine prioritară, muniția cu care va fi lovită, precizia tragerii şi efectul solicitat a se realiza asupra ei.

Gama de ținte posibile este deosebit de largă incluzând forțe aflate în deplasare sau staționare, echipament, capabilități şi factori, funcțiuni intangibile asupra cărora se poate interveni şi pe care inamicul le poate folosi în conducerea operațiilor – de exemplu comanda şi controlul, moralul şi coeziunea trupelor. Amenințarea reprezentată de către o țintă poate fi letală sau nonletală. Ținta trebuie să contribuie la realizarea obiectivelor militare înainte de a putea deveni obiectul atenției/atacului. În acest context, obiectivele militare sunt acele obiective care realizează o contribuție eficientă la acțiunea militară sau a căror distrugere, capturare sau neutralizare oferă avantaje militare clare. Cheia identificării pozitive a acestora este dată de evaluarea contribuției la realizarea şi la menținerea capacității de luptă a adversarului. Oricum, o țintă posibilă nu devine o țintă certă decât atunci când s-a planificat acțiunea împotriva ei.

În urma executării focului pe obiectivele şi pe țintele din dispozitivul inamicului se urmăresc următoarele *efecte*:

- *hărțuirea* – duce la uzarea inamicului prin influențarea stării morale a personalului, stânjenirea sau dezorganizarea unor activități, precum şi producerea de pierderi;
- *interdicția* – face imposibilă riposta prin foc a adversarului sau îl împiedică să desfăşoare acțiunile planificate;
- *neutralizarea* – se produc pierderi în personal şi tehnică de luptă, de aproximativ 10 - 15% încât adversarul îşi pierde temporar capacitatea de luptă;
- *distrugerea* – se produc pierderi de peste 30% în personal şi tehnică de luptă;
- *anihilarea* – se produc pierderi în personal şi tehnică de luptă, încât adversarul îşi pierde complet capacitatea de luptă;
- *fumizarea* – reduce vizibilitatea în câmpul de luptă şi împiedică observarea de către inamic a acțiunilor trupelor proprii;
- *iluminarea* – se execută în scopul iluminării terenului pentru cercetarea şi indicarea țintelor, executarea reglajului pe ținte, controlul rezultatelor tragerilor de efect, crearea reperelor luminoase etc.

Principiile managementului țintelor

Principiile managementului țintelor sunt destinate întregii game de ținte asupra cărora se urmăreşte realizarea unui efect letal sau/şi nonletal fiind aplicabile atât în operațiile specifice luptei armate, cât şi în operațiile de stabilitate sau de răspuns la crize. Sintetic, managementul țintelor este

caracterizat prin posibilitatea de a genera tipul de sistem de lovire şi efectul dorit pentru a îndeplini intenţiile comandantului – pe baza datelor furnizate de senzori, coordonarea informaţiilor de la senzori, alegerea sistemului de lovire şi capacitatea de evaluare/măsurare a efectele produse. Procesul de management al ţintelor în forţele terestre este flexibil, adaptat la o gamă largă de circumstanţe, ţinând cont de efectele colaterale ce pot fi induse pe câmpul de luptă, principiile pe baza cărora se fundamentează fiind următoarele:

a. *Concentrarea eforturilor şi unitatea de efort,* procesul fiind centrat pe îndeplinirea obiectivelor stabilite de comandant.

b. *Efectul.* Finalitatea managementului ţintelor o reprezintă realizarea unui anumit tip de efect asupra ţintei. Analiza MT va lua în considerare toate mijloacele posibile, iar arta MT constă în a realiza efectul dorit cu risc şi consum minim de resurse.

c. *Interdisciplinaritatea*. Efortul pentru realizarea MT rezidă din coordonarea funcţiilor entităţilor unui comandament sau componentelor unei forţe întrunite.

d. *Sistematizarea.* MT este un proces raţional şi iterativ care caută să realizeze efectul la ţintă într-o manieră sistematică.

Comandantul forţelor întrunite va reglementa procesul de management al ţintelor împreună cu cadrul organizaţional necesar desfăşurării acestuia, concretizat într-un grup de lucru la nivelul comandamentului, de regulă, prin utilizarea unei proceduri de operare standard (SOP) şi pe baza documentelor doctrinare ce reglementează acest tip de activitate de stat major. Un considerent important în organizarea acestui cadru va fi abilitatea de a coordona acţiunile, de a elimina contradicţiile şi realiza reconcilierea, precum şi de a stabili priorităţi, sincroniza, integra şi evalua acţiunile mijloacelor de lovire sau grupărilor de angajare. Comandanţii componentelor de forţe subordonate, angajează forţele în concordanţă cu prioritătile şi precizările stabilite de eşaloanele superioare, managementul ţintelor necesitând o activitate continuă a planificatorilor între şi dincolo de limitele organizatorice şi funcţionale tradiţionale. Managementul ţintelor se desfăşoară la toate nivelurile de comandă în cadrul forţelor întrunite şi este aplicat de către toate forţele componentei capabile să lovească, să angajeze şi să atace ţinte atât cu mijloace letale, cât şi cu cele nonletale pentru a realiza efectul dorit. Această conexiune între componentele managementului ţintelor este redată în *figura nr. 1*. Toate componentele forţei trebuie să stabilească proceduri şi mecanisme pentru a conduce funcţiile MT, ciclul MT pentru componenta terestră îndeplinind acest atribut la nivel operativ şi tactic. Componentele navală, aeriană sau de forţe speciale vor avea metodologii complementare de realizare a MT, acţiunea întrunită constituind un element critic definitoriu pentru executarea MT la toate nivelurile forţelor întrunite.

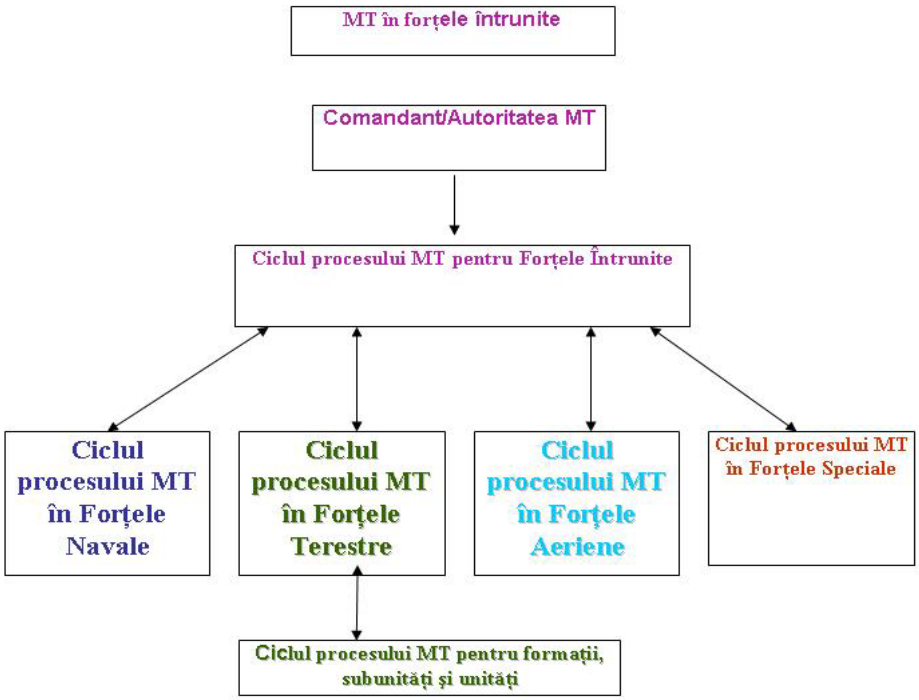

Fig. 1 *Relațiile de management al țintelor la nivelul unei Forțe Întrunite*[1]

Metodologia managementului țintelor

Derularea procesului MT pune accent pe identificarea resurselor/țintelor pe care adversarul îşi permite cel mai puțin să le piardă – aşa numitele HVT – High Value Targets – sau prin care acesta îşi asigură un avantaj major, urmată de identificarea subcomponentelor acelor ținte care trebuie cucerite şi/sau angajate pentru a realiza succesul trupelor proprii. Interzicându-i-se accesul la aceste resurse, adversarul devine vulnerabil la acțiunile forțelor proprii. Succesul MT permite comandantului sincronizarea sistemelor ISTAR – de cercetare şi descoperire şi sistemul de lovire, pentru a ataca ținta potrivită cu sistemul de lovire potrivit, la locul şi momentul adecvat. Metodologia este bazată pe un *ciclu de funcții* cunoscute ca: *Decide – Detectează – Supraveghează – Angajează – Evaluează (DDSAE).*

Această metodologie asigură o abordare sistematică, ce permite ca angajarea unei țintei să fie realizată oportun şi eficace cu mijlocul corespunzător. Procesul este arătat sub formă de diagramă în *figura nr. 2*. Acesta asigură o metodă eficace pentru repartiția optimă a mijloacelor de lovire cu scopul de a realiza efectul dorit asupra celor mai importante ținte

[1] Am întrebuințat în cuprinsul acestui articol termenul de formație pentru a sublinia necesitatea adoptării în terminologia militară românească a acestui concept, prezent dealtfel şi în terminologia NATO, prin care definim structurile luptătoare/de manevră de nivel brigadă şi divizie. Opinăm că prin întrebuințarea acestui termen, sub ambele forme – formație şi/sau formație de luptă, se poate înlocui cu succes sintagma „mari unități".

ale inamicului. Este un proces dinamic care permite planificatorilor şi comandanţilor să ţină pasul cu schimbările rapide de situaţie. Metodologia, instrumentele şi produsele elaborate (listele cu ţintele, matricele de executare a atacului, standardele de selecţie a ţintelor) trebuie revăzute în permanenţă, pe măsură ce situaţia evoluează şi actualizate pe baza informaţiilor nou apărute. Funcţiile nu sunt neapărat etapizate, nu sunt strict delimitate sau secvenţiale şi se pot aplica frecvent de-a lungul întregului proces de planificare şi execuţie a operaţiilor.

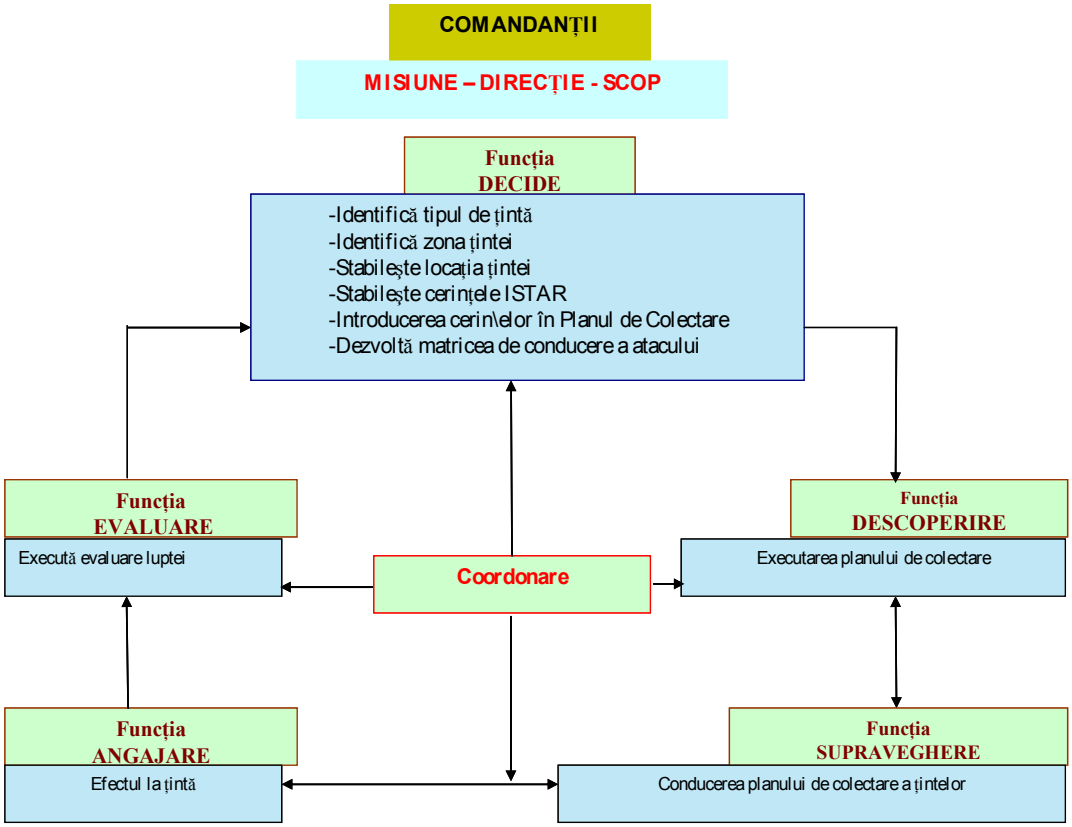

Fig. 2 *Conţinutul Procesului de Management al ţintelor în Forţele Terestre*[2]

Funcţia DECIDE

Funcţia *Decide* este funcţia iniţială şi cea mai importantă parte a ciclului, necesitând cel mai mare efort din partea statului major. MT are loc în paralel cu estimările compartimentelor statului major, procesul IPB şi procesul de culegere a informaţiilor. Este util, de asemenea, în stabilirea priorităţilor pentru colectarea informaţiilor şi planificarea efectului dorit la obiective sau ţinte.

Această funcţie este divizată în 6 elemente:

[2] *AFM* Vol. 1 Part 8 – Command and Staff Procedures, UK Army, 2002, Chapter 9 (adaptare)

1. *Identificarea zonei(raionului) de dispunere a ţintei.* Acest stadiu va lua în consideraţie zona de operaţii şi identificarea zonelor de interes pentru MT. Toate caracteristicile şi dimensiunile mediului de confruntare, aşa cum au fost identificate în cadrul IPB, vor trebui analizate cu atenţie în cadrul operaţional corespunzător eşalonului la care se execută MT.

2. *Identificarea tipului de ţintă.* Categoriile şi tipurile de ţintă vor depinde de natura operaţiei şi de raza de acţiune a sistemelor de lovire disponibile. Ţintele vor fi introduse într-o listă de ţinte şi ulterior revăzute, în funcţie de informaţiile obţinute prin colectarea informaţiilor şi a necesităţilor de management rezultate din dinamica operaţională.

3. *Stabilirea cu precizie a coordonatelor ţintei.* Posibilităţile sistemelor de descoperire şi a celor de lovire vor dicta limitele tehnice şi procedurale care trebuie stabilite în scopul angajării fiecărui tip de ţintă. Este de cea mai mare importanţă folosirea mijloacelor ISTAR corespunzătoare ţintei ce se doreşte a fi descoperită şi supravegheată, precum şi sistemul de lovire corespunzător, cu scopul pentru care o ţintă va fi angajată.

4. *Introducerea datelor în Planul de colectare a informaţiilor.* Introducerea datelor din procesul de MT în mecanismul de colectare a informaţiilor asigură o concentrare asupra obiectivelor atât din punct de vedere managerial, cât şi din punct de vedere al sistemului de lovire. Introducerea datelor va conduce la identificarea ţintelor prioritare, cum ar putea fi detectate şi dacă supravegherea acestora este necesară.

5. *Stabilirea criteriilor de evaluare a gradului de lovire (Battle Damage Assessment – BDA).* Criteriile trebuie elaborate cât mai rapid, odată ce planificarea acţiunilor s-a declanşat, pentru a defini condiţiile în care un atac are sau nu succes. Această componentă a procesului de management al ţintelor joacă un rol pregnant în aprecierea îndeplinirii intenţiilor comandantului în ceea ce priveşte angajarea unor ţinte, în special a celor prioritare.

6. *Elaborarea matricei de executare a atacului (Attack Guidance Matrix – AGM).* Această matrice constituie un instrument de stat major ce este vital deciziilor în cadrul procesului de MT, reprezentând punctul culminant al funcţiei *DECIDE* din ciclul MT. Matricea se foloseşte ca un document de execuţie ce permite decizia rapidă de angajare a ţintelor ce trebuie realizată în timpul operaţiilor curente. Această matrice se elaborează, de regulă, pentru fiecare fază a operaţiei sau a luptei.

Rezultatele funcţiei de decizie reprezintă aplicarea în practică a efortului statului major răspunzător de managementul ţintelor (grupul de management al ţintelor), având ca finalitate următoarele documente de planificare:

a. *Lista cu ţinte de valoare ridicată (High Value Target List* – HVTL*),* este derivată din concluziile rezultate din analiza misiunii, intenţiile probabile ale inamicului şi vulnerabilităţile acestuia, laolaltă cu orientarea de planificare a comandantului rezultată din procesul de estimare. Ţintele de valoare ridicată sunt acele mijloace a căror pierdere ar afecta semnificativ capacitatea de luptă

a inamicului şi şansele de îndeplinire a intenţiilor sale. De regulă, grupul de management al ţintelor ce se constituie la nivelul fiecărui comandament stabileşte atât categorii de ţinte militare, cât şi diferite ţinte non–militare, incluzând aici şi acţiunile de război informaţional.

b.*Lista de ţinte prioritare (High Pay-Off Target List* – HPTL*)*. În HPTL se identifică acele HVT a căror neutralizare sau distrugere va contribui în mod decisiv la succesul misiunii şi care pot fi angajate de sistemele disponibile. Această listă se poate schimba în funcţie de faza şi de natura operaţiilor şi poate fi folosită, de asemenea, pentru concentrarea efortului de culegere a informaţiilor, acestea fiind prezentate succint în *tabelul nr. 1*.

TABELUL 1

EXEMPLU – Lista ţintelor de importanţă prioritară (HPTL)

Prioritate Nota 1	**Categoria ţintelor Nota 2**	**Clasificarea ţintelor Nota 3**	**Observaţii**
1	Cercetare, supraveghere, cercetarea ţintelor şi recunoaştere (ISTAR)	Patrule, posturi de cercetare-observare, sisteme RADAR, sisteme de cercetare din aer, electronică etc.	
2	Sprijin prin foc	Lansatoare multiple de rachete	Brigada 26
3	Manevra	Brigada de tancuri din eşalonul 2	Brigada 32
4	Protecţie aeriană	Artilerie antiaeriană	
5	Comandă şi control	Comandament de Bg., centre de comunicaţii principale	Brigada 26

NOTE:
1. Acest tabel se foloseşte pentru a evidenţia prioritatea (importanţa) acordată unei ţinte. Evaluarea se va baza în principal pe importanţa relativă a realizării efectului asupra fiecărui tip de ţintă în scopul îndeplinirii misiunii.
2. Arată categoria ţintelor.
3. Fiecare categorie de ţinte poate fi subdivizată pentru a permite grupului de management al ţintelor să se concentreze asupra unei clasificări cât mai detaliate a ţintelor.

c.*Standarde de selecţie a ţintelor (Target Selection Standards – TSS).* TSS sunt criterii aplicate ţintelor posibile pentru a determina ce grad de precizie şi cât timp este necesar sistemelor ISTAR pentru descoperire, astfel încât sistemele de lovire selectate să-şi îndeplinească cu succes misiunea. În *tabelul 2* prezentăm un exemplu de matrice TSS.

TABELUL 2

EXEMPLU – Standardele de selecție a țintelor (TSS)

Nr. crt.	**Țintă prioritară (HPT)**	**Sistem de lovire**	**Precizie (TLE)**	**Timp de procesare-lovire (nota 2)**
1	Baterie de lansatoare multiple de rachete	Artilerie	Eroare circulară probabilă 100 m (CEP)	4 minute
2	Rezervă tactică de nivel Bg.	Artilerie	Eroare circulară probabilă 100 m	20 de minute
3	Rachete antiaeriene	Lansatoare multiple de rachete	CEP 300 m	30 de minute
4	Artilerie antiaeriană	Lansatoare multiple de rachete	CEP 300 m	10 minute

NOTE:
1. TLE = Target Location Error (Eroarea de determinare a țintei – marjă de eroare în localizarea țintei). Precizia cu care trebuie stabilită localizarea țintei pentru a permite sistemului de lovire să o angajeze cu succes. Aceasta are implicații pentru alegerea celor mai potrivite sisteme de angajare.
2. Timpul de procesare – durata maximă de timp de la localizarea până la lovirea țintei în condițiile veridicității informațiilor despre aceasta.
3. Pot fi dezvoltate TSS nonletale.

d.*Matricea de executare a atacului*. Această matrice oferă detalii despre țintele prioritare, când şi cum acestea trebuie angajate precum şi restricțiile asupra executării atacului. Prin această matrice se alocă mijloacele necesare angajării(atacului) țintelor, în acest fel fiind facilitată şi planificarea logistică, întrebuințarea tactică sau operativă a mijloacelor de lovire. În *tabelul nr. 3* este prezentat un exemplu de matrice de executare a atacului.

Aceste documente de planificare trebuie prezentate şi aprobate de către comandant, de regulă pe timpul briefingului de luare a deciziei, precum şi ori de câte ori este nevoie pe timpul ducerii operațiilor.

TABELUL 3

EXEMPLU – Matricea de executare a atacului (AGM)

Nr. crt.	Categoria țintelor	Când	Efect	Sistem de atac/lovire	Observații
1	Rezervă pentru acțiune în situații neprevăzute	P	N	Sprijin de luptă - artilerie sprijin direct Bn. 132 Art. Mx.	Conform Planului de operații inițial
2	Sistem de lansare rachete sol-aer (SA 13/SA 15)	P	S	Sprijin general de artilerie cu lansatoare multiple de rachete (LAROM)	Neutralizarea apărării antiaeriene a inamicului pentru sprijinul ofensivei aeriene
3	Punct de comandă de bază al Bg.	I	N	Sistem multiplu de lansare a rachetelor - LAROM	Coordonare cu biroul de război electronic
4	Batalionul din rezerva Bg.	P	D	Escadrilă de aviație (Esc. 71 Av)	Intenția este de a reține Bn. din rezerva Bg. în zona de angajare a țintelor 7/11 (TAI 7/11)
5	Etc.				

NOTE:
1. Pot fi luate în considerare acțiuni letale şi nonletale.
2. D – distrugere; N – neutralizare; P – planificat; I – imediat; S – interzicere/hărțuire

Funcția DESCOPERIRE

În scopul descoperirii, structura de informații supervizează şi coordonează efortul mijloacelor pentru a realiza planul de colectare a informațiilor. Sistemele adecvate sunt însărcinate să culeagă informații şi să raporteze rezultatele către structurile G2/S2. Unele sisteme au rolul de a detecta ținte în timp ce altele trebuie să aibă informațiile procesate pentru a valida ținte. Lista cu priorități elaborată pe timpul etapei de luare a deciziei este folosită pentru dezvoltarea exploatării informațiilor despre ținte, informațiile colectate şi procesate fiind folosite, actualizate şi amendate/modificate în HPTL şi AGM atunci când se impune.

Aspectul practic al acestei funcții constă în executarea planului de culegere a informațiilor. Personalul trebuie să fie activ în acest proces, în scopul de a menține natura dinamică a ciclului MT. În acest sens, este esențial ca toate sistemele ISTAR alocate şi disponibile să fie folosite eficient, informațiile oferite de sisteme necesitând claritate şi concizie, dar şi rapiditate în detecție, fiind nevoie ca, în special, țintele prioritare să fie detectate din timp şi cu precizie mărită.

Funcţia SUPRAVEGHERE

Supravegherea ţintelor este complementară funcţiei de descoperire. Trebuie amintit că o parte din hotărârile de supraveghere a unor ţinte, în special cele prioritare, vor fi luate în timpul funcţiei Decide, fiind încorporate în matricea de executare a atacului. Odată detectată o ţintă prioritară, ce nu poate fi angajată imediat sau este planificat a fi angajată într-un alt moment al luptei sau etapă a operaţiei, aceasta trebuie supravegheată, iar activitatea urmărită permanent şi cu atenţie, în acest scop alocându-se neîntârziat mijloacele de cercetare necesare.

Funcţia ANGAJARE

În ceea ce priveşte angajarea ţintelor, elementul principal ce se urmăreşte îl reprezintă realizarea efectului dorit la ţintă în concordanţă cu matricea de executare a atacului. Realizarea efectului letal asupra unei ţinte convenţionale poate fi relativ simplă, în special, în cazul acţiunilor de luptă, în timp ce aplicarea efectelor nonletale asupra ţintelor în situaţii precum operaţiile de stabilitate, se va dovedi a fi mult mai dificilă de realizat. Ţinte importante pot apărea şi în afara deciziilor luate în timpul etapei decizionale, fiind denumite ţinte neplanificate. Ţintele neplanificate, în afara celor aflate pe lista cu ţinte prioritare, sunt mai întâi evaluate pentru a determina când şi dacă necesită a fi atacate. Decizia de a ataca ţinte neplanificate se bazează pe un număr de factori, cum ar fi: activitatea acesteia, gradul de ameninţare asupra trupelor proprii, efectele întrebuinţării şi posibilitatea de a evolua într-o manieră mult mai periculoasă decât o ţintă deja inclusă în matricea de atac.

Decizia finală constă în confirmarea selecţiei unui sistem de lovire adecvat fiecărei ţinte în concordanţă cu matricea de atac. Pentru obiectivele planificate, această decizie se adoptă pe parcursul activităţilor corespunzătoare funcţiei Decizie din procesul MT. Cu toate acestea, anterior transmiterii ordinului de angajare a unei ţinte, trebuie realizată o reverificare, pentru a se asigura că sistemul de lovire selectat este disponibil şi poate îndeplini sarcina planificată. Ulterior, se transmite ordinul pentru sistemul desemnat să lovească ţinta.

Funcţia EVALUARE

Evaluarea este funcţia concluzie a procesului MT şi determină eficacitatea atacului executat asupra ţintei selectate. Evaluarea este un proces dinamic şi o trăsătură constantă a efortului personalului angrenat în realizarea MT. Evaluarea efectului la ţintă se doreşte a fi o estimare precisă a pierderilor suferite de inamic rezultate din aplicarea unei forţe letale sau nonletale asupra unei ţinte. Realizarea evaluării este, în general, responsabilitatea personalului structurii de informaţii. Ca parte a procesului de MT, evaluarea ajută planificatorii să determine dacă sunt necesare lovituri suplimentare asupra ţintei selectate.

Această metodologie pune în evidenţă aspecte importante, cum ar fi prefigurarea normativă a acţiunilor militare sau investigarea viitorului şi a caracteristicilor luptei armate, contribuind hotărâtor la îndeplinirea unei cerinţe de bază a activităţii de stat major, aceea de a fluidiza planificarea acţiunilor.

Aşadar, procesul de management al ţintelor este parte integrantă a procesului de luare a deciziei şi de planificare a acţiunilor în cadrul comandamentelor şi statelor majore. PMT se declanşează odată cu primirea unei noi misiuni, fiind executat la nivel tactic – eşalon brigadă, divizie, componentă terestră de către Grupul de Management al Ţintelor sub coordonarea comandantului artileriei de sprijin direct, respectiv de sprijin general, responsabilităţile membrilor acestui grup pe linia MT fiind complementare atribuţiunilor lor de bază.

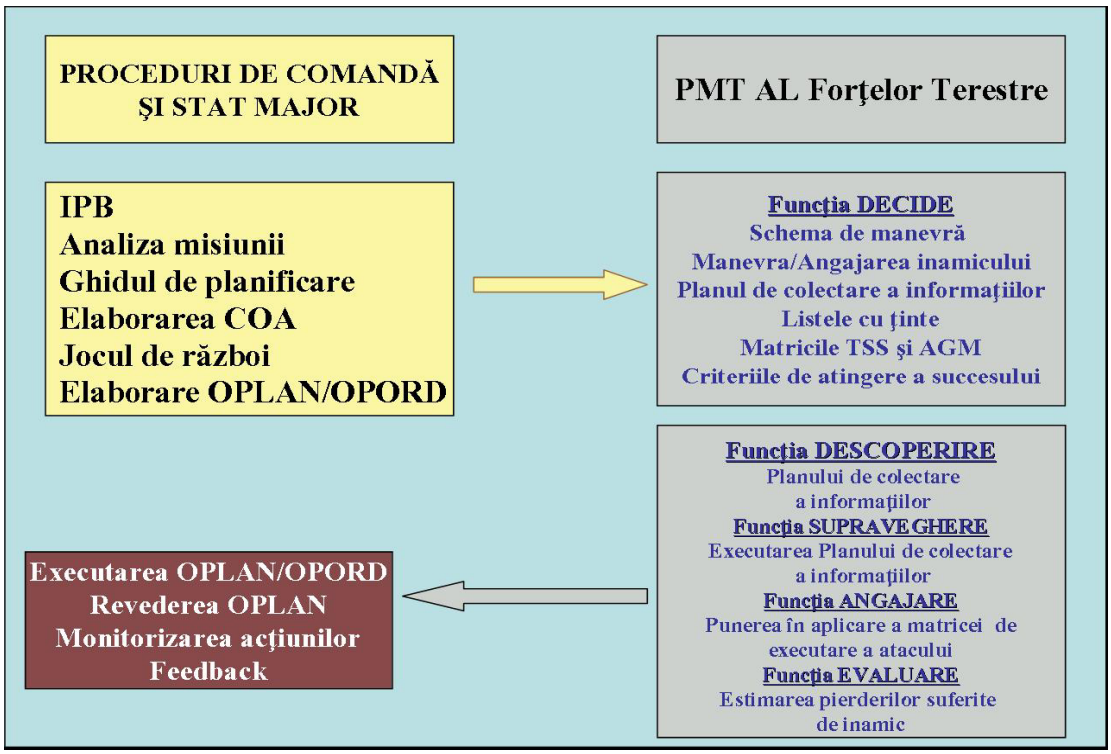

Fig. 3 *Relaţiile dintre procesul de management al ţintelor şi procedurile de comandă şi stat major*

În ceea ce priveşte relaţionarea managementului ţintelor cu procesul de luare a deciziei şi de planificare a acţiunilor militare, aceasta este exprimată concludent în *figura nr. 3*[3], iar în *figura nr. 4* ilustrăm grafic integrarea procesului de management al ţintelor în procesul de luare a deciziei.

[3] *AFM Vol. 1* Part 8 – Command and Staff Procedures, UK Army, 2002, p. 8-3.

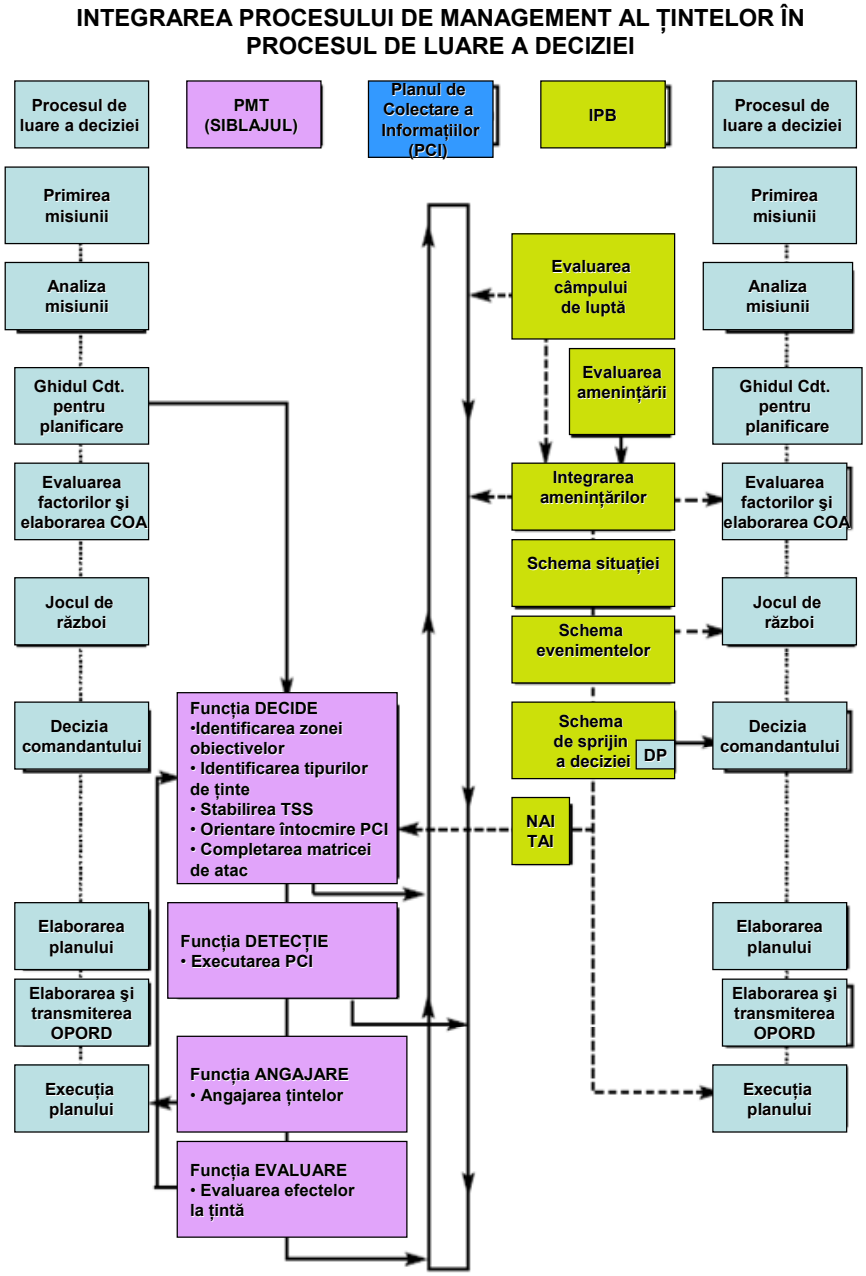

Fig. 4 *Integrarea procesului de management al țintelor în procesul de luare a deciziei*

BIBLIOGRAFIE

JFSC Pub 1-The Joint Staff Officer's Guide, NDU, Joint Forces Staff College, Norfolk, USA, 2000.

AFM Vol. 1 Part 8, DGD&D, UK, 2002.

Air Force Doctrine Document 2-1.9, Headquarters Air Force Doctrine Center, 2006.

Regulamentul pentru luptă al divizionului de artilerie, Şcoala de Aplicație pentru artileria terestră şi artileria antiaeriană „Ioan Vodă", Sibiu, 2002.

ROLUL PLATFORMELOR SPAȚIALE ÎN CADRUL SISTEMELOR DE COMUNICAȚII ŞI INFORMATICE MILITARE

THE SPACIAL PLATFORMS ROLE WITHIN THE MILITARY COMMUNICATION AND INFORMATION SYSTEMS

Col.(r) prof.univ.dr. Gruia TIMOFTE[*]
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.drd. Aurel BUCUR[**]
Direcția Comunicații şi Informatică

Comunicațiile militare prin satelit sunt factor de multiplicare a puterii militare. Rețeaua informațională globală devine tot mai dependentă de comunicațiile prin satelit. Rețelele de comunicații militare cu înalt grad de mobilitate sunt puternic facilitate de comunicațiile prin satelit. Tendințe de dezvoltare în țările dezvoltate, NATO şi UE.

The Military Sattelite Communication (MILSATCOM) is a force multiplier. The Global Information Grid is becoming more dependant on MILSATCOM developments. The high mobility military communication and information systems (CIS) are strongly facilitated by MILSATCOM. NATO, EU and some developed countries have different aproaches to MILSATCOM development.

Cuvinte cheie: rețele mobile de mare capacitate, integrarea senzorilor, distribuirea comenzii, capacitatea de bandă, platforme comune, apărarea națională.
Keywords: *high capacity mobile networks, sensors integration, command distribution, bandwidth capacity, common platforms, homeland defence.*

În contextul militar contemporan, când este necesar să abordăm amenințările asimetrice, adversarul tinde să înțeleagă şi să exploateze cu eficiență sporită toate slăbiciunile fundamentale în abilitatea de a răspunde cu soluții oportune. Dezvoltarea tehnologică, factorul uman şi situațiile se schimbă de multe ori peste noapte, cu o viteză mult mai mare decât spirala

[*] e-mail: *gruia.timofte@gmail.com*
[**] e-mail: *abucur@mapn.ro*

obişnuită a ciclurilor de dezvoltare a sistemelor de arme. Se elaborează cerinţele pentru viitor dar, în fapt, nu reuşim să prevedem cu mare acurateţe acel viitor şi nu există capacitatea financiară necesară pentru a face faţă tuturor situaţiilor care pot deriva din cea iniţială. Experienţa dobândită până în prezent ne arată că trebuie să dezvoltăm sistemele în mod progresiv, cu punct de plecare de la acele soluţii care sunt disponibile într-o perioadă mai mică de trei ani, bazate pe un cadru arhitectural ce permite adăugarea unor noi capabilităţi, în mod progresiv[1].

Se poate afirma că 80% dintr-o capabilitate realizată la timp este mult mai bună decât acumularea procentului de 100% mult prea târziu, astfel că viteza cu care sunt implementate cuceririle tehnologice tinde să devină un factor critic în obţinerea avantajului.

Realităţile evidente din teatrele de operaţii actuale l-au făcut pe secretarul american al apărării, Robert Gates, să recunoască că: „în timp ce programele convenţionale de modernizare sunt îndreptate spre atingerea unui procent de soluţionare a cerinţelor de 99% într-o perioadă măsurată în ani, războaiele în care SUA sunt angrenate reclamă obţinerea a cel puţin 75% din cerinţe într-o perioadă măsurată în luni”[2].

Pe timpul desfăşurării conflictelor armate şi a confruntărilor diplomatice din ultimele decenii, sancţiunile economice au fost larg folosite pentru a afecta într-un mod determinant economiile naţiunilor vizate, caz folosit şi pe timpul invaziei din Irak din 2003. Nici un stat sau alianţă de state nu poate realiza o proiecţie a puterii sale economice şi, cu atât mai puţin, a celei militare, fără a se sprijini considerabil în demersul său pe o vastă reţea, civilă şi militară, de sateliţi de comunicaţii[3].

Astăzi şi cu atât mai mult în viitor, deoarece ne bazăm tot mai mult pe sistemele de sateliţi pentru a face comerţ, a comunica, a transmite imagini, a culege informaţii, a descoperi şi combate ţinte, planificatorii militari vor urmări ca între obiectivele cele mai importante să se găsească atacarea, compromiterea sau reducerea operativităţii, chiar şi temporare, a capacităţilor spaţiale ale adversarului.

Comunicaţiile militare prin sateliţi ale SUA

Încă de la începuturile erei spaţiale, marile puteri ale lumii au întrevăzut importanţa acestui segment pentru domeniul militar, în special pentru dezvoltarea comunicaţiilor militare şi supravegherea, neîngrădită, a acţiunilor potenţialilor inamici. De-a lungul timpului, acestea au dezvoltat

[1] *Implementing NATO Network Enabled Capability Governance*, NATO HQ, Brussels, 2007, p. 9.
[2] *Secretary of Defense hearing before the Congress*, 2008, September 22nd, the Library of Congress, Washington, D.C., p. 5.
[3] US Department of Defense. *2005 Defense Technology Area Plan*. DoD's Key Technology Areas, Washington, DC, 2005, p. 11.

sisteme de sateliți tot mai complexe, cu destinații şi misiuni tot mai diversificate, care să susțină efortul de sporire a capacității de reacție a forțelor proprii. În noul concept al războiului bazat pe rețea, mijloacele de satelit vin să ofere capacitățile necesare asigurării unei mobilități superioare forțelor militare şi cerințelor acestora de asigurare a unor comunicații sigure, care cresc într-un ritm exponențial.

În concepția specialiştilor militari ai SUA, comunicațiile militare prin satelit (MILSATCOM) reprezintă elementul cel mai important pentru realizarea *Rețelei Informaționale Globale* (GIG)[4]. Modelat după internetul comercial, GIG va realiza conectivitatea globală în sprijinul unei mari varietăți de aplicații pentru utilizatorii militari. Tehnologiile comerciale de rețea, cuplate cu capacitățile echipamentelor radio militare de ultimă generație vor conduce la asigurarea cerințelor de mobilitate ale acțiunilor militare contemporane ce se desfăşoară într-un mediu radio tot mai complex. MILSATCOM sunt împărțite în trei categorii: de bandă îngustă, de bandă largă şi protejate, în conformitate cu cerințele utilizatorilor şi posibilitățile oferite de benzile de frecvențe la dispoziție.

În decursul ultimilor zece ani, dezvoltarea internetului a facilitat creşterea impetuoasă a productivității în toate mediile vieții sociale prin intermediul unei rapide diseminări a informației la nivel global şi creşterea eficienței prin comunicații şi colaborare. Motivați de imensul succes obținut de internet, Departamentul Apărării al SUA, comunitatea națională de informații şi Agenția Spațială Americană (NASA) au decis să colaboreze în cadrul unui efort ambițios pentru migrarea sistemelor şi rețelelor informaționale ale acestora către o rețea de bază comună de tip Protocol Internet (IP), care va oferi infrastructura şi platforma pentru operațiile bazate pe rețea.

Studiile efectuate în ultimii ani au arătat că, deşi inițial s-a dorit implementarea doar a tehnologiei disponibile la nivel comercial, în scopul asigurării cerințelor de securitate a comunicațiilor, informațiilor şi integrarea aspectelor de prioritate, este necesară şi încorporarea unor soluții tehnologice specifice domeniului militar[5].

Chiar şi în condițiile existenței unui nivel comun IP pentru rețea, tehnologiile pentru obținerea liniilor fizice vor fi diferite în cadrul rețelei care compune GIG. În funcție de dispunerea geografică, mediul de comunicații, densitatea utilizatorilor şi alți factori, fiecare segment al GIG va folosi

[4] D. A. Fritz, and B. Parikh, *Network Centric Operations over Transponded SATCOM*, IEEE MILCOM Conference, 2004, p. 19.

[5] J. L. Burbank and S. D. Jones, *EHF MILSATCOM LPI/LPD Performance: Performance in Practice and Methods of Optimization*, IEEE MILCOM Conference, 2003, p. 24.

soluţiile cele mai eficiente şi novatoare pentru a îndeplini cerinţele luptătorilor. Sistemele MILSATCOM, prin varietatea şi complexitatea lor, reprezintă nişte exemple foarte bune în ceea ce priveşte aceste tehnologii de realizare a liniilor fizice de comunicaţii. Frecvenţele în care lucrează MILSATCOM au fost alese astfel încât să satisfacă un larg spectru de cerinţe din partea utilizatorilor:

- comunicaţii de bandă îngustă în domeniul frecvenţelor ultra-înalte (UHF);
- comunicaţii de bandă largă în domeniul frecvenţelor super-înalte (SHF);
- comunicaţii protejate în domeniul frecvenţelor extrem de înalte (EHF).

Fiecare din aceste benzi de frecvenţe oferă capabilităţi distincte şi reprezintă noi provocări în vederea integrării în viziunea de tip *net-centric* a GIG.

Înainte de anul 2002, programul de realizare a MILSATCOM a fost centrat pe realizarea unei prezenţe continue în cele trei domenii primare de frecvenţe, UHF, SHF şi EHF, care reprezentau trei clase distincte de tehnologii şi utilizatori. Programul arată că înainte de acest an modificările aduse sistemelor au fost în majoritatea cazurilor evolutive şi nu revoluţionare. În fiecare din benzile de frecvenţe, programul prevedea implementarea unui nou sistem, care să înlocuiască sateliţii aflaţi în exploatare, îmbunătăţind gradual performanţele prin intermediul unei inserţii de tehnologie avansată[6]. În studiul privind transformarea comunicaţiilor (TCS), iniţiat în anul 2002 de către Ministerul Apărării al SUA, se viza identificarea modalităţilor de a revoluţiona sistemele MILSATCOM, cu efortul principal pe crearea unei reţele IP de bază şi mare capacitate în spaţiu. Ca rezultat, în planurile ulterioare s-a urmărit consolidarea funcţionalităţii în cadrul celor trei benzi de frecvenţe separate, prin aplicarea tehnologiei optice avansate şi obţinerea unei arhitecturi a MILSATCOM care să elimine comunicaţiile din cadrul constrângerilor care afectează luptătorii. Arhitectura integrată a sistemului de sisteme MILSATCOM pentru transformare scoate în evidenţă sistemele de sateliţi ce vor fi dezvoltate de către SUA în următorii 12 – 15 ani. Sistemul pentru utilizatori mobili (MUOS), sistemul avansat de bandă largă (WGS) şi sistemul avansat în banda frecvenţelor extrem de înalte (AEHF) vor fi instalate în prima etapă, urmând ca sistemul sateliţilor transformaţionali (TSAT) şi sistemul polar avansat (APS) să devină operaţionale începând cu anul 2012. Vitezele scăzute de transfer informaţional ale sistemului MUOS îl

[6] J. L. Burbank et al., *Concepts for the Employment of Satellite Communications in the Army Objective Force,* CCRP, Washington, D.C., Sep 2002, p. 10.

fac compatibil numai cu aplicațiile specifice domeniului tactic, în timp ce celelalte sisteme pot fi utilizate pentru nivelurile operativ şi strategic sau aplicații specifice infrastructurii de bază a GIG. O provocare deosebită pentru specialişti o reprezintă interconectarea acestor sisteme de sateliți cu rețelele de la sol, cele aeriene sau la cele de bază, de mare capacitate, construite în fibră optică, cum ar fi extensia de bandă a rețelei informaționale globale (GIG – BE). O mare parte din această problemă este abordată de programul Teleport, care este destinat să ofere capabilități în mai multe benzi de frecvență, astfel încât sistemele diferite de sateliți, la fel ca şi sistemele cu baza la sol să poată interacționa prin conectarea la una din locațiile sistemului global Teleport[7]. Cu toate că faza inițială de implementare a sistemului prevede doar conectivitatea la nivel circuit, o generație viitoare va avea capabilități IP, în concordanță cu viziunea de realizare a GIG.

Concepția NATO privind comunicațiile militare prin satelit

Experiența Alianței în spațiu datează din anul 1970, când a fost lansat primul satelit, devenit operațional trei ani mai târziu. Odată cu lansarea platformelor NATO IV A şi NATO IV B în anii 1991 şi respectiv 1993, realizându-se o constelație cu o largă acoperire, se părea că Alianța a ales să dezvolte o singură platformă de sateliți de comunicații, prin conjugarea eforturilor mai multor țări membre cu capabilități în domeniu. Între timp, probabil şi datorită contextului geopolitic şi militar de la sfârşitul secolului XX, la nivelul de decizie al NATO s-a hotărât focalizarea pe programele naționale.

Programul NSP2K, elaborat la începutul anilor 2000, a marcat schimbarea viziunii, de la realizarea unei constelații de sateliți a Alianței, la realizarea unei capacități de satelit asigurate de alți operatori. Astfel, în anul 2004 a fost materializat contractul cu operatorii sistemelor de sateliți militari de comunicații din Marea Britanie, Franța şi Italia, iar în 2005, operatorul din Marea Britanie a anunțat că prima comunicație din acest program a devenit operațională. În prezent, toate țările europene dezvoltate au programe de sateliți militari sau sunt în procesul de a începe unul. Deşi tendința firească, din punct de vedere al optimizării folosirii resurselor financiare, ar fi realizarea unor platforme comune, cele mai multe guverne au decis continuarea propriilor programe. Totuşi, limitările financiare din ultimii ani au determinat abordări diferite de la țară la țară. Unele guverne au optat pentru privatizarea platformelor militare, desemnând operatori care să dezvolte şi gestioneze sistemul național, la prețuri şi pe durate de timp bine stabilite. Altele au decis să pună la dispoziție, spre închiriere din partea guvernelor aliate sau prietene, capacitățile proprii neutilizate, în timp ce altele au decis să implementeze ambele variante prezentate.

[7] *DoD Teleport Architecture Feasibility Study*, CCRP, Washington, D.C., June 2000, pp. 4-7.

În ultima perioada se constată migrarea opțiunilor spre realizarea unor platforme comune, civil-militare, în scopul diminuării considerabile a fondurilor cheltuite din bugetele pentru apărare şi adoptarea unor soluții de tip comercial pentru realizarea creşterii eficienței activităților de exploatare.

Sisteme de sateliți dezvoltate de statele europene

La nivelul *Uniunii Europene* se constată că nu există un program coerent privind realizarea unor capabilități militare de satelit de sine stătător față de programele individuale ale țărilor membre. Dacă în planul realizării vectorilor capabili să plaseze pe orbită sateliți, Europa a reuşit să unească energiile, programul Arianne fiind o strălucită reuşită, sectorul propriu-zis al platformelor de sateliți cunoaşte o puternică fragmentare. Singura inițiativă care face paşi concreți spre materializare este programul Galileo, care îşi propune să devină o alternativă la sistemele de navigație şi poziționare globală (GPS) al SUA şi GLONASS al Rusiei.

a) Sistemul Skynet de sateliți militari de comunicații al Marii Britanii

Marea Britanie dezvoltă o rețea militară de sateliți de comunicații, denumită Skynet, începând cu anul 1969, când a fost plasat pe orbită prima platformă. Skynet este o familie de sateliți militari, gestionată însă de o companie civilă, care oferă servicii de comunicații de nivel strategic celor trei categorii de forțe ale Ministerului Apărării britanic şi la solicitarea NATO, pentru forțele angajate de acesta în misiuni de coaliție. Programul a fost derulat pe mai multe etape, începând cu satelitul Skynet 1, care a fost operațional mai puțin de un an. Etapa Skynet 2 a cuprins doi sateliți, ambii lansați în 1974, primul neputând să fie plasat pe orbita planificată, iar al doilea rămânând operațional timp de zece ani[8]. Acesta a reprezentat primul satelit de comunicații care a fost construit în afara SUA şi URSS. Skynet 3 nu a fost abordat deoarece cercetarea tehnologică a fost îndreptată spre etapa următoare, mult mai avansată, Skynet 4. Sateliții din această generație, lansați începând cu anul 1988, au marcat trecerea de la sistemul de stabilizare pe o singură axă, caracteristic platformelor cilindrice, la sistemul de stabilizare pe trei axe, giroscopic. Au fost plasați pe orbită un număr de 6 sateliți, care lucrează în gamele SHF şi UHF, fiind primii sateliți construiți integral de Marea Britanie şi au influențat programul similar al NATO, sateliții IV A şi IV B fiind realizați de către acelaşi producător. Începând cu platformele 4D, 4E (lansate în 1998) şi 4F (2001) au fost introduse capacități specifice pentru creşterea rezistenței la bruiaj şi s-au îmbunătățit semnificativ modulele de securizare a traficului şi cele energetice.

[8] D. Campbell, Cyber Sillies, in *The Guardian*, 20 May 1999, p. 27.

Serviciile oferite de aceştia sunt utilizate, în principal, de forţele armate britanice, dar şi de alte departamente, agenţii guvernamentale sau organizaţii care necesită comunicaţii securizate. Pot fi asigurate servicii şi pentru structurile militare ale altor state sau organizaţii multinaţionale. Capacitatea acestor sateliţi este relativ redusă, pe fiecare existând doar 2 transpondere UHF, fiecare cu 6 canale de câte 25 KHz şi 4 transpondere în banda SHF.

Skynet 5 este o familie formată din 3 sateliţi, lansaţi pe orbită în 2007 şi 2008, reprezentând noua generaţie de sateliţi militari de comunicaţii, care va înlocui Skynet 4 şi va oferi pentru utilizatori o acoperire globală. Pe lângă îmbunătăţirile aduse în capacitatea modulelor de comunicaţii, sateliţii beneficiază de sisteme performante de protecţie împotriva bruiajului precum şi rezistenţă la acţiunea laserelor de mare putere. Capacitatea acestora este de 2,5 ori mai mare decât a sateliţilor din generaţia anterioară, asigurând lucrul a peste 160 de terminale de comunicaţii, având în configuraţie transpondere din benzile UHF şi SHF[9]. Această etapă marchează schimbarea concepţiei de achiziţii, de la cea tradiţională specifică domeniului apărării, la cea bazată pe contractarea serviciilor, care include asigurarea terminalelor de la sol.

b) Sistemul Syracuse de sateliţi militari de comunicaţii al Franţei

Programul francez de sateliţi militari de comunicaţii Syracuse a început în anul 1980, prin implementarea constelaţiei de trei sateliţi Syracuse 1, care a facilitat realizarea unor comunicaţii stabile pentru 26 de staţii de la sol, fixe sau mobile. Sistemul folosea câte două repetoare la bordul fiecăruia dintre sateliţi.

În anul 1987 s-a decis iniţierea programului Syracuse 2, destinat să asigure continuitatea serviciilor oferite de predecesorul său, realizându-se şi o dublare a capacităţii la dispoziţia utilizatorilor, o creştere semnificativă a numărului de staţii de la sol, o rezistenţă sporită la acţiunile ostile şi management automatizat al tuturor resurselor sistemului. La bordul fiecărei platforme există câte 5 repetoare care pot lucra simultan, este asigurată o linie de comunicaţii securizată pentru mesaje operaţionale, iar sistemele de antene asigură o acoperire globală. Segmentul de la sol cuprinde 3 centre fixe metropolitane, centrele modernizate din programul anterior şi centre de gabarit redus, transportabile pe nave sau submarine de tonaj mediu, în total aproximativ 100 de centre. De remarcat este faptul că aceste centre comunică între ele prin intermediul sateliţilor comerciali Telecom 2 şi prin infrastructurile fixe de la sol. Cei 4 sateliţi ai constelaţiei au fost plasaţi pe orbită între 1991 şi 1997, ultimii doi dintre ei fiind actualmente operaţionali.

Programul Syracuse 3 cuprinde până la acest moment doar doi sateliţi, 3A lansat în anul 2005, iar 3 B în anul următor. La vremea respectivă, sistemul de sateliţi Syracuse 3 era considerat ca fiind una dintre cele mai

[9] www.arianespace.com/site/news/releases/presrel, accesat la 08.06.2009.

complete soluții de acest fel din domeniul apărării, acoperind atât comunicațiile prin voce cât şi transmisiile de date securizate, fiind primul în lume care asigura comunicații securizate, de mare viteză şi pe deplin configurabile în banda X. Serviciile suportate includ telefonia, accesul la intranetul militar, conferința video, interconectarea rețelelor şi, foarte important, o foarte bună interoperabilitate cu sistemele de comunicații militare prin sateliți ai Marii Britanii (Skynet) şi Italiei (Sicral). Acest din urmă avantaj a dus la câştigarea contractului de furnizare de servicii de comunicații prin satelit pentru NATO, în 2004, de către cele trei sisteme, pentru benzile SHF şi UHF, între anii 2005 şi 2019.

Față de sistemul anterior, Syracuse 3 asigură o creştere a capacității de transmitere de 10 ori, are o flexibilitate mult mai mare pentru a răspunde cu rapiditate şi eficiență cerințelor care apar la nivel tactic, conține capacități de rezistență la bruiaj mult îmbunătățite şi protecție nucleară, echipamentele utilizate reprezentând ultimele dezvoltări tehnologice în benzile SHF şi EHF. Sateliții sunt echipați cu 15 transpondere, 9 de câte 40 MHz în banda SHF şi 6 de câte 40 MHz în banda EHF. Acestea pot fi interconectate într-o largă varietate de combinații sau pot fi rutate spre un procesor digital, care realizează până la 8 subcanale cu lărgimea de bandă ajustabilă de la 1,2 la 40 MHz, pentru fiecare canal inițial. Orice subcanal din ramura de recepție poate fi direcționat către unul sau mai multe subcanale din ramura de transmitere. Sistemul suportă mai mult de 600 de terminale, fiind interconectat cu celelalte sisteme C4I existente în dotarea forțelor armate franceze (SOCRATE, RITA, ARISTOTE, RIFAN, MATILDE, SICF). El reprezintă elementul central pentru realizarea intranetului operațional, ca o cerință esențială pentru realizarea schimbului informațional şi asigurarea sprijinului comenzii şi controlului forțelor ce desfăşoară operații militare, atât pe teritoriul național, cât, mai ales, în afara acestuia, în vederea obținerii superiorității decizionale, conform conceptului de război bazat pe rețea[10].

Protecția anti-bruiaj este asigurată de un echipament revoluționar, *Modem XXI*, care este deocamdată singurul capabil să realizeze securitatea canalelor de comunicații de mare viteză. Acest este construit în deplină concordanță cu standardul NATO STANAG 4606, garantează interoperabilitatea necesară în cadrul operațiilor multinaționale şi reprezintă baza implementării comunicațiilor securizate în sistemele Alianței.

În privința contribuției sistemului Syracuse 3 la realizarea capabilităților NATO de comunicații prin satelit, trebuie menționat că acesta va oferi 45% din capacitatea necesară, în condițiile în care sistemul Skynet britanic va asigura tot 45%, iar sistemul Sicral italian restul de 10%. Sicral va avea în sarcină întregul necesar din banda UHF, capabilitățile Skynet din acest domeniu constituind rezerva.

[10] M. Pascaud, *Syracuse III*, Presentation to SatForum, 29 Jan 2008.

c) Sistemul Sicral de sateliți militari de comunicații al Italiei

Programul Sicral a fost inițiat în anii `90 de către un consorțiu de companii civile italiene şi Ministerul Apărării italian, în vederea asigurării comunicațiilor militare la nivelurile strategic şi tactic al forțelor care îşi derulează activitatea pe teritoriul național sau sunt desfăşurate în teatrele de operații. De asemenea, programul îşi propune realizarea comunicațiilor mobile dintre platformele militare care acționează în cele trei medii (terestru, aerian şi naval), dar şi în folosul altor structuri naționale cu atribuții în domeniul securității naționale.

Primul satelit, Sicral 1, a fost lansat în anul 2001, acesta fiind caracterizat de o bună flexibilitate în funcționare şi un cost redus de operare, facilitând o adaptare rapidă a capacităților la condițiile operaționale, în special la cele de natura urgențelor. Această flexibilitate este dată de capacitatea de a lucra simultan în benzile UHF, SHF şi EHF (primul din sateliții europeni) precum şi de posibilitatea de a realiza comutația, la bord, a canalelor de comunicații dintr-o bandă în alta (primul din lume). Repetorul din banda UHF este cel mai puternic din Europa şi singurul care are abilitatea de a funcționa interconectat cu celelalte benzi. În banda UHF satelitul foloseşte echipamente în gama 260-300 MHz, comunicațiile realizate fiind utilizate cu precădere de abonații mobili, acoperirea fiind pe întreaga emisferă vizibilă de la satelit. În banda SHF echipamentele funcționează în gama 7-8 GHz, destinația principală fiind asigurarea comunicațiilor de medie şi mare capacitate. În banda EHF, echipamentele lucrează în banda 20-44 GHz, comunicațiile realizate fiind integrate în rețeaua militară națională. La sol există un centru de control al sateliților şi un centru de control al misiunii.

Al doilea satelit, Sicral 1B, lansat în 2009, este finanțat de către Ministerul Dezvoltării Economice şi investitori privați şi va contribui la creşterea capacității operaționale a sistemului, asigurând cu precădere necesarul de comunicații al trupelor desfăşurate în teatrele de operații. El este administrat de o companie civilă şi va fi operațional până în jurul anului 2021, programul mai prevăzând lansarea în 2012 a satelitului Sicral 2[11]. Sicral 1B are în compunere un transponder în banda EHF, 3 transpondere în banda UHF şi 5 transpondere în banda SHF. Capabilitățile satelitului sunt oferite şi utilizatorilor NATO, în baza Programului NATO de comunicații prin satelit post-2000 (NSP2K), la care mai contribuie Marea Britanie şi Franța.

Compania civilă care a contribuit financiar la construcția sa are rezervată o treime din capacitate, care va fi utilizată pentru realizarea serviciilor cerute de celelalte structuri naționale sau va putea fi închiriată altor solicitanți. Trebuie menționat că şi România beneficiază de aceste servicii, în scopul asigurării comunicațiilor cu trupele desfăşurate în teatrele de operații.

[11] www.selextelespazzio.com/pressrelease, accesat la 29.05.2009.

d) Sistemul XTAR de sateliți de comunicații al Spaniei

Unul din cele mai inovative şi interesante programe de sateliți militari din ultimii ani este XTAR, promovat de către Spania. Programul este în întregime finanțat de către două companii private, una americană şi cealaltă spaniolă şi cuprinde doi sateliți, XTAR-EUR (lansat în 2001) şi XTAR-LANT (lansat în 2006), ambii în banda X, beneficiari fiind structurile guvernamentale spaniole, dar şi ale SUA şi guvernelor aliate. XTAR-LANT are la bord 8 transpondere de bandă largă cu puterea de 100 W, asigurând o bună acoperire în Orientul Apropiat şi Asia. Echipamentele sunt caracterizate de o mare flexibilitate, putând lucra cu cele din generația veche şi sunt proiectate să rămână operaționale 15 ani.

Experiența acestui program dovedeşte că ideea privatizării serviciilor guvernamentale a fost dusă un pas mai înainte, companiile private preluând în totalitate riscul financiar pentru dezvoltarea programului, însă capacitatea planificată de program este în mare parte închiriată, în baza unor contracte ferme, de către structurile guvernului spaniol.

e) Programul ComSat Bw de sateliți militari de comunicații al Germaniei

Până de curând, forțele militare ale Germaniei îşi acopereau cerințele din domeniul comunicațiilor prin închirierea de capacități specifice de la mai mulți operatori. În anul 2005 s-a luat decizia începerii unui program național, care va cuprinde doi sateliți, primul din aceştia, ComSat Bw 2A, fiind lansat pe orbită în anul 2009. Sistemul ComSat Bw reprezintă un hibrid între o achiziție clasică şi un contract de închiriere de servicii pe durata a 10 ani, fiecare din aceste soluții marcând implicarea financiară a guvernului german.

Ambele platforme, care vor fi plasate pe orbite geostaționare, vor avea capacități în benzile UHF, SHF şi transpondere în banda Ku. Ele vor fi achiziționate de Ministerul Apărării în timp ce contractorul va gestiona sistemul pe bază de contract şi va asigura, pentru acelaşi termen de 10 ani, închirierea capacităților solicitate din benzile C şi Ku de la Intelsat, precum şi producerea terminalelor fixe sau mobile de la sol pentru forțele armate. Adiacent acestui program, Germania dezvoltă primul sistem de roboți *Satcom-on-the-move*, denumit *RoboScout*, destinat pentru susținerea efortului trupelor germane desfăşurate în teatrul de operații din Afganistan. La nivel european, comunicațiile prin satelit reprezintă deja mai mult de jumătate (53%) din sectorul comunicațiilor strategice, restul fiind reprezentat de telecomunicațiile terestre şi de comunicațiile HF.

Capacitatea de bandă a sateliților

Capacitatea de bandă reprezintă cantitatea de date care poate fi recepționată, procesată şi transmisă de un satelit şi este evaluată în megabiți pe secundă sau gigabiți pe secundă. Pentru a putea avea o imagine reală asupra modului cum au evoluat cerințele de capacitate de bandă pentru comunicațiile militare prin satelit, vom analiza principalele conflicte militare în care SUA au fost angrenate începând cu anul 1990 (tabelul 1).

Tabelul 1

	Operația *Desert Shield/Storm*	**Operația *Noble Anvil***	**Operația *Enduring Freedom***	**Operația *Iraqi Freedom***
Total SATCOM folosiți (Mbps)	100	250	750	2.400
Total forțe angajate	500.000	51.000	55.000	235.000
Număr de structuri angajate (echivalent 5.000 militari)	100	10,2	11	47
SATCOM folosiți (Mbps) de o structură (echivalent 5.000 militari)	1	24,5	68,2	51,1

Astfel, pe timpul primului război din Golf (operația Desert Storm), forțele militare americane angajate au depăşit 542.000, iar la dispoziția acestora a existat o capacitate de 99 Mbps pentru comunicații prin satelit. În operațiile OEF şi OIF (2001-2003) capacitatea a crescut la 3.200 de Mbps în timp ce forțele a fost reduse la aproape 300.000. În perioadele de apogeu ale operației terestre, forțele americane din Irak au folosit de 30 de ori mai multă bandă decât cu zece ani mai devreme. Extrapolând, se poate afirma că în 2011 personalul militar american desfăşurat într-un efort major, va trebui să aibă la dispoziție de 20 de ori capacitatea de bandă din 2003 sau de 800 – 1000 de ori mai mare decât cea din 1991, evaluarea conducând spre atingerea cifrei de 16 Gbps[12].

Deoarece nu se pot planifica cu mare acuratețe programe militare spațiale, care să răspundă oportun nevoilor pentru apărare, majoritatea forțelor armate ale țărilor europene iau în considerare folosirea capacităților sateliților comerciali. Sistemele comerciale sunt foarte atractive pentru utilizatorii militari şi datorită inovațiilor tehnologice pe care le implementează la bordul lor. Una din aceste capabilități este Rețeaua de bandă largă globală (BGAN) oferită de Inmarsat[13]. Aceasta realizează comunicații în banda UHF care au performanțe comparabile cu cele obținute de echipamentele extrem de voluminoase folosite în benzile X şi Ku, reducând semnificativ costurile asociate. În plus, operatorul comercial garantează securitatea terminal la terminal în conformitate cu standardul NSA tip 1, fapt ce evidențiază orientarea operatorilor comerciali spre asigurarea de către platformele proprii a condițiilor deosebit de dure impuse de către exploatarea sateliților de comunicații militari.

[12] www.disa.mil/operations/lessonslearned, accesat la 30.03.2009.
[13] John Hopkins, *Military Satellite Communications: Space-Based Communications for the Global Information Grid*, APL Technical Digest, Volume 27, No. 1, 2006.

Există două tendințe în domeniul sateliților militari de comunicații care vor influența major programele viitoare de dezvoltare a acestora. Prima tendință constă în a proiecta şi implementa platforme comune pentru utilizatorii militari şi ai altor agenții guvernamentale naționale sau structuri multinaționale. Acest fapt va genera importante beneficii, atât în ceea ce priveşte standardizarea şi, implicit, asigurarea interoperabilității, cât mai ales în domeniul financiar. Resursele de spectru electromagnetic sunt atât de limitate încât presiunea asupra benzilor cu alocare militară a devenit enormă. Un alt aspect de luat în seamă este folosirea echipamentelor comerciale, care, pe lângă avantajele generate de costuri mult mai scăzute, dovedesc o disponibilitate mult mai mare şi se apropie de fiabilitatea echipamentelor similare celor cu destinație militară. Migrarea spre standardele deschise poate fi soluția către noile sisteme de sateliți militari de comunicații, în condițiile în care dezvoltarea tehnologică va oferi soluții eficiente pentru asigurarea securizării informațiilor vehiculate.

O a doua tendință, care se manifestă la principalii actori din domeniu se referă la conferirea rolului de redundanță sistemelor de sateliți militari de comunicații pentru sistemele terestre de comunicații, atât strategice, cât mai ales tactice. SUA spre exemplu, alături de Marea Britanie, Franța şi Italia, văd în sistemele de sateliți militari de comunicații nu numai mijlocul pentru a extinde rețelele strategice în acele locuri unde fibra optică nu poate ajunge, ci şi principalul vehicul pentru asigurarea comunicațiilor pentru utilizatorii care sunt caracterizați printr-un înalt grad de mobilitate. Pe baza experienței de până acum şi având în vedere limitele tehnologiei la dispoziție, se poate aprecia că o combinație de sateliți de comunicații cu platforme locale *wireless* (radio) reprezintă soluția optimă pentru realizarea rețelelor mobile ad-hoc.

BIBLIOGRAFIE

Burbank J. L. and S. D. Jones, *EHF MILSATCOM LPI/LPD Performance: Performance in Practice and Methods of Optimization*, IEEE MILCOM Conference, 2003.

Burbank J. L. et al., *Concepts for the Employment of Satellite Communications in the Army Objective Force,* CCRP, Washington, D.C., 2002.

Fritz D. A., and B. Parikh, *Network Centric Operations over Transponded SATCOM*, IEEE MILCOM Conference, 2004.

Implementing NATO Network Enabled Capability Governance, NATO HQ, Brussels, 2007.

INTEGRAREA SENZORILOR DIN SPAȚIUL DE LUPTĂ ÎN CADRUL RĂZBOIULUI BAZAT PE REȚEA

BATTLESPACE SENSORS INTEGRATION WITHIN NETWORK CENTRIC WARFARE

Col.(r) prof.univ.dr. Gruia TIMOFTE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.drd. Aurel BUCUR**
Direcția Comunicații şi Informatică

Noile generații de sisteme informaționale au produs un impact decisiv asupra transformării domeniului militar. Mediul de tip net centric (bazat pe rețea) creează o puternică presiune asupra rețelelor de comunicații. Integrarea senzorilor reprezintă un important factor care facilitează scurtarea timpului de angajare a țintelor cu factor critic de timp. Fuziunea datelor obținute de la diverse surse, inclusiv de la senzorii de pe diferite platforme, va deveni esențială pentru controlul şi managementul informațional.

The new generation of communication and information systems had a decisive impact over the military transformation. The net centric environment strongly put pressure on the military networks. Engaging more rapidly and with higher accuracy time sensitive targets are facilitated by the sensors integration. Data fusion from various sources, including sensors, will become essential to the management and control of information.

Cuvinte cheie: sisteme de comunicații şi informatice, integrarea senzorilor, vehicule aeriene fără pilot, mediu bazat pe rețea, arhitecturi de cercetare, supraveghere şi recunoaştere, fuziunea datelor.

Keywords: *communication and information systems, sensors integration, Unmanned Aerial Vehicle (UAV), net centric environment, ISR (Intelligence, surveillance and reconnaissance) architectures, data fusion.*

Domeniul militar, alături de celelalte domenii ale vieții economice şi sociale, este supus unui vast proces transformare în scopul obținerii a cât mai multe beneficii de pe urma tehnologiei informaționale avansate, mai ales în

* e-mail: *gruia.timofte@gmail.com*
** e-mail: *abucur@mapn.ro*

ultimii douăzeci de ani fiind realizate schimbări fundamentale în infrastructura militară. Majoritatea analiştilor militari consideră că cel mai mare impact l-a produs apariţia şi implementarea noilor generaţii de sisteme informaţionale[1], care au condus la creşterea fără precedent a disponibilităţii informaţiei şi realizării unui management mai eficient al acesteia.

Dacă pentru entităţile militare staţionare noile sisteme au generat un flux informaţional deosebit de diversificat şi bogat, în cazul entităţilor militare caracterizate printr-un anumit grad de manevrabilitate, fluxul informaţional este puternic afectat atunci când acestea devin mobile. Limitările tehnologice actuale care se resimt în domeniul integrării depline a sistemelor mobile afectează capacitatea de comandă şi control a entităţilor, acestea fiind nevoite să acţioneze în modul tradiţional, utilizând sistemele de voce cu capacitate redusă şi elemente de retranslaţie/retransmitere vulnerabile la acţiunile adversarului[2].

Experienţa din conflictele ultimilor două decade arată că la nivelurile tactice mici, batalion sau grup de luptă, este generată o mare cantitate de informaţie valoroasă, care se referă în principal la spaţiului de luptă, situaţia forţelor proprii şi inamice, locaţia acestora etc. Dacă nu se reuşeşte transmiterea acestor informaţii în timp oportun către eşaloanele superioare, care să confere posibilitatea construirii unei imagini operaţionale actualizată în permanenţă, există pericolul apariţiei a ceea ce specialiştii militari denumesc „ceaţa războiului”. În acest context, apariţia fratricidului devine doar o chestiune de timp şi nu de probabilitatea producerii lui. Eforturi deosebite au fost făcute în ultimii ani pentru a implementa sisteme multimedia moderne de comunicaţii ce asigură capacităţi de comandă şi control automatizate, care au transformat decisiv forţele militare, perfect sincronizate în cadrul mediului de tip *net centric (bazat pe reţea)*.

Mediul de tip *net centric* în care se desfăşoară operaţiile militare oferă o flexibilitate deosebită statelor majore în planificarea şi realizarea misiunilor, dar, în acelaşi timp, creează o imensă presiune asupra reţelelor de comunicaţii care facilitează acest mediu. O statistică arată că pe timpul conflictului din Golf din 1991 mai mult de 95% din ieşirile aeriene executate de forţele americane au avut ţinte stabilite, în timp ce pe timpul invaziei din 2003 aproape 99% din ieşiri nu aveau o ţintă specificată, aceasta fiind asignată cu mare rapiditate, funcţie de evoluţia situaţiei[3]. În timp ce facilitarea oferită de reţea reduce drastic timpul alocat unei misiuni şi măreşte determinant flexibilitatea la nivel tactic, este încă dificil de integrat informaţia vitală, primită din mai multe domenii (întrunit, inter-agenţii şi multinaţional), în

[1] *Governance for NATO Network Enabled Capability*, NATO HQ, Brussels, 2008.
[2] *Management Approach to NATO Network Enabled Capability*, NATO HQ, Brussels, 2007.
[3] *MC Guidance for the Strategic Commanders on Further Development of Alliance Transformation*, MCM-0054-2005, revised in 2006, Brussels.

cadrul unei imagini operaționale recunoscute, în principal datorită incoerenței setului de informații specific fiecărei ținte. Pe de altă parte, se constată încărcări deosebite ale sistemelor de comunicații cu informații nesemnificative, neconfirmate şi de multe ori redundante, ce blochează capacitățile de transfer şi stocare ale acestora şi care nu au nici un fel de valoare operațională pentru factorii de decizie[4]. Se poate aprecia că aceasta reprezintă o provocare deosebită a conceptului de război bazat de rețea şi că nu se întrevede, deocamdată, un mod concret de rezolvare. Un pas major către acest deziderat îl constituie distribuirea comenzii şi controlului pentru a optimiza alocarea resurselor în cadrul spațiului de luptă, integrarea senzorilor în rețea, în scopul obținerii informațiilor la timp şi în locul dorit şi facilitarea angajării eficace a țintelor inamice.

Senzorii şi tendințele în evoluția tehnologică a acestora

Toate programele de dezvoltare a viitoarelor capabilități trebuie să aibă la bază concepția că senzorii independenți, platformele şi chiar senzorii din compunerea acestora vor avea o adresă de rețea în cadrul viitorului Internet tactic militar, care va permite integrarea şi accesarea instantanee a acestora atunci când este necesar. Datele care astăzi sunt disponibile, dar nu sunt accesibile ca facilități oferite de rețea, vor fi în viitor fundamentul pentru multiplicarea puterii combatante.

Pentru om, cei mai importanți senzori sunt simțurile, destul de sofisticate de altfel, care reprezintă de fapt elemente ale unui sistem evolutiv. Cuceririle ştiințifice şi tehnologice au făcut ca aceşti senzori să fie îmbunătățiți odată cu trecerea timpului: telescoapele şi microscoapele ne extind văzul, termometrele ne extind simțul tactil, iar antenele de satelit ne extind auzul. În paralel, senzorii virtuali sunt folosiți deja de mai mulți ani pentru a monitoriza mediile computaționale. Pe măsură ce procesoarele devin mai mici, senzorii devin la rândul lor tot mai mici şi mai ieftini, suficient de mult ca ei să fie întrebuințați oriunde, iar adăugând miliarde şi miliarde de adrese IPv6 (Protocol Internet versiunea 6), toți pot fi conectați la rețea.

Rețelele, umane sau tehnologice, sunt construite pentru a putea comunica datele de la un punct la altele, însă valoarea intrinsecă a acestora rezidă în informația pe care o conțin, astfel că senzorii care alimentează cu informație o rețea au un rol esențial în maximizarea valorii acesteia[5].

Senzorii de la nivelurile avansate, care pot produce direct informații despre mediul lor fizic, vor facilita aplicații revoluționare. Noile generații de

[4] *NATO Network Centric Operational Needs and Implications for the Development of Net-centric Solutions*, vol.1, NATO HQ, Brussels, 2005.

[5] *2020 Vision: Business Transformation Through Technology Innovation*, Silicone Press, Boston, 2006.

senzori vor trebui să fie autonomi, inteligenţi şi mobili. Aceştia se vor putea reconfigura pentru a îndeplini misiuni multiple şi vor genera cerinţe deosebite pentru sistemele computaţionale şi reţelele informaţionale ale viitorului.

Cea mai evidentă tendinţă în tehnologia senzorilor este aceea de a continua procesul evolutiv al performanţelor sistemelor şi componentelor dezvoltate, acordându-se o mare atenţie creşterii puterii computaţionale şi perfecţionării algoritmilor de prelucrare. De asemenea, se va dezvolta tot mai mult capacitatea de a desfăşura senzori şi sisteme de senzori în mediul multinaţional, în arhitecturi ISR întrunite (bazate pe reţea), cu variate formate de date standardizate precum şi capabilitatea de a extrage produsele oferite de senzori în aceste arhitecturi.

Studiile actuale sunt îndreptate spre:

- definirea şi elaborarea unor tehnici de management şi proceduri pentru creşterea continuităţii proceselor de descoperire şi urmărire a ţintelor;
- facilitarea transferului de date între diferite sisteme de senzori;
- creşterea nivelului de securitate a datelor;
- creşterea capacităţii de transfer a datelor de la senzori spre centrele de fuziune;
- dezvoltarea capabilităţilor multisenzor.

Conflictele actuale au demonstrat cererea tot mai crescută de capacităţi de descoperire şi supraveghere, în special la nivel tactic[6]. Volumul mare al acestor date şi informaţii este solicitat, în principal, de necesitatea de a oferi comandanţilor de la acest nivel imagini în timp real, în format video, precum şi de necesitatea transferului cu oportunitate a acestora până la nivelurile cele mai mici, uneori ale luptătorului.

Capabilităţile multisenzor sunt dezvoltate pentru:

- asocierea datelor brute obţinute de la radare pentru ţinte specifice;
- eliminarea erorilor din datele brute şi producerea de date de localizare a ţintelor cu mare acurateţe;
- facilitarea predictibilităţii mişcării ţintelor;
- diminuarea semnificativă a alarmelor false produse de radare.

Sistemele de căutare multisenzor sunt capabile să genereze o singură ţintă în urma primirii şi analizei datelor primite de la mai mulţi senzori.

Fuziunea datelor de căutare descrie procesul în care situaţiile generate de mai multe sisteme sunt asociate şi combinate pentru a produce o imagine coerentă, de mare acurateţe, în scopul reducerii cantităţii de informaţii la operator şi eliminarea duplicării acestora.

---

[6] *Development of a NATO Network Enabled Capability*, MCM-0038-2005, NC3A, Brussels.

Influența comunicațiilor asupra integrării senzorilor

Modulele aeropurtate de descoperire a țintelor, aflate deja la cea de-a treia generaţie, au fost dezvoltate cu scopul de a oferi piloților avioanelor de luptă, mijloacele tehnice care să detecteze, urmărească şi identifice ținte terestre înainte de a lansa sistemele de atac convenționale sau ghidate prin GPS (Sistemul de Poziționare Global).

În cadrul unui asemenea modul sunt incluse, în general, echipamente laser care descoperă, marchează şi stabilesc coordonatele țintelor, o cameră video electrono-optică şi un senzor cu raze infraroşii pentru acțiuni pe timp de noapte sau în condiții de luminozitate redusă. Toate acestea permit ca destinația inițială a acestor module să fie îmbunătățită prin adăugarea funcțiunilor de supraveghere şi recunoaştere.

Furnizarea accesului trupelor ce acționează pe uscat la datele obținute de către modulele de descoperire reprezintă parte a efortului de a îmbunătăți situația de avertizare şi de a reduce considerabil ciclul senzor-trăgător (intervalul ce defineşte timpul necesar între selecția țintei şi verificarea corectitudinii datelor despre aceasta, înainte de a lansa atacul asupra ei). Capabilitatea se defineşte prin accesul, în timp aproape real, atât la datele culese de modul cât şi la resursele deja stocate într-o locație centrală.

Comunicația de date necesară asigură, în intervale de timp de ordinul a câtorva minute, validarea identificării utilizatorului şi transferul informațiilor despre țintă către acesta, prin intermediul unui emițător în banda C pentru transmiteri video în raza vizibilității directe[7]. Acest sistem se poate îmbunătăți prin implementarea unei soluții de tip *plug-and-play* (abilitatea unui sistem de a configura automat componente sau dispozitive fizice pentru extinderea unor funcții sau servicii), care să folosească orice comunicație digitală standard şi un înregistrator de date sau video, ce nu mai necesită reconfigurări ale sistemului de la o misiune la alta.

Pentru a îmbunătăți informațiile despre ținte, comunicația de date poate fi realizată şi prin canale de satelit, cu servere aflate la sol sau pe platforme aeriene (avioane pentru realimentare în aer, UAV, baloane captive etc.), unde informația transmisă de module este completată şi actualizată de către trupele de la sol (de exemplu: cele de operații speciale), produsul final fiind ulterior la dispoziția tuturor celor care se află în rețea. Tehnologia, denumită arhitectură informațională avansată (AIA), permite trupelor de la sol, echipate cu un laptop sau PDA (dispozitiv de acces digital portabil), să solicite imagini şi informații de la facilitățile (serverele) de mare capacitate din teatru (până la 1,4 Terrabiți), cum ar fi cele care vor fi instalate pe noua generație de avioane fără pilot *Global Hawk*.

[7] www.uktdl.com/ISTAR/airbornesensors/targetingpods/

O caracteristică esențială pentru aceste module o reprezintă faptul că ele oferă date, cu mare acuratețe, despre ținte fixe de la sol. Imediat ce aceste ținte devin mobile, coordonatele de poziționare (GPS) despre ele devin inutilizabile pentru trăgător. Pentru a rezolva acest impediment, se propune ca toți senzorii să realizeze alinierea şi calibrarea automată şi continuă a datelor despre o țintă, fapt ce impune ca fiecare imagine a acesteia să fie identificată printr-un cod şi să fie disponibilă apoi pentru toți senzorii din rețea, coordonatele de la GPS actualizate putând fi introduse în sistemele de atac de la bord.

Continua îmbunătățire a performanțelor senzorilor aflați în modulele de descoperire a țintelor şi adăugarea echipamentelor care realizează iluminarea prin laser a țintelor, pune o constantă presiune asupra caracteristicilor comunicațiilor de date ce facilitează conectarea modulului cu utilizatorii. Astfel, în scopul asigurării unor capacități de transfer sporite şi unei mai mari stabilități în funcționare, se prevede ca în viitorul apropiat să se înlocuiască emițătoarele din banda C cu emițătoare, mai performante, în banda Ku.

Situația de avertizare va fi puternic marcată de folosirea UAV şi a senzorilor de la bordul vehiculelor terestre de la nivelurile pluton şi companie. Prin integrarea în rețea a acestora va fi facilitată reducerea riscului fratricidului şi împărțirea datelor între platforme, putându-se realiza angajarea inamicului de la distanțe mult mai mari. Problema persistentă este de a putea realiza această integrare cu un înalt nivel de dinamism şi oportunitate, spre a se putea facilita transmiterea datelor în rețea în timp cât mai apropiat de cel real, lucru care deocamdată se consideră a fi greu de îndeplinit datorită limitărilor în capacitatea de bandă a terminalelor de comunicații radio utilizate.

În această direcție, Marea Britanie va implementa un proiect al NATO privind dezvoltarea unei sistem de comunicații de date care să asigure o protecție sporită pentru întrebuințarea avioanelor fără pilot, proiect care face parte din programul NATO de supraveghere aeriană (AGS) şi care este denumit *Comunicații de date de înaltă integritate* (HIDL). Acest sistem va cuprinde terminale pentru centrele de la sol şi pentru platformele aeriene care vor lucra în regim *duplex*, vor fi de bandă îngustă şi vor asigura o mare protecție la bruiaj a datelor vehiculate. Procedeul de operare al sistemului presupune difuziunea datelor, în scopul asigurării controlului, de la cel puțin două platforme UAV simultan, pe o rază de 200 km. Sistemul va fi interoperabil cu sistemul american TCDL şi va utiliza banda UHF (225 – 400 MHz), la viteze de minimum 100 Kbps.

Forțele armate din Franța şi Germania, cu ocazia unui exercițiu de testare a interoperabilității sistemelor C4I din ambele țări, din luna octombrie 2009[8], au realizat transmiteri de date de la senzorii de pe platforme aeriene,

[8] www.eads.com

inclusiv UAV, şi de la cei instalaţi la sol, în scopul integrării acestora, conform principiilor cuprinse în programele naţionale, care îşi propun să asigure un sprijin cât mai eficient al trupelor din teatrele de operaţii.

Reţeaua avansată de comunicaţii de date pentru sistemele de armament (AWDL) permite controlul vizual, în timp real, al rachetelor aer-sol după ce acestea au fost lansate. Sistemul, care de altfel a beneficiat de o vizibilitate deosebită în cel de-al doilea război din Golf, oferă platformei care a lansat-o, imaginea în timp real a ţintei, obţinută de camera video instalată la bordul rachetei şi permite pilotului/operatorului să facă modificările necesare pe ultima parte a zborului acesteia spre ţintă, de la o distanţă de peste 150 de mile marine de aceasta.

Programul de supraveghere maritimă de arie largă (BAMS) reprezintă un sistem pentru misiuni multiple ale forţelor navale ale SUA, care sprijină interdicţia maritimă, ducerea războiului la suprafaţă, managementul spaţiului de luptă şi achiziţia ţintelor pentru misiunile de litoral şi maritime. Misiunile sistemului includ, dar nu sunt limitate la: supravegherea maritimă, colectarea informaţiilor privind ordinele de luptă ale inamicului, evaluarea pagubelor produse acestuia de loviturile proprii, colectarea informaţiilor privind comunicaţiile adversarului, supravegherea porturilor, retranslaţia comunicaţiilor proprii. BAMS este planificat să încorporeze platforme pilotate şi nepilotate în scopul asigurării capabilităţilor ISR pe mari suprafeţe de teren sau maritime, aproape continuu. Cantitatea mare de informaţii ce trebuie transmisă staţiilor de la sol de către senzorii de la bord necesită asigurarea unor capacităţi mari de transfer, atât pentru mijloacele radio de la bord, cât şi între staţiile de la sol, care asigură funcţionarea sistemelor şi cele care exploatează din punct de vedere informativ datele obţinute. Deoarece imaginile şi sistemele video sunt mari consumatoare de bandă, atingerea unor rate de transfer de peste 50 Mbps este considerată a fi minimum acceptabilă pentru ca sistemul să fie eficient.

Pe măsură ce calitatea şi numărul senzorilor de la bordul platformelor se va îmbunătăţi, în special după ce televiziunea de înaltă definiţie va fi masiv implementată, va creşte corespunzător atât rata de transfer cât şi banda de lucru a mijloacelor radio.

Programul a fost iniţiat la începutul acestei decade şi se dezvoltă în conjuncţie cu alte programe privind platformele UAV, radarele, comunicaţiile prin satelit şi cele de implementare a comunicaţiilor tactice de date de mare capacitate.

Avioanele fără pilot sunt intrinsec legate de dezvoltarea tehnologică a senzorilor, în special de diversificarea şi miniaturizarea acestora. Eforturi deosebite au fost făcute în ultima perioadă pentru a perfecţiona capacitatea acestor platforme, în scopul integrării lor rapide în conflictele actuale. Pe

lângă capacităţile platformei aeriene propriu-zise, care vor facilita în viitor o fiabilitate mai mare, misiuni multiple (supraveghere şi lovire, transport cargo etc.) şi altitudini diverse de operare, o importanţă mare se va acorda îmbunătăţirii dotării cu senzori, camere de luat vederi şi mijloace de comunicaţii[9].

Aceste eforturi vor fi marcate de cerinţele tot mai mari de asigurare a benzilor de transfer a informaţiei, care să faciliteze viteze ce pot suporta nevoile crescute de transmitere a imaginilor în timpi aproape reali şi reali. Specialiştii militari consideră că, dată fiind nevoia de implicare a factorului uman în procesul de analizare a acestora, este necesar ca platformele UAV ale viitorului să fie dotate la bord cu capabilităţi autonome de analiză. Studiile actuale în acest domeniu sunt îndreptate spre dezvoltarea unor capacităţi de detectare a ţintelor şi clasificarea acestora după anumite reguli, astfel încât să se reducă volumul de informaţii care va fi transmis factorului uman. Nu se întrevede, pe termen mediu şi lung, să se obţină rezultate deosebite în domeniul analizei imaginilor şi recunoaşterii obiectelor, datorită în special complexităţii proceselor ce le incumbă. Pe termen scurt, dezvoltările în tehnologia comunicaţiilor şi managementului spectrului de frecvenţe vor conduce la creşterea resurselor de bandă alocate acţiunilor desfăşurate de UAV-uri.

Un aspect de o importanţă deosebită pentru viitor îl reprezintă standardizarea sistemelor UAV, în scopul creşterii interoperabilităţii şi îndeplinirii cerinţelor de conectare în reţea. Un pas major în această direcţie va fi ratificarea standardului NATO (STANAG) 4586, aşteptat să se implementeze până în anul 2010. Acest lucru va conduce la standardizarea platformelor şi staţiilor de conducere de la sol, în timp ce aspectele referitoare la misiuni, comunicaţii, formate de imagini, mesagerie formatată şi stocarea datelor sunt acoperite de standardele din domeniul interoperabilităţii ISR.

Concluzii

Principalele constrângeri şi provocări care vor afecta serviciile de comunicaţii oferite şi, implicit, integrarea senzorilor în reţea, în viitorul pe termen mediu şi lung sunt: diversitatea benzilor radio, formelor de undă şi a protocoalelor folosite; procesele de regularizare a tipurilor de certificare în vederea realizării structurilor modulare; puteri energetice tot mai mari pentru utilizatorii mobili; controlul calităţii serviciilor în reţelele caracterizate printr-o mare mobilitate; autentificarea rapidă şi controlul accesului pentru o mare cantitate şi diversitate de echipamente; procesele şi mijloacele de reglementare şi asigurare a unei înalte disponibilităţi a serviciilor.

Având în vedere tendinţa de evoluţie a sistemelor, de la simplul senzor spre sisteme deplin integrate, capacităţile computaţionale îşi vor pune în

[9] www.boeing.com

continuare amprenta asupra acestora. Senzorii şi tehnologiile computaționale, completate cu capacități şi tehnologii specifice pentru asigurarea mobilității, vor permite realizarea unor rețele complexe, facilitând distribuirea superioară a serviciilor orientate pe arhitecturi.

Integrarea tehnologiilor computaționale în sistemele tactice va închide ciclul asigurării serviciilor informatice în lanțul de comandă şi control, de la nivelul strategic până în cel tactic. Combinarea acestor tehnologii cu capabilități asimilate inteligenței artificiale va permite mediilor electronice să devină senzitive şi să aibă abilitatea de a interacționa cu persoane, fapt ce va îmbunătăți colaborarea umană şi întări procesele de cooperare cu ajutorul facilităților multimedia. Se poate afirma că pe termen mediu şi lung se vor obține importante rezultate în domeniul următoarelor tehnologii: inteligența artificială; semantica web; interacțiunea tehnologiei computaționale cu mediul de tip inteligent.

Odată cu punerea unui accent tot mai mare pe operațiile bazate pe rețea, sistemele de fuziune vor include datele de identificare (IFF, originea zborului etc.) precum şi din sursele altor sisteme, inclusiv ale celor de informații. În astfel de situații, nu mai este posibilă abordarea unui singur algoritm, tehnicile de asociere şi de fuziune a datelor vor tinde să fie adoptate ad-hoc şi special proiectate pentru tipul de date ce trebuie combinat.

Elementul central în implementarea unor capacități avansate de descoperire şi fuziune a datelor este considerat a fi conectivitatea dintre sisteme şi disponibilitatea informației de la mai multe surse simultan, în scopul eliminării erorilor. Din acest punct de vedere, trebuie evidențiat faptul că traficul de bandă largă realizat în sistemele actuale este departe de a acoperi necesarul de la toate eşaloanele operaționale pentru îmbunătățirea situației de avertizare.

Implementarea conceptelor capabilităților facilitate de rețea va conduce la creşterea acurateței informației la dispoziție, iar fuziunea datelor va deveni esențială pentru controlul şi managementul informațional, în special în domeniul prevenirii supraîncărcării cu informații la eşaloanele mici.

BIBLIOGRAFIE

Governance for NATO Network Enabled Capability, NATO HQ, Brussels, 2008.

Management Approach to NATO Network Enabled Capability, NATO HQ, Brussels, 2007.

MC Guidance for the Strategic Commanders on Further Development of Alliance Transformation, MCM-0054-2005, revised in 2006, Brussels.

IMPACTUL PROGRESULUI TEHNOLOGIC ASUPRA ACȚIUNILOR MILITARE ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN

TECHNOLOGICAL PROGRESS IMPACT OVER MILITARY ACTIONS WITHIN THE MODERN BATTLE SPACE

Lt.col.drd. Liviu Vasile STAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Ca rezultat al tendințelor de creştere a capacității de stocare computerizate şi a gradului de automatizare a luptei, microprocesorul va fi folosit în sistemele de arme inteligente. Computerele se vor dezvolta în continuare şi vor putea înlocui, în unele cazuri, intervenția omului. Va creşte automatizarea procesului de luare a deciziei şi ajutorul acordat planificatorilor de către computer.

As a result of the increasing trends of computer storage capacity and of the combat automation degree, the microprocessor will be used in the smart weapons systems. Computers will develop further and will be able, in some cases, to replace the human intervention. The automation of decision making and planners support by computer will therefore increase.

Cuvinte cheie: computer, microprocesor**,** arme inteligente, digitalizare, echipamente electronice.
Keywords: *computer, microprocessor, smart weapons, digitization, electronic devices.*

Forțele armate trebuie să integreze noile evoluții ale tehnologiilor cu un mod de gândire inovativ pentru a dobândi noi capacități de luptă. Într-adevăr, inovațiile tehnologice reprezintă catalizatorii cheie ai fizionomiei operațiilor militare de la începutul secolului XXI. Începând cu anul 2010, multe dintre armatele lumii vor avea acces, pe piața mondială, la o gamă mare de tehnologii moderne şi sofisticate, ce vor include: sisteme aeriene, terestre, navale şi spațiale de ultimă generație; capacități de producție a armelor de distrugere în masă; sisteme sofisticate de comunicații şi managementul informației.

* e-mail: *liviu_stan2006@yahoo.com*

Pe măsură ce forţele armate vor fi reorganizate pentru a face faţă provocărilor unei lumi în schimbare, actualele şi viitoarele tehnologii vor fi folosite pentru furnizarea celor mai bune echipamente, doctrine, antrenamente şi logistici. Militarii trebuie să examineze modul în care aceste tehnologii, combinate cu schimbările organizaţionale şi acţionale, pot produce îmbunătăţiri în activitatea forţelor armate, pentru a pune în practică noile concepte operaţionale.

În această schimbare, trei idei apar cu putere, arătându-ne cum se vor schimba viitoarele operaţii militare.

În primul rând, sistemele de armament cu rază şi precizie mare, combinate cu mobilitatea fără precedent, senzorii sofisticaţi, sistemele de comandă şi superioritatea informaţională vor modifica fizionomia operaţiilor militare. Angajarea precisă la distanţă mare poate juca un rol proeminent în proiectarea puterii la toate eşaloanele în orice acţiune militară.

A doua idee se referă la transformarea operaţiilor informaţionale şi a războiului de comandă şi control. Informaţiile sunt critice pentru fiecare aspect al operaţiilor militare. Tehnologiile informaţionale vor îmbunătăţi dramatic capacitatea forţelor armate de-a colecta, procesa, stoca şi distribui informaţiile în timp aproape real. Protejarea eficacităţii sistemului informaţional propriu şi exploatarea, degradarea, distrugerea sau întreruperea sistemului adversarului vor deveni un obiectiv important al viitoarelor operaţii.

A treia idee are la bază potenţialul şi folosirea mai intensă a sistemelor spaţiale. Exploatarea acestor sisteme va avea un impact asupra tuturor componentelor viitoarelor operaţii prin îmbunătăţirea sistemelor informaţionale, cunoaşterii spaţiului de luptă şi capacităţilor de comandă şi control. Capacitatea de localizare şi distrugere, cu o mare probabilitate, a ţintelor extrem de valoroase, fixe sau mobile, de pe pământ sau din spaţiu, poate schimba fundamental modul în care gândim despre război.

Planificatorii operaţiilor din secolul XXI trebuie să ia în considerare şi faptul că adversarul potenţial poate avea acces la aceleaşi tehnologii, datorită actualelor tendinţe de globalizare. Selectarea tehnologiilor potrivite şi încorporarea rapidă a inovaţiilor pot fi elementele majore necesare înţelegerii a ceea ce se poate transforma prin punerea în aplicare a noilor concepte operaţionale într-o revoluţie a politicii militare.

Deşi noile tehnologii nu vor putea elimina în totalitate incertitudinile războiului, ele vor schimba spaţiul de luptă şi modul de desfăşurare a operaţiilor militare. Tehnologiile trebuie să permită unităţilor să fie mai mobile, mai dispersate, mai letale şi cu o „amprentă" mai mică. De asemenea, posibilităţile similare ale adversarilor vor extinde spaţiul de luptă.

Mai mult, folosirea strategiilor asimetrice poate include acţiuni netradiţionale, cum ar fi folosirea neconvenţională a armelor de distrugere în

masă şi terorismul. În consecinţă, următoarele patru grupe de tehnologii vor fi critice în următorii 15 ani: tehnologiile de micşorare a observabilităţii şi de mascare; tehnologiile armelor inteligente; tehnologiile de lovire la distanţă mare şi cu precizie; tehnologiile informaţionale (Fig. 1).

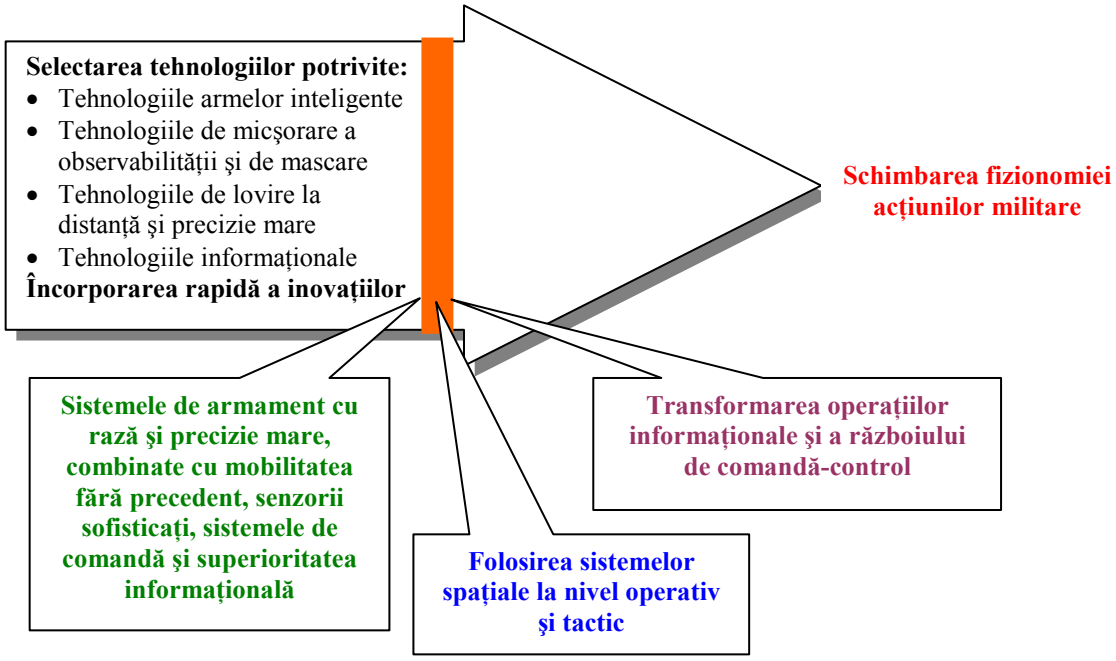

Fig. 1 *Impactul tehnologiilor de vârf asupra acţiunilor militare*

Tehnologiile de reducere a observării şi de mascare vor fi dezvoltate în continuare. Tehnologia bazată pe „frecvenţa radio activă" şi pe „capacitatea de-a rămâne neobservat la cercetarea pasivă în spectrul infraroşu" vor putea înlocui tehnicile de reducere a semnăturii radar, asigurând o creştere corespunzătoare a gradului de supravieţuire a vehiculelor în spaţiul de luptă. Capacitatea sistemelor de armament de a-şi reduce semnătura, în mod pasiv sau activ, va reprezenta un factor de multiplicare a puterii de luptă. Ele vor putea fi mai bine articulate în viitorul sistem integrat de inducere în eroare a inamicului.

Ca rezultat al tendinţelor de creştere a capacităţii de stocare computerizate şi a gradului de automatizare a luptei, microprocesorul va fi folosit în sistemele de arme inteligente. Computerele se vor dezvolta în continuare şi vor putea înlocui, în unele cazuri, intervenţia omului. Va creşte automatizarea procesului de luare a deciziei şi ajutorul acordat planificatorilor de către computer.

Microprocesoarele vor fi omniprezente în viitorul spaţiu de luptă. Evoluţiile în domeniul arhitecturii computerelor şi inteligenţa artificială vor ajunge în punctul în care sistemele de armament vor putea: să analizeze mediul înconjurător şi stadiul operaţiei; să cerceteze zonele probabile de dispunere a ţintelor; să descopere şi să analizeze ţintele; să ia independent deciziile de atacare a ţintelor descoperite; să selecteze şi să lanseze muniţiile

adecvate; să raporteze rezultatele acțiunii. Pe măsură ce aceste capacități se îmbunătățesc, spațiul de luptă va deveni mai letal.

În secolul XXI forțele armate îşi vor spori dramatic capacitățile convenționale de luptă. Deja s-a demonstrat că sistemele de armament cu rază lungă şi precizie mare pot lovi şi distruge orice țintă fixă sau mobilă, la suprafața solului sau îngropată, folosind sisteme de lansare terestre, navale sau aeriene. Combinația dintre probabilitatea mărită de supraviețuire şi posibilitatea concentrării focului din poziții dispersate va avea un impact considerabil asupra operațiilor militare. Fuziunea senzorilor cu sistemele de armament şi cu sistemul de management al spațiului de luptă va produce o revoluție în spațiul de luptă în acest secol. În aceste condiții, lupta armată desfăşurată cu armament convențional va avea acelaşi impact strategic ca şi cea desfăşurată cu arme de distrugere în masă, datorită tehnologiei sofisticate şi razei de acțiune a viitoarelor arme convenționale.

Puterea şi succesul folosirii tehnologiei informaționale constau în integrarea sa. Ea este baza pentru permanentele îmbunătățiri ale: comunicațiilor; proceselor de colectare, analiză şi distribuire a informațiilor; preciziei de lovire; controlului vehiculelor; procesării datelor de către senzori; performanțelor umane etc. Unul dintre obiectivele tehnologiei informaționale îl reprezintă colectarea, procesarea, stocarea, distribuirea şi afişarea informațiilor pe verticală şi pe orizontală în cadrul structurii organizatorice şi pe tot cuprinsul spațiului de luptă. Tehnologia informațională asigură instrumentele pentru luarea deciziei, sistemul de suport (de punere în aplicare) a ei şi posibilitatea simulării planurilor concepute, în vederea validării sau îmbunătățirii lor.

În timp ce inovațiile tehnologice oferă multe avantaje, ele pot crea şi dezavantaje, dacă nu sunt abordate într-o manieră sistematică. Există riscul depăşirii capacității militarilor din diferite structuri de a le aplica şi integra corespunzător. Capacitatea mărită a sistemului de procesare a datelor poate duce la „supraîncărcarea cu date". Unii specialişti afirmă că vom dispune de tehnologia inteligenței artificiale încorporată în sistemul de suport tehnic al deciziei comandanților, ajutându-i să se descurce cu abundența de informații. Totuşi, judecata individuală este o caracteristică proprie doar oamenilor, care nu va putea fi înlocuită de niciun sistem cibernetic. Cheia problemei este reprezentată de dezvoltarea sistematică şi conştientă, folosind cele mai noi metode, a capacității umane de a judeca rapid într-un mediu digitizat, în continuă schimbare şi cu dimensiuni din ce în ce mai mari.

Multe din tehnologiile viitorului se bazează pe folosirea spectrului electromagnetic. Datorită presiunii din ce în ce mai mari a societății civile pentru folosirea neîngrădită a spectrului electromagnetic, accesul forțelor armate la frecvențele solicitate nu va putea fi asigurat în totalitate. De aceea, identificarea inițială a cerințelor noilor tehnologii legate de spectrul

electromagnetic, proiectarea lor cu o suficientă flexibilitate tehnică în utilizarea diferitelor frecvențe electromagnetice şi folosirea numai a acelor frecvențe care sunt disponibile în țară şi în străinătate, vor fi elemente critice pentru a obține dominarea totală.

Putem spune că accesul extins la informațiile legate de situația tactică poate tenta comandanții de la nivelul strategic sau operativ să preia comanda şi controlul acțiunilor tactice. Aceasta nu poate fi acceptată decât în situații deosebite, pentru că principiul conducerii centralizate şi execuției descentralizate va rămâne în vigoare.

De asemenea, deşi este greu de crezut, sistemele informaționale pot inhiba sau lungi procesul luării deciziei. Superioritatea informațională nu implică informația perfectă. Comandanții nu pot aştepta întotdeauna strângerea tuturor informațiilor posibile înainte de luarea deciziei. Sistemele informaționale sofisticate se pot defecta, dar misiunile trebuie îndeplinite chiar dacă GPS-ul sau echipamentul de vedere pe timp de noapte este stricat, comunicațiile sunt bruiate sau aprovizionarea a întârziat. În acest caz, aptitudinile de lider şi inovația individuală vor fi elemente cheie pentru îndeplinirea misiunii.

BIBLIOGRAFIE

Bălăceanu I., *Câmpul de luptă modern sub impactul tehnologiilor contemporane*, Editura ARS DOCENDI, Bucureşti, 2003.

Boaru Gh., Păun V., *Monografie, Războiul informațional – Atacul şi apărarea într-o lume digitală*, Editura AISM, Bucureşti, 2003.

Moştoflei C., Alexandrescu Gh., *Fizionomia acțiunilor militare*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 2006.

Pungă A., *Fizionomia războiului de comandă şi control în acțiunile militare moderne*, Referat de cercetare ştiințifică, Universitatea Națională de Apărare, 2005.

Pungă A., *Impactul tehnologiilor de vârf asupra fizionomiei războiului de comandă şi control*, Sesiune de comunicări ştiințifice, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", 2006.

Stas M, Păun V., *Spațiul de conflict informațional, Coordonate manageriale şi tehnologice*, Editura Pro Humanitas, Bucureşti, 1998.

Topor S., *Studiu privind războiului informațional şi operațiile informaționale*, Editura Universității Naționale de Apărare. „Carol I", 2007.

UNELE ABORDĂRI ALE MARKETINGULUI ÎN ERA DIGITALĂ

APPROACH TO MARKETING IN THE DIGITAL ERA

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Holismul este conceptul în care întregul este, în realitate, independent şi mai mare decât suma părţilor componente.

Marketingul holistic este un concept de marketing relativ nou bazat pe dezvoltarea, proiectarea şi implementarea programelor de marketing, proceselor şi activităţilor care înseamnă funcţionalitate şi interdependenţă. El este un instrument major pentru orice afacere.

Într-o economie consolidată, produsele şi serviciile sunt multiplicate exponenţial împreună cu competiţia de piaţă. Informaţiile sunt disponibile în mod instantaneu. Noua paradigmă a marketingului a schimbat accentul de la produs şi producţie la vânzare, care este integrată marketingului, înăuntrul conceptului de marketing holistic.

Acest articol prezintă cum marketerii pot aborda proactiv era dezvoltării digitale şi cadrul teoretic de utilizare a strategiei adecvate prin obiectivele de marketing holistic.

Holism is the concept where the whole is actually independent and greater than the sum of its parts.

Holistic marketing is a relatively new marketing concept based on the development, design and implementation of marketing programs, processes and activities that mean breath and interdependence. It is a major tool for any business.

In a mature capital economy, products and services have multiplied exponentially along with market competition. Information is available instantly. The new marketing paradigm has shifted the emphasis from product and production, to selling, then integrated marketing within the holistic marketing concept.

This article explains how marketers can take a proactive approach to the digital evolving era and provides a theoretical framework to the use of proper strategy through holistic marketing objectives.

Cuvinte cheie: compania digitală, noua economie, marketing prin internet, piaţa virtuală, marketingul holistic, managementul relaţiilor cu clienţii.

Keywords: *digital company, new economy, e-marketing, e-market, holistic marketing*, *customer relationship management.*

* e-mail: *minculetegh@yahoo.com*

Delimitări generale

La începutul secolului XXI, pieţele sunt din ce în ce mai dinamice, datorită cerinţelor din ce în ce mai evaluate ale clienţilor. În relaţiile de piaţă, ei sunt interesaţi, în primul rând de preţ, apoi de concurenţi noi, de noi canale de distribuţie ori de comunicare, de mijloace şi facilităţi oferite de internet, comerţ wireless, globalizare, liberalizare, privatizare etc.

Economiştii susţin că pieţele reprezintă cel mai bun mecanism de alocare a resurselor, cu condiţia să existe informaţii perfecte, simetrice, precum şi agenţi cu aceeaşi putere de piaţă şi mobilitate. În acest scop, prin intermediul globalizării are loc reţelizarea completă şi continuă a întregii activităţi economice mondiale. Rezultatele au demonstrat că numai reţeaua poate asigura în această lume complexă legăturile dintre nivelul micro, macro şi mondoeconomic. Aşadar, globalizarea afectează nu numai economiile naţionale în întregul lor, ci şi activitatea oricărei firme.

În acest context, Internetul face să crească semnificativ eficienţa activităţilor firmei actuale. Compania beneficiază, pe de o parte, de sporirea productivităţii factorilor de producţie utilizaţi, iar pe de altă parte, de scăderea costurilor de producţie, mai ales din cauza reducerii preţurilor de achiziţie ale echipamentelor şi ale utilajelor necesare. Din acest motiv, compania face mari investiţii, susţinând astfel un ritm ridicat de creştere economică.

Internetul, tehnologia şi globalizarea au contribuit la apariţia unei noi economii. Aşadar, sub influenţa celor trei factori, specialiştii în domeniu vorbesc despre "compania digitală", "compania virtuală" sau "întreprinderea mileniului trei". "Noua" companie prezintă, fără îndoială, unele trăsături caracteristice care o deosebesc de "vechea" întreprindere[1].

Intrarea în era informaţiei a necesitat, potrivit aprecierii specialiştilor, o altă schimbare de mentalitate şi de conduită. Pentru o conectare dinamică şi eficientă la mediul economico-social, firmele au trebuit să investească masiv în tehnologia informaţiei şi în crearea unor legături între reţele. Motivaţia a făcut ca investiţiile în tehnologia informaţiei să le depăşească cu mult pe cele făcute în fabrici şi în utilaje de producţie. Aceasta explică şi apariţia bruscă, în anii 1990, a firmelor ce fac afaceri doar prin internet, care au creat un nou spaţiu de piaţă, o piaţă virtuală pentru tranzacţiile comerciale, ceea ce a luat prin surprindere majoritatea companiilor consacrate practicilor economice tradiţionale[2].

---

[1] Lect.univ.dr.ec.ing. Sorin-George Toma**,** *Întreprinderea în era globalizării*, Academia de Studii Economice, Bucureşti, www.contabilizat.ro/file/cursuri_de...generala/.../cap1.pdf, accesat în 25.12.2009.

[2] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *Marketingul în era digitală. O nouă viziune despre profit, creştere şi înnoire*, Editura Meteor Press, 2009, p. 19.

Aşadar, în noile realităţi economice, firmele ţin seama de două fenomene fundamentale care le influenţează activitatea: generalizarea ofertei şi individualizarea cererii. Concentrarea firmei nu mai este asupra portofoliului de produse proprii, ci asupra portofoliului de clienţi. În aceste condiţii, companiile sunt nevoite să-şi revizuiască profund *strategiile de firmă*, să le pună de acord cu *strategiile de marketing* şi să reconsidere rolul marketingului în activitatea profitabilă a consumatorului şi a companiei.

Date fiind noile realităţi, comercianţii care vor continua să vândă prin metodele tradiţionale vor dispărea. Astfel, specialiştii în marketing sunt nevoiţi să regândească procesele prin care să identifice, să comunice şi să trimită valoarea clienţilor.

Etape ale marketingului prin Internet

Marketingul prin Internet nu este conceptual diferit faţă de cel clasic, dar cunoaşte modalităţi diferite de expresie şi o dinamică fără precedent. Evoluţia marketingului a cunoscut o serie de etape, de la cel clasic, la *telemarketing* (realizat prin telefon sau televiziune), *e-marketing* (realizat prin Internet) şi ajungând la *cibermarketing* (realizat prin utilizarea tuturor facilităţilor oferite de noile tehnologii ale informaţiei şi comunicaţiei)[3].

Cibermarketingul trebuie privit ca o politică de informare *online* sau ca un marketing online centrat pe consumator. Cel mai important element al politicii de marketing orientat pe client îl reprezintă membrii înregistraţi ca utilizatori – viitorii beneficiari ai avantajelor noii paradigme construite pe baza a două concepte moderne ale erei digitale: *cibermarketingul şi blogul*[4].

Realizările şi modalităţile de aplicare care pot fi menţionate ca forme de valorificare a resurselor şi a valorilor culturii digitale constau în comunităţile electronice reprezentate de ziarele digitale, cinematografele virtuale, muzeele şi colecţiile virtuale, magazinele virtuale, localităţile digitale şi turismul electronic.

Noutatea abordării constă în trasarea caracteristicilor unei noi paradigme media, care să combine avantajele şi să elimine eventualele neajunsuri ale cibermarketingului şi blogului cu scopul exploatării resurselor şi valorilor culturii digitale, asigurând un impact economico-social pozitiv. Noua paradigmă va exploata avantajele cibermarketingului blogului oferite atât la nivelul individului, cât şi al organizaţiilor[5].

---

[3] G. Duval, H. Jacot, *Le travail dans la société de l'information***,** Éditions Liaisons, Paris, Franţa 2000; Hanson W., *Principles of Internet Marketing*, South-Western College Publishing, Ohio, SUA, 2000.

[4] Prof.dr. Ion Gh. Roşca, lect.dr. Marian Stoica, lect. Cristian Uscatu, asist. Cătălin Silvestru, Catedra de Informatică Economică, A.S.E. Bucureşti, *Cibermarketing & Blog – a New Media Paradigm in the Development of Digital Culture,* Revista Informatica Economică nr. 1 (37)/2006, pp. 104 -105.

[5] *Ibidem.*

Economia tradiţională şi economia de tip nou

În *economia tradiţională*, companiile apreciază ca fiind foarte costisitor să ofere consumatorilor exact ceea ce-şi doresc aceştia. Consumatorii, în acest caz, au de ales între un schimb, de tip contrapartidă, între mărfuri, schimb relativ ieftin şi unul exact cu ceea ce-şi doresc, dar foarte scump. Astfel, numai oamenii cu venituri mari pot avea acces la produsele şi serviciile personalizate/executate sau solicitate la comandă.

Revoluţia digitală a dus la o eră în care cumpărarea şi vânzarea de bunuri şi servicii au devenit mult mai automatizate şi mai facile. Companiile sunt conectate între ele şi clienţi prin reţele virtuale. Informaţia curge, prin intermediul Internetului, de jur împrejurul Globului foarte rapid (practic instantaneu) la costuri ce tind spre zero. Totodată, cumpărătorii şi vânzătorii se găsesc unii pe alţii mult mai uşor[6].

Toate acestea au făcut ca în *economia de tip nou*, mult mai mulţi consumatori să poată avea acces la produse şi servicii adaptate nevoilor personale /personalizate. Aşadar, tehnologia digitală a condus la micşorarea costurilor de fabricaţie şi la apariţia mulţimii de unicate. Factorii care determină acest fenomen sunt rezultatul creării unei infrastructurii de comunicaţii standardizate la nivel global, dezvoltarea internetului şi apariţia programelor de navigare pe WEB. Unul dintre reputaţii specialişti în domeniu, profesorul Ward Hanson afirma chiar că „asistăm la o democraţie a mărfurilor”[7] prin posibilitatea infinită de personalizare a acestora, adaptându-le nevoilor fiecărui consumator în parte.

Marketingul în era digitală evidenţiază, în principal, mutaţiile majore apărute ca urmare a trecerii la noua economie, şi anume:

- de la asimetria informaţiilor la democratizarea acestora;
- de la mărfuri pentru elite la mărfuri pentru toată lumea;
- de la “fabrica şi vinde” la “înţelege şi răspunde”;
- de la economia locală la economia globală;
- de la principiul randamentelor descrescătoare la principiul randamentelor crescătoare;
- de la posesia bunurilor la dobândirea accesului;
- de la administrarea companiilor la administrarea pieţelor;
- de la pieţele de masă la pieţele formate dintr-un singur agent;
- de la “exact la timp” la “timp real”[8].

---

[6] *„Kotler on marketing”,* http://studentlamarketing.com/marketing/12/19/recenzie-de-carte-kotler-on-marketing/**,** accesat în 25.11.2009.

[7] Conf.univ.dr. Manuela Epure, *Marketingul în era digitală,* Analele Universităţii Spiru Haret*,* Seria Economie Anul 4, nr. 4, Editura Fundaţiei România de mâine, Bucureşti, 2004, p. 353.

[8] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *op. cit.*, pp. 21-29.

De la „fabrică şi vinde" la „înțelege şi răspunde"

Principiul *„fabrică şi vinde"* a dominat multă vreme mediul de afaceri. Companiile care şi-au condus afacerile după acest principiu au intrat în competiție desfăşurând activitățile privind estimarea cererii, planificarea producției şi inventarierea posibilităților de a armoniza permanent cererea cu oferta.

Aceste companii se bazau, în primul rând, pe realizarea unor economii, grăbind instruirea angajaților şi executând procedurile definite în conformitate cu schema de organizare a activității stabilită prin planul de afaceri.

Astăzi, tot mai multe companii îşi orientează activitatea curentă potrivit principiului „înțelege şi răspunde". În acest mod, consumatorii sunt invitați să definească clar nevoile proprii şi chiar să participe la alegerea cât mai exactă a caracteristicilor dorite la produsul respectiv; declanşează activitățile proprii ca răspuns la comenzi, folosesc tehnologia digitală pentru a completa rapid comenzile de produse. Companiile de acest tip sunt superioare celor din prima categorie (fabrică şi vinde), deoarece: stimulează crearea de produse cât mai originale; produc mult mai rapid bunuri superioare din punct de vedere tehnic; îşi orientează întreaga activitate către clienți şi satisfac într-o măsură mai mare nevoile consumatorilor; asigură o rată a profitabilității mult mai înaltă[9].

Scopul marketingului în era digitală este să ajute companiile să identifice posibilitățile de înnoire a piețelor proprii, să creeze oferte noi şi să-şi folosească infrastructura şi capacitățile pentru a furniza noua ofertă într-un mod eficient.

Internetul, globalizarea şi hiperconcurența influențează semnificativ situația piețelor, schimbând modul în care se fac afacerile. „Problema, spune Philip Kotler, este că marketingul n-a ținut pasul cu piețele. În prezent, clienții sunt puțini, nu produsele, iar marketingul clasic trebuie disecat, redefinit şi lărgit, în aşa fel încât să reflecte noua realitate"[10].

Marketingul actual se bazează din ce în ce mai mult pe întreținerea relațiilor cu clienții. Companiile determină rentabilitatea clienților şi valoarea aferentă duratei de viață a unui client, ştiu să vândă produse şi servicii mai scumpe, să exploateze bazele de date despre clienți şi să individualizeze mesajele publicitare şi ofertele.

Marketingul holistic

Mediul economic, devenind din ce în ce mai favorabil, a determinat ca piețele să se adapteze şi să se integreze, în era digitală, prin canalele generice de afaceri aflate în plină evoluție: *consumator-firmă (consumer-to-business, C2B), firmă-firmă (business-to-business, B2B), consumator-consumator*

[9] *Ibidem*, pp.22-23.

[10] http://www.bookblog.ro/*management-marketing*/*marketingul-in-era-digitala/,* accesat în 26.12.2009.

(consumer-to-consumer, C2C). Experienţa derulării acestor tipuri de afaceri a determinat modernizarea continuă a marketingului în era digitală.

În prezent, marketingul se impune a fi considerat o forţă impresionantă în strategia corporativă şi chiar în cadrul organizaţiei. El reprezintă *noua schimbare,* care intervine şi va deveni tot mai hotărâtor în destinul companiilor adaptate economiei digitale.

Marketingul în era digitală prezintă imperativul categoric al transformării marketingului pe baza unei noi paradigme, pe care autorii o numesc *marketing holistic* – un concept dinamic, rezultat din capacitatea de conectare electronică şi interacţiunile care au loc între companii, clienţi şi colaboratorii lor. El integrează activităţile de analiză, creare şi furnizare a valorii în vederea stabilirii unor relaţii reciproc avantajoase/câştig-câştig pe termen lung între părţile angajate în procesul de afaceri[11]. Potrivit evoluţiei sale moderne, marketingul holistic are ca obiective majore, după cum se observă în figura nr.1: piaţa ţintă, nevoile clientului, marketingul integrat şi profitul în urma satisfacerii cerinţelor clientului.

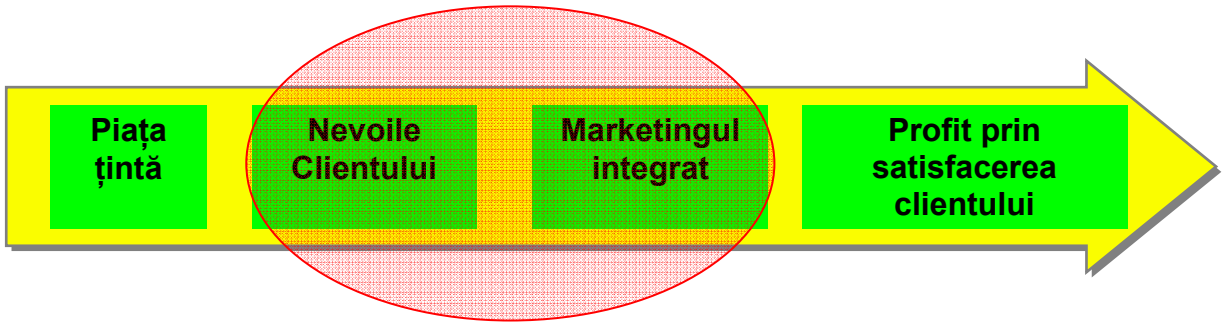

Fig. 1 *Obiectivele majore ale marketingului holistic*

Pornind de la cerinţele individuale ale clienţilor, pe baza conceptului de marketing holistic, sunt elaborate oferte de produse şi servicii, şi sunt valorificate experienţele adecvate satisfacerii optime a nevoilor de consum/utilizare. Rezultă că, într-un mediu foarte dinamic şi competitiv, specialiştii în marketing sunt nevoiţi să investească în capitalul relaţional al companiei, nelimitându-se la conceptul de *management al relaţiilor cu clienţii* prin adoptarea conceptului de *management al tuturor relaţiilor*.

Companiile care adoptă marketingul holistic reuşesc să înnoiască permanent piaţa prin crearea şi gestionarea unei baze de date adecvate despre clienţi în vederea furnizării valorii solicitate cu ajutorul colaboratorilor care

[11] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *op.cit*., pp. 40-42. *http://knol.google.com/k/holistic-marketing,* accesat în 08.01.2010.

formează un lanţ creator de valoare mai performant prin calitatea produselor oferite, servire şi viteză superioare. În acest scop, elaborarea unei strategii bine definite de analiză a valorii de către companie necesită înţelegerea legăturilor şi interacţiunilor existente între spaţiul cognitiv al clientului, spaţiul de competenţă al companiei şi spaţiul de resurse al colaboratorului[12].

Noua paradigmă combină ceea ce are mai bun marketingul tradiţional cu noile posibilităţi pe care le oferă tehnologia digitală pentru a ajuta companiile: să identifice posibilităţile de înnoire a pieţelor proprii; să creeze în mod eficient ofertele cele mai promiţătoare; să ofere produse, servicii şi experienţe care corespund cerinţelor fiecărui client; să se situeze constant la cel mai înalt nivel de calitate a produselor, servire şi operativitate[13].

Potrivit aprecierii specialiştilor, marketingul holistic trebuie analizat sistemic, pentru a răspunde obiectivelor, strategiilor şi politicilor adecvate dimensiunilor practice ale aplicativităţii moderne care vizează: marketingul intern, marketingul integrat, marketingul relaţional, marketigul responsabil social. În figura nr. 2 este prezentată viziunea sistemică amintită[14].

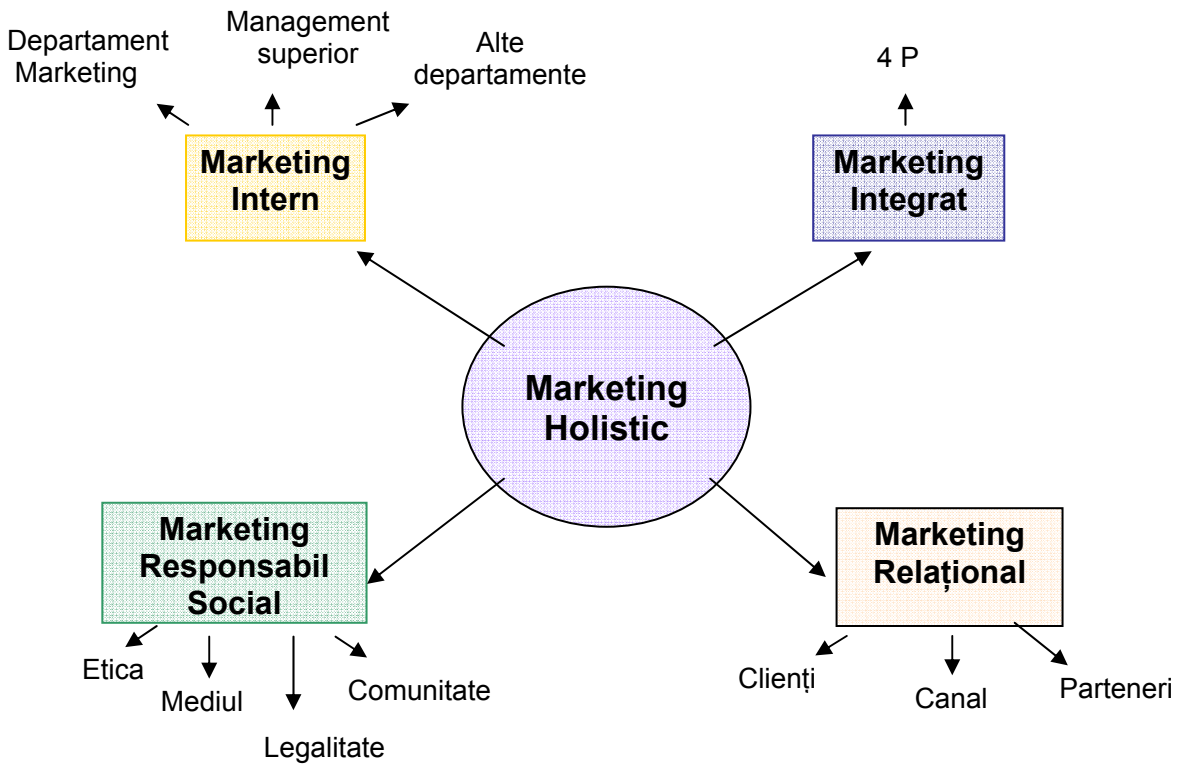

Fig. 2 *Viziune sistemică asupra marketingului holistic*

[12] *Ibidem.*
[13] http://www.3ner.ro/Biblioteca/*Marketing/Marketingul-in-era-digitala*, accesat în 26.12.2009.
[14] *Philip Kotler, Kevin Lane Keller, Managementul marketingului*, Ediția a V-a, Editura Teora, Bucureşti, 2008, pp. 3-4.

Potrivit cerinţelor *marketingului intern*, toţi angajaţii unei organizaţii trebuie să adopte principiile de marketing adecvate, cu atât mai mult managementul superior.

Având în vedere *marketingul integrat*, organizaţia trebuie să aplice multiple mijloace de creare, furnizare şi comunicare a valorii, care să fie combinate şi utilizate în mod optim.

Potrivit *marketingului relaţional,* organizaţia trebuie să creeze şi să dezvolte relaţii ample pe multiple planuri cu clienţii, cu membrii canalelor de distribuţie şi cu ceilalţi parteneri de marketing.

Marketingul responsabil social presupune înţelegerea şi materializarea efectelor etice, de mediu, legale şi sociale ale marketingului.

În era digitală, fiecare participant la procesul de schimb se confruntă cu două categorii de pieţe. Prima o reprezintă *marketplace* sau piaţa fizică bine delimitată în spaţiu, iar cea de-a doua *marketspace* sau piaţa virtuală. Actualmente, cele mai multe afaceri se realizează navigând pe Internet cu ajutorul tehnologiei digitale, ceea ce a permis trecerea de la dimensiunea clasică a pieţei la cea virtuală.

În economia de tip nou/economia digitală, piaţa virtuală face ca marketingul să funcţioneze exact invers: nu se mai caută clienţi pentru produse, ci se caută produse pentru clienţi. Tehnologia digitală le permite companiilor să contacteze, în mod facil, fiecare client, ceea ce determină transformarea marketingului tradiţional „unu la mulţi" în marketing „unu la unu". Firmele care lucrează după principiul „unu la unu" culeg informaţii despre cumpărătorii potenţiali şi comunică direct cu aceştia pentru a stabili relaţii de afaceri personale, cu caracter permanent[15].

Determinări funcţionale ale marketingului în era digitală

Cumpărătorii de astăzi pot compara preţurile şi atributele produselor în câteva secunde.

O companie poate să aibă cel mai bun departament de marketing şi totuşi să dea greş în domeniul marketingului, dacă celelalte departamente nu servesc interesele clienţilor.

Pentru a exploata oportunităţile de piaţă, specialiştii în marketing formulează beneficiile pentru clienţi în funcţie de schimbările care se produc în spaţiul cognitiv al consumatorilor, adaptează activitatea companiei în funcţie de spaţiul de competenţă al acesteia şi sporeşte numărul de parteneri ai companiei. Pentru a identifica nevoile unui client, specialiştii în marketing ar trebui să înţeleagă contextul în care acesta alege: la ce se gândeşte el, ce vrea, ce face şi ce-l nelinişteşte.

[15] http://www.business2.com/articles/mag/0,1640,2679, FF.html, accesat în 06.01.2010.

Companiile se vor concentra asupra competențelor esențiale şi vor subcontracta celelalte activități cu firme care le pot realiza mai bine sau cu cheltuieli mai mici.

Conceperea unor oferte atrăgătoare se poate realiza fie prin lărgirea beneficiilor oferite clienților (cu ajutorul hărții opțiunilor), fie prin adâncirea beneficiilor oferite clienților (cu ajutorul tabloului opțiunilor).

Harta opțiunilor oferă o mulțime de posibilități dintre care clienții o pot alege pe cea care răspunde nevoilor proprii într-un anumit context sau pentru o anumită perioadă. Tabloul opțiunilor este un sistem interactiv virtual care le permite clienților să-şi creeze singuri harta, alegând dintr-un meniu de atribute, componente, prețuri şi metode de livrare.

Mixul de marketing bazat pe cei 4P (produs, distribuție, promovare, preț) se adaptează epocii digitale. Internetul reprezintă un nou canal de transmitere a informațiilor, de comunicare în dublu sens şi de vânzare. Factorii de conținut ai unui site stimulează, dar nu garantează repetarea vizitelor pe un site. Anumite tipuri de conținut reuşesc să-i facă pe vizitatori să revină: informațiile detaliate, cu legături la site-uri înrudite, schimbarea continuă a informațiilor care prezintă interes, schimbarea ofertelor gratuite, concursurile şi loteriile, umorul şi glumele, jocurile[16].

Comutarea de pe un canal pe altul din cauza înmulțirii posturilor TV a arătat că atenția consumatorilor se îndreaptă mai ales către publicitatea difuzată la radio (pe măsură ce blocajele rutiere îi țin tot mai mult pe oameni în maşini), precum şi către cea din reviste, care pot să ajungă mai uşor la publicul vizat.

Internetul a contribuit la aplicarea unei strategii de prețuri mai dinamice şi mai spontane, odată cu dezvoltarea sistemului de licitații, a piețelor la vedere, a barterului şi a achizițiilor de grup.

Combinarea celor mai bune tehnici şi arhitecturi hardware cu tehnicile şi arhitecturile software asigură obținerea unui timp de răspuns mic la interogarea unui depozit de date din compunerea sistemului informatic integrat al unei organizații. Fundamentarea deciziei în procesele de afaceri primeşte un sprijin consistent, rapid şi oportun prin interogarea depozitului de date.

Cunoaşterea şi însuşirea de către economiştii absolvenți ce urmează un master – a principiilor de bază ale sistemelor informatice integrate organizaționale, care cuprind depozite de date, reprezintă o prioritate a perfecționării de specialitate, în concordanță cu evoluția şi progresul soluțiilor informatice organizaționale pentru conducerea eficientă a afacerilor.

Posibilitățile oferite cumpărătorilor de revoluția digitală

Revoluția digitală a oferit cumpărătorilor numeroase *posibilități* pentru satisfacerea rapidă a cerințelor lor, în condițiile unui mediu de piață aflat într-o continuă transformare, care vizează în principal:

[16] http://knol.google.com/k/holistic-marketing, accesat la 08.01.2010.

- *creşterea substanţială a puterii de cumpărare*. Cumpărătorii de astăzi pot compara în câteva secunde preţul şi caracteristicile produselor. Sunt doar la un *click* depărtare de posibilitatea de a compara preţurile concurenţei prin accesul paginilor web, precum *mySimon.com* sau *Buy.com*. Pe site-ul *Priceline.com*, consumatorii pot chiar preciza preţul pe care doresc să-l plătească pentru o cameră de hotel sau un bilet de avion şi să urmărească dacă vreun ofertant răspunde[17].
- *varietatea mare de bunuri şi servicii puse la dispoziţie*. Site-ul Amazon îşi face singur publicitate, în condiţiile în care este cea mai mare librărie cu peste 3 milioane de cărţi tipărite sau în curs de tipărire. Nici una dintre librăriile tradiţionale nu poate concura cu un astfel de stoc de carte. În prezent, o persoană poate comanda aproape orice de pe Internet: mobilă (ethallen.com), maşini de spălat (sears.com), servicii de consultanţă în management (ernie.ey.com), sfaturi medicale (cyberdocs.com) etc. Mai mult, cumpărătorii pot comanda aceste bunuri şi servicii de oriunde în lume, ceea ce ajută pe cei care locuiesc în ţări, regiuni unde oferta locală este limitată şi astfel pot ajunge să facă chiar economii importante cumpărând prin această metodă. Înseamnă că acei cumpărători localizaţi în regiuni unde se practică preţuri ridicate pot să-şi reducă costurile comandând în cu totul altă parte.
- *volumul imens de informaţii practic despre aproape orice*. Astăzi, utilizatorii de Internet pot citi orice ziar, în orice limbă, de oriunde în lume. Ei au acces la enciclopedii online, dicţionare, informaţii medicale, audienţa filmelor, rapoarte ale consumatorilor şi nenumărate alte surse de informaţii.
- *capacitatea sporită de a interacţiona cu vânzătorii atunci când lansează şi primesc comenzi.* Acum cumpărătorii pot lansa comenzi de acasă sau de la serviciu, 24 de ore pe zi, şapte zile pe săptămână. Şi comenzile vor fi livrate direct către aceştia, deci nu este nevoie să călătorească, să parcheze sau să stea la rând într-un magazin.
- *capacitatea adecvată de realizare a discuţiilor on-line cu alţi cumpărători pentru a compara informaţii sau de a-şi împărtăşi impresiile.* Consumatorii de azi pot accesa chat room-uri care abordează tematici de interes comun şi astfel pot schimba informaţii şi opinii între ei. Femeile, de exemplu, pot accesa iVillage.com pentru a purta discuţii despre creşterea copiilor, iubitorii de cinema pot accesa nenumărate chat room-uri pentru a vorbi despre actorii şi filmele îndrăgite etc.[18]

[17] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *op.cit*., p. 29.
[18] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *op.cit*., p. 30; conf.univ.dr. Manuela Epure, *op.cit*., pp. 355-356.

Elemente ale pieţei virtuale

•*Valoarea oferită clientului*

Facilităţile erei digitale determină o schimbare radicală în filosofia afacerilor, conduita de piaţă a companiilor nu mai este *centrată pe produs,* ci *centrată pe client*. Acestea au conştientizat că este mult mai bine să deţină clienţi decât produse, fabrici sau echipamente. Companiile încep să nu mai vadă clientul doar ca pe cumpărătorul unui singur produs din gama realizată de ei. Mai de grabă ei realizează linii de produs ce permit vânzări încrucişate către clienţii lor obişnuiţi. Din punct de vedere organizatoric, responsabilii de produs trebuie percepuţi ca furnizori ai consumatorilor, care chiar ar avea dreptul să se aprovizioneze din altă parte dacă costurile pentru sursele interne sunt prea ridicate.

Concentrarea asupra valorii şi satisfacţiei clienţilor. Companiile reuşesc adesea să câştige sume importante pe termen scurt prin vânzări forţate. Pentru a încheia un contract, mulţi agenţi de vânzări fac promisiuni mari şi livrează sub nivelul aşteptărilor. Dar aceste tactici conduc invariabil la insatisfacţia din partea clienţilor şi la creşterea costurilor pentru atragerea de noi clienţi. Companiile, care înţeleg importanţa satisfacerii cerinţelor clienţilor, dezvoltă produse şi mărci noi, iar atunci când promit, respectă aceste promisiuni şi livrează exact cantităţile comandate. Ei merg mai departe, căutând continuu să adauge noi elemente relaţiilor lor cu clienţii care să ducă la un grad de satisfacţie cât mai ridicat.[19]

Dezvoltarea canalelor de distribuţie conform preferinţelor clienţilor. De cele mai multe ori companiile adoptă şi menţin numai o anumită formă de distribuţie cu toate că dorinţele consumatorilor arată că aceştia doresc să obţină produsele într-un anume mod. De exemplu, mulţi oameni ar dori să cumpere o maşină fără să meargă la un dealer, ci doar comandând prin catalog sau pe internet. Astăzi, companiile producătoare de automobile au investit masiv în lanţul de dealeri şi au astfel posibilitatea de a stabili canale directe de vânzare care pot concura cu dealerii lor.

Dezvoltarea şi gestionarea activităţilor de marketing prin scorecarduri. Conducerea companiilor îşi gestionează afacerile, pe scară largă, prin intermediul unor rapoarte financiare (de tip scorecard) numite declaraţii financiare şi bilanţuri, iar performanţa companiei este rezultatul acţiunilor desfăşurate pe piaţă. Companiile ar fi inspirate dacă ar proiecta scorecarduri care să urmărească variabilele de piaţă, de exemplu satisfacţia consumatorului, rata de pierdere a clienţilor, calitatea relativă a produsului şi alte măsuri care pot alerta conducerea companiei atunci când vorbim de competiţie şi oportunităţi de valorificat.

[19] http://knol.google.com/k/holistic-marketing, accesat în 08.01.2010.

Obţinerea de profit pe seama servirii consumatorului pe toată durata vieţii sale. Companiile trebuie să gândească dincolo de vânzarea propriu-zisă. Ele trebuie să ia în consideraţie fidelizarea clienţilor, fidelizare ce va aduce profit atât în prezent, cât şi în viitor. Specialiştii în marketing trebuie să gândească cum să cucerească o cotă de piaţă mai mare pe seama consumatorilor fidelizaţi. Scopul este de a obţine o valoare de piaţă mai mare bazându-se pe consumatorii actuali şi să creeze o valoare importantă pe termen lung transformând consumatorii actuali în clienţi fideli pe termen nelimitat.

În economia digitală, avantajul competitiv derivă mai mult din capitalul de relaţii decât din capitalul fizic tradiţional. Companiile se orientează mai mult pe creşterea cotei de piaţă pentru fiecare client decât pe creşterea propriei lor cote de piaţă. Acapararea unei cote de piaţă cât mai mari nu este în mod necesar echivalentă cu formarea unui segment important de clienţi fideli. De fapt, o companie îşi poate menţine cota sa de piaţă, dar în acelaşi timp să piardă sau să înlocuiască un procent semnificativ din clienţii săi, totuşi, cu costuri foarte mari. În cadrul strategiei de concentrare pe creşterea cotei de piaţă, companiile vor ajunge la redefinirea mixului lor de produs, de distribuţie şi de promovare. În loc să acţioneze ca nişte „vânători", companiile inspirate se comportă ca nişte „grădinari", cultivând relaţiile cu clienţii lor.[20]

•*Elementele de competenţă şi competitivitate*

Al doilea element direcţional în mediul de afaceri actual constă în valorificarea avantajelor competitive. În economia de tip analog, cele mai multe companii operau în trei direcţii diferite: inovarea şi comercializarea produselor, relaţionarea cu clienţii şi operaţiunile de infrastructură a afacerii. În contextul economiei digitale, fiecare afacere are cerinţe economice diferite şi necesită abilităţi diferite. Noile posibilităţi s-au schimbat radical, de la *make it big* şi *make it better* la *make it fast* şi *make it different* (de la a produce în cantităţi mari şi bine la a produce repede şi diversificat).

Externalizarea/subcontractarea activităţilor care pot fi făcute de alţii mai repede, mai bine şi mai ieftin. Există şi activităţi pe care companiile nu le pot coordona la un nivel de competenţă foarte ridicat, de aceea ele au tot mai mult tendinţa de a renunţa la activităţi care pot fi realizate mai eficient într-o formulă externalizată. Aşadar, companiile sunt dispuse să încredinţeze activităţile neesenţiale subcontractanţilor care le pot executa mai eficient.

Compararea propriilor performanţe cu cele mai bune practici existente în domeniul afacerii. Tot mai puţine companii trebuie să-şi măsoare forţele cu cele ale concurenţei la nivel de performanţe. Companiile pot să

[20] http/www.netmarketingservice.com/MarketAnalysis/MA002-012999.htm, accesat în 04.12.2009.

învețe observând mediul de afaceri extern sectorului lor industrial ce se caracterizează printr-o reputație de excepție în privința organizării uneia sau alteia dintre activităţile din domeniul lor, de la McDonald sistemul de pregătire a angajaților pentru a asigura satisfacţie maximă clienților, de la Fedex despre logistică etc.

Crearea permanentă de noi avantaje competitive. Profesorul Michael Proter, de la Harvard Business School, somează companiile să dezvolte avantaje competitive sustenabile. Fiecare companie şi-ar dori să dezvolte un astfel de tip de avantaje, dar în acest mediu economic într-o continuă schimbare, nici un avantaj competitiv nu durează prea mult. Competitorii îl vor copia rapid reducându-i astfel puterea. Companiile trebuie să se afle într-un continuu proces de căutare pentru a inventa noi elemente valorizatoare prin recunoaşterea şi satisfacerea oricăror cerințe ale consumatorilor.

Utilizarea echipelor interdepartamentale pentru gestionarea diverselor procese. De secole, companiile şi-au organizat şi au condus activitățile prin departamente diferite, cu atribuțiuni foarte bine delimitate fără să se suprapună cu activitatea celorlalte departamente. Specializarea funcțională a condus la o eficiență departamentală ridicată, dar a avut drept consecință o comunicare interdepartamentală scăzută, precum şi un conflict de interese între departamente. Contribuția adusă de Michael Hammer şi James Champy prin lucrarea „Reengineering the Corporation" s-a materializat în transferul atenției de la funcțiile companiei la procesele, activitățile desfăşurate de aceasta. Procesele sunt mai ample decât funcțiile atât prin scopul, cât şi prin fundamentele lor şi sunt create pentru a furniza valori, ca de exemplu, valoarea-client (customers value). Exemple de procese pot fi: procesul de creare a produselor noi, procesul comandă-plată, cumpărare-fidelizare a clienților. Procesele necesită informații concomitent de la două sau mai multe departamente. Prin tehnicile de reengineering, companiile îşi creează echipe multidepartamentale pentru a gestiona fiecare proces şi pentru a lucra exclusiv în interesul clienților. Reproiectarea urmăreşte să dărâme zidurile care separă în mod normal fiecare departament. [21]

•*Reţelele colaboratorilor*

Giganții industriali de astăzi, precum General Electric, Philips şi Standard Oil, au îmbrățişat ideea *integrării verticale*. Ca răspuns la costurile mari de tranzacționare pentru a construi şi a menține legăturile cu structurile de peste graniță au încercat să stabilească legături, pe bază de proprietate, între elementele disparate ale lanțului valoric. A se concentra asupra lanțului intern de aprovizionare pare a fi mult mai ieftin decât a cumpăra pe furnizori.

[21] Philip Kotler, Dipak Jain , Suvit Maesincee, *op.cit*., p.37; http://knol.google.com/k/holistic-marketing, accesat în 08.01.2010.

Aceste schimbări au determinat o înlocuire rapidă a integrării verticale cu integrarea virtuală. Schimbul virtual de informații reduce timpul şi dimensiunile echipei necesare pentru a efectua tranzacții şi a coordona activitățile companiei de peste granițe.

O cooperare adecvată în rețea constă în susținerea companiei de către acționari, suport cu ajutorul căruia se pot dezvolta activități comune, profitabile pentru toate părțile implicate. Creşterea nivelului competiției, în economia digitală, are loc nu atât între companii, cât mai ales între rețelele de colaborare pe Internet, iar premiul poate fi faptul că sunt stimulate să construiască rețele şi mai bune.

Concentrarea asupra asigurării unui echilibru între părțile interesate de afacere. Companiile au ca misiune, şi există numai, pentru a servi intereselor acționarilor, dar companiile au început să recunoască că pentru a servi interesele acționarilor trebuie mai întâi să satisfacă cerințele angajaților. „Mai întâi este necesară satisfacerea exigențelor angajaților, pentru ca ei la rândul lor să fie motivați în satisfacerea clienților, clienții mulțumiți vor reveni frecvent şi astfel vor contribui la realizarea profitului pentru fiecare acționar în parte" spunea Bill Mariott jr. proprietarul lanțului hotelier cu acelaşi nume. Paul Allaire, director la Xerox, preciza că satisfacerea clienților, a angajaților şi a partenerilor este condiția ca profitul să vină de la sine.[22]

Stimularea adecvată a partenerilor companiei. Era o perioadă când companiile gândeau că pot produce mai mulți bani plătind cel puțin pe angajați, furnizori şi distribuitori. Astăzi, acestea recunosc că angajații, furnizorii şi distribuitorii devin mai bine plăți numai dacă afacerea, ca volum, se dezvoltă. S-a constatat că cele mai profitabile companii sunt şi cele mai generoase cu partenerii lor.

Utilizarea unui număr restrâns de furnizori şi transformarea lor în partenerii companiei. În mod obişnuit companiile preferă să cumpere de la câțiva parteneri, determinându-i să se concureze între ei. În prezent, companiile au dat greş în ceea ce priveşte aprecierea costurilor ridicate ale unei astfel de modalități de a face afaceri. Fiecare furnizor trebuie să fie monitorizat, calitatea produselor diferă de la furnizor la furnizor, şi nici un furnizor nu investeşte prea mult atunci când ştie că poate fi înlocuit oricând cu un altul. În concluzie companiile au început să recunoască avantajele utilizării unui număr restrâns de furnizori, dar dintre cei mai buni, şi transformarea lor în parteneri egali în afacere, care sunt motivați astfel să investească mai mult, să participe la crearea de produse noi şi să ajute firma chiar şi în perioadele de criză[23].

---

[22] *Ibidem*.

[23] Philip Kotler, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *op.cit*., p.39.

Economia mondială trece printr-o schimbare miraculoasă, caracterizată prin apariția tehnologiilor noi, dezvoltarea globalizării şi a hiperconcurenței. În aceste condiții se remarcă viteza trecerii la practicile moderne ale noii economii, ca rezultat al revoluției informației, cu progrese evidente în domeniul computerizării, digitalizării şi telecomunicațiilor. În acest sens, marketingul a evoluat mult de la conceptul specific vechii economii ”fabrică şi vinde” la conceptul „înțelege şi răspunde”– adecvat digitalizării funcțiilor şi proceselor de afaceri.

Potrivit conceptului *marketing-vânzări*, scopul unei companii era de a vinde şi a promova produsele care se fabricau, făcând eforturi de a înregistra un volum al vânzărilor cât mai mare, şi de aici un profit cât mai însemnat. Principala preocupare era de a găsi clienți potențiali, oriunde puteau fi contactați şi utilizarea puterii de convingere a publicității sau puterea de convingere personală a agenților de vânzări pentru a vinde cât mai mult. Managerii au gândit superficial necesitatea segmentării pieței sau dezvoltării de produse şi servicii diferite pentru a satisface nevoi complexe solicitate de piață. Cheile succesului erau considerate a fi: standardizarea producției de masă, distribuția şi marketingul.

Conceptul *marketing holistic* a schimbat orientarea companiilor de la producție către consumatori şi diferitele lor nevoi nesatisfăcute. De această dată, companiile inteligente adoptă o concepție inversă şi îşi planifică activitatea de afaceri pornind de la client în funcție de care, potrivit specificului activității, planifică şi acționează în zonele canalelor de distribuție, ofertelor, materialelor necesare producției, activelor angajate etc. Totodată, aceste companii, care aplică noi strategii şi practici de marketing, pentru a oferi produse/servicii de valoare potrivit cerințelor specifice consumatorilor/utilizatorilor erei digitale, îşi perfecționează abilitățile în segmentarea pieței, alegerea segmentelor țintă şi poziționare. În acest fel, se asigură o satisfacere superioară a cerințelor consumatorilor incluşi în fiecare segment, ceea ce va conduce la dezvoltarea fidelizării consumatorilor angajați în achiziții repetate şi la creşterea în spirală a profitului.

Toate aceste posibilități, de neimaginat până nu de mult, deschid noi perspective atât ofertanților, cât şi consumatorilor. Pe de o parte, ofertanții descoperă noi piețe, noi segmente de consumatori şi sunt nevoiți să-şi adapteze strategiile de marketing pentru a face față noii provocări – *spațiul virtual, piața virtuală*. Pe de altă parte, consumatorii au acum posibilitatea de a vizita, în condiții de cost acceptabile, cât mai multe magazine virtuale fără a renunța la confortul propriului cămin şi reuşind să aleagă produsele care corespund întru totul cerințelor lor specifice în condițiile obținerii celui mai bun preț.

BIBLIOGRAFIE

Constantinescu C., *Particularităţi ale tehnologiei informaţiei în managementul strategic*, Editura Economică, Bucureşti, 2000.

Duval G., Jacot H., *Le travail dans la société de l'information***,** Éditions Liaisons, Paris, Franța, 2000.

Hanson W., *Principles of Internet Marketing*, South-Western College Publishing, Ohio, SUA, 2000.

Laudon K.C., Laudon J.P., *Essential of Management Information Systems, Organization and Technology in the Networked Enterprise*, Prentice Hall, USA, 2001.

Conf.univ.dr. Epure Manuela, *Marketingul în era digitală,* Analele Universității Spiru Haret*,* Seria Economie Anul 4, nr. 4, Editura Fundației România de mâine, Bucureşti, 2004.

Onete B, Colibaba D., *Modelarea deciziei manageriale*, Editura Economică, Bucureşti, 2001.

Orzan Gh., *Sisteme informatice de marketing*, Editura Uranus, Bucureşti, 2001.

Kotler Philip, Kevin Lane Keller, *Managementul marketingului*, Ediția a V-a, Editura Teora, Bucureşti, 2008.

Kotler Philip, Dipak Jain, Suvit Maesincee, *Marketingul în era digitală. O nouă viziune despre profit, creştere şi înnoire*, Editura Meteor Press, 2009.

Prof.dr. Roşca Ion Gh., lect.dr. Marian Stoica, lect. Cristian Uscatu, asist. Cătălin Silvestru, Catedra de Informatică Economică, A.S.E. Bucureşti, *Cibermarketing & Blog – a New Media Paradigm in the Development of Digital Culture,* Revista Informatica Economică nr. 1 (37)/2006.

Sabău Gh., Avram V., *Sisteme informatice pentru management*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2001.

Lect.univ.dr.ec.ing. Toma Sorin-George, *Întreprinderea în era globalizării*, Academia de Studii Economice Bucureşti, www.contabilizat.ro/file/cursuri_de...generala/.../cap1.pdf

http://knol.google.com/k/holistic-marketing

http://www.3ner.ro/Biblioteca/Marketing/Marketingul-in-era-digitala

http://www.business2.com/articles/mag/0,1640,2679, FF.html

http/www.netmarketingservice.com/MarketAnalysis/MA002-12999.htm

ORGANIZAREA SPAŢIULUI NAŢIONAL ŞI A TRAFICULUI AERIAN

NATIONAL AIRSPACE STRUCTURE AND AIR TRAFFIC MANAGEMENT

Cdor.drd. Sergiu-Daniel DIVOIU*
U.M. 01912 Feteşti

Punerea spaţiului aerian naţional la dispoziţia aeronavelor NATO este una dintre obligaţiile pe care ţara noastră şi le-a asumat, dar care a evidenţiat o problemă deja existentă atât la nivel naţional, cât şi la nivel mondial, tendinţa de creştere permanentă a traficului aerian civil şi militar cu implicaţiile care decurg asupra capacităţii de management al acestuia. În acest sens utilizarea spaţiului aerian de către toţi operatorii civili, dar şi de către aviaţia militară trebuie planificată fără ca activităţile desfăşurate să contravină siguranţei zborului şi nu în ultimul rând, pentru a permite identificarea rapidă şi corectă a tuturor aeronavelor, indiferent de tipul şi regulile de zbor.

The national airspace at NATO aircraft disposal is one of the obligations assumed by our country, which pointed out the already existing problem both nationally and worldwide the permanent increasing tendency of civil and military air traffic, with implications on its management capacity. Thus, the use of air space by all civilian operators and by the air force should be planned according to flight safety in order to enable quick and accurate identification of all aircraft, regardless of type and flight rules.

Cuvinte cheie: aerian, management, trafic, spaţiu, viteză, zbor.
Keywords: *air, management, traffic, space, speed, flight.*

Regulile generale şi procedurile de zbor

Regulile şi procedurile aplicabile traficului aerian din spaţiul aerian aflat sub jurisdicţia României sunt conforme Convenţiei Aviaţiei Civile Internaţionale.

Exceptând decolarea şi aterizarea, aeronavele nu vor zbura sub înălţimea minimă de siguranţă[1].

* e-mail: *divoiusergiu@yahoo.com*

[1] Convenţia Aviaţiei Civile Internaţionale, Anexa 2 şi 11, *Proceduri pentru Servicii de Navigaţie Aeriană aplicabile aeronavelor* Doc. 4444 - RAC/501/12

Înălțimea minimă de siguranță este acea înălțime la care nu există riscul de a pune în pericol persoane sau proprietăți în eventualitatea unei aterizări de urgență.

Deasupra oraşelor, zonelor dens populate sau adunărilor de persoane nu se execută zboruri.

Împrăştierea substanțelor chimice deasupra culturilor agricole este permisă cu respectarea prevederilor din Regulamentul de Zbor al Aviației Civile.

Zborurile acrobatice sunt permise numai în condiții meteorologice de zbor la vedere şi cu consimțământul explicit al tuturor persoanelor de la bordul aeronavei.

Zborurile acrobatice nu se vor efectua sub înălțimea de siguranță stabilită de autoritatea competentă, deasupra adunărilor de persoane, deasupra oraşelor sau a altor zone dens populate.

În operațiunile aeriene se aplică Timpul Universal Coordonat (UTC-universal time coordonated) şi unitățile de măsură specifice.

Pentru furnizarea serviciului de informare a zborurilor şi a serviciului de alarmare sunt stabilite Regiuni de Informare a Zborului (FIR- Flight Information Region) care sunt publicate în Publicația de informare Aeronautică (AIP-Air Information Publication). În cadrul regiunilor de informare a zborului sunt delimitate porțiunile de spațiu aerian controlat şi necontrolat, în concordanță cu nivelul serviciilor de trafic aerian asigurate, pe baza clasificării spațiului aerian[2].

În FIR BUCUREŞTI spațiul aerian este împărțit de nivelul FL 285 (FL- Flight level/Nivel de zbor) în Spațiul Aerian Inferior (sub FL 285) şi Spațiul Aerian Superior (cuprins între FL 285 şi FL660).

În spațiul aerian controlat, zborurile VFR (visual flight rules/reguli de zbor la vedere) pot fi interzise complet sau parțial în spațiu sau timp de către serviciile de trafic aerian dacă acest lucru este impus de gradul de intensitate al traficului aerian controlat.

Autoritatea Aeronautică Civilă Română menține în spațiul inferior rute convenționale-interne (care nu traversează granițele internaționale) şi care pot fi folosite de aeronave nedotate cu echipament RNAV (area navigation/sistem de navigație de suprafață), dar capabile să îndeplinească acuratețea de navigație pe aceste rute, de exemplu rutele definite de echipamente VOR/DME (VHF omnidirectional radio range/Radiofar omnidirecțional VHF; Distance measuring equipment/Echipment pentru măsurarea distanței).

Atunci când este necesar, Autoritatea Aeronautică Civilă Română stabileşte zone interzise, periculoase şi restricționate pentru a preveni pericolele care pot afecta siguranța sau ordinea publică, în special în ceea ce priveşte siguranța traficului aerian.

---

[2] Marinel Nicolae, *Managementul spațiului aerian şi al forțelor specializate din armata României în acțiunile integrate pentru asigurarea suveranității statului Român în spațiul aerian național*, Ploieşti, 2000.

Reguli de zbor la vedere

Zborurile VFR trebuie executate astfel încât aeronava să zboare în condiții de vizibilitate şi distanță față de nori cel puțin egale cu cele specificate în prevederile fiecărei clase de spațiu aerian.

Aeronavele care efectuează zboruri VFR nu trebuie să decoleze sau să aterizeze de la/pe un aerodrom sau să intre în zona de trafic de aerodrom:

- când plafonul este mai mic de 1500 FT (450m) (Feet/Picior), sau
- când vizibilitatea la sol este mai mică de 5 km.

Excepție fac cazurile când s-a obținut autorizarea ATC (Air Traffic Controler/Controlor de trafic aerian) de la o unitate ATC corespunzătoare.

Zborurile VFR operate între răsăritul şi apusul soarelui trebuie planificate şi începute într-un timp adecvat astfel încât la sosirea la aerodromul de destinație intensitatea luminoasă în timpul zilei să permită aterizarea în condiții de siguranță.

Zborurile VFR nu trebuie operate peste FL 200 decât cu aprobarea autorității ATS corespunzătoare.

Autorizarea pentru operarea zborurilor VFR peste FL 290 nu va fi acordată în zonele unde peste FL 290 se aplică eşalonarea verticală minimă 1000 FT (300 m).

Ca urmare, zborurile VFR ale aeronavelor operând ca Trafic Aerian General (GAT) nu vor fi autorizate în FIR Bucureşti, peste FL 290.

Un zbor VFR nu trebuie efectuat:

- deasupra zonelor dens populate, oraşelor sau altor aşezări sau peste o adunare de persoane în aer liber la o înălțime mai mică decât 1000 FT (300 m) peste cel mai înalt obstacol aflat într-o suprafață cu raza de 600 m măsurat de la aeronavă.
- în alte locuri decât cele specificate la punctul a) la o înălțime mai mică decât 500 FT (150 m) deasupra solului sau apei.

Excepție fac cazurile când este necesar să se decoleze sau să se aterizeze, sau atunci când s-a obținut permisiunea din partea autorității corespunzătoare.

Zborurile VFR la nivelurile de croazieră care operează peste 4000 FT (1200 m) sau peste 1000 FT (300 m) trebuie să fie efectuate la un nivel de zbor corespunzător drumului.

Excepție fac cazurile în care există alte dispoziții cuprinse într-o autorizare ATC sau instrucțiuni specificate de unitatea ATS (Air traffic service/serviciu de trafic aerian) corespunzătoare.

Zborurile VFR trebuie să se conformeze cu prevederile „Regulile Aerului”:

- când sunt operate în spațiile aeriene de clasă C şi D;
- când fac parte din traficul de aerodrom al unui aerodrom controlat;
- când sunt operate ca zboruri VFR speciale.

O aeronavă care operează în conformitate cu regulile de zbor la vedere şi care doreşte să treacă la aplicarea regulilor de zbor instrumental trebuie: să comunice modificările necesare a fi făcute la planul de zbor în vigoare dacă a depus un plan de zbor, sau dacă zborul corespunde condițiilor cerute de "Regulile Aerului", să depună un plan de zbor la o unitate ATS corespunzătoare şi să obțină o autorizare ATC înainte de a trece la zborul IFR (Instrument flight rulles/Reguli de zbor după instrumente), când este în spațiul controlat.

Zborurile VFR speciale sunt acele zboruri autorizate de unitatea ATC să fie operate într-o zonă de control de aerodrom, în condiții meteorologice sub cele necesare VMC (Visual meteorological conditions/ Condiții meteorologice de zbor la vedere).

Înălțimea minimă de siguranță

Exceptând decolarea şi aterizarea, aeronavele nu vor zbura sub înălțimea minimă de siguranță. Înălțimea minimă de siguranță este acea înălțime la care nu există riscul de a pune în pericol persoane sau proprietăți în eventualitatea unei aterizări de urgență.

Înălțimile de trecere a obstacolelor pentru prevenirea ciocnirilor cu obstacole de pe sol în zborurile VFR de deplasare sunt:

a) pentru avioane:

- 300 FT (100 m) în regiunile plane (şes sau mare);
- 1000 FT (300 m) în regiunile deluroase;
- 2000 FT (600 m) în regiunile muntoase;

b) pentru elicoptere:

- 300 FT (100 m) în regiunile plane (şes sau mare);
- 500 FT (150 m) m în regiunile deluroase;
- 1500 FT (500 m) în regiunile muntoase;

Aceste înălțimi de trecere a obstacolelor se stabilesc peste cel mai înalt obstacol (natural sau artificial) de pe o fâşie de teren de 2 NM (4 km) (nautical miles/mile nautice) stanga şi 2 NM (4 km) dreapta față de traiectul de zbor.

Înălțimile de siguranță pentru efectuarea misiunilor agrosilvice sau sanitare în zbor VFR sunt stabilite în Regulamentul de Zbor al Aviației Civile.

Aeronavele nu vor zbura pe sub poduri sau construcții similare şi nici sub linii de tensiune sau antene.

Reguli de zbor instrumental

Zborurile efectuate ca trafic general aerian în FIR BUCUREŞTI la sau peste FL 290 se vor desfăşura în conformitate cu regulile instrumentale de zbor[3].

[3] *Proceduri Suplimentare Regionale* ICOA EUR (Doc. 7030/4 – EUR).

Zborurile aeronavelor de transport comercial, curse regulate sau ocazionale, se execută numai IFR şi numai în cuprinsul căilor aeriene.

În FIR BUCUREŞTI, pentru zborul IFR, nivelul minim este FL 40 (1200 m), iar aeronavele vor opera la o viteză indicată de maximum 250 KT sub FL 100, dacă nu sunt altfel autorizate de către organele ATC. Eşalonarea verticală în sistemul semicircular nu se aplică pentru zborurile VFR.

În spațiul aerian Clasa C, aeronavele vor opera la o viteză indicată de maximum 210 KT (knots/noduri) sub FL 100, dacă nu sunt altfel autorizate de către organele ATC.

În TMA-uri (terminal control area/regiune terminală de control) şi CTR-uri, (control zone/zonă de control de aerodrom) zborurile de sosire şi plecare ale acestor aeronave se execută conform procedurilor publicate în AIP România.

Atunci când procedurile de decolare presupun viraje mai mari de 15 grade, zborul aeronavei pe segmental drept se va executa până la atingerea unei înălțimi de cel puțin 120 m (394 FT) deasupra cotei capătului pistei şi cel puțin până la depăşirea capătului pistei.

În AIP România, relevmentele şi radialele se exprimă în grade magnetice.

- Radialele VOR se citesc *de la* mijlocul de radionavigație.
- Relevmentele NDB (Non-directional radio beacon/radiofar nedirecțional) se citesc *către* mijlocul de radionavigație.

Aeronavele neechipate pentru zboruri IFR vor zbura numai în afara CĂILOR AERIENE şi în afara TMA BUCUREŞTI.

Cu excepția cazului decolărilor şi aterizărilor sau a unor autorizări specifice date de către Autoritatea Aeronautică Civilă din România, un zbor IFR trebuie să se desfăşoare la un nivel de zbor care nu se află sub altitudinea minimă de zbor stabilită de stat sau, în cazul în care nu a fost stabilită o astfel de altitudine minimă, la un nivel de zbor care se află cel puțin la MOC (minimum obstacle clearance/înălțimea minimă de siguranță) deasupra celui mai înalt obstacol din zona considerată.

Înălțimea minimă de siguranță are valorile :

a) 600 m (1969 FT) pentru ariile cu o variație a cotei terenului mai mare de 1500 m (5000 FT) ;
b) 450 m (1476 FT) pentru ariile cu o variație a cotei terenului între 900 m (3000 FT) şi 1500 m (5000 FT) ;
c) 300 m (984 FT) în alte cazuri decât cele specificate la punctele a) şi b).

Clasificarea spațiului aerian ATS

Spațiul aerian din FIR BUCUREŞTI este clasificat astfel[4]:

Clasa A. Sunt permise numai zborurile IFR, toate zborurile sunt supuse serviciului de control al traficului aerian şi li se asigură separarea. Spațiul aerian Clasa A conține:

- TMA BUCUREŞTI.

[4] OACI, Anexa 11.

Clasa B. Sunt permise atât zborurile IFR, cât şi VFR, toate zborurile sunt supuse serviciului de control al traficului aerian şi li se asigură separarea. În FIR BUCUREŞTI nu există spațiu aerian desemnat cu clasa B.

Clasa C. Sunt permise atât zborurile IFR cât şi VFR, toate zborurile sunt supuse serviciului de control al traficului aerian, se asigură separarea zborurilor IFR de alte zboruri IFR şi de zborurile VFR. Zborurilor VFR li se asigură separarea de zborurile IFR şi primesc informații de trafic despre alte zboruri VFR.

Spațiul aerian Clasa C conține:

- toate rutele ATS din FIR BUCUREŞTI
- Zonele de Control de Aerodrom (CTR):Arad, Bacău, Baia Mare, Băneasa, Otopeni, Cluj, Constanța, Craiova, Iaşi, Oradea, Satu Mare, Sibiu, Suceava, Târgu Mureş, Timişoara, Tulcea;
- tot spațiul aerian din FIR BUCUREŞTI peste FL105.

Clasa D. Sunt permise atât zborurile IFR, cât şi VFR, toate zborurile sunt supuse serviciului de control al traficului aerian, se asigură separarea zborurilor IFR de alte zboruri IFR şi primesc informații de trafic despre zborurile VFR. Zborurile VFR primesc informații de trafic despre toate celelalte zboruri. În FIR BUCUREŞTI nu există spațiu aerian desemnat cu clasa D.

Clasa E. Sunt permise atât zborurile IFR, cât şi VFR, zborurile IFR sunt supuse serviciului de control al traficului aerian şi li se asigură separarea de alte zboruri IFR. Toate zborurile primesc informații de trafic în măsura în care acest lucru este posibil. În FIR BUCUREŞTI nu există spațiu aerian desemnat cu clasa E.

Clasa F. Sunt permise zboruri IFR şi VFR, zborurilor IFR li se asigură serviciul de trafic aerian consultativ şi tuturor zborurilor li se asigură la cerere serviciul de informare a zborurilor. În FIR BUCUREŞTI nu există spațiu aerian desemnat cu clasa F.

Clasa G. Sunt permise zboruri IFR şi VFR, tuturor zborurilor li se asigură la cerere serviciul de informare a zborurilor.

Spațiul aerian Clasa G conține: toate Zonele de Control de Aerodrom ale aviației utilitare şi sportive, întregul spațiu aerian din FIR BUCUREŞTI care nu este desemnat ca având o altă clasă şi Zonele Restricționate.

Proceduri de aşteptare, apropiere şi plecare

Intrarea şi zborul în procedura de aşteptare se vor executa nedepăşind următoarele valori limită ale vitezei indicate (VPI)[5]:

[5] ICAO 8168 - *Procedures for Air Navigation Services - Aircraft Operations* (PANS - OPS)

NIVELURI DE AŞTEPTARE (1)	CONDIŢII NORMALE	CONDIŢII DE TURBULENŢĂ
Elicoptere până la 6000FT(1830m) inclusiv	100 KT (185 km/h)	
Până la 14000 FT (4250 m) inclusiv	230 KT (425 km/h) (2) 170 KT (315 km/h) (4)	280 KT (520 km/h) (3) 170 KT (315 km/h) (4)
Peste 14000 FT (4250 m) la 20000 FT (6100 m) inclusiv	240 KT (445 km/h) (5)	280 KT (520 km/h) sau 0.8 Mach care valoare este mai mică(3)
Peste 20000 FT (6100 m) la 34000 FT (10350 m) inclusiv	265 KT (490 km/h) (5)	
Peste 34000 FT (10350 m)	0.83 Mach	0.83 Mach

*(*1) - Nivelurile indicate în tabel reprezintă "altitudini" sau "niveluri de zbor" corespunzătoare, funcţie de calajul altimetric folosit.

(2) - Când procedura de aşteptare este urmată de segmentul iniţial al unei proceduri de apropiere după instrumente, iniţiată la o viteză mai mare de 230 KT (425 km/h), aşteptarea va fi, de asemenea, executată la această viteză mai mare, ori de câte ori va fi posibil.

(3) - Viteza de 280 KT (520 km/h) (0.8 Mach) indicată pentru zbor în condiţii de turbulenţă va fi folosită pentru procedura de aşteptare numai cu o prealabilă aprobare ATC, exceptând cazul în care procedura publicată impune restricţii de viteză.

(4) - Numai pentru aşteptările aferente cat. A şi B de aeronave, şi cat. H peste 6000 FT(1830m).

(5) - Ori de câte ori va fi posibil, se va folosi viteza de 280 KT (520 km/h) pentru procedurile de aşteptare asociate structurilor de căi aeriene.

Unghiul de înclinare luat în considerare este de 25° sau cel care rezultă dintr-o rată a virajului de 3°/sec oricare dintre ele este mai mic.

La construirea lungimii laturii de îndepărtare bazată pe timpul zburat, timpul de îndepărtare va fi de 1 minut până la 14000 FT (4250 m) inclusiv şi 1,5 minute peste 14000 FT (4250 m). Pentru elicoptere timpul de îndepărtare trebuie să fie un minut la înălţimi sub 6000 FT (1830 m).

Proceduri de apropiere şi plecare

S-au stabilit următoarele categorii de aeronave bazate pe de 1,3 ori viteza critică în configuraţia de aterizare la greutatea maximă de aterizare certificată. Tabelul următor redă pentru fiecare categorie de aeronave (indicându-se literele cu care sunt identificate) gamele de viteze utilizate în calculele privind suprafeţele de protecţie şi înălţimile de siguranţă deasupra obstacolelor.

Vitezele IAS (indicated air speed/viteza proprie indicată) utilizate în calculul procedurilor (KT).

Categoria aeronavei	**V.at**	**Viteza de apropiere inițială**	**Viteza de apropiere finală**	**Viteza maximă în turul de pistă cu manevră la vedere**	**Viteza maximă pentru întreruperea apropierii**	
					intermediară	***finală***
A	<91	90/150	70/100	100	100	110
B	91/120	120/180	85/130	135	130	150
C	121/140	160/240	115/160	180	160	240
D	141/165	185/250	130/185	205	185	265
E	166/210	185/250	155/230	240	230	275
H	N/A	70/120	60/90	N/A	90	90

Aeronavele în zbor IFR care urmează să intre în Regiunea Terminală de Control Bucureşti sau în zonele de control de aerodrom (altele decât BUCUREŞTI/Băneasa-Aurel Vlaicu şi BUCUREŞTI/Henri Coandă) pentru aterizare, vor primi de regulă autorizarea de apropiere fără executarea procedurii de aşteptare.

Din cauza interferențelor posibile, apropierea ILS pe direcția 07 la aeroportul BUCUREŞTI/Băneasa-Aurel Vlaicu este aprobată doar pentru aeronavele dotate cu receptoare ce îndeplinesc condițiile de imunitate stabilite.

Pilotul va solicita autorizarea de zbor pe rută, iar unitatea ATS o va transmite înaintea autorizării de pornire a motoarelor.

Trebuie ca autorizările standard de plecare să conțină următoarele elemente:

- identificarea aeronavei;
- limita autorizării, în mod normal aerodromul de destinație;
- identificatorul SID (standard instrument departure/rută standard de plecare instrumentală) alocat, dacă este cazul;
- nivelul inițial, cu excepția cazului când acest element este inclus în descrierea SID;
- codul SSR atribuit;
- orice alte instrucțiuni sau informații necesare care nu sunt conținute în descrierea SID, de exemplu instrucțiuni legate de schimbarea frecvenței.

Atunci când este necesar pentru eşalonarea aeronavelor, autorizările pentru aeronavele care pleacă trebuie să specifice direcția de decolare şi virajul după decolare, capul sau traiectul pe care aeronava trebuie să îl urmeze înainte de a se stabili pe drumul de plecare autorizat; nivelul a fi menținut înaintea continuării urcării către nivelul alocat; ora, punctul şi/sau rata la

care/cu care trebuie făcută o schimbare de nivel; şi orice alte manevre necesare pentru operarea în siguranță a aeronavelor.

Atunci când un plan de zbor specifică faptul că porțiunea inițială a zborului va fi necontrolată, urmată de o porțiune de zbor supusă controlului traficului aerian, aeronava trebuie să îşi obțină autorizarea ATC de la unitatea de trafic în a cărei zonă de responsabilitate va începe zborul controlat.

De regulă, zborurile de plecare şi apropiere în TMA BUCUREŞTI se execută pe rutele prestabilite. Totuşi, în cazurile în care traficul impune, APP BUCUREŞTI (approach/zonă de control de apropiere) poate da dispoziții de urmare a altor rute, precizând detaliile necesare pentru respectarea acestor noi rute chiar şi în cazul întreruperii legăturii radio.

Viteza maximă în TMA BUCUREŞTI se limitează la 250 KT (450 km/h) sub FL 100. Organul de dirijare APP BUCUREŞTI poate cere aeronavelor să reducă viteza în zone de vectorizare radar atunci când nevoile de eşalonare la aterizare o cer. Piloții care nu pot menține viteza indicată vor raporta acest lucru organului APP BUCUREŞTI.

Proceduri şi servicii radar

Organele ATC în FIR BUCUREŞTI vor aloca coduri SSR în mod A din următoarele serii:

ZBORURI INTERNE	ZBORURI INTERNAȚIONALE
0001-0017	2640-2677
4001-4077	5401-5477

Organele ATC în FIR BUCUREŞTI vor menține pentru zborurile în survol codurile SSR în mod A din următoarele serii:

1401-1477 1701-1777 2001-2017 2601-2637
3401-3477 3501-3577 4201-4277 4401-4477
4501-4577 4601-4677 4701-4777 5101-5177
5301-5377 5501-5577 5601-5677 6101-6177
6201-6277 6401-6477 7101-7177 7201-7277 7301-7377

Cu excepția specificațiilor referitoare la situațiile de urgență, întreruperea comunicațiilor radio şi acțiuni ilicite, piloții vor opera transponderul în conformitate cu instrucțiunile organelor ATC. Atunci când intră în FIR BUCUREŞTI, piloții care au primit deja instrucțiuni de la organele ATC privind setarea transponderului vor menține setarea până la primirea unor noi instrucțiuni.

Piloții care nu au primit instrucțiuni specifice de la organele ATC privind setarea transpoderului vor opera transponderul în mod A codul 2000.

Se aşteaptă ca piloţii aeronavelor aflate în situaţii speciale să opereze transponderul în conformitate cu regulile OACI şi să seteze următoarele moduri şi coduri:

A7500 – acţiune ilicită

A7600 – întreruperea comunicaţiei radio

A7700 – situaţie de urgenţă

Pentru zborurile de căutare şi salvare organele ATC din BUCUREŞTI FIR vor aloca coduri SSR în mod A din următoarele serii:

7711-7717

7721-7727

Codul SSR 7777 în mod A poate fi folosit pentru monitorizare transponder fix.

Proceduri de calaj altimetric

Valorile presiunii atmosferice şi cele ale temperaturii pentru determinarea altitudinilor pe timpul efectuării procedurilor de apropiere pentru aterizare, sunt date în autorizările organelor de dirijare şi control a traficului aerian[6].

Presiunea atmosferică se dă:

- QNH (altimeter sub-scale setting to obtain/calarea altimetrului pentru obţinerea cotei aerodromului), în hPa cifre întregi;
- QFE (atmospheric pressure at runway threshold/presiunea la pragul pistei), în hPa cu zecimi şi, la cerere, în milimetri cu zecimi de col.Hg.

Valoarea QNH se transmite obligatoriu, valoarea QFE se transmite numai la cerere.

Procedurile fundamentale de calaj altimetric au drept scop de a asigura pe durata tuturor fazelor de zbor o eşalonare verticală convenabilă între aeronave şi de a menţine o înălţime de siguranţă deasupra obstacolelor care să excludă orice situaţie periculoasă.

Altitudinea de tranziţie pentru toate aeroporturile este specificată în Anexa nr. 4 şi pe hărţile de apropiere instrumentală în secţiunea verticală.

QNH-ul şi, la cerere, QFE-ul sunt comunicate aeronavelor în cadrul autorizărilor obişnuite pentru decolare şi urcare.

Poziţia unei aeronave, care se află la altitudinea de tranziţie sau sub aceasta, se exprimă prin indicaţiile altimetrice citite la altimetrul calat pe valoarea QNH.

---

[6] Doc 8168 OACI, Vol. I, Partea 6 - *Proceduri pentru Serviciile de Navigaţie Aeriană* - Operarea Aeronavelor (PANS-OPS).

Pe căile aeriene, aeronavele trebuie să respecte nivelurile de zbor în sistem semicircular după altimetrul calat la presiunea STANDARD (1013,2 hPa sau 760 mm.col.Hg).

Poziția verticală a unei aeronave în zbor pe căile aeriene se exprimă prin numărul nivelului de zbor.

QNH-ul şi, la cerere, QFE-ul sunt comunicate aeronavelor în cadrul autorizărilor obişnuite pentru procedura de apropiere şi aterizare.

Poziția unei aeronave în coborâre sub nivelul de tranziție se exprimă prin indicațiile altimetrice citite la altimetrul calat pe valoarea QNH.

Managementul utilizării spațiului aerian

Managementul utilizării spațiului aerian la nivel pre-tactic în FIR Bucureşti este realizat de AMC România (air management cell/grupa de management al spațiului aerian)[7]. AMC România este organizată ca unitate mixtă civil-militară care funcționează în interiorul furnizorului de servicii de trafic aerian ROMATSA.

Utilizatorii spațiului aerian care doresc să utilizeze zone segregate temporar/ zone rezervate temporar (TSA- Temporary Segregated Area /TRA-Temporary Restricted Area), zone comune de frontieră (CBA-Cross Border Area), sau zone restricționate (RA- Restricted Area) şi zone periculoase (DA-Dangeros Area) care sunt adecvate pentru managementul/alocarea de către AMC, sunt identificați ca unități autorizate. Unităților autorizate li se permite să negocieze în vederea utilizării anumitor spații aeriene care sunt alocate de către AMC România.

Unitățile autorizate trebuie să transmită cererile de spațiu aerian la AMC România pentru toate alocările exclusive sau specifice de spațiu aerian, în concordanță cu cerințele lor operaționale şi în concordanță cu procedurile prevăzute în "EUROCONTROL Handbook for Airspace Management".

Utilizatorii români ai spațiului aerian pot utiliza în acest scop procedurile prevăzute în "Reglementarea privind managementul spațiului aerian şi aplicarea conceptului de utilizare flexibilă a spațiului aerian în România" care transpune procedurile aplicabile EUROCONTROL.

AMC România va trata cererile transmise de utilizatorii spațiului aerian pentru alocarea temporară a spațiului aerian în conformitate cu documentul "EUROCONTROL Handbook for Airspace Management", în strânsă legătură cu unitățile militare şi/sau civile competente. AMC România colectează şi analizează toate cererile transmise pentru utilizarea exclusivă sau specifică de spațiu aerian şi va decide alocarea zilnică de spațiu aerian care este difuzată în atenția utilizatorilor prin intermediul "Planului de utilizare a spațiului aerian" şi/sau prin NOTAM (notice to air men/ avize către navigatori), după cum este mai adecvat.

[7] *EUROCONTROL Handbook for Airspace Management*.

Interceptarea aeronavelor civile

Aeronavele ce se abat de la ruta autorizată se consideră ca infractoare şi împotriva lor vor fi folosite avioane interceptoare.

O aeronavă care este interceptată de o altă aeronavă imediat va:

1) urma instrucțiunile date de aeronava interceptoare, interpretând şi răspunzând la semnalele vizuale[8];
2) înştiința, dacă este posibil, organul competent al serviciilor de trafic aerian;
3) încerca să stabilească comunicații cu aeronava interceptoare sau cu organul corespunzător de dirijare a interceptării, lansând un apel general pe frecvența de urgență 121.5 MHz, indicând identitatea aeronavei şi natura zborului;
4) afişa Codul 7700, dacă este dotată cu transponder, numai dacă nu s-au primit alte instrucțiuni de la organul competent al serviciilor de trafic aerian.

Dacă contactul radio cu aeronava interceptoare este stabilit, dar comunicarea în limba română nu este posibilă, se va încerca să se transmită instrucțiuni, informații esențiale şi să confirme instrucțiunile repetând fiecare frază de 2 ori.

Dacă unele instrucțiuni primite prin radio de la o sursă oarecare sunt contrare celor date de aeronava interceptoare cu ajutorul semnalelor vizuale, aeronava interceptată va cere imediat clarificarea, continuând în acelaşi timp să se conformeze instrucțiunilor vizuale date de aeronava interceptoare.

Dacă instrucțiunile recepționate prin radio provenind din orice sursă intră în conflict cu cele date prin radio de aeronava interceptoare, aeronava interceptată va cere clarificări imediate în timp ce va continua să se conformeze instrucțiunilor radio date de aeronava interceptoare.

Aeronave supuse acțiunilor ilicite

Cu excepția cazului când considerentele de la bord impun o altă acțiune, comandantul aeronavei va încerca să continue zborul pe ruta atribuită şi la nivelul de zbor atribuit cel puțin până atunci când poate să notifice situația unui organ ATS sau se va afla în raza de acoperire radar a unui organ de trafic. În cazul aeronavelor echipate cu transponder, se aşteaptă a opera transponderul în *Cod 7500* pentru a indica în mod specific că aeronava este supusă deturnării sau în *Cod 7700* pentru a indica faptul că este amenințată de un pericol grav şi iminent şi cere asistență imediată.

Când o aeronavă este obligată să părăsească ruta atribuită sau nivelul de zbor atribuit, fără însă a avea posibilitatea să stabilească legătura radio cu organele ATS, comandantul aeronavei, dacă este posibil va:

[8] *Apendix 1*, Anexa 2, OACI.

a) opera transponderul în *Cod 7500* pentru a indica în mod specific că aeronava este supusă deturnării sau în *Cod 7700* pentru a indica că ea este ameninţată de un pericol grav şi iminent şi cere asistenţă imediată;
b) încerca să transmită avertismente în frecvenţa de urgenţă 121.5 MHz sau într-o altă frecvenţă folosită de organele de trafic, cu excepţia cazului când situaţia de la bord impune o altă acţiune;
c) zbura la un nivel care diferă faţă de nivele de zbor IFR (OACI) cu 1000 FT (300 m) dacă este deasupra FL 290 sau cu 500 FT (150 m) dacă este sub FL 290.

Concluzii

În acest articol am prezentat structura spaţiului aerian naţional arătând că este în concordanţă cu cea a statelor membre ale NATO ceea ce reprezintă un punct comun de mare importanţă din perspectiva asimilării şi integrării ţării noastre în spaţiul aerian al alianţei.

În statele membre NATO, marea majoritate a sistemelor automatizate realizate la nivel tactic sunt interconectate şi integrate la nivel naţional, iar cele la nivel naţional sunt integrate la nivel de alianţă. Totodată, acestea permit schimbul de date cu sistemele de conducere aparţinând Forţelor Terestre şi Forţelor Navale.

Spaţiul aerian românesc poate fi folosit de către aeronavele NATO atât pentru pregătirea şi desfăşurarea în timp de pace a unor acţiuni în comun cu Forţele Aeriene româneşti, cât şi pentru ducerea unor operaţii aeriene, în caz de conflict armat, în zona de interes a României[9].

La ora actuală, sistemele de senzori existente în Armata Română nu corespund decât în foarte mică măsură cerinţelor grilei de senzori impuse de Alianţă. Cei mai mulţi dintre aceşti senzori sunt analogici, singurii senzori compatibili NATO fiind radarele FPS-117 şi sistemele montate pe aeronavele modernizate[10] (MiG-21LanceR, IAR330- Puma SOCAT).

Considerăm că, pentru asigurarea controlului în spaţiul aerian, trebuie luate măsuri pentru realizarea celor două componente:

- în primul rând, pentru realizarea ordinii active în spaţiul aerian este necesară introducerea unui sistem de recunoaştere AVION AMIC-INAMIC modern;
- în al doilea rând, pentru realizarea ordinii procedurale în spaţiul aerian, se impune realizarea informatizării şi automatizării sistemului de comandă-control al Forţelor Aeriene.

[9] Romulus Bozeşan, *Integrarea spaţiului aerian românesc în structura spaţiului aerian european*, Gândirea Militară Românească, nr.1/2000.
[10] Sorin Vegheş, *Radiolocaţia şi suveranitatea aeriană la cumpăna mileniilor. Principii, consideraţii, evaluări*, Editura AISM, Bucureşti, 1999.

Direcția prioritară de acțiune pentru realizarea unei noi arhitecturi a utilizării aerului este reprezentată, în principal, de crearea unui sistem de management al spațiului aerian care să permită utilizarea flexibilă a acestuia pentru creşterea nivelului de securitate. Pe lângă utilizarea flexibilă a spațiului aerian la nivel național, realizarea unui sistem integrat, de amploare cel puțin continentală, de management al spațiului şi traficului aerian se constituie ca o a doua direcție de acțiune. Mutarea proceselor managementului spațiului şi traficului aerian, ale controlului spațiului aerian mai aproape de timpii de operare, adică realizarea unui management dinamic, creează premisele pentru promovarea unei colaborări complete între statele vecine, situație care incumbă cel puțin două avantaje importante: creşterea majoră a eficienței utilizării spațiului aerian şi consolidarea climatului de încredere şi stabilitate la scara întregului continent.

BIBLIOGRAFIE

AIP România - Publicația de Informare Aeronautică, Autoritatea Aeronautică Civilă din România, Bucureşti.

Codul Aerian al României, Bucureşti, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.208/2006.

Proceduri pentru Servicii de Navigație Aeriană, RAC/501/12.

Proceduri Regionale Suplimentare aplicabile Regiunii Europene, Doc. 7030.

EUROCONTROL Standard - ATS Data Exchange Presentation (ADEXP)", DOC 002-93 Ediția 3.0.

EUROCONTROL Handbook for Airspace Management.

ICAO 8168 - Procedures for Air Navigation Services - Aircraft Operations (PANS - OPS).

Bozeşan Romulus *Integrarea spațiului aerian românesc în structura spațiului aerian european,* Gândirea Militară Românească, nr.1/2000.

Nicolae Marinel *Managementul spațiului aerian şi al forțelor specializate din armata României în acțiunile integrate pentru asigurarea suveranității statului Român în spațiul aerian național*, Ploieşti, 2000.

Pătru Dumitru, *Curs de gestionare a spațiului aerian*, Editura AISM, Bucureşti, 2002.

Vegheş Sorin, *Radiolocația şi suveranitatea aeriană la cumpăna mileniilor. Principii, considerații, evaluări*, Editura AISM, Bucureşti, 1999.

MODELUL CULTURAL AL ORGANIZAȚIEI ŞCOLARE - ÎMBINARE ÎNTRE GENERAL ŞI SPECIFIC

CULTURAL SCHOOL MODEL – JOINT BETWEEN GENERAL AND SPECIFIC

Lect.univ.drd. Adriana RÎŞNOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Şcoala este o organizaţie, cu alte cuvinte reprezintă un ansamblu structurat de oameni ce interacţionează cu scopul atingerii unor finalităţi specifice. Dar şcoala nu este o organizaţie ca oricare alta, ci prezintă anumite particularităţi ce se repercutează asupra modelului cultural pe care şcoala, ca organizaţie, îl generează. Articolul de faţă îşi propune să surprindă aspectele generale şi specifice ale culturii organizaţionale ale şcolii şi modul în care această realitate acţionează asupra actorilor principali ai şcolii.

The school is an organization, in other words, a structured set of people who interact in order to achieve some specific aims. But school is not an organization like any other, as it has certain features that affect the cultural model generated by school as an organization. This article aims to focus on general and specific aspects of organizational school culture and on how this actually works in school.

Cuvinte cheie: organizaţie, şcoală, cultură, cultura organizaţională a şcolii.
Keywords: *organization, school, culture, organizational school culture.*

O încercare de analiză a culturii şcolii

Ca orice organizaţie, şcoala are propria sa cultură organizaţională, propria sa personalitate conturată de anumite valori, credinţe, idealuri, convingeri, mituri, eroi. Culturii organizaţionale a şcolii i se pot atribui toate caracteristicile, elementele componente şi mecanismele ce funcţionează la nivelul oricărei culturi organizaţionale. Este interesant însă de urmărit ce formă îmbracă acestea la nivelul şcolii, având în vedere specificul organizaţiei şcolare, actorii ei, activităţile desfăşurate de aceştia, finalităţile urmărite.

Este evident că o şcoală este diferită faţă de alta. Acest fapt este uşor de constatat în momentul în care o persoană (elev sau profesor) părăseşte o

* e-mail*: ad_risnov@yahoo.com*

organizație pentru a se transfera la alta. Momentul este marcat de un adevărat şoc cultural, individul fiind dezorientat de noul model. Vechile modalități de acțiune, de relaționare, pot fi puse la îndoială, privite cu suspiciune, ceea ce generează noului venit un sentiment de frustrare, de nesiguranță. Chiar din acest moment organizația adoptivă îşi va pune în funcțiune mecanismele de socializare în consens cu propriile valori culturale. Aderarea respectivei persoane, elev sau profesor, la noul model este esențială pentru integrarea lui optimă în mediul şcolar şi adaptarea rapidă la cerințe (care în esență pot fi aceleaşi ca şi la şcoala anterioară) folosind alte maniere de abordare a problemelor.

Specific şcolii este faptul că actorii principali care acționează în organizația şcolară sunt:

- pe de o parte elevii;
- pe de altă parte profesorii.

Vom întâlni, aşadar, la nivel de şcoală două subculturi generate de grupuri diferite. Privite în plan orizontal, cele două par a fi paralele, reprezentative pentru generații diferite ce împărtăşesc valori diferite. Aceasta nu înseamnă că cele două subculturi sunt opuse sau se bazează pe valori opuse. Cultura şcolii este rezultatul unei unități în diversitate şi numai astfel ea poate fi funcțională, susținând obiectivele organizației.

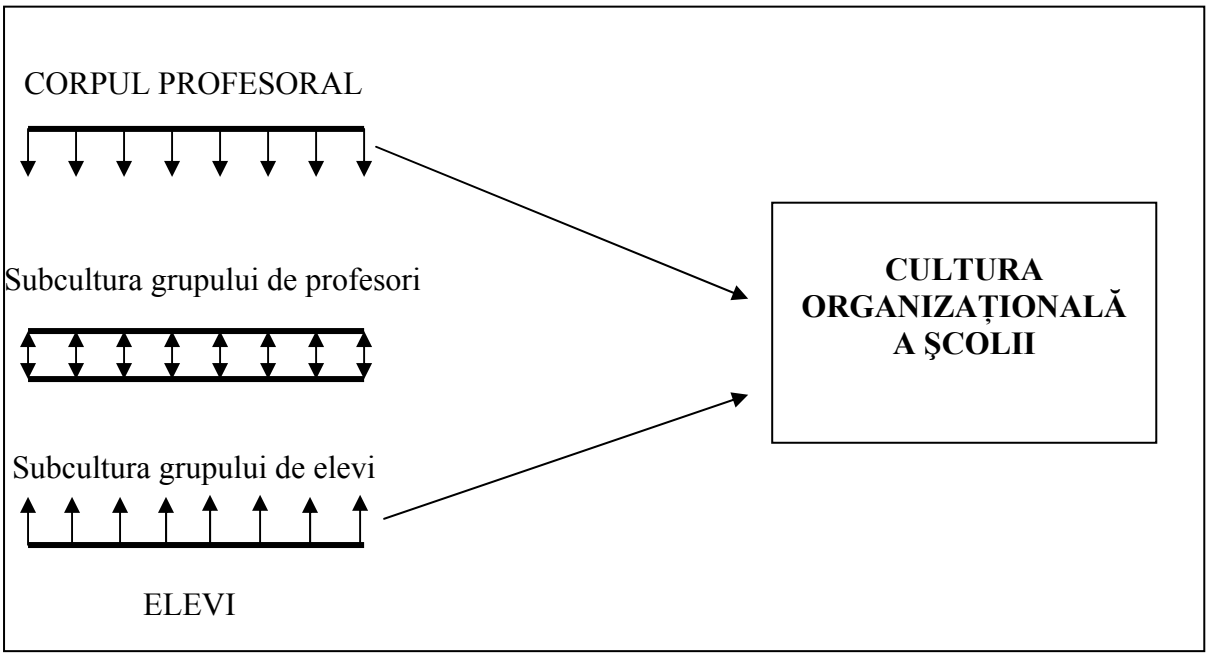

Fig. 1 *Elementele componente ale culturii organizaționale a şcolii*

Figura de mai sus surprinde cele două unităţi principale ale culturii organizaţionale a şcolii. Actorii sociali, care interacţionează atât pe orizontal (în interiorul grupului de elevi sau în interiorul grupului de profesori) cât şi pe vertical (elevi - profesori), promovează în relaţiile dintre ei modele culturale specifice.

Elevii aduc în şcoală, cu fiecare generaţie, cu fiecare promoţie, un mod anume de a gândi, de a fi, de a acţiona, experienţa familiei şi a grădiniţei, a altor şcoli, a grupurilor de prieteni.

În general se ajunge la o unitate, la o armonizare a diferenţelor, elevii adoptând moduri general-specifice de comportare şi raportare la celălalt grup din şcoală.

Toate acestea se desfăşoară în planul social care se suprapune peste cel academic al şcolii. Există însă o zonă în care elevii interacţionează unii cu alţii în calitate de colegi şi prieteni, în afara spaţiului formal al şcolii: distracţii, petreceri, serbări, joacă, excursii desfăşurate fără controlul cadrelor didactice, toate acestea ducând la apariţia unor elemente de subcultură. Acestea sunt transferate apoi la nivelul şcolii, în relaţiile între egali (relaţii informale, comportamente asemănătoare, cu semnificaţie specială pentru cei care le realizează şi care dau sentimentul apartenenţei la grup), cât şi relaţiile cu profesorii (respect, apreciere pozitivă sau negativă, acceptarea sau respingerea obligaţiilor impuse de aceştia etc.).

Există o relativă constanţă a subculturii elevilor dintr-o şcoală:

- pe de o parte funcţionează mecanismul transmiterii modelului cultural de la o generaţie la alta (sunt semnalate zone de permisivitate, modele comportamentale dezirabile, reguli, norme ce trebuie respectate sau care pot fi încălcate etc.).
- pe de altă parte, elevilor le este impus modelul cultural general al şcolii, promovat de conducere şi profesori (reguli, norme, valori, principii) care instituie un tip de relaţie elev – profesor sistemul sancţiunilor şi recompenselor, determinând gradul de adaptare – inadaptare al elevului la cerinţele şcolii respective.

Existenţa unor conflicte între subcultura grupului de elevi şi cea a grupului de profesori duce la eliminarea din şcoală sau sancţionarea acelor elevi care generează disfuncţionalităţi prin promovarea unor elemente de subcultură a grupului în evidentă contradicţie cu concepţiile de bază, cu valorile adulţilor din şcoală (de exemplu elevi care încurajează violenţa faţă de profesori).

În ceea ce priveşte subcultura grupului de profesori, aceasta este mult mai stabilă şi unitară, fiecare şcoală având un corp profesoral relativ constant. Este de fapt cultura dominantă a şcolii, ea impunându-se din primul moment elevilor ce pătrund în şcoală ca modelul demn de urmat. Se regăsesc la nivelul ei atât valorile şi normele promovate de conducere, cât şi cele ale profesorilor pe care aceştia le transpun în relaţiile cu elevii.

Corpul profesoral este apărătorul şi transmiţătorul către fiecare nouă generaţie a tradiţiilor şcolii, a ceremonialurilor, a manifestărilor culturale

propriu-zise. Toate acestea sunt instrumente folosite în socializarea elevilor ca membrii ai unei anumite şcoli.

Tot subcultura grupului de profesori este generatoarea climatului psihosocial al organizației ce se impune ca o constantă cu influență pozitivă sau negativă tuturor membrilor şcolii şi activității ce se desfăşoară aici. Interacțiunea şi transferurile culturale dintre cele două subculturi se produc atât într-un cadru al relațiilor formale (activitatea la clasă), cât şi un cadru informal (excursii, vizite, cercuri pe discipline, discuții, serbări – desfăşurate cu ajutorul cadrelor didactice).

Dincolo de elementele disfuncționale ce pot apărea, cele două subculturi se întrepătrund şi trebuie să se susțină reciproc. Datorită activităților desfăşurate împreună, a finalităților urmărite, profesorii şi elevii ajung la un numitor cultural comun. Rezultă astfel o cultură organizațională unitară la care fiecare subgrup îşi aduce contribuția proprie, cultură care cuprinde valori, norme, modele de valorizare a resurselor umane, scopuri, roluri.

Structura culturii organizaționale a şcolii

Cultura organizației şcolare poate fi analizată din punct de vedere structural într-un sistem de axe:

- axa formal-informal
- axa profund-observabil

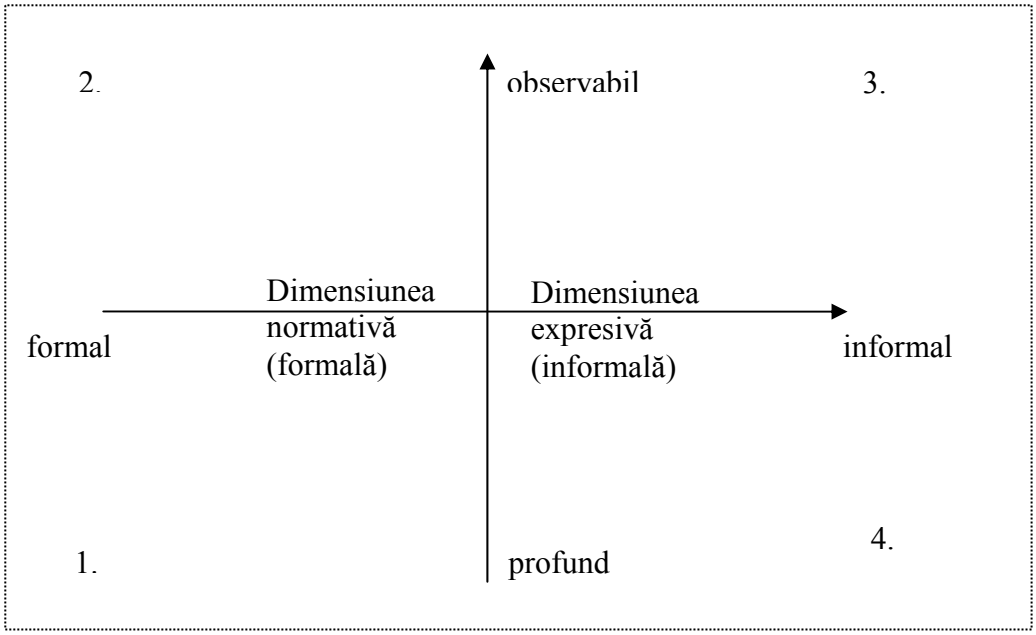

Fig. 2 *Axele de analiză a culturii organizaționale a şcolii*

Din combinarea celor patru dimensiuni rezultă patru cadrane ce cuprind cele patru niveluri ale culturii şcolii:

1. *Nivelul formal profund* - se referă la presupoziţiile de tip filosofic şi axiologic privitoare la probleme cum sunt natura umană, idealul social, modelul uman al timpului, presupoziţii ce decurg din politica educaţională promovată la nivelul ierarhic cel mai înalt. Ele stau la baza regulamentelor şi a modului general de a face educaţie, specific sistemului naţional de învăţământ. Toate acestea se găsesc într-o formă explicită sau implicită în fiecare unitate şcolară şi ţin de planul formal al organizaţiei.

2. *Nivelul formal observabil* – se referă la normele de comportament, la statusurile şi rolurile oficial instituite, la comportamentele ce decurg din acestea, la însemnele oficiale, modalităţi formale de angajare-admitere şi concediere-exmatriculare etc., cu alte cuvinte tot ceea ce ţine de reglementările oficiale ce stipulează normele de organizare şi poziţionare. Aceste două niveluri alcătuiesc *dimensiunea formală sau normativă* a culturii ce se regăseşte la nivelul şcolilor într-o manieră relativ asemănătoare.

3. *Nivelul informal observabil* – cuprinde acele manifestări comportamentale care scapă reglementărilor de tip formal. Aici sunt cuprinse elemente ce apar treptat în organizaţie şi care există paralel cu structurile formale: ceremonii, ritualuri (de iniţiere, de trecere), povestiri, mituri, tradiţii, simboluri, manifestări culturale, reuniuni, o anumită amenajare a spaţiilor, limbaj specific, vestimentaţie specifică, însemne de apartenenţă etc.

4. *Nivelul informal profund* – are în vedere concepţiile generale, credinţele, valorile, principiile promovate de membrii organizaţiei, iar nu impuse pe căi oficiale. Acestea stau la baza elementelor enumerate la punctul 3).

Nivelurile 3 şi 4 constituie *dimensiunea expresivă*, informală a şcolii, ceea ce diferenţiază o şcoală de alta, ceea ce îi dă specificitate, personalitate.

Între cele două dimensiuni trebuie să existe o relaţie de sprijinire reciprocă, de întrepătrundere. Dimensiunea formală există într-o organizaţie încă de la înfiinţarea acesteia. De aceea, latura informală a culturii se bazează în mare parte pe aceasta şi este determinată într-o anumită măsură de ea. Dacă dimensiunea expresivă ar promova o serie de valori şi norme ce contrazic dimensiunea formală, atunci cultura organizaţională ar deveni disfuncţională, împiedicând activitatea normală a organizaţiei, relaţiile dintre personalul şcolii şi echipa managerială etc. numai o susţinere reciprocă poate fi benefică pentru organizaţie şi pentru membrii săi.

Cultura organizaţională ca logică internă a şcolii

În literatura de specialitate conceptul de autonomie relativă a sistemului de învăţământ faţă de sistemul social a căpătat valori de principiu explicativ.

Pierre Bordieu este cel care a introdus acest termen în câmpul sociologiei educației, considerând că acțiunea pedagogică implică în mod necesar, ca o condiție socială a exercitării sale, autoritatea pedagogică şi autonomia relativă a instanței însărcinate să o execute.

Prin conceptul de autonomie relativă autorul subliniază faptul că învățământul este un câmp autonom, orientat, mai mult decât oricare alt câmp către propria reproducție. Acest lucru se întâmplă deoarece sistemul de învățământ deține monopolul producției agenților însărcinați cu munca şcolară. Între sistemul social şi sistemul de învățământ există o relație de cauzalitate circulară, în care ambii membri ai relației sunt activi, modificându-se reciproc.

Învățământul, în ansamblul său, nu este supus în totalitate determinismului social. Evoluțiile în cadrul sistemului sunt determinate nu doar de factorii externi, ci şi de factorii interni.

Conceptul de "autonomie relativă" este explicabil, la rândul său, prin termenul de " „logică internă" a sistemului de învățământ, care desemnează ansamblul practicilor educaționale, mentalități, comportamente, atitudini existente în sistemul de învățământ la nivelul celor implicați în funcționarea lui: elevi, cadre didactice, părinți.

„Logica internă" este reprezentată de modurile de a fi, de a gândi, de a acționa ale celor enumerați mai sus, e un ansamblu de acumulări, istoria internă a sistemului. Conceptul este explicativ pentru procesele ce au loc atât în interiorul cât şi în exteriorul sistemului, în interacțiunile sale cu celelalte sisteme sociale, pentru procesul, stagnarea sau involuția sa. De aceea, logica internă este o realitate ce poate fi interpretată atât în perspectivă pozitivă, cât şi în perspectivă negativă: pe de o parte ea asigură o anumită protecție a sistemului prin realizarea unui echilibru între stabilitate şi schimbare; pe de altă parte ea poate fi o cauză a decalajului dintre cererea societății şi oferta şcolii (în sens general).

Realizând o deplasare de analiză de la nivel macrostructural (sistemul de învățământ) la nivel microstructural (şcoala ca unitate de învățământ), observăm că interpretarea dată conceptului de „logică internă" poate fi aplicată în cazul şcolii, ca organizație.

Fiecare şcoală are propria istorie, propriul ritm de dezvoltare, propriul specific. Fiecare şcoală are propria sa cultură organizațională pentru că organizațiile au culturi aşa cum oamenii au personalitate. Cultura este miezul întregii rețele organizaționale, ea este elementul de identificare a unei organizații.

Astfel, la nivelul şcolii putem interpreta şi analiza cultura organizației ca „logică internă", ca acel construct ce uneşte valori, norme, credințe, comportamente ale oamenilor prezenți în organizație şi care determină gradul de permeabilitate față de schimbare, care filtrează mesajele externe, care

generează un anumit ritm de evoluție, uneori independent sau în dezacord cu cerințele exterioare şcolii.

Fiecare şcoală este un câmp psihosocial specific în care întâlnim un „dans instituțional" ce se desfăşoară în anumite ritmuri şi condiții proprii. Se ajunge astfel la ceea ce putem numi şi la acest nivel o „autonomie relativă" față de prescripțiile sociale, la anumite coduri, rituri, forme de comunicare adesea marcate de emotivitate şi culoare personală.

Şcoala se transformă astfel într-un spațiu cultural închis, concentrat spre interior, suficient sieşi, dar înscris inevitabil într-un ritm organizațional. Ea devine o scenă în care actorii sociali (elevi, profesori, părinți) produc raporturi sociale, promovează valori, împărtăşesc credințe, creează o mitologie organizațională. Apare, astfel, o cultură organizațională, un mecanism intern ce funcționează la nivelul oamenilor şi acțiunilor lor, o „logică internă" a organizației care susține anumite valori şi norme , anumite modele de valorizare a resurselor umane. Mecanismul este explicativ pentru rezultatele acelei organizații, pentru evoluțiile ei, pentru raporturile ei cu celelalte subsisteme sociale, pentru diferențele existente între şcoli la acelaşi nivel. Reprezintă în acelaşi timp un element foarte important pentru realizarea unor predicții în ceea ce priveşte evoluțiile viitoare ale şcolii respective, gradul ei de adaptare la cerințele sociale. Relația care se stabileşte între aceste variabile nu este una strict deterministă, mecanicistă, ci mai degrabă o relație de probabilitate. Intrând în ecuație factorul uman, raportul între „logica internă" a şcolii şi evoluțiile acesteia este necesar să fie nuanțat.

Astfel, pentru a exemplifica această relație, mult mai repede şi cu mai mult succes va fi acceptată o schimbare într-o şcoală în care este promovată deschiderea spre nou, spargerea tiparelor tradiționaliste decât în altă şcoală în care valoarea este dată de numărul anilor, în care este încurajată rutina, siguranța lucrului repetat la nesfârşit în acelaşi fel. În cele două şcoli oamenii se raportează diferit la nou: în primul caz ei îl acceptă ca pe o provocare, ca pe un experiment, în cel de-al doilea caz este văzut ca o amenințare, generând teamă şi nesiguranță.

Împrumutând de la nivelul analizelor macrostructurale termenul de „logică internă" şi transferându-l la nivelul şcolii ca organizație, nu putem trece peste diferențele de nuanță între cele două planuri: logică internă a sistemului de învățământ – logică internă a şcolii.

Primul concept este ataşat planului macrofuncțional şi macrostructural al învățământului, valoarea sa fiind cu precădere de natură teoretică (analiza sistemului). El poate dobândi şi valoare practică atunci când se are în vedere o reformă de sistem, deoarece aceasta trebuie să țină seama de realitatea pe care logica internă o descoperă.

Cultura organizațională a şcolii, înțeleasă ca logică internă, are o accentuată valoare practică, ea putând fi operaționalizată şi transformată chiar

în instrument al echipei manageriale. Schimbarea nu se poate produce doar în funcție de ea, ci se poate exercita chiar asupra elementelor culturii, în acest fel optimizându-se rezultatele organizației.

Cultura organizațională este influențată şi influențează strategia, structura, funcționarea, personalul organizației. Ea se află în relație reciprocă, directă, cu elemente ce țin de managementul organizației. De aceea, spre deosebire de elementele ce țin de logica internă a organizației, este un mecanism mult mai flexibil şi mai uşor de manevrat pentru introducerea unor schimbări, a unor măsuri reformatoare sau rezolvarea unor probleme ale şcolii respective.

Dacă „logica internă" a sistemului este un concept de o generalizare maximală, cultura organizațională a şcolii este conceptul ataşat unei realități particulare (şcoala X sau şcoala Y), neputând fi aplicat unei alte situații.

Fără a se confunda sau a decurge unul din altul, cele două concepte analizate sunt explicative pentru funcționarea sistemului de învățământ, respectiv pentru funcționarea unei şcoli. O reformă, la nivel de sistem, sau inducerea unei schimbări la nivel de şcoală nu pot avea succes fără a ține seama de filtrul numit „logică internă".

Cultura organizațională a şcolii ca şi câmp educativ

Cultura organizațională a şcolii poate fi privită şi din perspectiva influențelor pe care le exercită şi a efectelor pe care le are asupra membrilor organizației, atât asupra elevilor cât şi asupra profesorilor. Putem reuni aceste influențe sub titlul generic de socializare organizațională definită ca *procesul prin care individul învață noi poziții, statusuri şi roluri structurate de alții în interiorul organizației, precum şi valorile, procedurile şi politica organizațională*.

Este vorba de însuşirea de către noii membri (cadre didactice nou angajate, elevi ce încep ciclul de şcolarizare) a scopurilor organizației, a modalităților de atingere a lor, a responsabilităților ce revin fiecărui membru în organizație, a modelelor comportamentale necesare pentru performarea rolului, a valorilor şi normelor ce mențin identitatea şi integritatea organizației.

Socializarea asigură noilor membri achiziționarea şi păstrarea capacităților şi comportamentelor organizaționale relevante, a motivației optime, a normelor şi valorilor ce diferențiază o şcoală de altă şcoală. Se produce un proces de fuziune între profesor/elev şi şcoală, organizația depunând efortul să socializeze individul, iar individul să personalizeze organizația. Acest proces de socializare este esențial pentru adaptarea şi integrarea individului în organizație.

Vom avea cu precădere în vedere influența pe care cultura şcolii o are asupra elevilor, luând în considerație faptul că ei sunt cei mai supuşi procesului de formare, influențele exercitându-se cu o mai mare forță asupra lor.

Cultura organizaţională a şcolii generează o anumită ambianţă, un „câmp" de influenţe educative cu care elevul vine în contact din prima până în ultima zi de şcoală, acestea păstrându-se şi dincolo de spaţiul şcolii prin efectele pe care le induc.

Regulile ce trebuie respectate, cerinţele formulate faţă de ei, modul în care profesorii relaţionează cu elevii, comunicarea de un anumit tip ce se stabileşte preponderent între cei doi poli ai relaţiei nu doar în orele de curs, criteriile de apreciere promovate, manifestările culturale din şcoală şi multe alte elemente ce pot caracteriza o unitate de învăţământ, toate acestea formează un „câmp educativ" în care se produce o interacţiune permanentă dintre elev şi ambianţa culturală din şcoală. Rezultatul este asimilarea şi stabilizarea comportamentelor dezirabile la nivel de şcoală.

Comportamentul fiecărui elev este o „rezultantă" a diverselor influenţe, formale şi informale, cu care el a intrat în interacţiune, acceptându-le, adaptându-le, încorporându-le sau respingându-le.

Definind conceptul de „câmp", Kurt Lewin spunea că aceasta este un spaţiu de viaţă al unui individ sau grup, spaţiu în care se confruntă diferite forţe, se creează un sistem de tensiuni, se delimitează zone de acţiune şi frontiere.

Câmpul funcţionează ca o piaţă specifică generatoare de valori, impunând un stil, o manieră, exercitând un control asupra celor aflaţi în aria sa. La nivelul şcolii un astfel de câmp este şi cultura sa organizaţională, mediul socio-cognitiv pe care ea îl instituie şi fără de care şcoala ar rămâne o simplă unitate de instruire.

Fiecare şcoală generează un câmp social prin ritualurile, ceremoniile, regulile pe care le utilizează. Din acestea rezultă un model al evaluărilor cotidiene cu care operează membrii organizaţiei, elevii şi profesorii. Este vorba de ceea ce E. Schein numea modul învăţat de a gândi al unei organizaţii.

Elevilor li se oferă un sistem de valori, de judecăţi, de moduri de interpretare a situaţiilor la nivel social, care îi ajută să explice, să descrie un sistem de relaţii, o situaţie, oamenii cu care interacţionează, conduitele lor şi ale celorlalţi. Se formează treptat anumite strategii pe care elevii le activează atât în cadrul şcolii pentru integrarea şi adaptarea lor la cerinţele acesteia (se învaţă „profesiunea de elev"), dar şi în afara şcolii deoarece cultura acesteia o consacră public într-un mod deosebit.

Este clar că o şcoală este diferită de alta, dar şi elevii unei şcoli sunt diferiţi de ai altei şcoli. Elevul învaţă, de exemplu, statutul de membru al unei şcoli de elită, al unei şcoli situate pe o poziţie înaltă în ierarhie. Această realitate îi întăreşte adeziunea, identificarea cu organizaţia din care face parte. O şcoală cu o cultură puternică acţionează cu o mare forţă de influenţă asupra membrilor săi prin intermediul imaginii pe care ea o generează în comunitatea

locală. În acest fel, la nivelul interacţiunilor sociale, ea conferă membrilor săi un bogat „capital social”.

Despre personalităţi, se spune adesea cu respect: „a fost elev al liceului..”. Marile şcoli se impun în conştiinţa publică prin câmpul social şi cultural pe care îl creează.

Trăind anii de şcoală într-un astfel de spaţiu elevul devine un membru al lui, un exponent asupra căruia se transferă modele, valori, moduri de a fi, de a gândi, de a acţiona. El nu preia doar capitalul intelectual, ci şi capitalul cultural şi social al şcolii pe care îl putem numi „ethosul şcolii”.

Fiecare membru al şcolii devine un gardian al valorilor comune, supraveghetor al păstrării specificului ei, deoarece titlul de elev al unei şcoli de elită este recepţionat în afara ei ca un titlu de noblețe. Se ajunge astfel, în mod natural, la o reproducere a culturii organizaţionale a şcolii respective. Legăturile sunt susţinute, se promovează ocazii pentru întărirea relaţiilor dintre membrii şcolii, în acest fel întărindu-se sentimentul apartenenţei (seri culturale, cercuri pe discipline, întâlniri periodice profesori-elevi etc.), totul pentru „a se afirma, consolida competenţa ştiinţifică, culturală şi socială”.

BIBLIOGRAFIE

Bălan N., Dumitru I. (coord.), *Teoria organizaţiilor – note de curs* în „Buletinul învăţământului militar” Nr. 1-2/1996.

Bourdieu P., Passeron J., *La Reproduction. Élements pour une théorie du systheme d'enseignement,* Paris, Les éditions de Minuit în Fred Mahler, 1997, *Sociologia Educaţiei şi învăţământului*. *Antologie de texte contemporane de peste hotare*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1970.

Diaconu Mihai, *Sociologia educaţiei*. Bucureşti, Editura ASE, 2004.

Neculau Adrian, *A fi elev,* Bucureşti, Editura Albatros, 1983.

Neculau Adrian, *Câmpul educativ şi Puterea Şcolii* în „Revista de pedagogie”, numărul 3-4/1992, 1992.

Păun Emil, *Şcoala- abordare sociopedagogică,* Iaşi, Polirom, 1999.

Schein Edgar, *Psihologie et organization,* Hommes et Techniques, Paris, 1971.

Zamfir Cătălin, Vlăsceanu Lazăr (coord.), *Dicţionar de sociologie,* Bucureşti, Editura Babel, 1993.

ROLUL MANAGERULUI ÎN PROCESUL SCHIMBĂRII LA NIVELUL ORGANIZAȚIEI ŞCOLARE

MANAGER'S ROLE IN THE CHANGE MANAGEMENT PROCESS WITHIN SCHOOL ORGANIZATION

Lect.univ.drd. Adriana RÎŞNOVEANU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Lucrarea de față îşi propune să ofere managerilor şcolari un instrument de autoevaluare şi automonitorizare permanentă în ceea ce priveşte managementul schimbării. Subiectul ni se pare important datorită dinamicii actuale extraordinare a schimbării în organizația de tip şcolar.

This article aims to provide the school managers with a tool for self-evaluation and continuous self-monitoring regarding change management. The subject is important because of the dynamics of change in current school type organization.

Cuvinte cheie: management, manager, schimbare, grilă de autoevaluare, organizație.
Keywords: *management, manager, change, tool for self-evaluation, organization.*

Complicarea tot mai accentuată a complexității organizațiilor din societatea contemporană şi a schimbărilor cărora acestea trebuie să le facă față duc, în mod firesc, la necesitatea profesionalizării conducerii. Managerul organizației, de orice tip, nu se mai poate menține în perimetrul intuiției şi empirismului, ci este presat să învețe „conducerea” la modul ştiințific.

Competența de conducător nu este înnăscută, aşa cum susțin unii autori. Există desigur o serie de trăsături de personalitate care favorizează actul conducerii (flexibilitate, echilibru, determinare, siguranță de sine, loc intern al controlului etc.), dar acestea nu determină în mod univoc competența conducerii. Prin urmare, formarea conducătorilor devine o problemă serioasă şi conectată ideii de profesionalizare.

Managerul şcolii ca organizație ocupă în structura acesteia o poziție esențială, nu doar datorită funcției pe care o deține, ci şi datorită influenței pe

* e-mail*: ad_risnov@yahoo.com*

care o are asupra tuturor celorlalți membri ai organizației sale. Nu putem ignora faptul că există o relație pozitivă între capacitatea de stimulare a personalului din subordine şi performanțele (în termeni de rezultate) şcolii respective. Warren Benis (1984) a realizat un studiu asupra a nouăzeci de manageri excepționali şi a identificat patru arii de competență a acestora:

1. *Managementul atenției*: capacitatea de a comunica clar celorlalți obiectivele şi direcțiile de acțiune;
2. *Managementul sensurilor*: capacitatea de a crea şi comunica clar sensuri, de a facilita înțelegerea;
3. *Managementul încrederii*: capacitatea de a fi un sprijin real, de încredere;
4. *Managementul eului*: capacitatea de autocunoaştere, de evaluare a propriilor puncte tari şi a celor slabe.

Managerul organizației şcolare trebuie să ofere colaboratorilor ceea ce au nevoie: empatie, informații, idei, jaloane, feed-back. De aceea organizațiile şcolare trebuie să realizeze o selecție potrivită a directorilor şi o dezvoltare a acestora, în concordanță cu o serie de criterii bine definite. Prin urmare, managerul şcolar trebuie să fie un agent al schimbării, un agent al dezvoltării organizaționale. Integrat în fluxul schimbării, managerul şcolar îşi remodelează matricea constitutivă. Multitudinea rolurilor sale înregistrează reordonări şi noi accente.

Viziunea asupra managerului modern se depărtează de concepția tradițională, ierarhică asupra conducerii: el mai degrabă facilitează procesele şi relațiile sociale decât supraveghează ierarhia. Rolul managerului devine astfel unul de susținere şi încurajare, el trebuie să creeze mediul propice schimbării. Relația director – profesor în procesul schimbării trebuie să devină una de cooperare.

Pentru a realiza un management eficient al schimbării, managerul şcolar trebuie să posede o serie de competențe de bază:

I.	*Luarea deciziilor*	1. Deținerea informațiilor şi utilizarea lor; 2. Intuiție şi previziune; 3. Înlăturarea temerilor proprii şi ale celorlalți cu calm; 4. Înțelegerea consecințelor practice şi politice ale schimbării; 5. Identificarea şi utilizarea punctelor comune pe care le au aceia care doresc schimbarea şi aceia care se opun schimbării.

II.	*Construirea coaliţiilor*	6. Clarificarea ideilor, clarificarea validităţii informaţiilor; 7. Obţinerea suportului; 8. Furnizarea informaţiilor înainte de implementare; 9. Negocierea, identificarea şi stabilirea unor reţele-suport formate din manageri şi grupurile implicate; 10. Prezentarea clară a ideilor.
III.	*Desfăşurarea acţiunilor*	11. Înlăturarea opoziţiei; 12. Motivarea oamenilor în direcţia schimbării ; 13. Oferirea suportului pentru asumarea riscului şi pentru experimentare; 14. Construirea încrederii în forţele proprii.
IV.	*Menţinerea schimbărilor şi a eforturilor*	15. Construirea echipei; 16. Implicarea şi obţinerea sentimentului identităţii; 17. Difuzarea informaţiilor; 18. Feed-back-ul suprasistemului; 19. Flexibilitatea stilului; 20. Încrederea în oameni; 21. Stimulare şi nu direcţionare.

(adaptare după W. Benis, 1984)

Un factor major în supravieţuirea unei organizaţii este capacitatea managerului ei de a conduce eficient organizaţia atunci când aceasta se confruntă cu schimbarea. Aşa cum au demonstrat numeroase cercetări, proiectele de schimbare care se bucură de suportul activ al directorului au şansele cele mai mari de reuşită. Adesea diferenţele de implementare a unor inovaţii se datorează rolului diferit jucat de director: acesta poate fi un simplu administrator (rol reactiv) sau, dimpotrivă, poate fi un agent activ al schimbării (rol proactiv).

Din nefericire „liderii sunt adesea necunoscători sau incapabili să controleze consecinţele schimbării. (...) Dacă liderul este incapabil sau eşuează în anticiparea schimbării, organizaţia va răspunde în mod reactiv la schimbare, realizând adaptare de tip criză, pe termen scurt".

Implementarea schimbării în organizaţia şcolară trebuie să fie iniţiată de indivizii care deţin poziţii cheie în sistem (şefi de comisii didactice, şefi de catedră, directori adjuncţi), ei putând acţiona ca agenţi iniţiali ai schimbării. Dacă directorii câştigă şi menţin cu succes suportul pentru schimbare, inovaţia nu este percepută ca o ameninţare a status-quo-ului.

Dar chiar dacă directorii de şcoală dispun de o pregătire managerială de bază, aceasta trebuie completată cu o pregătire focalizată pe dezvoltarea capacităţii de a implementa schimbarea. Aceasta este cu atât mai necesară cu

cât organizațiile şcolare au numeroase trăsături specifice organizațiilor birocratice şi, deci, manifestă o receptivitate mai slabă la nou şi o flexibilitate redusă.

Iată câteva dintre obiectivele pe care le-ar putea avea în vedere un astfel de program de formare:

- creşterea capacității de a identifica cu rapiditate disfuncționalitățile în organizația şcolară datorate inadaptării la noi cerințe;
- dezvoltarea capacității de a realiza o diagnoză organizațională pertinentă privind permeabilitatea organizației şcolare la schimbare, pe baza identificării factorilor de rezistență şi de sprijin şi a modului în care aceştia interacționează:
- formarea capacității de a realiza o prognoză pertinentă care să vizeze reacția organizației la implementarea schimbării;
- dezvoltarea abilității de a alege strategiile manageriale cele mai potrivite în raport cu particularitățile organizaționale, pe baza diagnozei anterior realizate;
- formarea capacității de a îmbina strategiile alese într-un program coerent, adaptat organizației şi contextului schimbării;
- dezvoltarea capacității de a monitoriza eficient procesul de schimbare în vederea introducerii corecțiilor necesare;
- formarea capacității de a evalua efectele reale ale proiectului de schimbare asupra activității organizației.

În mod firesc, orice proces de învățare trebuie să fie urmat de unul de evaluare a rezultatelor obținute. Directorul organizației şcolare care a urmat un program de pregătire în domeniul managementului schimbării îşi poate evalua rezultatele apelând la o grilă de evaluare. Pentru a asigura o înaltă calitate a prestației sale, directorul poate folosi această grilă pentru a-şi supraveghea permanent comportamentul de-a lungul întregului proces de schimbare organizațională.

Grila pe care o propunem cuprinde patru arii de competență ce trebuie avute în vedere:

I.	*Identificarea problemelor*	1. identificarea disfuncționalităților şi a cauzelor acestora; 2. discutarea acestora cu toți membrii organizației; 3. stabilirea obiectivelor schimbării;
II.	*Planificarea schimbării*	4. construirea unui program de schimbare şi discutarea lui cu membrii organizației; 5. evaluarea opțiunilor posibile; 6. construirea echipelor; 7. alocarea resurselor; 8. stabilirea termenelor, a ritmului, a etapelor;

III.	*Introducerea schimbării*	9. coordonarea acțiunilor; 10. respectarea priorităților şi a termenelor; 11. diminuarea anxietății; 12. implicarea tuturor membrilor în schimbare; 13. furnizarea sprijinului necesar;
IV.	*Monitorizarea schimbării*	14. evaluarea progreselor; 15. discutarea rezultatelor cu toți membrii organizației; 16. identificarea aspectelor ce necesită corecții; 17. recunoaşterea meritelor tuturor membrilor.

În funcție de aceste aspecte, grila de autoevaluare şi automonitorizare a calităților de manager al schimbării are următoarea configurație:

CALITĂȚI	1	2	3
I. IDENTIFICAREA PROBLEMEI			
a. Apelez la colaborarea cu ceilalți pentru a defini cât mai clar problemele.			
b. Construiesc un climat deschis.			
c. Stabilesc obiective ale schimbării şi le discut cu ceilalți.			
d. Revizuiesc periodic obiectivele.			
e. Caut aprobarea celorlalți.			
f. Îmi discut deschis ideile cu ceilalți şi sunt receptiv la ideile lor.			
g. Caut informații noi.			
h. Rămân calm în condiții de stres.			
II. PLANIFICAREA SCHIMBĂRII			
a. Identific oportunitățile şi soluțiile posibile.			
b. Evaluez critic opțiunile împreună cu ceilalți.			
c. Discut planul de schimbare, termenele de realizare şi ritmul implementării.			
d. Construiesc echipe, coaliții şi repartizez sarcini.			
e. Comunic informațiile.			
f. Valorizez ideile celorlalți.			
g. Caut aprobarea celorlalți.			
h. Încerc să reduc rezistența la schimbare.			
i. Identific problemele de implementare, resursele necesare şi prioritățile.			

CALITĂȚI	1	2	3
IMPLEMENTAREA SCHIMBĂRII			
a. Definesc prioritățile şi termenele de realizare.			
b. Distribui sarcini.			
c. Coordonez acțiunile.			
d. Furnizez oamenilor suportul necesar.			
e. Mă interesez de impactul schimbării asupra oamenilor.			
f. Identific şi controlez impactul stresului asupra mea.			
g. Identific şi controlez impactul stresului asupra celorlalți membri ai organizației.			
MONITORIZAREA PROCESULUI DE SCHIMBARE			
a. Îmi fac timp să evaluez progresele.			
b. Discut deschis problemele apărute.			
c. Asigur feed-back-ul.			
d. Identific zonele în care se impun îmbunătățiri.			
e. Asigur un înalt nivel al motivației.			
f. Întrețin spiritul de echipă.			
g. Îmbunătățesc utilizarea resurselor.			
h. Aloc timp suficient schimbării.			

(adaptat după Colin A. Carnall, 1990)

Fiecare element al grilei va avea ataşată următoarea scală:

1 – performanța mea trebuie neapărat îmbunătățită;

2 – performanța mea este medie;

3 – performanța mea este bună.

Grila de mai sus are rolul de a-l ajuta pe manager să-şi revizuiască prestațiile personale în aria managementului schimbării. Realizând acest exercițiu de autoevaluare, managerul poate identifica anumite zone din activitatea sa ce necesită îmbunătățiri imediate. Managerul trebuie să supravegheze evoluția organizației din stadiul de respingere a schimbării până la acceptarea ei şi, mai departe, până la evidențierea efectelor benefice ale schimbării atât pentru organizație, cât şi pentru fiecare individ în parte.

BIBLIOGRAFIE

*** *Leadership in Organization,* Avery Publishing Group, New York, 1988.

Carnall Colin A., *Managing Change in Organizations,* Prentice Hall, New York, 1990.

Cojocaru Venera-Mihaela, *Introducere în managementul educaţiei,* Editura Didactică şi Pedagogică R.A., Bucureşti, 2004.

Cristea Sorin, *Managementul organizaţiei şcolare,* Editura Didactică şi Pedagogică R.A., Bucureşti, 2004.

Gherguț Alois, *Management general şi strategic în educaţie,* Ghid practic, Polirom, Iaşi, 2007.

Păun Emil, *Şcoala – abordare sociopedagogică,* Polirom, Iaşi, 1999.

MOTIVAREA PERSONALULUI

MOTIVATING THE PERSONNEL

Lect.univ.drd. Sorina-Mihaela MARDAR*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Motivația dobândeşte o tot mai mare importanță într-o societate aflată în plin proces de tranziție, aşa cum de altfel este şi societatea românească, având în vedere că în condițiile în care austeritatea financiară, criminalitatea în creştere, lipsurile, carențele culturale, conflictele interetnice fabricate sau reale acționează ca nişte adevărate frâne în procesul de reformă, motivația oricărei acțiuni trebuie să fie deosebit de solidă.

In a society that goes through a transition period, as is the case of Romanian society, the process of motivating people gains a greater importance. Financial crisis, criminality, cultural gaps and interethnic conflicts – real or not – slow down the process of reform. In this context, the motivation behind each of our actions should be extremely solid.

Cuvinte cheie: motivare, performanță, management resurse umane.
Keywords: *motivation, performance, human resources management*.

În trecutul nu prea îndepărtat, se punea extrem de des problema existenței şi dezvoltării conştiinței, cu varianta sa nostalgică numită conştiință revoluționară sau a omului nou. De fapt acțiunea psihică şi educațională exercitată asupra conştiinței umane este tocmai ceea ce azi numim motivație. Noțiunea apare din nevoia de a justifica o acțiune – imboldul, mobilul finalizării unui demers, justificarea sau pretextul unei solicitări, explicitarea criteriilor moral-volitive ale unei acțiuni/inacțiuni.

Se impune a se face distincția între motivare şi motivație având în vedere că primul termen este frecvent folosit în scopul justificării materiale a unui fapt (scutire medicală) în timp ce motivația reprezintă totalitatea mobilurilor (de obicei conştiente, dar şi pur afective, emoționale, spontane, subconştiente, instinctuale), a motivelor ce determină acțiuni, atitudini, comportamente subordonate unui scop prestabilit.

* e-mail: *sorinamardar@gmail.com*

Nu lipsită de importanță este şi forma identică în flexiune, atunci când se spune, spre exemplu (de la motivare) "sunt motivat" cu semnificația de scutit, învoit, justificat şi tot "sunt motivat" de această dată cu semnificația de convins, pregătit, apt, conştientizat, această a doua formă reprezentând de fapt obiectul prezentei abordări.

Motivația – activitate de bază în susținerea managementului resurselor umane

Creşterea importanței activităților de management resurse umane, a funcțiunii de personal şi a structurilor care au responsabilități în această direcție a avut la bază contribuția tot mai importantă a motivației în creşterea performanțelor personalului. Adoptând instrumente de lucru ştiințifice, funcțiunea de personal s-a transformat radical în ultimii ani. Schimbarea etichetelor pe care le-au purtat compartimentele cu atribuții de gestiune a resurselor umane este urmată, de fapt, de fiecare dată, de o schimbare semnificativă de orientare şi de o lărgire continuă a atribuțiilor, de la "organul de cadre" la structurile de personal, ulterior de resurse umane şi, în cele din urmă, de managementul resurselor umane.

Până la începutul anilor '80 motivarea personalului era tratată în cele mai multe organizații drept o activitate secundară. În urma studiilor de specialitate, compartimentele de resurse umane au fost obligate să încerce monitorizarea şi modelarea celor mai importante variabile care contribuie, dinspre angajat, la obținerea performanței individuale în muncă. Astfel, în etapa timpurie de dezvoltare a orientărilor managementului resurselor umane, structurile de specialitate îşi îndreaptă tot mai frecvent atenția nu doar asupra nivelului aptitudinilor, abilităților şi atitudinilor pe care trebuie să le dețină angajatul, ci şi asupra structurii şi calității motivației acestuia şi, mai departe, asupra activităților de motivare desfăşurate de către organizație. Schimbările accelerate în atribuțiile celor mai multe organizații, aşteptările tot mai ridicate ale publicului/beneficiarilor solicită, pentru a face față acestei presiuni, proiectarea unor structuri flexibile şi încadrarea unor angajați cu inițiativă, devotați, ce dețin valori superioare ş.a.m.d.

Motivarea personalului devine astfel un atribut esențial nu doar al funcției manageriale generale, ci şi a funcției de resurse umane.

Practic, pentru majoritatea organizațiilor contemporane una dintre "cheile" obligatorii ale obținerii, dezvoltării şi gestionării eficiente a personalului este dată de calitatea activităților de motivare.

Motivarea personalului şi nivelul de satisfacție față de locul de muncă devin un important indicator de evaluare a calității managementului resurselor umane şi chiar a managementului strategic al structurii respective.

Un factor important al motivării este calitatea feed-back-ului, adică a evaluării periodice a performanţelor personalului. În această concepție, evaluarea personalului este corelată cu toate celelalte mari sisteme de activități din domeniul managementului resurselor umane. Rezultatele acestei activități susţin la rândul lor activitatea de recrutare, selecție, încadrare, promovare, recompensare, formare şi perfecționare a pregătirii, asemenea activității de motivare şi, frecvent, alături de aceasta.

Organizațiile care urmăresc realizarea performanţei în domeniile lor de activitate analizează critic toate activitățile întreprinse, identifică erorile comise şi factorii care le pot asigura succesul, conştientizând ceea ce pot face şi ce nu. Feed-back-ul sau retroversiunea evaluării activității devine astfel obligatoriu atât pentru instituție cât şi pentru personal.

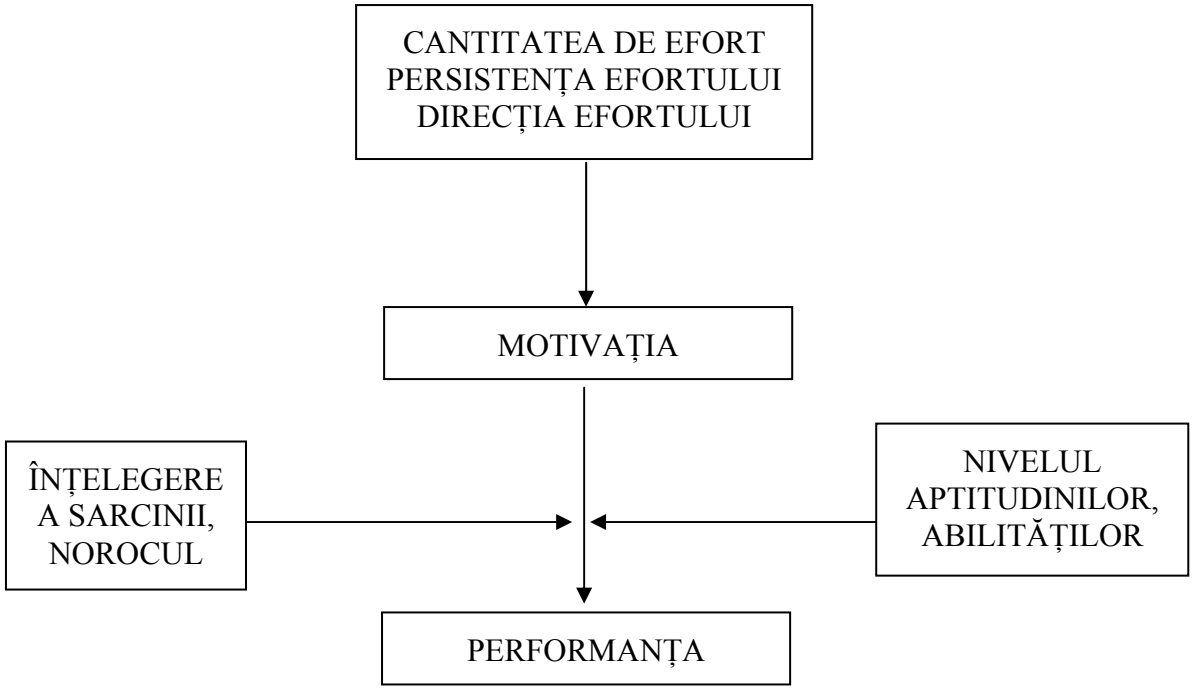

Eficiența acțiunilor de motivare este asigurată în situația în care acestea determină personalul să lucreze mai bine, să fie mai creativi, să-şi utilizeze optim aptitudinile şi abilitățile profesionale. Un efort susținut pentru adaptarea la nevoile personalului şi, în general, pentru motivarea acestuia poate "provoca" performanța. Amploarea pe care a luat-o studiul motivației şi atenția de care se bucură acțiunile de motivare a personalului se datorează, de altfel, în foarte mare măsură tocmai legăturilor, directe şi indirecte, ale acestora cu obținerea şi creşterea performanței.

Un model sintetic al legăturii dintre motivare şi performanţele profesionale stabileşte o legătură în mai mulţi paşi între motivare, performanţă şi satisfacţie profesională:

a) într-o primă etapă, valoarea recompenselor (materiale şi nemateriale) acordate de organizaţie şi percepţia probabilităţilor de a fi recompensaţi conform aşteptărilor determină efortul depus (în primul rând amploarea şi calitatea motivaţiei);
b) efortul depus susţine aptitudinile, abilităţile şi atitudinile profesionale şi, mai departe, îndeplinirea performanţei;
c) calitatea recompenselor obţinute şi percepţia echităţii acestora vor influenţa la rândul lor efortul care va fi depus şi deci structura motivaţiei;
d) se iniţiază o nouă buclă motivaţională.

Respectând acest traseu, şefii/managerii organizaţiilor contemporane sunt obligaţi să stăpânească o întreagă serie de cunoştinţe referitoare la practica motivării ca stimul obligatoriu al performanţelor profesionale. Aceştia sunt instruiţi tot mai des cu privire la:

- simptomele lipsei de motivaţie a subordonaţilor;
- înţelegerea nevoilor individuale ale angajaţilor departamentelor pe care le conduc;
- crearea condiţiilor de muncă stimulative (materiale şi umane, interpersonale);
- obţinerea satisfacţiei profesionale;
- realizarea informării rezultatelor muncii (feed-back-ului) şi a aprecierii personalului ca activităţi motivatoare;
- asigurarea dezvoltării competenţei;
- adaptarea la nevoile individuale ale angajaţilor;
- principiile de stimulare (recompensare materială şi nematerială) a salariaţilor;
- menţinerea performanţei;
- modelarea atitudinilor faţă de muncă.

Motivarea personalului în MApN

Începând cu anul 1990 pentru structurile Ministerului Apărării Naţionale s-au pus tot mai acut o serie de probleme ce vizează structura motivaţiei personalului, care pot afecta, mai mult sau mai puţin direct, eficienţa organizaţiei sau procedurile de recrutare, selecţie, încadrare, formare, recompensare, comunicare sau leadership-ul instituţiei. Practic, ieşirile relativ numeroase din sistem tocmai ale cadrelor tinere şi cu un potenţial de dezvoltare deosebit, sau dificultatea de a atrage spre structurile

centrale personalul cu aptitudini şi abilităţi deosebite din unităţile teritoriale[1] etc., obligă revizuirea unor proceduri şi practici ale instituţiei şi proiectarea unor noi politici de resurse umane.

Dintre caracteristicile de bază ale motivaţiei prezentate în studiile de specialitate amintim:

- cantitatea de efort depusă de persoană;
- perseverenţa de care dă dovadă persoana în atingerea obiectivului;
- direcţia comportamentului/acţiunii;
- obiectivele sau scopurile spre care este dirijat.

Calitatea structurii motivaţiei este dată, din această perspectivă, de valoarea şi concordanţa fiecăreia dintre caracteristicile enumerate.

O altă caracteristică utilă analizei motivaţiei personalului, la care fac apel majoritatea teoriilor de profil este clasificarea motivaţiei în extrinsecă şi intrinsecă. Motivaţia extrinsecă este exterioară sarcinii, fiind de cele mai multe ori aplicată de alte persoane, în timp ce motivaţia intrinsecă este de regulă autoaplicată, provenind din relaţia directă dintre personal şi sarcină. De asemenea, motivaţia mai poate fi: cognitivă – determinată de dorinţa omului de a cunoaşte, de a explica, stimulează activitatea intelectuală sau afectivă – rezultată din nevoia omului de a obţine recunoaşterea/aprecierea altor persoane sau de a se simţi bine în compania lor. Motivaţia pozitivă are efecte benefice asupra organismului sau a relaţiilor interumane (laude, încurajări, repartizarea unor activităţi care oferă un statut şi prestigiu ridicate), iar cea negativă este produsă de certuri, blamări, pedepse – determină un comportament de abţinere, de refuz sau de evitare de a mai realiza o anumită activitate.

Metode de sondare a motivaţiilor profesionale

Realizarea unei analize detaliate a structurii personalului şi a nevoilor profesionale şi extraprofesionale ale acestuia nu este posibilă fără o diagnoză realistă a acestui domeniu. De altfel, luarea unor decizii la nivelul de vârf al conducerii ministerelor necesită astfel de date. Legată de evaluarea satisfacţiei profesionale a personalului, sondarea motivaţiei, desfăşurată periodic, ar fi utilă fundamentării unor acţiuni şi măsuri la toate nivelurile de conducere ale ministerului şi, în mod deosebit, structurilor de resurse umane, celor financiare sau de educaţie şi cultură. Fără această evaluare periodică, fundamentarea politicilor şi a procedurilor de resurse umane are de suferit.

[1] Una dintre motivaţii este lipsa locuinţelor de serviciu, care ar putea accentua pe termen mediu şi lung tendinţa îmbătrânirii colectivelor din unităţile centrale şi a scăderii calitative a acestora (cel puţin datorită faptului că presiunea inovativă a tinerilor ofiţeri contribuie la accelerarea schimbărilor) ş.a.

În practica în domeniu, dintre metodele de diagnoză a motivațiilor profesionale cele mai utilizate sunt:

- desfăşurarea unui interviu oral specializat, desfăşurat pe baza unui ghid care este proiectat în funcție de specificul activităților profesionale, uneori şi de preferințele extraprofesionale, dar şi în funcție de politicile de resurse umane ale organizației sau de posibilitățile reale ale acesteia;
- aplicarea unui chestionar scris, mai mult sau mai puțin detaliat, cu răspunsuri prestabilite de anchetator dintr-un anume set, sau cu răspunsuri deschise; acest chestionar poate fi aplicat pe un eşantion reprezentativ (de dorit) sau mai puțin reprezentativ;
- interviul periodic de evaluare/apreciere a performanțelor personalului sau şi a factorilor (profesionali şi extraprofesionali) care pot influența performanța;
- observația sistematică, pe baza unui ghid şi a unor indicatori mai mult sau mai puțin direcți ai efectelor motivației (de la performanță la climatul interpersonal etc., sau la o parte a indicatorilor insatisfacției profesionale, printre care intenția declarată de a părăsi unitatea/locul de muncă/instituția, numărul de inițiative/propuneri legate de activitatea profesională desfăşurată.

O analiză corelativă a calității motivației personalului este posibilă luându-se în calcul şi o serie de alți indicatori cantitativi sau calitativi, între care:

- starea disciplinară; se pot lua în calcul îndeosebi indicatorii de structură şi evoluție a abaterilor disciplinare;
- plângerile la adresa personalului (legat mai mult sau mai puțin direct de starea disciplinară);
- structura stresului (stresorilor) profesionali, dar şi a celor extraprofesionali;
- indicele de înnoire a personalului şi (indirect) nivelul de atractivitate al unui anume loc de muncă etc.

Factori motivatori ce pot fi aplicați personalului

Deşi la prima vedere s-ar putea spune că factorii motivatori aplicați personalului Ministerului Apărării Naționale sunt nediversificați şi rămaşi mult în urma celor din organizațiile civile, observăm că, cel puțin structural, dacă nu calitativ, ei acoperă o varietate de nevoi. Contrar opiniei curente, personalul cu aptitudini şi abilități deosebite nu caută alte locuri de muncă doar din motive pecuniare, deşi într-o serie de cazuri s-ar putea să fie unica valoare aleasă de cadrele demisionare, ci, deseori, pentru că un set de

insatisfacţii diverse faţă de locul de muncă s-au cumulat. De altfel nu este posibil[2] şi nu este nici în interesul instituţiei să-şi motiveze personalul doar prin intermediul creşterilor salariale. Instituţia trebuie să acorde importanţă satisfacerii unor nevoi cât mai diverse ale personalului, pentru că şi structura personalităţii, intereselor, aşteptărilor şi motivaţiilor fiecărui angajat este diferită.

Întrucât marea majoritate a motivatorilor aplicaţi în marile organizaţii civile ar putea fi aplicaţi (cu timpul) şi în structurile Ministerului Apărării Naţionale, voi prezenta în cele ce urmează o scurtă trecere în revistă a acestora.

Recompense

Apreciate de o bună parte a personalului drept cele mai pregnante, sau oricum cele mai vizibile, nevoile materiale şi în primul rând cele financiare au fost considerate o bună perioadă de timp şi de manageri principala modalitate de motivare pe care trebuie să o adopte organizaţiile.

Încă din etapa de început a managementului ştiinţific al resurselor umane şi îndeosebi după finele celui de-al Doilea Război Mondial, cele mai performante organizaţii şi-au proiectat adevărate sisteme de recompensare a personalului. Dacă recompenselor financiare li s-a acordat o atenţie primordială în anii ’50 - ’60, odată cu dezvoltarea orientărilor “umaniste” în leadership-ul industrial şi cu dezvoltarea compartimentelor de resurse umane s-au proiectat şi dezvoltat o arie largă de politici de recompensare nonfinanciară, care să le completeze pe primele.

Oricum, actualul sistem de salarizare aplicat militarilor nu favorizează competiţia şi dezvoltarea individuală, iar cel al salariaţilor civili nu este aplicat, şi oricum depinde mult prea mult de bugetul alocat instituţiei.

Printre recompensele materiale indirecte, unele dintre cele mai uzitate, sunt:

- plata timpului nelucrat: plata concediilor de odihnă şi a celor de sănătate, a sărbătorilor legale ş.a.;
- sistemul de stimulente: premii, sporuri la salarii, salarii de merit[3] ş.a.;
- servicii şi alte recompense: facilităţi pentru petrecerea timpului liber, consultaţii medicale gratuite, concedii fără plată ş.a.

[2] Este binecunoscut cazul Ford de la începutul secolului, când uzina care asambla modelul Ford T a reuşit în primă instanţă să atragă cei mai buni muncitori din domeniu pentru salarii de multe ori duble faţă de ale celorlalte firme care produceau autoturisme; după ce a “exportat” lucrul la banda rulantă şi s-a reuşit apropierea nivelului general de productivitate în domeniu, Ford a pierdut foarte mulţi oameni care au plecat deseori pentru salarii puţin mai mici, compensate însă de un program de lucru mai “uman” sau pentru un climat de muncă îmbunătăţit.

[3] În măsura în care legislaţia în vigoare va mai permite aşa ceva.

Pentru modelarea sistemului de recompensare a personalului Ministerului Apărării Naţionale astfel încât să îndeplinească cu mai mare eficienţă rolul de motivator, ar fi necesară reproiectarea procedurilor de recompensare materială (indirectă), pe baza unor bonificaţii suplimentare salariului de bază (în funcţie de rezultate, condiţii de lucru, nivelul stresului profesional, potenţialul de dezvoltare individuală ş.a.) şi prin revalorizarea motivaţiilor non-materiale (stimulare morală, popularizare ş.a.).

Protecţie socială

Dintre programele de protecţie socială care sunt aplicate frecvent, atât în organizaţiile civile, cât şi în cele din domeniul ordinii şi securităţii publice, amintim:

- asigurările de sănătate;
- asigurări pentru incapacitate temporară de muncă;
- pensiile de stat şi pensiile suplimentare;
- ajutorul pentru indisponibilizare.

Programe pentru calitatea vieţii profesionale

La baza conceptului de calitate a vieţii profesionale se află prezumţia că salariaţii se dovedesc cu atât mai eficienţi/productivi cu cât sunt mai mulţumiţi de condiţiile de muncă, fie că acestea sunt legate de condiţii fizice, ergonomice, de echipament ş.a.m.d., sau de climat psiho-social (relaţii interpersonale, stil de conducere etc.).

Statele occidentale acordă în prezent o mare importanţă asigurării calităţii vieţii profesionale, elaborând pentru o serie întreagă de aspecte reglementări sau recomandări unitare la nivel naţional[4]. În aceste state noua abordare tinde să modifice semnificativ relaţia de încordare tradiţională dintre manageri şi personal şi îndeosebi cea cu sindicatele, angajaţii fiind tot mai implicaţi în luarea deciziilor importante ale organizaţiilor.

Categoria programelor pentru calitatea vieţii profesionale/de muncă este subsecventă deseori, în funcţie de orientarea teoretică/managerială, diverselor programe de "dezvoltare organizaţională", "îmbogăţire a muncii", de managementul calităţii totale sau de comunicare la locul de muncă ş.a. Proiectarea şi aplicarea acestora este dependentă de caracteristicile activităţii profesionale, de mediul extern şi intern structurii respective, de solicitările personalului şi, nu în ultimul rând, de posibilităţile reale ale organizaţiei.

[4] În SUA, dar şi în Marea Britanie sau în Germania, s-a dezvoltat o legislaţie în domeniul muncii foarte amplă, a cărei aplicare este sever controlată.

Evaluarea postului

Evaluarea postului este un procedeu de analiză şi ierarhizare/clasificare comparativă a tuturor posturilor dintr-o organizație. Prin aceasta se urmăreşte elaborarea unui sistem cât mai echitabil de recompensare (compensare) a personalului, plecând de la solicitările date de atribuțiile fiecărui post şi de cerințele de încadrare solicitate de post.

Deşi sistemele de evaluare a posturilor sunt de regulă în structurile de tip militar unitare şi strict ierarhizate piramidal, uneori prin decizii care sunt luate în afara acestora, evaluarea posturilor este des aplicată, pentru luarea unor decizii care nu sunt întotdeauna salariale.

Evaluarea postului se realizează printr-o serie întreagă de metode, între care cele mai utilizate sunt ierarhizarea rangurilor, clasificarea (simplă), metoda punctelor sau a factorilor de comparație.

Reproiectarea postului

Conținutul oricărei activități poate fi îmbunătățit prin diversificare, extinderea operațiilor de proiectare, organizare şi control.

Se apreciază că este necesară, de regulă, reproiectarea postului în condițiile în care competența titularului unui post sporeşte. Aceasta se poate realiza prin:

- lărgirea conținutului activităților postului;
- îmbogățirea conținutului activităților postului.

Pentru ca această categorie de motivatori să fie eficientă şi pentru a fi intens valorizată de personal este nevoie să fie îndeplinite următoarele cerințe:

- asigurarea corespondenței dintre post şi persoană;
- analiza adaptării titularului la post;
- îmbogățirea conținutului de muncă al postului.

Sistemul disciplinar

Deşi poate părea paradoxal, sistemele moderne de motivare profesională acordă atenție deosebită sistemului disciplinar al organizațiilor, după cum s-a observat şi la capitolul referitor la teoriile motivației. Aceasta nu se datorează însă în primul rând rolului motivator al aplicării sancțiunilor disciplinare, cât mai ales efectelor perverse, nedorite, ale unor sisteme disciplinare care nu țin seama de principiile de bază ale motivării şi ale evaluării personalului. Dacă adoptăm definiția disciplinei în organizație ca un sistem de reguli şi proceduri prescrise pentru a obține comportamentul dorit din partea angajaților, apare mai clar rolul motivator al acestuia.

Pentru a accentua funcția motivatoare a sistemului disciplinar trebuie pornit de la întrebarea ce trebuie făcut pentru a îndrepta comportamentul persoanei care a săvârşit abaterea disciplinară şi pentru a crea premisele ca

organizația/grupul de muncă să învețe din aceasta. Sistemul disciplinar poate avea un puternic rol motivator în condițiile în care va fi aplicat în mod corectiv şi nu punitiv.

Procedurile disciplinare trebuie să fie în acest sens aplicate:

- uniform;
- rezonabil;
- corect/imparţial;
- efectiv;
- prompt/imediat.

Observăm până în acest punct o similitudine cu cerințele pe care trebuie să le respecte un bun sistem de apreciere a personalului. În plus, pentru sistemele disciplinare eficiente se au în vedere, de regulă:

- aplicarea progresivă a sancțiunilor;
- aprecierea persoanei şi a abaterii în funcţie de circumstanțele producerii;
- aplicarea sancțiunilor în raport de precedentele soluționări date de organizație.

Considerații finale

Nicio organizație modernă nu îşi poate permite să ignore importanța activităților de motivare şi de apreciere a performanțelor personalului, şi cu atât mai puțin cele cu atribuții de ordine şi securitate publică.

În loc de concluzie, trebuie amintit că omul se pregăteşte nu pentru adaptare la mediu, ci pentru transformarea acestui mediu, pentru schimbarea modului de viață şi circumscrisă acestor obiective, motivația personalului trebuie să fie deosebit de solidă.

BIBLIOGRAFIE

Daft L. Richard, *Management*, The Dryden Press, 1991.

Johns Gary, *Comportament organizațional*, Editura Economică, 1998.

Hellriegel Don, Slocum John W. Jr., Woodman Richard W, *Organizational behavior*, Prentice-Hall, Inc., 1992.

Landy J. Frank, *Psychology*, Prentice-Hall, Inc., 1987.

Mathis Robert L., Nica Panaite C., Rusu Costache, *Managementul resurselor umane*, Editura Economică, 1997.

Stoner James A. F., Freeman R. Edward *Management*, Prentice-Hall, Inc., 1992.

Wagner John A. III, Hollenbeck John R., *Management of organizational behavior*, Prentice-Hall, Inc., 1992.

BRAINSTORMING-UL ŞI TEHNICILE DERIVATE

BRAINSTORMING AND ITS DERIVED TECHNIQUES

Lect.univ.drd. Sorina-Mihaela MARDAR*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Brainstorming-ul este una dintre cele mai vechi forme de rezolvare de probleme, introdusă încă din 1953 de către A. Osborne. Dezvoltată pentru prima dată în SUA în publicitate, a fost apoi adoptată în multe organizații, în întreaga lume.

Brainstorming is one of the oldest methods of solving problems. It was introduced by A. Osborne, in 1953 and developed, for the first time, in USA, in the advertising field. Then, it was adopted by many organisations, all over the world.

Cuvinte cheie: training, metode, brainstorming.
Keywords: *training, methods, brainstorming.*

Brainstorming-ul este o metodă a discuției în grup, cu funcția distinctă de a înlesni căutarea şi găsirea celei mai adecvate soluții a unei probleme, printr-o intensă mobilizare a ideilor tuturor participanților la discuție. Ideea de bază este disocierea între timpul de producere a ideilor (şedința propriu-zisă de brainstorming) şi timpul în care se evaluează aceste idei (în care se analizează şi evaluează ideile generate în timpul şedinței).

Să ne gândim la câteva reacții tipice pe care fiecare dintre noi le poate dezvolta în fața unei idei noi:

- bună în teorie, dar nu va funcționa în practică;
- am mai încercat asta;
- intră în conflict cu politicile organizației;
- şeful nu o va accepta;
- pare a fi costisitoare;
- ar putea realiza un precedent;

* e-mail: *sorinamardar@gmail.com*

- e acum momentul pentru aşa ceva?
- să nu ne aruncăm cu capul înainte;
- prea greu de implementat.

Şi ar mai putea fi adăugate multe asemenea enunțuri. Important este că, în momentul în care oricare dintre noi vine cu o idee nouă, iar singurele reacții pe care le primeşte sunt negative, e puțin probabil ca pe viitor să se mai gândească la o idee nouă ori să o prezinte deschis. Total opus, dacă toate ideile noastre sunt acceptate (adică înregistrate), fără a fi evaluate imediat, vom continua să contribuim cu idei noi.

Brainstorming-ul se foloseşte cel mai bine într-un grup de 6-12 persoane, fiind suficiente un reportofon sau flipchart şi un moderator care să încurajeze „crearea de idei": „dacă în zece minute am strâns şaisprezece idei, haideți să vedem dacă mai putem găsi încă zece".

De asemenea, moderatorul trebuie să semnalizeze dacă vreun membru al grupului are o reacție negativă sau critică la o idee/soluție (ar putea fi folosit un clopoțel de către mediator, pentru a suna în astfel de situații).

Brainstorming-ul poate fi programat sau poate fi folosit informal (utilizarea lui este decisă pe loc), dacă situația îl cere. Prin programare, folosim această metodă planificat.

Durata de desfăşurare a şedinței variază în funcție de productivitatea grupului participant, fiind însă recomandat ca aceasta să nu fie mai mică de douăzeci de minute (pentru că este dificilă „încălzirea" grupului) şi nici mai mare de şaizeci de minute (după care ideile se repetă şi atenția participanților scade accentuat). Moderatorul trebuie să asigure o atmosferă de desfăşurare a şedinței relaxată, informală, într-un birou sau o sală plăcută, în care grupul să nu fie întrerupt sau deranjat. Se recomandă, de asemenea, ca dispunerea participanților să se facă în cerc (semicerc, astfel încât fiecare persoană sa fie vizibilă celorlalți).

Iată câteva reguli folosite în braistorming şi prezentate la începutul şedinței:

- criticile nu sunt permise – dacă sună clopoțelul în timp ce vorbeşti, înseamnă că ai încălcat această regulă;
- dacă poți îmbunătăți ideea cuiva sau combina două ori mai multe fragmente de idei, cu atât mai bine;
- cu cât sunt mai „neobişnuite" ideile, cu atât mai bine; este mult mai uşor să aduci la realitate o idee, decât să faci din una obişnuită una grozavă;
- este căutată cantitatea; numărul de idei folosibile ce rezultă în urma brainstorming-ului este relativ mic, prin urmare, cu cât mai multe, cu atât mai multe şanse de a găsi idei bune;
- evaluarea se realizează mai târziu.

Pentru a conduce bine o sesiune de brainstorming ca mediator este util să aveți în vedere următoarele reguli:

- definiți clar problema şi stabiliți clar limitele acesteia;
- limitați grupul de lucru la 6-12 persoane;
- încercați să lucrați aranjând membrii grupului în formă de cerc;
- mențineți o atmosferă informală, caldă, prietenească;
- fiecare persoană oferă câte o idee o dată;
- este necesar ca moderatorul să încurajeze producerea de idei;
- este bine ca ideile exprimate să fie înregistrate;
- mențineți un tempo ridicat, pentru ca toți membri să fie alerți şi să ofere idei;
- încercați să recompensați întotdeauna grupul şi nu indivizii sau anumite idei, fiindcă se poate crede că celelalte nu sunt la fel de bune.

În ultimii ani au fost dezvoltate variante ale acestei metode ce au condus la îmbogățirea şi reactualizarea brainstorming-ului.

1. Abordarea inversă: în sesiunile de brainstorming cerem participanților să dea dovadă de gândire pozitivă – noi idei, soluții sau proceduri, noi modalități de utilizare. Folosind procedura inversă, ne apropiem de problemă într-un mod negativ. Adică, pentru a realiza lucrurile bine, trebuie mai întâi să ştim ce „nu merge bine". Astfel, facem o listă cu toate deficiențele pe care le putem găsi la nivelul politicilor, procedurilor sau produselor, apoi, cu ajutorul brainstorming-ului, încercăm să găsim modalități de a corecta greşelile. Copii noştri sunt uneori maeştri ai unei asemenea abordări. De exemplu, să ne gândim că problema pe care trebuie să o soluționăm este cum să eficientizăm procesul de învățământ din unitatea de învățământ în care ne desfăşurăm activitatea. Vom începe prin a răspunde la întrebarea: „Cum putem realiza un învățământ de proastă calitate?" – câteva posibile răspunsuri ar putea să fie: întârzierea profesorilor la ore, un program-orar prost alcătuit, evaluări părtinitoare, angajarea de cadre didactice slab pregătite şi/sau slab motivate, un sistem disciplinar inexistent. Prin aceste răspunsuri, de fapt, găsim punctele nevralgice de unde poate porni analiza referitoare la eficientizarea procesului de învățământ.

2. Metoda SIL – reprezintă un acronim german pentru „integrarea succesivă a elementelor problemei" şi se realizează prin trecerea prin următorii paşi:

- ideile referitoare la o problemă sunt oferite de fiecare individ, în scris;
- doi participanți îşi citesc cu voce tare ideile scrise;
- ceilalți membri ai grupului încearcă să integreze aceste două idei într-o singură soluție;
- un al treilea participant citeşte ideea sa;

- grupul integrează ideea celui de al treilea participant cu soluţia obţinută în pasul al treilea;
- procesul de integrare continuă până când toate ideile sunt inventariate şi analizate.

Este posibil ca nu toate ideile să fie folosite/folositoare, dar toate sunt prezentate şi se încearcă integrarea lor pentru găsirea unei soluţii.

3. Rolestorming-ul – folosind în mod tradiţional brainstorming-ul, putem găsi în grup participanţi care sunt reticenţi sau le este frică să-şi prezinte ideile excentrice. O modalitate de a înlătura acest comportament nedorit este de a le permite participanţilor să atribuie ideile lor altor persoane (şefului de catedră, colegului, rectorului). Ca procedură, fiecare membru este pus să adopte o nouă identitate şi să discute ideile generate în şedinţa de generare a ideilor, aşa cum crede că ar face-o persona absentă: „persoana cu care mă identific ar fi de acord să se distribuie câte un ziar, zilnic, fiecărui angajat" (ca răspuns la o problemă de îmbunătăţire a comunicării).

Conform lui Richard E. Griggs, rolestorming-ul (denumit aşa fiindcă combină „jocul de rol" şi „brainstorming-ul") poate creşte rata de producere de idei a unui grup cu 60-70% ,dar şi, uneori proporţional, calitatea ideilor.

Puterea brainstorming-ului rezidă în „evaluarea amânată". Astfel, producerea ideilor se desfăşoară independent de evaluarea lor. Aceasta din urmă poate fi realizată peste o zi sau două, de către moderator sau împreună cu grupul de participanţi.

O modalitate de a face ca procesul de evaluare să fie mai provocant şi mai obiectiv este să îi rugăm pe membri grupului să selecteze două idei din listă: cea mai bizară (excentrică) şi cea mai atrăgătoare. Apoi îi putem întreba: „Ce condiţii trebuie îndeplinite pentru a face ca fiecare idee – şi cea bizară şi cea atrăgătoare – să funcţioneze?" Ideea din spatele acestei proceduri este că ceva ce poate părea ridicol la suprafaţă poate să nu fie de fapt aşa când este analizat cu atenţie!

Dezavantaje ale *brainstorming-ului*

Generarea de soluţii, într-un timp scurt şi într-un mod plăcut sunt principalii factori care au contribuit la popularitatea acestei metode. Totuşi, nu o putem folosi oricând. Ca orice metodă, are anumite limite:

- poate produce numai idei superficiale, de calitate redusă;
- se foloseşte cel mai bine dacă problema este simplă, specifică sau limitată;
- consumă foarte mult timp, mai ales faza de analiză şi evaluare a întregului set de idei produse, care de regulă este extins, mai ales dacă grupul este obişnuit cu această metodă;
- recunoaşterea ideilor unei persoane nu este posibilă (toate ideile sunt înregistrate anonim).

Brainstorming-ul se foloseşte mai puțin în lecțiile obişnuite şi mai mult în cadrul unor lecții de sinteză cu caracter aplicativ, în seminariile din învățământul universitar, în activitățile de cerc. La baza adoptării unor proiecte de acțiune legate, de exemplu, de prevenirea şi combaterea poluării mediului înconjurător, a găsirii unor resurse proprii de autodotare este folosită adeseori această metodă.

BIBLIOGRAFIE

Cerghit Ioan, *Metode de învățământ*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

Oprea Crenguța-Lăcrămioara, *Pedagogie. Alternative metodologice interactive*, Editura Universității din Bucureşti, Bucureşti, 2003.

MANAGEMENTUL CONFLICTULUI ÎN INSTITUŢIILE MILITARE DE ÎNVĂŢĂMÂNT

CONFLICT MANAGEMENT IN MILITARY EDUCATION INSTITUTIONS

Lt.col. Ion SERJANT*
Institutul Militar al Forţelor Armate „Alexandru cel Bun”
Chişinău, Republica Moldova

Articolul de faţă îşi propune să abordeze dintr-o perspectivă pozitivă conflictul în organizaţia militară de învăţământ, cu alte cuvinte să ofere managerilor un alt mod de a percepe şi utiliza conflictul cu scopul optimizării proceselor organizaţionale şi al îmbunătăţirii relaţiilor dintre membrii organizaţiei. Prin această temă, actuală şi utilă pentru teoria şi practica managementului educaţional militar, încerc să găsesc câteva răspunsuri care să se constituie într-un instrument de lucru util managerilor şi cadrelor didactice, indiferent de nivelul ierarhic sau poziţia pe care o ocupă în procesul instructiv-educativ.

The main purpose of this article is to approach – from a positive perspective – the issue of conflict inside the military education organization, in other words, to offer managers a different way of perceiving and using conflict, having as objective the optimization of organizational processes and the improvement of the relationships among employees. Through this theme, so very actual and useful for the theory and practice of military educational management, I am trying to find some answers that will form a working-instrument for both managers and teachers, regardless of the hierarchic level or the position one has in the education process.

Cuvinte cheie: conflict, management, instituţie militară de învăţământ, manager.
Keywords: *conflict, management, military education organisation, manager.*

Se poate spune fără riscul de a greşi că nu există organizaţie fără conflicte după cum nu există grup social fără fricţiuni. De altfel, acolo unde interacţionează cel puţin doi oameni, se creează mediul propice apariţiei şi dezvoltării conflictelor.

* e-mail: *sergentnicu@yahoo.com*

Într-o organizație pot apărea atât conflicte între persoane, atunci când ele reflectă divergențele între valorile personale, precum şi conflictele intergrupuri, atunci când un grup obstrucționează progresul unuia sau mai multor grupuri, fenomen cu atât mai negativ cu cât ştim că obstrucționarea progresului unui grup amenință atât performanțele grupului, cât şi ale întregii organizații. Managementul conflictelor implică şi faptul că orice persoană trebuie să fie capabilă să prevină sau să controleze aceste stări de conflict, oricând şi oriunde.

Problematica conflictelor în organizațiile educaționale din domeniul militar este diversificată, complexă şi uneori complicată, ceea ce pledează pentru o atitudine mult mai atentă a managerilor la "viața" organizației, acordând o grijă permanentă climatului din interiorul fiecărei categorii de resurse umane, precum şi comunicării manageriale, intergrupale şi interpersonale eficiente.

Noile provocări, determinate de reorganizarea şi modernizarea armatei, inclusiv a sistemului de învățământ militar, au generat şi continuă să genereze numeroase dispute şi controverse în cadrul grupurilor şi organizațiilor vizate. Conflictul organizațional nu este bazat pe sistemul de valori personale; el apare datorită schimbărilor dinamice în cadrul structurii. În condițiile în care restructurarea este percepută doar în sensul reducerii numărului şi nivelului funcțiilor, concurența pentru ocuparea acestora devine din ce în ce mai acerbă.

Într-o astfel de competiție, fiecare individ încearcă acea strategie care să-l conducă la câştig, chiar dacă aceasta va presupune subtile jocuri de culise sau ocolirea principiilor, regulilor şi criteriilor stabilite ori dacă cineva mai competent decât el va pierde.

Pe lângă aceasta, insuficiența resurselor alocate pentru pregătirea şi instruirea efectivelor reprezintă, în contextul actual, o altă cauză care poate genera conflicte între grupuri şi chiar organizații. Este cunoscut şi acceptat faptul că bugetul alocat instituției apărării nu acoperă de fiecare dată necesarul de înzestrare, întreținere şi pregătire. Această situație duce inevitabil la un alt tip de competiție în care se pun în valoare puterea, influența şi orice alt argument pentru obținerea unor resurse peste cele acordate.

Să nu uităm conflictele care pot apărea între cursanți, dintre două şi mai multe persoane chiar şi dintre grupurile formale şi nonformale. Rezultă că un obiectiv al managementului, este de a identifica (ca regulă aceste conflicte sunt ascunse) la timp şi a lua o decizie pentru stimularea sau stoparea conflictelor în domeniul educațional militar. Aceste stări de fapt, la care adăugăm ritmul din ce în ce mai alert şi imprevizibil al schimbărilor, necesare de altfel în această perioadă, conduc inevitabil la apariția sau activarea mult mai rapidă a celorlalte categorii de conflicte specifice organizației educaționale din domeniul militar.

De aceea, managerii şi cadrele didactice din organizaţiile educaţionale din domeniul militar sunt puşi astăzi în situaţia de a găsi noi răspunsuri şi soluţii de rezolvare a noilor tipuri de conflicte, în scopul eficientizării activităţilor organizaţionale sau de grup.

Multe din conflictele disfuncţionale întâlnite în organizaţiile educaţionale din domeniul militar ar putea fi mult mai uşor evitate, ameliorate sau rezolvate, dacă managerii ar trece de la faza în care cred că se descurcă cu oamenii, bazându-se pe experienţa dobândită până în prezent sau pe autoritatea conferită de status, la ştiinţa de a conduce oameni, învăţând să stăpânească mai bine arta relaţiilor interumane şi regulile comunicării manageriale şi didactice eficiente, moderne.

Managementul conflictelor, ca obiect de studiu aflat la intersecţia mai multor ştiinţe: psihologia, sociologia, pedagogia, managementul ş.a., se focalizează în principal pe necesitatea cunoaşterii de către manager a momentului în care intervenţia sa este necesară sau, după caz, inoportună în conflictele apărute între membrii grupurilor şi ce metode de rezolvare sunt mai potrivite situaţiilor respective.

Diversităţii conflictelor îi corespunde un set de abordări teoretice mai mult sau mai puţin convergente, precum şi un set de moduri de rezolvare. Oricărui conflict îi poate fi aplicat un mod de rezolvare, însă pe cât de reale sunt conflictele, pe atât de utopice sunt soluţiile neracordate la contextul în care se desfăşoară acestea.

Conflictul – precizări conceptuale

Dicţionarul enciclopedic defineşte conflictul ca pe o "neînţelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism, ceartă, discuţie câteodată violentă"[1].

Un alt dicţionar, cel de sociologie, defineşte conflictul ca "opoziţie deschisă, luptă între indivizi, grupuri, clase sociale, partide, comunităţi, state cu interese economice, rasiale, divergente sau incompatibile, cu efecte disruptive asupra interacţiunii sociale"[2].

Conflictul este un fenomen social care apare când doi sau mai mulţi actori aflaţi în interacţiune urmăresc scopuri incompatibile sau au intenţii ori valori incompatibile. Nu toate conflictele presupun neapărat o incompatibilitate de scopuri: conflictele pot să apară şi între părţi care urmăresc acelaşi obiectiv, contestându-se eventual regulile jocului.

Din punct de vedere managerial, conflictul reprezintă o stare tensională acută care apare în situaţia în care două sau mai multe persoane, grupuri, subdiviziuni organizatorice din cadrul unei organizaţii trebuie să

[1] *Mic dicţionar enciclopedic,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti; 1986.
[2] Lazăr Vlăsceanu, Cătălin Zamfir, *Dicţionar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.

interacţioneze pentru a realiza o sarcină, un obiectiv, pentru a adopta o decizie, pentru a soluţiona o problemă, dar interesele părţilor care interacţionează sunt diferite, iniţiativele şi acţiunile unei părţi generează reacţii violent negative la cealaltă parte, iar, de regulă, părţile, incapabile să depăşească impasul şi să soluţioneze amiabil controversa, se critică şi se stânjenesc reciproc. Fiecare parte implicată încearcă să influenţeze colaboratorii, prietenii şi colegii pentru a i se ataşa.

Din aceste definiţii se poate deduce că un conflict apare atunci când dezacordul între părţi (indivizi, grupuri etc.) se acutizează, îmbracă forme violente (începând cu violenţa limbajului şi sfârşind cu agresiunea fizică, iar în cazul statelor, cu războiul).

Acest mod de a înţelege conflictul corespunde şi cu sensul originar al termenului "conflictus", care în limba latină înseamnă "lovirea împreună cu forţă", implicând prin aceasta dezacorduri şi fricţiuni între membrii grupului, interacţiune în vorbire, emoţii şi afectivitate.

În literatura de specialitate s-au conturat trei abordări principale privind conflictul organizaţional:

1. *Abordarea tradiţională* (clasică) apreciază conflictul ca având un caracter disfuncţional, fiind un rău de care trebuie să scăpăm cât mai repede posibil. Deoarece conflictul este perceput nu numai ca dăunător, ci şi consumator de timp şi energie, abordarea tradiţională consideră necesară evitarea lui prin eliminarea cauzelor acestuia.

2. *Abordarea relaţiilor umane* are ca premisă relaţiile interumane care se stabilesc între indivizi cu personalităţi, mentalităţi, educaţie, sisteme de valori şi comportamente diferite şi care sunt generatoare de conflicte. Reprezentanţii acestei şcoli consideră conflictul un rezultat natural şi inevitabil în orice organizaţie şi în orice grup, fiind acceptat şi perceput ca o forţă pozitivă şi negativă în acelaşi timp.

3. Cea mai recentă abordare a conflictului este *abordarea interacţionistă*, care consideră conflictul ca fiind nu numai inevitabil, ci şi absolut necesar, o importantă forţă motivantă pentru inovare şi schimbare. În acest sens, Gary Johns în lucrarea *Comportament organizaţional. Înţelegerea şi conducerea oamenilor în procesul muncii* apreciază că o asemenea concepţie încurajează liderii să provoace schimbări organizaţionale printr-o strategie de stimulare a conflictelor.

În tabelul nr. 1 am redat o analiză comparativă asupra celor două concepţii opuse asupra conflictului: conflictul ca sursă de disfuncţionalităţi vs. conflictul ca sursă a ameliorării şi optimizării organizaţionale.

Cauzalitatea conflictelor organizaţionale. Particularităţi în mediul educaţional militar

În ceea ce priveşte cauzele ce pot declanşa un conflict literatura de specialitate este extrem de bogată:

După Gheorghe Arădăvoaice [3], sursele principale de conflict sunt:

- perceperea greşită a acțiunilor, intențiilor, spuselor, gesturilor celorlalți;
- comunicarea defectuoasă, incompletă, neglijentă, lipsa de informații asupra scopurilor urmărite de alții;
- dorința unora de mai multă putere sau influență (de a comanda altora);
- manipularea deconspirată;
- încălcarea intereselor, a drepturilor de orice fel, a obiceiurilor, sau senzația individului că i se nesocotesc drepturile, că este supraîncărcat cu sarcini, că îi este atinsă onoarea;
- diferențele mari sub raport cultural, comportamental, confesional, ignorarea prezenței celuilalt, disprețul, desconsiderarea, nerecunoştința, impolitețea, denigrarea.

În opinia lui Daniel Shapiro „cele mai multe conflicte sunt legate de următoarele şase surse: nevoile fundamentale, valorile diferite, percepțiile diferite, resursele limitate şi nevoile de natură psihologică”[4]. Autorul consideră că, atunci “când analizează şi descoperă sursele unui conflict, oamenii îşi pot forma şi dezvolta o metodă de a rezolva conflictul”. De exemplu, „când rădăcina conflictului este reprezentată de valori diferite, ei ar putea să încerce să înțeleagă şi să respecte punctele de vedere ale celorlalți asupra situației respective.

Tabelul nr. 1

Conflict distructiv vs. conflict benefic

Conflict distructiv	Conflict benefic
Conflictul este generat de erori.	Conflictul este generat de cauze multiple.
Este scăpat de sub control, nefiind soluționat la momentul oportun.	Poate fi menținut la un nivel onorabil.
Problemele au fost atât de grave încât nu s-a putut ajunge la o soluție acceptată.	Se poate ajunge la o soluție acceptată de cei implicați.
Comunicarea dintre competitori devine anevoioasa şi nedemnă de	Comunicarea dintre competitori devine intensă şi demnă de încredere.

[3] Gheorghe Arădăvoaice, *Managementul organizației şi acțiunii militare. Unele dimensiuni tehnice şi psihosociale*, Editura Sylvi, 1998.

[4] Daniel Shapiro, *Conflictele şi comunicarea, un ghid prin labirintul artei de a face față conflictelor*, Editura Arc, Chişinău, 1998.

Conflict distructiv	Conflict benefic
încredere.	
Capacitatea fiecărei părţi de a observa şi de a răspunde la intenţiile celeilalte este serios afectată.	Fiecare parte observă şi răspunde la intenţiile celeilalte.
Mijloace pentru obţinerea unor avantaje	
Acţiuni în forţă, denaturarea realităţii, informaţie trunchiată.	Competiţie deschisă.
Evoluţie	
Cu cât conflictul avansează, iar mizele devin mai importante, cu atât şansele ajungerii la o soluţionare devin tot mai reduse.	Cu cât conflictul avansează iar mizele devin mai importante, cresc eforturile şi investiţiile existând şanse de ajungere la o soluţionare.
Factori de influenţă	
Importanţa şi numărul punctelor de dispută.	Importanţa şi numărul punctelor de competiţie.
Numărul şi importanţa participanţilor.	Numărul şi importanţa participanţilor.
Cheltuielile pe care participanţii sunt dispuşi să le suporte.	Cheltuielile pe care participanţii sunt dispuşi să le suporte.
Numărul constrângerilor morale abandonate în timpul confruntării.	Numărul constrângerilor morale pe care cei implicaţi se simt datori să le respecte.
Efecte	
Efecte negative asupra realizării obiectivelor.	Indivizii şi organizaţiile devin mai creative şi mai productive.
Resursele personale şi organizaţionale se consumă în condiţii de ostilitate, dispreţ, existând o permanentă stare de nemulţumire.	Permite distribuirea mai eficientă a resurselor, elimină tensiunile şi facilitează efectuarea schimbărilor.
Închiderea fabricilor.	Asigură motivaţia personalului ducând la un comportament creator.
	Creşte coeziunea, gradul de organizare şi loialitatea personalului.

Personal, consider că în organizaţiile din domeniul educaţional militar principalele surse care generează conflicte sunt:

- restructurarea organizaţională;
- distribuirea inechitabilă a resurselor;
- diferenţele de atitudini, scopuri şi interese;
- diferenţele de status şi rol;
- comunicarea defectuoasă (managerială, didactică);
- disfuncţiile în activitatea managerială sau în procesul instructiv-educativ (ambiguitatea sarcinilor, neprecizarea ariilor de autoritate şi responsabilitate);

- aprecierile şi comportamentul managerilor/cadrelor didactice;
- diferențele individuale – pregătirea profesională, rezistența la stres, stilul de muncă (melancolic-dinamic), aspectele fizice etc.;
- diferențele de ambianță, ergonomice;
- folosirea inadecvată a sistemului de recompense şi sancțiuni.

În organizația din domeniul educațional militar, conflictele sunt prezente atât în interiorul diverselor categorii de resurse umane: elevi/studenți/cursanți, cadre didactice, personal auxiliar, personal administrativ, manageri, cât şi între aceste grupuri. De asemenea, pot apărea conflicte între grupuri ale aceleiaşi categorii de resurse umane, între indivizi şi grup, între indivizi/grupuri şi manageri, ca şi între indivizi, grupuri şi organizația educațională în ansamblul ei.

În opinia prof.univ.dr. Ioan Jinga, conflictele dintre elevi, studenți sau cursanți au la bază de regulă competiția neloială, dorința de afirmare cu orice preț, invidia, antipatia reciprocă, nepotrivirile de caracter sau lupta pentru dominarea grupului (clasă/grupă, an de studiu)[5] .

Conflictele dintre cadrele didactice sunt determinate, mai ales, de lupta pentru obținerea unor funcții de conducere (şef de comisie didactică, şef de catedră, membru în consiliul de conducere, manager) sau pentru afirmare (obținerea gradelor şi/sau titlurilor didactice). Nu lipsesc însă nici cauze cum sunt: existența unor convingeri şi opinii diferite, deosebirile în plan temperamental şi cultural, problemele personale ş.a.

În cazul conflictelor dintre cadrele didactice şi elevi/studenți/cursanți, acestea au la bază cauze multiple, între care se detaşează deficiențele şi blocajele de comunicare, existența discrepanțelor între sistemul criteriilor de evaluare utilizat de cadrele didactice şi cel al elevilor, între normele şi valorile cu care operează cele două categorii de resurse, precum şi relațiile de tip autoritar între cadrele didactice şi elevi, studenți sau cursanți.

Din cercetările efectuate de Getzels şi Guba asupra comportamentului cadrelor didactice, din punct de vedere *structural* (ca ansamblu de relații între acestea, manageri şi elevi), *funcțional* (ca învestire şi integrare de roluri) şi *operațional* (ca raporturi între persoane, care, în situația impusă de tipul activității, se comportă nu numai din perspectiva rolurilor, ci şi a aşteptărilor, trăsăturilor de personalitate şi experienței lor), au rezultat trei tipuri de *conflicte de rol*:

Conflictul personalitate-rol se produce atunci când între aşteptările instituționale ale rolului şi cele ale cadrului didactic există nepotriviri, divergențe sau contradicții. În aceste situații, cadrul didactic se află în fața

[5] Ioan Jinga, *Managementul învățământului*, Editura Academiei de Studii Economice, Bucureşti, 2003.

unei alegeri dilematice, optând fie să-şi satisfacă propriile aspirații, fie să îndeplinească cerințele instituționale ale rolului.

Conflictul intra-rol apare atunci când între cerințele postului ocupat şi calificarea cadrului didactic există incompatibilități evidente.

Conflictul inter-rol are loc când cadrul didactic, ca orice alt individ, nu îndeplineşte numai acest rol, ci mai multe, iar acestea sunt concurente cu rolul de cadru didactic, sau când acesta din urmă nu este exercitat cu profesionalism şi dăruire, din cauza consumării în alte roluri[6].

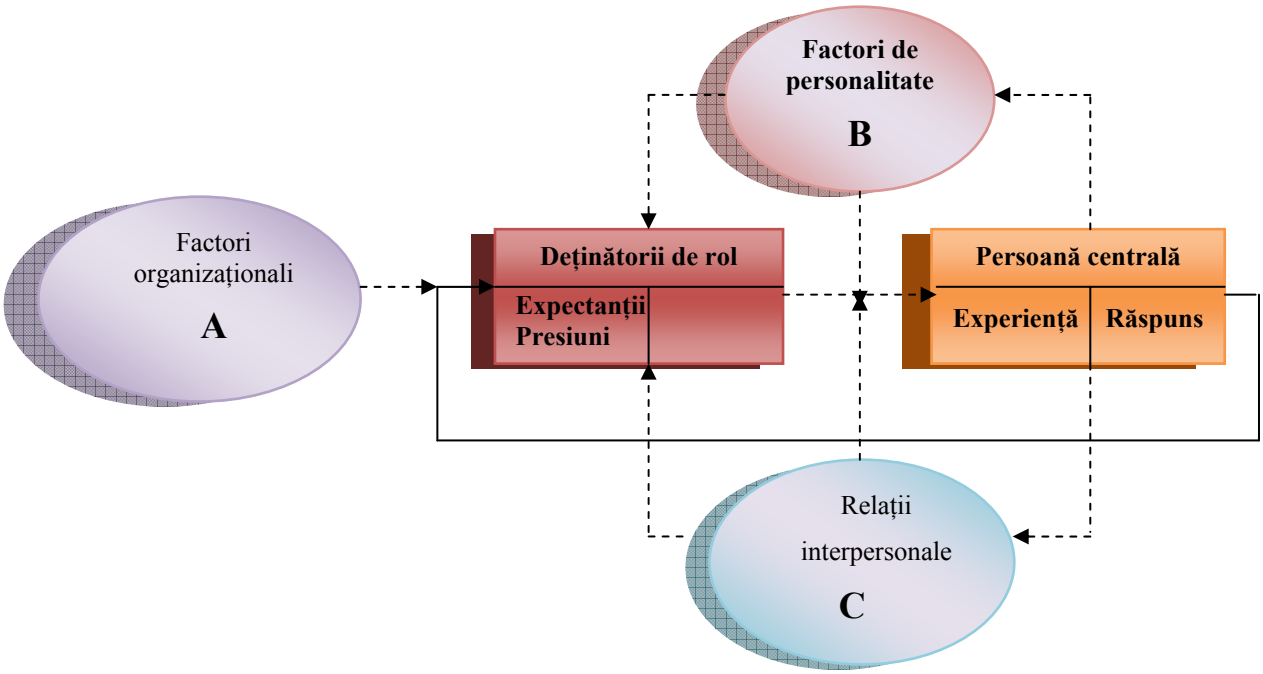

Schema nr. 1 *Episodul rolului*

Schema de mai sus redă ceea ce autorii L. Cohen şi L. Marion denumesc "episodul rolului", reprezentat de casetele I, II, III, IV şi factorii de influență şi presiune care se exercită asupra desfăşurării lui (cercurile A, B şi C).

Deținătorii de rol exprimă expectațiile şi cerințele instituționale ale rolului (managerii), iar *persoana centrală,* pe realizatorul rolului (cadrul didactic). Presiunile de rol se exercită asupra cadrului didactic (1) şi se încheie printr-un feed-back (2), ale cărui efecte sunt dependente de fenomenele de convergență sau divergență ce pot apărea între expectațiile instituționale şi gradul de conformare al cadrului didactic la acestea. În secvență mai intervin influențele factorilor organizaționali (A), ale celor de personalitate (B) şi relațiile interpersonale (C) dintre manageri şi cadrele didactice.

[6] D.G. Myers, *Social psychology*, McGraw-Hill Publishing Company, New York, 1990.

Practica managerială în rezolvarea conflictelor în instituțiile militare de învățământ

Literatura în acest domeniu ne oferă adesea sugestii, dar nu rezolvarea propriu-zisă a fiecărui conflict în parte. Studiind amănunțit fiecare conflict, vom vedea că există ceva caracteristic, care îl face să fie diferit de celelalte conflicte. Nu vom putea rezolva două sau mai multe conflicte, care par la prima vedere asemănătoare, folosind aceeaşi soluție. Deci pentru gestionarea conflictelor trebuie căutate acele soluții (rezolvări) ideale, care ne vor da posibilitatea să obținem profituri maxime.

Pentru analiză am ales acele conflicte care par a fi cele mai des întâlnite în domeniul învățământului militar şi anume:

- conflictul apărut dintre instructor şi grup, clasă (dintre cadrele didactice şi cursanți);
- conflictul apărut dintre studentul A şi studentul B;
- conflictul dintre instructorul C şi instructorul D (dintre cadrele didactice).

În esență, sistemul militar se caracterizează prin:

a) *organizare ierarhică intensă şi exhaustivă*, ierarhia organizațională fiind riguros definită şi atotputernică;

b) *suportul normativ* al organizării ierarhice este constituit prin reglementări riguroase şi atotcuprinzătoare, regulamentele militare definind cu precizie sfera şi tipologia acțiunii militare;

c) în sistemul militar *predominante sunt relațiile de subordonare*, fapt ce implică subordonarea necondiționată şi configurarea unor raporturi specifice între şefi şi subordonați; libertatea de gândire şi acțiune este stimulată şi devine practic realizabilă doar în contextul funcționării fără abateri a principiului unității de comandă (al unicității decizionale);

d) organizația militară se caracterizează, totodată, prin *sistem propriu de valori* în interiorul căruia patriotismul, spiritul civic, curajul, abnegația, combativitatea şi spiritul de sacrificiu, loialitatea, clarviziunea morală şi solidaritatea au drept "coloană vertebrală "disciplina militară".

e) sistemul militar, ca macro-sistem social, afirmă în timp *o perenitate reala a funcțiilor sale sociale* vizând asigurarea securității statal-naționale; perenitatea sistemului generează însă şi acțiuni inerțiale de sistem, prin care sistemul îşi conservă existența, dar care pot îmbrăca inclusiv forma rezistenței la schimbare.

Pentru managerul militar, este extrem de importantă distincția între rezistența la schimbările distructive (ipoteza unor asemenea tipuri de schimbare neputând fi exclusă) şi rezistența la schimbările inovatoare (în această a doua situație managerul având misiunea adoptării unor structuri de dezvoltare organizaționale eficiente).

Totodată, trebuie observat că învățământul, în general apreciind, este el însuşi un sistem puternic inerțial. Drept urmare, este relativ probabil ca în învățământul militar sa acționeze prin însumare, cu efect de multiplicare, forța de inerțialitate a celor două structuri inițiale - armata şi şcoala. În această perspectivă privind lucrurile, sarcinile managerilor structurilor din învățământul militar superior vor fi extrem de dificile. Principalele conflicte cu care se confruntă aceştia provin din procesele de schimbare organizațională şi îmbracă, în diverse expresii, forma rezistenței la schimbare. Cu certitudine, datoria managerului de sistem în învățământul militar este aceea de a contracara rezistența la inovația educațională autentică şi de a descuraja falsele inovații didactice, schimbările superficiale şi mai ales schimbările lipsite de viziune prospective, de capacitatea înțelegerii mizei uriaşe şi pe termen lung a şcolii.

Conflictul cadru didactic – cursanți

Plutonul de cursanți a refuzat să se mai pregătească la disciplina Z motivând că instructorul îi subapreciază şi are cerințe foarte înalte față de disciplina pe care o conduce.

Putem să clasificăm acest tip de conflict din punct de vedere al naturii lui şi anume este un conflict de comportament. Pe de altă parte este şi un conflict-scop. Conflictul de comportament apare atunci când o persoană sau un grup face ceva care este de neacceptat de ceilalți sau în contradicție cu normele prevăzute în regulamente, instrucțiuni. În cazul nostru avem plutonul de cursanți care sunt nemulțumiți de comportamentul instructorului. Conflictul-scop apare atunci când o persoană sau un grup de oameni îşi impune propriile scopuri sau interese. Instructorul vine să-şi facă lecțiile într-un mod mai sever, să spunem aşa, la care grupul de cursanți au o contrareacție la mediul creat de instructor.

Care este sursa conflictului nostru?

Putem să spunem că este vorba despre percepțiile diferite. În acest caz rămâne ca instructorul şi grupul de cursanți să încerce să-şi clarifice propriile puncte de vedere şi să ofere unul altuia informații corecte pentru a evita neînțelegerile.

Din punct de vedere al nevoilor fundamentale, reprezentată reuşit în piramida lui Abraham Maslow, vom vedea că lucrurile se complică.

Cursanții plasându-se la nivelul - trebuințe legate de apreciere şi stimă: nevoia de a te realiza, de a fi competent, de a câştiga aprobarea şi recunoaşterea celorlalți şi totodată se observă - trebuințe de cunoaştere: nevoia de a şti, de a înțelege, de a explora.

Iar instructorul putem să spunem că se plasează la treapta superioară - trebuințe de autoactualizare: de autorealizare şi de valorificare a propriului potențial.

Pe care dintre strategii o vom folosi pentru reducerea, negocierea şi rezolvarea conflictului? Este oare un conflict cu efect pozitiv sau negativ? Depinde cum soluționăm conflictul existent sau, altfel spus, care metodă o alegem pentru rezolvarea conflictului.

Metoda care mi-o propun este metoda negocierii victorie/victorie care pe drept vorbind nu este atât de uşor de-a o realiza.

Metoda victorie/victorie constituie forma optimă de rezolvare a conflictelor. Părțile îşi vor dirija energia spre "învingerea" problemei şi nu a persoanelor, căzând de acord asupra unei soluții acceptabile, diferită de cea inițială. Succesul acestei metode este asigurat de o nouă atitudine în relațiile interpersonale. În loc de: „Ori el, ori eu!", „Nici o şansă", „Nu merită să discutăm", să utilizăm: „Putem câştiga amândoi", „Este posibil", „E normal să avem păreri diferite", „Trebuie să discutăm".

Pentru aplicarea acestei se foloseşte următorul algoritm:

1. *Aflați ce le trebuie celor aflați în conflict.*

Instructorul doreşte să-şi desfăşoare lecțiile conform planului fără să facă abateri de la el şi are cerințe foarte mari.

Cursanții plutonului doresc să fie recunoscuți şi doresc să aibă cunoştințele corespunzătoare.

2. *Găsiți puncte de corespondență între diferențe.*

În esența sa şi profesorul doreşte de la cursanții lui să cunoască disciplina, dar şi cursanții doresc să învețe carte.

3. *Schițați noi opțiuni, prin care fiecare să obțină cât mai mult din ceea ce trebuie:*
   - *profesorul* – să atragă mai mult atenție nivelului de pregătire a clasei.
   - *cursanții* – la rândul lor să-şi ridice nivelul de pregătire.

4. *Lucrați împreună. Arătați-i clar că sunteți prieteni , nu adversari.*

Profesorul şi cursanții trebuie să găsească un numitor comun în aşa fel ca procesul didactic desfăşurat de către profesor să fie asimilat de cursanți şi clasa de cursanți să depună eforturile necesare ca să meargă într-un pas cu programa. Deci depinde foarte mult de ambele părți ca să punem în aplicare aceasta metodă, dar aplicarea ei va da roade neapărat şi procesul de învățământ va avea numai de câştigat.

Conflictul student – student

În grupurile colective acest tip de conflict este des întâlnit, deoarece indivizii lui petrec împreună viața zi cu zi, apare o dorință de afirmare cu orice preț, invidia, lupta pentru dominarea grupului. Să vedem un exemplu concret pe care să-l abordăm şi să tragem concluziile respective.

Studentul A dorind să se afirme şi să-şi demonstreze superioritatea faţă de studentul B, ceea ce a sugerat un conflict, putem să spunem chiar un conflict violent, între studentul A şi studentul B.

Acest conflict este cauzat de diferenţele de personalitate ale studentului A şi studentului B. Aceste conflict este disfuncţional sau negativ, care poate produce unei persoane sau într-un grup animozitate, resentimente, agresivitate, insatisfacţie, frustrare, absenteism, stres, randament scăzut, percepţii eronate, nemulţumire şi chiar părăsirea grupului sau organizaţiei. Comunicarea între competitori devine anevoioasă şi nedemnă de încredere, iar capacitatea fiecărei părţi de a observa şi de a răspunde la intenţiile (presiunile) celeilalte părţi este serios afectată. Deci avem un tip de conflict care ne poate aduce la finalităţi neplăcute.

Care din strategii o vom folosi pentru reducerea, negocierea şi rezolvarea conflictului?

Se va considera cea mai bună metodă combinată dintre mediere şi arbitraj.

Medierea presupune intervenţia unei terţe părţi, neutre, solicitate de ambele părţi aflate în conflict, pentru a le facilita comunicarea şi ajungerea la un acord negociat, fără a le impune termenii negocierii. În această situaţie, părţile pot apela la aşa-zişii integratori (persoane cu o puternică influenţă în cadrul grupurilor), la cadrul didactic sau la manager.

Dacă medierea se realizează de către manageri sau cadrele didactice, prin impunerea termenilor negocierii, uzând de autoritatea conferită de status, ori printr-o persoană delegată cu autoritatea acestora, avem de a face cu arbitrajul.

Referindu-mă la medierea unui conflict între două persoane, propun următorii paşi:

Primul pas ar fi acela în care fiecare persoană este chemată în camere separate, unde vor alcătui două liste: una cu modul cum se percepe fiecare ca individ particular în relaţionarea cu cealaltă persoană şi cum vede soluţionarea problemei în divergenţă, iar pe a doua, modul cum percepe cealaltă persoană şi cum vede acesta rezolvarea problemei în discuţie. O tehnică interesantă ar fi utilizarea unei secvenţe de brainstorming.

În al doilea pas, cele două persoane sunt reunite şi îşi împărtăşesc percepţiile, mediatorul ajutându-i să-şi clarifice punctele de vedere şi să se înţeleagă pe ei înşişi ca indivizi, precum şi pe celălalt grup. Tehnica folosită în acest caz este cea a "*contrapunerii în oglindă*".

Cel de-al treilea pas presupune reîntoarcerea persoanelor în camere separate şi cercetarea mai în amănunţime a rezultatelor, diagnoza problemei curente şi determinarea modului în care fiecare persoană contribuie la conflict.

Ultimul pas presupune reunirea persoanelor şi împărtăşirea noilor perspective, mediatorul având rolul de a-i impulsiona să-şi identifice rezultatele comune şi să-şi planifice următoarele etape pentru căutarea soluţiilor.

Mediatorul deci va ajuta ambele părți să dobândească ceea ce le este necesar. Procesul medierii relevă modul în care capacitățile de rezolvare a problemei garantează o mai bună conduită față de diferențele dintre oameni.

Conflictul cadru didactic – cadru didactic

Conflictele dintre cadrele didactice sunt determinate mai ales de lupta pentru obținerea unor funcții de conducere sau pentru afirmare.

Instructorul C fiind pe funcția de locțiitor şef se aştepta să fie promovat ca şef. În urma hotărârii conducerii, pe această funcție a fost numită o altă persoană. Pe parcursul activității didactice apăreau diferite neînțelegeri în aprobare hotărârilor, ceea ce a generat un conflict cronic, adesea neobservabil, dar existent.

Conflictele dintre cadrele didactice sunt determinate, mai ales, de lupta pentru obținerea unor funcții de conducere (şef de comisie didactică, şef de catedră, membru în consiliul de conducere, manager) sau pentru afirmare (obținerea gradelor şi/sau titlurilor didactice). Nu lipsesc însă nici cauze cum sunt: existența unor convingeri şi opinii diferite, deosebirile în plan temperamental şi cultural, problemele personale ş.a. În cazul nostru este conflictul dintre cadrele didactice este determinat de lupta pentru obținerea funcției, şi anume şef de catedră.

În esența sa chiar şi dacă pare un conflict cu efect negativ, totuşi avem de a face cu un conflict pozitiv, şi anume activitatea didactică atât din partea şefului de catedră, cât şi din partea locțiitorului său, va fi dirijată spre obținerea rezultatelor mai înalte. Va apărea o concurență între aceste persoane.

Să nu uităm că persoana care nu a obținut postul dorit poate să acționeze astfel încât să nu coopereze cu şeful său. Şi atunci vor apărea diferite probleme în activitatea didactică a catedrei.

Va fi necesară negocierea conflictului apărut şi folosirea strategiei victorie/victorie.

Pentru aplicarea acestei strategii se foloseşte următorul algoritm:

1. Aflați ce le trebuie celor aflați în conflict

Şeful nou - doreşte să activeze în aşa mod ca procesul didactic să aibă de câştigat.

Locțiitorul – doreşte să fie recunoscut şi undeva ascuns doreşte să ia funcția de şef de catedră.

2. Găsiți puncte de corespondență între diferențe

Ambii au ca scop să obțină rezultate bune.

3. Schițați noi opțiuni, prin care fiecare să obțină cât mai mult din ceea ce trebuie

Şeful nou – să rezolve conflictul comunicând mai des cu subalternii săi.

Locţiitorul – rezolvarea conflictului va echilibra activitatea didactică şi la urma urmei locțiitorul va primi aceasta funcție de şef de catedră, susținându-l pe şeful său pentru o promovare.

4. Lucrați împreună. Arătați-i clar că sunteți prieteni dar nu adversari

Şeful, şi nu locțiitorul său, trebuie să-şi rezolva conflictul prin folosirea perspectivei *eu-şi-tu*, în locul *eu-sau-tu*.

Oricum, dacă ambele părți lucrează la recunoaşterea elementelor integrative (victorie - victorie), este adesea posibil să se negocieze o soluție care să permită ambelor părți să câştige ceva.

Factori care realizează o negociere eficientă:

- definirea divergenței sau conflictului ca problemă reciprocă;
- considerarea celuilalt individ ca potențial partener, şi nu ca adversar;
- un climat care stimulează ambele părți să realizeze că este mai probabil să-şi atingă scopurile dacă lucrează împreună, decât dacă sunt în conflict.

Vedem că rămâne ca ambele părți să accepte factorii sus numiți şi teoretic conflictul este rezolvat.

Când ambele persoane câştigă, ambii acceptă soluția pentru că ea le convine şi pentru că au participat la desfăşurarea întregului proces. Cea mai mare calitate a strategiei victorie/victorie constă în aceea că avem de-a face cu o abordare pe deplin etică şi funcțională.

Concluzii

Conflictul în cadrul instituțiilor de învățământ militar poate fi privit ca diferența dintre structură şi acțiune – dintre ceea ce ar trebui să se întâmple şi ceea ce se întâmplă, de fapt.

Prin urmare, în procesul managerial şi în cel instructiv-educativ au loc extrem de multe conflicte, o mare parte dintre ele fiind văzute drept o sursă de perturbare a activităților organizației educaționale. În ce măsură aceste conflicte sunt urmate de achiziții (în toată aria lor: cognitive, afectiv-motivaționale, de relaționare şi integrare etc.) şi în ce măsură reuşim să pozitivăm consecințele lor negative, rămâne o sarcină delicată şi aflată predominant sub imperiul subiectivității.

Deocamdată, putem consemna câteva stări de lucruri:

- conflictul există şi este inevitabil, atât în activitatea managerială, cât şi în cea pedagogică, iar în lipsa rezolvării acestuia poate constitui o frână pentru multe schimbări, progrese şi optimizări ale activității organizației;
- conflictul are un important potențial în optimizarea şi dinamizarea procesului de învățământ ca atare, atunci când decurge sub un control relativ şi este direcționat spre achiziții pozitive;

- punctele de demarcație între diferitele tipuri de conflict sunt extrem de sensibile, ceea ce presupune că, în realitate, avem de a face cu conflicte mult mai complexe şi mai nuanțate decât cele prezentate.

De aceea, consider că nici metodele prezentate nu pot fi considerate *în sine* greşite sau corecte, potrivite sau nepotrivite, dacă nu sunt racordate la realitatea concretă, care poate justifica o aplicare sau alta.

Managerii eficienți cunosc că în orice conflict trebuie să fie o soluție optimă şi reciproc acceptabilă pentru ambele părți, că există diferențe de opinie care conduc la noi puncte de vedere, că este nevoie de încredere în partenerul de conflict, dacă procesul de comunicare nu este distorsionat prin ascunderea de informații, filtrarea acestora pe baza prejudecăților sau teama de autodezvăluire a unor vulnerabilități personale.

Ca un corolar asupra celor analizate, voi prezenta câteva atitudini posibile ale managerilor față de situațiile conflictuale:

1. Managerii care neglijează sau minimalizează conflictul sunt necooperanți, ignoranți sau lipsiți de reacție, considerând că problemele puse în discuție sunt irelevante sau neesențiale, prioritatea fiind acordată altor probleme sau, mai grav, altor interese. Aceştia vor considera că este mai bine să aştepte ca lucrurile să se rezolve de la sine sau ca reacția să eşueze sau să se estompeze.

2. Managerii care acceptă conflictul îşi propun ca scop declarat să-l transforme într-o discuție sau dezbatere benefică, din care să prefigureze noi obiective pentru organizație.

3. Managerii cu stil autoritar pot contribui la agravarea conflictului, prin reacția rapidă, în forță, în direcția respectării prevederilor legale. Cu toate aceste măsuri, problemele care au declanşat conflictul nu sunt rezolvate, pentru că se va acționa asupra simptomelor şi nu a cauzelor producerii lor.

4. Managerii lipsiți de profesionalism sau cei cu un comportament duplicitar pot conduce la aplanarea temporară a conflictului. Ulterior, acesta va izbucni cu mai multă intensitate, având efecte dramatice. Managerul este cooperant, dar lipsit de abilitățile necesare rezolvării pe lungă durată a stării conflictului. El oscilează între a satisface interesele personalului implicat sau exclusiv pe cele ale organizației, fără a avea capacitatea de a evalua efectele. Îşi asumă responsabilitatea rezolvării crizei, fără consultări cu specialiştii organizației şi fără negocieri aprofundate. Organizația nu se poate dezvolta pe baza competenței declarate, dar neprobate a managerului.

5. Managerii cu stil managerial evoluat vor aborda conflictul cu profesionalism, fără compromisuri care să afecteze imaginea organizației sau legalitatea, cu scopul de a identifica toate cauzele şi de a găsi soluții de durată, prin negocieri. Compromisul se manifestă totuşi, în scopul satisfacerii parțiale

a intereselor ambelor părți. Aceşti manageri consideră că pierderile organizației vor putea fi mult mai mari dacă nu se recurge la negocieri. Finalizarea negocierilor înseamnă obținerea unui important credit pentru organizație şi pentru conducerea acesteia.

Iată de ce consider că, în viitor, atenția managerilor şi cadrelor didactice se cere concentrată pe dezvoltarea comunicării cu ceilalți, ca o premisă a evitării conflictelor care perturbă ordinea în organizație şi alterează climatul educațional, deturnând activitățile de la "traseul" îndeplinirii misiunii organizației educaționale.

În opinia mea, acest lucru s-ar putea realiza dacă fiecare va accepta să-şi dezvolte următoarele capacități:

- *puterea de convingere*, care include comunicarea motivelor şi a analizelor raționale, susținerea puternică a poziției păstrând în acelaşi timp un real respect față de ideile şi de punctul de vedere al celorlalți, spunând clar *DE CE* şi *CE*, menținându-ne în comunicare până se ajunge la un rezultat pozitiv;
- *răbdarea* față de procese şi față de persoane, în ciuda eşecurilor, neajunsurilor şi incovenientelor provocate de ceilalți;
- *blândețea*, nu asprimea, duritatea sau forța, când avem de a face cu aspecte vulnerabile, dezvăluiri şi sentimente pe care ceilalți le-ar putea exprima;
- *disponibilitatea de a învăța*, adică a lucra pe baza presupunerii că nu deținem toate răspunsurile, toată înțelepciunea, şi de a prețui diferitele puncte de vedere, judecățile şi experiențele celorlalți;
- *toleranța*, în sensul reținerii de a emite judecăți pripite în momente nepotrivite sau de a cere anumite dovezi sau performanțe pentru susținerea prețuirii de sine;
- *bunătatea*, atenția, sensibilitatea, capacitatea de a ne aminti lucruri mici care de fapt sunt mari într-o relație;
- *sinceritatea*, în sensul obținerii de informații şi perspective corecte despre cum pot evolua ceilalți, indiferent de ceea ce posedă, stăpânesc sau fac, acordând mai degrabă respectul intențiilor, dorințelor, valorilor şi scopurilor lor decât să ne concentrăm exclusiv pe comportamentul lor;
- *confruntarea înțelegătoare*, adică recunoaşterea greşelilor şi a necesității ca ceilalți să opereze corecții în "traiectoria" activității sau comportamentului nostru, într-un context de autentică grijă, preocupare şi căldură în care aceştia să se simtă în siguranță pentru a putea risca;
- *consecvența*, în aşa fel încât stilul nostru de conducere să nu fie o tehnică de manipulare ce este pusă în aplicare atunci când lucrurile nu ies cum vrem, când ne confruntăm cu crize, provocări sau simțim că suntem prinşi în cursă, ci să fie mai degrabă un set propriu de valori, un cod de conduită personal;

• *integritatea*, în sensul de a face să coincidă cuvintele şi sentimentele cu gândurile şi acţiunile noastre, cu nici o altă dorinţă decât pentru bine, fără răutate şi înşelătorie, fără manipulare sau dominare.

Problema conflictelor în organizațiile educaționale din domeniul militar rămâne oricum deschisă reflecției şi căutării de noi soluții (adesea inedite, ca şi problemele conflictuale înseşi), deoarece literatura de specialitate ne oferă mai degrabă sugestii decât rezolvări "garantate".

BIBLIOGRAFIE

Arădăvoaice Gheorghe, *Managementul organizației şi acțiunii militare. Unele dimensiuni tehnice şi psihosociale*, Editura Sylvi, 1998.

Burduş E., Căprărescu Gh., *Fundamentele managementului organizației,* Bucureşti, Editura Economică, 1999.

Druță Florin, *Motivația economică,* Editura Economică, Bucureşti,1999.

Fisher R., W. Ury, B Patton, *Succesul în negocieri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.

Jinga Ioan, *Managementul învățământului*, Editura Academiei de Studii Economice, Bucureşti, 2003.

Johns G., *Comportament organizațional. Înțelegerea şi conducerea oamenilor în procesul muncii,* Bucureşti, Editura Economică, 1998.

Lewicki Roy, David Sauders, John Minton, *Negociation*, McGraw-Hill, Boston, 1999.

Manolescu Aurel, *Managementul resurselor umane*, ediția a patra, Editura Economică, Bucureşti, 2003.

Moraru Oana-Mihaela, *Conflictele interpersonale şi intergrupale şi rezolvarea lor.*

Myers D.G., *Social psychology,* McGraw-Hill Publishing Company, New York, 1990.

Pânişoară Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, Editura Polirom, 2008.

Shapiro Daniel, *Conflictele şi comunicarea, un ghid prin labirintul artei de a face față conflictelor*, Editura Arc, Chişinău, 1998.

Țoca Ioan, *Management Educațional*, Editura Didactică şi Pedagogică Bucureşti, 2007.

Vlăsceanu Lazăr; Zamfir Cătălin, *Dicționar de sociologie*, Editura Babel, Bucureşti, 1998.

Mic dicționar enciclopedic, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

EVOLUȚII PRIVIND NOUL CONCEPT DE SECURITATE AL CHINEI

EVOLUTIONS REGARDING CHINA'S NEW SECURITY CONCEPT

Mr. Wei TIAN*
Statul Major General, Beijing
China
Lt.col. Gheorghe DEACONU**
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"

Cultura strategică chineză este veche de mii de ani şi, de-a lungul mileniilor, ea nu s-a schimbat, ci doar s-a modernizat. Adaptată la specificul noului mediu global de securitate, strategia de securitate a Chinei nu se abate de la principiile enunțate de Sun Tzu, cu mai bine de două milenii şi jumătate în urmă, în „Arta războiului". China a aplicat aceste principii – care sunt în general principii ale strategiei indirecte – în toate războaiele la care a participat. De aceea, percepția asupra Chinei, poate fi de multe ori distorsionată.

Chinese strategy is thousands of years old, and, in time, it has not changed, but modernized. Adapted to the new security global environment, the security strategy of China does still obey the principles stated by Sun Tzu more than two millennia ago in the "Art of war". China has applied these principles in all the wars it wagged. That is why China may be sometimes perceived in a distorted way.

Cuvinte cheie: securitate, apărare, conflicte regionale.
Keywords: *security, defence, regional conflicts.*

Adaptată la specificul noului mediu global de securitate, strategia de securitate a Chinei nu se abate de la principiile enunțate de Sun Tzu, cu mai bine de două milenii şi jumătate în urmă, în „Arta războiului". China a aplicat aceste principii – care sunt în general principii ale strategiei indirecte – în toate războaiele la care a participat. Cultura strategică chineză este veche de mii de ani

* e-mail: *doruwei@hotmail.com*
** e-mail: *deaconu_gigi@yahoo.com*

şi, de-a lungul mileniilor, ea nu s-a schimbat, ci doar s-a modernizat. De aceea, percepția asupra Chinei, poate fi de multe ori distorsionată. Carta Albă a Apărării chineze nu are neapărat o ancorare scriptică în realitatea prezentă, iar amenințarea chineză nu este considerată a fi una de tip militar expansionist. Potrivit tendințelor strategice, chinezii nu s-au dotat cu rachete nucleare pentru a înspăimânta lumea, concepția lor fiind aceea de a obține victoria fără luptă.

Sub aspectul acestor considerații, chinezii inversează conceptul asupra războiului; pentru ei, nu războiul este continuarea prin mijloace militare a politicii, ci invers, politica este o continuare a războiului, mai exact, modul cel mai eficient este de purtare a războiului prin mijloace non-violente, deci prin mijloace politice. Potrivit acestei concepții, războiul este permanent, pentru că permanentă este şi confruntarea (economică, politică etc.), iar lupta armată trebuie evitată pentru că aceasta nu construieşte, ci dimpotrivă, este distructivă. Important de notat este faptul că acesta este primul fundament al strategiei militare chineze. „Furtuna în Deşert" nu a schimbat doar războiul în sine, ci a şocat şi armata chineză, rezultatul fiind noua Cartă Albă a Chinei.

Pentru chinezi, prioritatea strategică vizează dezvoltarea economică impetuoasă, accesul la resurse şi la piețe. Dezvoltarea economică, progresul tehnologic şi tehnologia informației sunt singurele în măsură să asigure o capacitate defensivă, credibilă acestui colos.

China îşi propune să prevină sau să limiteze un conflict frontalier. După Războiul din Golf din 1991 şi mai ales după cel din 2003, China îşi propune să fie în măsură să rezolve şi prin mijloace militare un conflict local, apelând la înalta tehnologie. De aceea, prioritățile Chinei în ceea ce priveşte conceptul de securitate şi apărare s-au concentrat asupra înaltei tehnologii şi tehnologiei informației.

Deşi în Carta Albă a Apărării sunt exprimate cu claritate doar două interese naționale prioritare ale Chinei – pacea şi prosperitatea în regiunile limitrofe şi, respectiv, dezvoltarea şi stabilitatea Chinei, – acest stat nu a renunțat niciodată la Taiwan şi nu consideră, cel puțin până în prezent, această problemă rezolvată.

În acelaşi timp, China îşi dezvoltă capacitățile de proiecție a forței, îndeosebi pe mare, capacitățile logistice şi cele nucleare. Obiectivul este acela de a îndepărta cât mai mult de teritoriul național o posibilă zonă de conflict. Se regăseşte, totuşi, în doctrina chineză, un concept moştenit din perioada ultimilor ani a Imperiului Manciu, cel de „țară puternică pentru o armată puternică".

Strategia de Securitate: Statele Unite – Asia de Est

Publicarea versiunii Strategiei Americane de Securitate pentru Estul Asiei din 1998 nu conținea surprize. Este o expunere a continuității politicii americane. Mesajul de bază în document este o reafirmare a faptului că inima strategiei Statelor Unite va rămâne, aşa cum a fost pentru mai mult 40 de ani,

compusă din alianțe bilaterale de securitate cu Japonia, Coreea de Sud, Australia şi o extensie minoră către Thailanda şi Filipine.

Strategia din 1998 reafirmă, de asemenea, că Statele Unite vor milita în continuare pentru îmbunătățirea securității naționale prin forul multilateral. Entuziasmul pentru multilateralism în toate aspectele sale, incluzând grupuri mici de ţări cu aceleaşi idei ce urmăresc obiective specifice, caracterizate ca *minilateralism*, este descris mai detaliat în acest raport decât în rapoarte similare dezbătute în deceniul precedent. Istoria recentă a confirmat acest trend demonstrând că strategia este mai clară în ideea că stabilitatea poate fi păstrată doar dacă inițiativele multilaterale se vor rezuma ferm pe fundamentul alianțelor bilaterale ale Statelor Unite. Acesta este principiul de bază şi constituie punctul de pornire al unei dezbateri privind strategiile văzute de China şi Statele Unite.

Statele Unite, prin vocea analistului Zbigniew Brzezinski**,** prezent la una dintre secţiunile summit-ului NATO de la Riga din 2006, a supus participanților perspectiva de a realiza un pod de securitate peste Pacific propunând atragerea în clubul organizației a unor state precum Japonia, Australia, Coreea de Sud, Noua Zeelandă şi poate chiar Taiwanul – în opinia domniei sale, primele patru state menționate sunt parteneri credibili şi predictibili pentru Alianță, care înregistrează progrese remarcabile pe plan economic şi insituțional, „au legături militare directe cu SUA şi se întâmplă ca SUA să fie membru NATO". Afirmarea intenției SUA de a se apropia de Taiwan, prin vocea lui Brzezinski, ar putea reprezenta un posibil nou capitol pe agenda globală de securitate cu implicații deosebit de primejdioase. Această situație, într-un scenariu sumbru, ar putea conduce la angrenarea Chinei într-o dispută severă atât pentru SUA, cât şi pentru membrii Alianței. Deocamdată, însă, nu există vreun demers concret din partea membrilor NATO de aprofundare a relațiilor cu această zonă, motiv pentru care afirmațiile academice rămân doar o alternativă idealistă a analiştilor de securitate.

Noul Concept de Securitate al Chinei

În iulie 1998, China furniza o Cartă Albă a Apărării, care în mod autoritar sublinia viziunea acestei ţări asupra ordinii securității Asiei în perioada post Război Rece. Ea numeşte aceasta „nou concept de securitate" care include următoarele elemente:

- cele *Cinci Principii ale Coexistenței Paşnice:* respect mutual pentru integritatea şi suveranitatea teritorială, neagresiunea mutuală, ne-interferența reciprocă în afacerile interne, egalitate şi ajutor mutual şi, nu în ultimul rând, coexistența paşnică;
- în sfera economică, toate statele ar trebui să-şi desfacă piețele unele altora, să elimine inegalitățile şi politicile comerciale discriminatorii, să întărească cooperarea mutuală profitabilă;

• în domeniul multilateralismului, într-o schimbare a poziției avute în deceniul trecut, China îmbrățișează promovarea încrederii şi înțelegerii mutuale prin dialog şi cooperare, stabileşte dispute paşnice, se implică în dialoguri şi cooperare pe probleme de securitate concentrate pe promovarea încrederii (read confidence building measures CBMs); de când securitatea este „mutuală" aceste dialoguri nu vor mai trebui să fie confruntaționale sau țintite împotriva unui stat sau să contravină intereselor de securitate ale altei națiuni;

• un al patrulea element, în ciuda faptului că nu e clar enunțat în Carta Albă din 1998, îl reprezintă creşterea numărului de „parteneriate strategice" ale Chinei cu națiuni cheie şi organizații politico-economice cum ar fi Uniunea Europeană şi ASEAN.

Diferențe şi similitudini de conceptualizare între abordările celor două părți

Ambele concepte de securitate reflectă un entuziasm relativ, dobândit destul de recent, pentru multilateralism în Asia. Spre exemplu, în 1992, în timpul administrației Clinton, politica oficială a Statelor Unite era dispusă să recunoască un rol al securității pentru multilateralism în Asia. Îndoielile persistă, înşiruind neobişnuitele amenințări neîncetate, animozitățile culturale şi istorice ca impedimente fundamentale. Disputa Forumului Regional ASEAN (ARF), singurul forum multilateral real de securitate la acea vreme în Asia, sub apăsarea crizelor economice a scos la iveală temporar fragilitatea acestor instituții.

Aprobarea punctului de vedere chinez cu privire la un for multilateral este de asemenea o nouă dezvoltare relativă. Atacul discuției publice din China ca o amenințare la stabilitatea regiunii de la începutul şi până la jumătatea anilor 1990 şi opoziția statelor unite ale ASEAN-ului împotriva activităților chineze ce au păgubit reciful (Mischief Reef) din Insulele Spratley în 1995 au fost probabil decisive în schimbarea punctului de vedere al Beijingului privind utilitatea dialogului securității multilaterale. Mai înainte, de exemplu, diferite intenții erau privite cu suspiciune – ca o altă oportunitate pentru alții de a ataca politicile Chinei. În mod clar, Beijingul a realizat că țara sa nu-şi va permite prea mult timp să se izoleze de întâlniri regionale dacă îşi analizează propriul caz.

La acea vreme, China părea să prefere o apropiere multilaterală care este orientată către discuții fără angajamente. Ea prescria o apropiere fără obligații în care participanții au oportunitatea să prezinte puncte de vedere, dar fără consens, aşadar nu uneşte participanții la un curs de acțiune specific. Statele Unite pe de altă parte sunt în mod frecvent nerăbdătoare cu stabilirea întâlnirilor şi ar prefera o apropiere orientată pe rezolvarea problemelor.

Ca o aluzie la cele mai multe neînțelegeri fundamentale în conceptele de securitate dintre chinezi şi americani, este sfera de alianțe militare

bilaterale. China este evident că se opune alianţelor militare. Aceste alianțe sunt caracterizate ca reminiscențe ale Războiului Rece; China susține că inițiativele Statelor Unite din ultimii ani de a revigora şi întări alianțele bilaterale sunt de fapt sortite să aducă instabilitate. Pentru a cita din Carta Albă: „Hegemonismul şi politicile de putere rămân principala sursă de amenințare a păcii şi stabilității în lume; mentalitatea Războiului Rece şi … lărgirea blocurilor militare şi întărirea alianțelor militare au adus factori de instabilitate la securitatea internațională …"

China şi noul concept de securitate

- China a fost mult timp nesatisfăcută de sistemul internațional actual. Cea mai mare speranță pentru o lume „multipolară", în care China să fie unul dintre poli, nu s-a înfăptuit, iar noul concept asigură un cadru propice pentru relații politice, economice şi de securitate.
- Conceptul sugerează că această țară poate începe să-şi întrevadă securitatea într-un cadru global, mai degrabă, decât în termeni regionali că este pregătită să devină mai proactivă în încercarea de a modela mediul internațional în modalități ce sunt potrivite pentru interesele sale de securitate.
- Faza incipientă a conceptului este de asemenea o încercare de a prezenta mai mult un început şi o mai mică amenințare prezentă în Asia de Est. Beijingul vrea să dezvăluie amenințările de pe teritoriul chinez şi să fie perceput ca un actor responsabil în Asia.
- Într-un final, conceptul este o reacție la Statele Unite şi la rolul lor declarat ca prezență regională stabilizatoare. Conceptual, Statele Unite au stabilit arena de securitate pentru Asia de Est. Pentru China, nu este timp suficient doar pentru a se opune „hegemonismului" regional al SUA. O viziune alternativă pentru regiune este necesară ca o evidență tangibilă a abilității Chinei de a articula un sistem de securitate, care va continua să furnizeze pace şi stabilitate dacă apropierea Statelor Unite este să fie înlocuită.

Doctrina de securitate a Chinei

Prioritățile doctrinei chineze de apărare sunt multiple, pornind de la cristalizarea puterii prin reunificarea teritoriului, interzicerea amestecului altor puteri care ar contesta statutul central al puterii chineze şi până la consolidarea statutului de mare putere în Asia, îndeosebi prin dezvoltarea economică şi excluderea puterilor exterioare care ar putea contracara sau limita acest proces, îndeosebi amestecul SUA şi chiar al Rusiei.

Pentru China "orice țară vecină care dispune de capacitatea potențială de a contesta ambițiile de putere chineze constituie o amenințare", însă cele mai probabile amenințări pentru China sunt cele generate de conflicte locale,

cauzate în principal de hegemonism, ingerințe militare, economice şi ideologice, intervenționism, conflicte teritoriale pe uscat sau pe mare, rivalități de putere. China se confruntă, de asemenea, şi cu alte amenințări, cum ar fi, spre exemplu, tendințele separatiste ale diferitelor provincii, conflictele interne şi cele de interese. În esență, securitatea pentru chinezi reprezintă mai mult menținerea ordinii interne decât asigurarea stabilității zonale, consolidarea relațiilor frontaliere şi a siguranței persoanei, proprietății, instituțiilor şi națiunii. Aceste amenințări obligă China la o atitudine defensiv-activă, care înseamnă achiziționarea de capacități moderne care sunt, însă, în esența lor, ofensive, China considerând capacitățile militare ca fiind mijloace de presiune diplomatică.

Noul principiu de război al Chinei este acela care implică toate mijloacele, nu doar militare, şi include: manipularea capitalului pieței, invazia viruşilor de calculator, fluctuația ratelor de schimb, manipularea ratelor de credit, controlul media, războiul ecologic, războiul psihologic, contrabanda şi drogurile, războiul cultural, inducerea fricii şi războiul dreptului internațional.

Noua doctrină militară include construirea de noi arme, construirea unei forțe capabile să se angajeze în războiul asimetric, reducerea nivelelor de forță odată cu creşterea calității trupelor la un nivel tehnologic înalt, îndepărtarea organizațiilor tradiționale, înlocuindu-le cu grupuri de luptă.

Chinezii şi-au îmbunătățit arsenalul cu rachete având o acuratețe de 20-30 metri de țintă, rachete de croazieră, opt submarine electrice diesel „kilo-class", cumpărate din Rusia, construite pe design-ul intern „song-class" pentru operațiuni aproape de țărm şi şapte submarine de atac cu puteri nucleare, pentru distanțe mai mari. Au achiziționat, de asemenea, avioane cu capacitate mare de luptă, sateliți optici etc. Obiectivul prioritar este distrugerea superiorității rachetelor navale ale SUA pentru descurajarea autorităților din Taiwan, care beneficiază de sprijinul acordat de SUA.

În timp ce China şi-a menținut o politică împotriva dezvoltării şi distribuirii WMD, în domeniul armelor convenționale a aderat la politica de export de armament, ceea ce a ajutat statele să-şi mărească capacitatea pentru autoapărare legitimă. Cu toate acestea, China rămâne unicul stat nuclear care garantează necondiționat politica sa de a nu folosi sau amenința cu arme nucleare statele nonnucleare şi zonele nucleare libere.

Cheltuielile militare ale Chinei au fost estimate la 60 de miliarde de dolari. Forțele armate au fost reduse în septembrie 2003 cu 500 de mii de soldați, ajungând la sfârşitul anului 2005 la 2,3 milioane de soldați. În timp ce armata va fi diminuată, Forțele Aeriene, Marina şi a doua forță de Artilerie vor fi întărite, scopurile fiind de a câştiga spațiul aerian, culoarele maritime şi capacitatea de contralovitură nucleară, dacă este atacată.

În orice caz, Beijingul a argumentat mărimea bugetului său militar prin faptul că acesta este modest în comparație cu volumul cheltuielilor militare ale unor state dezvoltate precum Marea Britanie, Franța, Japonia şi mai ales Statele Unite. Guvernul chinez a precizat că volumul cheltuielilor militare pentru anul 2006 este prevăzut la cca. 1,4% din produsul intern brut.

În opinia chinezilor, americanii au devenit sclavii tehnologiei şi este foarte greu de învins un adversar care s-a angajat într-un război neconvențional şi de tehnologie joasă, tinzând spre obiective nelimitate, deşi sunt siliți să plătească prețul accidentelor.

Pentru a evita o decădere economică națională datorită înarmării excesive, China încearcă să găsească o noua cale, regăsită în cele *opt principii*:

- omnidirecționalitatea – eliminând diferențele în ceea ce este şi ceea ce nu este câmpul de luptă;
- sincronizarea – înlocuirea fazelor de acțiune militară cu simultaneitatea;
- limitarea obiectivelor – obiectivele trebuie întotdeauna să fie mai mici decât măsurile folosite în realizarea lor;
- măsuri nelimitate – tot ceea ce este disponibil trebuie să fie folosit pentru realizarea scopurilor limitate;
- asimetria – găsirea celui mai sensibil punct al adversarului şi lovirea lui pe neaşteptate;
- consumul minim – să fie extrem de economă în cheltuielile forțelor;
- coordonarea multidimensională – coordonarea diferitelor forțe armate în diferite sfere de activitate;
- reglarea şi controlul întregului proces – stabilirea unui feedback şi un sistem de revizuire.

Un scop major este construirea de relații care să consolideze cât mai mult posibil o voce multilaterală (Rusia, statele din Organizația de Cooperare Shanghai, Iran, Brazilia, Venezuela, Cuba, Vietnam, Laos, Cambodgia), în opoziție cu unilateralismul SUA. Aceasta nu înseamnă construirea unui nou sistem de alianțe, ci mai ales pericolul în care se afla statele cu politici paralele primare.

De asemenea, China percepe ca amenințare atitudinea politică a Japoniei în zonă, parteneriatul americano-nipon, precum şi parteneriatul strategic între India şi SUA. Totuşi, China, Japonia, Coreea de Sud şi Rusia alcătuiesc Forumul Asiei de Nord-Est, care vizează realizarea unei rezerve strategice de petrol prin exploatarea hidrocarburilor din Siberia Orientală şi din Extremul Orient.

Taiwanul este considerat o insulă chineză rebelă, care amenință doar ideologic China, prin regimul democratic din insulă. Strategia chineză cu

privire la Taiwan rămâne una indirectă, predominant politică, nu însă şi ideologică, dorind să oprească separarea şi să promoveze reunificarea.

La nivel politic, Carta Albă arată foarte clar că doctrina strategică curentă este antihegemonică şi multipolară în orientare, şi nu este direct îndreptată împotriva unui adversar specific. Mare parte din document arată că Rusia este aliatul strategic principal, în timp ce SUA este identificată ca un teritoriu bolnav care împiedică prin activitățile sale geopolitice, lupta Chinei împotriva terorismului.

Pe un plan mai larg, SCO este un grup economic care urmăreşte limitarea influenței americane în spațiul Asiei Centrale. În ultimii ani, penetrarea SUA în spațiul ex-sovietic a stârnit o vie îngrijorare la Moscova, dar şi la Beijing. Războiul din Afganistan - camuflat într-un război de „eradicare a terorismului taliban" (talibanii fiind aduşi la putere chiar de Administrația Clinton în 1996) a realizat de fapt unul dintre scopurile principale de după 1990 ale geopoliticii americane: deplasarea pentru prima dată de forțe militare ale Statelor Unite în fostele teritorii sovietice din Asia Centrală şi dominarea militară a unei zone cu resurse naturale fabuloase.

Bejingul are interese vitale şi în Iran. În octombrie 2004, China a semnat cu Iranul o înțelegere de 70 de miliarde de dolari pentru 51% din producția celui mai important puț petrolifer marin al Iranului.

Rusia şi China au invitat India si Pakistanul la reuniunea SCO, oferindu-le o garanție - pe termen lung - de acces la resurse petroliere şi de gaze naturale. India şi Pakistanul mai sunt interesate şi de construirea unui gazoduct din Iran către țările lor.

Dacă privim retrospectiv percepțiile Indiei asupra Chinei înregistrate în 30 noiembrie 2001, în cadrul unui raport bilateral, observăm că sunt totuşi o serie de temeri şi dispute cu privire la rolul fiecărui stat în regiune. Conform unei liste de participanți, sunt trei percepții identificate despre China în gândirea strategică indiană. Cei mai mulți indieni au căzut în „concepția cursului principal" că în termen apropiat China nu constituie o amenințare militară, dar aceasta este incertă pe termen lung, iar India trebuie să se apere împotriva viitoarei puteri protectoare a Chinei în regiune. Cei care au propus această concepție cred că ambele părți au lucrat pentru îmbunătățirea relațiilor din ultimii ani, începând cu 1980, prin vizite statale ale liderilor ambelor părți, diverse înțelegeri minore şi aşa mai departe.

De asemenea, participanții au susținut că în ciuda impedimentelor sigure, disputele pentru graniță se mențin de la conflictul din 1962 care a fost reglat pentru a asigura un statut minoritar legal în relațiile India – China. Un motiv de îngrijorare îl reprezintă impactul care-l va avea asupra celor două state continuarea relațiilor de prietenie între China şi Pakistan, dar care poate fi rezolvat printr-un dialog între India şi China. Totuşi, această concepție ar

putea înregistra o întorsătură pozitivă în relațiile India – China din ultimii ani, dar totodată s-ar şi putea opune pe termen lung, dacă China ar decide să-şi sporească influența în regiune. Sentimentul răspândit în India este acela că R.P. Chineză a stabilit o structurare sigură pentru dezvoltarea economiei, şi nu va permite nimănui să-i împiedice misiunea de-a lungul acestei perioade.

Este destul de neclar cât va dura această perioadă şi India nu este sigur dacă, odată ce China se simte confortabil cu statutul economic legal pe care l-a dobândit, liderii ei vor fi pregătiți să impună suficient de bine puterea politică şi militară a Chinei în regiune.

Această mare majoritate a indienilor au însă scopuri comune politice şi militare cu chinezii, în special datorită faptului că dominația americană în regiunea Asia-Pacific nu trebuie să continue.

De la stabilirea „parteneriatului strategic" SCO, schimburile comerciale între Rusia şi China au înregistrat un salt spectaculos. În anul 2005 se aştepta ca aceste schimburi să fie cu 20% mai mari decât în 2004, când au atins cifra record de 21,2 miliarde de dolari. Se estimează că schimburile comerciale între Rusia şi China vor atinge în jurul anului 2010 circa 80 de miliarde de dolari. Numai la petrol, în cursul lui 2005, China şi-a mărit importurile din Rusia cu 50%, atingând 70 de milioane de barili. De altfel, China a investit 6 miliarde de dolari numai în compania petrolieră rusă „Rosneft".

Un interes special pentru China îl reprezintă regiunea Siberia, unde se află aproape jumătate din rezervele de petrol ale Rusiei şi 70% din cele de cărbune. Autoritățile ruse au anunțat că, în primele cinci luni din 2005, au exportat în China 3 milioane de tone de petrol din Siberia de Est, cu 37% mai mult ca anul trecut.

Pentru a facilita importurile de petrol rusesc, Beijingul a participat la construcția unui uriaş oleoduct din Siberia către provinciile din nord-estul Chinei. Pe lângă legăturile economice, Rusia şi China şi-au dezvoltat şi legăturile militare. Primul exercițiu militar comun ruso-chinez, care are o mare importanță pentru geopolitica Asiei Centrale, s-a desfăşurat în luna august, în China, cu participarea a 2.000 de militari ruşi.

BIBLIOGRAFIE

Buzan Barry and Ole Waever, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, MA: Cambridge University Press, 2002.

Bai Chong-En, *The Domestic Financial System and Capital Flows: China*, 2006.

Background paper for Dancing with Giants: China, India, and the Global Economy, Institute for Policy Studies and the World Bank, Washington, DC.

Bergsten C. Fred, Bates Gill, Nicholas Lardy, and Derek J. Mitchell, *China: The Balance Sheet: What the World Needs to Know Now about the Emerging Superpower,* New York: Public Affairs/Institute for International Economics/ Center for Strategic and International Studies, 2006.

United States of America, Department of Defense, Annual Report to Congress, *Military Power of the People's Republic of China*, 2006.

Hlihor Constantin, *Geopolitica şi geostrategia în analiza relațiilor internaționale contemporane*, 2005.

Kee Hiau Looi, Alessandro Nicita, and Marcelo Olarreaga, *Estimating Trade Restrictiveness Indices,* World Bank Policy Research Working Paper WPS 3840, Washington, DC, 2006.

Krumm K. and H. Kharas, *East Asia Integrates: A Trade Policy Agenda for Shared Growth,* Washington, DC: World Bank, 2004.

Harry G. Broadman, *Africa's Silk Road: China and India's New Economic Frontier*, 2006.

Martha Lagace, *It's India above China in New World Order*, 2003.

https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ch.html

http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/southasiaext/indiaextn/

http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/eastasiapacificext/chinaextn/

http://www.amazon.com/Making-Sense-Chindia-Reflections-China/

http://www.britannica.com, Encyclopedia Britannica Online

http://hdr.undp.org/reports/global/

COMPONENTA DE SECURITATE A ORGANIZAȚIEI DE COOPERARE DE LA SHANGHAI

THE SECURITY COMPONENT OF THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION

Mr. Wei TIAN*
Statul Major General, Beijing
China

Organizaţia de Cooperare de la Shanghai (O.C.S) este o organizaţie interguvernamentală permanentă, înfiinţată la 15 iunie 2001 la Shanghai (China). Cooperarea în domeniul securităţii a O.C.S. este efectuată numai în domeniul securităţii interne reciproce, nu reprezintă nici o ameninţare pentru alte ţări şi organizaţii internaţionale şi regionale, în schimb aduce o contribuţie importantă pentru protejarea securităţii şi a stabilităţii regionale şi ale statelor membre.

În momentul actual, prioritățile de cooperare în domeniul securităţii sunt: lupta împotriva terorismului, a separatismului şi a extremismului, lupta antidrog, lupta împotriva criminalităţii organizate transnaţionale.

The Shanghai Cooperation Organization (SCO) is a permanent intergovernmental organization, founded on 15th June 2001, in Shanghai (China). SCO's cooperation in the security field is undertaken only in internal mutual security and it does not pose a threat to other countries and international or regional organizations. In addition, it contributes immensely to protecting security and stability in the region.

Currently, the cooperation priorities in the field of security are as follows: the fight against terrorism, separatism and extremism, the war against drug trafficking and transnational organized crime.

Cuvinte cheie: Organizaţia de Cooperare de la Shanghai, criminalitate organizată transnaţională, ameninţare teroristă.
Keywords: *Shanghai Cooperation Organization, transnational organized crime, terrorist threats.*

Scurtă introducere la Organizaţia de Cooperare de la Shanghai

Organizaţia de Cooperare de la Shanghai (O.C.S) este o organizaţie interguvernamentală permanentă, care a fost înfiinţată la 15 iunie 2001 la Shanghai (China) de către Republica Kazahstan, Republica Populară Chineză,

* e-mail: *doruwei@hotmail.com*

Republica Kârgâzstan, Federaţia Rusă, Republica Tadjikistan şi Republica Uzbekistan. Obiectivele principalele ale O.C.S sunt: consolidarea încrederii reciproce şi a relaţiilor de bună vecinătate între ţările membre; promovarea cooperării eficiente în domeniul politic, comercial economic, ştiinţifico-tehnologic, cultural, precum şi al educaţiei, energiei, transporturilor, turismului, protecţiei mediului etc.; efectuarea eforturilor comune pentru menţinerea şi asigurarea păcii, a securităţii şi a stabilităţii în regiune, stabilirea unor noi reguli politice şi economice internaţionale.

Consiliul şefilor de stat, cel mai înalt organ din O.C.S., se întruneşte o dată pe un an pentru stabilirea şi adoptarea unor decizii privind toate activităţile importante. Consiliul Şefilor de Guvern se întruneşte o dată pe an, iar în cadrul acestuia se discută şi se cercetează problemele de cooperare multilaterală la nivel strategic în cadrul organizaţiei, se rezolvă probleme importante şi urgente de cooperare în diferite domenii şi se adoptă bugetul anual al organizaţiei.

Pe lângă cele două sesiuni, mai există reuniuni la nivel de Parlament, cea de secretari ai Consiliilor de Securitate şi de miniştri.

Consiliul naţional de coordonare al statelor membre O.C.S este responsabil de coordonarea interacţiunilor în cadrul O.C.S. mai are două organisme permanente – Secretariatul din Beijing şi comitetul executiv regional contra terorismului din Taşkent.

Liderii celor două organisme sunt numiţi de către Consiliul şefilor de stat şi au o perioadă de lucru de trei ani. De la 01.01.2007 aceste posturi sunt deţinute de Bolat K. Nurgaliev (Kazahstan), şi Myrzakan U. Subanov (Kyrgyzstan).

Statele membre ocupă un teritoriu de aproximativ 30.189.000 de kilometri pătraţi, suprafaţă care reprezintă trei cincimi din continentul Eurasia, şi au o populaţie 1,5 miliarde de oameni, ceea ce reprezintă un sfert din populaţia planetei.

Comitetul Executiv Regional Contraterorismului este un organism permanent al O.C.S. cu sediul din Taşkent, capitala Uzbekistanului. Atribuţiile şi îndatoririle principalele sunt:

1. menţinerea unor relaţii de lucru cu instituţiile competente din statele membre şi cu organizaţiile internaţionale pentru rezolvarea problemelor privind combaterea terorismului, a separatismului şi a extremismului;
2. la cererea statelor membre, pregătirea, desfăşurarea şi efectuarea exerciţiilor militare şi a operaţiunilor de căutare şi a altor activităţi în domeniul luptei împotriva terorismului, separatismului şi extremismului;
3. redactarea în comun a documentelor juridice internaţionale, privind combaterea şi lupta împotriva terorismului, separatismului şi extremismului;

4. colectarea şi analizarea informațiilor care vin din toate statele membre, formarea şi completarea bazelor de date referitoare la antiterorism;
5. formarea în comun a unui sistem de rezolvare a problemelor de amenințare din cauza globalizării;
6. pregătirea şi organizarea conferințelor ştiințifice de schimb de experiență în domeniul combaterii terorismului, separatismului şi extremismului.

Directorul C.E.R.C-ului este numit de către Consiliul şefilor de state membre, perioada de lucru a directorului fiind de trei ani.

Activitățile C.E.R.C. se desfăşoară în conformitate cu Carta O.C.S. şi cu Convenția de la Shanghai privind combaterea terorismului, separatismului şi extremismului.

Cooperarea în domeniul securității ale O.C.S.

De la înființarea O.C.S, cooperarea fructuoasă în domeniul securității aduce o contribuție importantă pentru a proteja securitatea şi stabilitatea regională ale statelor membre.

Cooperarea în domeniul securității a început cu Organizația "Shanghai cinci" în domeniul securității frontierelor. În 1996, cinci şefi de stat (China, Rusia, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan) au participat la primul summit la Shanghai, unde au hotărât să consolideze încrederea militară în zonele de frontieră comună. În anul următor, au semnat acordurile de reducere a forțelor militare în zona de frontieră.

Pe baza încrederii reciproce, prin intermediul consultărilor egale, China a rezolvat toate problemele legate de cei 7.000 de km de frontieră cu Rusia, Kazahstan, Kârgâzstan Tadjikistan. În momentul de față, frontiera dintre China şi cele patru țări a devenit frontieră de bună vecinătate şi prietenie, aspect de o foarte mare importanță pentru stabilitatea şi dezvoltarea regională.

În momentul actual, prioritățile de cooperare în domeniul securității prezintă trei aspecte: antiterorism, antidrog, lupta împotriva criminalității organizate transnaționale.

Cooperarea în domeniul securității a O.C.S. este efectuată numai în domeniul securității interne reciproce, nu reprezintă nicio amenințare pentru alte țări şi organizații internaționale şi regionale.

De la înființare, menținerea păcii regionale, a securității şi a stabilității este scopul determinat al organizației, misiunea de a lupta împotriva terorismului, a separatismului şi a extremismului fiind o prioritate. În ultimii ani, O.C.S. a făcut multe lucruri în domeniul apărării şi a securității, în special în domeniul luptei împotriva terorismului. În statele membre au avut loc multe exerciții comune.

În acelaşi timp, statele membre au o cooperare în ceea ce priveşte schimbul de informaţii despre antiterorism şi asistenţa juridică reciprocă. Aceste măsuri consolidează capacitatea statelor membre de cooperare comună pentru combaterea terorismului şi menţinerea păcii şi stabilităţii regionale.

Frontiera dintre Afganistan şi unele ţări din Asia Centrală prezintă o importanţă sporită pentru traficul de droguri. Pentru a consolida cooperarea în lupta împotriva traficului de droguri şi a altor activităţi criminale produse din cauza traficului de droguri (spălarea de bani, traficul de arme) în această zonă, în anul 2006, în cadrul trupelor de frontieră ale statelor membre s-a stabilit o întâlnire periodică în zonele de frontieră.

Statele membre ale Organizaţiei au semnat acordul de cooperare antidrog şi sprijină activ guvernul afgan în combaterea traficului de droguri, precum şi realizarea păcii şi reconstrucţiei. În 2005, Organizaţia de Cooperare de la Shanghai a stabilit un grup de legătură cu Afganistanul pentru cooperarea în domeniul luptei împotriva traficului de droguri. În 2006, preşedintele afgan Hamid Karzai a fost invitat la summit-ul care a contribuit la promovarea activităţi regionale de luptă antidrog.

La 29 aprilie 2009 la Moscova a avut loc o întâlnire a miniştrilor apărării din statele membre. La această întâlnire, participanţii au evaluat situaţia în domeniul securităţii internaţionale şi regionale, au discutat problemele privind consolidarea cooperării în domeniul apărării şi al securităţii. La sfârşitul întâlnirii, au aprobat Planul de cooperare între ministerele apărării din statele membre pentru perioada 2010-2011, potrivit căruia, în următorii doi ani, toate părţile vor consolida în continuare dialogul şi vor iniţia consultări în domeniul apărării şi securităţii, vor pregăti şi organiza în comun activităţi de combatere a terorismului şi exerciţii militare.

Grupul SCO - denumit şi „Shanghai Five" – reprezintă un „parteneriat strategic", în primul rând, între Rusia şi China, parteneriat ce are în vedere mai ales exploatarea în comun a imenselor resurse de petrol şi gaze naturale din zona Asiei Centrale.

Noile raporturi ruso-chineze au la bază Tratatul de bună vecinătate, prietenie şi cooperare semnat la Moscova în 16 iulie 2001. Alături de acest tratat, Rusia, China şi India au identificat şi alte zone de interes comun, în decembrie 2002:

- colaborarea cu zona de comerţ liber a statelor ASEAN;
- întărirea relaţiilor cu Statele Unite şi Japonia;
- rezolvarea problemelor de frontieră;
- normalizarea relaţiilor Rusiei şi Chinei cu India.

Tratatul semnat la 16 iulie 2001 stabileşte un cadru legal internaţional al colaborării Rusiei cu China, oferă o bază nouă pentru parteneriatul ruso-chinez în viitor şi pune bazele unei stabilităţi în Asia Centrală şi de Est.

Pentru a asigura stabilitatea în centrul Eurasiei, Rusia şi China au înfiinţat un parteneriat cu statele din Asia Centrală, foste sovietice. Astfel a apărut Shanghai Five, o alianţă care grupează - alături de Rusia şi China - încă trei republici ex-sovietice: Kazahstan, Kirgizstan şi Tadjikistan. În 15 iunie 2001 la acest parteneriat a aderat şi Uzbekistanul, iar „Shanghai Five" a devenit „Shanghai Cooperation Organization" (SCO), cu sediul la Beijing. Mongolia, India, Iranul şi Pakistanul şi-au manifestat interesul faţă de SCO. Un aspect interesant al summit-ului din 2005 al SCO a fost invitarea la reuniune – în calitate de observatori – a Iranului, Indiei şi Pakistanului, la cererea acestor ţări.

Începând cu iulie 2005, autorităţile de la Moscova şi Beijing au început să transforme reuniunea OCS într-un instrument de contracarare a influenţei din ce în ce mai mari a SUA în Asia Centrală, iar în prezent atenţia este concentrată mai degrabă asupra Washingtonului decât asupra statelor membre OCS. Influenţa SUA în Asia Centrală reprezintă un motiv de îngrijorare atât pentru Rusia, cât şi pentru China, însă din motive distincte. Moscova consideră prezenţa militară, interacţiunea economică şi amestecul politic al Washingtonului ca făcând parte din eforturile acestuia de a diminua influenţa regională şi de a submina aspiraţiile Federaţiei Ruse de a redeveni o putere globală. Beijingul consideră prezenţa americană drept o ameninţare la adresa securităţii energetice chineze, în contextul în care Washingtonul deţine deja controlul asupra căilor maritime dintre Orientul Mijlociu şi China, în timp ce o puternică prezenţă americană în Asia Centrală ameninţă rutele terestre prin care sunt furnizate Chinei resursele energetice.

BIBLIOGRAFIE

Buzan Barry and Ole Waever, *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge, MA: Cambridge University Press, 2002.

Bai Chong-En., *The Domestic Financial System and Capital Flows: China*, 2006.

National conditions of China, The Training Department, National Defense University, June 2001.

Background paper for Dancing with Giants: China, India, and the Global Economy, Institute for Policy Studies and the World Bank, Washington, DC.

https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ch.html

http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/southasiaext/indiaextn/

http://web.worldbank.org/wbsite/external/countries/eastasiapacificext/chinaextn/

http://www.amazon.com/Making-Sense-Chindia-Reflections-China/

http://hdr.undp.org/reports/global/

THE JORDANIAN POINT OF VIEW ON THE MIDDLE EAST PEACE AND ON WAR AGAINST TERRORISM

PUNCTUL DE VEDERE AL IORDANIEI ÎN PRIVINȚA PĂCII DIN ZONA ORIENTULUI MIJLOCIU ŞI A RĂZBOIULUI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

Lt.col.drd. Saber ALKHALIFAT*
Iordania
Maj. Awad DALALAH
Iordania

Jordan believes that peace option in the Middle East must be the only strategic choice on the conflicts in the Palestinian region, in order to ensure dignity and a free life for all the people in the area. The international community should assume its responsibilities in finding the right and proper solution for the Palestinian-Israeli conflict and in achieving a permanent security and stability in the area.

Jordan assumes a moderate and balanced position in dealing with the various issues of this region, and believes that peace option and negotiation are the only ways to settle the Palestinian Cause. Without solving this problem, violence eruptions could take place any moment, therefore the Middle East area should be cleared up of weapons of mass destruction. International cooperation on the war against terrorism must be a hard core issue, in order to realize a stable peace for all.

Iordania consideră că alegerea păcii e singura cale de ales în conflictele din zona palestiniană, pentru a asigura demnitatea şi o viaţă liberă întregii populaţii din zonă. Comunitatea internaţională ar trebui să-şi asume responsabilităţile în găsirea unei soluţii corecte şi potrivite în conflictul israeliano-palestinian , precum şi în stabilirea unei păci şi stabilităţi permanente în zonă.

Iordania îşi asumă o poziţie moderată şi echilibrată în evenimentele din zonă, şi crede că singurele căi spre rezolvarea Problemei Palestiniene sunt pacea şi negocierea. Dacă această problemă nu este rezolvată, pot avea loc în orice moment eruperi ale violenţei, motiv pentru care armele de distrugere în masă ar trebui eradicate din zona Orientului Mijlociu. Cooperarea internaţională în războiul contra terorismului este o cerinţă stringentă pentru a putea fi asigurată o pace stabilă pentru toată lumea.

Keywords: The Jordanian - Israeli Peace Treaty, Palestinian-Israeli Conflict, holy places, terrorism.

Cuvinte cheie: *Tratatul de Pace iordaniano-israelian, conflictul palestiniano-israelian, locuri sfinte, terorism.*

* e-mail: *khalifatsaber@yahoo.com*

Jordan believes that peace in the Middle East must be the strategic choice for all peoples of the area. In order to ensure dignity and free life for the coming generations and realization of development in all sectors.

Jordan sees that the international society should assume its responsibilities in resolving the Palestinian issue which is considered the core issue in the region, where the just and the lasting solution of this issue will remove the congestion state and violence reasons and the response violence, this solution must also include the postponed issues e.g. (borders, refugees, Jerusalem and water).

Jordan also sees that the peace full solution in the area must be comprehensive through having the international community pushing the peace operation on the other tracks to create a secure and stable environment that allow the peoples to cooperate and understand each other.

Jordan also sees that the Middle East area should be clear of weapons of mass destruction and to cooperate in the war against terrorism to realize peace and stability for all.

The Jordanian – Israeli Peace Treaty

The Jordanian – Israeli negotiations had started since Madrid conference on 30/10/99 in the Orient Palace in the Spanish Capital Madrid. On 25 June 1994 Washington declaration was reached in which the state of war was terminated between Jordan and Israel and peace has started, the negotiations ended by achieving the Jordanian – Israeli Peace treaty which was signed on 26/10/1994.

This treaty included the following fire principle that governs the agenda of the joint understanding between two parts:

- Seeking to achieve a comprehensive and just peace between Israel and its neighbors.
- Continue the negotiations to reach peace according to the Security Council resolutions 242 and 338.
- Observe Jordan historic role in the holy places in the current and future times.
- The mutual recognition of sovereignty, unity of terrain and political and dependence.
- Achieving permanent security and develop relations which aim to pass the psychological barriers and be relieved from war heritage.

Viewpoint of Jordan in Ending the Palestinian-Israeli Conflict

- Jordan believes of Peace as a strategic option between all parties.
- The basic foundation of war on terror and abolishing counter violence lies in solving the central cause in the Middle East as His Majesty King Abdullah II confirmed many times.

- Jordan believes that the right and proper solution for the Palestinian –Israeli conflict is on the basis of two independent states which come through dialogue and negotiation away from the language of force and violence.
- Finding a just, comprehensive, and permanent solution and achieving security and stability in the region requires restoring the rights of its people, establishing a viable Palestinian State, and the withdrawal of Israel from the occupied territories to the established borders of 4 June 1967.
- Establishing a Palestinian state on the Palestinian national soil with Jerusalem as the capital of this state is considered a high Jordanian national interest.

The Jordanian Role in War on Terrorism

a. Jordan was one of the first countries affected by terrorism. The beginning was the assassination of Martyr King Abdullah I while he was on his way to pray at AL-Aqsa Mosque. After that, a number of terrorist operations against Jordan followed, from the assassination of Prime Minister Haza AL-Majali, the assassination of Prime Minister Wasfi AL-Tal to Aqaba and Amman Hotels terrorist explosions on 9 November 2005.

- These terrorist actions will never deter Jordan with its wise Hashemite leader ship from playing the role in which we believe in fighting terror and extremist groups, for Jordan holds the Islamic and Arab nations Message to the whole world which is clearly manifested in launching Amman Message and hosting the First Islamic International Conference in Amman. In addition to these efforts, His Majesty's continuous tours all over the world carrying and conveying the real picture of Islam reflecting the truth of this religion as opposite to the ideas reflected by those who are not true Muslims.
- Jordan has established a Counter-Terrorism Center to train special units on how to deal and counter such operations whatever the type and the source is.
- Jordan exchanges information regarding detecting and abolishing of terrorist operations with the brotherly and friendly nations within the War on Terror system.
- Jordan participates, and through the concerned establishments, in this important issue and on all local, regional and international levels to achieve a more secure and stable world.

- Jordan sees that such thoughts of accusing others of blasphemy is not related to Islam and it is unacceptable for a Muslim to accuse another of blasphemy and waste his blood whatever the motives are for who kills a Muslim intentionally will lead an immortal life in hell.

The Role of Jordan in the Security and Stability of the Middle East

Jordan assumes a moderate and balanced position in dealing with the various issues of this region, and believes that peace option and negotiations is the only way to settle different conflicts, and the central cause and basis of conflict in the region is the Palestinian Cause. Without solving this problem, the region will be viable to violence eruption any moment. The Jordanian point of view in such matters is as follows:

Palestine. Jordan views the Palestinian Question as the axial, historical and the basis of the conflict in the Middle East. So, Jordan is seeking solutions that contribute in ending the Arab-Israeli Conflict resulting in Israel's withdrawal from the 1967 Occupied Territories and the foundation a Palestinian State with Jerusalem as its capital and the return of the Palestinian Refugees.

Iraq. The Jordanian policies regarding Iraq stem from a national background. So, Jordan spends every possible effort to ease the suffering of the Iraqis and support the efforts aiming at helping the Iraqi people to determine their future by themselves and the withdrawal of foreign forces from Iraq as soon as possible. This will make it easier to build the new Iraq.

Lebanon. Jordan had a great role in ending the Israeli aggression against Lebanon during the recent war, and establishing a military field hospital to ease the crisis. In addition to calling for lifting the Israeli blockade with the necessity of finding solutions for unsolved issues between the two countries and on top is the occupied Shab'a Farms and the exchange of POWs which is the basis of the problem and return to the normal situation.

Syria. Jordan has very good and strong relations in all fields with the brotherly Syria. Jordan always emphasizes its support for Syria to indulge in peace negotiations with Israel in order to restore its rights and on top the occupied Golan Heights.

Iran. Concerning the Nuclear File of Iran, Jordan believes that the use of force to solve this issue will lead the region to catastrophic results, where this region cannot withstand any military operation. So, the Iranian issue requires to go on with the peaceful method and negotiations.

ELEMENTE ALE PROCESULUI DE TRANSFORMARE A ARMATEI ROMÂNIEI DUPĂ INTEGRAREA ÎN NATO ŞI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

ELEMENTS OF THE ROMANIAN MILITARY TRANSFORMATION PROCESS AFTER THE NATO AND EUROPEAN UNION'S JOINING

Lt.col.dr. Laurenţiu-Cristian DUMITRU*
Ministerul Apărării Naţionale

Noile frontiere ale NATO şi ale Uniunii Europene, de la începutul secolului al XXI-lea, au reclamat demersuri comune de securitate pentru a preveni şi a combate noile riscuri şi ameninţări.

În ultimii ani, organismul militar românesc a parcurs transformări de ordin structural, generate de continua schimbare a mediului de securitate internaţional şi a fost influenţat decisiv de aderarea României la NATO şi Uniunea Europeană.

The new NATO and EU's frontiers, from the beginning of the XXIst century has requested common secure actions in order to prevent and combat the new risks and threats.

In the last years, the Romanian military has transformed its structure because of the ongoing change of the international security environment and of Romania's joining NATO and EU.

Cuvinte cheie: Plan de acţiune pentru aderare, proces de transformare, reformă, integrare.

Keywords: *Membership Action Plan, transformation process, reform, integration.*

Înainte de anul 1989, ca în majoritatea statelor din Europa, organismul militar românesc se prezenta ca o armată de masă, bazată pe conscripţie şi înzestrată în principal cu tehnică de luptă depăşită atât fizic, cât şi moral. Era modelul unei armate specifice perioadei Războiului Rece, când se manifesta temerea unui posibil conflict major în Europa. Imediat după sfârşitul perioadei bipolare, a fost declanşată reforma sistemului militar, corelată

* e-mail: *laurcristidumitru@yahoo.com*

principiilor complexe ale luptei moderne şi resurselor avute la dispoziție. Armata, ca subsistem al societății românești, a evoluat odată cu aceasta, menținându-şi scopul fundamental de a garanta suveranitatea şi independența statului, integritatea teritorială a țării şi democrația constituțională[1].

Simultan cu pregătirea pentru integrarea în NATO, asigurarea continuității reformelor interne pentru a răspunde principalelor obiective de securitate națională a rămas o prioritate. În perioada de tranziție, România s-a concentrat pe esența reformei, conectată efortului de a deveni un participant credibil în cursa aderării la NATO. Eforturile în acest sens au vizat modalități de a acționa ca un aliat *de facto* în flancul sudic al Alianței Nord-Atlantice şi în contextul campaniei antiteroriste la nivel global. România şi-a îmbunătățit gradual valoarea adăugată la capabilitățile Alianței Nord-Atlantice, având ca direcții stabilitatea, reforma şi integrarea. Toate acestea au acționat ca un catalizator pentru schimbările instituționale şi conceptuale la nivelul securității naționale. Deşi nu reprezintă o misiune complet nouă pentru forțele armate, diplomația apărării s-a extins în noul mediu de securitate, incluzând programe de cooperare şi creştere a securității şi încrederii în plan regional şi global[2].

Noile frontiere ale Alianței Nord-Atlantice şi ale Uniunii Europene, de la începutul secolului al XXI-lea, au reclamat o acțiune comună de securizare pentru prevenirea şi combaterea amenințărilor teroriste, a pătrunderii şi traficării în spațiul unic de securitate a armamentelor, munițiilor, drogurilor şi a proliferării crimei organizate, construirea unui răspuns politic şi strategic eficace la amenințările tot mai ample din mediul de securitate continental şi global[3]**.**

Analizând mediul de securitate global, se remarcă faptul că procesul de extindere a spațiului de democrație şi stabilitate a dobândit o relevanță specifică. Lărgirea NATO a constituit o componentă majoră a unui proces strategic mai larg în care centrul de interes al Alianței Nord-Atlantice se translatează treptat în contextul noilor evoluții internaționale. O multitudine de deficite şi elemente de incertitudine dispersate se manifestă într-un spațiu geografic extins, din zona lărgită a Mării Negre, Caucaz şi Asia Centrală, până în zona Orientului Mijlociu.

Terorismul şi proliferarea lui se adaugă problemelor relaționate de crima organizată, conflictele înghețate şi insecuritatea energetică. Situația conflictuală din Orientul Mijlociu a generat proliferarea terorismului internațional, iar incertitudinea politică şi de securitate din zona Caucazului a creat dificultăți pentru tranzitul resurselor energetice existente.

---

[1] *Constituția României*, art. 118, al. 1, R.A. Monitorul Oficial, Bucureşti, 2003.

[2] George Cristian Maior, *Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Editura RAO, Bucureşti, 2009, pp. 108-110.

[3] Vasile Popa, Nicolae Dolghin, *NATO şi UE. Determinări şi finalități*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004, p. 5.

Proximitatea geografică a României față de aceste zone relevă importanța abordării oportune a acestor amenințări. Noii membri au adus în cadrul Alianței Nord-Atlantice o dimensiune superioară de cunoaştere a problemelor specifice regiunilor lor şi o percepție nouă asupra riscurilor şi amenințărilor manifeste în aceste areale geografice. Există uneori tendința de a minimaliza rolul Alianței Nord-Atlantice în stabilizarea zonei Balcanilor. Fără intervenția din Bosnia-Herțegovina şi Kosovo, războaiele din fostul spațiu iugoslav ar fi afectat semnificativ procesul de integrare europeană şi euroatlantică[4].

Astfel, desfăşurarea în spațiul Europei de Sud-Est a unor misiuni comune NATO-Uniunea Europeană a reprezentat un element de promovare şi prezervare a stabilității politice şi de securitate în regiune.

Totodată, a marcat asumarea de către Uniunea Europeană a unor responsabilități sporite politice, economice şi de securitate, fapt ce a determinat reducerea treptată a prezenței NATO în Balcanii de Vest şi specializarea Alianței Nord-Atlantice în sprijinirea reformelor structurilor militare ale statelor din zonă.

În acest sens, România îşi aduce contribuția la întărirea securității regionale cu capacități şi structuri nominalizate din cadrul forțelor operaționalizate, evaluate şi destinate pentru misiunile NATO. Aceste forțe sunt destinate şi pentru misiuni ale Uniunii Europene, constituite pe principiul complementarității misiunilor, în baza aranjamentelor „Berlin Plus".

Prezentând gama acțiunilor colective la care poate participa Armata României, acestea au următoarea configurație: acțiuni de apărare colectivă, în cadrul NATO, pentru respingerea unei agresiuni împotriva României sau a aliaților săi, conform articolului 5 din Tratatul de la Washington; operații de răspuns la crize *(Crisis Response Operations)*, care pot fi operații non-articol 5, în cadrul NATO sau în cadrul unor coaliții ad-hoc, pentru a sprijini aliații şi partenerii în lupta împotriva terorismului şi pentru asigurarea stabilității internaționale, sub mandat ONU sau OSCE; operații conduse de Uniunea Europeană, în baza angajamentelor privind Politica Europeană de Securitate şi Apărare – PESA; exerciții militare multinaționale.

Acțiunile de apărare colectivă în cadrul NATO sunt statuate de prevederile articolului 5 al Tratatului de la Washington, potrivit căruia o agresiune îndreptată asupra oricărui membru al Alianței Nord-Atlantice este considerată o agresiune împotriva Alianței.

Odată cu admiterea României ca stat membru cu drepturi depline în NATO, politica de apărare națională a dobândit un caracter proactiv mai pronunțat. Astfel, responsabilitățile României nu se mai limitează la politici care asigură apărarea teritoriului național ori la diplomația preventivă, ci şi la

[4] George Cristian Maior, *op.cit*, pp. 132-135.

politici care promovează şi sprijină stabilitatea globală în orice regiune în care NATO are misiuni.

Până la sfârşitul anului 2015, România va pune la dispoziția Alianței Nord-Atlantice forțe complet operaționalizate, în conformitate cu prevederile cuprinse în Chestionarul de Planificare a Apărării şi angajamentele asumate.

Conceptul apărării colective impune ca România să dezvolte în continuare capacitățile deja existente, pentru a se opune amenințărilor care apar în interiorul, în vecinătatea sau în afara teritoriului NATO[5].

În calitate de membru al Uniunii Europene, România s-a asociat pozițiilor, declarațiilor, demersurilor şi acțiunilor comune, implicându-se activ în procesul de structurare şi operaționalizare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare – PESA.

În cadrul dialogului politico-militar, România a participat la reuniunile Comitetului Militar şi ale Statului Major ale Uniunii Europene, susținând consolidarea dialogului NATO-Uniunea Europeană pe probleme de capabilități, în cadrul oferit de *NATO-EU Capability Group*.

Totodată, România va continua să se implice sporit în programele şi în proiectele inițiate de Uniunea Europeană pe această dimensiune, precum *Battle Groups* şi Agenția Europeană de Apărare.

În ultimii ani, organismul militar românesc a parcurs profunde transformări structurale, determinate de continua schimbare a mediului de securitate internațional şi a fost influențat decisiv de aderarea României la Alianța Nord-Atlantică şi la Uniunea Europeană. Obiectivul fundamental a vizat asigurarea capabilităților necesare Armatei României pentru promovarea şi protejarea intereselor naționale împotriva potențialelor riscuri şi amenințări, precum şi pentru îndeplinirea angajamentelor asumate, în primul rând față de Alianța Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană, dar şi față de ONU, OSCE etc.

Necesitatea interoperabilității cu Alianța Nord-Atlantică a dus la crearea unor noi instituții, cum ar fi: Centrul Regional pentru Managementul Resurselor de Apărare (Braşov), Centrul Regional de Pregătire NATO-PfP (Bucureşti) şi centre de învățare a limbilor străine. Totodată, în 1992, s-a înființat Colegiul Național de Apărare cu scopul de a pregăti experți civili şi militari în domeniul securității naționale[6].

Unele dintre programele bilaterale au asigurat pregătirea atât a liderilor militari şi civili, cât şi a experților. De asemenea, *think tank*-uri independente şi fundații, precum RAND şi CUBIC (Statele Unite) şi DCAF (Elveția), au

---

[5] *Strategia de Transformare a Armatei României*, website Ministerul Apărării Naționale, la www.mapn.ro.

[6] Structura a luat ființă în baza prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 438/1992, privind înființarea, în cadrul Ministerului Apărării Naționale, a Colegiului Național de Apărare şi a fost publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 198, din 13 august 1992.

oferit asistență de specialitate, au organizat conferințe, dezbateri şi au prezentat studii. Consilieri din Marea Britanie, Franța şi Germania au participat la întâlnirile privind planificarea apărării şi au ajutat România să pregătească documente de planificare sau rapoarte pentru Alianța Nord-Atlantică. Nu în ultimul rând, organizații din societatea civilă au pregătit numeroase programe şi proiecte, cu sprijin de la, printre altele, programul PHARE al Uniunii Europene, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Consorțiul PfP al Academiilor de Apărare şi al Institutelor de Studii de Securitate, precum şi OSCE7.

După *Summit*-ul de la Madrid, unde România nu a fost invitată să devină membră a Alianței Nord-Atlantice, procesul de reformă nu s-a oprit. Dimpotrivă, au fost aduse îmbunătățiri substanțiale procesului de planificare a apărării şi sistemului de educație militară, prin adoptarea Decretului de urgență privind planificarea apărării, în 1998, şi a conceptului de resurse umane, în 1997. Totodată, au fost intensificate programele de asistență în domeniul securității şi a fost întreprins un intens efort diplomatic. Un factor determinant în această etapă l-a constituit *Summit*-ul de la Washington, la care s-a propus pregătirea candidaților pentru aderarea la Alianța Nord-Atlantică pe baza unui plan anual – Planul de Acțiune în vederea Aderării. Ca o dovadă a încrederii acordate României de către Statele Unite, în iulie 1999, între cele două state s-a încheiat un Parteneriat Strategic. Agenda reformelor s-a concentrat pe forțele armate, continuându-se reducerea numărului mijloacelor de luptă, al trupelor şi transferul unor elemente către alte agenții, precum grănicerii sau industria de apărare. Apropierea *Summit*-ului NATO de la Praga, din 2002, şi aşteptările României de a deveni membră a Alianței Nord-Atlantice au fost stimuli importanți pentru un efort concentrat de reformă continuă. Gestionarea cu succes a preşedinției OSCE şi organizarea *Summit*-ului „Primăvara noilor aliați" au fost acțiuni importante care au promovat rolul regional şi imaginea României în lume.

Prin adoptarea Legii nr. 415, din 27 iunie 2002, privind organizarea şi funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării, organism constituit în 1991, a fost adusă o notabilă contribuție la instituționalizarea controlului civil democratic asupra forțelor armate. Această instituție este autoritatea administrativă autonomă investită, potrivit Constituției, cu organizarea şi coordonarea unitară a activităților care privesc apărarea țării şi siguranța națională.

Summit-ul de la Praga a deschis un număr de inițiative îndreptate către îmbunătățirea capabilităților militare ale Alianței Nord-Atlantice. Devenise evident faptul că era necesară constituirea şi operaționalizarea *NATO Response Force – NRF*, capabilă de rapidă dislocare. Totodată, îmbunătățirea

[7] Marian Zulean, *Militarul şi societatea. Relațiile civil-militare la începutul mileniului al III-lea*, Editura Militară, Bucureşti, 2008, pp. 194-198.

capabilităților Alianței Nord-Atlantice în direcția desfăşurării şi susținerii forțelor în teatrele de operații, sporirea capacităților de supraveghere şi recunoaştere au constituit o seamă de măsuri care se aplică în prezent. De asemenea, NATO a decis să-şi reformeze lanțul de comandă militară şi să acorde o atenție sporită procesului de transformare în cadrul nou înființatului Comandament Aliat pentru Transformare – ACT[8].

După *Summit*-ul de la Praga, din 2002, ocazie cu care România a primit invitația de aderare la NATO, în cadrul Alianței Nord-Atlantice a fost demarat un amplu proces de transformare, generat de necesitatea implementării conceptului strategic adoptat la *Summit*-ul de la Washington, din aprilie 1999. Desigur că aceste transformări au generat implicații şi pentru organismul militar românesc.

Transformarea reprezintă un proces care răspunde nevoii de remodelare a cooperării, în condițiile elaborării şi aplicării noilor concepte, capabilități şi misiuni, care utilizează potențialul național pentru a contracara amenințările asimetrice manifeste, permite susținerea intereselor strategice şi participarea la asigurarea păcii şi securității internaționale.

Derularea procesului de transformare reclamă schimbări de substanță la nivelul doctrinelor, organizării şi structurii forțelor, capabilităților, activității de informații, instruirii, educației, achizițiilor, managementului resurselor umane şi programării bugetare, care reprezintă principalele domenii de aplicare a transformării în domeniul militar.

Procesul de transformare a Armatei României se desfăşoară în concordanță cu transformarea Alianței Nord-Atlantice, care reclamă adaptarea la procesul de extindere şi de dezvoltare a unor noi capabilități. Acest proces vizează modernizarea şi realizarea interoperabilității în trei etape, determinate de restructurarea structurii de forțe, de termenele asumate față de NATO pentru îndeplinirea cerințelor Obiectivelor Forței şi de necesitățile reclamate de procesele de integrare în Alianța Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană[9].

Conform prevederilor Strategiei de Transformare a Armatei României, o primă etapă a constituit-o etapa finalizării restructurărilor de bază (2005-2007). În această etapă, au fost îndeplinite obiectivele pe termen scurt ale procesului de transformare a armatei: restructurarea şi reorganizarea sistemului de conducere la nivel strategic şi operativ; definitivarea în linii mari a procesului de transformare, reorganizare, resubordonare şi desființare a unităților, conform planurilor anuale aprobate de Consiliul Suprem de Apărare a Țării; continuarea operaționalizării unităților planificate pentru

[8] George Cristian Maior, *op.cit*, pp. 259-260.

[9] Nicolae Teodorescu, *Transformarea sistemului militar românesc – aspecte curente şi de perspectivă*, în *Gândirea Militară Românească*, nr. 5/2008, p. 52.

misiuni ale Alianţei Nord-Atlantice şi ale Uniunii Europene; constituirea structurii de generare şi regenerare a forţei; renunţarea la serviciul militar bazat pe conscripţie şi instituirea serviciului militar bazat pe voluntariat.

Cea de-a doua etapă a procesului de transformare este etapa integrării operaţionale depline în Alianţa Nord-Atlantică şi în Uniunea Europeană (2008-2015). În această etapă sunt vizate spre a fi îndeplinite obiectivele pe termen mediu ale procesului de transformare. Aceste obiective urmăresc: operaţionalizarea unităţilor în dezvoltare pentru Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană; continuarea implementării Obiectivelor Forţei; finalizarea restructurării sistemului logistic de nivel strategic şi operativ; continuarea achiziţiilor de echipamente noi şi derularea programelor majore de înzestrare; reorganizarea învăţământului militar în acord cu concepţia promovată de reforma sistemului educaţional militar; extinderea implementării unor cerinţe ale Obiectivelor Forţei (instruire, competenţă lingvistică, comunicaţii şi informatică) la nivelul unităţilor nedislocabile în măsură să genereze forţe pentru unităţile dislocabile; creşterea valorii forţelor participante la *NATO Response Force – NRF* şi a contribuţiei cu forţe şi capabilităţi pentru Uniunea Europeană.

Etapa a treia, a integrării tehnice depline în Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană (2016-2025), va asigura îndeplinirea obiectivelor pe termen lung ale procesului de transformare a Armatei României. Aceste obiective vizează: concentrarea eforturilor umane şi a resurselor financiare în vederea realizării capabilităţilor tehnice prevăzute de Obiectivele Forţei şi îndeplinirii misiunilor în cadrul Alianţei Nord-Atlantice şi Uniunii Europene; continuarea modernizării şi înzestrării cu echipamente noi şi realizarea compatibilităţii depline cu armatele statelor membre ale Alianţei Nord-Atlantice şi ale Uniunii Europene; crearea condiţiilor pentru amplasarea marilor unităţi şi a unităţilor în baze militare care să asigure facilităţi complete pentru cazare, dispunerea echipamentelor militare şi instrucţie[10].

Pentru România, aderarea la NATO a implicat o schimbare de paradigmă în politica de apărare şi a creat o relaţie în care sprijinim întărirea capabilităţilor Alianţei Nord-Atlantice şi potenţialul lor de utilizare pentru noile misiuni, iar NATO ne oferă asistenţă în adaptarea organismului nostru militar la provocările acestui secol. Aceste angajamente, asumate pe deplin de România, în demersurile sale de integrare euroatlantică, s-au regăsit în Planul anual naţional de pregătire pentru aderarea la Alianţa Nord-Atlantică, cunoscut sub denumirea de *Membership Action Plan – MAP*, care a acoperit perioada anilor 1999-2004 şi a cuprins cinci cicluri[11].

---

[10] *Strategia de Transformare a Armatei României*, website Ministerul Apărării Naţionale, la www.mapn.ro

[11] Mihail E. Ionescu, *Romania's Westernization and NATO Membership*, în *Occasional Papers,* No. 3(I)/2002, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Editura Militară, Bucureşti, pp. 71-75.

Aderarea la NATO a constituit principalul catalizator pentru lansarea şi aplicarea reformei Armatei României. O armată modernă presupune flexibilitate în ceea ce priveşte misiunile, capabilităţile şi resursele, implicând conceptualizarea rolului, structurii şi viitorului acesteia. În consecinţă, a fost luată decizia de a profesionaliza complet forţele armate şi de a modifica legislaţia pentru a face disponibile mecanismele politice cu reacţie imediată pentru dislocarea forţelor. Aceasta a contribuit la dezvoltarea „interoperabilităţii conceptuale" cu membrii NATO. Interoperabilitatea umană are o relevanţă sporită în condiţiile în care structura coaliţiilor şi noile cerinţe pentru capacităţi interarme multinaţionale la nivelul NATO se bazează pe integrarea forţelor şi a capacităţilor[12].

Procesul de transformare a organismului militar românesc cuprinde modernizarea tehnologică accelerată, reforma doctrinară, reorientarea şi reorganizarea structurii de forţe, o cultură favorabilă schimbării şi voinţă în acceptarea şi abordarea riscurilor, redefinind modul de generare şi angajare a puterii militare şi generând noi metode de abordare şi desfăşurare a acţiunilor militare.

Integrarea operaţională în Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană vizează continuarea operaţionalizării forţelor şi a programelor majore de înzestrare, reorganizarea învăţământului militar, profesionalizarea deplină a contribuţiei la Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană, precum şi extinderea implementării cerinţelor de interoperabilitate ale obiectivelor forţei la nivelul unităţilor nedislocabile.

Totodată, trebuie pus accent pe armonizarea capabilităţilor militare vizând aspecte de doctrină, organizare, pregătire, instruire, echipamente, conducere, educaţie, personal, facilităţi şi interoperabilitate[13].

Unul dintre cei mai importanţi factori, care influenţează decisiv calitatea unei capabilităţi, îl constituie personalul, unde, pe lângă pregătirea şi instruirea pe care este necesar să o dobândească, trebuie motivat să rămână în sistem.

Principalele obiective ale conceptului de management al resurselor umane în Armata României au inclus: reabilitarea carierei militare; transparenţă sporită şi şanse egale în promovarea cadrelor militare prin utilizarea Ghidului carierei militare, adoptat în 2001, şi prin optimizarea performanţelor comisiilor de selecţie; definirea funcţiilor în conformitate cu gradele militare într-un sistem piramidal; implementarea unui sistem pentru managementul datelor privind personalul[14].

Reforma din domeniul managementului resurselor umane aplicată în cadrul forţelor armate constituie o parte integrantă a procesului de

[12] George Cristian Maior, *op.cit*, pp. 141-142.
[13] Laurenţiu-Cristian Dumitru*, An Overview of the Romanian Armed Forces Reform (1990-2008), în* Monitor Strategic. Revistă de studii de securitate şi apărare, anul IX, nr. 3-4/2008, pp. 10-17.
[14] George Cristian Maior, *op.cit*, p. 214.

transformare. Aplicarea prevederilor Ghidului asigură un sistem modern de management al resurselor umane şi implementarea reformei. Procesul de transformare implică adaptarea întregului sistem la cerinţele educaţionale şi operaţionale, atingerea de standarde în privinţa procedurilor de pregătire a diferitelor categorii de personal, asigurarea funcţionalităţii procesului de intrare şi ieşire din sistemul militar şi gestionarea problemelor legate de rolul şi motivaţia cadrelor militare[15].

Decizia de a trece la profesionalizarea completă a forţelor armate a avut două obiective strâns corelate. În primul rând, stabilirea capabilităţii orientate spre misiuni presupune îmbunătăţirea structurii armatei pentru a putea face faţă unei noi game de riscuri şi ameninţări. Misiunile expediţionare reclamă tot mai buni profesionişti care să se specializeze şi să fie capabili să se adapteze rapid la diversitatea teatrelor actuale de operaţii[16].

În acest sens, se impune promovarea unor noi tipuri de lideri militari, orientaţi mai mult spre transformare, deschişi şi capabili să joace un rol activ în schimbările structurale din sistemul militar. Liderul militar orientat spre transfomare este persoana aptă să înveţe din lecţiile trecutului, să se adapteze provocărilor prezente şi să prevadă evoluţiile viitoare[17].

O direcţie importantă a procesului de transformare a Armatei României a constituit-o realizarea *Forţei Obiectiv 2007*, integral revizuită, instituţia militară urmând să realizeze o structură echilibrată, flexibilă, bine pregătită, compatibilă şi interoperabilă cu structurile Alianţei Nord-Atlantice şi ale Uniunii Europene. În acest sens, a fost elaborată Legea nr. 395/2005**,** privind suspendarea pe timp de pace a serviciului militar obligatoriu şi trecerea la serviciul militar pe bază de voluntariat[18] şi Legea nr. 384/2006, privind statutul soldaţilor şi gradaţilor voluntari[19]. Corelat cu acest obiectiv, de la 1 ianuarie 2007, s-a renunţat la conscripţie, trecându-se la sistemul voluntariatului, în care militarii profesionişti, angajaţi pe bază de contract în urma unei selecţii riguroase, constituie elementul de bază al armatei.

Elaborarea, experimentarea şi implementarea conceptelor reprezintă baza desfăşurării procesului de transformare a organismului militar românesc, stabilind cadrul necesar de capabilităţi, conform nivelului de ambiţie asumat. Pornind de la aceste considerente, conceptele furnizează fundamentele pentru organizarea şi relaţionarea strategiilor, doctrinelor, concepţiilor, proceselor şi procedurilor care asigură continuitate şi substanţă procesului de transformare a Armatei României[20].

---

[15] *Ibidem*, pp. 218-219.
[16] *Ibidem*, p. 250.
[17] *Ibidem*, p. 253.
[18] Legea a fost publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 1155, din 20 decembrie 2005.
[19] Legea a fost publicată în *Monitorul Oficial al României*, nr. 868, din 24 octombrie 2006.
[20] Nicolae Teodorescu, *op.cit*, pp. 53-55.

În următorii ani, terorismul, armele de distrugere în masă, instabilitatea indusă de conflictele regionale, disputa privind deţinerea, accesul şi distribuţia resurselor vitale vor constitui principalele ameninţări care se vor manifesta în mediul de securitate internaţional. Aceşti factori, care pot acţiona combinat, vor avea un impact direct asupra procesului de transformare. Tocmai de aceea, transformarea vizează modernizarea, reorganizarea, generarea şi regenerarea forţelor şi necesită resurse considerabile, eforturi susţinute şi continue.

La elaborarea, experimentarea şi implementarea conceptelor se iau în considerare angajarea eficientă a forţelor, realizarea superiorităţii informaţionale, operaţiile expediţionare, manevra întrunită, logistica integrată, realizarea capabilităţilor facilitate de reţea şi cooperarea civili-militari[21].

Consecinţele importante care decurg din derularea procesului de transformare vizează, între altele, combaterea ameninţărilor de tip asimetric, conectarea supravegherii spaţiului aerian românesc şi a misiunilor de poliţie aeriană la *NATINEADS*, precum şi asumarea participării la misiuni ale Alianţei Nord-Atlantice în Marea Mediterană şi în Marea Neagră, în cazul extinderii acestora.

Probabilitatea ca Armata României să fie angajată în operaţiuni legate de apărarea teritoriului naţional a scăzut semnificativ, în schimb a crescut participarea forţelor armate la o gamă largă de misiuni de gestionare a crizelor. Această modificare la nivelul percepţiei riscurilor la adresa securităţii naţionale a generat o analiză a impactului pe care noile principii de acţiune îl au asupra planificării apărării, ca sistem de corelare a valorilor şi obiectivelor politice cu resursele disponibile pentru promovarea lor. Aderarea la instituţiile europene şi euroatlantice a presupus transformarea structurală a forţelor militare ale României, corelarea strategiilor naţionale cu conceptul strategic ale Alianţei Nord-Atlantice şi cu politica de securitate şi apărare a Uniunii Europene.

Aderarea la NATO a presupus realizarea unui nivel de compatibilitate, necesar participării la misiuni şi exerciţii comune şi includerii structurilor naţionale în structurile Alianţei Nord-Atlantice şi la nivel operaţional în modulele de tip *Combined Joint Task Force – CJTF*. Angajarea în operaţii multinaţionale a impus atingerea unui nivel ridicat de interoperabilitate cu forţele aliate, precum şi implementarea unor standarde şi proceduri comune[22].

La *Summit*-ul aniversar al NATO din 2009, de la Strasbourg şi Kehl, s-a manifestat preocuparea faţă de identificarea şi prioritizarea provocărilor şi a ameninţărilor de securitate. Demersurile întreprinse în acest sens constituie cadrul pentru elaborarea şi aplicarea noului concept strategic al Alianţei Nord-Atlantice.

Produsul principal al transformării Armatei României îl va reprezenta structura de forţe constituită din forţe destinate Alianţei Nord-Atlantice şi forţe de generare şi regenerare. Forţele destinate Alianţei reprezintă forţe dislocabile, nominalizate la NATO prin Chestionarul de Planificare a

[21] *Ibidem*, p. 56.
[22] George Cristian Maior, *op.cit*, pp. 275-280.

Apărării, care parcurg procesul de operaţionalizare în scopul îndeplinirii cerinţelor stabilite şi aplicabile la nivelul structurii respective. Forţele de generare şi regenerare reprezintă forţele nedislocabile, cu nivel redus de încadrare, care asigură completarea forţelor destinate Alianţei Nord-Atlantice.

Structura de forţe rezultată va realiza echilibrul necesar între forţele destinate NATO şi structurile de generare şi regenerare a forţei, va asigura apărarea naţională în cadrul apărării colective şi intervenţia armatei în situaţiile de urgenţe civile şi acoperirea integrală a obligaţiilor faţă de Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană. În anul 2015, în funcţie de resursele alocate, Armata României va avea un efectiv de 90000 de oameni. Repartiţia efectivelor va urmări realizarea unui echilibru între structurile de conducere şi forţe, astfel încât să se asigure îndeplinirea în condiţii optime a misiunilor. Structurile de conducere vor reprezenta până la 4,5% din totalul personalului armatei, iar forţele 95,5%[23].

Armata României este un participat activ la operaţii în sprijinul păcii conduse de Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană în Bosnia-Herţegovina, Kosovo, Irak, Afganistan, prin acţiunile desfăşurate demonstrând o bună pregătire, capacitate de luptă şi profesionalism. România, ca stat membru al Alianţei Nord-Atlantice şi al Uniunii Europene, trebuie să continue procesul de reconfigurare a armatei, astfel ca puterea militară a statului, condiţionată de o serie de cerinţe interne şi externe, să se consolideze. În acest context, ţara noastră se preocupă de crearea unui echilibru adecvat între tradiţie, modernizare, profesionalizare şi experienţă în configurarea modului de a realiza şi de a folosi puterea militară.

Derularea procesului de transformare va avea ca rezultat crearea de capabilităţi militare caracterizate prin flexibilitate, viteză crescută de reacţie şi interoperabilitate, ceea ce va oferi decidenţilor politico-militari oportunităţi sporite pentru îndeplinirea obiectivelor urmărite, în concordanţă cu interesul naţional. Cu toate că România este un membru activ al Alianţei Nord-Atlantice, partener strategic al Statelor Unite şi membru al Uniunii Europene, reforma sistemului de securitate nu se poate considera încheiată, ea fiind un proces continuu de modernizare şi adaptare la noul mediu internaţional de securitate. În condiţiile manifestării tot mai accentuate a Revoluţiei în Afacerile Militare – RMA, problema transformării sistemului de securitate impune implementarea activă a reformelor, concentrate pe o abordare integrată şi complexă a problematicilor, dar şi profesionalizarea atât a elitei politice implicate în controlul democratic al forţelor armate, cât şi a personalului din cadrul organismului militar românesc.

[23] *Strategia de Transformare a Armatei României*, website Ministerul Apărării Naţionale, la www.mapn.ro.

BIBLIOGRAFIE

Constituția României, art. 118, al. 1, R.A. Monitorul Oficial, Bucureşti, 2003.

Strategia de Transformare a Armatei României, website Ministerul Apărării Naționale, la www.mapn.ro.

Ionescu Mihail E., *Romania's Westernization and NATO Membership*, în *Occasional Papers,* No. 3(I)/2002, Institute for Political Studies of Defense and Military History, Editura Militară, Bucureşti.

Maior George Cristian, *Noul Aliat. Regândirea politicii de apărare a României la începutul secolului XXI*, Editura RAO, Bucureşti, 2009.

Popa Vasile, Nicolae Dolghin, *NATO şi UE. Determinări şi finalități*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

Zulean Marian, *Militarul şi societatea. Relațiile civil-militare la începutul mileniului al III-lea*, Editura Militară, Bucureşti, 2008.

DIMENSIUNEA JURIDICĂ A TRATATULUI DE LA VARŞOVIA. IMPLICAȚII ASUPRA STRUCTURILOR POLITICE ŞI MILITARE ALE ORGANIZAȚIEI

JUDICIAL DIMENSION OF THE WARSAW TREATY. IMPLICATIONS ON THE POLITICAL AND MILITARY STRUCTURES OF THE ORGANIZATION

Lt.col.dr. Laurențiu-Cristian DUMITRU*
Ministerul Apărării Naționale

Concomitent cu semnarea Tratatului de la Varşovia, a fost adoptat şi un protocol adițional secret. Acest protocol secret, prin cele opt puncte ale sale, făcea referire la aspectele militare ale Pactului de la Varşovia.

În cursul şedinței inaugurale a organizației, statele membre au decis înființarea unor organisme specifice menite să asigure funcționalitatea în domeniul politic şi militar. Perspectiva istorică dezvăluie faptul că, în practică, URSS nu a considerat necesar să-şi consulte aliații, în situații de criză, în privința comportamentului politic şi a măsurilor de ordin militar pe care le-a adoptat.

At the same time with the signing of the Warsaw Treaty, an additional secret protocol was signed. This secret protocol, in its eight points, referred to the military aspects of the Warsaw Pact.

Within the inaugural meeting of the organization, the member states decided upon the setting up of appropriate structures aimed to generate functionality both in the political and military field. The historical perspective reveals the fact that, in practice, the USSR did not consider it necessary to consult the allies from the Warsaw Pact in the crisis situations, regarding the political behaviour and the military measures it undertook.

Cuvinte cheie: Tratatul de la Varşovia, protocol adițional secret, structuri, drept internațional, tipologie, valabilitate juridică.

Keywords: *Warsaw Treaty, additional secret protocol, structures, international law, tipology, legal validity.*

* e-mail: *laurcristidumitru@yahoo.com*

Tratatul de la Varşovia, în baza căruia a fost constituită la 14 mai 1955, alianța militară a statelor comuniste europene (URSS, Polonia, România, R.D. Germană, Cehoslovacia, Ungaria, Bulgaria şi Albania) conținea un preambul ce cuprindea şapte motivații şi unsprezece articole, structurat la rândul lor pe aliniate. În chiar primul articol se prevedea: „Părțile contractante se obligă ca, în conformitate cu Carta ONU, să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau la folosirea ei şi să rezolve litigiile lor internaționale prin mijloace paşnice, în aşa fel încât să nu pericliteze pacea şi securitatea internațională”[1].

Deşi această prevedere aşeza la baza soluționării diferendelor survenite între state mijloacele şi metodele paşnice, tocmai aceasta a fost grav lezată în relațiile politico-militare stabilite în cadrul Pactului de la Varşovia, în 1956, în Ungaria, în 1968, în Cehoslovacia, fiind pe punctul de a se repeta în 1980-1981 şi în Polonia.

Prin articolul doi, statele membre ale Pactului de la Varşovia se angajau să participe la acțiunile internaționale care vizau asigurarea păcii şi securității, obligându-se să ia măsuri eficiente în domeniul dezarmării generale, convenționale şi nucleare. Prevederea de față a fost însă în mod voit ignorată, în condițiile manifestării Războiului Rece, cursa înarmărilor cunoscând o impetuoasă accelerare.

Obligativitatea consultării între statele membre, în legătură cu asigurarea apărării comune şi a menținerii păcii şi securității internaționale, ori de câte ori oricare dintre acestea considerau a se impune, constituia esența enunțului articolului trei.

Experiența istorică a relevat însă faptul că în practică, pe parcursul a cel puțin două crize majore ale Războiului Rece (1961 – criza Berlinului şi 1962 – criza rachetelor din Cuba), URSS nu a socotit necesar a se consulta cu aliații din Pactul de la Varşovia în privința comportamentului politic de urmat şi a măsurilor militare practice pe care le-a adoptat.

Analiza textului tratatului relevă, în cadrul articolului patru, caracterul politico-militar pe care, chiar de la constituire, statele semnatare l-au conferit noului organism creat. Specificația conform căreia: „În cazul unui atac armat în Europa, din partea vreunui stat sau grup de state, împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale tratatului, fiecare stat semnatar, (...) în cadrul exercitării dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei ONU, va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat, (...) prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forțelor armate” defineşte, ca scop de

[1] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, Editura Politică, Bucureşti, 1981, p. 140.

funcționare a organizației, apărarea colectivă şi nu securitatea colectivă. Enunțul, în esență corect şi util, presupunea, ca premisă de realizare a prevederilor articolului, condiția ca statele membre să fie pe deplin edificate asupra situației politice şi militare generate de o agresiune în Europa asupra unuia sau a mai multora dintre semnatari.

Articolele cinci şi şase ale tratatului conțineau prevederi asupra acordului creării structurii militare şi politice destinate a asigura conducerea alianței, stabilind totodată, rolul Comandamentului Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varşovia şi respectiv al Comitetului Politic Consultativ.

Tratatul conținea, în cadrul articolului şapte, o prevedere restrictivă care stipula că „părțile contractante se obligă să nu ia parte la niciun fel de coaliții sau alianțe şi să nu încheie niciun fel de acorduri ale căror scopuri ar fi în contradicție cu scopurile prezentului Tratat”[2]. Din această perspectivă, se înfățişează una dintre motivațiile sovietice care au stat la baza creării Pactului de la Varşovia. Prevederea în cauză masca decizia Moscovei de a menține sub control strict statele-satelit, a căror posibilitate de a adera la alte alianțe sau organisme politico-militare era anulată de jure, dar şi de facto prin semnarea tratatului[3].

Fiind conceput ca o alianță între state suverane, tratatul stipula în articolul opt că statele membre vor dezvolta relații reciproce de colaborare, pe plan economic şi cultural, în acord cu principiul respectării independenței, suveranității naționale şi a neamestecului în treburile interne. În viziunea sovietică, acest aspect era destinat a estompa, cel puțin la nivel declarativ, caracterul politico-militar al Pactului de la Varşovia, în scopul de a-l prezenta mai abordabil față de alte state.

Articolul nouă face referire la caracterul oficial deschis al tratatului față de alte state „indiferent de orânduirea lor socială şi de stat, care vor declara că sunt gata ca, participând la prezentul tratat, să contribuie la unirea eforturilor statelor iubitoare de pace în scopul asigurării păcii şi securității popoarelor”[4]. Istoria a demonstrat însă că, pe întreaga perioadă de existență a organizației, niciun stat european nu şi-a manifestat dorința de a deveni membru al Pactului de la Varşovia.

Mai mult chiar, pe fondul deteriorării relațiilor sale politice şi militare cu URSS şi a apropierii de R.P. Chineză, Albania a încetat să mai participe la activitățile Pactului începând din anul 1961, pentru ca la 13 septembrie 1968,

---

[2] *Ibidem*, p. 142.

[3] Laurențiu-Cristian Dumitru, *Constituirea Pactului de la Varşovia ca instrument imperial de control sovietic asupra Europei de Est*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 3-4(101-102)/2007, pp. 14-20.

[4] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, Editura Politică, Bucureşti, 1981, p. 142.

îndată după consumarea crizei cehoslovace, să facă publică decizia sa de retragere din alianță.

Dacă articolul zece făcea referiri la problematica ratificării tratatului de către statele semnatare, în analiza conținutului ultimului articol se impun unele precizări. Durata de valabilitate a tratatului a fost fixată pentru douăzeci de ani. Conform clauzei stipulate în aliniatul unu, în situația în care părțile contractante nu prezentau guvernului polonez, depozitarul instrumentelor de ratificare a tratatului, cu un an înaintea expirării acestui termen, o declarație de denunțare a tratatului, el rămânea în vigoare pe parcursul următorilor zece ani.

Efectul de nulitate al Tratatului de la Varşovia, exprimat în aliniatul doi, era prevăzut în condițiile în care „în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă şi va fi încheiat în acest scop un tratat general european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat”[5]. În fapt, disoluția oficială a Pactului de la Varşovia, ca urmare a colapsului sistemului comunist din Europa, va avea loc la Moscova, la 1 iulie 1991[6].

Continuând critica textului tratatului, se remarcă faptul că acesta a fost întocmit într-un exemplar, în limbile rusă, polonă, cehă şi germană, toate textele având aceeaşi putere juridică. Copii legalizate ale tratatului au fost transmise de către guvernul polonez tuturor celorlalți semnatari.

Concomitent cu Tratatul de prietenie, colaborare şi asistență mutuală, a fost semnat şi un protocol adițional secret, care prin cele opt articole cuprinse în conținutul său, reglementa problematica militară a Pactului de la Varşovia.

Protocolul cu privire la crearea Comandamentului Unit al Forțelor Armate ale statelor membre ale organizației a fost parafat cu acelaşi prilej de către aceeaşi semnatari şi a intrat în vigoare odată cu tratatul, având valabilitate în decursul aceluiaşi termen.

Protocolul cuprinde, în articolul cinci, obligațiile militare ale statelor participante, ce creează impresia unor răspunderi asumate din proprie inițiativă, în fapt fiind impuse de către partea sovietică, prevederi ce stipulau numărul de mari unități din forțele terestre, aeriene şi navale destinate a intra în compunerea Forțelor Armate Unite. Rezultanta era un potențial militar redutabil constând în circa 78 de divizii ale forțelor terestre şi 61 de divizii ale forțelor aeriene, cuprinzând 42 de divizii aviație de vânătoare, opt divizii de vânătoare-bombardament şi unsprezece divizii de bombardament. De asemenea, în compunerea Forțelor Armate Unite erau incluse toate forțele maritime militare ale Poloniei, României şi Bulgariei, iar din partea URSS, Flota a 4-a Maritimă şi Flota Mării Negre. România participa la Forțele

[5] *Ibidem*, p. 143.
[6] Anne de Tinguy (coord.), *L'effondrement de l'Empire soviétique*, Bruylant, Bruxelles, 1998, pp. 351-352.

Armate Unite cu un număr de opt divizii terestre, trei divizii aviație de vânătoare şi una de vânătoare-bombardament, la care se adăuga flota maritimă militară, cuantum ce totaliza aproape în întregime potențialul său militar la acea dată. Problematica participării R.D. Germane şi a Albaniei urma să fie reglementată ulterior pe baza unor convenții separate, fapt de altfel realizat în cursul anului 1956[7].

Punctul şase conținea prevederea conform căreia comanda forțelor destinate de către fiecare stat semnatar revenea locțiitorilor Comandantului Suprem al Forțelor Armate Unite, desemnați de către aceste state.

În analiza conținutului articolului şapte, se impune prevederea ce obliga statele membre ale Pactului de la Varşovia să doteze prioritar cu armament şi tehnică militară forțele destinate a intra în compunerea Forțelor Armate Unite.

În cazul României, această clauză va cunoaşte o diminuare în timp a intensității ei de aplicare, îndeosebi după anul 1968, când, ca o consecință a evenimentelor din Cehoslovacia, s-a trecut la edificarea şi consolidarea sistemului național de apărare, iar în cadrul acestuia la realizarea industriei naționale de apărare.

La şedința de constituire a Pactului de la Varşovia, părțile semnatare au convenit asupra creării structurilor destinate a-i asigura funcționalitatea în cele două domenii vizate, politic şi militar. Au fost create astfel, Comitetul Politic Consultativ, Comandamentul Unit, Statul Major al Forțelor Armate Unite şi a fost instituită funcția de Comandant Suprem.

Comitetul Politic Consultativ a fost structura politică de conducere a Pactului de la Varşovia, constituit în baza prevederilor articolului şase din tratat. În analiza creării structurii, se evidențiază scopul realizării consultărilor prevăzute în tratat şi examinarea problemelor apărute în legătură cu aplicarea prevederilor tratatului. Reprezentarea fiecărui stat membru al alianței în Comitet se realiza prin intermediul unui membru al guvernului sau printr-un alt reprezentant, împuternicit în mod special. În problema competențelor organizatorice se înscria şi posibilitatea creării organelor auxiliare necesare optimizării activităților[8].

Caracterul Comitetului a fost unul declarat consultativ, statut respectat pe parcursul existenței Pactului de la Varşovia, în pofida unor tendințe şi chiar acțiuni de tip hegemonic desfăşurate de Moscova, derulate sub diferite motivații.

---

[7] Arhivele Ministerului Afacerilor Externe (în continuare se va utiliza sigla AMAE), fond 9 Varşovia 3, dosar an 1955, ff. 99-102.

[8] Constantin Olteanu, *Coaliții politico-militare. Privire istorică,* Editura Fundației „România de Mâine“, Bucureşti, 1996, pp. 26-207.

În mod practic, Comitetul elabora, prin consens, recomandări ce urmau a fi aplicate după examinarea şi adoptarea acestora de către organismele decizionale ale statelor participante la Tratatul de la Varşovia. În fapt, Comitetul Politic Consultativ a luat ființă la consfătuirea de la Praga, din 27-28 ianuarie 1956, din acest organism făcând parte şefii statelor membre, iar la şedințele acestuia participând prim-miniştrii, miniştrii Afacerilor Externe, secretarii partidelor comuniste şi muncitoreşti, care aveau ca obiect de activitate relațiile externe, Comandantul Suprem al Forțelor Armate Unite, şeful Statului Major Unit, iar începând din anul 1980 şi miniştrii Apărării din statele membre ale Pactului de la Varşovia. La lucrările şedinței, din ianuarie 1956, a participat şi un observator din partea R.P. Chineze.

Referitor la funcționarea Comitetului, în cadrul consfătuirii s-a stabilit, pe lângă o serie de alte probleme examinate ca, acesta să se reunească atunci când va fi necesar, dar nu mai rar de două ori pe an. În cursul fiecărui an, şedințele urmau a fi prezidate pe rând de reprezentanții fiecărui stat. Totodată s-a stabilit ca pe lângă Comitetul Politic Consultativ să fie create ca organe auxiliare, având sediul la Moscova, o comisie permanentă ce urma să elaboreze recomandări în problematici vizând politica externă şi un secretariat unit din care făceau parte reprezentanți ai tuturor statelor membre ale Pactului de la Varşovia. În cadrul atribuțiilor sale, Comitetul numea Comandantul Suprem al Forțelor Armate Unite, şeful Statului Major Unit, audia rapoartele Comandantului Suprem privind activitatea Comandamentului desfăşurată într-un interval de un an. Atunci când contextul politico-militar internațional a impus-o, Comitetul s-a reunit şi în cadrul unor consfătuiri extraordinare.

Perspectiva istorică demonstrează că prevederile referitoare la întrunirea minimă bianuală a Comitetului nu a fost respectată din diferite motive. Problematica abordată în cadrul consfătuirilor îşi găsea concretizarea, este drept cel mai adesea trunchiat şi într-un limbaj ideologizat tipic epocii, într-o declarație dată publicității la încheierea şedințelor, cuprinzând poziția statelor membre ale Pactului de la Varşovia asupra aspectelor politico-militare ale vremii, cu impact asupra relațiilor internaționale.

Comandamentul Unit al Forțelor Armate a fost constituit ca organism militar, în baza articolului cinci al tratatului, având ca obiect de activitate aplicarea hotărârilor Comitetului Politic Consultativ privitoare la întărirea capacității de apărare a statelor membre ale Pactului de la Varşovia. Modul de constituire şi de operare al Comandamentului era stipulat în acelaşi articol ce prevedea că „părțile contractante au căzut de acord asupra creării unui Comandament unit al forțelor armate care, conform înțelegerii între părți, vor fi puse sub comanda acestui comandament care acționează pe baza unor

principii stabilite în comun”[9]. În conformitate cu Statutul Comandamentului Unit, adoptat la sesiunea Comitetului Politic Consultativ de la Praga, din ianuarie 1956, guvernele statelor membre stabileau cuantumul şi dotarea efectivelor destinate a intra în compunerea Forţelor Armate Unite. Valoarea forţelor militare furnizate de către statele membre ale Pactului de la Varşovia era aprobată de Comitetul Politic Consultativ.

Potrivit regulamentului, trupele fiecărei ţări care intrau în compunerea Forţelor Armate Unite erau parte integrantă a armatelor naţionale, fiind subordonate nemijlocit ministerelor Apărării din fiecare stat membru al Pactului de la Varşovia, beneficiind de aceleaşi condiţii de organizare, instruire şi dotare, activitatea lor desfăşurându-se sub incidenţa legilor şi regulamentelor militare existente în fiecare stat. Comandamentul Forţelor Armate Unite, având sediul la Moscova, se ocupa de problemele principale ale pregătirii în timp de pace şi de conducere în timp de război a trupelor prevăzute a acţiona în compunerea Forţelor Armate Unite[10]. Funcţia de Comandant Suprem al Forţelor Armate Unite se instituia în temeiul articolului doi al protocolului adiţional secret, căruia îi revenea conducerea nemijlocită a Forţelor Armate Unite[11]. Primul Comandant Suprem a fost numit mareşalul sovietic, Ivan S. Konev[12].

Următorul articol prezenta prevederea conform căreia locţiitorii Comandantului Suprem erau numiţi miniştrii Apărării sau alţi conducători militari ai statelor membre ale Pactului de la Varşovia. Faptul că, pe întreaga perioadă a existenţei acestei alianţe, Comandantul Suprem (denumirea de Comandant-şef se va institui la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Budapesta, din martie 1969) şi şeful Statului Major al Forţelor Armate Unite au fost mareşali şi, respectiv, generali sovietici, denotă de la sine natura raporturilor politico-militare stabilite între URSS şi statele-satelit.

---

[9] *Ibidem*, pp. 217-219.
[10] AMAE, fond 9 Varşovia 3, dosar an 1956, ff. 80-83.
[11] *Ibidem.*
[12] Ivan Stepanovici Konev (28 decembrie 1897 – 21 mai 1973), mareşal al Uniunii Sovietice; la începutul celui de-al Doilea Război Mondial a comandat Armata 19; în perioada 1942-1945 a comandat Frontul de Vest, Frontul de Nord-Vest şi Frontul Ucrainean, devenit apoi Frontul 1 Ucrainean; comandantul Grupului de forţe sovietice din Germania (1945-1946); comandantul forţelor terestre sovietice (1946-1950); comandantul Regiunii Militare Carpatice (1950-1953); comandantul forţelor terestre sovietice (1953-1956); Comandantul Suprem al Forţelor Armate Unite ale Pactului de la Varşovia (1955-1960); retras din activitate (1960-1961); comandantul Grupului de forţe sovietice din Germania (1961-1962); din anul 1962 inspector general în Ministerul sovietic al Apărării. Prezentarea carierei militare a mareşalului la Anatoli I. Gribkov, Sudba Varşavskogo Dogovor. Vospominania, dokumentî, faktî, Russkaia Kniga, Moskva, 1998.

Faptul că ministrul sovietic al Apărării putea fi, conform articolului trei al protocolului, subordonat Comandantului Suprem al Forţelor Armate Unite, la rândul său acesta fiind prim-locţiitorul ministrului sovietic al Apărării, a generat o situaţie cel puţin neobişnuită. Această discrepanţă, creată în structura ierarhică şi de comandă a Pactului de la Varşovia, va fi înlăturată la Budapesta, în martie 1969, prin adoptarea noului Statut.

Obligaţia Comandantului Suprem consta în consultarea şi colaborarea cu miniştrii Apărării din statele membre ale Pactului de la Varşovia în desfăşurarea activităţii sale, atribuţia principală constituind-o coordonarea planurilor de instruire a trupelor din compunerea Forţelor Armate Unite şi prezentarea de propuneri Comitetului Politic Consultativ în privinţa pregătirii şi dotării acestor forţe.

Statul Major al Forţelor Armate Unite, creat în baza prevederilor articolului patru al protocolului adiţional, era un organism care activa pe lângă Comandantul Suprem al Forţelor Armate Unite, în compunerea sa fiind incluşi reprezentanţii permanenţi ai Marilor State Majore ale armatelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia.

Locul de dispunere, ca şi cel al Comandamentului Unit, era oraşul Moscova. În fruntea Statului Major Unit a fost numit generalul de armată sovietic Alexei I. Antonov[13]. Fiecare armată membră a Pactului de la Varşovia delega în cadrul Statului Major Unit un grup de ofiţeri şi generali. În activitatea curentă, Statul Major Unit elabora recomandări privind pregătirea trupelor din compunerea Forţelor Armate Unite, planifica şi coordona manevrele, exerciţiile, aplicaţiile şi jocurile de război comune, desfăşurând controale şi inspecţii în unităţile aparţinând acestor forţe[14].

Prin prevederile statutului adoptat în ianuarie 1956 la Praga, Statul Major al Forţelor Armate Unite, în practică, organismul care coordona

---

[13] Alexei Innokentevici Antonov (9 septembrie 1896 – 16 iunie 1962) general de armată a îndeplinit diferite funcţii de comandă în cursul celui de-al Doilea Război Mondial: şeful de stat major al Frontului de Sud-Vest (1941); şeful de stat major al Frontului de Sud (1941-1942); şeful de stat major al Frontului Caucazian de Nord (1942); şeful de stat major al Grupului de Forţe din Marea Neagră (1942); şeful de stat major al Frontului Transcaucazian (1942); adjunctul şefului Marelui Stat Major al armatei sovietice şi şeful Direcţiei Operaţii (1942-1945). După încheierea celei de-a doua conflagraţii mondiale, a îndeplinit funcţia de şef al Marelui Stat Major al armatei sovietice (1945-1946), apoi adjunctul şefului Marelui Stat Major al armatei sovietice (1946-1948) şi locţiitorul comandantului Regiunii Militare Transcaucaziene (1948-1950). În 1950, a fost numit în funcţia de comandant al Regiunii Militare Transcaucaziene; în anul 1954 a revenit în funcţia de şef al Marelui Stat Major al armatei sovietice, iar în perioada 1955-1962 a îndeplinit funcţia de şef de Stat Major al Forţelor Armate Unite ale Tratatului de la Varşovia. Prezentarea carierei militare a generalului la Anatoli I. Gribkov, *op.cit*.

[14] Constantin Olteanu, *op.cit*, pp. 220-221.

activitatea militară a Pactului de la Varşovia, era obligat să coopereze şi să menţină o legătură permanentă cu marile state majore ale armatelor statelor participante la Tratatul de la Varşovia.

Prin acelaşi statut, marile state majore ale armatelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia, aveau obligaţia de a informa permanent Statul Major al Forţelor Armate Unite în privinţa „compunerii de luptă şi efectivelor, capacităţii de luptă şi mobilizare, asupra stării armamentului şi tehnicii de luptă, pregătirii operative de luptă şi politice a trupelor ce intră în compunerea Forţelor Armate Unite”[15].

Parcurgerea prezentei prevederi indică faptul că, în mod practic, marile state majore ale armatelor statelor membre ale Pactului de la Varşovia erau controlate de Statul Major al Forţelor Armate Unite şi implicit de către Moscova, care prin intermediul situaţiilor informative solicitate cunoştea în amănunt toate datele referitoare la potenţialul militar al statelor respective.

Pe parcursul existenţei Pactului de la Varşovia au mai fost constituite şi alte structuri şi organisme destinate a optimiza activitatea organizaţiei. În comunicatul dat publicităţii la încheierea consfătuirii Comitetului Politic Consultativ, care s-a desfăşurat în martie 1969, la Budapesta, se specifica: „Statele participante la Consfătuire au examinat detaliat şi au adoptat în unanimitate Statutul Comitetului Miniştrilor Apărării ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia, noul Statut al Forţelor Armate Unite şi al Comandamentului Unit şi alte documente având ca scop perfecţionarea, în continuare, a structurii şi organelor de conducere a organizaţiei defensive a Tratatului de la Varşovia”[16].

Comitetul miniştrilor Apărării cuprindea, conform denumirii, titularii ministerelor Apărării din statele membre ale organizaţiei, pe Comandantul-şef şi pe şeful Statului Major al Forţelor Armate Unite. Comitetul analiza problemele sporirii capacităţii de apărare a statelor participante la Tratatul de la Varşovia, aspectele legate de pregătirea tactică, operativă şi strategică, starea de operativitate şi capacitatea de mobilizare a Forţelor Armate Unite, problemele de logistică şi infrastructură, precum şi evoluţia situaţiei politico-militare pe continentul european şi pe plan global. Comitetul adopta măsurile în conformitate cu deciziile Comitetului Politic Consultativ. Totodată, din însărcinarea guvernelor statelor membre, Comitetul examina şi urmărea situaţia bugetului Comandamentului Unit.

Consiliul Militar al Forţelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varşovia, constituit cu ocazia aceleiaşi consfătuiri de la Budapesta, cuprindea în compunerea sa pe Comandantul-şef, şeful Statului

[15] AMAE, fond 9 Varşovia 3, dosar an 1956, pp. 80-83.
[16] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, pp. 242-243.

Major al Forţelor Armate Unite, locţiitorii Comandantului-şef, adjuncţii miniştrilor Apărării sau şefi ai Marilor State Majore ale armatelor statelor membre ale Pactului, locţiitorii Comandantului-şef pentru apărarea antiaeriană, forţele aeriene şi forţele maritime militare, precum şi şeful Comitetului Tehnic al Forţelor Armate Unite. Comitetul Militar se întrunea semestrial, examinând problemele capacităţii operative şi de mobilizare a Forţelor Armate Unite şi chestiuni legate de înzestrarea cu armament şi tehnică militară a acestor forţe. Deşi deciziile acestui organism erau facultative, Comitetul informa conducerile armatelor statelor membre asupra problemelor analizate şi a hotărârilor care urmau a fi adoptate în cadrul reuniunilor factorilor de decizie ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia[17].

Comitetul Tehnic al Forţelor Armate Unite era un organ care funcţiona pe lângă Comandantul-şef, şeful Comitetului fiind şi locţiitorul tehnic al acestuia. Profilul acestui organ îi conferea sarcina de a elabora recomandări privind armamentul şi tehnica militară din înzestrare, problemele legate de standardizare, logistică şi alte aspecte care vizau domeniul tehnic din armatele statelor membre ale Pactului de la Varşovia[18].

Ultimele două structuri ale Pactului de la Varşovia au fost create în urma hotărârii adoptate la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, care s-a desfăşurat la Bucureşti, în perioada 25-26 noiembrie 1976. În comunicatul emis la încheierea lucrărilor reuniunii se specifica: „În scopul perfecţionării continue a mecanismului colaborării politice în cadrul Tratatului, a fost adoptată hotărârea privind crearea Comitetului miniştrilor Afacerilor Externe şi a Secretariatului Unit, ca organe ale Comitetului Politic Consultativ”[19].

Comitetul miniştrilor Afacerilor Externe se întrunea, de regulă, o dată pe an, sau când situaţia internaţională o impunea, având ca atribuţii efectuarea periodică de consultări şi elaborarea aprecierilor şi recomandărilor asupra problemelor păcii şi securităţii internaţionale. În final, consideraţiile şi recomandările stabilite de acesta erau remise spre informare, analiză şi decizie Comitetului Politic Consultativ[20].

Problematica înfiinţării Comitetului miniştrilor Afacerilor Externe necesită un scurt comentariu. O îndelungată perioadă, Nicolae Ceauşescu s-a opus, sub diferite motivaţii, creării unui organism al Pactului de la Varşovia care să aibă ca atribuţii pe probleme de politică externă elaborarea de recomandări către Comitetul Politic Consultativ. Adesea, a fost invocat aspectul conform căruia elaborarea şi promovarea politicii externe a ţării este

[17] Constantin Olteanu, *op.cit*, p. 220.
[18] *Ibidem*, p. 221.
[19] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, p. 322.
[20] Constantin Olteanu, *op.cit*, p. 222.

atributul conducerii superioare de partid şi de stat, în exclusivitate. Apreciem că, în cursul unei cercetări istorice viitoare, ar putea fi explicată motivația acceptării creării acestui organism, de către liderul de la Bucureşti. O posibilă ipoteză ar fi aceea că Ceauşescu s-a considerat protejat de eventuale ingerințe sovietice de natură politico-militară sau interferențe în politica externă a României, prin reglementarea şi statuarea problemelor generale de securitate pe continentul european, în urma semnării, la 1 august 1975, la Helsinki, de către cele 35 de state din Europa şi America de Nord, a Actului final al Conferinței pentru Securitate şi Cooperare în Europa[21].

Secretariatul Unit al Pactului de la Varşovia însuma aparatul care avea ca atribuții, în principal, pregătirea tehnico-organizatorică şi asistarea lucrărilor consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ şi a şedințelor Comitetului miniştrilor Afacerilor Externe. Secretariatul Unit era condus, pe o perioadă determinată, de un adjunct al ministrului Afacerilor Externe al unuia dintre statele membre ale Pactului de la Varşovia, stabilit în mod nominal şi consensual de către Comitetul Politic Consultativ.

Analiza prevederilor tratatului, a structurilor politico-militare create, a rolului şi a funcțiilor acestora conduce spre concluzia că alianța militară a Pactului de la Varşovia a întrunit toate caracteristicile specifice care au definit-o ca bloc politico-militar al statelor comuniste din Europa. Politica de bloc a fost însă, pe parcurs, supusă unor acute momente de criză, fapt ce a determinat o reconsiderare treptată şi de substanță a poziției României față de Pactul de la Varşovia.

Din punctul de vedere al dreptului internațional, Tratatul de la Varşovia se constituie formal, într-un tratat politic multilateral. Determinant pentru constituirea unei organizații internaționale este legimitatea, sub aspect juridic, a tratatului propriu-zis şi a organizației create în temeiul prevederilor acelui tratat.

Faptul că organizația Tratatului de la Varşovia s-a constituit şi a funcționat legal, în conformitate cu normele şi principiile care decurg din dreptul internațional, i-a conferit acestuia caracterul de act internațional licit, îndeplinind condițiile de validitate ale tratatelor internaționale[22].

În conformitate cu tipologia tratatelor internaționale, Tratatul de la Varşovia includea distinct principiul specializării, înregistrat ca atare la Organizația Națiunilor Unite, cu personalitate juridică. Reglementând relații politice între statele contractante se definea ca un tratat de prietenie (neagresiune), colaborare şi asistență mutuală (ajutor militar). Ultima

[21] Valentin Lipatti, *Actul final al CSCE şi Europa de azi*, Editura Fundației „România de Mâine", Bucureşti, 1995, pp. 103; 108.

[22] Teodor Meleşcanu, Iulia Voina Motoc, *Droit International Public*, Editura Universității Bucureşti, Bucureşti, 1996, pp. 35; 46-47.

prevedere imprima tratatului şi un caracter militar, definit în mod concret şi prin prevederile protocolului adiţional secret, ceea ce face ca tratatul şi organizaţia creată pe baza lui să aibă o netă semnificaţie politico-militară.

Analizând tipologia tratatelor internaţionale, deci şi a Tratatului de la Varşovia, precum şi a organizaţiilor internaţionale generate în baza acestor genuri de tratate, se remarcă interdependenţa între conceptul de colaborare şi cel de neagresiune între părţile contractante. Caracteristica de neagresiune priveşte cadrul legal fundamental în care statele semnatare se angajează să se abţină de la orice act de agresiune între ele sau faţă de terţi, în articolul unu, tratatul stipulând: „Părţile contractante se obligă ca, în conformitate cu Carta ONU, să se abţină în relaţiile lor internaţionale de la ameninţarea cu forţa sau de la folosirea ei şi să rezolve litigiile lor internaţionale prin mijloace paşnice, în aşa fel încât să nu pericliteze pacea şi securitatea internaţională”[23].

Problematica neagresiunii între statele semnatare ale tratatului era definită în articolul 8, în care se specifică faptul că acestea „vor acţiona într-un spirit de prietenie şi colaborare în scopul dezvoltării şi întăririi continue a legăturilor economice şi culturale dintre ele, călăuzindu-se după principiile respectării reciproce a independenţei şi suveranităţii lor şi neamestecului în treburile lor interne”[24].

Analiza istorică a demonstrat că, în realitate, principiile generoase enunţate în acest articol, au fost grav încălcate de către cinci state semnatare, în vara anului 1968.

Prevederea asistenţei mutuale şi-a găsit exprimarea, sub diferite forme, în tratatele internaţionale încheiate de-a lungul timpului, dezvoltând angajamentul statelor semnatare de a acţiona în comun, pe baza prevederilor tratatului încheiat, în diferite contexte, în mod mutual, semnificând demersul simultan, reciproc şi fără invocarea eventuală a altor clauze.

Materializarea concretă a acestei norme se regăsea în conţinutul articolului patru al Tratatului de la Varşovia, fapt ce conferea fundament juridic aspectelor de natură militară ale alianţei, reprezentând totodată, transpunerea în practică a conceptului de apărare colectivă, subsumat principiul realismului politic în relaţiile internaţionale[25].

Tratatul de la Varşovia, ca izvor de drept internaţional, a fost elaborat în concordanţă cu prevederile Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite, documentul fundamental care oferă normele, principiile, modalităţile şi organismele abilitate să concure la realizarea păcii şi securităţii în relaţiile internaţionale[26].

---

[23] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, p. 140.

[24] *Ibidem*, p. 142.

[25] Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama*, ediţia a II-a, Editura Cartier, Bucureşti, Chişinău, 2000, p. 14.

[26] Teodor Meleşcanu, Iulia Voina Motoc, *op.cit*, pp. 137-143; Constantin Buşe, Nicolae Dascălu, *Diplomaţie în vreme de război. De la Carta Atlanticului la Carta ONU*, Editura Universităţii Bucureşti, Bucureşti, 2000, pp. 7-13.

În conformitate cu prevederile Cartei, statele membre ale Organizației Națiunilor Unite au conferit Consiliului de Securitate responsabilitatea şi dreptul, prin intermediul procedurilor specifice, de a acționa în numele lor pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Prerogativele acordate Consiliului, inclusiv luarea măsurilor de ordin militar şi recurgerea licită la forță, în relațiile internaționale, pentru restabilirea păcii şi securității internaționale, reprezintă atribuția exclusivă a Consiliului de Securitate[27].

Articolul 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, la care face referire directă şi articolul patru al Tratatului de la Varşovia, postulează ca normă juridică fundamentală prevederea conform căreia: „Nicio dispoziție din prezenta Cartă nu va aduce atingere dreptului inerent de autoapărare individuală sau colectivă, în cazul în care se produce un atac armat împotriva unui membru al organizației, până când Consiliul de Securitate va fi luat măsurile necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale. Măsurile luate de membrii în exercitarea acestui drept de autoapărare trebuie să fie aduse imediat la cunoştința Consiliului de Securitate şi nu trebuie să aducă atingere în niciun fel puterilor îi îndatoririlor Consiliului de Securitate, potrivit cu prezenta Cartă, de a întreprinde oricând acele acțiuni pe care le va socoti necesare pentru menținerea şi stabilirea păcii şi securității internaționale”[28].

Pactul de la Varşovia prezenta caracterul unei organizații de securitate regională, implicarea sa rezumându-se la spațiul european, circumscris teritoriului național al statelor membre. În sprijinul acestei aserțiuni, vin chiar prevederile cuprinse în preambulul tratatului, conform cărora părțile contractante „reafirmându-şi năzuința de a crea un sistem de securitate colectivă în Europa, bazat pe participarea tuturor statelor europene, indiferent de orânduirea lor socială şi de stat, ceea ce ar permite unirea eforturilor lor în interiorul asigurării păcii în Europa (...), statele iubitoare de pace din Europa trebuie să ia măsurile necesare pentru asigurarea securității lor şi în interesul menținerii păcii în Europa (...)”[29].

Prin voința semnatarilor săi, Tratatul de la Varşovia se încadra, din punct de vedere juridic, în categoria tratatelor internaționale semideschise. În spiritul prevederilor sale, Tratatul de la Varşovia impunea condiții limitative pentru aderarea altor state la această alianță. Pe lângă criteriul regional era inserată prevederea ca aderarea noilor membri să fie validată cu aprobarea consensuală a statelor semnatare. În mod concret, acest aspect era dezvoltat în articolul nouă al tratatului: „Prezentul tratat este deschis şi altor state, indiferent de orânduirea lor socială şi de stat, care vor declara că sunt gata ca,

[27] Teodor Meleşcanu, Iulia Voina Motoc, *op.cit*, pp. 228-229.
[28] *Apud* Teodor Meleşcanu, Iulia Voina Motoc, *op.cit*, p. 226.
[29] *Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente*, p. 139.

participând la prezentul tratat, să contribuie la unirea eforturilor statelor iubitoare de pace în scopul asigurării păcii şi securității popoarelor. O asemenea aderare va intra în vigoare cu consimțământul statelor semnatare ale tratatului, după ce documentul cu privire la ea va fi fost remis spre păstrare guvernului R.P. Polone".

Efectul de nulitate nu s-a produs, conform normelor juridice internaționale, din cauza viciilor de procedură sau violării prevederilor exprese din tratat, în acest sens. Prevederea pierderii valabilității Tratatului de la Varşovia era exprimată în articolul unsprezece, conform căruia: (...) „În cazul când în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă şi va fi încheiat în acest scop un tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat îşi va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a Tratatului general-european (...)"[30]. Cum acest lucru a devenit realitate, la începutul anilor '90, în Europa, valabilitatea juridică a tratatului, ca subiect de drept internațional, a expirat.

Analiza juridică a Tratatului de la Varşovia, pune în evidență faptul că acesta a fost elaborat în acord cu principiile şi normele de drept internațional, general valabile şi recunoscute, în conformitate cu prevederile Cartei Organizației Națiunilor Unite, aplicarea sa în practică însă, cunoscând o multitudine de discontinuități şi ambiguități, generate în mod constant de către hegemonul organizației.

BIBLIOGRAFIE

Tratatul de la Varşovia 1955-1980. Culegere de documente, Editura Politică, Bucureşti, 1981.

De Tinguy Anne (coord.), *L'effondrement de l'Empire soviétique*, Bruylant, Bruxelles, 1998.

Dumitru Laurențiu-Cristian, *Constituirea Pactului de la Varşovia ca instrument imperial de control sovietic asupra Europei de Est*, în *Revista de Istorie Militară*, nr. 3-4(101-102), 2007.

Lipatti Valentin, *Actul final al CSCE şi Europa de azi*, Editura Fundației „România de Mâine", Bucureşti, 1995.

Olteanu Constantin, *Coaliții politico-militare. Privire istorică,* Editura Fundației „România de Mâine", Bucureşti, 1996.

[30] *Ibidem*, pp. 142-143.

TENDINȚE ŞI EVOLUȚII ALE MEDIULUI DE SECURITATE

TRENDS AND EVOLUTIONS OF THE SECURITY ENVIRONMENT

Col.drd. Cristinel DOBREANU*
Ministerul Apărării Naționale

Lumea de astăzi este o lume a interdependențelor, dar şi a intereselor contradictorii de moment şi de perspectivă. În actualul context geopolitic şi geostrategic, regional şi subregional, se manifestă tot mai mult tendința de dezvoltare şi dinamizare a riscurilor şi amenințărilor la adresa securității şi siguranței naționale a statelor.

Today's world is a world of both interdependence, and conflicting interests of time and perspective. In the current geopolitical and geostrategic context, at regional and subregional levels, there is growing a tendency to increase the risks and threats to security and national security of states.

Cuvinte cheie: mediul de securitate, context geostrategic, siguranța națională.
Keywords: *security environment, geostrategic context, national security.*

Anul 2009 a fost unul complicat. N.A.T.O. s-a confruntat cu un război complex atât la nivel politic, cât şi militar, în Afganistan. Federația Rusă a încetat să mai recurgă la acțiuni de forță menite să demonstreze comunității internaționale puterea de care dispune, preferând să acționeze pentru a-şi securiza poziția pe scena internațională. Recesiunea economică afectează cea mai mare parte a lumii. Aceste sunt principalele tendințe care au dominat evenimentele din 2009, confirmând prognoze generale făcute la începutul anului.

Criza financiară mondială

La începutul anului 2009, lumea s-a confruntat cu prima recesiune globală din perioada unei generații, iar perioada următoare a fost afectată de efectele acestei crize. Prăbuşirea pieței creditelor a afectat într-o măsură sporită activitatea economică în întreaga lume, prăbuşirile unor bănci

* e-mail: *crismarmoni@yahoo.com*

reprezentând o caracteristică cheie la nivelul evoluțiilor americane şi europene, iar prețurile reduse ale bunurilor au amenințat stabilitatea economică şi politică în unele state exportatoare de resurse.

Directorul F.M.I. aprecia la sfârşitul anului 2008 „Este vorba, totuşi, despre cea mai gravă criză pe care țările au cunoscut-o după 1929, de la al II -lea război mondial, oricum cea mai gravă din ultimii 60 de ani. Două lucruri sunt de subliniat aici. Primul, că este cu adevărat prima criză mondială. Acum zece ani, a fost criza asiatică, «doar» asiatică dacă vrei. Apoi, la începutul anilor 2000 acelaşi lucru s-a petrecut în America Latina. Şi acolo, discutam «doar» de criza Americii Latine. Criza de acum e, spre deosebire, una mondială"[1].

Lipsa unei previziuni legate de impactul real al crizei creditelor ipotecare asupra economiei globale şi de creşterea şi scăderea prețurilor mărfurilor au semnificat că economia globală s-a aflat într-o situație mai gravă decât se anticipase. Încercând să echilibreze punctele de vedere extreme, analiştii au căzut în una dintre capcanele caracteristice procesului de elaborare de previziuni: tratarea previziunilor ca şi polemici împotriva unei poziții nerealiste, când ar fi trebuit să se pună accent doar pe realizarea previziunii corecte.

Disponibilitatea creditelor reprezintă problema critică în evaluarea acestei recesiuni. Până în momentul în care companiile şi consumatorii vor putea apela la credite, creşterea economică nu poate fi restabilită. Există indicii limitate referitoare la relaxarea regimului creditelor şi la redresarea economiei SUA. Schimbările în privința normelor financiare din SUA şi Europa ar trebui să ofere băncilor încrederea de care au nevoie pentru reluarea creditării, independent de orice ar putea încerca guvernele.

Majoritatea statelor asiatice au fost afectate de scăderea cu 50% a exporturilor, în timp ce producția industrială a scăzut cu 1/3 la nivel mondial. Analiştii internaționali sunt siguri că economia SUA va sprijini economiile globale să depăşească recesiunea. Piața de consum americană de aproximativ 10 trilioane dolari va solicita produse din Asia şi Europa şi, astfel, va genera creştere în aceste două continente. Se apreciază că va fi o diferență de cel puțin trei trimestre între redresarea economică a SUA şi cea mondială. Sistemul global nu se schimbă imediat.

Pe plan internațional, există doar o singură forță, cu excepția economiei SUA, demnă de urmărit: Fondul Monetar Internațional (FMI), care a fost însărcinat la Summit-ul G20 din aprilie 2009 să sprijine economiile să depăşească criza financiară.

[1] Directorul FMI, Dominique Strauss-Kahn, interviu Le Parisien, 21 noiembrie 2008.

Afganistan – test al Alianței Nord-Atlantice ulterior Războiului Rece

Cu toate că analiştii susțin că amenințarea strategică reprezentată de mişcarea jihadistă transnațională continuă să se diminueze, războiul dus împotriva susținătorilor Jihadului, care se întinde din Irak până pe subcontinentul indian, a rămas o temă dominantă pentru anul 2009. Anul 2009 a fost anul cu cele mai mari pierderi pentru forțele internaționale din Afganistan, ulterior intervenției militare americane din 2001, care a dus la îndepărtarea de la putere a talibanilor (420 de militari străini au fost uciși în 2009, din care 253 de americani, 85 de naționalitate britanică, iar 82 din alte state[2]).

În această perioadă, accentul pus pe conflictul cu militanții pentru Jihad a fost orientat de la Irak spre regiunea de frontieră afgano-pakistaneză, însă conflictul în sine a devenit mult mai difuz. Războiul din Afganistan impune necesitatea utilizării liniilor de sprijin logistic din Pakistan şi cooperarea Islamabadului. SUA încearcă să asigure o rută alternativă de aprovizionare a forțelor din Afganistan, pentru a deveni independente față de Pakistan. Strategia americană pentru această regiune se va concentra şi în viitor asupra consolidării forțelor americane din Afganistan, negocierilor cu talibanii moderați şi diversificării rutelor de aprovizionare pentru a elimina o parte din avantajele pe care le deține Pakistanul în cadrul acestui război.

Statele membre NATO şi-au anunțat sprijinul față de ambițioasa strategie de contracarare a insurgenței din Afganistan, facilitând astfel crearea premiselor pentru o creştere substanțială a contingentelor trupelor aliate din teatrul de operații afgan[3]. Alianța a respins propunerile care vizau limitarea obiectivului misiunii militare, la lupta împotriva elementelor remanente ale rețelei teroriste Al-Qaida. Secretarul General al NATO, Anders Fogh Rasmussen, a afirmat că "... singura modalitate de a asigura că Afganistanul nu se va transforma din nou într-un stat al teroriştilor este de a transforma acest stat în unul suficient de puternic pentru a rezista insurgenței... În Afganistan, nu poți separa contracararea terorismului de contracararea insurgenței" [4].

Guvernul afgan, susținut de SUA, reprezintă una dintre probleme, indicând în acest sens corupția guvernamentală extinsă care a consolidat atât puterea talibanilor care se reimpun, cât şi pe cea a numeroşilor lideri militari locali. Mai mult, " ... efectele criminalității care are legătură cu drogurile continuă să submineze abilitatea guvernului de a-şi exercita autoritatea în afara capitalei, pentru dezvoltarea unui sistem puternic, bazat pe principiile statului de drept, şi pentru reconstrucția economiei"[5].

---

[2] *www.icasualties.org.*

[3] Times, *Statele NATO susțin suplimentarea contingentelor din Afganistan*, 24.10.2009.

[4] *Ibidem*.

[5] US News*, Principalele cinci amenințări identificate de SUA,* 13.02.2009.

Afganistanul se confruntă cu o lipsă acută de resurse şi de oficiali guvernamentali calificaţi şi motivaţi, la nivel naţional şi local. Incapacitatea autorităţilor de la Kabul de a construi instituţii eficace, oneste şi loiale, la nivel provincial şi districtual, capabile să furnizeze servicii fundamentale, le erodează legitimitatea populară şi sporeşte influenţa liderilor militari locali şi ai talibanilor.

Federaţia Rusă – partener imprevizibil în regiune

Previziunile din 2008, potrivit cărora F. RUSĂ va profita de preocuparea SUA pentru situaţia din Irak pentru a-şi reimpune puterea în întreaga sa vecinătate imediată, s-au adeverit. Moscova a făcut acest lucru în toate regiunile de la frontieră, folosind un amestec de instrumente din domeniile financiar, economic, militar, politic, social şi - mai presus de toate - din domeniul informaţiilor. Politica F. Ruse faţă de statele vecine în privinţa gazelor este diferenţiată în funcţie de condiţiile politice din statele CSI. După ce a sistat în mod nejustificat furnizarea de gaze în ianuarie 2009, compania rusă "GAZPROM" a intrat într-o criză gravă, deoarece actualii şi foştii clienţi consideră această companie un furnizor care nu prezintă încredere.

Evenimentul anului 2008 - invadarea de către Federaţia Rusă a fostului stat sovietic şi aliat american Georgia - a demonstrat în mod univoc puterea militară reafirmată a Moscovei. Recunoaşterea de către Moscova a Abhaziei şi Osetiei de Sud, ulterior conflictului din Georgia, a confirmat faptul că F.Rusă a devenit o putere revizionistă în regiune. Nici un alt stat din CSI nu a recunoscut Abhazia sau Osetia de Sud. Motivul este acela că ar putea constitui un precedent periculos, iar într-un final să fie ameninţată suveranitatea statelor din CSI. În mai multe republici se află importante grupuri de etnie rusă, şi în egală măsură posedă foste teritorii ruseşti. Kremlinul trebuie să respecte din nou integritatea teritorială a statelor vecine pentru a putea să-şi îmbunătăţească relaţiile cu acestea.

Federaţia Rusă nu trebuie evaluată de sine stătător, ci în comparaţie cu statele vecine şi concurenţii săi. Dintre ţările vecine, doar R. P. Chineză se poate compara cu Federaţia Rusă în ceea ce priveşte capacităţile militare şi economice, iar cele două state depun toate eforturile pentru a evita o relaţie de adversitate.

În 2009, F. Rusă s-a confruntat cu cele mai dificile provocări economice de la momentul prăbuşirii monedei naţionale şi neachitarea datoriilor în 1998, însă la fel stă situaţia şi în celelalte state din Asia Centrală, regiunea Caucazului, regiunea Balcanilor, Europa Centrală şi ţările baltice. Guvernele din fosta Uniune Sovietică sunt subminate de criza financiară, Kazahstan, Ucraina şi Federaţia Rusă fiind cele mai afectate. Kievul şi Astana s-au orientat spre Occident, solicitând bani pentru a depăşi criza. Întrucât

Federația Rusă deține mai multe rezerve valutare decât toate statele din aceste zone împreună, menține un avantaj financiar în această competiție.

Administrația rusă se teme că influența F. Ruse nu se va manifesta pe termen lung, însă are un plan simplu: să restabilească o zonă tampon cât mai mare posibil în jurul teritoriului de bază rus, atât timp cât echilibrul de putere rămâne în favoarea Federația Ruse.

Principala țintă a Moscovei este Ucraina, o țară de importanță critică pentru poziția geopolitică a Federația Ruse şi vulnerabilă în fața instrumentelor militare, energetice şi de informații ruse - la acestea adăugându-se influența pe care Federația Rusă o poate exercita asupra populației rusofone din țara vecină. Ucraina deține o parte de teritoriu care este complet integrat în rețelele agricole, industriale, energetice şi de transport ale Federației Ruse. Poziția sa geografică face ca acest stat să fie crucial pentru abilitatea Federației Ruse de a-şi proiecta puterea. Un stat ucrainean care are relații tensionate cu Federația Rusă constrânge poziția Moscovei în Caucaz, îi limitează puterea în Europa, amenință întregul teritoriu rus şi pune Moscova la o distanță foarte mică de o graniță ostilă.

Un stat ucrainean provocator nu numai că forțează Federația Rusă să adopte o postură pur defensivă, dar face ca teritoriul rus să fie imposibil de apărat din vest şi sud, deoarece nu există frontiere naturale. În schimb, un stat ucrainean docil permite Federației Ruse să-şi proiecteze puterea în Europa Centrală şi acordă Moscovei un acces sporit la Marea Neagră, la Marea Mediterană şi lumea din exterior.

Federația Rusă dispune de toate instrumentele necesare pentru a modela Ucraina astfel încât să se potrivească intereselor sale. F. Rusă susține şi finanțează pe 3 dintre cele 4 mari forțe politice din Ucraina şi furnizează Ucrainei 2/3 din necesarul de gaze naturale şi 4/5 din necesarul de energie, fiind dispusă să folosească acest control pentru a submina guvernul. Ucraina este integrată în industria de bază din F. Rusă, iar firmele ruseşti controlează direct o mare parte din industria metalurgică din Ucraina. Controlul rusesc asupra unora dintre porturile din Ucraina leagă unii oligarhi ucraineni - şi unele sindicate ale crimei organizate din Ucraina - direct de Kremlin. Ucraina nu este dotată pentru a rezista în fața eforturilor F. Ruse.

În interiorul serviciilor de informații ucrainene, care au derivat din KGB, s-a declanşat un conflict major. Iuşcenko încearcă să elimine fostele elemente KGB şi să le înlocuiască cu unele mai tinere, instruite de SUA, însă prezența serviciilor de informații ruseşti în țară, începând cu 2004, a fost una majoră şi este dificil de contracarat. Alte agenții occidentale de informații sunt pur şi simplu mult prea inferioare pentru a conta, cu excepția serviciilor secrete turce.

Surse de instabilitate în Europa

Uniunea Europeană a resimțit, începând cu cel de-al doilea trimestru a anului 2009, una dintre cele mai dificile perioade din criza economică mondială. Germania are o economie bazată pe export, fiind cea mai puternică economie a UE şi, totodată, cel mai mare importator al produselor din celelalte state ale UE. Astfel, problemele Germaniei devin rapid problemele Europei - în special în cazul statelor din Europa Centrală, care se confruntă cu crize simultane pe planul financiar şi cel al exporturilor. Până în momentul în care Germania se revigorează, Europa Centrală, regiunea Balcanilor şi statele baltice vor trebui să depindă de Fondul Monetar Internațional pentru a se menține pe linia de plutire.

Toate statele din Europa au căutat metode privind modul în care să acopere pachetele de stimulente şi deficitele bugetare din 2009. Aceste măsuri severe au adus cu sine un risc sporit de mişcări sociale. Europa s-a confruntat cu un val de revolte sociale denumite de David Hartshorn, şeful Poliției Metropolitane din LONDRA, drept "vara furiei". Guvernele au adoptat decizii dificile privind taxele şi cheltuielile. Revoltele sociale s-au intensificat în Europa în lunile de iarnă din 2008 şi mai departe în 2009 - cele mai notabile fiind în Islanda, Grecia, Letonia, Lituania, Estonia, Marea Britanie, Bulgaria, România, Spania, Danemarca şi Ungaria.

Balcanii rămân una din sursele de instabilitate tradiționale din Europa. "Evenimentele din BALCANI vor reprezenta din nou cea mai mare amenințare la adresa stabilității din EUROPA în anul 2009"[6], a indicat D. BLAIR - consilierul pe probleme de informații al preşedintelui american, Barack OBAMA. Cea mai mare provocare provine din statutul politic nesoluționat al minorității sârbe din Kosovo şi din conlocuirea interetnică tensionată perpetuă din Bosnia Herțegovina. Belgradul recunoaşte doar instituțiile paralele sârbo-kosovare, folosind mijloace politice pentru a contracara şi submina suveranitatea Kosovo şi pentru a limita mandatul misiunii EULEX în Kosovo. Situația a condus la consolidarea separării *de facto* a Kosovo între un sud majoritar albanez şi un nord majoritar sârb.

Convorbirile dintre diferite partide politice din Bosnia Herțegovina sub medierea UE şi a SUA, desfăşurate în perioada 20-21.10.2009 la baza NATO din Butmir, nu au reuşit să înregistreze progrese substanțiale. Inițiativa comună UE-SUA de la Butmir reprezintă un efort de a determina Bosnia Herțegovina să devină un stat coerent, protejând această zonă de interesele tot mai extinse ale F. Ruse în regiune. În acest scop, schimbările constituționale propuse vizează crearea unui stat puternic centralizat prin eliminarea dreptului

[6] US News, *Principalele cinci amenințări identificate de SUA*, 13.02.2009, (www.usnews.com).

de veto pe criterii etnice şi desfiinţarea funcţiei de Înalt Reprezentant Internaţional. De asemenea, acestea ar crea premisele pentru stabilirea unei funcţii de premier cu puteri sporite şi pentru consolidarea atribuţiilor Curţii Supreme Federale. Guvernul federal ar avea, de asemenea, autoritate totală asupra domeniilor apărării, securităţii, politicii externe, a negocierilor internaţionale şi activităţilor serviciilor de informaţii.

Atât sârbii, cât şi croaţii, se tem de o Bosnie puternică şi unitară, deoarece sunt în minoritate. Bosniacii constituie aproximativ 50% din populaţia BOSNIEI, sârbii reprezentând 35%, iar croaţii 15%. Bosniacii sunt de asemenea divizaţi în privinţa reformelor propuse. Membrul bosniac al preşedinţiei tripartite, HARIS SILJADZIC, a respins propunerea motivând că nu este suficient de "agresivă", încât să creeze un stat unitar puternic. În contextul în care propunerile au fost respinse de majoritatea liderilor, problema o constituie modalitatea prin care UE şi SUA vor promova discuţiile. Există sentimentul că în condiţiile în care la conducere se află un preşedinte democrat, acesta este momentul oportun pentru a fi încheiate toate proiectele neterminate în Bosnia Herţegovina.

Federaţia Rusă se implică din nou în Balcani, spre deosebire de anii ‘90 când forţele occidentale puteau ignora interesele ruse. În viitor, probabil Moscova va folosi ameninţarea implicării în Balcani drept "monedă de schimb" în cadrul negocierilor pentru contracararea avansării occidentale la periferia sa. Pentru F. Rusă va fi suficient să menţină un eşec occidental în Bosnia, şansele de succes occidentale fiind reduse ţinând cont de problemele grave din regiune. UE şi SUA vor considera că eforturile lor au succes doar dacă grupările etnice vor ajunge la un acord privind o Bosnie unitară, fapt care transformă această situaţie într-un joc în care nimeni nu câştigă.

BIBLIOGRAFIE

Strauss-Kahn Dominique, Directorul FMI, interviu Le Parisien, 21 noiembrie 2008.

Times, *Statele NATO susţin suplimentarea contingentelor din Afganistan*, 24.10.2009.

US News, *Principalele cinci ameninţări identificate de SUA*, 13.02.2009.

The Moscow Times, *F.Rusă - lider al CSI - izolată şi lipsită de putere*, 28.10.2009.

New York Times, Tratatul de la Lisabona aprobat în cele din urmă, 03.11.2009.

Daily Star, *Poziția rigidă a Iranului ar putea "invita" la război*, 24.10.2009.

Stratfor, *F.Rusă, Iranul şi discursul lui Joseph Biden*, 26.10.2009.

Institute for Security and Development Policy - Niklas L. P. Swanstrom, Asia 2018 - 2028: *Scenarii de dezvoltare*, septembrie 2008.

Jane's, Christian Le Miere, *Aurul nebunului - mitul puterii chineze*, septembrie 2008.

CSIS - Bonnie Glaser, Brad Glosserman, *Promovarea construirii încrederii peste Strâmtoarea Taiwan,* septembrie 2008.

www.timesonline.co.uk

www.icasualties.org.

www.usnews.com

www.themoscowtimes.com

www.nytimes.com

www.dailystar.co.uk

www.stratfor.com

www.janes.com/events/.../speakers.html

www.isdp.eu

http://csis.org/programs/freeman-chair-china-studies/publications-and-news

www.heritage.org/.../BruceKlingner.cfm

PREVENIREA SURPRINDERII LA NIVEL STRATEGIC

PREVENTING SURPRISE AT THE STRATEGIC LEVER

Col.drd. Cristinel DOBREANU*
Ministerul Apărării Naţionale

Analiza mediului internaţional actual de securitate a relevat modificările survenite, în ultimul deceniu, în domeniul securităţii la nivel global. În timp ce vechile ameninţări au dispărut treptat, provocări noi şi terifiante le-au luat locul. Securitatea României şi a Aliaţilor săi poate fi afectată, pe termen mediu şi lung, de o gamă de riscuri, pericole şi ameninţări interdependente, difuze şi multidirecţionale, care impun modalităţi de acţiune adecvate şi flexibile. Ameninţările transnaţionale evidenţiază necesităţile de informaţii la nivel colectiv şi naţional pentru prevenirea surprinderii.

Analysis of current international security environment has shown changes in the last decade in global security. While the old threats gradually have disappeared, new and terrifying challenges have taken place. Romania's security and the one of its allies may be affected on medium and long term, a range of risks, dangers and diffuse multi-faceted and interdependent threats, requiring appropriate and flexible ways of action. Transnational threats highlight the need for information on community and national level to prevent surprise.

Cuvinte cheie: ameninţări transnaţionale, mediul internaţional actual de securitate.
Keywords: *transnational threats, current international security environment.*

Ideea realizării şi prevenirii surprinderii a fost prezentă din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, de la primele comunităţi umane organizate, până la regatele şi statele ori alianţele de mai târziu. Surprinderea se realizează mai ales prin informaţie şi prin originalitatea strategiilor operaţionale.

Astăzi, ameninţările la adresa securităţii pot să influenţeze cu uşurinţă statele vecine şi să destabilizeze o regiune întreagă sau pacea mondială. Războiul devine o confruntare între profesionişti şi un mijloc al politicii

* e-mail: *crismarmoni@yahoo.com*

comunității internaționale de impunere prin forță a unor decizii de gestionare violentă a crizelor şi conflictelor. Războiul militar va fi unul înalt tehnologizat, utilizând, pe lângă armamentul clasic, sisteme de arme şi echipamente a căror funcționare se bazează pe noi forme de energie. Viteza de reacție a sistemelor militare tinde să fie decisivă. Rapiditatea şi calitatea deciziei suplinesc de cele mai multe ori deficitul în forțe şi mijloace. Oportunitatea informației oferă posibilitatea obținerii superiorității decizionale şi executarea conducerii strategice în timp real.

Unul dintre obiectivele sistemului securității naționale este creşterea timpului mediu dintre două surprize neplăcute. " ... Strategia de securitate națională urmăreşte identificarea oportună şi contracararea pro-activă a riscurilor şi amenințărilor..."[1] şi " … evitarea surprinderii strategice față de orice amenințări interne sau externe"[2] Această nouă realitate presupune reforma sectorului de securitate care " ... impune transformarea profundă a instituțiilor, creşterea calității actului de conducere … este nevoie de o nouă abordare – sistemică, profundă şi cuprinzătoare"[3].

Prevenirea surprinderii, ca finalitate a activității din domeniul informațiilor, se confruntă cu o paletă mai largă de pericole şi amenințări ce trebuie cunoscute, descifrate şi urmărite în scopul formulării unor strategii şi modalități de răspuns adecvate. Îndeplinirea acestui obiectiv se realizează prin activitatea de avertizarea timpurie în care informația are un rol tot mai important.

Surprinderea – repere istorice

Întreaga artă a războiului, consideră Sun Tzi, se bazează în luptă pe înşelăciune, simulare, viclenie şi pe factorul psihologic. "Dacă eşti capabil, simulează incapacitatea; dacă este activ, simulează pasivitatea. Dacă eşti aproape, fă să se creadă că eşti departe şi dacă eşti departe, fă să se creadă că eşti aproape. Simulează neorânduiala şi loveşte-l. Dacă este unit, dezbină-l. Atacă-l când şi acolo unde nu este pregătit." [4]

În concepția lui Mauricius, accentul cade pe stratageme, care înseamnă înşelarea duşmanului: "Strategia cuprinde mijloacele folosite spre a înşela pe duşman, cum ar fi alegerea clipei, a locului, a înfruntărilor pe neaşteptate şi a stratagemelor de tot felul"[5]. Arta surprinderii inamicului a asigurat cucerirea Troiei prin folosirea "uriaşului cal de lemn", ca şi victoriile lui Hannibal

---

[1] *Strategia de Securitate Națională a României, 2007, Capitolul II,* «Un viitor sigur şi prosper pentru români: Căile construcției»*, p. 9.*

[2] *Hotărârea CSAT din 18.11.2005 privind înființarea Comunității naționale de informații,* p. 2.

[3] *Strategia de Securitate Națională a României,* 2007, p. 31.

[4] Sun Tzi, *Arta războiului*, Editura Militară, Bucureşti, 1976, p. 15.

[5] Mauricius, *Arta militară*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1970, p. 46.

asupra Romei, şi anume prin executarea unei manevre neaşteptate peste Munții Alpi (218 Î.C.).

În Primul Război Mondial şi în cel de-al Doilea Război Mondial, marile surprinderi strategice au fost realizate în teatre prin folosirea rachetelor V-1 şi V-2 de către armata germană, introducerea de către sovietici, în pregătirea de foc, a aruncătorului de proiectile reactive „Katiuşa", atacurile nucleare de la Hiroshima şi Nagasaki. În condițiile în care, ambițiile politice externe ale lui Hitler nu au constituit un secret de stat, este greu de înțeles eşecul lui Stalin, din iunie 1941, de a interpreta corect semnalele, în ciuda caracterului său neobişnuit de autoritar şi extrem de bănuitor. În cazul Pearl Harbor şi invazia nord-coreeană, factorii americani de decizie politică au crezut că țara lor este invincibilă, atotputernică şi, aparent, s-a presupus că această credință a fost împărtăşită de japonezi şi nord-coreeni.

Egiptul şi Siria au lansat atacul împotriva Israelului, pe 6 octombrie 1973, chiar de sărbătoarea Anului Nou evreiesc, „Yom Kippur", ziua sfântă a anului evreiesc, Israelul fiind surprins de atacurile coordonate ale forțelor agresoare. Haim Herzog, preşedinte al Israelului, admite, în cartea sa, "The Arab-Israeli Wars" (Războaiele arabo-israeliene): „Primul succes militar arab – într-adevăr, cel mai important – a constat în elementele-surpriză (strategică şi tactică) ale atacului. Acest succes se datorează, într-o măsură deloc neglijabilă, greşelilor făcute de spionajul israelian, ca şi de liderii militari şi politici ai Ierusalimului, dar cea mai mare parte a creditului revine sofisticatei operații de dezinformare concepute de Siria şi Egipt, una dintre cele mai remarcabile din istoria modernă"[6].

Istoria războaielor de agresiune a scos în evidență faptul că formele de declanşare nu se aseamănă între ele. De fiecare dată, agresorul, căutând să realizeze surprinderea, s-a folosit de scenarii dintre cele mai inventive pentru ca să cucerească superioritatea încă din primul moment, scontând şi pe efectul psihologic asupra adversarului. După cel de-al Doilea Război Mondial a dispărut practica "declarației de război" înainte de declanşarea ostilităților. Numai Marea Britanie şi-a permis o demonstrație de forță, declarând război Argentinei cu 14 zile înainte de a ajunge forța sa navală şi trupele ambarcate, în zona de operații, pentru a scoate forțele armate argentiniene, care invadaseră Insulele Malvine.

În trecut, surprinderea se putea realiza îndeosebi la nivel tactic. Înainte de revoluția tehnico-industrială, deplasarea rapidă a formațiunilor mari de trupe, pe distanțe lungi, în intervale de timp scurte, a fost imposibil de realizat. Karl von Clausewitz a recunoscut acest lucru, afirmând că surprinderea strategică avea mai mult un interes teoretic decât o valoare

[6] Ronald Payne, *Mossad, Istoria secretă*, Bucureşti, Editura Colosseum, 1997, p. 171.

practică. În războiul civil, acțiunile de luptă au variat de la clasicele acțiuni ofensive sau de apărare la formele şi procedurile specifice rezistenței şi conspirativității. Armata de Eliberare din Kosovo a acționat pe echipe mici, prin surprindere, mai ales noaptea, în timp ce armata iugoslavă riposta prin acțiuni clasice de atac sau de apărare, mai ales prin bombardamente cu artileria.

Deşi surprinderea este totdeauna posibilă la nivel tactic, fezabilitatea sa la nivel strategic este un fenomen relativ nou, fenomen ce a apărut numai în secolul XX. În ultimul deceniu al secolului XX, diminuarea posibilității de a realiza surprinderea în condițiile utilizării sistemelor de arme cu baza la sol au impus realizarea "ochilor cosmici", care au determinat evoluția mijloacelor de lovire din aer sau prin aer.

Surprinderea strategică modifică raportul de forțe

Problema surprinderii, astăzi, este abordată la nivelul politico-strategic, care vizează componente şi domenii cum ar fi surprinderea în domeniul politico-militar, economic, tehnico-ştiințific şi informațional, întrucât războiul nu este doar un fenomen pur militar, ci o expresie, extrem de complexă, a politicii. Dezbaterile de idei despre surprindere au produs o abundentă literatură de specialitate, surprinderea, în general, fiind considerată un important factor de modificare a raportului de forțe. Acțiunile prin surprindere au drept scop paralizarea voinței şi a capacității adversarului de a opune rezistență organizată, împiedicarea acestuia să ia contramăsuri oportune şi eficiente, pentru ca, în final, să-l oblige să accepte lupta în condiții dezavantajoase.

În domeniul securității, surprinderea se poate manifesta ca urmare a unor combinații neprevăzute de evenimente, petrecute în spații geografice aparent depărtate. Există, de obicei, unele semnale care conturează, în parte, evenimentele ce vor veni, dar acestea sunt învăluite în umbră, unele certitudini relevându-se cu greutate.

Din punct de vedere militar, principiile care identifică fizionomia şi tipologia noilor conflicte militare sau nonmilitare se situează în general pe o grilă din care nu lipseşte principiul surprinderii. Aceste principii conturează un nou tip de conflictualitate, ce devine din ce în ce mai fluidă, difuză, mai disproporționată şi, de aceea, mai greu de controlat şi de gestionat. Şcoala strategică chineză se bazează pe zece principii de bază, printre care este şi "principiul surprinderii strategice". Şcoala strategică japoneză, deşi vine din acelaşi areal cu cea chineză, nu are aceleaşi principii, dar se bazează pe o strategie a eficienței şi perseverenței, *pe surprindere* şi aşteptare.

Nu trebuie uitat caracterul asimetric al acțiunilor. Asimetria, ca metodă de acțiune, reprezintă un fel de adaptare la situația concretă, pornind de la condițiile inițiale, conjugându-le cu cele prezente şi exploatând, în mod direct

şi indirect, vulnerabilitățile celuilalt[7]. Asimetria nu este un factor de succes în sine, ea producând efecte doar dacă poate genera surprinderea. Organizațiile teroriste se bazează pe *precizie şi surprindere.* Grupurile mici de insurgenți sunt aproape imposibil de detectat şi de neutralizat, în special când ocolesc formațiunile militare şi atacă pe ascuns obiective importante. Spre exemplu, în Irak, câmpurile petroliere din nord au devenit aproape inutilizabile în urma sabotajelor, situație care a generat probleme administrative şi sociale complexe, în timp ce, pentru insurgenți, nu s-au constatat decât pierderi minime.

Doctrinele militare occidentale spun că toți comandanții "trebuie să încerce să lovească inamicul în locul, timpul sau maniera pentru care acesta nu este pregătit[8]. Surprinderea poate influența rezultatul luptelor, campaniilor sau chiar a întregului război. Surprinderea poate fi realizată prin viteza atacurilor şi manevrei, utilizarea formelor atipice de acțiune, utilizarea mascării şi înşelării, utilizarea unor tactici diferite față de cele utilizate anterior, menținerea securității trupelor proprii, obținerea unor informații eficiente şi înțelegerea modului de gândire şi a doctrinei inamicului, aplicarea noilor tehnologii în aşa manieră încât să reducă timpul de avertizare pentru inamic, asigurarea unor capabilități pe care inamicul nu le anticipează sau contribuie la dezorganizarea acțiunilor sale.

La sporirea caracterului decisiv al acțiunilor de luptă moderne contribuie preocuparea adversarilor de a se surprinde reciproc, cunoscându-se că surpriza poate înclina în mod decisiv balanța victoriei, fapt demonstrat atât de confruntările armate din cele mai îndepărtate timpuri, dar mai ales de cele recente.[9] Principiul surprinderii nu înseamnă că inamicul trebuie luat complet prin surprindere, fiind suficient să devină conştient prea târziu pentru a reacționa eficient.

În epoca actuală, surprinderea se poate realiza simultan pe câteva planuri: timpul şi locul atacului, rapiditatea deplasării, utilizarea sistemelor noi de armament şi a modalităților noi de asigurare logistică a trupelor. Pe măsura avansului tehnologiei s-a dezvoltat şi capacitatea de realizare a surprinderii strategice, care este un fenomen mult mai complex decât surprinderea la nivel tactic. Se poate aprecia că, oferind condiții optime pentru realizarea surprinderii strategice, tehnologia se manifestă ca unul dintre principalii factori destabilizatori ai lumii de astăzi. Această tendință şi-a atins obiectivul cu ajutorul armamentului nuclear modern şi a rachetelor balistice intercontinentale, care sunt capabile să fie activate în câteva minute, ceea ce

---

[7] Gheorghe Văduva, *Războiul bazat pe rețea în fizionomia noilor conflicte militare*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti 2005, p. 10.
[8] *FM 100-5*, p. 12.
[9] Valentin Arsenie, Sîrbu Corneliu, *Surprinderea în lupta armată,* Editura Militară, Bucureşti, 1993, p. 78.

înseamnă că surprinderea strategică ar putea însemna atât începutul, cât şi sfârşitul unui război.

În viitor, componenta intelectuală, de concepție, ascunsă a surprizei strategice va fi dominantă în raport cu cea materială, vizibilă, ceea ce înseamnă că declanşarea acțiunilor militare va fi posibilă fără pregătiri intense şi de durată. Surprinderea se va realiza prin modul de concepere a acțiunilor cu forțele existente în locațiile cunoscute, alegerea momentului declanşării acestora, folosirea adecvată a celorlalte componente de putere în sprijinirea efortului militar, astfel încât „victima" să realizeze cu întârziere că este supusă unei agresiuni.

Avantajele care derivă din realizarea surprinderii strategice au o valoare greu de apreciat. Un atac neanticipat şi reuşit va permite distrugerea unei părți importante din forțele inamicului cu un cost redus, îndeosebi prin anihilarea ascendentului psihologic inerent apărătorului, reducându-i în acest mod rezistența. Se poate afirma, deci, că surprinderea strategică "... acționează ca un multiplicator al forței, lucru demonstrat deseori în cadrul conflictelor militare şi, mai recent, în cazul atacurilor teroriste."[10].

O bună securitate se realizează atunci când inamicul nu poate realiza surprinderea strategică. Epoca informațională aduce foarte mult informația în spațiul luptei, reduce la minim surprinderea şi înşelarea, dar acțiunea ca atare, oricât ar fi de dirijată şi de matematizată, lasă suficient loc imaginației combinative.

Rolul informațiilor pentru avertizarea timpurie

Doctrina privind avertizarea timpurie a României a fost elaborată pe baza documentelor similare NATO, ca o necesitate la realizarea unui sistem viabil, interoperabil şi deplin integrat structurilor Alianței. Pentru abordarea corespunzătoare a prevenirii crizelor şi a gestionării acestora se impune parcurgerea mai multor etape în procesul de avertizare timpurie. Concomitent cu realizarea unui sistem național integrat de gestionare a crizelor, se impune dezvoltarea unui sistem informațional de avertizare timpurie în domeniul apărării, care să răspundă politicilor şi principiilor de bază descrise în documentul de lucru de bază MC 166/ 2004.

Avertizarea oportună şi corectă sprijină furnizarea de informații pentru factorii de decizie. Informațiile procesate şi structurate sprijină formularea deciziilor care pot preveni surprinderea strategică, pot descuraja sau neutraliza o criză în evoluție. Avertizarea nu este completă până când nu se ia o decizie oportună. Sistemul informațional de avertizare timpurie trebuie să aibă

[10] Gheorghe Savu, *Informațiile militare şi surprinderea strategică*, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2006, p. 22.

capacitatea de a supraveghea şi de a avertiza oportun factorii de decizie politico-militară şi militară cu privire la riscurile, pericolele şi ameninţările la adresa securităţii şi apărării naţionale şi a Alianţei. Activitatea de informaţii pentru apărare reprezintă una dintre componentele indispensabile funcţionării optime sistemului informaţional de avertizare timpurie în domeniul apărării.

Analiştii militari străini şi români afirmă că apărarea şi securitatea naţională sunt de neînchipuit în absenţa unui serviciu de informaţii de informaţii pentru apărare. Pentru evitarea surprinderii, funcţia primordială a unui serviciu de informaţii este aceea de a da soluţii corecte decidenţilor. Orice greşeală majoră poate conduce la realizarea surprizei. Implicaţiile politico-militare strategice ale informaţiilor scot în evidenţă caracterul confruntării. Pregătirea războiului are loc sub incidenţa factorului politic, dar declanşarea acestuia se face în exclusivitate pe baza activităţii informative. Desfăşurarea şi încheierea războiului a fost în permanenţă sub impactul confruntării informaţionale. Ultimele evenimente dovedesc faptul că surpriza informaţională o precede pe cea politică, surpriza militară coborând la nivelurile operativ şi tactic, ceea ce demonstrează că pericolul unui război generalizat este tot mai departe, confruntarea având loc, cel mai adesea, în planul activităţii informative.[11]

În această lume, de tensiuni la scară planetară, informaţia constituie o miză capitală pentru toţi, deoarece permite funcţionarea diferitelor organisme politice, economice, sociale şi militare ale unui stat şi luarea deciziilor necesare apărării intereselor naţionale. Distorsiunile, perturbările şi alte deficienţe din structura sistemului informaţional pot conduce la consecinţe dintre cele mai grave: blocarea sau dezorganizarea proceselor de decizie; luarea unor hotărâri nepotrivite sau nepopulare; eşecul unor operaţiuni economice sau financiare; blocarea de bunuri; destabilizarea situaţiei prin crearea de panică (politică, financiară, socială, militară) etc.

Prevenirea surprinderii presupune descoperirea şi supravegherea surselor de ameninţare internă şi externă, ce pot aduce atingere sistemului de valori privind securitatea naţională şi avertizarea asupra pericolelor care vizează securitatea şi apărarea naţională. Aceasta se fundamentează pe valorificarea bazelor de date existente şi a informaţiilor obţinute în cadrul OSINT, HUMINT, SIGINT, IMINT, MASINT şi COLINT. Este important a menţiona că, în cadrul securităţii naţionale, pentru fiecare om "… conceptul de informaţie este delimitat de orizontul de cunoaştere al unui om care ştie realmente să exploateze informativ un câmp ori un mediu informaţional."[12]

---

[11] Stan Petrescu, *Informaţiile – a patra armă*, Bucureşti, Editura Militară, 1999, p. 180.

[12] Ştefan Vlăduţescu, *Informaţia de la teorie către ştiinţă*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002, p. 22.

Pe primul aliniament de apărare strategică sunt dislocate, încă din timp de pace, structurile informativ-contrainformative ale statului. Structurile de informații ofensive organizează măsuri informative pentru prevenirea surprinderii, constând în culegerea de informații despre fenomene, evoluții, activități, acțiuni, structuri, persoane, prelucrează informațiile, le selectează, evaluează şi le distribuie în scopul avertizării asupra pericolelor ce vizează securitatea şi apărarea națională şi informării curente despre evoluția unor probleme de interes deosebit (crize, conflicte, negocieri, tratative, alianțe, fenomene economice, tehnice, sociale, financiare, de ordin demografic etc.). Contrainformativ, se identifică toate măsurile privind protecția secretelor prin procedee şi metode de securitate.

În prezent, pe plan mondial, se acționează pentru refacerea echilibrului între culegerea tehnică şi cea umană (în trecut accentul se punea preponderent pe sursele tehnice), pentru un raport eficient între culegere şi analiză, între număr şi varietate de produse, pe de o parte şi raționament şi sinteză pe de altă parte. Urmare a timpului scurt de desfăşurare a războiului modern, abilitatea ofițerilor operativi şi capacitatea de analiză, coroborate cu alți factori de putere a unui serviciu de informații sunt determinante în prevenirea surprinderii şi chiar în evitarea unei agresiuni.

Statele îşi dimensionează personalul din serviciul de informații apărare în funcție de nivelul propriilor interese pe glob, de evitarea surprinderii strategice, de aliațele politico-militare la care sunt parte, de amenințările directe asupra securității naționale şi nu în ultimul timp de amenințările teroriste. Apărarea națională, pentru un stat membru al unei alianțe politico-militare, de talia celei nordatlantice, are alte dimensiuni şi coordonate de desfăşurare, decât în cazul unei țări ce nu are respectiva calitate. Modul de organizare şi de funcționare ale NATO a demonstrat că se descoperă, în timp optim, orice mişcare de forțe armate în vecinătatea spațiului său. Dar, apărarea națională ar trebui să dispună de forțe şi mijloace care să dea riposta cuvenită oricărui agresor până când trupele aliate ajung în țara agresată. Armata României va trebui să-şi perfecționeze capacitățile necesare desfăşurării confruntării informaționale. În acest sens o importanță deosebită o are modernizarea înzestrării ei cu sisteme performante, care să asigure siguranță şi interoperabilitate cu structurile NATO.

În concluzie, prevenirea surprinderii este un principiu important la nivel tactic, operativ şi strategic deoarece, prin utilizarea lui partea adversă este privată, cel puțin temporar, de inițiativă. Obiectivele principale în acest sens trebuie să aibă în vedere creşterea capacității de cercetare, supraveghere şi avertizare timpurie pentru protecția propriilor forțelor şi adoptarea de contramăsuri în spațiul de interes. Stăpânirea informației înseamnă putere

reală, iar funcţia primordială a unui serviciu de informaţii este aceea de a da soluţii corecte decidenţilor pentru a-i oferi posibilitatea stabilirii şi organizării unor răspunsuri coerente la orice ameninţare, risc sau vulnerabilitate la adresa securităţii naţionale. Luarea oricărei decizii în ceea ce priveşte securitatea naţională nu poate avea decât o importanţă deosebită şi niciodată nu se poate spune că s-a făcut totul.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de Securitate Naţională a României, 2007.

Hotărârea CSAT din 18.11.2005 privind înfiinţarea Comunităţii naţionale de informaţii.

FM 100-5.

Arsenie Valentin, Sîrbu Corneliu, *Surprinderea în lupta armată,* Editura Militară, Bucureşti, 1993.

Mauricius, *Arta militară*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1970.

Petrescu Stan, *Informaţiile – a patra armă*, Bucureşti, Editura Militară, 1999.

Ronald Payne, *Mossad, Istoria secretă*, Bucureşti, Editura Colosseum, 1997.

Sun Tzi, *Arta războiului*, Editura Militară, Bucureşti, 1976.

Stăncilă Lucian, *Tendinţe în evoluţia fizionomiei luptei armate moderne*, în Gândirea Militară Românească, nr. 5/1999.

Savu Gheorghe, *Informaţiile militare şi surprinderea strategică*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2006.

Văduva Gheorghe, *Războiul bazat pe reţea în fizionomia noilor conflicte militare*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare, Bucureşti, 2005.

Vlăduţescu Ştefan, *Informaţia de la teorie către ştiinţă*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 2002.

RISCURI, AMENINȚĂRI ŞI PERICOLE, CU DETERMINĂRI ASUPRA PROTECȚIEI CIVILE

RISCKS, THREATS AND DANGERS, WITH IMPACT TO CIVIL PROTECTION

Col. Claudiu BRATU*
Inspectoratul General pentru Situații de Urgență

Abordarea sistemică a managementului situațiilor de urgență la nivel național este o caracteristică exclusivă a actualei concepții privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență.

Inspectoratul General pentru Situații de Urgență, ca organ de specialitate din subordinea Ministerului Administrației şi Internelor, asigură coordonarea unitară şi permanentă a activităților de prevenire şi gestionare a situațiilor de urgență precum şi, potrivit competențelor legale, cooperarea şi reprezentarea la nivel național în domeniile protecției civile, apărării împotriva incendiilor şi gestionării situațiilor de urgență.

Obligațiile şi acțiunile internaționale privind integrarea euroatlantică, protecția civilă, apărarea împotriva incendiilor şi gestionarea situațiilor de urgență sunt asumate de către inspectoratul general, care îndeplineşte totodată şi funcția de punct de contact național în relația cu organizațiile internaționale de profil.

The systemic approach of the emergency management at national level is an exclusive feature of the current concepts regarding prevention and emergency management.

The General Inspectorate for Emergency Situations as a specialized body subordinated to the Ministry of Administration and Interior, ensures a permanent and unitarian coordination of the all activities regarding prevention and emergency management and according to its legal competence cooperation and representation at national level of the civil protection, defence against fire and emergency management.

Obligations and international action on Euro-Atlantic integration, civil protection, fire protection and emergency management are undertaken by the General Inspectorate, which also fulfils the functions of national contact point in the relationship with the international organizations in this area.

Cuvinte cheie: protecție civilă, securitate națională, situații de urgență.
Keywords: *civil protection, national security, emergency situations.*

* e-mail: *claudiu.bratu@mai.gov.ro*

În ultimii ani se constată creşterea frecvenţei manifestării riscurilor care ameninţă viaţa şi sănătatea populaţiei, mediul înconjurător şi valorile patrimoniului naţional, precum şi apariţia unor noi riscuri, generate îndeosebi de schimbările climatice radicale şi diversificarea activităţilor economice care utilizează, produc şi comercializează substanţe/materiale periculoase. Este, astfel, evident că securitatea naţională poate fi pusă în pericol de o serie de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, inclusiv ca urmare a unor activităţi umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile. Între acestea se pot înscrie catastrofele naturale, industriale, ecologice ori posibilitatea crescută a producerii unor pandemii.

Potrivit concepţiei de apărare a ţării, activitatea de protecţie civilă este, de asemenea, de interes naţional, are caracter permanent fiind o componentă a sistemului securităţii naţionale.

Conducerea de ansamblu a forţelor sistemului naţional de protecţie civilă se realizează prin Parlament, Preşedintele României, Consiliul Suprem de Apărare a Ţării, Guvernul, Primul-Ministru, Comitetul Naţional pentru Situaţii de Urgenţă, autorităţile publice centrale şi locale cu atribuţii în domeniu.

Primul-Ministru este şef al Protecţiei Civile în Romania şi coordonează Comitetul Naţional pentru Situaţii de Urgenţă prin ministrul administraţiei şi internelor.

Potrivit deciziilor autorităţii naţionale de conducere, la nivel naţional se constituie Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă[1] în componenţa Ministerului Administraţiei şi Internelor căruia îi revine resposabilitatea executării conducerii operaţionale în domeniul protecţiei civile. Coordonarea unitară a activităţilor de apărare impotriva dezastrelor revine Comitetului Naţional pentru Situaţii de Urgenţă în cazul în care efectele dezastrelor, ca arie de manifestare şi amploare, pun în pericol securitatea naţională.

În conformitate cu legislaţia în vigoare, acţiunea de evacuare în caz de conflict armat a autorităţilor administraţiei centrale şi locale, a unor categorii de populaţie, bunuri materiale şi valorilor de patrimoniu este coordonată de Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă. Punerea în aplicare a planurilor întocmite în timp de pace pentru astfel de situaţii se execută cu aprobarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţarii sau a Marelui Cartier General în caz de conflict armat.

Pe timpul situaţiei de urgenţă sau de criză, Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă propune ministrului administraţiei şi internelor mobilizarea unora dintre unităţile sau subunităţile de protecţie civilă din rezervă.

În cazul declanşării unui conflict armat, Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă mobilizează, la ordin, toate structurile de rezervă.

[1] *Hotărârea nr.1490/2004* pentru aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare şi a organigramei Inspectoratului General pentru Situaţii de Urgenţă.

Coordonarea acțiunilor de protecție civilă, pe timp de război, se realizează de către Marele Cartier General, în compunerea căruia va funcționa o Grupă Operativă de Protecție Civilă, a cărei organizare, înzestrare şi atribuții se stabilesc de către inspectorul general al Inspectoratului General pentru Situații de Urgență.

Structura Inspectoratului General pentru Situații de Urgență la pace şi la război, precum şi procedurile de lucru pentru elaborarea concepțiilor, planurilor şi documentelor organizatorice de aplicare a acestora sunt similare standardelor Alianței Nord-Atlantice şi celor ale U.E. Procesul de standardizare şi interoperabilitate cu structuri similare din celelalte țări membre NATO are drept scop perfecționarea conducerii structurilor de intervenție la toate nivelurile.

Din cele prezentate mai sus rezultă că prin cadrul de acțiune specific apărarea națională şi protecția civilă contribuie la menținerea ordinii constituționale, protecția valorilor economice, culturale ale statului şi, deopotrivă, a cetățenilor săi.

Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență gestionează riscurile nonmilitare. Acestea pot fi clasificate în riscuri naturale şi tehnologice care, la rândul lor, pot fi transfrontaliere, zonale, județene şi locale.

Riscurile naturale cuprind totalitatea fenomenelor naturale periculoase în cadrul cărora parametrii de stare se pot manifesta în limite variabile de instabilitate de la normal către pericol, datorate pământului (cutremure, alunecări de teren, avalanşe), apei (inundații, ninsori abundente), aerului (furtuni), variațiilor de temperatură (îngheț, secetă, caniculă).

Riscurile tehnologice cuprind totalitatea evenimentelor datorate acțiunii umane, involuntare sau intenționate, care conferă elementelor infrastructurii probabilitatea de a funcționa în limite cuprinse între normal şi periculos până la dezastre cu efecte distructive asupra vieții, integrității fizice şi sănătății cetățenilor, bunurilor materiale, valorilor de patrimoniu.

Din punct de vedere al ariei de manifestare riscurile pot fi clasificate astfel:

- riscurile transfrontaliere sunt acele riscuri care, din cauza evoluției lor, amenință teritoriul a două sau mai multe state;
- riscurile regionale sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință teritoriul a două sau mai multe județe;
- riscurile județene sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință teritoriul unui singur județ (două sau mai multe localități);
- riscurile locale sunt acele riscuri care, ca urmare a evoluției lor, amenință teritoriul unei singure localități).

În "Strategia de securitate națională a României" riscurile sunt definite ca reprezentând acele elemente, situații sau condiții, interne sau externe, care pot afecta, prin natura lor, securitatea țării, generând efecte contrare sau de

atingere a intereselor noastre fundamentale. Un alt concept cu care se operează este cel de vulnerabilitate. Vulnerabilitățile sunt definite ca stări de lucruri, procese sau fenomene din viața internă, care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția şi dezvoltarea acestora.

Se apreciază, că în momentul de față, România nu se află în fața vreunei amenințări majore, de tip militar clasic, riscurile la adresa securității sale fiind preponderent de natură nemilitară şi, mai ales, internă (în domeniul economic, financiar, social şi ecologic).

Factori de risc la adresa securității naționale

Potrivit documentului mai sus menționat, principalii factori de risc la adresa securității naționale sunt:

1. Factorii externi de risc:

- posibilele evoluții negative în plan subregional în domeniul democratizării, drepturilor omului şi dezvoltării economice;
- proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a armamentelor şi mijloacelor letale neconvenționale;
- proliferarea şi dezvoltarea rețelelor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente, materiale radioactive şi strategice;
- migrația clandestină şi apariția unor fluxuri masive de refugiați;
- acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism sau xenofobie;
- decalajele dintre nivelurile de asigurare a securității şi gradul de stabilitate ale statelor din vecinătatea României;
- limitarea accesului statului român la unele resurse.

2. Riscurile asimetrice nonclasice[2]

Aceste riscuri constau în acțiuni armate şi nonarmate deliberate, având ca obiectiv afectarea securității naționale, prin provocarea de consecințe directe ori indirecte asupra vieții economico-sociale a țării.

Între riscurile de acest tip se pot enumera:

- terorismul politic transnațional şi internațional, inclusiv sub formele sale biologice şi informatice;
- acțiunile ce atentează la siguranța sistemelor de transport;
- acțiunile de accesare ilegală a sistemelor informatice;

[2] *Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006 a Consiliul Suprem de Apărare a Țării* pentru adoptarea Strategiei de Securitate Națională a României, cap. 7.

- acțiunile destinate afectării imaginii României în plan internațional;
- agresiunea economico-financiară;
- provocarea deliberată de catastrofe ecologice.

3. Tipurile de vulnerabilităţi ce se manifestă în situaţia internă:

- persistența problemelor de natură economică, financiară şi socială, generate de prelungirea tranziției;
- accentuarea fenomenelor de corupție şi de administrare deficitară a resurselor publice;
- reacțiile ineficiente ale instituțiilor statului în fața acutizării fenomenelor de criminalitate economică, perturbatoare a ordinii publice şi siguranței cetățeanului;
- menținerea unor surse şi cauze de potențiale conflicte sociale;
- nerespectarea normelor de mediu şi posibilitatea producerii unor dezastre ecologice, catastrofe naturale;
- scăderea nivelului de încredere a cetățeanului în instituțiile statului;
- menținerea unor disparități de dezvoltare între regiunile țării;
- slăbiciunile în îndeplinirea angajamentelor asumate pentru aderarea la NATO;
- menținerea la un nivel scăzut a infrastructurii informaționale;
- deficiențele în protecția informațiilor clasificate;
- emigrarea specialiştilor din domeniile de vârf.

Cunoaşterea acestor riscuri şi vulnerabilități reprezintă o condiție esențială în acțiunea de diminuare a consecințelor acțiunii acestora şi de transformare a lor în crize majore, care să afecteze securitatea națională.

În *Strategia de Securitate Națională* sunt evidențiate ca posibile riscuri la adresa României, deopotrivă o serie de amenințări noi, asimetrice, de natură militară sau nonmilitară, precum şi de fenomene grave, de natură geofizică, meteo-climatică ori asociată, provenind din mediu sau reflectând degradarea acestuia, inclusiv ca urmare a unor activități umane periculoase, dăunătoare sau iresponsabile. Între acestea, se pot înscrie: catastrofele naturale sau alte fenomene geo- sau meteo-climatice grave (cutremure, inundații, încălzirea globală şi alte modificări bruşte şi radicale ale condițiilor de viață); tendința de epuizare a unor resurse vitale; catastrofele industriale sau ecologice având drept consecințe pierderi mari de vieți omeneşti, perturbarea substanțială a vieții economico-sociale şi poluarea gravă a mediului pe teritoriul național şi în regiunile adiacente; posibilitatea crescută a producerii unor pandemii.

Potrivit Strategiei Militare a României, există riscuri regionale şi locale, de natură militară sau nonmilitară dificil de prevăzut şi care s-ar putea transforma în amenințări. Aceste riscuri pot fi clasificate în[3]: riscuri regionale, riscuri asimetrice, riscuri transnaționale şi evenimente neprevăzute.

[3] *HGR nr.318* din 20 aprilie 2000 pentru aprobarea Strategiei militare a României.

Riscurile regionale cuprind: dezechilibre strategice în potenţialele militare din spaţiul de interes strategic al României; prezenţa unor tensiuni şi conflicte militare care se pot extinde; prelungirea unor dificultăţi economico-sociale care afectează direct potenţialul militar şi care erodează autoritatea instituţiilor naţionale de conducere ale statului; posibilitatea apariţiei unor disfuncţionalităţi în sistemele financiare, informatice, energetice, de comunicaţii şi telecomunicaţii ale statelor, precum şi rivalităţile politico-militare dintre acestea.

Riscurile asimetrice cuprind acele strategii sau acţiuni deliberat îndreptate împotriva statului român, strategii sau acţiuni care folosesc procedee diferite de lupta clasică, vizând atacarea punctelor vulnerabile ale societăţii civile, dar care pot afecta direct sau indirect şi forţele armate. Acestea se referă la: expansiunea reţelelor şi activităţilor teroriste; proliferarea şi diseminarea necontrolată a tehnologiilor şi materialelor nucleare, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor şi a altor mijloace letale neconvenţionale; războiul informaţional; izolarea României în societatea globală, bazată pe informaţie, din cauza lipsei infrastructurii specifice.

Riscurile transnaţionale se referă la acele riscuri care depăşesc graniţele dintre state.

Astfel de riscuri pot fi generate de grupuri care promovează separatismul sau extremismul, de disputele interetnice, rivalităţile religioase şi încălcarea drepturilor omului. În această categorie intră şi o serie de riscuri noi precum: crima organizată, traficul ilegal de droguri, arme şi materiale strategice, fluxurile masive de refugiaţi.

Evenimentele neprevăzute se referă la riscurile plasate în domeniul incertitudinii: evoluţia nefavorabilă a unor relaţii internaţionale, posibilitatea unor dezastre naturale în regiune: inundaţii, secetă, cutremure.

Potrivit legii, protecţia civilă[4] este o componentă a sistemului securităţii naţionale şi reprezintă un ansamblu integrat de activităţi specifice, măsuri şi sarcini organizatorice, tehnice, operative, cu caracter umanitar şi de informare publică, planificate, organizate şi realizate în scopul prevenirii şi reducerii riscurilor de producere a dezastrelor, protejării populaţiei, bunurilor şi mediului împotriva efectelor negative ale situaţiilor de urgenţă, conflictelor armate şi înlăturării operative a urmărilor acestora şi asigurării condiţiilor necesare supravieţuirii persoanelor afectate.

În acest context, în domeniul protecţiei civile este elaborată legislaţia de bază şi subsecventă asigurării managementului şi gestionării situaţiilor de urgenţă, dintre care se evidenţiază OUG nr.21/2004 privind Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă, aprobată prin Legea nr.15/2005,

[4] *Legea nr.481/2004* privind protecţia civilă.

Legea nr.481/2004 privind protecţia civilă şi HGR nr.2288/2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcţii de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizaţiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situaţiilor de urgenţă.

Strategia naţională de protecţie civilă

Strategia naţională de protecţie civilă[5] este documentul de bază al sistemului constituit în Romania, conform legii, care cuprinde obiectivele şi opţiunile fundamentale privind îndeplinirea, prin mijloace şi pe căi de acţiune specifice forţelor de protecţie, a politicii de securitate naţională a statului român în domeniul prevenirii şi protectiei populaţiei, bunurilor materiale, valorilor de patrimoniu şi factorilor de mediu în caz de dezastre şi/sau război, precum şi pregătire şi ducere a acţiunilor de intervenţie pentru înlăturarea efectelor acestora.

Ea stabileşte locul şi rolul Protecţiei Civile din Romania în cadrul eforturilor de realizare a obiectivelor prevăzute în Strategia de securitate naţională şi strategia de ordine publică, precum şi a obiectivelor Uniunii Europene privind cooperarea in domeniu.

Strategia protecţiei civile constituie documentul fundamental care orientează sistemul naţional al protecţiei civile din Romania pentru îndeplinirea misiunilor stabilite prin lege.

În România, protecţia civilă, în calitatea sa de componentă a structurilor de protecţie, reprezintă una dintre formele de asigurare a securităţii naţionale, este de interes national, are caracter permanent şi se bazează pe îndeplinirea obligaţiilor ce revin, potrivit legii, autorităţilor administratiei publice centrale şi locale, celorlalte persoane juridice de drept public şi privat române, precum şi persoanelor fizice.

Misiunea principală a protecţiei civile din România este de a asigura cetăţenilor săi, bunurilor materiale individuale şi colective ale acestora, valorilor de patrimoniu şi factorilor de mediu siguranţă şi protecţie impotriva efectelor dezastrelor naturale şi/sau acţiunilor militare pe timp de pace, criză şi război, prin respectarea strictă a drepturilor omului, într-un stat national, suveran, independent, unitar şi indivizibil, angajat activ în procesul de integrare europeană şi euroatlantică, în condiţiile unui regim politic bazat pe democraţie constitutională, sub strict control democratic civil asupra sistemului protecţiei civile. Pentru îndeplinirea acestor misiuni, sistemul naţional al protecţiei civile este şi va fi un serviciu public comunitar.

În vederea îndeplinirii acestui deziderat fundamental, strategia protecţiei civile în Romania defineşte următoarele obiective:

[5] *HGR nr.547/2005* privind Strategia protecţiei civile.

- identificarea, monitorizarea şi gestionarea tipurilor de riscuri generatoare de dezastre naturale şi tehnologice existente pe teritoriul Romaniei sau pe teritoriul statelor vecine, care ar putea afecta teritoriul national;
- informarea şi pregătirea preventivă a populației cu privire la pericolele la care este expusă, măsurile de autoprotectie ce trebuie îndeplinite, mijloacele de protecție puse la dispoziție, obligațiile ce îi revin şi modul de acțiune pe timpul situației de urgență;
- organizarea şi asigurarea stării de operativitate şi capacității de intervenție optime a serviciilor pentru situații de urgență şi a celorlalte organisme specializate cu atribuții în domeniu;
- înştiintarea oportună a autorităților administratiei publice centrale şi locale despre evoluția spre dezastru a factorilor de risc natural sau tehnologic, cât şi în cazul apariției pericolului iminent al acțiunilor militare şi alarmarea populației în cazul producerii acestora, precum şi alarmarea populației în situațiile de urgență;
- protecția populației, bunurilor materiale, valorilor culturale şi arhivistice precum şi a mediului împotriva efectelor dezastrelor şi ale conflictelor armate;
- realizarea preventivă a măsurilor de protecție civilă prin evacuare, adăpostire, asanare pirotehnică, asistență sanitară şi decontaminare;
- pregătirea pentru protecție civilă a personalului de conducere din administrația publică centrală şi locală, a unităților şi formațiunilor, a salariaților, elevilor, studenților şi a populației neîncadrate în muncă;
- planificarea, organizarea, pregătirea şi conducerea acțiunilor de intervenție pentru înlaturarea urmărilor dezastrelor şi/sau acțiunilor militare;
- organizarea şi executarea intervenției operative pentru reducerea pierderilor de vieți omeneşti, limitarea şi înlăturarea efectelor situațiilor de urgență civilă şi pentru reabilitarea utilităților publice afectate;
- limitarea şi înlăturarea efectelor dezastrelor şi efectelor atacurilor din aer pe timpul conflictelor armate;
- participarea cu forțe şi mijloace specifice la normalizarea activităților serviciilor de utilitate publică şi acordarea de ajutor pentru restabilirea şi menținerea ordinii în zonele afectate de dezastre şi/sau conflicte militare;
- participarea la activități internaționale cu caracter umanitar;
- constituirea rezervelor de resurse financiare şi tehnico-materiale, în condițiile legii.

Misiunile strategice ale protecției civile au la bază obiectivele politicii în domeniul protecției civile şi prioritățile acesteia, principiile strategice, hotărârile organismelor de conducere abilitate, precum şi evoluția mediului de securitate internă şi internațională. În raport cu starea mediului de securitate, misiunile se grupează astfel[6]:

[6] *HGR nr.547/2005* privind Strategia protecției civile.

- în *timp de pace* (în condiţii de normalitate sau de producere a unor dezastre care nu impun decretarea stării de urgenţă);
- în *situaţii de criză* determinată de dezastre şi decretarea stării de urgenţă;
- în *timp de război.*

Strategia de prevenire a situaţiilor de urgenţă[7] reprezintă un document de planificare pe termen scurt şi mediu, elaborat de Ministerul Administraţiei şi Internelor, prin Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă, care formulează principiile şi direcţiile prioritare de acţiune şi prevede resursele necesare pentru prevenirea şi gestionarea situaţiilor de urgenţă.

Strategia de prevenire a situaţiilor de urgenţă formează documentul cadru pentru pregătirea şi adoptarea unor măsuri şi acţiuni specifice vizând reducerea impactului produs de manifestarea factorilor de risc specifici asupra populaţiei, bunurilor şi mediului.

Elaborarea strategiei a fost determinată de necesitatea asigurării unui mediu optim de muncă şi viaţă pentru cetăţenii României.

Practica mondială a demonstrat că evenimentele generatoare de situaţii de urgenţă nu pot fi evitate, însă acestea pot fi gestionate, iar efectele lor pot fi reduse printr-un proces sistematic care conduce la o serie de măsuri şi acţiuni menite să contribuie la diminuarea riscului asociat acestor fenomene. Managementul situaţiilor de urgenţă este favorizat de faptul că locul lor de manifestare este predictibil şi adesea este posibilă o avertizare prealabilă.

Managementul situaţiilor de urgenţă înseamnă aplicarea unor politici, proceduri şi practici având ca obiective identificarea riscurilor, analiza şi evaluarea lor, tratarea, monitorizarea şi reevaluarea riscurilor în vederea reducerii acestora astfel încât comunităţile umane, toţi cetăţenii, să poată trăi, munci şi să-şi satisfacă trebuinţele şi aspiraţiile într-un mediu fizic şi social durabil.

O presiune suplimentară a fost indusă de modificarea radicală a cadrului normativ de nivel superior, de recomandările organismelor internaţionale care impun necesitatea euroconformizării practicii şi procedurilor în materie de situaţii de urgenţă şi, mai ales, de solicitarea imperativă de a oferi un răspuns adecvat la creşterea aşteptărilor comunităţii faţă de prestaţia profesională a componentelor Sistemului Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă.

Apărarea în domeniul situaţiilor de urgenţă se realizează prin măsuri generale, de natură economică, socială şi politică, precum şi prin măsuri speciale, cu caracter preponderent preventiv. Din analiza evenimentelor petrecute numai în ultimii doi ani rezultă menţinerea vulnerabilităţii comunităţilor la manifestarea situaţiilor de urgenţă, deşi capacitatea de răspuns a instituţiilor specializate a crescut.

[7] *HGR nr. 762/2008* pentru aprobarea Strategiei naţionale de prevenire a situaţiilor de urgenţă

Capacitatea de rezistență națională în fața unor posibile situații de urgență este dată de:

- capacitatea de rezistență a comunităților locale, amplificarea implicării şi participării acestora;
- activitățile de prevenire a situațiilor de urgență, inclusiv pentru reducerea vulnerabilităților;
- capabilitatea de management a situațiilor de urgență;
- capacitatea de înlăturare a urmărilor şi de revenire rapidă la normalitate.

Strategia de prevenire a situațiilor de urgență formează documentul cadru pentru pregătirea şi adoptarea unor măsuri şi acțiuni specifice vizând:

- reducerea impactului produs de manifestarea factorilor de risc specifici asupra populației, bunurilor şi mediului printr-o planificare, la nivel național şi local, pe termen scurt şi mediu, a unui set de acțiuni şi măsuri specifice;
- elaborarea de către autoritățile administrației publice centrale şi locale a programelor proprii în domeniul de competență în vederea[8]: întăririi capacităților de evaluare, expertiză şi cercetare în domeniul riscurilor naturale şi antropice; dezvoltării politicilor de prevenire; informării populației, pregătirii acesteia şi formarea unui comportament preventiv; supravegherii respectării modului de aplicare a reglementărilor în domeniul gestionării dezastrelor, constatarea şi sancționarea nerespectării acestora;
- pregătirea autorităților, instituțiilor, organelor şi organismelor potrivit atribuțiilor legale pe care le au în domeniul situațiilor de urgență;
- reconstrucția, învățarea din experiența anterioară pentru prevenirea producerii unor situații similare;
- corelarea elementelor compatibile ale strategiei românești cu cele ale strategiei europeane de dezvoltare durabilă şi fixarea obiectivelor şi planurilor de acțiune specifice pentru România.

Ca urmare a abordării conjugate, a prevenirii şi intervenției în situații de urgență, a fost implementat cadrul legal şi mecanismele manageriale specifice, menite să asigure prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență la un nivel de calitate compatibil cu cel european.

Sistemul[9] adoptat în domeniul managementului situațiilor de urgență are următoarele avantaje:

---

[8] *HGR nr. 762/2008* pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire a situațiilor de urgență
[9] *Ibidem.*

- permite o abordare interinstituțională şi multidisciplinară a problematicii situațiilor de urgență în toate cele trei etape, predezastru, pe timpul producerii şi postdezastru;
- asigură premisele gestionării eficiente a situațiilor de urgență întrucât, prin deconcentrarea/descentralizarea instituțională, luarea deciziilor şi asigurarea resurselor la nivel local, efortul este orientat spre riscurile zonale specifice;
- elimină verigile intermediare prin implicarea în coordonarea şi conducerea acțiunilor preventive şi de intervenție în situații de urgență a prefecților, preşedinților consiliilor județene, primarilor;
- asigură participarea comunităților locale, prin componenta preventivă a serviciilor publice voluntare pentru situații de urgență, la stabilirea şi aplicarea măsurilor de prevenire specifice în funcție de riscurile locale, precum şi la pregătirea acestora pentru eventualele intervenții.

Identificarea, evaluarea şi ierarhizarea riscurilor sunt principii care stau la temelia planificării şi organizării acțiunilor preventive. În acest proces, de identificare, evaluare şi ierarhizare a riscurilor, întemeiat pe o profundă cunoaştere şi practică, trebuie să se țină seama de nivelul maxim de manifestare al acestora, simultaneitatea şi manifestarea lor în lanț, aspecte care determină ca planificarea să aibă în vedere atât fiecare risc în parte, cât şi situațiile de manifestare combinată sau intercondiționată, în vederea asigurării unui răspuns rapid de pregătire, protecție şi reducere a efectelor.

Prevenirea are ca suport ansamblul principiilor, criteriilor de performanță, cerințelor şi condițiilor tehnice impuse şi reglementate pentru asigurarea unui nivel cuantificat de securitate în desfăşurarea normală a vieții sociale şi economice, precum şi de pregătire pentru înlăturarea efectelor dezastrelor asupra vieții, mediului şi bunurilor materiale.

Obligația identificării riscurilor, stabilirii măsurilor preventive graduale, elaborării cadrului normativ şi planurilor pentru managementul situațiilor de urgență, respectării normelor şi aplicării măsurilor de prevenire, asigurării condițiilor necesare de intervenție revine cetățenilor, patronilor şi deținătorilor de construcții, terenuri şi amenajări, proiectanților, antreprenorilor, contractorilor, operatorilor economici şi autorităților administrației publice locale şi centrale.

Potrivit prevederilor constituționale cetățenii români se bucură de protecția statului atât pe teritoriul național, cât şi în străinătate, iar prevenirea situațiilor de urgență este o funcție specializată a statului, reprezentat, în acest domeniu, de către Ministerul Administrației şi Internelor prin Inspectoratul General pentru Situații de Urgență**,** autoritatea națională în domeniu.

Exercitarea autorităţii de stat în domeniul prevenirii se realizează prin activităţi de reglementare, avizare, autorizare, atestare, recunoaştere, desemnare, informare preventivă, control şi asistenţă tehnică de specialitate, coordonarea organizării şi a pregătirii serviciilor voluntare şi a populaţiei, asigurarea intervenţiilor în situaţii de urgenţă a serviciilor profesioniste, coordonarea intervenţiilor la nivel naţional, control şi sancţionarea încălcării prevederilor legale.

Conform DEX, *surprinderea* înseamnă a găsi pe cineva nepregătit, neprevenit, a da peste cineva, a-l lua prin surprindere, iar a preveni se defineşte prin a atrage cuiva atenţia asupra consecinţelor (negative ale) unor acţiuni; a informa în prealabil; a avertiza, a prevesti, sau după caz a lua măsuri de precauţie pentru a înlătura ceva (neplăcut); a preîntâmpina, a înştiinţa dinainte, a avertiza, a preîntâmpina.

În concordanţă cu dicţionarul de termeni specifici crizelor, incertitudinea reprezintă un risc, situaţie imprevizibilă; o situaţie de urgenţă, cu implicarea forţelor armate, constând în dezastre naturale, terorism, activităţi subversive sau survenite în timpul operaţiunilor militare din cauza incertitudinii; aceasta necesită o planificare şi o reacţie/intervenţie rapidă, precum şi unele proceduri speciale pentru a asigura integritatea şi securitatea personalului, a tehnicii şi a materialelor.

Evenimentul deosebit poate fi înţeles ca o stare care excede normalitatea, în acest context putând fi incluse situaţia de urgenţă, conflictul militar şi cel asimetric (nonmilitar) şi cărora le pot fi asociate acţiuni de răspuns ale instituţiilor statului, cum ar fi starea de alertă sau starea de urgenţă.

Situaţia de urgenţă[10], eveniment excepţional, cu caracter nonmilitar, care prin amploare şi intensitate ameninţă viaţa şi sănătatea populaţiei, mediul înconjurător, valorile materiale şi culturale importante, iar pentru restabilirea stării de normalitate sunt necesare adoptarea de măsuri şi acţiuni urgente, alocarea de resurse suplimentare şi managementul unitar al forţelor şi mijloacelor implicate. Este declarată de preşedintele Comitetului Naţional pentru Situaţiile de Urgenţă cu acordul Primului-ministru sau după caz de prefect cu acordul ministrului administraţiei şi internelor.

Starea de urgenţă este urmarea unei declaraţii a autorităţilor statului, făcută ca răspuns la o situaţie excepţională care prezintă o ameninţare fundamentală la adresa ţării. Aceasta este instituită de către preşedintele României şi reprezintă ansamblul de măsuri cu caracter politic, economic, social şi de origine publică, instituit în întreaga ţară sau în anumite zone, ori în unele unităţi administrativ-teritoriale în cazurile existenţei unor ameninţări

[10] *O.U.G. nr. 21/15.04.2004* privind Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr.15/2006.

la adresa siguranței naționale sau democrației constituționale, ceea ce face necesară apărarea instituțiilor statului de drept şi menținerea sau restabilirea stării de legalitate sau a iminentei producerii ori producerea unor dezastre, ceea ce face necesare prevenirea, limitarea şi înlăturarea efectelor acestora.

Starea de alertă

Gestionarea situațiilor de urgență presupune: identificarea, înregistrarea şi evaluarea tipurilor de risc şi a factorilor determinanți ai acestora, înştiințarea factorilor interesați, avertizarea populației, limitarea, înlăturarea sau contracararea factorilor de risc, precum şi a efectelor negative şi a impactului produs de evenimentele excepționale respective.

În conformitate cu *Glosarul internațional al termenilor de bază, specific managementului dezastrelor*, editat de Departamentul Afacerilor Umanitare (DHA) – Geneva 1992, 1993, 1996, sub egida ONU şi adoptat în legislația statelor membre U.E. se aplică următoarele definiții[11]:

Riscul este estimarea matematică a probabilității producerii de pierderi umane şi pagube materiale pe o perioadă de referință (viitoare) şi într-o zonă dată, pentru un anumit tip de dezastru. Riscul este definit ca produs între probabilitatea de producere a fenomenului generator de pierderi umane/pagube materiale şi valoarea pagubelor produse.

Vulnerabilitatea reprezintă gradul de pierderi (de la 0% la 100%) rezultat dintr-un fenomen susceptibil de a produce pierderi umane şi materiale.

Hazardul natural reprezintă posibilitatea de apariție într-o zonă şi pe o perioadă determinată a unui fenomen natural ce poate genera distrugeri.

Hazardul antropic se referă la acele fenomene a căror variație aleatoare este modificată ca urmare a acțiunii omului.

Riscurile pot fi clasificate în riscuri[12] naturale, tehnologice şi biologice.

Un risc de tip special îl reprezintă *riscul de incendiu*, prin frecvență şi consecințe.

Din punct de vedere al ariei de manifestare pot fi transfrontaliere, naționale, regionale, județene şi locale.

Riscurile transfrontaliere sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință părți din sau teritoriul a două sau mai multe state.

Riscurile naționale sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință peste 50% din teritoriul național.

---

[11] *Glosarul internațional al termenilor de bază*, specific managementului dezastrelor, editat de Departamentul Afacerilor Umanitare (DHA), Geneva, 1992, 1993, 1996, sub egida ONU.

[12] *H.G.R. nr. 2288/09.12.2004* pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizațiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență.

Riscurile regionale sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință părți din sau teritoriul a două sau mai multe județe.

Riscurile județene sunt acele riscuri care, datorită evoluției lor, amenință părți din sau teritoriul unui singur județ (două sau mai multe localități).

Riscurile locale sunt acele riscuri care, ca urmare a evoluției lor, amenință teritoriul unei singure localități.

În funcție de frecvența şi de consecințele situațiilor de urgență generate de tipurile de riscuri specifice, riscurile pot fi principale sau secundare.

Elementele caracteristice ale principalelor tipuri de riscuri sunt prezentate în continuare.

Tipuri de situații deosebite

Teritoriul României este afectat de un număr tot mai mare de dezastre datorate diferitelor tipuri de risc care, în cea mai mare parte, sunt cunoscute. Există însă şi tipuri de risc recent apărute, cum sunt noile fenomene meteorologice periculoase (tornadele), atacurile teroriste etc., care reprezintă reale pericole de declanşare a unor situații de urgență.

Este obligatorie, deci, cunoaşterea, monitorizarea şi gestionarea tuturor tipurilor de risc astfel încât, declanşarea unor situații de urgență să fie evitată sau, în cazul în care totuşi se produc, efectele acestora asupra vieții şi sănătății populației, mediului înconjurător, valorilor materiale şi culturale să fie minime.

Sistemul Național este organizat de autoritățile administrației publice şi se compune dintr-o rețea de organisme, organe şi structuri abilitate în managementul situațiilor de urgență, constituite pe niveluri sau domenii de competență, care dispune de infrastructură şi de resursele necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor prevăzute în ordonanța de urgență.

Tipurile de risc[13] sunt: incendii, cutremure, inundații, accidente, explozii, avarii, alunecări sau prăbuşiri de teren, îmbolnăviri în masă, prăbuşiri ale unor construcții, instalații ori amenajări, eşuarea sau scufundarea unor nave, căderi de obiecte din atmosferă ori din cosmos, tornade, avalanşe, eşecul serviciilor de utilități publice şi alte calamități naturale, sinistre grave sau evenimente publice de amploare determinate ori favorizate de factorii de risc specifici.

Riscuri naturale

Riscurile naturale se referă la evenimente în cadrul cărora parametrii de stare se pot manifesta în limite variabile de la normal către pericol, cauzate de fenomene meteo periculoase (ploi şi ninsori abundente, variații de temperatură – îngheț, secetă, caniculă – furtuni) şi fenomene distructive de origine geologică (cutremure, alunecări şi prăbuşiri de teren).

---

[13] *O.U.G. nr. 21/15.04.2004* privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr.15/2006.

În ultima perioadă s-a constatat o creştere îngrijorătoare atât în lume, cât şi în România, a manifestării riscurilor naturale şi în special a inundațiilor, alunecărilor şi prăbuşirilor de teren, fapt ce a condus la pierderi de vieți omeneşti, precum şi pagube materiale importante.

Deşi apariția celor mai multe riscuri naturale nu poate fi împiedicată, efectele acestora pot fi reduse printr-o gestionare corectă de către autoritățile competente la nivel local, regional şi central, cu atât mai mult cu cât, în general, zonele de manifestare a acestora pot fi cunoscute.

Diminuarea riscului asociat fenomenelor naturale, la un nivel acceptabil, necesită o sumă de măsuri şi acțiuni, concretizate în politici de prevenire şi programe de reducere a impactului, însă depinde de posibilitățile economice de aplicare practică.

În acest context, activitatea de prevenire a situațiilor de urgență generate de riscurile naturale a fost şi rămâne o necesitate, concretizându-se în inițiative conjugate de reducere a vulnerabilității societății la nivel mondial (International Strategy for Disaster Reduction – ISDR), european (Directiva privind inundațiile) regional (acorduri bilaterale, Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est etc.) şi național (strategia privind inundațiile, programul de reducere al riscului seismic etc).

Riscuri tehnologice

Riscurile tehnologice cuprind totalitatea evenimentelor negative care au drept cauză depăşirea măsurilor de siguranță impuse prin reglementări, ca urmare a unor acțiuni umane voluntare sau involuntare, defecțiunilor componentelor sistemelor tehnice, eşecului sistemelor de protecție etc.

Riscurile tehnologice sunt asociate activităților industriale.

În mileniul III, ritmul schimbărilor în ceea ce priveşte tehnologiile este în continuă creştere, cu efecte benefice evidente. De regulă, efectele negative ale dezvoltării tehnologice sunt decalate în timp şi spațiu față de momentul şi locul acțiunii cauzei care le-a generat.

Conştientizarea problemelor privind pericolul asociat tehnologiei, efectele asupra factorilor de mediu şi implicațiile sociale au apărut ca urmare a unor accidente grave, care au demonstrat necesitatea abordării integrate a domeniului.

În contextul global de îngrijorare privind problematica accidentelor industriale, preocupări şi acțiuni în domeniu au apărut încă din anii ’80, concretizate în inițiative la nivel mondial, european şi național, prin adoptarea unor reglementări specifice privind prevenirea, protecția şi intervenția în situații de urgență generate de riscurile tehnologice.

Riscul tehnologic, spre deosebire de cel natural, poate fi controlat şi redus pe mai multe căi, necesitând însă un management mult mai elaborat şi personalizat pe fiecare categorie în parte.

Dintre evenimentele generatoare de situații de urgență pot fi menționate: accidente în industrie, accidente de transport, accidente nucleare, prăbuşirea de construcții, instalații sau amenajări, eşecul utilităților publice (avarii), căderi de obiecte din atmosferă sau din cosmos şi muniție rămasă neexplodată.

Riscuri biologice

Riscurile biologice se referă la urmările negative asupra colectivităților de oameni, animale şi asupra plantelor cauzate de îmbolnăviri sau alte evenimente în relație cu sănătatea şi care afectează un număr neobişnuit de mare de indivizi.

Evenimente generatoare de situații de urgență sunt: epidemii, epizootii, zoonoze.

Structuri responsabile

Repartizarea managementului tipurilor de risc generatoare de situații de urgență, precum şi a principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizațiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență se stabilesc prin *hotărâre a Guvernului*.

Planificarea, pregătirea, organizarea şi desfăşurarea acțiunilor de răspuns în situații de urgență sunt activități şi acțiuni care necesită analizarea lor defalcat atât în planul tipului de răspuns pe care îl furnizează, cât şi în ceea ce priveşte nivelul competenței teritoriale la care se asigură răspunsul.

Astfel, acțiunile de răspuns presupun conlucrarea permanentă între componenta managerială, responsabilă cu analizarea propunerilor, luarea deciziilor şi transmiterea măsurilor ce se impun a fi adoptate, pe de o parte şi structurile tehnic-operative specializate, ale căror atribuții principale constau în formularea propunerilor privind soluțiile tehnice de rezolvare a acestora, analizarea situațiilor operative create, precum şi punerea în aplicare a hotărârilor organelor de decizie.

Referitor la palierele asigurării răspunsului se disting nivelul național, cel județean şi cel local, în cazul celor din urmă ponderea cea mai însemnată fiind aceea a activităților de intervenție efectivă.

În acest context, în domeniul protecției civile este elaborată legislația de bază şi subsecventă asigurării managementului şi gestionării situațiilor de urgență, dintre care se evidențiază *OUG nr.21/2004* privind Sistemul Național de Management al Situațiilor de Urgență, aprobată prin *Legea nr.15/2005, Legea nr.481/2004* privind protecția civilă şi *HGR nr.2288/2004* pentru aprobarea repartizării principalelor funcții de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizațiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență.

Astfel, la nivelul Comitetului Național pentru Situații de Urgență sunt avizate[14] şi aprobate prin ordine comune ale miniştrilor cu atribuții în domeniul managementului şi gestionării situațiilor de urgență şi cel al ministrului administrației şi internelor, în calitate de preşedinte al C.N.S.U., regulamente privind prevenirea si gestionarea situațiilor de urgență.

Managementul tipurilor de risc generatoare de situații de urgență[15] este asigurat de următoarele instituții publice centrale: Ministerul Administrației şi Internelor, Ministerul Transporturilor şi Infrastructurii, Ministerul Dezvoltării Regionale şi Locuințelor, Ministerul Economiei, Ministerul Agriculturii, Pădurilor şi Dezvoltării Rurale, Ministerul Mediului, Ministerul Sănătății, Ministerul Comunicațiilor şi Societății Informaționale şi Autoritatea Națională Sanitară, Veterinară şi pentru Siguranța Alimentelor, care, împreună cu alte structuri guvernamentale, asigură îndeplinirea misiunilor asociate celor 20 de funcții de sprijin care sunt repartizate uneia sau mai multor instituții.

Concluzii

Abordarea sistemică a managementului situațiilor de urgență la nivel național este o caracteristică exclusivă a actualei concepții privind prevenirea şi gestionarea situațiilor de urgență, în principal, cadrul de reglementare a consacrat activitatea de prevenire şi gestionare a situațiilor de urgență pe trei niveluri de angajare, respectiv local, județean şi național.

Managementul în domeniul prevenirii, intervenției, precum şi al reabilitării, presupune un complex de măsuri şi acțiuni susținute de un suport considerabil de resurse umane, materiale şi financiare.

Identificarea nevoilor, posibilităților, precum şi a managementului necesar gestionării acestora reprezintă obligația organelor administrației publice cu atribuții în domeniul situațiilor de urgență.

Nevoile pentru gestionarea unor situații de urgență majore pot fi atât de mari încât pot necesita mobilizarea tuturor resurselor de care dispune comunitatea afectată, plus altele din exterior, iar pentru coordonarea lor este necesară implicarea totală a factorilor decizionali.

BIBLIOGRAFIE

H.G. nr.30/2008 privind aprobarea Strategiei Naționale de Apărare.

Glosarul internațional al termenilor de bază, specific managementului dezastrelor, Departamentul Afacerilor Umanitare (DHA), Geneva 1992, 1993, 1996, sub egida O.N.U.

Legea nr.481/2004 privind protecția civilă.

[14] *H.G.R. nr.1489/2004* privind organizarea şi funcționarea C.N.S.U.

[15] *H.G.R. nr.2288/2004* pentru aprobarea repartizării funcțiilor pe care le asigură ministerele şi organizațiile neguvernamentale privind prevenirea situațiilor de urgență.

Legea nr.346/2006 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale.

Legea nr.415/2002 privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Suprem de Apărare a Ţării.

Legea nr.473/2004 privind planificarea apărării.

OUG nr.21/2004 privind Sistemul Naţional de Management al Situaţiilor de Urgenţă.

H.G.R. nr.1489/2004 privind organizarea şi funcţionarea C.N.S.U.

H.G.R. nr.547/2005 pentru aprobarea Strategiei naţionale de protecţie civilă.

H.G.R. nr.1490/2004 pentru aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionarea şi a organigramei Inspectoratului General pentru Situaţii de Urgenţă.

H.G.R. nr.2288/2004 pentru aprobarea repartizării principalelor funcţii de sprijin pe care le asigură ministerele, celelalte organe centrale şi organizaţiile neguvernamentale privind prevenirea şi gestionarea situaţiilor de urgenţă.

H.G.R. nr.762/2008 privind Strategia naţională de prevenire a situaţiilor de urgenţă.

Planul strategic al Ministerului Apărării.

Hotărârea nr. 62 din 17 aprilie 2006 a Consiliul Suprem de Apărare a Ţării pentru adoptarea Strategiei de Securitate Naţională a României.

H.G.R. nr.318 din 20 aprilie 2000 pentru aprobarea Strategiei militare a României.

PERSPECTIVE ALE EVOLUȚIEI DIPLOMAȚIEI MILITARE ROMÂNE CA FACTOR IMPORTANT ÎN DIMINUAREA EFECTELOR AMENINȚĂRILOR ASIMETRICE ACTUALE

PERSPECTIVES OF ROMANIAN MILITARY DIPLOMACY AS IMPORTANT TOOL IN DIMINISHING THE EFFECTS OF THE CURRENT ASYMMETRIC THREATS

Col. Cristian CIŞMIGIU*
Direcția Generală de Informații a Apărării

Evoluțiile mediului internațional de securitate, caracterizat de un complex de riscuri şi amenințări asimetrice şi impredictibile, au determinat trecerea de la apărarea strict teritorială la cea colectivă, precum şi extinderea tipurilor de misiuni şi operații militare. La formele clasice de riscuri şi vulnerabilități regionale se adaugă noi amenințări asimetrice, neconvenționale şi transfrontaliere, care se amplifică ca intensitate şi arie de manifestare.

Pe acest fond, considerăm că diplomația militară şi-a dovedit pe deplin menirea de instrument indispensabil în identificarea mijlocelelor adecvate sau a combinației optime între acțiunile pacifiste şi cele armate, astfel încât să îndeplinească scopurile politice la nivel strategic şi să promoveze interesele de stat pe scena internațională.

The evolution of security international environment, characterized by asymmetric and unpredictable risks and threats, has determined the passing from territorial defence to collective defence, as well as broadening the range of military operations and missions. The new asymmetric and unconventional threats add to the classic regional risks and vulnerabilities.

In this context, we consider that military diplomacy has proved to be a necessary tool in reaching the necessary mixture of pacifist actions and military operations, in order to achieve the strategical level political goals, as well as to promote state interests internationally.

Cuvinte cheie: diplomație militară, amenințări asimetrice, apărare colectivă.
Keywords: *military diplomacy, asymmetric threats, collective defence.*

* e-mail: *cristiancismigiu@yahoo.com*

Diplomaţia militară română, factor de influenţă în diminuarea efectelor ameninţărilor asimetrice actuale

Reaşezările structurale ale mediului internaţional de securitate şi evoluţia unor noi tipuri de riscuri şi ameninţări necesită adaptarea instrumentelor naţionale de răspuns, astfel încât acestea să permită o abordare dinamică şi pro-activă a tendinţelor de insecuritate. Combaterea terorismului s-a constituit, în ultimul deceniu, într-o prioritate majoră a politicii naţionale de apărare, având în vedere potenţialul distructiv şi caracterul nediscriminat al acestor ameninţări.

Gama largă de ameninţări asimetrice[1] care se manifestă la nivel internaţional reprezintă o confruntare continuă pentru ataşatura apărării din ţara noastră. Acestea pot apărea ca urmare a procesului de transformare ce se manifestă în plan global sau a efectelor acestui proces şi au drept sursă modul în care acestea sunt percepute de o anumită categorie de actori sau de fiecare actor în parte. Ameninţările asimetrice ce se manifestă în prezent pot influenţa în mod negativ realizarea obiectivelor de securitate ale României, întârziindu-le sau împiedicându-le, cu consecinţe atât în planul intern, cât şi în cel extern, asupra diferitelor paliere ale securităţii (politic, economic, militar, cultural, de mediu etc.).

Suntem de părere că nevoia de adaptare permanentă la modificările rapide ale spectrului de pericole face ca diplomaţii militari să fie aceia care reacţionează printre primii, având capacitatea de a prezenta alternative pentru reconfigurarea formelor de pregătire şi a conduitei în desfăşurarea politicii militare a statului român. În acest sens, rolul acestora în plan internaţional, în special, pe palierul activităţilor şi acţiunilor militare, este definitoriu. Ataşatura apărării, prin reprezentanţii ei, reprezintă în opinia noastră factorul optim de complementaritate pentru componenta politică, activitatea de consiliere a şefului misiunii şi a colaboratorilor acestuia influenţând într-o manieră consistentă evoluţia ulterioară a politicii promovate în relaţiile bi şi multilaterale, cu unul sau mai multe state, dar cu posibilităţi de interrelaţionare pentru dezvoltarea unei politici preventive şi de detensionare.

Pornind de la faptul că una dintre cele mai semnificative finalităţi ale oricărei ameninţări asimetrice duce la lezarea drepturilor fundamentale ale statelor şi a sistemelor de securitate ale acestora, apariţia unor reacţii de

[1] Terorismul politic transnaţional şi internaţional, inclusiv sub formele sale biologice şi informatice; acţiunile ce pot atenta la siguranţa sistemelor de transport, intern şi internaţional; acţiunile individuale sau colective de accesare ilegală a sistemelor informatice, de dezinformare şi manipulare a informaţiilor; acţiunile destinate afectării imaginii României în plan internaţional; agresiunea economico-financiară; provocarea deliberată de catastrofe ecologice; efectele potenţiale ale unor procese naturale la nivel global.

respingere – protecție din partea oricărui stat este mai mult decât necesară astfel, echilibrul dintre factorul ofensiv şi cel defensiv este afectat.

În acest context, apreciem că diplomația militară, ca unul dintre factorii principali ai sistemului instituțional din țara noastră, îşi demonstrează pe deplin rolul său în diminuarea amenințărilor asimetrice, în sprijinul acestei teorii existând o serie de argumente printre care amintim, ca fiind cele mai importante:

- este cea care asigură climatul de stabilitate inițial menit implementării ulterioare a măsurilor diplomatice civile;
- este subordonată componentei politice, venind în sprijinul acesteia cu date şi informații necesare actualizării şi eficientizării procesului decizional;
- este componenta care percepe într-o manieră profundă şi pragmatică faptul că folosirea exclusivă a argumentelor de forță nu generează decât reacții contrare şi cu efecte nedorite;
- este componenta care poate îmbina, în funcție de situațiile concrete şi în proporțiile dorite, factorul forță cu cel de convingere.

Din punct de vedere sistemic considerăm că rezultatele optime în dezvoltarea unor procese destabilizatoare sunt obținute când sunt implicați următorii factori: etnici; religioşi; naționalişti; separatişti; politici; economici.

Reducerea amenințărilor asimetrice reprezintă un proces complex care necesită implicarea unui număr important de factori decizionali, atât la nivel local, cât şi la cel internațional. Din această cauză, considerăm că eforturile depuse trebuie să reprezinte o sumă de activități interrelaționate, în care contactele la diferite niveluri şi între diferite structuri trebuie să aibă o pondere importantă.

Pentru ca diplomația militară să poată deveni un instrument eficient de reducere a amenințărilor asimetrice, aceasta trebuie să se bazeze pe o analiză aprofundată a mediului internațional de securitate şi o evaluare realistă a conflictelor zonale şi regionale, precum şi pe o capacitate ridicată de predicție a conflictelor la nivel global.

Pornind de la aceste considerente, în prezent, misiunile şi obiectivele ataşaturii apărării, ca vector principal al diplomației militare româneşti, sunt adaptate noilor riscuri şi amenințări la adresa siguranței şi securității naționale, astfel încât, în opinia noastră diplomația militară capătă un rol tot mai important în:

- desfăşurarea de activități având ca scop creşterea încrederii reciproce şi intensificarea cooperării regionale multilaterale;
- desfăşurarea de activități menite să detensioneze situațiile de criză, în special în zona de proximitate a teritoriului național sau acolo unde interesele economice, politice şi de altă natură pot fi prejudiciate;

- prevenirea conflictelor şi soluţionarea celor apărute;
- promovarea conceptelor democratice româneşti în spaţiul euroatlantic;
- sprijinirea diplomaţiei generale şi cea a apărării statului român.

Analiza evoluţiei evenimentelor la nivel internaţional a demonstrat faptul că ameninţările asimetrice nu reprezintă manifestări izolate ce apar în zone cu grad ridicat de risc, ele fiind fenomene interconectate cu implicaţii în toate domeniile şi la toate nivelurile, efectele lor fiind atât directe, cât şi colaterale.

Impactul la nivel global al ameninţărilor asimetrice a arătat că, indiferent de gradul de securitate internă promovat de statele considerate lideri internaţionali, acestea nu se pot izola şi nu pot evita consecinţele evoluţiilor negative înregistrate în alte spaţii geografice, interconectarea şi interdependenţa la nivel mondial atingând cote maximale, concluzia fiind aceea conform căreia crearea unui cadru comun de acţiune va conduce la găsirea soluţiilor optime pentru reducerea ameninţărilor apărute.

Contracararea şi reducerea riscurilor şi ameninţărilor asimetrice folosind diplomaţia militară clasică şi cea ad-hoc reprezintă, opinia noastră, un element insuficient explorat în ţara noastră. În actualul context internaţional, modalitatea reducerii ameninţărilor asimetrice prin folosirea exclusivă a forţei şi constrângerii nu se dovedeşte o soluţie viabilă, pe acest fond impunându-se sporirea importanţei diplomaţiei militare, a diplomatului militar.

Obiective şi perspective în evoluţia diplomaţiei militare române

În actualul context internaţional caracterizat de tendinţe multipolare, marcat de criza economică şi financiară şi de diversificarea riscurilor, considerăm că diplomaţia militară poate deveni una din componentele cele mai active pentru transpunerea în practică a obiectivelor politicii externe a României în realizarea unui climat internaţional nou şi în identificarea răspunsurilor corecte la noile provocări globale.

În acest sens, apreciem că obiectivul primordial legat de asumarea unui profil solid ca membru al UE presupune implicarea sporită a diplomaţiei militare în atingerea obiectivelor de politică externă cu accent special pe domeniile apărare, dezvoltare regională, siguranţa resurselor naturale, un rol activ şi influent al României, al armatei sale însemnând şi consolidarea profilului naţional prin participarea consistentă la PESA.

Considerăm că pentru completarea profilului său strategic, diplomaţia militară românească va trebui să-şi accentueze eforturile de promovare în cadrul UE şi NATO a temelor majore de politică externă ale României[2].

[2] Temele majore de politică externă ale României pe termen scurt şi mediu sunt: problematica regiunii extinse a Mării Negre şi a Sinergiei Mării Negre, continuarea extinderii UE, prin înregistrarea de progrese în negocierile cu Republica Croaţia şi Republica Turcia, susţinerea perspectivelor europene ale statelor din Balcanii de Vest, ale Republicii Moldova şi Ucrainei, stabilizarea vecinătăţii europene şi apropierea ei de UE, inclusiv prin valorificarea Parteneriatului Estic.

Calitatea de membru al UE şi NATO oferă ţării noastre posibilitatea unor relaţii bilaterale cu valoare adăugată, pragmatice şi diversificate în diferite domenii de cooperare, unul dintre acestea fiind apărarea. Din această perspectivă, suntem de părere că rămâne esenţial rolul diplomaţiei militare în dezvoltarea relaţiilor cu state europene precum Republica Franceză, Republica Federală a Germaniei, Regatul Spaniei, Regatul Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord, Republica Italiană, Republica Austria, Republica Ungaria. În cadrul politicii externe româneşti regionale, considerăm că este necesar ca diplomaţia militară să îşi plieze obiectivele sale majore de activitate pe problematici (relaţii bilaterale, mediul de securitate, apărare, securitate energetică), zone, spaţii geopolitice sau state de interes precum regiunea Mării Negre, Federaţia Rusă, Ucraina, Republica Moldova, Republica Azerbaidjan, Asia Centrală.

Adaptându-se continuu la obiectivele multipolare ale politicii externe ale României, considerăm că diplomaţia militară trebuie să îşi concentreze atenţia pe diversificarea şi consolidarea parteneriatului cu SUA, precum şi pe o reorientare a eforturilor în direcţia aprofundării şi diversificării relaţiilor speciale cu R.P.Chineză şi Republica India**,** dar şi cu Republica Federativă a Braziliei şi Republica Coreea de Sud ca actori globali în ascensiune.

Totodată, transformarea NATO şi realizarea de progrese în asigurarea unui cadru eficient de cooperare între NATO şi UE pentru realizarea unei arhitecturi stabile de securitate europeană sunt două obiective de maximă importanţă care, în opinia noastră, vor trebui să jaloneze în viitor activitatea diplomaţiei militare româneşti. În acest cadru, considerăm că rolul diplomatului militar va trebui reconfigurat şi redimensionat, prin natura pregătirii sale el trebuind să deţină o solidă experienţă în domeniul reconstrucţiei post-conflict, ca o contribuţie specifică la creşterea capacităţilor şi performanţelor politicii externe a României, a armatei sale în managementul conflictelor internaţionale.

Subliniem că este necesară o mai pronunţată implicare a diplomaţiei militare pe linia cooperării în domeniul neproliferării, al afirmării rolului României în zona sa geografică şi în lume, ca stat capabil în direcţia implementării sau generării de stabilitate. Noile provocări la adresa securităţii internaţionale, în special terorismul, impun acordarea unei atenţii speciale acestei problematici. În acest cadru, menţionăm că diplomaţia militară va trebui să continue să-şi îndeplinească rolul în cadrul diplomaţiei generale a statului român pe linia îndeplinirii angajamentelor asumate pe plan internaţional privind combaterea terorismului şi crimei organizate.

O abordare mai puţin folosită până în prezent, şi pe care diplomaţia militară credem că trebuie să fie axată în viitor, este aceea a multilateralismului ca strategie de acţiune. Acest concept, bazat pe un sistem solid de drept internaţional, vizează întărirea influenţei şi capacităţii

organizațiilor regionale şi internaționale precum ONU, OSCE de a rezolva problemele majore legate de stabilitatea sistemică şi securitatea internațională cu accent pe teme de impact maxim: schimbările climatice, reconstrucția post-conflict. Promovarea unei diplomații militare active, orientate spre rezultate, a devenit unul dintre criteriile obligatorii pentru realizarea unei politici de apărare eficiente. Crizele majore din ultima vreme în plan social, economico-financiar, militar au accelerat necesitatea ca statele şi armatele acestora să-şi intensifice cooperarea şi să identifice, în comun, soluții de combatere a efectelor acestora, pe acest fond "… diplomația militară în țările aliate fiind şi rămânând, în continuare, orientată în principal, în direcția promovării şi dezvoltării relațiilor de colaborare cu aceste state, a identificării şi sprijinirii soluțiilor optime pentru materializarea eforturilor țării noastre de adaptare la structurile şi standardele NATO şi ale integrării graduale în Alianță"[3] .

Pornind de la aceste premize, considerăm că este necesar ca diplomația militară românească să depună eforturi suplimentare pentru creşterea vitezei de identificare şi evaluare oportună a indicilor cu privire la riscurile şi amenințările la adresa țării, afirmarea rolului României pe plan regional, dar şi global, ca stat capabil în direcția implementării sau generării de stabilitate.

Concluzii

În prezent, securitatea şi apărarea națională a României nu mai pot fi desprinse de securitatea Europei ca întreg, iar în acest context putem concluziona că eficiența şi modernizarea diplomației militare trebuie să constituie priorități importante ale organismului militar românesc, având în vedere potențialul şi rolul său tot mai larg în promovarea şi menținerea stabilității în regiune.

Apreciem că diplomația militară constituie şi va fi şi pe mai departe principalul instrument la nivelul Ministerului Apărării Naționale, centrul focal pentru relațiile militare externe, precum şi un factor activ de transpunere în practică a obiectivelor politice externe româneşti.

Mutațiile survenite în mediul de securitate internațional, precum şi multitudinea provocărilor actuale de natură politică, economică şi de securitate ce sunt generate de acestea impun din partea factorilor politico-militari de decizie o flexibilitate mult mai ridicată în reconsiderarea activității diplomatico-militare.

În acest context, reconfigurarea şi poziționarea principalilor vectori ai diplomației militare în consonanță cu politicile internaționale în domeniu devine o prioritate evidentă.

---

[3] Gl.(r) dr.ing Sergiu Medar, *Informațiile militare în contextul de securitate actual*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006, p. 158.

Derivă de aici şi faptul că factorilor decidenţi de specialitate le revine sarcina îmbunătăţirii permanente a managementului activităţii ataşaturii apărării, respectiv de a reanaliza, individualiza şi diferenţia mai accentuat instrumentele de conducere ale posturilor (mandate, ordine de misiune, planuri de activitate) de la ţară la ţară.

BIBLIOGRAFIE

Legislaţie, documente oficiale şi acte normative

Constituţia României - Legea de revizuire nr. 429/2003, Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 /10/ 2003; republicată, cu reactualizarea denumirilor şi dându-se textelor o nouă numerotare, în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767 din 31/10/2003.

Strategia de Securitate Naţională a României - 2007, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Ţării prin Hotărârea nr. 62 din 17/04/2006.

Studii, tratate, sinteze, documentare

Dicţionarul explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.

Lexicon Militar, Editura Saka, 1994.

Lucrări de autori

Ceachir Nicolae, Bercan Gheorghe, *Diplomaţia europeană în epoca modernă,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.

Gl.bg.(r) Detot Mitică, col.(r) Anghel Filip, gl.bg.(r) Ilie Nicolae *Diplomaţia română a apărării, un secol şi jumătate sub zodia Minervei, scurt istoric*, Editura MEDRO, 2007.

Duculescu Victor, *Diplomaţia secretă,* Editura Casa Europeană, Bucureşti, 1992.

Gl.lt. prof.univ.dr. Frunzeti Teodor, *Asimetria şi idiosincrazia în acţiunile militare,* Editura Centrul Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2004.

Gl.lt. prof.univ.dr. Frunzeti Teodor, *Forţe şi tendinţe în mediul de securitate european,* Editura Academiei Forţelor Terestre, 2003.

Gl.lt. prof.univ.dr. Frunzeti Teodor, *Acţiunile Militare altele decât războiul,* Editura Militară, Bucureşti, 2001.

Gl.(r) dr.ing., Medar Sergiu, *Diplomaţia apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei , Bucureşti, 2007.

Gl.(r) dr.ing. Medar Sergiu, *Informaţiile militare în contextul de securitate actual*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

DIPLOMAȚIA MILITARĂ, INSTRUMENT PRINCIPAL DE REALIZARE A OBIECTIVELOR POLITICII EXTERNE ROMÂNE

MILITARY DIPLOMACY – MAIN INSTRUMENT IN ACCOMPLISHING THE OBJECTIVES OF ROMANIAN FOREIGN POLITICS

Col. Cristian CIŞMIGIU*
Direcția Generală de Informații a Apărării

Secolul al XXI-lea a debutat abrupt şi violent prin atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, care au vizat obiective simbolice, importante pentru lumea democratică, şi au ucis, aproape instantaneu, mii de civili nevinovați.

Într-un astfel de context tensionat şi complex, potențialul militar, securitatea şi apărarea României au continuat să reprezinte obiective de interes strategic ale unor ample procese interne la a căror înfăptuire un rol deosebit îl au dezvoltarea capacității de reacție şi adaptare, de anticipare şi de acțiune pro-activă a tuturor instituțiilor sistemului de siguranță şi apărare națională.

Una dintre instituțiile importante ale statului, Armata, are ca principală pârghie de integrare a activității instituției militare în cadrul politicii externe, diplomației generale a statului, diplomației apărării, cât şi celei de colaborare şi relații internaționale - diplomația militară.

The beginning of the 21st century was marked by the violent terrorist attacks on 11th September 2001, against the symbolic values of the democratic world, leading to thousands civilian casualties.

Within this complex and tensed environment, Romanian military capabilities, its security and defence continued to represent strategic objectives of the ample domestic processes; the development of capabilities of reaction, integration and anticipation as well as the active dynamics of all security systems and national defence institutions had an important role in such processes.

Being one of the most important state institutions, Armed Forces use military diplomacy as main tool for integrating military activities into foreign politics, state general diplomatic affairs, defence diplomacy, cooperation activities and international relations.

Cuvinte cheie: diplomație militară, relații internaționale, diplomația apărării.
Keywords: *military diplomacy, international relations, defence diplomacy.*

* e-mail: *cristiancismigiu@yahoo.com*

Ataşatura apărării, vector principal al diplomației militare române

Instituția ataşaturii militare a apărut în secolul al XVII-lea, în timpul Războiului de Treizeci de Ani[1], când cardinalul de Richelieu a trimis militari în alte țări ca să țină legătura cu puterile aliate, să supravegheze evoluțiile în domeniul militar şi să adune informații. În secolul al XVIII-lea a devenit o practică trimiterea de ataşați militari în cadrul ambasadelor.

Sfera de relații şi sarcinile ataşaților militari s-au extins, generând de la sine schimbarea denumirii acestora în cea de ataşați ai apărării (militari, aero şi navali)[2], în paralel cu aceasta sporindu-se exigențele privind expertiza tehnică, cunoştințele din domeniile politic, economic, financiar, cultural, sociologic etc. ale acestora. Este de aşteptat ca aceste domenii şi tendințe să se diversifice şi să se accentueze pe viitor.

Cu toate acestea, trebuie reținut faptul că „… indiferent de apartenența lor statală sau reprezentarea unui anumit tip de societate, regim politic sau instituție militară, diplomații militari sunt chemați să dezvolte relațiile dintre statul acreditant şi cel acreditar, dintre Ministerele Apărării ale acestora”[3] .

În acest context, multe țări au recurs la revizuirea sistemului ataşaturii apărării, reanalizând aspecte precum gestionarea acestei funcții, pregătirea ataşaților apărării pentru postul respectiv şi modului în care se fac dislocările şi strategiile de dezvoltare, cu scopul de a adapta sistemul diplomatic militar la cerințele contemporane, ținând seama de constrângerile bugetare, care pot fi considerabile. Trebuie să menționăm faptul că procesul de reconfigurare a ataşaturii apărării este unul continuu, aşa cum neîntrerupte sunt şi modificările structurale ce se aduc diplomației militare, diplomației apărării şi celei generale a statului.

Când se creează un post de ataşat al apărării (militar, aero şi naval) sau individualizat, pentru o anumită specialitate, se procedează la selecționare fie prin concurs, fie prin numire a candidaților pe domenii specifice. Rangul militar al candidaților variază de la țară la țară, de la gradul de locotenent-colonel la cel de

---

[1] Războiul de Treizeci de Ani a durat din 1618 până în 1648 şi a fost un război purtat sub pretext religios. Cauza principală a fost lupta pentru hegemonie în Europa, în special ambiția Franței, condusă de cardinalul Richelieu, de a se profila pe plan european în detrimentul Sfântului Imperiu Roman de neam german. Războiul a fost declanşat prin incidentul din Praga, când doi reprezentanți ai împăratului şi notarul acestora au fost aruncați pe fereastră de masele cehe nemulțumite.

[2] Denumirea de *ataşat al apărării* (militar, aero şi naval) este dată pentru a sublinia faptul că acesta reprezintă structura politico-militară şi militară a armatei statului căruia îi aparține şi îl reprezintă pe ministrul apărării naționale şi pe şeful Statului Major General. *Ataşatul militar* reprezintă Forțele terestre, *ataşatul aero* reprezintă Forțele aeriene, iar *ataşatul naval* reprezintă Forțele marinei militare.

[3] Gl.bg.(r) Nicolae Cucu, *Rolul şi locul ataşaturii militare în cadrul diplomației. Instituția ataşaturii militare şi evoluția sa istorică în România*, Lucrare de diplomă, Bucureşti, 1973, p. 3.

general-maior. De regulă, candidaţii admişi cunosc limba şi cultura ţării unde sunt trimişi, dar, din cauze obiective, aceasta nu este o condiţie obligatorie pentru ocuparea postului. Accentul se pune pe competenţa socială şi profesională, pe deschiderea faţă de nou, precum şi pe gradul de adaptabilitate. După ce a fost identificat un număr restrâns de candidaţi, începe faza finală de selecţie şi desemnarea persoanei care va încadra funcţia diplomatică militară respectivă.

În Confederaţia Elveţiană, ataşaţii militari sunt numiţi de o comisie de selecţie formată din reprezentanţi a opt departamente guvernamentale diferite. Printre aceştia se numără şi un reprezentant al Ministerului de Externe, a cărui opinie are o pondere însemnată în decizia finală.

În alte ţări, cum ar fi Republica Austria, Republica Franceză, Republica Elenă, Republica Polonă, Republica Turcia sau Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord, Ministerul de Externe are o influenţă minimă, decizia fiind luată de Ministerul Apărării. Numirea mai poate, de asemenea, depinde de aprobarea Statului Major General/Interarme, Agenţiei de Informaţii Militare şi/sau a ambasadorului din ţara unde urmează a fi trimis diplomatul militar.

În ţara noastră, procesul de selecţionare a ataşaţilor apărării (militari, aero şi navali) se desfăşoară pe baza unor norme şi metodologii care decurg din principiile de organizare şi funcţionare a Ministerului Apărării Naţionale[4].

Ataşatul apărării (militar, aero şi naval) face parte din Forţele Armate ale statului care solicită acreditarea (acreditant), dar este subordonat administrativ şefului misiunii diplomatice. Din punct de vedere al activităţii sale profesionale, diplomatul militar se subordonează Ministerului Apărării din ţara de proveniență, primeşte ordine de la acesta şi raportează despre activitatea întreprinsă la post, în mod regulat, biroului /secţiei/ serviciului/ oficiului de ataşatură a apărării şi agenţiei de informaţii militare din ţara de origine.

În ţări precum Republica Austria, ambasadorul poate da însărcinări directe ataşatului apărării. Ataşatul poate fi rechemat (fără o motivare prealabilă faţă de statul acreditar) în orice moment dacă se apreciază că nu corespunde cerinţelor postului, respectiv rezultatele pe domenii de competenţă (care, în linii mari, sunt aceleaşi pentru toate statele: reprezentarea, activitatea informativă, gestionarea economico-financiară şi administrativă a resurselor etc.) sunt nesatisfăcătoare în raport cu cerinţele ordinului/planului de misiune.

---

[4] *Normele privind selecţionarea, numirea în funcţii, pregătirea şi trimiterea la post a personalului care încadrează Birourile Ataşaţilor Apărării din cadrul misiunilor diplomatice permanente ale României în străinătate* şi *Metodologia privind selecţionarea şi examinarea profesională, pe criterii aptitudinale de competenţă, a personalului care încadrează Birourile Ataşaţilor Apărării din cadrul misiunilor diplomatice permanente ale României în străinătate*, aprobate prin Ordinul Ministrului Apărării Naţionale nr. M.61 din 26.06.2008.

Ataşatura apărării realizează reprezentarea diplomatică permanentă a ministrului apărării, secretarilor de stat, a şefului Statului Major General şi a şefilor de categorii de Forțe Armate ai României în statele (acreditare) pentru care au primit acreditarea.

Ataşatul apărării este principalul consilier pe probleme de apărare şi securitate al ambasadorului şi are obligația de a-l informa pe acesta oportun şi permanent asupra problemelor de interes politico-militar şi militar din statul de acreditare. Acesta are misiunea de a asigura permanent legătura între factorii de conducere şi decizie politico-militară ai Ministerului Apărării Naționale cu şeful misiunii diplomatice în care îşi desfăşoară activitatea (dacă informațiile transmise sunt de strict interes militar şi în consecință clasificate), iar în anumite situații cu caracter special precum conflicte armate, situații de criză sau catastrofe naturale cu un grad ridicat de risc asupra misiunii diplomatice în care activează, poate prelua, temporar, chiar şi atribuțiile şefului misiunii diplomatice.

Realitățile istorice şi contemporane dictate de mediul internațional, impactul activității diplomatice internaționale asupra tuturor membrilor misiunilor diplomatice au determinat ca ataşatul apărării (militar, aero şi naval) să dețină responsabilități în problematica dezvoltării şi derulării cooperării militare bilaterale şi în gestionarea întregii problematici de reprezentare în statele de acreditare. În cadrul raporturilor cu partenerii externi, susține, explică şi promovează politica de apărare şi de securitate a statului român, a intereselor naționale şi a imaginii țării în exterior potrivit mandatului încredințat şi ordinului/planului de misiune.

Desprindem de aici câteva dintre principalele misiuni pe care ataşatul român al apărării (militar, aero şi naval), aflat la post în străinătate, le-ar putea îndeplini[5], într-o deplină complementaritate cu obligațiile şi sarcinile celorlalți membri ai misiunii diplomatice:

- apărarea intereselor militare şi de securitate ale țării;
- asigurarea continuității funcționării politicii de securitate şi a instituției militare chiar şi în condițiile când relațiile bilaterale sunt perturbate;
- consilierea pe probleme militare şi/sau de securitate a şefului misiunii diplomatice din care face parte (ambasadorul şi, de la caz la caz, însărcinatul cu afaceri, consulul);
- culegerea „prin mijloace licite", exploatarea, analiza şi transmiterea de date şi informații de interes în țară;

[5] Gl.(r) dr.ing. Sergiu Medar, *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, p. 23.

- gestionarea tuturor aspectelor ce țin de relațiile bilaterale în domeniul apărării;
- implicarea în orientarea acțiunilor de răspuns în situații de urgență şi a eforturilor de ajutorare în situații de criză;
- promovarea intereselor industriei româneşti de apărare;
- reprezentarea diplomatică a Ministerului Apărării Naționale şi a Armatei României față de autoritățile militare şi civile, corpul diplomatic militar şi populația din țara de acreditare.

Referitor la procedura de numire, ataşatul apărării (militar, aero şi naval) este singurul diplomat, în afara ambasadorului, pentru care se poate solicita agrementul în vederea acreditării, „… în ceea ce îi priveşte pe ataşații militari, navali sau ai aerului, statul acreditar poate cere ca numele lor să fie supuse mai înainte spre aprobare.“[6].

În cazul în care la solicitarea de agrement statul acreditar răspunde negativ, nu există obligația justificării acestei măsuri. După cum reiese însă din prevederile Convenției cu privire la relațiile diplomatice, încheiată la Viena, la 18 aprilie 1961, obținerea agrementului nu constituie o condiție indispensabilă, în sensul că statul acreditant nu trebuie să procedeze în mod automat la un demers pentru obținerea acestuia, ci va supune spre aprobare numirea numai dacă statul acreditar o cere.

Este o practică constantă a statului acreditant de a comunica statului acreditar numele persoanei pe care are intenția de a o numi ataşat al apărării (militar, aero, naval) în vederea obținerii acceptării din partea acestuia. După ce statul acreditar şi-a dat consimțământul, statul acreditant poate proceda la numirea şi trimiterea în misiune a diplomatului militar.

În acelaşi timp, trebuie evidențiat faptul că „… statul acreditar poate oricând, şi fără să motiveze hotărârea, să informeze statul acreditant că şeful sau orice alt membru al personalului diplomatic al misiunii este *persona non grata* sau că orice alt membru al personalului misiunii (sunt incluşi membrii Birourilor ataşaților apărării) nu este acceptabil. În acest caz, statul acreditant va rechema persoana în cauză sau va pune capăt funcțiilor sale în cadrul misiunii”[7].

Acordarea agrementului (acceptului) este o cutumă de drept diplomatic internațional. În cazul ataşaților apărării (militari, aero şi navali), acceptul presupune acțiunea de consultare pe care o întreprinde Ministerul Afacerilor Externe dintr-o țară cu Ministerul Apărării (Naționale), prin structurile specializate ale acestuia (de la caz la caz sunt consultate şi alte structuri ale sistemului de siguranță națională).

---

[6] Convenția cu privire la relațiile diplomatice încheiată la Viena, la 18 aprilie 1961, art. 5, 7, 8, 9 şi 11, apud gl.(r) dr.ing. Sergiu Medar, *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, anexa 4, p. 193.

[7] *Ibidem*, p. 193.

Comunicarea acceptului de numire într-o funcție diplomatică militară se face numai între Ministerele Afacerilor Externe, Ministerelor Apărării (Naționale) revenindu-le ulterior sarcina ca, după prezentarea la post, să reconfirme prezența şi girul dat pentru începerea misiunii diplomatului militar de a participa la activitățile militare cu caracter național după parcurgerea unei proceduri standard, denumită în limbajul de specialitate „vizite de prezentare".

Aceste vizite se efectuează, de regulă, în prima lună a misiunii (sunt admise excepții pentru statele unde diplomatul militar are extindere de acreditare) şi reprezintă momentul când diplomatul intră în contact cu principalele personalități politico-militare din țara de acreditare (ministrul apărării, secretarii de stat, şeful Statului Major General, şefii Statelor Majore ale Categoriilor de Forțe, şefii de Departamente şi Direcții Centrale, precum şi ai altor instituții de interes pentru statul acreditant), făcându-şi cunoscute obiectivele mandatului său.

Contrar cutumei aplicate pentru ambasadori, diplomații militari nu prezintă scrisori de acreditare, iar primirea acestora se desfăşoară după un ceremonial mult mai simplu. La încheierea misiunii, se procedează la efectuarea „vizitelor de rămas-bun". Atât vizitele de prezentare, cât şi cele de rămas-bun intră în competența structurilor de legături militare externe care, de la țară la țară, diferă ca încadrare, domenii de competență, priorități şi atribuțiuni funcționale.

Ulterior prezentării la post a unui diplomat militar (situație valabilă doar pentru ataşați, nu şi pentru adjuncții sau asistenții acestora pentru care se foloseşte doar procedura notificării), Ministerelor Apărării (Naționale) din țara gazdă le revine sarcina să reconfirme girul dat pentru începerea misiunii diplomatului militar de a participa la activitățile militare sau alte activități cu caracter național sau protocolar-diplomatic. Acest lucru se va putea realiza *de facto* numai după parcurgerea vizitelor de prezentare.

În general, cu aproximativ trei – şase luni înainte de încheierea misiunii sale, odată cu solicitarea agrementului pentru noul ataşat, ataşatul apărării (militar, aero şi naval) în funcție comunică autorităților din țara de acreditare data la care îşi va încheia misiunea, care va fi poziția sa la întoarcerea în țară şi CV-ul celui care îl va înlocui.

În ultima lună de activitate, diplomatul militar îşi începe vizitele de rămas-bun, cu această ocazie obişnuindu-se să se mulțumească pentru sprijinul primit pe parcursul executării misiunii. În funcție de posibilități şi potrivit cutumei locale, încheierea misiunii la post a ataşatului apărării (militar, aero şi naval) poate fi marcată prin organizarea uneia dintre formele uzuale de protocol (recepție, cocktail, *vin d'honneur*) la care invită reprezentanți ai

statului de acreditare şi membri ai corpului diplomatic militar. Atunci când procedura vizitelor de rămas-bun şi de prezentare se realizează concomitent, la această activitate este prezentat şi noul ataşat al apărării (militar, aero şi naval). Atât vizitele de prezentare, cât şi cele de rămas-bun, intră în competenţa structurilor de legături militare externe naţionale care, de la ţară la ţară, diferă ca încadrare, obiective de competenţă, priorităţi şi atribuţiuni funcţionale.

În ce priveşte sistemul de pregătire al ataşaţilor apărării (militari, aero şi navali), se poate arăta că şi acesta se diferenţiază de la ţară la ţară dar, în principiu, vizează câteva componente comune precum: cea lingvistică, o alta de specialitate şi una culturală[8].

Potrivit actualelor reglementări din ţara noastră, activitatea de pregătire care durează, de regulă, un an, cuprinde:

- cursuri de limbă, desfăşurate pe o perioadă de la câteva luni la un an. Nivelul necesar de competenţă lingvistică depinde de ţara de acreditare, deoarece întreţinerea relaţiilor cu instituţia militară din ţara gazdă poate necesita un nivel minim de cunoaştere a limbii oficiale (combinat cu engleza la nivel avansat), dar şi fluenţă la nivelul limbii materne (cazul Republicii Ungaria, Republicii Federale Germania, Republicii Austria, Republicii Franceze, Confederaţiei Elveţiene);
- pregătire specifică postului în domenii precum politica de apărare şi securitate, informaţiile, protocolul, structura forţelor armate, controlul armamentelor, controlul exporturilor de arme şi utilizarea computerului şi accesarea unor programe de lucru la nivel avansat;
- pregătire în domeniul cultural vizând adaptarea ataşaţilor apărării la condiţiile din ţara gazdă; în unele ţări precum Republica Franceză, Confederaţia Elveţiană şi alte ţări, în acest program de pregătire sunt incluşi şi membrii familiei.

De obicei, mandatul ataşatului apărării are o durată de până la patru ani. Ca şi în cazul diplomaţilor civili, această perioadă este considerată optimă pentru a cunoaşte situaţia pe teren, a putea reintroduce cele învăţate în sistem şi a evita rutina, un factor cu implicaţii şi consecinţe uneori chiar negative. Există posibilitatea ca perioada mandatului să fie prelungită sau chiar mandatul reînnoit, dar acestea sunt excepţii de la regulă.

[8] Deşi programele de pregătire a ataşaţilor apărării sunt organizate, în mod tradiţional, într-un cadru strict naţional, în ultimii ani au apărut programe multilaterale de pregătire. Unul dintre acestea este *Modulul de pregătire pentru ataşaţii militari*, organizat anual (al VI-lea, în anul 2009) de Centrul de la Geneva pentru politica de securitate. La acest curs, care are o durată de patru zile, participă potenţiali ataşaţi ai apărării din peste douăzeci de ţări.

Referitor la preocupările aflate în actualitate în diferite ţări pe linia reformării instituţiei ataşaturii apărării evidenţiem două direcţii de abordare. Mai întâi, există state al căror sistem de ataşatură a apărării a rămas în mare parte neschimbat după sfârşitul Războiului Rece. În al doilea rând, există ţări care s-au concentrat pe revizuirea şi restructurarea sistemelor ataşaturii apărării. În această categorie intră majoritatea ţărilor membre NATO şi UE. Unele ţări, precum Republica Austria, Regatul Belgiei, Regatul Ţărilor de Jos (Olanda) au recurs la o abordare graduală, bazată pe un proces de revizuire continuă; altele, precum Confederaţia Elveţiană, au încercat să schimbe sistemul de ataşaturii apărării dintr-o dată.

Principalele direcţii / tendinţe pe care le-am identificat în ultimii ani în eforturile de reformă ale celui de-al doilea grup sunt:

- trecerea de la ataşaţii apărării (militari, aero şi navali) la ataşaţii de securitate;
- înlocuirea acreditării bilaterale cu cea multiplă;
- transformarea ataşaţilor bilaterali în consilieri militari multilaterali;
- trecerea de la dislocarea în statul acreditar, la dislocarea în statul acreditant;
- reconfigurarea dispozitivului ataşaturii apărării prin redislocarea din spaţii aparţinând lumii dezvoltate, în teritorii sau regiuni aparţinând lumii în curs de dezvoltare;
- alternarea caracterului permanent şi temporar al posturilor de ataşat al apărării.

În acest al doilea curent de abordare a funcţionării instituţiei ataşaturii apărării se înscrie şi ţara noastră. Astfel, după 1990, dispozitivul ataşaturii apărării româneşti a fost marcat de numeroase şi esenţiale modificări atât din punct de vedere al concepţiei generale de acţiune, numeric, al modului de abordare nuanţat faţă de natura statului acreditar, cât şi al tipurilor de misiuni pe termen mediu şi lung funcţie de interesele naţionale de apărare şi securitate.

Un câştig incontestabil pe care apreciem că îl demonstrează în mod evident sistemul ataşaturii apărării româneşti este acela al resursei umane avută la dispoziţie, atât în plan managerial, cât şi acţional, incontestabil superioară celei din trecut şi pe deplin aptă să facă faţă provocărilor mediul diplomatic internaţional actual. Un renumit diplomat francez, Charles-Armand L'Escalopier de Nourar (1707-1779), spunea că „… bunăstarea naţiunilor se află în mâinile trimişilor săi, planurile şi deciziile lor menţin calmul sau stârnesc tulburările, ei înarmează sau pacifică naţiunile”[9] .

[9] Gl.bg. (r) Mitică Detot, col.(r) Anghel Filip, gl.bg. (r) Ilie Nicolae, *Diplomaţia română a apărării, un secol şi jumătate sub zodia Minervei, scurt istoric*, Editura Medro, 2007, p. 198.

Privilegii, imunităţi şi facilităţi diplomatice ale militarilor care practică diplomaţia clasică

Instituţia imunităţilor, privilegiilor şi facilităţilor diplomatice ocupă un loc central în cadrul dreptului diplomatic, constituind garanţia activităţii diplomatice înseşi. Fără acordarea de imunităţi şi privilegii, care creează pentru agenţii diplomatici acea condiţie juridică de natură să le asigure libertatea deplină şi securitatea necesară, exercitarea funcţiei de către aceştia nu ar putea avea loc.

De astfel de drepturi speciale se bucură, de asemenea, nu numai personalul misiunilor diplomatice, ci şi posesorii paşapoartelor diplomatice, respectiv persoanele cu funcţii importante în stat de la nivelul instituţiei prezidenţiale, al Parlamentului, Guvernului, precum şi de la diferite ministere. De acest statut se bucură şi ataşaţii apărării (militari, aero şi navali) români şi adjuncţii acestora.

Există un principiu general de drept, potrivit căruia un stat îşi exercită suveranitatea asupra tuturor persoanelor, inclusiv străinii, care se află pe teritoriul său şi nicio activitate nu se poate desfăşura pe acest teritoriu fără permisiunea sa. În aceste condiţii o misiune diplomatică nu şi-ar mai putea exercita funcţiile şi, deci, justifica existenţa. Ca urmare, a trebuit să i se creeze, ei şi membrilor ei, minimum necesar de condiţii, acele imunităţi, privilegii şi facilităţi, care alcătuiesc ceea ce în mod curent se înţelege prin „statut diplomatic”. Acest tratament special are ca efect să-i scoată pe diplomaţi de sub autoritatea şi competenţa judiciară a statului acreditar şi să le ofere condiţii pentru funcţionare.

Codificarea dreptului diplomatic la Convenţia de la Viena în 1961 a avut în ceea ce priveşte imunităţile, privilegiile şi facilităţile diplomatice, un dublu efect:

- codificând o parte însemnată a dreptului internaţional cutumiar, Convenţia a dat o bază convenţională întregii materii privind statutul diplomatic, precizând regulile existente şi oferind soluţii în problemele controversate;
- în acelaşi timp, codificarea a reflectat şi tendinţa recentă de restrângere a imunităţilor.

Referitor la imunităţi, privilegii şi facilităţi diplomatice, în mod succint, Convenţia cu privire la relaţiile diplomatice, încheiată la Viena, la 18 aprilie 1962, evidenţiază următoarele:

- misiunile diplomatice se bucură de următoarele imunităţi de coerciţiune: inviolabilitatea localurilor consulare (art.22); inviolabilitatea documentelor şi arhivelor (art.24); inviolabilitatea corespondenţei oficiale şi a valizei diplomatice (art. 27 al. 2 şi 3);

• misiunile diplomatice se bucură de următoarele privilegii: scutirea de impozite şi taxe (art. 23); scutirea de taxe vamale pentru obiectele destinate uzului oficial al misiunii (art. 36, al. 1, litera ”a”);

• agenţii diplomatici se bucură de următoarele imunităţi: imunitatea de jurisdicţie penală, civilă şi administrativă (art. 31, pct. 1); imunitatea de a depune mărturie (art.31, pct. 2); imunitatea de coerciţiune, care este inviolabilitatea personală (art. 29 şi 31 al. 3);

• agenţii diplomatici se bucură de următoarele privilegii: scutirea de plata asigurărilor sociale (art. 33); scutirea de impozite şi taxe (art. 34); scutirea de prestaţii personale (art. 35); scutirea de taxe şi control vamal (art. 36 al. 2 şi alineatul 1 litera b); libertatea de deplasare şi de circulaţie (art. 26); facilităţile de sejur (art. 10); exceptarea de prestaţii obligatorii (art. 35);

• drepturi speciale acordate misiunii diplomatice: scutirea de taxe şi impozite pentru drepturile şi redevenţele percepute de misiune (art. 28); înlesniri pentru procurarea de localuri (art. 21); dreptul de a arbora drapelul statului acreditant pe localurile misiunii, la reşedinţa şefului de misiune şi pe mijloacele de transport ale acestuia (art. 20).

Practica internaţională a confirmat, de-a lungul timpului, că recunoaşterea imunităţilor, privilegiilor şi facilităţilor diplomatice şi consulare este esenţială în asigurarea condiţiilor corespunzătoare şi protecţiei necesare pentru funcţionarea eficientă a misiunilor diplomatice şi consulare, pentru menţinerea şi dezvoltarea unor relaţii normale între statele suverane, precum şi „… favorizarea relaţiilor de prietenie între ţări, indiferent de diversitatea regimurilor lor constituţionale şi sociale”[10]. Această recunoaştere este guvernată, în ansamblu, de cerinţele reciprocităţii, iar nerespectarea lor de către statul acreditar ar putea atrage repercusiuni faţă de diplomaţii săi din partea statului acreditant. În acest context, evidenţiem, în continuare, câteva aspecte faţă de care diplomaţii militari, odată cu începerea misiunii la post şi până la terminarea acesteia, ar trebui să manifeste o atenţie deosebită.

Deţinerea de date şi informaţii confidenţiale provenind din diverse surse de către diplomaţii militari, inclusiv de la alte guverne decât cel al statului acreditar, reclamă din partea acestora prudenţă, o grijă specială pentru protejarea acestora şi respectarea reglementărilor în materie. Totodată, trebuie avut în vedere că imunitatea diplomatică nu înlătură interesul organelor de specialitate din statele de acreditare de a încerca să intre în posesia unor asemenea date şi informaţii.

Încălcarea legilor, neglijenţa, implicarea în activităţi care pot fi interpretate ca fiind ilegale sau manifestări de indiscreţie pot crea condiţii favorizante pentru structurile contrainformative. Mânuirea de fonduri

[10] Convenţia cu privire la relaţiile consulare încheiată la Viena, la 24 aprilie 1963, apud gl.(r) dr.ing. Sergiu Medar, *Diplomaţia apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007, anexa 3, pp. 175-192.

financiare trebuie realizată evitându-se orice neregulă ce ar putea rezulta din asemenea operațiuni (acceptarea de recompense, nerespectarea unor reglementări financiare ale statului acreditar, semnături pe acte ilegale, oferirea, solicitarea sau acceptarea de favoruri ori avantaje personale).

Pe timpul executării misiunii dar şi când tranzitează alte state, pe timpul deplasării la post, atunci când aceasta se efectuează cu un mijloc auto, se impune respectarea regulilor locale, naționale şi internaționale de circulație pe drumurile publice, cunoscut fiind faptul că orice abatere de la acestea reprezintă una dintre cele mai facile modalități de compromitere a unui diplomat.

Totodată, este important de subliniat că diplomatul militar, indiferent de funcția acestuia în cadrul Biroului, nu trebuie aibă legături sau obligații care i-ar putea influența îndeplinirea cu obiectivitate a misiunilor sale. În acest scop, orice folosire, în alt scop decât cel legal, a curierului diplomatic şi a altor facilități privind corespondența constituie un abuz, care poate crea complicații în relațiile cu statul acreditar. În aceeaşi măsură, diplomatului militar îi revine datoria să respecte legile locale privind cumpărarea, respectiv vinderea bunurilor procurate cu scutiri diplomatice, şi dacă statele respective percep taxe pe comercializarea acestor bunuri, să se asigure de plata lor înainte de a părăsi postul.

Concluzii

În opinia noastră**,** aşa cum statele îşi aleg elitele politice şi culturale pentru a le reprezenta interesele naționale, organismul militar românesc trebuie să acorde o importanță deosebită procesului de selecție, pregătire şi formare a persoanelor ce urmează să fie numite în funcții diplomatice militare de scurtă (până la doi ani) şi de lungă durată (până la patru - cinci ani).

Credem cu tărie că de probitatea morală şi profesională a acestora va depinde într-o foarte mare măsură dezvoltarea şi recunoaşterea internațională a Armatei României. În acest context, inițierea de către structurile abilitate a unor reuniuni periodice a ataşaților apărării din diferite țări ce sunt acreditați în țara noastră, cu ataşații apărării români acreditați în străinătate ar putea avea rezultate benefice şi, în particular, ar putea constitui un forum în care să se procedeze la schimburi de experiență şi să se exploreze noi modalități de a adapta rolul ataşaturii apărării la provocările generate de actualul climat internațional de securitate.

Tot în direcția îmbunătățirii activității ataşaturii apărării considerăm că se poate înscrie şi inițierea unor întâlniri bi sau multilaterale cu tematică generală sau axate strict pe domenii de interes (management informațional, analiză politico-militară etc.), ale liderilor/managerilor organizațiilor/instituțiilor care gestionează acest domeniu de activitate.

În acelaşi context se impune să arătăm că membrii Biroului ataşatul apărării (militar, aero şi naval) au obligația ca, premergător începerii unei misiuni, să utilizeze toate mijloacele şi sursele de documentare puse la

dispoziție de instituțiile abilitate ale statului acreditar, dar şi acreditant, în scopul însuşirii amănunțite a tuturor regulilor şi normelor diplomatice şi de drept internaționale în scopul evitării oricărui abuz față de privilegiile, imunitățile şi facilitățile de care beneficiază în virtutea calității lor oficiale. Aceştia trebuie să manifeste maximum de atenție şi prudență pentru a nu fi implicați, sub nicio formă, în situații care pot duce la compromiterea lor şi, implicit, a întregii misiuni diplomatice din care fac parte.

BIBLIOGRAFIE

Legislație, documente oficiale şi acte normative

****Strategia de Securitate Națională a României - 2007*, adoptată de către Consiliul Suprem de Apărare a Țării prin Hotărârea nr. 62 din 17/04/2006.

Studii, tratate, sinteze, documentare

*** *Dicționarul diplomatic*, Editura Politică, Bucureşti 1979.

*** *Dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1996.

Lucrări de autori

Ceachir Nicolae, Bercan Gheorghe, *Diplomația europeană în epoca modernă,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.

Gl.bg.(r) Cucu Nicolae, *Rolul şi locul ataşaturii militare în cadrul diplomației. Instituția ataşaturii militare şi evoluția sa istorică în România*, Lucrare de diplomă, Bucureşti, 1973.

Gl.bg.(r) Detot Mitică, col.(r) Anghel Filip, gl.bg.(r) Ilie Nicolae, *Diplomația română a apărării, un secol şi jumătate sub zodia Minervei, scurt istoric*, Editura Medro, 2007.

Duculescu Victor, *Diplomația secretă,* Editura Casa Europeană, Bucureşti, 1992.

Malița Mircea, *Diplomația. Şcoli şi Instituții*, Ediția I, 1970, Ediția a II-a, 1975, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970; 1975.

Prof. univ. dr. Mazilu Dumitru, *Diplomația, drept diplomatic şi consular,* Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2003.

Gl.(r) dr. ing. Medar Sergiu, *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, Bucureşti, 2007.

Palischke Elmer, *Modern Diplomacy. The Art and the Artisans*, Washington D.C., American Entreprise Institute, 1979.

Internet

http://www.mae.ro (Ministerul Afacerilor Externe)

STUDIU PRIVIND EFICIENTIZAREA HRĂNIRII EFECTIVELOR ARMATEI ÎN ETAPA ACTUALĂ, MARCATĂ DE EFECTELE CRIZEI ECONOMICE MONDIALE

STUDY ON THE FEEDING EFFICIENCY OF THE MILITARY EFFECTIVES IN THE CURRENT STAGE, MARKED BY THE EFFECTS OF THE GLOBAL ECONOMIC CRISIS

Col.dr.ec. Emil MARE*
U.M. 01722 Cluj-Napoca
Lt.col.ec. Cătălin CIOCA
U.M. 01722 Cluj-Napoca

Amplul proces de modernizare şi operaţionalizare a structurilor de forţe din Armata României are profunde implicaţii în teoria şi practica militară, inclusiv în maniera de acordare a sprijinului logistic. În aceste condiţii, sprijinul logistic capătă noi valenţe atât în ceea ce priveşte sfera de cuprindere, cât şi nivelul calitativ al domeniilor logisticii, în concordanţă cu tendinţele de modernizare manifestate în viaţa socială.

Comprehensive process of modernization and operationalization of the Romanian Armed Forces has profound implications on military theory and practice, including the logistic support. Under these circumstances, the logistic support acquires new values, both in the coverage and the quality level of logistics, in compliance with the modernization trends in the social life.

Cuvinte cheie: globalizare, hrănire, criză economică mondială.
Keywords: *globalization, feeding, global economic crisis.*

O analiză, fie ea şi sumară, asupra societăţii umane actuale ne dezvăluie imaginea unei lumi care se schimbă cu rapiditate în direcţii surprinzătoare. Totul suportă multiple procese de redefinire, restructurare şi modernizare. Acest fenomen nu este nou pentru societate şi, plecând de la constatarea că ea reprezintă un ansamblu unitar, dar şi contradictoriu, al existenţei şi condiţiei

* e-mail: *emare@yahoo.com*

individuale şi sociale în cadrul căreia elementele de ordin obiectiv se întrepătrund cu cele de ordin subiectiv, posibilul cu realul coexistă, necesitatea şi întâmplarea se manifestă, spontanul şi conştientul se exprimă.

Iată, aşadar, un complex de relaţii care fac ca funcţionarea societăţii să depăşească frecvent cadrul statului naţional şi care, scăpate de sub control, pot conduce la fenomene entropice. Complexitatea relaţiilor şi problemelor internaţionale determină, prin urmare, creşterea rolului organismelor internaţionale de securitate (ONU, OSCE, UE), concomitent cu reformarea acestora.

Fenomenul de globalizare accentuează tot mai mult necesitatea dezvoltării interdependenţelor dintre state şi aceste organizaţii neguvernamentale. Statele naţionale rămân subiect de drept internaţional, dar nu mai pot rezolva singure complexitatea problemelor care s-au internaţionalizat şi, de aceea, ele sunt obligate să se integreze în structuri de securitate internaţionale. Procesul de integrare în Alianţa Nord-Atlantică şi Uniunea Europeană devine astfel, un obiectiv primordial al multor ţări, în special al celor emergente, deoarece NATO şi UE a dat asigurări în ceea ce priveşte securitatea, stabilitatea şi prosperitatea membrilor săi, cooperarea şi stabilitatea internaţională, respectarea drepturilor omului, statului de drept şi a competenţelor naţionale ale statelor membre. Totuşi, integrarea presupune crearea unor compatibilităţi cu sus-amintitele structuri, care nu pot fi realizate decât prin acţiuni susţinute în toate domeniile vieţii sociale: politic, social, ecologic, militar etc., cu unele efecte negative, cel puţin pe termen scurt, asupra nivelului de trai al populaţiei.

Şi pentru ţara noastră opţiunea de integrare în NATO şi UE a reprezentat o acţiune naturală, necesară şi legitimă, derivată din dreptul internaţional şi din interesele şi valorile comune ale României cu ţările occidentale.

În 2004, la summit-ul de la Istanbul, România a fost primită în rândul statelor membre ale Alianţei Nord-Atlantice, iar la începutul anului 2007 a aderat la Uniunea Europeană. Dobândirea acestui statut, pe lângă satisfacţiile împlinirii unor aspiraţii naţionale, a presupus, şi presupune în continuare, asumarea conştientă şi voluntară a unui set de obligaţii militare şi nu numai. Astfel, Armata României a intrat, odată cu acest moment important, într-o nouă etapă de transformare. Statutul de membru NATO ne conferă posibilitatea să dezvoltăm de pe o altă poziţie relaţiile de cooperare internaţională, concomitent cu perfecţionarea capabilităţilor militare în cadrul procesului de planificare. Această opţiune corespunde angajamentului politic asumat atât faţă de susţinerea Politicii Europene de Securitate şi Apărare, cât şi faţă de principiile ce stau la baza cooperării NATO – UE (forţe separabile, dar nu separate).

Condiţiile specifice de ţară membră NATO şi integrată în Uniunea Europeană reprezintă un proces complex, care presupune realizări marcante în

plan economic, dar şi evidente restructurări în domeniul militar, pentru care logistica reprezintă o componentă determinantă.

În concepţia statelor membre NATO, logistica este ştiinţa planificării susţinerii şi executării deplasării, precum şi a menţinerii forţelor în modul cel mai cuprinzător, acoperind multiple aspecte ale operaţiilor militare.

În concluzie, structurile logistice se află în faţa unor provocări complexe, la care trebuie să răspundă cât mai eficient şi, de asemenea, să fie în permanentă transformare, pentru a se putea adapta rapid noilor condiţii, ce apar ca urmare a dezvoltării, la toate nivelurile, a erei informaţionale. Un rol important îl are resursa umană, care se află în faţa aceloraşi provocări şi care trebuie şi ea profesionalizată.

În efortul de aliniere a Armatei României la standardele impuse de structura şi dinamica misiunilor, în cadrul Alianţei Nord-Atlantice se înscrie şi modernizarea serviciilor suport pentru personal, pentru a putea fi în măsură să răspundă nevoilor curente ale militarilor, la un nivel cât mai apropiat cu cel din armatele moderne.

Pornind de la misiunea fundamentală a logisticii – asigurarea tuturor condiţiilor de trai şi luptă a personalului, hrănirea efectivelor devine un element esenţial în existenţa şi în susţinerea oricărei armate.

Scopul hrănirii efectivelor derivă din cerinţa elementară a asigurării vitalităţii şi vigorii fizice şi psihice a luptătorului, ca suport al capacităţii combative a unităţilor operative.

În timp de pace hrănirea efectivelor armatei se asigură în baza prevederilor legislaţiei în vigoare, actualizată permanent, normele de hrană având o fundamentare ştiinţifică şi cuprinzând atât numărul de calorii, cât şi principiile alimentare de bază, strict necesare susţinerii efortului fizic şi psihic la care este supus personalul militar.

Efectivele participante la misiuni în afara teritoriului naţional sunt hrănite prin grija structurilor logistice ale Forţei Multinaţionale, în baza acordurilor încheiate în acest scop.

Modul de soluţionare al acestui domeniu prioritar – *hrănirea*, în interesul instituţiei militare şi al personalului Armatei României este reglementat prin acte legislative – pe fond – şi prin norme interne pentru formele de concretizare.

Ordonanţa Guvernului României nr. 26 din 22 iulie 1994, republicată,[1] *privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare naţională, ordine publică şi siguranţă naţională*, prevede că personalul din Ministerul Apărării Naţionale are dreptul, în timp de pace, la hrană gratuită, aceasta fiind asigurată prin unităţile militare, de regulă, în

[1] *Monitorul Oficial nr.* 144 din 9 aprilie 1998.

natură, în limita unor plafoane calorice diferențiate pe categorii de militari, constituite în norme de hrană zilnice.

Procesul de aderare la NATO a impus modernizarea şi compatibilizarea instituțiilor publice din sectorul de apărare națională, ordine publică şi siguranță națională cu instituțiile similare din țările membre ale alianței. În cadrul procesului de restructurare şi modernizare a acestora, unul dintre obiectivele prioritare l-a reprezentat externalizarea unor servicii care puteau fi prestate de către operatori economici, printre acestea enumerându-se şi prestarea serviciului de hrănire.

Prin adoptarea acestui model de hrănire se urmărea atât implementarea unui sistem de hrănire modern, cât şi realizarea unor economii băneşti, rezultate din disponibilizarea personalului administrativ, sistarea achizițiilor de alimente şi a cheltuielilor referitoare la aprovizionarea şi depozitarea alimentelor şi materialelor de resortul hrănirii, întreținerea spațiilor şi a utilajelor, consumul de energie necesar preparării şi păstrării produselor alimentare, precum şi din veniturile încasate în urma închirierii spațiilor necesare desfăşurării acestei activități. Nu în ultimul rând s-a urmărit degrevarea comandanților unităților militare de sarcinile şi problemele perpetue şi cronofage, aferente organizării şi realizării hrănirii efectivelor în sistem propriu, reclamate într-un cor insistent, documentat şi justificat de către aceştia. Este o realitate faptul că prin externalizarea serviciului de hrănire, comandanții, degrevați de sâcâitoarele şi interminabilele probleme inerente, s-au putut concentra, cum era firesc, spre obiectivul de bază al unei unități militare, respectiv pregătirea pentru luptă a personalului în vederea asigurării capacității operaționale a entității.

Transpunerea cu celeritate a angajamentelor asumate de țara noastră, în sensul celor prezentate mai sus, presupunea armonizarea legislației naționale incidente cu cea a statelor membre NATO. Astfel, în decembrie 2003, Ordonanța Guvernului nr. 26/1994 a fost completată prin introducerea unui nou articol[2], care menționa că „pe bază de criterii de eficiență economică, hrănirea personalului din instituțiile publice … se poate asigura şi prin operatori economici de profil, cu aprobarea conducătorilor instituțiilor publice respective, în limita plafonului caloric şi a structurii normelor de hrană la care are dreptul".

Anul 2004 a constituit un moment de cotitură, deoarece a marcat soluționarea din punct de vedere tehnic şi sub aspect juridic a problematicii hrănirii prin operatori economici de profil, în condițiile în care vechiul sistem de hrănire, prin forțe proprii, se diminua progresiv.

---

[2] *O.G. nr. 26/1994* a fost completată prin introducerea unui nou articol - 4^1 (art. 4^1 a fost introdus prin articolul 1, punctul 3 din Legea nr. 523 din 11 decembrie 2003, publicată în M.O. nr. 901 din 16 decembrie 2003).

În scopul asigurării hrănirii militarilor la un nivel corespunzător susținerii capacităților fizice şi vitalității necesare misiunilor la care aceştia participă şi în concordanță cu legislația europeană în domeniul calității şi siguranței alimentare, în anul 2008 au fost elaborate instrucțiuni noi privind hrănirea în Ministerul Apărării Naționale pe timp de pace. Acestea au fost determinate de necesitatea modificării structurii normelor de hrană, ca urmare a transformărilor apărute la nivelul categoriilor de personal al armatei, a existenței în normele vechi de hrană a unor sortimente care nu se mai produc, a modificării cerințelor privind calitatea şi siguranța alimentară.

L-4/1, Instrucțiuni privind hrănirea în Ministerul Apărării pe timp de pace, aprobate prin *Ordinul ministrului apărării nr. M.S.96/2008,* reglementează la concret modul de hrănire a cadrelor militare în activitate, soldaților şi gradaților voluntari, precum şi a personalului civil din armată.

Astfel, hrănirea personalului militar în activitate, atunci când se află în cazarmă se rezumă la servirea a cel puțin unei mese calde pe zi, urmând ca pe durata exercițiilor, taberelor de instrucție, tragerilor etc., când activitățile au o durată mai mare de 24 de ore, să se realizeze sub formă preparată/rece, prin servirea tuturor meselor – dimineață, prânz şi seară.

Modalitățile de hrănire a personalului sunt reglementate atât în sistem *externalizat*, prin operatori economici, cât şi *în sistem propriu*, acolo unde specificul activităților din unitățile militare nu permite aplicarea sistemului externalizat, prepararea hranei efectuându-se de către formațiunea de hrănire proprie.

Una dintre premisele îndeplinirii obiectivelor procesului de reformă şi modernizare a Armatei, precum şi a angajamentelor internaționale asumate în plan militar de țara noastră, o constituie alocarea de către Guvernul României a 2,38% din PIB pentru apărare.

Anul 2008 a fost un an al lecțiilor pentru mulți americani şi români deopotrivă, cât şi pentru majoritatea locuitorilor planetei noastre. Am învățat că banii şi lucrurile cumpărate prin credite întinse elastic pe mulți ani se pot devaloriza cât ai clipi. Am învățat în 2008, că nimeni nu se naşte atotştiutor şi niciun om, nici chiar unul şcolit la universitățile de renume ale lumii, nu poate afirma că este bun, sigur, cu o slujbă perfectă, în măsură să ducă şi, mai ales, să mențină o companie pe culmile succesului. Anul trecut a fost unul greu sau chiar dezastruos pentru multe corporații, grupuri şi companii, precum şi pentru conducătorii acestora. Unele au dispărut chiar de pe mapamond şi nu se va mai auzi nimic de ele decât în relatările despre o criză financiară, fiind considerată cea mai aspră de la cel de-al Doilea Război Mondial încoace, atunci când aceasta se va fi transformat în istorie.

Cu toate acestea încă trecem prin zilnicele ştiri legate de recesiune, state cu economii puternice care au îngenuncheat în fața crizei financiare,

politicieni ai României care au promis, în febra campaniei electorale, salarii decente, dar nesustenabile.

Previziuni economice, făcute de Ministerul Finanţelor Publice pentru acest an, arată că activitatea se va restrânge accentuat în mai multe domenii, numărul şomerilor va creşte, iar inflaţia va ajunge la cinci procente. Situaţia este cu atât mai sumbră cu cât efectele crizei economice se vor resimţi cel mai puternic după primul trimestru al anului. Creşterea PIB se va situa sub 1%, producţia industrială se va reduce cu cinci procente, iar numărul şomerilor va creşte cu circa 100.000 de persoane.

În aceste condiţii, în programul de guvernare se prevedea că se va acorda pentru M.Ap.N. doar 2% din PIB. Realităţile rezultate în urma dezbaterilor parlamentare pe seama bugetului au scos la iveală că previziunile economice sunt şi mai pesimiste, apărării aprobându-i-se numai 1,3% din PIB. Situaţia Armatei devine extrem de grea, fiecare bănuţ trebuind să fie cheltuit cu maximă parcimonie.

În cele ce urmează vom prezenta un studiu al aspectelor economice, tehnice şi manageriale ce caracterizează activitatea de hrănire a personalului Armatei, în vederea identificării punctelor forte, punctelor slabe, oportunităţilor şi ameninţărilor pe care le generează cele două modalităţi de hrănire existente (externalizat şi în sistem propriu), adică vom face o analiză SWOT[3], pentru a putea formula recomandări de eliminare sau diminuare a aspectelor negative şi/sau de valorificare a celor pozitive, astfel încât activitatea de hrănire a personalului din Ministerul Apărării Naţionale, în condiţiile unui buget de austeritate, să fie într-adevăr eficientă.

Analiza va fi efectuată din perspectiva auditului public intern, deoarece în baza cadrului normativ existent[4], misiunea generală a structurilor de audit intern din cadrul Ministerului Apărării Naţionale este de a exercita auditul public intern asupra tuturor activităţilor desfăşurate în unităţile militare cu privire la formarea şi utilizarea fondurilor publice, precum şi la administrarea patrimoniului public, având drept scop evaluarea modului în care organele de conducere şi de execuţie utilizează resursele financiare, materiale şi umane pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite, identificarea

[3] SWOT reprezintă acronimul pentru cuvintele englezeşti „Strengthts" (Forţe, Puncte forte), „Weaknesses" (Slăbiciuni, Puncte slabe), „Opportunities" (Oportunităţi, Şanse) şi „Threats" (Ameninţări). Primele două privesc entitatea şi reflectă situaţia acesteia, iar următoarele două privesc mediul şi oglindesc impactul acestuia asupra activităţii entităţii.

[4] *Legea nr. 672/2002* privind auditul public intern*, Normele generale privind exercitarea activităţii de audit public intern,* aprobate prin Ordinul nr. 38/2003 al ministrului finanţelor publice şi *Normele privind exercitarea activităţii de audit public intern în Ministerul Apărării Naţionale*, aprobate prin Ordinul nr. M.87/2003 al ministrului apărării naţionale, cu modificările şi completările ulterioare.

disfuncţiilor sistemelor de conducere şi control intern, a riscurilor asociate acestora, precum şi formularea de recomandări, contribuind astfel la perfecţionarea activităţilor şi sistemelor din toate structurile auditate.

În actuala etapă, marcată de politici de restrângere a cheltuielilor bugetare, determinate de evoluţiile nefavorabile ale economiei interne şi externe, o sarcină primordială a auditului public intern o constituie concentrarea eforturilor asupra utilizării cu eficienţă a fondurilor publice.

Prin *eficienţă*, în sensul prevederilor *Legii nr. 672/2002* privind auditul public intern, se înţelege maximizarea rezultatelor unei activităţi în relaţie cu resursele utilizate.

Hrănirea personalului Ministerului Apărării Naţionale prin operatori economici

Externalizarea serviciilor comune cu economia naţională reprezintă un obiectiv important în drumul spre îndeplinirea condiţiilor impuse de noul sistem logistic. Pentru aceasta, a fost necesară corelarea funcţională a activităţii logistice cu cadrul normativ privind achiziţiile publice, pentru derularea raporturilor contractuale cu agenţii economici.

Una dintre acestea s-a concretizat în implementarea sistemului de hrănire prin operatori economici de profil, componentă a obiectivelor ce creează premisele realizării unui sistem logistic unitar, integrat, flexibil şi funcţional în armată.

Hrănirea prin operatori economici a personalului din Ministerul Apărării Naţionale se organizează pe garnizoane sau pe grupuri de unităţi militare, dislocate în cazărmi apropiate, indiferent de subordonare, la propunerea statelor majore ale categoriilor de forţe ale armatei, comandamentelor de armă şi a structurilor centrale care au în subordine unităţi militare şi se poate executa în sistem cantină, cantină-restaurant sau servicii de preparare şi furnizare a hranei.

Unităţile militare nominalizate ca autorităţi contractante delegate, precum şi cele arondate acestora pentru asigurarea hrănirii prin operatori economici a personalului, se stabilesc de regulă o singură dată pe an, până la data de 31 august a anului în curs pentru anul următor şi, în mod excepţional, când situaţia impune, cu prezentarea de motive temeinic justificate înaintate Direcţiei logistice, fără a fi afectate contractele în curs de execuţie, prin dispoziţia şefului Statului Major General.

Organizarea procedurii de achiziţie a serviciului de hrănire prin operatori economici, în Ministerului Apărării Naţionale, se face de către autorităţile contractante delegate, în conformitate cu procedurile legale privind achiziţiile publice.

Comandanţii/şefii, locţiitorii acestora şi personalul cu atribuţii în domeniul hrănirii răspund de modul cum se execută hrănirea prin operatorii economici.

Sistemul de hrănire prin operatori economici a personalului din Ministerul Apărării Naționale asigură:

- servirea, sub formă de hrană caldă, a meselor de dimineață, prânz sau seară, la cererea personalului militar;
- servirea, sub formă de hrană caldă, a minimum unei mese calde pe zi, în zilele lucrătoare, gustarea sau masa de prânz, de către personalul militar până la nivel brigadă/bază, inclusiv, precum şi la toate celelalte eşaloane la care există condițiile necesare servirii unei mese calde;
- servirea, sub formă de hrană caldă a meselor de dimineață, prânz sau seară, la cererea personalului civil.

Personalul Ministerului Apărării Naționale care se hrăneşte în sistemul de hrănire prin operatori economici nu primeşte valoarea financiară a normei respective pentru zilele de hrană şi/sau mesele servite, dacă este alocat la drepturi prin ordin de zi pe unitate.

Sumele ce se rețin personalului din valoarea financiară a normei de hrană sunt de 35% pentru masa de dimineață şi gustare, 50% pentru masa de prânz şi 15% pentru masa de seară, corespunzător meselor servite.

Reținerea sumelor corespunzătoare meselor servite pentru personalul alocat la drepturi de hrană se face odată cu plata soldei/salariului şi a valorii financiare a normei de hrană pe luna în curs, pentru mesele servite în luna anterioară.

Prețul maxim de achiziție al prestației de servicii se calculează după următoarea formulă:

$$\mathbf{V_p = V_{al} + V_{ch} + P + TVA}$$

unde: $\mathbf{V_p}$ = valoarea prestației;

$\mathbf{V_{al}}$ = valoarea alimentelor fără TVA;

$\mathbf{V_{ch}}$ = valoarea cheltuielilor directe şi indirecte (V_{al} x 50%);

P = profit ($V_{al} + V_{ch}$) x 5%;

TVA= profit ($V_{al} + V_{ch} + P$) x 19%.

Pentru a ne forma o imagine asupra costului hrănirii zilnice a unui militar la Norma nr. 6, în condițiile în care operatorului economic îi sunt puse la dispoziție cu titlu gratuit spații de depozitare a alimentelor şi preparare a hranei, precum şi utilitățile necesare desfăşurării acestor activități, utilaje şi materiale de resortul hrănirii, în tabelul de mai jos sunt redate valorile corespunzătoare elementelor constitutive ale formulei prezentate mai sus:

Valoarea financiară a Normei 6 / zi, în vigoare de la 01.01.2009	**V_{al} – TVA**	**V_{ch}**	**P**	**TVA**	**V_p**
24 lei	20,16 lei	10,08 lei	1,51 lei	6,03 lei	**37,78 lei**

O analiză simplă a datelor din tabel ne conduce la ideea că valoarea prestației zilnice pentru hrănirea unui militar este cu 57,41% mai mare decât valoarea financiară a normei la care acesta are dreptul, aceasta, în condițiile în care operatorul economic beneficiază de numeroase facilități.

În cele ce urmează, vom prezenta avantajele şi dezavantajele generate de această modalitate de hrănire pentru a putea remarca dacă se justifică într-adevăr diferența menționată mai sus.

Punctele tari ale hrănirii personalului Armatei prin operatorii economici sunt:

- această modalitatea de hrănire a fost agreată de reprezentanții NATO. În cadrul procesului de restructurare, modernizare şi compatibilizare a instituțiilor publice din sectorul de apărare națională, ordine publică şi siguranță națională cu instituțiile similare din țările membre ale Alianței Nord-Atlantice, unul dintre obiectivele prioritare l-a reprezentat externalizarea unor servicii care puteau fi prestate de către operatori economici, printre acestea enumerându-se şi prestarea serviciului de hrănire;
- legislația națională privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare națională, ordine publică şi siguranță națională a fost armonizată cu cea a statelor membre NATO;
- prin adoptarea acestui model de hrănire s-a urmărit pe lângă implementarea unui sistem de hrănire modern şi realizarea unor economii băneşti, rezultate din disponibilizarea personalului administrativ, sistarea achizițiilor de alimente şi a cheltuielilor referitoare la aprovizionarea şi depozitarea alimentelor şi materialelor de resortul hrănirii, întreținerea spațiilor şi a utilajelor, consumul de energie necesar preparării şi păstrării produselor alimentare, precum şi din veniturile încasate în urma închirierii spațiilor necesare desfăşurării acestei activități;
- timpul alocat pregătirii militarilor pentru îndeplinirea misiunilor specifice nu a mai fost afectat de participarea acestora la activități administrativ-gospodăreşti legate de activitatea de hrănire;
- unitățile militare care hrănesc personalul prin operatori economici nu mai sunt nevoite să constituie stocuri de siguranță şi nu mai aprovizionează bunuri materiale specifice hrănirii;
- spațiile necesare depozitării alimentelor, preparării şi servirii hranei, existente în unitățile militare care hrănesc personalul prin operatori economici, se întrețin şi se repară, pe perioada derulării contractului, de către aceştia, operatorul economic având obligația ca, la încetarea contractului, să restituie în totalitate şi în stare de funcționare bunurile date în folosință de către unitatea militară. Eventualele lipsuri se completează cu bunuri de acelaşi gen sau se achită la valoarea de înlocuire;

• mijloacele specifice de preparat, transport şi servit hrana puse la dispoziția operatorilor economici pentru hrănirea personalului Ministerului Apărării Naționale pe timpul exercițiilor, taberelor sau instrucției, în afara locului de dislocare permanentă a unității militare, se întrețin şi repară de către operatorul economic.

Punctele slabe ale hrănirii personalului Armatei prin operatorii economici sunt:

• costurile hrănirii externalizate au fost/sunt relativ, ridicate. Valoarea prestației zilnice pentru hrănirea unui militar este cu 57,41% mai mare decât valoarea financiară a normei la care acesta are dreptul, în condițiile în care operatorul economic beneficiază de numeroase facilități;

• economiile scontate a se realiza, prin reducerea consumului de energie şi din veniturile încasate în urma închirierii spațiilor necesare desfăşurării activității de hrănire, au fost de la început o himeră. Operatorii economici nu au respectat clauzele contractuale referitoare la montarea contoarelor în vederea verificării încadrării utilităților în normele de consum aprobate în M.Ap.N., iar spațiile blocurilor alimentare au fost puse la dispoziția prestatorului sub forma comodatului, adică pentru a se folosi de ele în mod gratuit;

• hrănirea prin operatori economici nu a asigurat, deseori, plafonul caloric şi structura normelor de hrană, substituirile produselor alimentare din cadrul normelor principale devenind o obişnuință a operatorului economic;

• hrănirea efectivelor Ministerului Apărării Naționale pe timpul exercițiilor, taberelor sau instrucției, în afara locului de dislocare permanentă a unității militare, s-a efectuat cu greutate şi cu nerespectarea programului de servire a mesei, de multe ori personalul operatorului economic solicitând sprijin din partea conducerii unităților pentru a putea face față condițiilor de campanie;

• înregistrarea, de la implementarea acestui sistem, a numeroase sesizări şi nemulțumiri din partea personalului Ministerului Apărării Naționale în legătură cu calitatea necorespunzătoare a hranei şi a prestației realizată de către unii operatori economici.

Hrănirea personalului Ministerului Apărării Naționale în sistem propriu

Potrivit prevederilor O.G.R. nr. 26/1994, instituțiile publice din sectorul de apărare națională, ordine publică şi siguranță națională pot înființa, în unitățile subordonate şi în garnizoane, popote sau bucătarii de unitate pentru hrănirea personalului din subordine, pentru care cheltuielile de organizare şi de funcționare se suportă din creditele bugetare aprobate,

urmând ca regulile privind organizarea şi funcţionarea acestora să se aprobe de către miniştrii sau conducătorii instituţiilor publice respective.

Eforturile ţării noastre de a răspunde cerinţelor integrării europene şi euroatlantice au vizat, pe de o parte, desfiinţări şi reorganizări de unităţi, iar pe de altă parte, resubordonări şi înfiinţări, în acest amplu şi cuprinzător proces fiind angajate practic toate structurile militare. Începând cu ianuarie 2007, serviciul militar obligatoriu a fost suspendat şi înlocuit cu serviciul militar pe baza de voluntariat.

Unul dintre efectele imediate ale acestor măsuri l-a constituit desfiinţarea grupelor de hrănire/popotelor din foarte multe unităţi militare, ceea ce a condus la acordarea normelor de hrană cadrelor militare în activitate, soldaţilor şi gradaţilor voluntari şi personalului civil, preponderent sub forma valorii financiare.

Nu după multă vreme, în urma sesizărilor Direcţiei medicale a Ministerului Apărării Naţionale referitoare la creşterea cazurilor de afecţiuni ale aparatului digestiv în rândul personalului armatei, necesitatea acordării acestui drept sub formă de hrană caldă/rece a revenit în actualitate. Astfel, noile instrucţiuni privind hrănirea în Ministerul Apărării Naţionale (L-4/1 / 2008), intrate în vigoare la începutul anului 2009, reglementează acest aspect la art. 7, prin reintroducerea servirii de către personalul militar în activitate, atunci când se află în cazarmă, a cel puţin unei mese calde pe zi, urmând ca pe durata exerciţiilor, taberelor de instrucţie, tragerilor etc., când activităţile au o durată mai mare de 24 de ore, hrănirea să se realizeze, sub formă caldă/rece, prin servirea tuturor meselor – dimineaţă, prânz şi seară. Alocarea la drepturi de hrană a personalului se face, de regulă, cu 24 de ore înainte, prin ordin de zi pe unitate.

Datorită faptului că în momentul de faţă sunt tot mai puţin operatori economici interesaţi să contracteze serviciul de hrănire a efectivelor din Ministerul Apărării Naţionale se impune activarea la nivelul entităţilor militare a grupelor de gospodărire/hrănire. Aceasta se poate realiza fără cheltuieli suplimentare din următoarele considerente:

- grupele de hrănire se activează cu aprobarea şefilor categoriilor de forţe armate, la solicitarea serviciilor de logistică din unităţile militare;
- fişa modificatoare a statului de organizare nu se operează în conţinutul acestuia, ci numai se anexează la stat;
- efectivele destinate acestor structuri nu necesită majorarea necesarului de personal al Armatei, funcţiile putând fi încadrate prin detaşarea personalului pregătit în a doua specialitate, existent în unităţi.

Vom prezenta, în cele ce urmează, avantajele şi dezavantajele generate de această modalitate de hrănire, aşa cum ne-am propus la începutul acestui studiu.

Punctele tari ale hrănirii personalului Armatei în sistem propriu sunt:

● această modalitatea de hrănire, după cum am menţionat anterior, nu necesită majorarea necesarului de personal al Armatei, cerinţă impusă de integrarea României în organismele europene şi euroatlantice;

● costurile efective ale aplicării acestui sistem par să fie mult mai mici în comparaţie cu cele similare, efectuate prin operatori economici. Acest serviciu prestat prin intermediul operatorilor economici este cu 57,41% mai mare decât valoarea financiară a normelor de hrană la care personalul Armatei are dreptul, în condiţiile în care cheltuielile privind depozitarea alimentelor şi prepararea hranei, precum şi cele referitoare la uzura utilajelor/materialelor de resortul hrănirii şi la consumul de utilităţi, şi într-un caz şi-n celălalt, sunt suportate din bugetul Ministerului Apărării Naţionale (a se vedea hrănirea personalului M.Ap.N. prin operatori economici);

● hrănirea în sistem propriu asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană, asigurând vitalitatea şi vigoarea fizică şi psihică a luptătorului, ca suport al capacităţii combative a unităţilor operative şi nu numai;

● hrănirea efectivelor Ministerului Apărării Naţionale pe timpul exerciţiilor, taberelor sau instrucţiei, în afara locului de dislocare permanentă a unităţii militare, se va executa cu profesionalism, grupele de hrănire având în spate experienţa anilor anteriori;

● produsele agroalimentare necesare hrănirii personalului Armatei se asigură, în principal, prin depozitele unităţilor militare, la preţurile la care acestea au fost aprovizionate. Achiziţiile publice de produse agroalimentare se poate realiza atât pe categorii de produse, cât şi prin achiziţia întregului pachet de produse prevăzut în normele de hrană, cu respectarea legislaţiei în vigoare privind achiziţiile publice. În condiţiile contractuale se pot prevedea clauze referitoare la obligativitatea furnizorului de a livra aceste produse la sediul unităţilor beneficiare, cheltuielile de transport fiind astfel eliminate.

Punctele slabe ale hrănirii personalului Armatei în sistem propriu sunt:

● această modalitatea de hrănire a personalului Armatei nu coincide întru totul principiilor agreate de organismele euroatlantice;

● diferenţa dintre costul de achiziţie a alimentelor ce compun structura normelor de hrană şi contravaloarea financiară a acestora, stabilită periodic prin ordin al ministrului apărării naţionale, este actualmente destul de mare şi se suportă din fondurile cu această destinaţie ale bugetului apărării;

● timpul aferent pregătirii militarilor detaşaţi la grupele de gospodărire, la specificul posturilor din statul de organizare unde sunt încadraţi, este afectat de participarea acestora la activităţile administrativ-gospodăreşti legate de activitatea de hrănire;

● spațiile necesare depozitării alimentelor, preparării şi servirii hranei, precum şi mijloacele specifice acestei activități trebuiesc întreținute şi reparate prin grija unităților militare, ceea ce presupune o cheltuială în plus care se suportă din bugetul apărării.

Hrănirea personalului prin popote contra cost

Reprezintă o altă modalitate de realizare a hrănirii personalului Ministrului Apărării Naționale în sistem propriu.

Diferența față de modalitatea prezentată anterior constă în faptul că opțiunea cadrelor militare de a servi masa sub această formă este benevolă. Doritorii vor achita la casieria popotei contravaloarea numărului de mese ce urmează a fi servite, pentru aceasta eliberându-li-se bonuri de masă.

Popotele contra cost se organizează în cadrul unităților militare în al căror stat de organizare sunt prevăzute asemenea formațiuni sau pe lângă care acestea funcționează.

Asigurarea cu fonduri băneşti şi bunuri materiale necesare organizării şi funcționării popotelor contra cost se face cu suportarea cheltuielilor de la buget, de către unitățile militare în ale căror state de organizare sunt prevăzute popotele.

Punctele tari ale hrănirii personalului Armatei
prin popote contra cost sunt:

● o singură popotă poate asigura hrănirea personalului militar al mai multor unități, la nivel de microgarnizoană sau chiar de garnizoană, în acest caz, cheltuielile necesare organizării şi funcționării popotelor reducându-se;

● fondurile necesare procurării produselor agroalimentare se acoperă din sumele încasate de la abonați;

● produsele agroalimentare necesare popotelor contra cost se asigură, în principiu, prin depozitele unităților militare în ale căror state de organizare sunt prevăzute sau pe lângă care funcționează, dacă unitatea se hrăneşte în sistem propriu, la prețurile cu care acestea au fost aprovizionate;

● produsele agroalimentare necesare popotelor se pot aproviziona şi de la operatorii economici sau producătorii particulari, cu respectarea prevederilor actelor normative în vigoare privind achiziționarea acestora;

● pot servi masa la aceste popote şi cadrele militare în rezervă sau în retragere;

● personalul din Ministerul Apărării Naționale şi cadrele militare în rezervă sau în retragere achită contravaloarea mesei servite la prețul cu care au fost aprovizionate produsele agroalimentare din compunerea acesteia.

Punctele slabe ale hrănirii personalului Armatei prin popote contra cost sunt:

- hrănirea prin popote contra cost nu asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană principale, meniurile fiind stabilite în funcție de opțiunile culinare ale abonaților;
- prin această modalitate nu se poate asigura hrănirea efectivelor Ministerului Apărării Naționale pe timpul exercițiilor, taberelor sau instrucției, în afara locului de dislocare permanentă a unității/unităților militare;
- spațiile necesare preparării şi servirii hranei, cele necesare depozitării şi păstrării produselor agroalimentare şi ambalajelor aferente, precum şi spațiile necesare pentru instalarea utilajelor frigorifice şi mijloacelor de mică mecanizare se întreţin şi repară prin grija unităților militare în ale căror state de organizare sunt prevăzute popotele, ceea ce presupune o cheltuială în plus care se suportă din bugetul apărării.

Am văzut care sunt *punctele forte* şi *punctele slabe* ale celor două modalități de hrănire – *externalizat*, prin operatori economici şi *în sistem propriu*, cu cele două componente: prin alocare la drepturi şi prin abonare la popotă. Pentru aprofundarea studiului, în *Tabelul nr. 1* am analizat din punct de vedere al eficienței, practic, cele trei modalități de hrănire. Pentru aceasta am folosit cele mai reprezentative criterii de analiză, respectiv activitatea comandantului – în ce măsură este aceasta afectată, activitatea organelor de logistică şi raportul preț/calitate.

La finalul analizei am prezentat un exemplu practic, comparativ, privind implicațiile financiare determinate de activitatea de hrănire a personalului unei unități militare, luând în calcul un efectiv de 500 de persoane şi descompunând costul efectiv al hrănirii pe elemente de cost. Am recurs la această metodă pentru a putea cuantifica şi măsura distinct aceste elemente şi pentru a putea stabili care este cea mai eficientă modalitate de hrănire.

<table>
<tr><th rowspan="2">Criterii
de analiză</th><th rowspan="2">Hrănirea personalului M.Ap.N. prin operatori economici
(1)</th><th colspan="2">Hrănirea personalului M.Ap.N. în sistem propriu</th><th rowspan="2">Ierarhizare din punct de vedere a eficienței</th></tr>
<tr><th>Prin alocarea la drepturi de hrană
(2)</th><th>Prin popote contra cost
(3)</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Activitatea comandantului [1]</td><td>- este degrevată de sarcinile privind organizarea, conducerea şi îndrumarea nemijlocită a acestei activități, în favoarea instrucției.</td><td>- este grevată cu sarcinile privind organizarea, conducerea şi îndrumarea nemijlocită a acestei activități, în detrimentul instrucției.</td><td>- este degrevată de sarcinile privind organizarea, conducerea şi îndrumarea nemijlocită a acestei activități.</td><td rowspan="2">Dacă e să facem o clasificare a celor trei modalități de hrănire din punct de vedere a procentului alocat acestei activități din timpul de lucru al comandantului, în detrimentul instrucției, observăm că pe primul loc se situează hrănirea personalului în sistem propriu (2), urmată, în aceeaşi măsură, de hrănirea personalului prin operatori economici (1) şi prin popote contra cost (3).
Cea mai avantajoasă modalitate: (1).</td></tr>
<tr><td colspan="3">În toate situațiile comandantul organizează şi execută controale inopinate, ordonând măsuri pentru eliminarea disfuncțiilor constatate.</td></tr>
</table>

[1] *Potrivit atribuțiilor funcționale, comandantul poartă întreaga răspundere pentru asigurarea capacității operaționale a unei unități militare. De asemenea, comandantul organizează, conduce şi îndrumă nemijlocit activitățile ce se desfăşoară în cadrul unității militare şi urmăreşte respectarea dispozițiilor legale privind utilizarea eficientă a fondurilor aprobate prin buget. În scopul cunoaşterii permanente a nivelului stării operative din unitate şi a verificării modului de respectare a prevederilor actelor normative care stau la baza funcționării unei unități militare, comandantul organizează şi execută controale inopinate, ordonând măsuri pentru eliminarea disfuncțiilor constatate.*

Unul dintre suporturile capacității combative a unităților derivă din cerința elementară de asigurare a vitalității şi vigorii fizice şi psihice a militarilor, activitate ce se poate realiza printr-o hrănire corespunzătoare a acestora.

Activitatea organelor de logistică	Organele de logistică din unităţile unde hrănirea personalului se efectuează prin operatori economici îndrumă şi controlează această activitate, urmărind asigurarea drepturilor prevăzute de normele de hrană şi respectarea condiţiilor igienico-sanitare pentru servirea hranei preparate, precum şi depozitarea corespunzătoare a produselor alimentare.	Pe lângă activităţile prevăzute la modalitatea (1), organelor de logistică din unităţile unde hrănirea personalului se efectuează în sistem propriu le revin unele atribuţii suplimentare, referitoare la organizarea activităţii de hrănire, la achiziţionarea/aprovizionarea cu produse alimentare şi materiale de resortul hrănirii, precum şi la întreţinerea şi repararea spaţiilor şi utilajelor necesare desfăşurării acestei activităţi.	Organele de logistică din unităţile în a căror state de organizare sunt prevăzute popote contra cost organizează, controlează şi îndrumă activitatea acestora.	Este evident faptul că logistica nu se ocupă doar cu hrănirea şi echiparea efectivelor, ci ea acoperă un spectru larg de funcţiuni şi procese din cadrul unităţii militare, cum ar fi aprovizionarea şi recepţia produselor, depozitarea, transportul, exploatarea, mentenanţa şi disponibilizarea echipamentelor. Având în vedere raportul dintre multitudinea sarcinilor ce trebuie rezolvate de structurile de logistică şi încadrarea acestora cu personal, cea mai avantajoasă modalitate de hrănire a personalului militar ar fi cea prin operatori economici. **Cea mai avantajoasă modalitate: (1).**

<table>
<tr>
<td rowspan="4">Raportul preț/calitate</td>
<td rowspan="4">Valoarea prestației zilnice pentru hrănirea unui militar prin operatori economici este cu 57,41% mai mare decât valoarea financiară a normei la care acesta are dreptul, în condițiile în care operatorului economic îi sunt puse la dispoziție, cu titlu gratuit, spații de depozitare a alimentelor şi preparare a hranei, precum şi utilitățile necesare desfăşurării acestor activități, utilaje şi materiale de resortul hrănirii. În cifre absolute, pentru hrănirea unui militar, care are dreptul la norma nr. 6, operatorului economic i se plătesc 37,78 lei.
Referitor la calitatea serviciului, experiența anilor anteriori ne face să afirmăm că în multe situații aceasta a lăsat de dorit.</td>
<td colspan="2">a. În condițiile în care activarea grupei de hrănire se efectuează prin detaşarea personalului existent în unitate, pregătit în a doua specialitate</td>
<td rowspan="4">La prima vedere tindem să afirmăm că cea mai economică modalitate de hrănire a personalului Armatei ar fi cea prin popote contra cost.
Există însă şi unele neajunsuri:
- această modalitate nu asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană principale, meniurile fiind stabilite în funcție de opțiunile culinare ale abonaților;
- prin această modalitate nu se poate asigura hrănirea efectivelor Ministerului Apărării Naționale pe timpul exercițiilor, taberelor sau instrucției, în afara locului de dislocare permanentă a unităților militare.
Dacă e să analizăm după scopul hrănirii efectivelor, care derivă din cerința elementară de asigurare a vitalității şi vigorii fizice şi psihice a luptătorului, ca suport al capacității combative a unităților militare, cea mai avantajoasă modalitate de hrănire, care să elimine şi neajunsurile menționate mai sus ar fi cea desfăşurată prin intermediul operatorilor economici. Pentru asigurarea unui nivel calitativ superior al acestui serviciu este necesară o implicare mai activă a factorilor de răspundere, cu atribuții în acest sens.
Cea mai avantajoasă modalitate: (1).</td>
</tr>
<tr>
<td>Exceptând cheltuielile de personal şi pe cele privind consumul de utilități, dar adăugând numai pe cele referitoare la achiziția alimentelor şi a materialelor diverse pentru realizarea hrănirii (şervețele, scobitori, săpun, detergent, etc.), valoarea prestației zilnice pentru hrănirea unui militar este de aproximativ 45 lei, cu 87,50% mai mare decât valoarea financiară a normei de hrană şi cu 19,11% mai mare decât cea similară executată de către operatorul economic, însă calitatea hranei preparate este indiscutabil mai bună.</td>
<td>Produsele agroalimentare necesare popotelor contra cost se asigură prin depozitele unităților militare, dacă unitatea se hrăneşte în sistem propriu, sau de la operatorii economici, la prețurile cu care acestea au fost aprovizionate. Popotele contra cost asigură, de regulă, doar gustarea şi masa de prânz, la prețul de 5 lei, respectiv 7 lei. Extrapolând, putem concluziona că valoarea prestației zilnice pentru hrănirea unui militar este de aproximativ 25 lei. Calitatea preparatelor se situează la un nivel înalt.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">b. În condițiile în care activarea grupei de hrănire presupune angajarea personalului necesar</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">În funcție de efectivele alocate la drepturi de hrană/înscrise la popote contra cost valorile prestațiilor menționate anterior se măresc cu cheltuielile de personal aferente (cheltuieli cu salariile, cu asigurarea normelor de hrană şi a echipamentului etc.). Acestea oscilează între 2,44% (la un efectiv de 500 de persoane) şi 4,88% (la un efectiv de 100 persoane), în cifre absolute reflectând valori cuprinse între 46,09 lei – 47,19 lei, în prima situație, şi între 25,41 lei – 25,82 lei, în cea de-a doua situație.</td>
</tr>
</table>

Pentru a ne forma o imagine privind costurile pe care le presupune activitatea de hrănire a personalului unei unități militare, în ansamblu, care sunt implicațiile financiare colaterale ale acestei activități, care este presiunea exercitată de acest serviciu asupra bugetului entității şi implicit asupra bugetului Ministerului Apărării Naționale, vom prezenta, în cele ce urmează, un exemplu teoretic, luând în calcul cât mai multe criterii posibile.

Presupunem că:

- unitatea are de hrănit un **efectiv de 500 de persoane**;
- spațiile necesare depozitării alimentelor, preparării şi servirii hranei, precum şi mijloacele specifice acestei activități au fost întreținute corespunzător şi nu necesită reparații[2];
- în unitate există suficiente mijloace specifice şi materiale de resort pentru prepararea, transportul şi servirea hranei [3];
- în decursul anului „N" unitatea are planificate două tabere de instrucție, de câte 12 zile fiecare, una în luna februarie – *instrucție alpină* şi una în luna septembrie – *instrucția tragerii*. Numărul mediu de persoane, care participă la aceste activități este de 450;
- numărul de zile din anul „N" în care se servește masa este de 220[4];
- numărul de mese servite pe zi este de 1 (una)[5], atunci când personalul se găseşte în unitate şi 3 (trei), pe timpul taberelor.

În exemplul nostru vom face această analiză comparativă după două variabile:

a. în condițiile în care activarea grupei de hrănire se efectuează prin detaşarea personalului existent în unitate, pregătit în a doua specialitate;
b. în condițiile în care activarea grupei de hrănire presupune angajarea personalului necesar.

[2], [3] *Am luat în calcul aceste variante pentru diminua cât mai mult cheltuielile colaterale pe care le implică activitatea de hrănire, în ideea că aceste bunuri, care pot fi date şi în folosința operatorului economic la solicitarea acestuia, nu influențează costurile efective ale activității în sine la niciuna dintre modalitățile de hrănire*;

[4] *365 zile – 104 zile (52 săptămâni x 2 zile, sâmbătă şi duminică) – 30 zile (concediu de odihnă) – 11 zile (sărbători legale) = 220 zile*;

[5] *Masa servită atunci când personalul se găseşte în unitate este, de regulă, gustarea, calculată la 20% din valoarea financiară/calorică a Normei nr. 6. Potrivit instrucțiunilor L-4/1 / 2008 structura meselor este: 35% masa de dimineață şi gustarea, 50% masa de prânz şi 15% masa de seară. Având în vedere faptul că se serveşte o singură masă pe zi – gustarea, ponderea acesteia în cadrul „mesei de dimineață şi gustare", va fi mai mare, respectiv 20% din norma zilnică*.

A. ***În condițiile în care activarea grupei de hrănire se efectuează prin detaşarea personalului existent în unitate, pregătit în a doua specialitate***				
1. Valoarea prestației propriu-zise în anul „N”	**1.157.579 lei**	**1.378.800 lei**	**766.000 lei**	Cifrele vorbesc de la sine: - locul I: modalitatea (3); - locul al II-lea: modalitatea (1); - locul al III-lea: modalitatea (2). După cum am menționat anterior, modalitatea (3) nu asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană principale, ceea ce ne determină să afirmăm că **din punct de vedere al eficienței tot modalitatea (1) rămâne pe primul loc în ierarhie.**
	196 zile x 500 pers. x 37,78 lei/zi x 20% = **740.488 lei**	196 zile x 500 pers. x 45 lei/zi x 20% = **882.000 lei**	196 zile x 500 pers. X 25 lei/zi x 20% = **490.000 lei**	
	24 zile x 50 pers. x 37,78 lei/zi x 20% = **9.067 lei**	24 zile x 50 pers. x 45 lei/zi x 20% = **10.800 lei**	24 zile x 50 pers. x 25 lei/zi x 20% = **6.000 lei**	
	24 zile x 450 pers. x 37,78 lei/zi x 100% = **408.024 lei**	24 zile x 450 pers. x 45 lei/zi x 100% = **486.000 lei**	24 zile x 450 pers. x 25 lei/zi x 100% = **270.000 lei**	
2. Valoarea utilităților	**77.312 lei**	**77.312 lei**	**77.312 lei**	
	Energie electrică: 220 zile x 500 pers. x 0,1526 kw/om/zi x 0,51 lei/kw = **8.560 lei**			
	Apă: 220 zile x 500 pers. x 0,0575 mc/om/zi x 2,18 lei/mc = **13.788 lei**			
	Canal: 220 zile x 500 pers. x 0,0575 mc/om/zi x 1,01 lei/mc = **6.388 lei**			
	Gaze naturale: 220 zile x 500 pers. x 0,3450 mc/om/zi x 1,28 lei/mc = **48.576 lei**			
Costul total al prestației (rd 1 + rd 2)	**1.234.891 lei**	**1.456.112 lei**	**843.312 lei**	
3. Reconstituirea creditelor la art. bugetare de unde s-a efectuat plata prestației [6]	**735.360 lei**	**735.360 lei**	**766.000 lei**	
	196 zile x 500 pers. x 24 lei/zi x 20% = **470.400 lei**	196 zile x 500 pers. x 24 lei/zi x 20% = **470.400 lei**	196 zile x 500 pers. x 25 lei/zi x 20% = **490.000 lei**	
	24 zile x 50 pers. x 24 lei/zi x 20% = **5.760 lei**	24 zile x 50 pers. x 24 lei/zi x 20% = **5.760 lei**	24 zile x 50 pers. x 25 lei/zi x 20% = **6.000 lei**	
	24 zile x 450 pers. x 24 lei/zi x 100% = **259.200 lei**	24 zile x 450 pers. x 24 lei/zi x 100% = **259.200 lei**	24 zile x 450 pers. x 25 lei/zi x 100% = **270.000 lei**	

Costul efectiv al hrănirii, suportat din bugetul M.Ap.N. (rd 1 + rd 2 – rd 3)	**499.531 lei**	**720.752 lei**	**77.312 lei**	
B. ***În condițiile în care activarea grupei de hrănire presupune angajarea personalului necesar***				
1. Costul efectiv al hrănirii în situația A.	**499.531 lei**	**720.752 lei**	**77.312 lei**	Cheltuieli de personal determinate de activarea grupei de gospodărie împovărează şi mai mult bugetul Ministerului Apărării Naționale, dacă s-ar opta pentru varianta hrănirii efectivelor în sistem propriu, deci şi în această situație **cea mai avantajoasă modalitate rămâne cea prin operatori economici (1).**
2. Cheltuieli de personal determinate de activarea grupei de gospodărie	**-**	**218.513 lei**	**218.513 lei**	
	Cheltuieli cu salariile: 2 pers. (1 M.M. cls. a III-a şi 1 plt.) x 1.578 lei/lună x 12 luni = 37.872 lei 7 S.G.V. x 1.075 lei/lună x 12 luni = 90.300 lei **Total = 128.172 lei**			
	Cheltuieli cu norma de hrană: 9 pers. x 720 lei/lună x 12 luni = **77.760 lei**			
	Alte cheltuieli (norme de echipare): 2 pers. (1 M.M. cls. a III-a şi 1 plt.) x 2.955 lei = 5.910 lei 7 S.G.V. x 953 lei = 6.571 lei **Total = 12.581 lei**			
Costul efectiv al hrănirii, suportat din bugetul M.Ap.N. (rd 1 + rd 2)	**499.531 lei**	**939.265 lei**	**295.825 lei**	

[6] *Personalul M.Ap.N. care se hrăneşte prin operatori economici sau în sistemul de hrănire propriu nu primeşte valoarea financiară a normei respective pentru zilele de hrană şi/sau mesele servite, dacă este alocat la drepturi prin ordin de zi pe unitate. Reținerea contravalorii meselor servite în luna anterioară se face odată cu plata soldei/salariului şi a valorii financiare a normei de hrană pe luna în curs. Din sumele colectate se reconstituie creditele articolelor bugetare de unde s-a efectuat plata prestației.*

Fondurile necesare procurării produselor agroalimentare la popotele contra cost se acoperă din sumele încasate anticipat de la abonați

Concluzii rezultate în urma studiului

Studiul teoretic efectuat şi rezultatul acestuia atestă concentrarea şi direcţionarea analizei spre formele concrete de realizare a hrănirii personalului Ministerului Apărării Naţionale.

- Relativ la hrănirea personalului Ministerului Apărării Naționale prin operatori economici:
  - procesul de externalizare a serviciului de hrănire nu a avut rezultatul preconizat;
  - operatorii economici nu mai sunt interesați să contracteze acest serviciu.

Pentru a contracara efectele negative generate de această stare de fapt şi pentru a face ca această activitate, deosebit de complexă, să se desfăşoare aşa cum s-a dorit ea, este necesar să se acorde o mai mare atenţie asupra elaborării documentației de atribuire a acestui serviciu. În cadrul documentației trebuie introduse clauze foarte bine concepute, argumentate şi explicite, care să nu lase loc interpretărilor şi să impună operatorului economic obligativitatea respectării lor fără echivoc, neuitând ca acestea să fie în favoarea personalului Armatei şi nu invers.

În acest sens, considerăm că aplicarea procedurii acordului-cadru cu mai mulți operatori economici (minim 3), prin reluarea competiției, ar fi cea mai potrivită modalitate de atribuire a contractelor de achiziție publică a serviciului de hrănire a personalului Ministerului Apărării Naționale în sistem externalizat.

Acordul-cadru trebuie să prevadă elementele/condițiile considerate esențiale, referitoare la obligațiile pe care operatorii economici şi le-au asumat prin propunerea tehnică prezentată în cursul procedurii de atribuire, în special cele referitoare la caracteristicile tehnico-funcționale şi de performanță ale serviciului de hrănire şi la nivelul calitativ al acestuia, precum şi termenele de prestare începând din momentul încheierii contractului, garanțiile acordate, orice alte elemente care au fost luate în considerare în procesul de analiză şi evaluare a propunerilor tehnice.

În cazul în care acordul-cadru este încheiat cu mai mulți operatori economici, iar contractele subsecvente urmează să fie atribuite prin reluarea competiției, autoritatea contractantă, ori de câte ori decide achiziționarea serviciilor de hrănire, trebuie să transmită concomitent o invitație de participare la reofertare către toți operatorii economici semnatari ai acordului-cadru. În procesul de reofertare operatorii economici au dreptul să modifice elementele/condițiile care fac obiectul reluării competiției, dar numai în sensul îmbunătățirii acestora.

- Relativ la hrănirea personalului Ministerului Apărării Naționale în sistem propriu:
  - asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană, asigurând vitalitatea şi vigoarea fizică şi psihică a militarilor;
  - contravaloarea normei de hrană se actualizează periodic, dar nu în acelaşi ritm cu creşterea prețurilor la alimente.

Pentru realizarea hrănirii efectivelor din Ministerul Apărării Naționale, în condițiile în care tot mai puțin operatori economici sunt interesați de contractarea acestui serviciu, se impune activarea la nivelul entităților militare a grupelor de gospodărire/hrănire. Nu aceasta este însă problema cea mai dificilă de realizat şi ea nici nu implică cheltuieli suplimentare, deoarece în unități, încă mai există personal pregătit în a doua specialitate (bucătari, ospătari), care să poată fi detaşat la aceste formațiuni. Problema care „doare", în condițiile unui buget de austeritate (cel mai mic de la integrarea României în Alianța Nord-Atlantică), se referă la costurile generate de procurarea produselor agroalimentare din structura normelor de hrană.

Aparent, costurile aplicării acestei modalități – în sistem propriu – par să fie mult mai mici dacă le comparăm cu cele efectuate prin operatori economici. Am văzut că dacă aplicăm formula menționată în *Instrucțiunile L-4/1*, cuantumul serviciului prestat prin intermediul operatorilor economici este cu 57,41% mai mare decât valoarea financiară a normelor de hrană la care personalul Armatei are dreptul şi aceasta în condițiile în care cheltuielile privind depozitarea alimentelor şi prepararea hranei, precum şi cele referitoare la uzura utilajelor/materialelor de resortul hrănirii şi la consumul de utilități sunt suportate din bugetul Ministerului Apărării Naționale.

Oare costul efectiv al achiziționării produselor agroalimentare se încadrează în acest maxim stabilit prin norma aprobată de ministrul apărării naționale?

O procedură recentă de atribuire de către o unitate militară, cu experiență în domeniul achizițiilor publice (brigadă logistică), a unui contract de furnizare a produselor alimentare necesare hrănirii efectivelor în sistem propriu, în perioada derulării licitației deschise pentru atribuirea contractului de hrănire prin operatori economici, a scos în evidență faptul potrivit căruia costurile de achiziție a produselor alimentare din structura normelor de hrană sunt cu 85,83% mai mari decât valoarea financiară a aceloraşi norme.

Acesta se datorează, în principal, creşterii accentuate a prețurilor produselor alimentare ca urmare a deprecierii leului în raport cu moneda europeană, întrucât conform statisticilor peste 60% din produsele agroalimentare de pe piața românească provin din import.

În opinia noastră, acest inconvenient nu se poate rezolva decât prin actualizarea contravalorii normei de hrană în acelaşi ritm cu creşterea prețurilor la alimente. Actualmente, contravaloarea normei se actualizează doar în funcție de indicii prețurilor de consum pentru actualizare la rata inflației a elementelor patrimoniale, capitolul „Mărfuri alimentare", publicați de Institutul Național de Statistică în Buletinul Statistic de Prețuri şi numai dacă rezultă diferențe de peste 5% față de luna în care s-a stabilit ultima valoare.

- relativ la hrănirea personalului Ministerului Apărării Naționale prin popote contra cost:
  - nu asigură plafonul caloric şi structura normelor de hrană principale la care are dreptul personalul militar.

Organizarea şi funcționarea popotelor contra cost la nivelul garnizoanelor este o facilitate acordată de conducerea Ministerului Apărării Naționale pentru personalul activ din Armata României, cât şi pentru cadrele militare în rezervă sau în retragere, ca o măsură de protecție socială față de angajații actuali şi foşti ai acestei instituții.

Finalizarea acestei analizei permite decelarea realităților privind modul de hrănire a efectivelor Armatei în etapa actuală, marcată de efectele crizei economice.

● Din perspectiva eficienței se remarcă hrănirea în sistem externalizat, prin operatori economici, ceea ce impune reiterarea considerentelor privind necesitatea acordării atenției deosebite asupra elaborării documentației de atribuire a acestui serviciu, iar după atribuirea contractului asupra respectării clauzelor contractuale.

● Obținerea succesului în acest domeniu poate fi influențată de o multitudine de provocări şi factori, începând de la necesitatea schimbării mentalității factorilor de decizie şi a celor de execuție în modul de abordare al acestui proces, până la asigurarea resurselor financiare, umane şi materiale necesare pentru susținerea lui.

● Pentru a fi eficientă, hrănirea efectivelor Armatei în sistem externalizat trebuie să fie susținută de schimbarea mentalității şi îmbunătățirea capacității de adaptare la nou a profesioniştilor armatei din domeniul achizițiilor publice şi logistic.

BIBLIOGRAFIE:

Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern (Monitorul Oficial al României nr. 953 din 24 decembrie 2002);

Ordonanța Guvernului României nr. 26 din 22 iulie 1994, republicată, *privind drepturile de hrană, în timp de pace, ale personalului din sectorul de apărare națională, ordine publică şi siguranță națională* (Monitorul Oficial al României nr. 144 din 9 aprilie 1998);

Normele generale privind exercitarea activității de audit public intern, aprobate prin Ordinul nr. 38/2003 al ministrului finanțelor publice (Monitorul Oficial al României nr. 130 din 27 februarie 2003);

Normele privind exercitarea activității de audit public intern în Ministerul Apărării Naționale, aprobate prin Ordinul nr. M.87/2003 al ministrului apărării naționale, cu modificările şi completările ulterioare;

Constantinescu N. N., *Reforma economică în folosul cui?,* Editura Economică, Bucureşti, 1994;

Olaru Marieta, *Managementul calității*, Editura Economică, Bucureşti, 1995.

PRINCIPII ŞI CARACTERISTICI ALE OPERAŢIILOR DE CONTRAINSURGENŢĂ BAZATE PE INFORMAŢII, ÎN CADRUL OPERAŢIILOR DE STABILITATE DIN AFGANISTAN

COUNTERINSURGENCY OPERATIONS BASED ON INTELLIGENCE OF STABILITY OPERATIONS IN AFGHANISTAN

Lt.col. Iuri TĂNASE*
U.M. 01548 Focşani
Cpt. Benone OBREJA
U.M. 01548 Focşani

Operaţiile asimetrice ale forţelor de coaliţie în TO Afganistan, desfăşurate în sprijinul populaţiei şi a structurilor de securitate centrale şi locale, sunt bazate din ce în ce mai mult pe informaţii. Acţiunile, din ce în ce mai viguroase, ale insurgenţilor sunt contracarate prin operaţii de contrainsurgenţă fundamentate pe informaţii, tehnologie, fluiditate, adaptabilitate şi acurateţe.

The asymmetrical operations conducted by coalition forces in TO Afghanistan in support of the local nation and central and local government, are based more and more on intelligence. The increasingly powerful INS actions are counterbalanced by counterinsurgency operations based on intelligence, technology, fluidity, adaptability and accuracy.

Cuvinte cheie: contrainsurgenţă, informaţii, kinetice, non-kinetice.
Keywords: *counterinsurgency, intelligence, kinetics, non-kinetics.*

Situaţia generală din TO Afganistan

Afganistanul este o ţară asiatică cu un specific şi o cultură aparte. Situată în partea central-sudică a continentului, în zona culoarului de tranzit dintre Asia centrală şi India, această ţară fără ieşire la mare a fost din totdeauna o zonă strategică a regiunii, fiind cucerită pe rând de mari puteri ale

* e-mail: *tanaseiuly@yahoo.com*

lumii. Istoria a consacrat o zicală, care a devenit de cele mai multe ori o realitate crudă pentru invadatorii Afganistanului. Un important lider local spunea că „această țară se cucereşte uşor, dar se menține greu". Rânduri de cuceritori au păşit trufaşi pe văile fertile ale umilului Afganistan şi după ani de confruntări de uzură cu diversele grupuri de rezistență au părăsit această țară fără să fi realizat obiectivele propuse.

Afganistanul, gazdă a mai multor etnii asiatice, mai tot timpul divizate, se apără foarte bine împotriva oricărui invadator luptând din interiorul țării. Toate cuceririle şi greutățile pe care dârzul popor afgan le-a îndurat au favorizat individual sau au cumulat apariția islamismului radical. Mai mult, relațiile tribale şi legăturile de familie au întărit dezvoltarea radicalismului religios, transformând această țară într-un adăpost perfect pentru probabil cea mai mare şi mai periculoasă rețea teroristă din lume, Al-Qaeda, şi într-un cămin spiritual fericit pentru liderul acesteia, Osama bin Laden.

Atentatele de la 11 septembrie 2001, din Statele Unite, planificate şi orchestrate de odioasa grupare teroristă de pe teritoriul Afganistanului, au dus la invadarea acestei țări de către coaliția condusă de America şi Marea Britanie, cu scopul declarat de a stârpi flagelul terorist în toate țările care susțin această formă de luptă.

Deşi în primii ani de acțiune ale forțelor coaliției s-au înregistrat rezultate notabile în ceea ce priveşte democratizarea Afganistanului şi lupta împotriva elementelor teroriste, cu timpul, a luat naştere mişcarea de insurgență condusă de talibani, care se aflau la putere în momentul acțiunii de către coaliția antiteroristă. Până în acest moment, nu se poate spune cu certitudine dacă situația din Afganistan are şanse reale de normalizare, chiar dacă au avut deja loc două scrutinuri pentru alegerea în mod democratic a unui preşedinte şi a unui parlament. Țara este încă sfâşiată de luptele dintre forțele coaliției şi insurgenți, fie ei paştuni, uzbeci, ceceni sau de altă etnie, dar şi de corupția existentă în aparatul guvernamental şi în forțele de securitate afgane (poliția, armata, serviciile de informații, poliția de frontieră etc.).

Majoritatea celor care au invadat Afganistanul de-a lungul istoriei au căutat prin diverse mijloace să controleze vastul teritoriu al acestei țări de aproximativ 647.500 de kilometri pătrați de munți, deşert şi câmpii cultivate cu mac opiaceu. Fie că au fost armate de 700.000 de oameni, mai mari sau mai mici, afganii au reuşit printr-un război de gherilă, de uzură, să le determine să părăsească țara într-un fel sau altul.

În anul 1992, mujahedinii (luptători pentru libertate), sprijiniți de Pakistan, Iran şi S.U.A. au înlăturat preşedintele instaurat în urma retragerii sovietice din 15 februarie 1989. A urmat un guvern de uniune națională pe perioada căruia a apărut războiul civil. În anul 1994, conflictul intern afgan

angaja patru mari grupe de populație: paştunii, tadjicii, uzbecii şi hazarii. În acelaşi an a apărut un nou competitor pentru putere, miliţiile talibanilor fundamentalişti, care până la sfârşitul lunii noiembrie a anului 1995 au reuşit să preia controlul asupra majorității teritoriului afgan.

După atacul forțelor coaliției conduse de S.U.A., ce a urmat incidentelor din 11 septembrie 2001, mişcarea talibană a fost relativ uşor înlăturată de la conducerea țării, majoritatea luptătorilor retrăgându-se în zonele greu accesibile din sudul şi estul Afganistanului în zona paştună, de aici urmând să planifice şi să execute atacurile împotriva noului „duşman" – Forța Internațională de Asistență şi Securitate (I.S.A.F.). Liderii de vârf ai mişcării talibane, printre care şi Mullahul Omar, cel mai important conducător taliban, figură legendară a rezistenței afgane, s-au retras în zona tribală din Pakistan, majoritar paştună.

Contrainsurgența bazată pe informații

Operațiile bazate pe informații sunt acțiuni militare orientate, desfăşurate de către o structură militară integrată într-un mediu tactic-operațional specific insurgent pentru obținerea de avantaje militare decisive. Informația este întrebuințată în toate formele şi etapele unui conflict în scopul menținerii controlului spațiului de luptă sau zonei de responsabilitate operaționale.

În opinia noastră, într-un cadru mai larg, războiul de contrainsurgență poate fi caracterizat prin două atitudini: ofensivă îndreptată împotriva adversarului pentru distrugerea sau neutralizarea acestuia şi defensivă – prezervarea capabilităților proprii.

Dacă în prima perioadă de intervenție a ISAF, majoritatea acțiunilor au avut un caracter liniar, aproape de front, pe principalele direcții de acțiune, ulterior preluării controlului celei mai mari părți a Afganistanului şi asupra capitalei Kabul, acțiunile forțelor de coaliție s-au transformat, din mers, axându-se pe menținerea zonelor şi liniilor de comunicație ocupate, prin misiunile specifice kinetice sau nonkinetice (letale sau neletale).

Principalele direcții de acțiune ale insurgenților din Afganistan sunt: exploatarea slăbiciunilor autorităților centrale şi locale în impunerea legii; exploatarea vulnerabilităților legate de corupția oficialilor şi sărăcia acută a populației datorată unei economii precare; interzicerea libertății de mişcare a forțelor de securitate locale şi de coaliție prin atacuri de hărțuire şi de oportunitate executate cu grupuri mici de luptători; producerea de pierderi personalului de securitate afgan şi de coaliție prin amplasarea de dispozitive improvizate radiocomandate în vecinătatea podurilor, acțiuni de intimidare şi pedepsire a populației locale pentru a preveni cooperarea cu forțele coaliției; atacurile de hărțuire a forțelor ISAF şi a Forțelor de Securitate Afgane (ANSF)

executate cu foc de armament uşor de infanterie; limitarea libertății de mişcare a ISAF/ANSF în zonele în care sunt sprijiniți de insurgenți; monitorizarea activităților forțelor coaliției atât în baze, cât şi pe traseele de deplasare; amplasarea de dispozitive explozive improvizate pe căile de comunicație folosite de ISAF şi ANSF, pe rutele folosite de acestea pentru ocuparea posturilor de observare şi pe rutele de apropiere de zonele sigure folosite de insurgenți; amplasarea de dispozitive explozive improvizate în apropierea bazelor direcționate către forțele de intervenție rapidă pentru a limita posibilitățile de intervenție în cazul unor atacuri ale forțelor coaliției; distribuirea de manifeste antielectorale populației locale în vederea intimidării acestora; producerea de pierderi forțelor locale de securitate şi de coaliție prin atentate sinucigaşe şi cu maşină capcană, în special în centrele urbane.

Acțiunile de contrainsurgență sunt conduse de către autoritățile centrale şi locale, în cooperare cu forțele de coaliție, în scopul menținerii şi asigurării stabilității țării. Pilonul principal al acțiunilor de contrainsurgență este reprezentat de către autoritățile guvernamentale centrale şi locale, ale căror acțiuni bazate pe o guvernare eficientă, transparentă, îndreptată spre nevoile populației, indiferent de etnie, contribuind decisiv la realizarea stabilității țării. Forțele de coaliție sprijină forțele de securitate afgane în baza acordului realizat cu guvernul afgan, în impunerea şi transpunerea practică a voinței autorităților pentru obținerea păcii şi stabilității în regiune. În operațiile de sprijin a forțelor de securitate afgane, acestea desfăşoară acțiuni militare kinetice şi nonkinetice.

Acțiunile militare kinetice sunt asociate operațiilor care implică folosirea forței combative prin angajarea cu foc a inamicului, a unei potențiale ținte prin care se urmăreşte realizarea unui efect letal pentru scoaterea acestuia / acesteia din luptă / funcțiune.

Acțiunile militare kinetice sunt reprezentate de: executarea focului direct şi indirect; manevra forțelor (inclusiv folosirea forțelor speciale); efectele directe ale sistemelor de armament de înaltă tehnologie şi precizie (elicoptere, ISR etc.).

Acest tip de acțiuni vizează angajarea unei ținte pentru a determina scoaterea din luptă (uz), indiferent de pagubele produse.

De obicei țintele care sunt angajate kinetic sunt acele obiective care reprezintă o amenințare iminentă, pot fi asociate combatanților sau sunt instalații folosite de combatanți şi care nu pot fi angajate prin alte procedee.

De exemplu, o acțiune kinetică se referă la angajarea cu foc a unei grupări insurgente, implicând folosirea forței ca mijloc de influențare a comportamentului acesteia sau executarea focului asupra unei facilități care este folosită de insurgenți pentru pregătirea unor atacuri sau pentru pregătirea

(fabricarea) armamentului şi care prin scoaterea din uz determină schimbarea situației de securitate dintr-o anumită zonă pentru o anumită perioadă de timp.

O altă acțiune militară kinetică poate fi angajarea cu foc a unei grupări sau a unui luptător pe timpul plantării de dispozitive explozive improvizate sau pentru neutralizarea/ distrugerea unor lideri despre care sunt informații clare/ dovezi că au acționat/ acționează împotriva forțelor locale de securitate sau de coaliție.

Acțiunile militare nonkinetice reprezintă acțiunile nonviolente desfăşurate de militari asupra țintelor cum ar fi: populația locală, reprezentanți guvernamentali ai țării gazdă, lideri religioşi, baroni locali, facilități militare sau civile prin care se urmăreşte atingerea unui scop precis determinat sau inducerea unui comportament etc. fără a fi aduse atingeri fizice distructive țintei respective.

De regulă, acțiunile nonkinetice sunt legate de relațiile civili - militari (CIMIC) sau de operațiile informaționale (INFOPS), desfăşurate cu scopul atingerii unor obiective care să determine modificări ale mediului de confruntare sau a comportamentului actorilor aparținând acestui mediu.

Acțiunile militare nonkinetice includ: atacurile în spectrul electromagnetic; acțiunile CIMIC/ PSYOP; culegerea de informații; folosirea sistemelor de înaltă precizie pentru imobilizarea temporară a inamicului sau distrugerea echipamentelor acestuia cu tunuri de apă, gloanțe de cauciuc etc.

O acțiune nonkinetică poate fi considerată spre exemplu, o acțiune CIMIC sau PSYOPS într-o localitate care va avea efectul că, în viitor, locuitorii acesteia nu vor facilita eventuale acțiuni ale insurgenților.

Teatrul de operații Afganistan a devenit unul complex, poate cel mai complex existent în acest moment pe glob, în care sunt implicați mai mulți „actori", care influențează în diverse moduri situația de securitate existentă.

Unul dintre actorii cei mai importanți şi care joacă un rol hotărâtor în determinarea rezultatului final al acțiunii de instaurare a unui regim de viață normal în această țară este populația locală. Poporul afgan este singurul care poate desemna câştigătorul conflictului actual din Afganistan, de altfel prin natura sa instinctivă de a se alia cu cel mai puternic, reprezintă un adevărat barometru al situației de securitate, astfel că influențarea cetățenilor de rând este o prioritate pentru toate celelalte elemente implicate în conflict, fie că sunt ISAF, GIRA (Guvernul Republicii Islamice Afganistan), ANSF (Forțele de securitate naționale afgane), ONG (Organizații Non-Guvernamentale) sau IO (Organizații Internaționale) pe de o parte sau insurgenții, talibani, luptători din IMU (Mişcarea Islamică a Uzbekistanului), luptători din HIG (Hizbullah-I Gulbudin), baroni locali sau războinici locali pe de altă parte. Deci se poate

spune că cine are sprijinul majorității populației locale poate să spere cel mai mult la câştigarea conflictului existent în această țară.

Comandantul Brigăzii 2 ANA, cu ocazia sărbătoririi zilei naționale a Afganistanului, a afirmat că „dacă populația vrea să fie război, va fi, dacă nu, îl va opri".

Planificarea şi executarea operațiilor de contrainsurgență bazate pe informații

În urma derulării ultimelor conflicte internaționale de pe glob, marea lor majoritate asimetrice, armatele moderne au ajuns la concluzia că în special în acest tip de confruntări neliniare, relația dintre operații şi informații a suferit transformări complexe. În războiul modern putem să spunem că informațiile sunt operații, în sensul că nu mai există o graniță, o linie de despărțire clară între cele două concepte fundamentale. Informațiile determină planificarea şi desfăşurarea operațiilor, precum şi viceversa. În acest mediu fluid al desfăşurării operațiilor de contrainsurgență bazate pe informații, operațiile sprijină continuarea şi reluarea ciclului informațional. Cel mai faimos exemplu probabil îl reprezintă uciderea lui Abu-Musad al-Zarqawi în Irak. Lovitura aeriană care l-a omorât pe acest insurgent faimos din Irak a fost doar vârful aisbergului care l-a reprezentat efortul de a-l găsi şi de a-l angaja. Adevărata artă operațională a fost folosirea unui sistem complex şi multidisciplinar de informații, supraveghere şi cercetare (ISR-Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) cuplat cu o muncă asiduă a forțelor speciale de identificare şi urmărire a întregii sale rețele care a rezultat într-o operație de găsire-fixare-eliminare (find-fix-finish operation).

Nu numai că toate mijloacele ISR (Intelligence Surveillance and Reconnaissance) nu ar fi putut duce la bun sfârşit misiunea, dar de asemenea forțele aeriene şi de la sol nu ar fi putut să o facă fără ISR.

Pentru identificarea țintelor, colectarea datelor şi informațiilor necesare planificării unei operații, pentru angajarea acesteia kinetic sau nonkinetic (în funcție de rezultatul dorit) este necesar ca liderii structurilor militare să direcționeze planificarea acțiunilor în baza implementării robuste a tuturor mijloacelor de culegere a datelor şi informațiilor avute la dispoziție fie ele SIGINT (Signal Intelligence), HUMINT (Human Intelligence) sau de altă natură.

Totuşi, identificarea țintei nu presupune încheierea procesului de planificare, ci de cele mai multe ori inițierea acestuia. Odată ținta identificată, trebuie ca statul major al unei structuri militare să se implice multidisciplinar în continuarea culegerii datelor şi informațiilor, stabilirea cursurilor de acțiune, selectarea metodelor şi instrumentelor potrivite pentru angajarea țintei şi urmărirea acesteia, precum şi stabilirea modului de evaluare a rezultatelor angajamentului.

Caracterul descentralizat al conflictului din teatrul de operații Afganistan, amestecul insurgenților în rândul populației locale, precum şi mediul ambiant ostil, solicită foarte mult comandamentele şi statele majore ale unităților în ceea ce priveşte planificarea şi conducerea operațiilor militare. Complexitatea şi multitudinea factorilor ce trebuie luați în considerare pentru stabilirea cursului de acțiune propriu, de cele mai multe ori determină alocarea unor resurse mai mari procesului de planificare decât procesului de execuție.

De exemplu, pentru a angaja un lider al unei grupări insurgente de nivel mediu (maxim 100-150 de luptători), poate implica folosirea unui număr foarte mare de mijloace şi sisteme de culegere de informații şi supraveghere, un număr foarte mare de ore de zbor pentru confirmarea informațiilor culese, ore şi ore de analiză statistică şi predictivă, uneori chiar folosirea unor sisteme strategice, cum ar fi AWACS (Airborne Warning and Control System), ceea ce presupune cheltuieli foarte mari comparativ cu efectele obținute.

Inamicul din teatrul de operații Afganistan este unul care nu iese în evidență în spațiul de luptă, care se ascunde foarte bine în rândul populației locale civile şi care cunoaşte caracteristicile terenului şi infrastructurii din această țară. Avantajul primar al insurgenței a fost întotdeauna capacitatea de a se disimula în terenul complex cum sunt localitățile şi terenul muntos. În provincia Zabul, de exemplu, terenul muntos, chiar dacă este lipsit de vegetație favorizează deplasarea mascată, în special prin văile dintre creste, dar şi prin şanțurile săpate de torenții de apă după topirea zăpezilor sau în anotimpul ploios. Dintotdeauna, sistemele de irigații, aşa numitele „karez" (tuneluri subterane care deservesc la aducțiunea apei dinspre zonele muntoase spre zonele joase pentru irigații) au fost folosite ca şi căi de apropiere în ascuns, unele dintre intrările în acestea aflându-se chiar în interiorul caselor sau a gospodăriilor populației civile. Acestea au fost folosite de multe ori de către insurgenți pentru apropierea în ascuns de posibilii inamici sau pentru a căpăta anumite avantaje tactice, chiar şi pe timpul ocupației sovietice, unele dintre acestea fiind pregătite pentru a asigura subzistența unui număr limitat de luptători pentru perioade scurte de timp. În aceleaşi scopuri, pe timpul sezonului uscat, insurgenții pot folosi canalele de irigații existente. De asemenea, o influență deosebită asupra ducerii acțiunilor militare o are vegetația de-a lungul văilor râurilor, în special viile şi livezile, care oferă multiple posibilități de mascare şi acoperire, care pot fi foarte uşor folosite de insurgenți pentru deplasare, dar şi pentru camuflarea vehiculelor, a armamentului şi materialelor explozive şi a planificării operațiilor. Locuințele tradiționale afgane (Qualas) au ziduri, de regulă, mai înalte de doi metri, clădirile sunt confecționate din cărămizi de pământ, prin structură şi

arhitectură sunt adevărate fortărețe, care pot fi folosite de insurgenți pentru planificarea în ascuns şi ducerea operațiilor. Terenul frământat este exploatat de către insurgenți în scopul stabilirii unui sistem de avertizare timpurie, concretizat într-o rețea de posturi de observare bine camuflate în şanțurile de pe pantele dealurilor şi munților. Revoluția globală a sistemelor de comunicație a oferit insurgenților un nou tip de „teren complex", acțiunile acestora putându-se camufla printre nenumăratele semnale civile care constituie traficul zilnic de internet şi telefonie. Acest lucru a oferit insurgenților o şansă unică de a realiza un sistem de comandă şi control ieftin şi rapid, un mijloc de mare viteză de transfer al informațiilor în interiorul propriei rețele şi între diferitele grupări insurgente.

Procesul de planificare „continuă chiar şi după selectarea cursului de acțiune optim şi începerea implementării acestuia". Condițiile câmpului de confruntare modern impun ca angajarea țintelor să se facă cu acuratețe, folosindu-se mijloace de lovire cât mai precise, „chirurgicale" am putea spune, pentru a evita la maxim producerea de pierderi colaterale, care după cum ştim dăunează atât de mult imaginii unei armate, atât de esențială în conflictele curente intens mediatizate.

De aceea, odată un curs de acțiune selectat şi implementat, trebuie ajustat constant pentru a obține maximul de efect dorit. Aşadar, odată acțiunea militară începută, mijloacele ISR folosite pe timpul planificării operației vor servi ca mijloace de coordonare a activităților, de monitorizare a țintei şi de evaluare a efectelor.

Deoarece de cele mai multe ori în conflictele asimetrice inamicul este dispersat, se simte nevoia ca mijloacele de culegere, procesare şi diseminare a informațiilor, precum şi cele de angajare să fie concentrate pe obiective punctuale sau de suprafață mică. Numărul insurgenților angajați este, de regulă, mai mare decât cel al forțelor coaliției, iar dotarea lor precară şi nevoia de asimilare în cadrul populației locale îi obligă să acționeze întrunit pentru perioade scurte de timp, pe timpul executării atacurilor, în restul timpului rămânând dispersați pentru sporirea şanselor de supraviețuire. Aşadar, executarea unor acțiuni militare împotriva tuturor insurgenților este practic un lucru imposibil, una dintre căile de atingere a obiectivelor fiind angajarea individuală a nodurilor rețelelor insurgente şi a elementelor de comandă şi control.

Executarea cu succes a unei operații depinde foarte mult de pregătirea şi de planificarea acesteia. Depinde, de asemenea, foarte mult de mijloacele de culegere a informațiilor, inclusiv trupele tactice din teren, de senzorii avuți la dispoziție şi de mijloacele de lovire folosite.

În teatrul de operații Afganistan, datorită implicării diferitelor elemente din Forțele de Securitate Afgane, a interpreților nativi şi a

elementelor din GIROA (Guvernul Islamic al Republicii Afganistan), care pot fi cuprinse de corupție în diverse stadii, o atenție deosebită trebuie acordată securității operațiilor (OPSEC), impunându-se încă de pe timpul planificării stabilirea unor seturi de măsuri de protecție pentru păstrarea secretului misiunii. Orice abatere de la aceste reguli poate conduce la compromiterea acțiunii militare şi, chiar mai rău, la periclitarea vieții propriilor militari. Un exemplu în acest sens îl reprezintă o operație desfăşurată în sud-estul provinciei Zabul, când o acțiune militară a vizat capturarea unui important fabricant şi facilitator de dispozitive explozive improvizate (DEI), ce urma să fie anihilat prin localizarea apelurilor sale telefonice. Acesta, aflând de planurile forțelor de coaliție a reuşit să-şi pregătească propria locuință ca şi capcană cu exploziv, în care şi-a lăsat telefonul pornit ca sursă de inducere în eroare. La intrarea militarilor care ar fi operat arestarea, încărcătura de exploziv ar fi fost detonată de la distanță pentru a demola clădirea şi a-i surprinde pe aceştia sub dărâmături. Nu numai că operația ar fi eşuat, dar şi militarii ar fi fost răniți, poate chiar ucişi.

În procesul de analiză şi de evaluare pentru stabilirea celui mai bun curs de acțiune al operației desfăşurate se folosesc foarte des conceptele de targeting şi ISR.

Conceptul de targeting

Targetingul este un concept relativ nou, apărut ca urmare a modificărilor survenite în ducerea acțiunilor militare, în special dezvoltându-se datorită noilor concepte de luptă globală împotriva terorismului. Se poate utiliza, şi chiar este recomandat, şi în cazul conflictelor convenționale, fiind un instrument foarte util de completare şi de eficientizare a procesului de luare a deciziilor militare.

Angajarea țintelor la întâmplare, fără a se ține seama de importanța fiecăreia, de efectul dorit şi de procedeul utilizat nu ar putea duce decât la un consum nejustificat de mare, de timp, resurse materiale şi umane. De aceea a apărut nevoia procesului de targeting pentru a stabili ce ținte, când, unde, cu ce mijloace, de ce trebuie angajate şi cu ce efecte dorite.

La începuturile targetingului, majoritatea armatelor moderne folosea un model agresiv, care cuprindea cinci etape distincte, şi anume: analiza, găsirea, fixarea, angajarea şi exploatarea țintei (modelul F3EA). Acest model a fost cu succes folosit în mod special de forțele de elită pentru a angaja kinetic anumite ținte, etapa de angajare cuprinzând doar două metode, uciderea, respectiv distrugerea sau capturarea țintei.

Interacțiunea tot mai mare dintre principalii combatanți şi populația locală, reprezentanții guvernamentali sau locali a rafinat treptat procesul de targeting, în acest moment folosindu-se pe scară largă un model care cuprinde

patru etape, şi anume: decizia, detectarea, angajarea şi evaluarea, proces adoptat în primul rând datorită eficienței.

Etapa de decizie este etapa în care se analizează lista potențialelor ținte, se prioritizează, se aleg metodele de angajare, se aleg instrumentele care se vor folosi şi se nominalizează structura care va angaja ținta. Această etapă se poate extinde pe toată durata procesului de targeting.

În cadrul etapei de detectare, se folosesc toate mijloacele avute la dispoziție, incluzând HUMINT, SIGINT, ISR pentru a se găsi ținta şi pentru a-i determina toate caracteristicile, punctele tari, punctele slabe şi se stabileşte şi momentul în care ținta va fi angajată.

Etapa de angajare „este etapa în care ținta este angajată în conformitate cu toate aspectele deja stabilite în etapele anterioare, de asemenea acum continuă şi etapa de detectare, în sensul că locația, postura şi activitățile țintei pot fi în schimbare şi atunci toate structurile angajate în acțiune conlucrează pentru actualizarea permanentă a situației".

După angajarea țintei se execută evaluarea pentru determinarea rezultatelor acțiunii, eventualele nevoi de reangajare a țintei, pentru stabilirea acțiunilor următoare, a atitudinii populației locale, a influenței operațiilor asupra mediului.

Procesul de targeting nu se substituie procesului de luare a deciziei, ci este inclus şi rezultă din procesul de luare a deciziei, produsele obținute în urma desfăşurării targetingului fiind de fapt produse ale procesului de luare a deciziei.

ISR în procesul de targeting

ISR-ul în cadrul conflictelor moderne este complet integrat în procesul de targeting. Cea mai mare problemă în conflictele moderne o constituie, aşa cum am mai menționat, identificarea țintelor. Dacă într-o confruntare convențională identificarea unei nave, a unui tanc, a unui element de infrastructură cu destinație militară sau a unei formațiuni militare se poate realiza relativ repede şi eficient, în cazul contrainsurgenței, țintele nu lasă o amprentă vizibilă în mediul de confruntare, de cele mai multe ori se confundă cu acesta. De aceea toate elementele din cadrul rețelelor de informații trebuie să lucreze concentrat pe acest scop. ISR-ul deserveşte acest țel prin faptul că oferă senzori puțin vizibili pentru a detecta, identifica şi a urmări o țintă.

Cei mai eficienți senzori ISR sunt considerați la acest moment UAV-urile (Unnmaned Aerial Vehicle – Avioanele fără pilot), care pot transmite imagini în timp real (FMV – Full Motion Video) şi senzorii SIGINT. Deoarece suprafața pe care aceşti senzori o pot acoperi este limitată, deci nu pot fi folosiți ca senzori de căutare de suprafață, trebuie ca efortul lor să fie canalizat, având aproape de fiecare dată ca punct de origine a căutării o informație oferită de alte surse şi agenții.

Una dintre cele mai bune surse în căutarea şi în identificarea unei ținte este HUMINT-ul. De exemplu, o țintă poate fi localizată prin SIGINT, dar nu se poate spune cu exactitate ce reprezintă. Această informație poate fi verificată prin IMINT (Imagery Intelligence), cu UAV sau resurse satelitare şi confirmată prin HUMINT. Toate aceste discipline ale informațiilor trebuie să lucreze concentrat, în comun sub o direcționare unică.

Mijloacele ISR nu pot fi folosite pentru identificarea şi combaterea țintelor letale sau neletale pe scară largă. Succesul folosirii acestor mijloace constă în abilitatea şi în capacitatea de concentrare a acțiunilor pe elemente şi pe momente cheie. De pildă, nu se poate viza o întreagă grupare insurgentă în ansamblul ei, dar mult mai eficient este să fie angajate, aşa cum am precizat anterior, nodurile acestei rețele şi sistemele de comandă şi control. În acest fel, rețeaua este dezorganizată sau distrusă, iar eforturile concentrate au fost direcționate eficient, folosindu-se un număr redus de resurse.

Concluzionând putem afirma, fără să greşim, că operațiile din conflictele moderne, majoritatea asimetrice, sunt în proporție covârşitoare bazate pe existența unor structuri de informații viabile şi eficiente care să poată colecta, procesa şi disemina informațiile într-o manieră precisă şi eficientă. O confruntare sau o acțiune de sprijin ori o misiune umanitară nu are sorți de izbândă fără să fie la rândul ei sprijinită de informații corecte, culese, analizate şi diseminate la timp.

BIBLIOGRAFIE

Flynn Michael T., Rich Juergens, and Thomas L. Cantrell, *Employing ISR-SOF Best Practices*, ndupress.ndu.edu.

FM 2.0 - Intelligence, Ediția mai 2004.

FM 3-07.22 - Counterinsurgency Operations, Ediția octombrie 2004.

FM 34-3 - Intelligence Analysis, ediția - martie 1990.

FM 3-13 - Information Ops TTP, ediția - noiembrie 2003.

Studiu de situație locală provincia Zabul, ediția - august 2009.

OBIECTIVELE PRIVIND TRANSFORMAREA GENERATE DE CAPABILITĂȚILE NATO FACILITATE DE REȚEA

TRANSFORMATION OBJECTIVES GENERATED BY NATO NETWORK ENABLED CAPABILITIES

Col.(r) prof.univ.dr. Gruia TIMOFTE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Col.drd. Aurel BUCUR**
Statul Major General

Capabilitățile NATO facilitate de rețea (NNEC) reprezintă motorul transformării Alianței. Superioritatea informațională oferită de implementarea NNEC generează superioritate decizională și obținerea unor efecte militare rapide, la nivelul celor planificate. Mediul facilitat de rețea influențează major capabilitățile operaționale esențiale ale Alianței.

NNEC is at the heart of NATO's transformation. Information superiority offered by the NNEC implementation generates decision superiority and timely acquisition of planned military effects. NATO Essential Operational Capabilities are radically influenced by net-centricity.

Cuvinte cheie: capabilități NATO facilitate de rețea, transformare, superioritate informațională, capabilități operaționale esențiale, eficiență, operații bazate pe efecte
Keywords: *NATO Network Enabled Capabilities, transformation, information superiority, essential operational capabilities, efficiency, effects-based operations.*

Forțele militare ale viitorului trebuie să fie active, întrunite şi expediționare în caracter şi construcție, capabile să acționeze în întreg spectrul unui conflict, să fie rapid desfăşurabile şi apte să se susțină pentru orice durată sau tempo al operațiilor, superioare tehnologic, sprijinite prin

* e-mail: *gruia.timofte@gmail.com*
** e-mail: *abucur@mapn.ro*

intermediul unui sistem logistic integrat şi în măsură să opereze într-un mediu facilitat de rețea. Aceste forțe trebuie să permită dimensionarea lor cu rapiditate, să fie pe deplin interoperabile cu alte forțe militare, capabile pentru a interacționa cu autoritățile civile, organizațiile neguvernamentale şi alte agenții care pot acționa în teatrul întrunit de operații militare.

Superioritatea la nivel decizional necesită existența unei forțe care este bine organizată conceptual, antrenată şi echipată să desfăşoare acțiuni într-un mediu caracterizat prin colaborare, asigurat de tehnologia care va facilita managementul informației solicitat de asemenea cerințe, concomitent cu asigurarea interoperabilității şi conectivității tuturor componentelor din spațiul de luptă. Capabilitățile NATO facilitate de rețea (NNEC) reprezintă factorul primordial pentru obținerea unor efecte militare rapide şi la nivelul celor planificate. NNEC se bazează pe o federație de sisteme, formate prin amalgamarea sinergică a unui set dinamic de sisteme autonome, interconectate global, multinaționale, fiecare fiind alcătuit din componente de infrastructură informațională de rețea, ce oferă capacități informaționale, procese asociate şi personal pentru colectarea, procesarea, depozitarea, diseminarea şi dirijarea informației către utilizatori autorizați, pe baza principiului terminal la terminal.

Realizarea viziunii strategice reprezintă, de fapt, transformarea atât a capabilităților Alianței cât şi ale națiunilor membre într-un mediu facilitat de rețea. Aceasta transformă modul în care procesele operaționale şi organizaționale sunt abordate, într-o viziune mai aprofundată asupra capabilităților necesare şi detaşată de abordarea orientată spre sistem. Capabilitățile facilitate de rețea oferă avantaje care rezultă din capacitatea sporită de a colecta, fuziona şi analiza informații relevante în timp aproape real, ceea ce permite un proces oportun de elaborare a deciziei şi obținere a efectului dorit, prin intermediul capacităților de utilizare a forței. Abordarea Alianței se bazează pe realizarea infrastructurii informaționale şi de rețea, ce reprezintă o înlănțuire dinamică de infrastructuri informaționale naționale şi de alianță. Facilitățile de rețea semnifică trecerea de la schimbul informațiilor prin procedeul *punct la punct* între sisteme eterogene la cel *de la mulți la mulți,* realizat prin marcarea şi postarea informației într-un spațiu definit la nivelul unei organizații de mari dimensiuni, ce permite accesul multiplu.

Conceptul războiului bazat pe rețea reprezintă o modalitate de a genera putere de luptă prin integrare într-o rețea informațională a senzorilor, factorilor de decizie şi mijloacelor de lovire, în scopul cunoaşterii spațiului luptei, măririi vitezei de comandă, accelerării ritmului operațiilor, intensificării efectelor letale, accentuării protecției şi realizării unui anumit grad de autosincronizare**.** Războiul bazat pe rețea este posibil numai în

contextul asigurării superiorității informaționale. Operaționalizat, conceptul exprimă abilitatea unor forțe dispersate geografic de a realiza un înalt nivel al cunoaşterii spațiului luptei care să permită exploatarea lui prin autosincronizare şi alte operații bazate pe rețea în vederea executării deciziilor comandanților. Războiul bazat pe rețea permite mărirea vitezei de transformare a deciziilor eşaloanelor superioare în acțiuni şi nu este condiționat de natura misiunii, componența grupării de forțe ori locația geografică a acesteia. Ca urmare, oferă posibilitatea realizării unor ritmuri rapide în operații, reacției imediate la schimbări, asumării unor riscuri şi costuri reduse, cu alte cuvinte – eficiență sporită.

În contextul implementării conceptului NNEC, *capabilitățile operaționale esențiale*, evaluate şi validate inițial în anul 2000, pe baza conceptului strategic de la acea vreme, au fost reanalizate în ultima perioadă. Concluzia organismelor de conducere ale NATO a fost, după o riguroasă activitate de analiză a contextului militar actual şi de perspectivă, că ele rămân în continuare valide şi nu presupun excluderea unora sau schimbarea priorităților acestora, ele fiind relaționate şi interdependente. Pentru fiecare din aceste capabilități operaționale esențiale, implementarea NNEC va reprezenta un puternic factor de transformare, care va acționa în cele trei planuri majore: capabilități, planificare şi decizie.

Având în vedere caracterul multinațional şi întrunit al operațiilor aliate, forțele NATO trebuie să se antreneze, să desfăşoare exerciții şi să acționeze împreună, în special, pentru asigurarea nivelurilor de interoperabilitate şi standardizare cerute. Plecând de la premisa că viitoarele operații ale Alianței vor necesita integrarea efectivă şi coordonarea unor entități militare din diferite țări membre la niveluri ierarhice mai mici decât a fost vreodată anticipat, conform principiilor operațiilor bazate pe efecte, o atenție deosebită va trebui acordată creşterii unității de acțiune, coerenței şi interoperabilității acestora, procese care, prin implementarea NNEC, vor cunoaşte o radicală transformare. Dezvoltarea aspectelor de interoperabilitate capătă valențe mult mai cuprinzătoare, începând cu generarea şi constituirea/structurarea forțelor, antrenarea şi certificarea acestora, achiziția şi dotarea cu echipamente ce pot interopera în mediul multinațional. În fapt, se realizează flexibilitatea capabilităților militarea ale Alianței, pentru a le putea folosi în mod selectiv, oportun şi în condiții optime. Flexibilitatea este esențială pentru aranjamentele de comandă şi control (C2) şi structura de forțe a Alianței, asigurând capacitatea acesteia de a exercita actul de comandă de la nivelul unei singure structuri, pentru întreg spectrul de misiuni.

a) Disponibilitatea oportună a forțelor – semnifică stabilirea şi susținerea unei prezențe militare suficiente şi eficace în timp oportun,

incluzând capacitatea de a construi/genera forțe, printr-un nivel de operativitate obținut gradual, în scopul îndeplinirii oricărei cerințe rezultate în urma schimbărilor din mediul strategic, precum şi în scopul asigurării rotirii forțelor care sunt angajate într-o operație. În acest scop, sunt constituite forțe cu nivel de operativitate ridicată, capabile să treacă imediat la îndeplinirea unor misiuni de apărare colectivă sau în afara prevederilor articolului 5 (apărarea colectivă), precum şi la operații de răspuns la crize. De asemenea, sunt constituite forțe cu niveluri de operativitate mai scăzute, în scopul asigurării grupărilor principale de forțe ale Alianței destinate apărării colective, pentru asigurarea rotației forțelor angajate în operații de răspuns la criză sau pentru refacerea capacităților de luptă într-o anumită regiune.

b) Activitate de informații eficace – reprezintă colectarea şi diseminarea informațiilor, din surse de încredere, în cel mai scurt timp, în scopul anticipării şi asigurării capacităților de răspuns la orice cerință apărută, fie dintr-o provocare la adresa intereselor de securitate ale Alianței, fie în urma unor acțiuni ostile. Ea trebuie realizată pe baza unui întreg spectru de contribuții naționale, care să cuprindă aspectele politice, economice, sociale, militare etc. Estimările realizate trebuie să includă alerta timpurie a Alianței față de amenințările strategice, astfel încât aceasta să fie în măsură să poată întreprinde cu maximă operativitate măsurile de descurajare şi pregătire a forțelor necesare pentru apărare. Sprijinul pe linie de informații trebuie să se realizeze continuu, atât pentru autoritățile militare cât şi pentru cele politice, în întreg ciclul pace – război – pace în scopul facilitării acțiunilor preventive şi asigurării superiorității decizionale prin: focalizarea largă pe factorii geopolitici, politici, economici, sociologici şi militari; monitorizarea unor zone relevante de la granițele Alianței şi analizarea evoluțiilor potențiale privind amenințările şi pericolele la adresa Alianței; avertizarea timpurie privind proliferarea unor tehnologii militare noi şi a armelor de distrugere în masă, capabilități ce pot reprezenta o amenințare la adresa națiunilor şi forțelor acestora. O atenție deosebită va fi acordată realizării şi menținerii unui flux de informații de mare capacitate şi în timp aproape real, între toți actorii implicați, de la toate nivelurile, astfel încât acesta să fie util factorilor superiori de decizie, comandanților şi forțelor.

c) Capacitatea de desfăşurare şi mobilitatea – se referă la concentrarea forțelor şi capabilităților de angajare în locul potrivit şi la momentul oportun şi abilitatea de a executa apoi cu rapiditate manevra spațială a acestora. Atunci când este necesar să se desfăşoare forțe în urma unui scenariu dezvoltat cu mare rapiditate, acest lucru este puternic influențat de capacitățile de transport la dispoziția Alianței, existente la nivelul națiunilor sau a structurilor integrate ale acesteia şi vor include echipamente

de dimensiuni mari, care sunt necesare în fazele incipiente ale unei crize (de exemplu: staţii de radiolocaţie şi cercetare cu baza la sol). În situaţia desfăşurării forţei pe teritoriul ţărilor membre, activitatea este facilitată de existenţa infrastructurii construite din timp, aranjamentele prin *sprijinul naţiunii gazdă* precum şi a poziţionării din timp a unor capacităţi şi facilităţi. *Mobilitatea* se referă la abilitatea de a mişca forţele, după desfăşurare, în cadrul teatrului de operaţii. Aceasta trebuie să satisfacă toate cerinţele operaţionale privind desfăşurarea întregului spectru de misiuni.

d) Angajarea eficace – reprezintă abilitatea de a întrebuinţa forţe, în particular sisteme de armamente, cu eficienţă maximă, în întreg spectrul de circumstanţe posibile. În sensul cel mai larg, această capabilitate esenţială reprezintă sinteza celorlalte, combinând capabilităţile personalului militar şi a echipamentelor cu cel mai bun efect asupra adversarului, prin realizarea sinergiei eforturilor. Acestea necesită angajarea unor sisteme de armament de înaltă precizie, în toate condiţiile atmosferice, ziua şi noaptea, la distanţe mici sau îndepărtate, asupra forţelor şi infrastructurii adversarului.

Capabilitatea de angajare a forţelor convenţionale trebuie, de asemenea, să permită implementarea unor proceduri corespunzătoare de management al crizelor. În acest sens, se consideră că, în deplin acord cu legile naţionale şi internaţionale, dezvoltarea tehnologiei armelor non-letale în scopul afectării capabilităţilor de comandă şi control ale adversarului, celor de informaţii, minimalizarea distrugerilor colaterale.

e) Comandă şi control eficiente – reprezintă complexul de măsuri necesare pentru asigurarea conducerii comandamentelor şi forţelor Alianţei în vederea îndeplinirea misiunilor sau sarcinilor. Capabilitatea are ca scop să faciliteze autorităţilor politice şi comandanţilor exercitarea actul de comandă şi control, prin intermediul unor sisteme robuste, desfăşurabile şi interoperabile, în cadrul acţiunilor combinate şi întrunite. În acest sens sistemele de comunicaţii şi informatice trebuie să fie dezvoltate, stabile, fiabile, redundante, flexibile, cu elemente staţionare, desfăşurabile şi mobile, să protejeze foarte bine toate informaţiile (cu măsuri speciale pentru cele sensibile), să satisfacă la nivelul cerinţelor impuse toate nevoile structurilor de comandă, operaţionale şi de sprijin, precum şi de cele de cooperare şi colaborare cu toate categoriile de actori din teatrul de operaţii.

Pentru realizarea unor astfel de capabilităţi de comunicaţii şi informatice, următorii factori sunt consideraţi a fi esenţiali.

Sistemele de comunicaţii şi informatice trebuie să fie capabile să funcţioneze la toţi parametrii proiectaţi în orice fel de mediu, inclusiv în condiţiile în care inamicul întrebuinţează contramăsuri electronice. Capacitatea de supravieţuire a sistemelor, chiar şi în situaţia lovirii unor

elemente ale acestora, reprezintă condiția necesară pentru continuarea neîntreruptă a consultării dintre factorii de decizie politici şi cei militari, inclusiv menținerii controlului asupra capacității nucleare proprii. Informația sensibilă trebuie să fie puternic protejată, prin măsuri tehnice şi organizatorice, astfel încât ea să nu poată fi accesată şi exploatată de către forțele adversarului. Este esențial ca sistemele de comunicații şi informatice să rămână flexibile, pe toată durata unei operații, deoarece vor trebui să facă față diferitelor scenarii şi etape din ducerea operației. Această flexibilitate se poate obține atât prin redesfăşurarea capabilităților mobile conform cu cerințele noii situații create dar mai ales prin reconfigurarea rapidă a rețelelor organizate. Sistemele de comunicații şi informatice trebuie să ajungă la nivelul de organizare, dezvoltare şi management care să permită fluxul de colectare a informațiilor, evaluarea situației, desfăşurarea procesele decizionale, execuția şi controlul misiunilor, prin intermediul recepționării, corelării, fuzionării şi diseminării informației relevante, obținute din surse multiple, de către structurile de comandă corespunzătoare de la nivelul tactic până la cel strategic. O atenție deosebită trebuie acordată realizării şi menținerii neîntrerupte a unor capacități de transfer a informației în sisteme şi rețele, ce pot fi reconfigurate dinamic atunci când situația o cere.

Interoperabilitatea este un element crucial pentru asigurarea transferului de informații, nu numai în cadrul unei operații dar şi între ceilalți actori implicați (elementele din structura de comandă şi cea de forțe, autoritățile națiunilor membre, dar şi ale partenerilor şi altor organizații internaționale). Având în vedere dezvoltarea impetuoasă a tehnologiei informației, sistemele de comunicații şi informatice trebuie să permită folosirea judicioasă a resurselor, modernizarea şi dezvoltarea lor ulterioară, inclusiv asigurarea capacității de înlocuire a modulelor componente, astfel încât să se maximizeze investițiile financiare folosite şi cuceririle tehnologice. Dezvoltările de avangardă în domeniu trebuie implementate în aşa fel încât să se asigure integritatea sistemelor şi rețelelor, iar limitările de interoperabilitate să fie evitate.

f) Susținerea logistică – reprezintă capacitatea de a asigura cu oportunitate şi eficacitate sprijinul logistic pentru orice operație, până la îndeplinirea obiectivelor acesteia. Considerând că operațiile pot avea o durată îndelungată şi că Alianța trebuie să fie capabilă să conducă mai mult de o operație în acelaşi timp, sistemul logistic, ce include transporturile şi sprijinul medical, trebuie să fie în măsură să asigure susținerea operațiilor pentru o perioadă mai lungă de timp. Pentru operațiile în baza Articolului 5 susținerea logistică se poate baza, într-o anumită măsură, pe procesul de planificare anterior acțiunii, completat cu măsuri de răspuns la situația nou creată, atunci când aceasta

se produce. În consecință, pentru a putea răspunde cu eficiență la diferitele limitări ce pot apărea şi a asigura cadrul necesar pentru îndeplinirea misiunii pe perioada de timp necesară atingerii obiectivelor acesteia, capabilitățile de sprijin logistic trebuie să existe încă din timp de pace, la toate structurile.

g) Asigurarea protecției forțelor şi supraviețuirea - reprezintă minimalizarea efectelor acțiunilor adversarului asupra forțelor proprii, incluzând efectele folosirii de către acesta a armelor de distrugere în masă, cu asigurarea libertății de acțiune şi eficacității a forțelor Alianței. Capabilitatea se obține prin măsuri pasive şi active de protecție aplicate personalului, sistemelor de armament şi infrastructurii, împotriva efectelor armamentelor convenționale şi neconvenționale. Capabilitățile facilitate de rețea reprezintă un factor esențial pentru facilitarea acțiunii eficace a Alianței şi pentru îmbunătățirea superiorității informaționale, decizionale şi de desfăşurare a operațiilor. Forțele armate ale țărilor membre dezvoltă diferite variante proprii de capabilități facilitate de rețea, sub diferite denumiri. Progresul în realizarea „federației de sisteme" este afectat de constrângerile fizice, doctrinare, tehnice şi procedurale existente atât la nivelul Alianței, cât şi al națiunilor. Progresul în realizarea capabilităților facilitate de rețea va sprijini îndeplinirea scopurilor şi obiectivelor transformării Alianței şi se prevede că vor oferi următoarele facilități ce completează capabilitățile operaționale esențiale: posibilitatea realizării superiorității informaționale şi decizionale; asigurarea coerenței şi interoperabilității informaționale între toți utilizatorii; creşterea capacității de răspuns a forțelor Alianței; mărirea flexibilității organizației. Mai mult, implementarea NNEC va conduce implicit la dezvoltarea dimensiunilor informaționale, de rețea şi umane, prin utilizarea modelului de tip *net-centric*, a concepțiilor şi principiilor tehnice şi operaționale specifice.

BIBLIOGRAFIE

Concepts for Alliance Future Joint Operations, NATO HQ, Brussels, 2005.

MC Guidance for the Strategic Commanders on Further Development of Alliance Transformation, NATO HQ, Brussels, 2006.

NMA Strategic Priorities and Objectives for 2009-2013, NATO HQ, Brussels, 2007.

Network Operations Strategic Vision, Department of Defense, Washington D.C., 2008.

COMPETENȚELE PROFESIONALE – DEZIDERAT AL FORMĂRII PENTRU CARIERA DIDACTICĂ

PROFESSIONAL COMPETENCIES – A GOAL IN THE EDUCATION FOR THE TEACHING CAREER

Conf.univ.dr. Mihaela PĂIŞI LĂZĂRESCU*
Universitatea din Piteşti

Formarea pentru cariera didactică presupune ca obiectiv prioritar formarea şi dezvoltarea competențelor didactice ca structuri extrem de complexe care includ un ansamblu de capacități relative la diagnosticarea stărilor educaționale, la prognozarea lor, la organizarea procesului instructiv-educativ, la modalitățile de consiliere şi motivare a celor care învață.

Fiind atribuită unei persoane care este capabilă să exercite adecvat funcții didactice, competența didactică se desfăşoară în contexte educaționale ca un ansamblu de „savoir", „savoir – faire" („savoir agir") şi „savoir etre".

Training for the teaching career implies as its main priority objective to build up and develop teaching competencies, into extremely complex structures that include a sum of skills related to diagnosing, foreseeing the educational statuses, organizing training – instructive – educational process, to the methods of counseling and motivating learners.

Being assigned to a person who is capable of adequately exerting teaching functions, the teaching competence exists within educational contexts as a set of „savoir" (to know), „savoir – faire" (to know how to do) („savoir agir" – to know how to react) and „savoir être" (to know how to exist).

Cuvinte cheie: carieră didactică, competență didactică, proces educațional.
Keywords: *teaching career, teaching competence, educational process.*

În contextul transformărilor existente la nivelul politicilor sociale, economice şi culturale, profesionalizarea cadrelor didactice reprezintă unul dintre subiectele cele mai discutate. E. Păun[1] (2002) subliniază că „profesionalizarea pentru cariera didactică presupune un amplu efort de raționalizare şi aşezare a întregului proces de formare inițială şi continuă"

* e-mail: *mihaelapaisi@yahoo.com*

[1] Emil Păun, *Profesionalizarea carierei didactice*, în Lucia Gliga (coord.), *Standarde profesionale pentru profesia didactică*, Editura Polsib, Bucureşti, 2002, p. 53.

fiind „un proces de formare a unui ansamblu de capacități şi competențe într-un domeniu dat pe baza asimilării unui sistem de cunoştințe (teoretice şi practice), proces controlat deductiv de un model al profesiei respective”.

Formarea profesioniştilor în educație este, prin urmare, o realitate cu multiple dimensiuni, dimensiunea practic-operațională fiind cea mai interesantă pentru a face analize multiple. Specificul profilului şi activității profesionale a cadrului didactic impune formarea unui sistem coerent şi flexibil de competențe, care să-l ajute pe viitorul cadru didactic pentru a reuşi în activitatea didactică.

Problema determinării competențelor profesionale ale cadrelor didactice a apărut în a doua jumătate a secolului al XX-lea, în SUA, în contextul preocupărilor pentru o reformă a modalităților de formare profesională a acestora, care se îndreaptă contra unei concepții bazată pe transmiterea unor cunoştințe compartimentate.

A identifica şi a elabora competențe pentru a orienta formarea profesională necesită o viziune unică, formală şi abstractă a învățământului, care implică cooperare în elaborarea programelor de formare şi presupune o veritabilă muncă în echipă.

Conceptul de competență deschide un câmp problematic complex, autori consacrați ai domeniului încercând să-l definească în sine sau să-l diferențieze de alte concepte cu care se intersectează sau, cu care, chiar pare că se suprapune.

Inițial s-a operat cu acest concept în domeniul economic, în organizațiile profesionale şi instituții, exprimând exigențele față de angajați privind necesitatea ca aceştia să poată rezolva autonom situațiile care corespund rolurilor specifice pe care le vor îndeplini şi de a se manifesta original şi eficient în interacțiune cu celelalte componente ale organizației. În acest context termenul de competență este raportat la o profesie, la o meserie, la o situație profesională de referință.

Prin competență se înțelege un ansamblu de comportamente potențiale (cognitive, afective şi psihomotorii) care permit exercitarea eficientă a unei activități considerată ca fiind complexă. Ea înglobează *savoir, savoir-faire* şi *savoir-agir*.

Competența este un ansamblu integrat de capacități care permite stăpânirea unei situații şi găsirea unei soluții mai mult sau mai puțin pertinente. Ea este constituită din mai multe capacități care interacționează într-o manieră integrată în scopul realizării unei activități cu un grad ridicat de complexitate.

J. Cardinet face următoarea distincție între capacitate şi competență: „(...) o capacitate este o țintă a formării generale, comună pentru numeroase situații; o competență, din contră, este o țintă de formare globală, care pune în joc numeroase capacități, într-o aceeaşi situație”[2]. Autorul citat ilustrează această distincție printr-o schemă (Fig. nr. 1).

[2] J. Cardinet, *Capacité, compétences et indicateurs: quel statut scientifique?*, în *Évaluation scolaire et practique*, Bruxelles, De Boeck, 1988, p. 133.

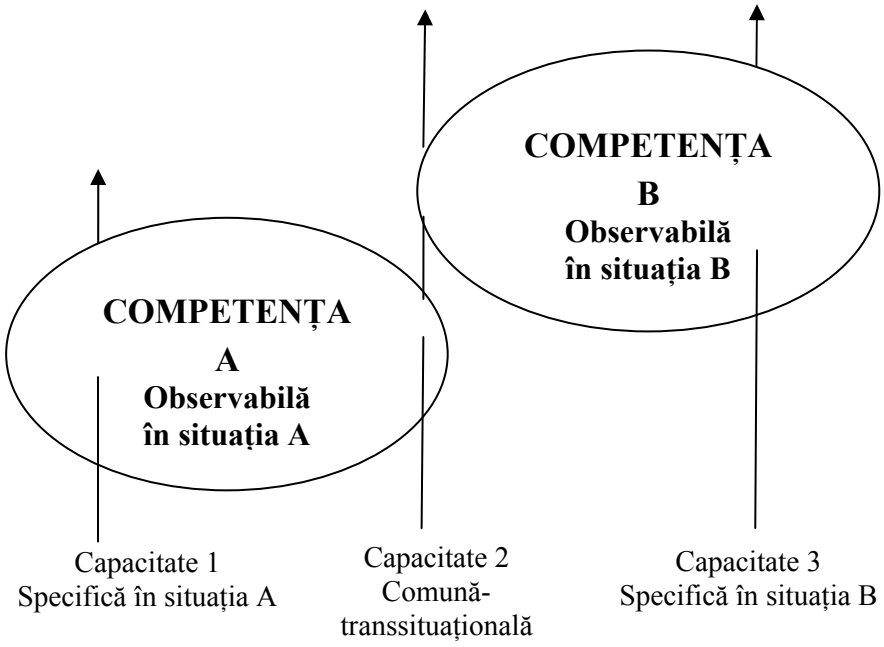

Fig. 1 *Relația dintre competențe şi capacități*

J. Cardinet plasează capacitatea undeva între *„a şti să faci”* şi *„a şti să fii”* sau chiar spre capătul lanțului, între *„a şti să fii”* şi *„a şti să devii”*, în cazul competențelor mai ample sau, dimpotrivă, mai înalte/speciale.

După cum se vede, conceptele de capacitate şi competență sunt dialectic legate şi dificil de distins. Unii autori admit că o capacitate este o abilitate cognitivă transversală, ceea ce înseamnă că ea poate fi reutilizată la infinit în contexte diferite. Alții, dimpotrivă, o consideră o abilitate cognitivă puternic contextualizată, ceea ce înseamnă că este greu să fie transferată în contexte noi dacă acestea nu au fost şi ele învățate.

Competența profesională reprezintă capacitatea de a aplica, a transfera şi a combina cunoştințe şi deprinderi în situații şi medii de muncă diverse, pentru a realiza activitățile cerute la locul de muncă, la nivelul calitativ specificat în standardul ocupațional.

Preocupările din ultimii ani din domeniul educațional au ca obiectiv major investigarea criteriilor de eficiență didactică. Este adevărat că până la un anumit punct noțiunile de competență didactică şi cea de aptitudine psihopedagogică coincid, însă la o analiză atentă competența are o sferă mult mai largă, referindu-se şi la rezultatele activității, pe lângă cunoaşterea şi capacitatea de a efectua un lucru bine, corect[3]. În timp ce aptitudinea este un

[3] Ruxandra Gherghinescu, *Conceptul de competență didactică*, în Stroe Marcus, *Competența didactică. Perspectiva psihologică*, Editura All Educațional, Bucureşti, 1999, pp. 11 – 24.

complex de însuşiri relativ stabile care condiţionează realizarea cu succes a activităţilor intelectuale, artistice, ştiinţifice, organizatorice, tehnice, manuale competenţa este o capacitate intelectuală ce dispune de variate posibilităţi de transfer (capacitatea de a comunica, a decide, a detecta, a selecta, a evalua date, informaţii, relaţii), capacitate care-şi asociază componente afective şi atitudinale, de motivare a acţiunii.

Aptitudinea pedagogică se formează ca urmare a interacţiunii permanente a factorilor psihologici şi a factorilor sociali şi psihosociali, „este o formaţiune psihologică complexă care, bazată pe un anumit nivel de organizare şi funcţionalitate al proceselor şi funcţiilor psihice – modelate sub forma unui sistem de acţiuni şi operaţii interiorizate, constituit genetic conform modelului activităţii educaţionale – facilitează un comportament eficient al cadrelor didactice prin operaţionalizarea adaptativă a întregului conţinut al personalităţii sale”.[4]

Ca în orice domeniu de activitate, competenţa reprezintă condiţia care asigură performanţa şi eficienţa în activitatea respectivă. Cu atât mai mult în domeniul educaţional, competenţa didactică reprezintă o condiţie princeps în asigurarea eficienţei actului educaţional. Orice abatere făcută criteriului de competenţă se răsfrânge şi asupra personalităţii elevului, asupra rezultatelor sale şcolare şi chiar asupra performanţelor acestuia în activitatea didactică.

Încercările de definire a conceptului de competenţă didactică au fost numeroase, însă la o analiză atentă asupra acestora se poate uşor observa caracterul lor reducţionist, unilateral. Explicaţia ar putea fi uşor de intuit, deoarece fie s-au luat în considerare numai normele pedagogice, fie numai structurile de personalitate ale cadrului didactic, fie numai interacţiunea dintre însuşirile profesorilor şi cerinţele de rol.

Într-un amplu studiu coordonat de profesorul S. Marcus[5] şi dedicat încercării de definire a termenului de competenţă didactică se remarcă faptul că trebuie puse în relaţie pe de o parte latura social-obiectivă, determinată de natura şi complexitatea sarcinilor care alcătuiesc conţinutul diferitelor sfere de activitate socială şi al diferitelor funcţii, şi planul subiectiv-psihologic care reprezintă rezultanta cunoştinţelor, deprinderilor, priceperilor, aptitudinilor şi trăsăturilor temperamental caracterologice de care individul dispune în vederea îndeplinirii funcţiei sociale cu care este învestit. Astfel, competenţa didactică apare ca un întreg structurat şi emergent, care înseamnă mai mult decât suma părţilor (cunoştinţe, aptitudini, deprinderi etc.).

---

[4] Nicolae Mitrofan, *Aptitudinea pedagogică*, Editura Academiei, Bucureşti, 1986, p. 86.

[5] Solomon Marcus (coord.), *Competenţa didactică. Perspectiva psihologică*, Editura All Educaţional, Bucureşti, 1999, p. 173.

Analiza realizată cu scopul definirii competențelor didactice vizate prin curriculum universitar a condus la identificarea a trei categorii de competențe care pot fi formate pe parcursul ciclului I de licență: competențe de specialitate, competențe psihopedagogice şi competențe psihorelaționale, organizate la nivel teoretic, operațional şi creator, astfel:

Competențe cognitive

- cunoaşterea şi explicarea conținutului şi limbajului ştiințific specific disciplinelor de învățământ predate;
- cunoaşterea şi explicarea evoluției teoriilor, modelelor, concepțiilor despre educație şi specificul organizării procesului instructiv educativ;
- cunoaşterea şi explicarea evoluției teoriilor, modelelor, concepțiilor despre viața psihică, dezvoltarea psihică şi capacităților de învățare;
- cunoaşterea şi explicarea evoluției teoriilor, modelelor, concepțiilor despre educația persoanelor cu cerințe educaționale speciale;
- explicarea şi interpretarea proceselor educaționale şi a relațiilor dintre structurile cognitiv-operaționale şi atitudinal-axiologice implicate în activitatea de învățare;
- explicarea şi interpretarea semnificațiilor domeniilor educației în plan social şi individual şi a limitelor acesteia în raport cu dezvoltarea personalității;
- cunoaşterea, analiza şi interpretarea unor strategii educaționale de valorificare a conținutului disciplinelor de învățământ pentru a realiza sarcinile educației intelectuale, estetice, morale, fizice, profesionale etc.
- cunoaşterea rolurilor profesionale şi a responsabilităților cadrelor didactice.

Competențe operațional – funcționale

- realizarea proiectării didactice la diverse niveluri – disciplină de învățământ, unitate de învățare, lecție /activitate didactică;
- organizarea, desfăşurarea şi evaluarea activităților didactice;
- analiza şi autoanaliza critic-constructivă a activității didactice;
- valorificarea şi adaptarea cunoaşterii ştiințifice prin elaborarea şi aplicarea de variate modele de acțiune educativă;
- utilizarea unor strategii didactice adecvate pentru a forma modul de gândire specific domeniilor de cunoaştere şi modul de înțelegere sistemic;
- elaborarea de proiecte de dezvoltare profesională, în concordanță cu propriile nevoi şi cu tendințele de evoluție a domeniului.

Competențe de consiliere şi dezvoltare a carierei

- capacitatea de a elabora şi de a utiliza instrumente de identificare a capacității de învățare, a nevoilor, înclinațiilor, aptitudinilor şi a trăsăturilor de personalitate ale elevilor;
- capacitatea de a elabora instrumente şi tehnici de învățare eficientă, modalități de organizare a activității şi a timpului liber, respectarea igienei activității mentale.

Competențe psihosociale şi de management

- capacitatea de a relaționa optim cu grupul de elevi şi cu fiecare elev în parte, de a-l dirija în vederea dezvoltării resurselor interne ale acestuia;
- adaptarea şi exersarea unor stiluri şi strategii de conducere eficientă a actului didactic şi a clasei de elevi în contexte diferite din şcoală şi din afara şcolii;
- capacitatea de a elabora parteneriate educaționale prin colaborarea cu ceilalți factori educaționali (familie, biserică, comunitatea etc.);
- capacitatea de a identifica şi a gestiona constructiv şi creativ crizele şi conflictele din clasa/grupă prin negocierea unor metode, soluții rezolutive;
- utilizarea şi dezvoltarea unor tehnici de stimulare a grupului şi de adaptare la diverse situații, la caracteristici de vârstă şi/sau individuale ale elevilor.

Competențe de comunicare

- proiectarea, conducerea şi realizarea procesului instructiv-educativ ca act de comunicare;
- utilizarea şi valorificarea unor stiluri şi strategii de comunicare eficientă cu elevii şi cu factorii educativi;
- selectarea şi utilizarea elementelor de interculturalitate;
- utilizarea şi valorificarea unor stiluri şi strategii de comunicare în limba străină.

Competențe tehnice şi TIC

- utilizarea computerului şi software-ul informatic în procesul instructiv- educativ;
- valorificarea unor modalități eficiente de integrare şi utilizare a noilor tehnologii de informare şi comunicare în activitățile didactice;
- elaborarea unor modalități eficiente de utilizare a mijloacelor educaționale în activitățile didactice.

Atitudini şi valori

- dezvoltarea unei atitudini participative şi înțelegerea rolului social al educatorului;
- promovarea unor atitudini educaționale centrate pe valori şi principii democratice în practicile şcolare cotidiene;
- promovarea unor atitudini educaționale centrate pe elev;
- stimularea comportamentelor prosociale şi de participare civică;
- promovarea principiilor educației incluzive şi dezvoltării potențialului fiecărui copil prin educație;
- dezvoltarea unei atitudini creativ - inovatoare față de procesul didactic;
- construirea unui sistem valoric profesional care să asigure angajarea motivată pe coordonatele propriei dezvoltări profesionale.

Ca orice tip de competență profesională competența didactică reprezintă un nivel de performanță care presupune:

- apariția unei situații care necesită rezolvare;
- prezența unui subiect care trebuie să acționeze pentru a rezolva situația dată;
- existența unui ansamblu de resurse (cunoştințe, capacități, priceperi, deprinderi, abilități, aptitudini, atitudini) pe care subiectul trebuie să le mobilizeze pentru a rezolva situația.

Competența nu trebuie redusă la „tehnica" efectuării unei activități sau la informațiile necesare practicării unei activități, ci cuprinde şi atitudinea față de acea activitate, ca expresie a unei a unei trăsături personale sau a unei valori interiorizate.

BIBLIOGRAFIE

Cardinet J., *Capacité, compétences et indicateurs: quel statut scientifique?*, în *Évaluation scolaire et practique*, Bruxelles, De Boeck, 1988.

Gherghinescu Ruxandra, *Conceptul de competență didactică*, în Stroe Marcus, *Competența didactică. Perspectiva psihologică*, Editura All Educațional, Bucureşti, 1999.

Marcus Solomon (coord.), *Competența didactică. Perspectiva psihologică*, Editura All Educațional, Bucureşti, 1999.

Mitrofan Nicolae, *Aptitudinea pedagogică*, Editura Academiei, Bucureşti, 1986.

Păun Emil, *Profesionalizarea carierei didactice*, în Lucia Gliga (coord.), *Standarde profesionale pentru profesia didactică*, Editura Polsib, Bucureşti, 2002.

DILEMA OPERAȚIILOR DE STABILITATE ŞI RECONSTRUCȚIE

STABILITY AND RECONSTRUCTION OPERATION DILEMMA

Col.drd. Pascu FURNICĂ*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Acest articol încearcă să identifice dilema contemporană pe care o au de rezolvat instituțiile de securitate internaționale implicate în rezolvarea unei probleme din ce în ce mai presante în lumea modernă, şi anume: pace sustenabilă sau securitate sustenabilă.

Concluzia articolului este că instituțiile de securitate responsabile cu menținerea/impunerea păcii trebuie să își propună ca rezultat final al intervenției securitatea sustenabilă, şi nu pacea sustenabilă, aceasta aducând nu numai eficiență în îndeplinirea idealurilor pentru care au fost înființate.

This study identifies the contemporary dilemma regarding stability and reconstruction operations, namely internal conflicts. The identified dilemma is related to the end-state which is taken into consideration during the planning process: either sustainable peace or sustainable security.

In order to be able to find a solution to this dilemma, the study proposes a typology, updated to the current situation. It proposes the two new types of operation, the operations in support of new states creation and the recognized, but not mandated operations.

Finally, the study concludes that using the sustainable security as a end-state, it increases the effectiveness of the international institutions responsible to maintaining the world peace.

Cuvinte cheie: ONU, operații de pace, stabilitate, securitate, reconstrucție, pace sustenabilă, securitate sustenabilă.

Keywords: *UNO, peace operations, stability, security, reconstruction, sustenable peace, sustenable security.*

Care este dilema şi cum este identificată

Aşa cum izbucnirea războiului civil este cauzată de destrămarea autorității statului, pacea după astfel de conflicte este rezultatul unor operațiuni desfăşurate de comunitatea internațională pentru a o instaura. Dar, ca şi conflictele, soluțiile pentru rezolvarea lor trebuie individualizate în

* e-mail: *pfurnica@unap.ro*

conformitate cu condițiile specifice care au dus la izbucnirea acestora. Leaster Pearson, laureat al Premiului Nobel pentru pace, spunea cu ocazia decernării premiului Nobel pentru Pace, în 1957:

„Ideea unei forțe internaționale de pace pare irealizabilă, până la absurdă, astăzi. Am făcut totuşi un pas în crearea uneia printr-o decizie internațională în criza legată de Canalul Suez. Naşterea acestei forțe a fost neaşteptată şi prin cezariană, iar părinții neexperimentați. Oricum, a fost creată şi a fost dislocată în operație. Acesta a fost începutul. Dacă pe această fundație nu construim ceva permanent, vom ignora realitatea încă o dată. Oare acum vom învăța ce trebuie?"[1]

De fapt, anii de după 1960 au arătat că, totuşi, în ciuda scepticismului lui Pearson, comunitatea internațională a învățat cel puțin că este responsabilă cu menținerea unui climat de pace.

Organizația Națiunilor Unite a început să se implice din ce în ce mai mult în astfel de conflicte, astfel îndeplinindu-şi una dintre misiunile ce şi le-a asumat prin Carta Națiunilor Unite.

La începuturi, intervențiile au fost în conflictele dintre state, ca actori principali în relațiile internaționale. Aceasta deoarece, în ciuda faptului că acest lucru nu a fost recunoscut, intervențiile au servit interesele celor două superputeri, Statele Unite şi Uniunea Sovietică, de a nu se confrunta direct în zonele fierbinți ale lumii. În acele timpuri, intervențiile comunității internaționale au oprit războiul, dar nu au adus pacea. Majoritatea conflictelor în care a intervenit ONU, la retragerea forțelor internaționale, războiul a reînceput. Sau, în alte cazuri, forțele internaționale au rămas pe poziții pentru zeci de ani.

După destrămarea echilibrului bipolarității dintre 1945 şi 1990, s-a încheiat războiul rece şi au izbucnit zeci de războaie fierbinți. Conflictele interstatale au scăzut numeric şi ca intensitate, dar zeci de conflicte intra-statale, create de imperiile coloniale şi desenarea granițelor la destrămarea lor, care s-au „dospit" sub presiunea Războiului Rece, au ieşit la suprafață şi au obligat comunitatea internațională să intervină, violând astfel suveranitatea statului-națiune cu scopul protejării vieții umane împotriva represiunilor exerciate de guverne sau a conflicteor civile.

În *Cosmopolitan Peacekeeping and the Globalization of Security*, Tom Woodhouse şi Oliver Ramsbotham scriau că „rolul şi scopul operațiilor de menținere a păcii a fost identificat atât în concepția wesphaliană, cât şi cel post-westphaliană de intervenție, primul fiind caracteristic intervențiilor limitate şi tradiționale din perioada Războiului Rece, cel de al doilea făcând legătura între menținerea păcii şi valorile democratice."[2]

---

[1] Lester Pearson, discursul de acceptare a Premiului Nobel pentru Pace, Oslo, 1957.

[2] Tom Woodhouse, Oliver Ramsbotham în *Cosmopolitan Peacekeeping and the Globalization of Security*, International Peacekeeping, Vol.12, No.2, Summer 2005, p. 139.

În legătură cu intervenţia internaţională post-westphaliană şi încălcarea *suveranităţii naţionale* (mai corect spus *suveranităţii statale*, deoarece în multe cazuri statele respective sunt non-naţionale), este de interes determinarea cauzelor conflictului pentru a putea identifica modalităţile de rezolvare a acestuia.

De regulă, cu ocazia asumării sau aprobării intervenţiilor post-westphaliene de către instituţiile globale de securitate, acestea şi-a propus ca scop final instaurarea unei *păcii sustenabile*. De fapt, realizările au fost cel puţin greu de identificat, de multe ori rezultatul final fiind nu pacea, ci îngheţarea conflictului, ceea ce nu aduce de fapt stabilitatea, ci creează premisele reizbucnirii conflictului în situaţia părăsirii zonei de către forţele *de menţinere a păcii* sau, aşa cum a fost în multe cazuri, menţinerea forţelor internaţionale pe poziţii perioade îndelungate de timp, făcând astfel ca resursele comunităţii internaţionale să fie consumate ineficient. Luând în considerare acest fapt, se poate concluziona că instituţiile internaţionale fie continuă aceeaşi abordare, şi anume îşi propune instaurarea *păcii sustenabile*, ceea ce ar duce la consumarea ineficientă a resurselor, şi aşa destul de limitate din cauza multitudinii de situaţii de acest gen, fie îşi propun un scop limitat, şi anume instaurarea *securităţii sustenabile*, lăsând dezvoltarea spre pace în seama altor instituţii, naţionale, regionale sau internaţionale, care au resurse şi dorinţa să participe la instaurarea păcii.

De aceea, acest articol analizează dilema contemporană a operaţiilor de stabilitate şi reconstrucţie, şi anume aceea de a îşi propune fie *pacea sustenabilă,* fie *securitatea sustenabilă*.

Identificarea dilemei prin analiza temporală a evoluţiei intervenţiilor internaţionale pentru rezolvarea conflictelor

Folosirea forţei în relaţiile internaţionale este reglementată de Carta Naţiunilor Unite, document semnat de puterile câştigătoare din Al Doilea Război Mondial la San Francisco, la 26 iunie 1945. Deşi scopul principal al acestei instituţii, enunţat în preambulul acestui document, este acela de a „izbăvi generaţiile viitoare ale flagelului războiului care, de două ori în cursul unei vieţi de om, a provocat omenirii suferinţe de nespus”[3], fondatorii acestei instituţii au introdus în Cartă şi modalităţi în care eventualele conflicte să fie rezolvate. Astfel, Capitolul VI prevede modalităţi de rezolvare paşnică a conflictelor, iar Capitolul VII stabileşte modalităţi de acţiune ale comunităţii internaţionale când părţile la un conflict nu îl pot rezolva paşnic.

[3] *Carta Naţiunilor Unite,* disponibilă în limba română la http://onuinfo.ro/documente_fundamentale/carta_naţiunilor_unite

Din păcate, acest înalt deziderat nu a fost îndeplinit, iar comunitatea internațională, prin instituția care şi-a asumat acest rol, a fost forțată să intervină cu forțe armate de nenumărate ori pentru a aplana multitudinea de conflicte apărute după 1948.

Din analiza acestor intervenții se poate deduce că aceste operații au fost foarte diferite una de alta, nu numai datorită diferențelor dintre situații, ci şi datorită faptului că în ONU s-a desfăşurat un proces instituționalizat de învățare şi de aplicare a lecțiilor învățate. De aceea, operațiile au diferit în special datorită evoluției mediului de securitate global. Astfel, aceste operații pot fi împărțite după tipul intervenției şi al conflictului în următoarele categorii:

- *Tradiționale.* Caracteristica principală a acestei categorii este că au fost destinate să *monitorizeze* respectarea unor acorduri de încetare a focului semnate de beligeranți sub egida ONU. Această categorie a fost definită de Boutros-Boutros Ghali**,** fostul Secretar al ONU în studiul său „An Agenda for Peace", ca „dislocarea forțelor Națiunilor Unite pe teren, cu consimțământul părților, forțe compuse din elemente militare şi/sau de poliție, dar şi, în cele mai multe cazuri, civili".[4] Forțele militare destinate acestor operații au misiuni de *observare/monitorizare*, nu sunt înarmate, iar regulile de angajare sunt foarte restrictive. Din cauza acestor caracteristici, misiunile ONU din această categorie nu au dus la rezolvarea conflictului, ci numai la reducerea nivelului de violență manifestat de părți.
- *Non-UN.* În această categorie pot fi incluse acele misiuni care au fost executate în afara mandatului ONU, dar au avut misiuni identice cu forțele sub mandat ONU.
- *Extinse.* Perioada 1980-1990 poate fi denumită şi *Renaşterea operațiilor de menținere a păcii*. Numărul de misiuni de menținere a păcii a explodat în această perioadă. Cauza principală a fost crearea şi consolidarea de noi state pe bazele neconforme geografic şi etnic, ca urmare a destrămării imperiilor coloniale.
- *De impunere a păcii.* Anii '90 au adus o schimbare radicală a acestor tipuri de misiuni. De la acoperirea legală oferită de Capitolul VI al Cartei ONU, s-a trecut la desfăşurarea forțelor sub Capitolul VII, care înseamnă că nu mai era nevoie de consimțământul părților beligerante, lărgind astfel spectrul de situații în care folosirea forței era permisă.
- *De parteneriat.* Această categorie este de asemenea caracteristică anilor '90. Diferența principală față de categoria anterioară este că, în aceste cazuri, ONU a mandatat alte instituții de securitate să disloce forțe sub

[4] Boutros-Boutros Ghali, *An Agenda for Peace*, 1992.

mandatul său. Exemplul cel mai concludent este NATO, care a desfăşurat forțe sub mandat ONU în vecinătatea apropiată a teritoriului acoperit de tratatul de la Washington, document care reglementează responsabilitățile şi zona de operații a Alianței.

• *În sprijinul apariției de noi state.* Anii 1990-2000, dar în special după 2000, au adus o nouă nevoie de intervenții ale comunității internaționale. Conflictele intrastatale s-au acutizat şi, ca urmare, noi entități au început să apară şi să îşi revendice drepturi de autodeterminare. Acest fapt s-a întâmplat atât în arii geografice în care existau tratate de inviolabilitate a granițelor, cum ar fi Europa, dar mai ales în zone geografice cu state non-unitare din punct de vedere etnic, religios, cu granițe trasate pe alte principii. În Europa, precedentul creat de unificarea Germaniei şi despărțirea Cehoslovaciei a fost urmat de Iugoslavia. În afara Europei, secesiunile au avut la bază conflicte anterioare şi, în această perioadă, noi state au fost recunoscute, iar crearea lor a fost sprijinită de organizația mondială sau de instituții regionale. Această categorie cuprinde operațiile ulterioare în Bosnia şi Kosovo, dar şi cele în Timorul de West în Asia sau Eritreea în Africa.

• *Recunoscute, dar fără mandat ONU***.** În această categorie sunt incluse trupele de menținere a păcii desfăşurate de Rusia în vecinătatea imediată a teritoriului său, în sfera sa de influență.

După cum se poate vedea din analiza anterioară, intervenția internațională pentru rezolvarea unor conflicte inter sau intra statale a evoluat de la abordarea *ad literam* a Cartei ONU, prin intervenția în conflictele inter-statale, cu obsevatori/monitori cu responsabilități restrânse, la supervizarea acordurilor de încetare a focului şi la intervenții intrastatale pentru autorizarea/ recunoaşterea de secesiuni şi crearea de noi state suverane pe harta lumii.

De asemenea, este evident că, dacă în operațiile tradiționale comunitatea internațională a intervenit în conflictele interstatale, în anii de după încheierea Războiului Rece, majoritatea intervențiilor au fost în conflicte intrastatale.

Identificarea dilemei prin analiza intervențiilor comunității internaționale în conflictele intrastatale

Rezolvarea conflictelor intra-statale au devenit, după 1990, principala preocupare a comunității internaționale. Dacă pe timpul Războiului Rece, astfel de conflicte erau considerate îndepărtate de emisfera nordică, conflictele din vecinătatea apropiată a Occidentului, adică în fosta Iugoslavie, au început să ocupe primele pagini ale media internaționale, sensibilizând opinia publică şi obligând instituțiile internaționale să reacționeze.

Pentru a putea analiza un astfel de conflict, el trebuie definit. O definiție empirică poate fi dată prin enumerarea criteriilor care stau la baza

unui astfel tip de conflict. Astfel, se poate afirma că un conflict intern este acela care are la bază dispute lingvistice, de rasă, religie, sectă, etnicitate sau chiar clan, eventual o combinație a acestor criterii, şi se desfăşoară în interiorul unui stat, de regulă fragmentat din punct de vedere al societal.

Pentru a înțelege un astfel de conflict trebuie să îi analizăm anatomia. Caracteristicile unui conflict intern sunt:

- este un conflict pentru resurse întreținut de factori politici;
- nivelul de violență este foarte ridicat;
- minoritățile implicate în conflict sunt în pericol de dispariție;
- grad mare de risc pentru grupurile sociale vulnerabile;
- beligeranții nu respectă drepturile omului sau legile conflictelor armate;
- nivelul de securitate scăzut face organizațiile internaționale sau nonguvernamentale să fie reținute;
- posibilitatea de extindere în țările vecine este foarte mare.

Întrebarea care se poate pune este legată de cauzele apariției unui astfel de conflict. În ciuda faptului că majoritatea analiştilor consideră cauza principală a conflictelor interne ca fiind disoluția instituțiilor statului respectiv, cazurile apărute după încheierea Războiului Rece demonstrează contrariul: incapacitatea statului de a îşi menține monopolul asupra folosirii forței[5] pe teritoriul național, ceea ce conduce, de fapt, la conflictul intern. Exemplul Iugoslaviei este edificator. În ciuda celor care se afirmă despre acest conflict, se poate considera că momentul critic în care acest conflict s-a aprins a fost cel în care statul centralizat şi-a pierdut legitimitatea în folosirea forței.

Următorul element în analiza unui conflict intern este nivelul la care statul a pierdut controlul asupra teritoriului național, pierzându-şi autoritatea de a lua decizii pentru populația sa şi de a interacționa din punct de vedere oficial cu alte state, ieşind astfel din categoria de stat funcțional membru al comunității. Pe teritoriul național există presiuni care pot duce la schimbarea structurii demografice:

- există masive mişcări de populație;
- pe teritoriul național au apărut grupuri/grupări violente care caută să răzbune diverse „fapte violente" comise de alte grupuri sau de stat;
- cronicizarea suferințelor umane, ce nu pot fi alinate de instituțiile statale;
- dezvoltare economică neuniformă între grupuri sociale/zone geografice;

[5] Max Weber consideră statul ca fiind o comunitate umană care îşi exercită cu succes monopolul folosirii legitime a forței într-o arie teritorială definită (Max Webber în *Conceptul Classic de Stat*, p. 111).

- declin economic sever şi abrupt;
- criminalizarea sau pierderea legitimității statului;
- deteriorare progresivă a serviciilor sociale oferite de stat;
- suspendarea aplicării legilor sau aplicarea lor arbitrară;
- agențiile de securitate a statului nu mai sunt controlate democratic;
- elitele devin ireconciliabile;
- actori politici externi intervin în îndeplinirea funcțiilor statului.

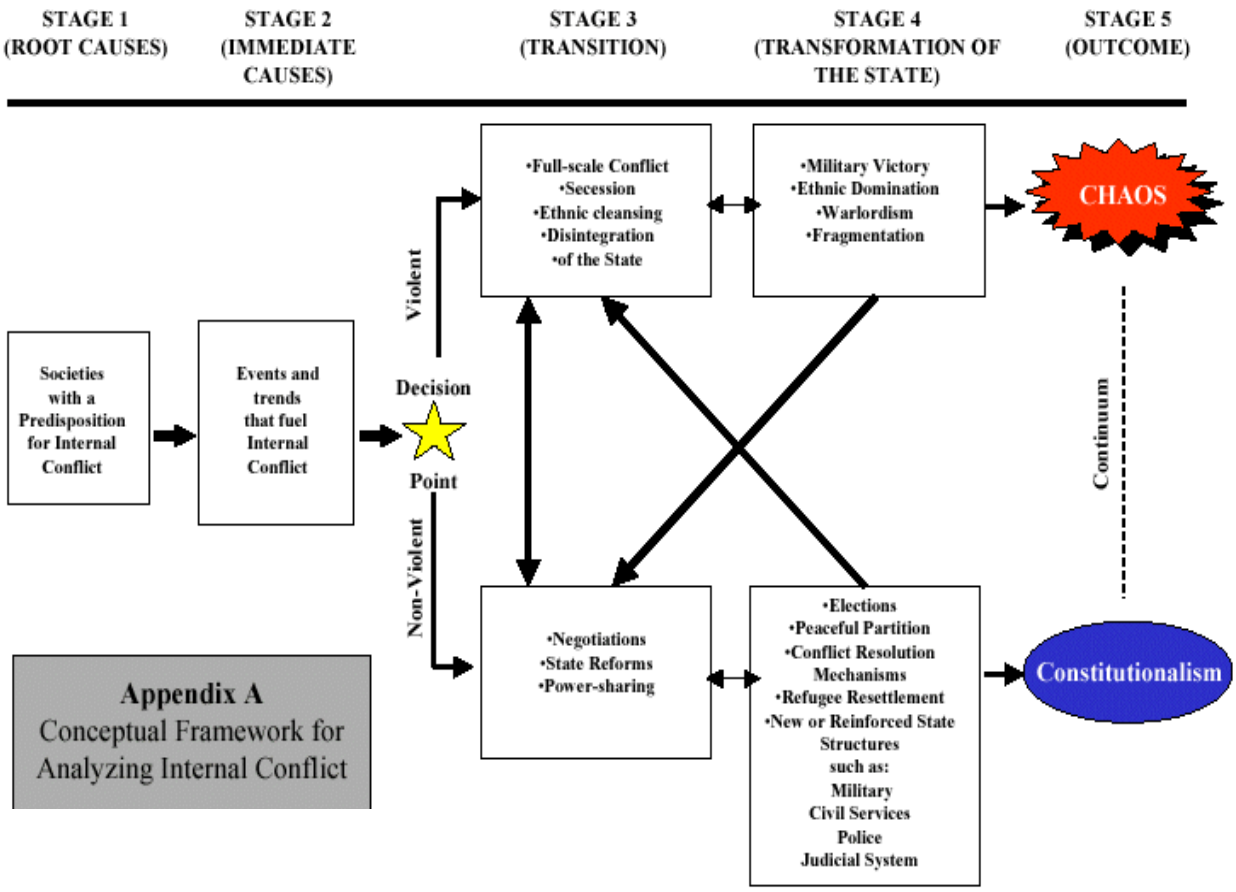

Fig. 1 *Model de analiză a conflictelor interne*

Dezmembrarea unui stat este însă rezultatul unui proces relativ îndelungat. La apariția unora dintre indicatorii enumerați mai sus, atât instituțiile statului, cât şi instituțiile de securitate internaționale sau regionale pot interveni pentru a împiedica disoluția totală a statului respectiv sau, în cazuri în care „reconcilierea" este imposibilă, pot rezolva conflictul pe căi care nu duc la violențe extreme.

Pentru a identifica starea în care se află conflictul intern sau momentul în care intervenţia internaţională este eficientă, Pauline Baker şi Angelie Weller[6] au propus un model de analiză a unor astfel de conflicte.

Pe acest model, se poate implementa un sistem de analiză a intervenţiei internaţionale, pentru a identifica nu numai stadiul conflictului, dar şi modul de intervenţie a comunităţii internaţionale. Ca modele de intervenţii, am folosit tipurile de operaţii enumerate în doctrinele „de sprijin al păcii" naţionale sau adoptate de diverse instituţii de securitate internaţionale.

Predicţie şi avertizare timpurie. Astfel, identificarea unei naţiuni predispusă la apariţia unui conflict intern se face prin analiza continuă şi previzionarea unei astfel de condiţii. Un exemplu concludent este operaţia Essential Harvest, desfăşurată de NATO, care a oprit extinderea conflictului din Kosovo în Republica Macedonia. Comunitatea internaţională a prevăzut situaţia şi a acţionat în momentul potrivit, făcând ca situaţia să nu degenereze într-un conflict intern.

Diplomaţia preventivă este exercitată de comunitatea internaţională şi poate cuprinde de la organizarea de conferinţe regionale sau internaţionale, întâlniri bilaterale sau multilaterale la măsuri agresive, cum ar fi neacordarea de vize de călătorie liderilor implicaţi, retragerea ambasadorilor, sancţiuni economice etc.

*Impunerea păcii***,** fiind de fapt o măsură punitivă, se aplică de regulă dacă respectivul conflict a început, iar părţile beligerante au trecut la încălcarea Cartei ONU sau a rezoluţiilor anterioare şi dacă statul respectiv nu mai este în măsură să exercite responsabilităţile pe teritoriul naţional. Intervenţiile din Bosnia-Hertzegovina (IFOR), Kosovo, Somalia, sunt exemple clasice de operaţii de impunere a păcii.

Menţinerea păcii este operaţiunea tradiţională folosită de comunitatea internaţională şi este extins folosită chiar şi în acest moment în punctele fierbinţi de pe glob.

Construcţia şi realizarea păcii sunt implementate de regulă fie după încheierea violenţelor, dacă s-a ajuns la acest stadiu al conflictului, sau, dacă problemele nu au degenerat în conflict, după încheierea acordurilor prin care s-au rezolvat diferendele. De multe ori, sunt continuări ale unor operaţii de impunere/menţinere a păcii, după ce aceste operaţii au avut succes.

Reconstrucţia postconflict este tipul de operaţie cel mai complicat şi care durează cel mai mult, deoarece îşi propune să rezolve toate problemele generate de conflict, de la crearea mecanismelor de reglementare a păcii, la crearea instituţiilor statale, trecând prin întoarcerea şi restabilirea refugiaţilor, crearea unui mediu economic care să asigure locuri de muncă, venit

[6] Pauline Baker şi Angeli Weller, *An Analytical Model of Internal Conflict and State Collapse*, Washington D.C., The Fund for Peace, 1998.

corespunzător pentru populație etc. Acest tip de operație trebuie să fie multiinstituțional, deoarece scopurile sunt multilaterale. O operație de succes de acest gen folosită de către ONU ca un exemplu este cea condusă în Cambodgia între 1991 şi 1993. De asemenea, multe dintre caracteristicile operației desfăşurate în Bosnia-Hertzegovina de către UE, împreună cu NATO, pot indica faptul că aceasta trece de la faza de stabilizare la cea de reconstrucție.

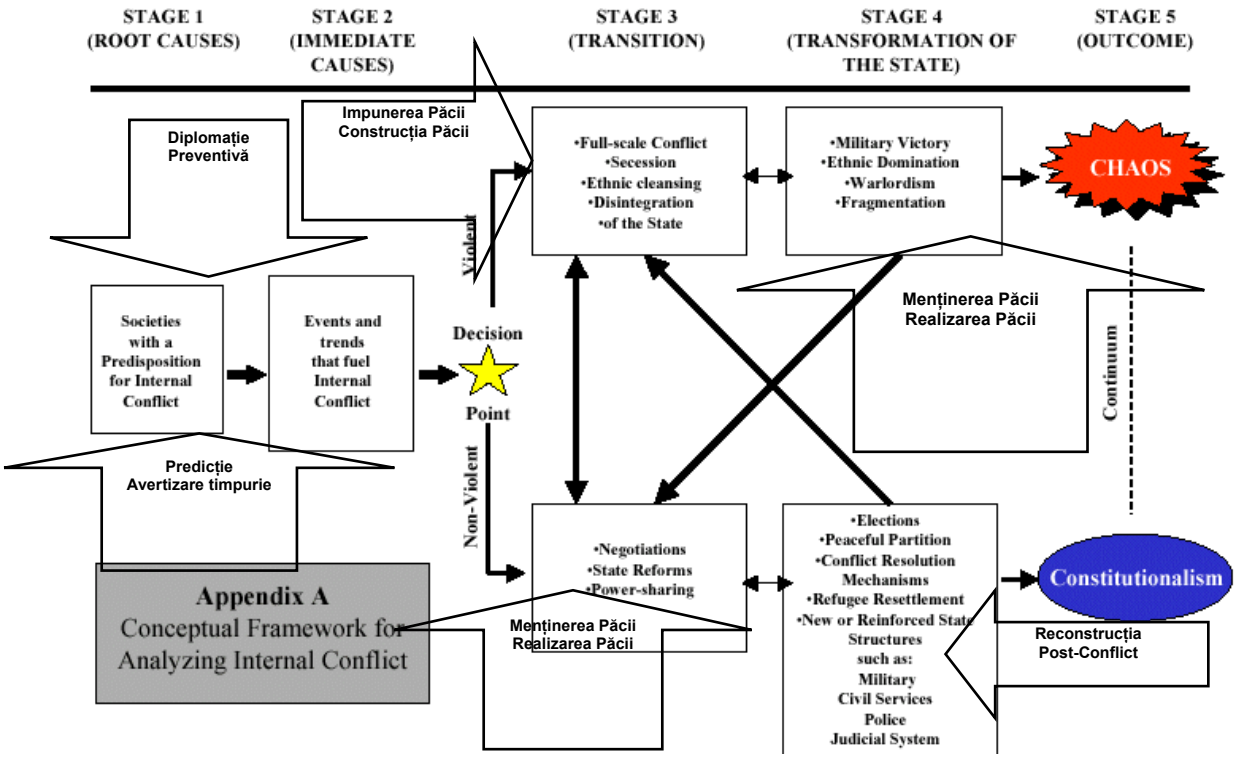

Fig 2 *Aplicarea tipurilor de operații pe modelul de analiză a conflictelor interne*

Se poate concluziona că statele în curs de dezmembrare (collapsing states) pot fi recunoscute după o serie de indicatori măsurabili, iar acțiunea comunității internaționale poate fi structurată în aşa fel să răspundă tipului de conflict, stadiului conflictului şi nivelului de destructurare a instituțiilor statale, astfel ca intervenția respectivă să prezinte un grad de eficiență corespunzător.

Dilema identificată şi cum poate fi soluționată – o propunere

După analiza tipului conflictului şi a posibilităților de intervenție ale instituțiilor internaționale care au ca obiectiv menținerea unui regim de pace în lume, este necesar să analizăm ce îşi propune o astfel de intervenție.

Operațiile de stabilitate, indiferent cum s-au numit ele în ultimii 30 de ani (menținerea păcii, sprijin al păcii, securitate, stabilitate şi reconstrucție), şi-au

propus de regulă implementarea păcii, dar rezultatele au fost în general neconcludente. Pentru a analiza aceste rezultate şi a identifica motivele pentru care au fost neconcludente, trebuie să stabilim o serie de criterii prin care succesul să fie măsurabil.

Lucrarea propune un set de criterii care să poată fi aplicat în analiza rezultatelor obținute în procesul de rezolvare a conflictelor interne, criterii care pot fi folosite pe timpul planificării intervenției instituțiilor internaționale. Setul acoperă domeniile care duc la rezolvarea unui conflict intern, astfel ca posibilitatea ca acesta să reizbucnească să fie cât mai mică. De asemenea, aceste criterii indică dificultatea întâmpinată de comunitatea internațională în îndeplinirea acestui deziderat.

● *Rezolvarea din punct de vedere politic a conflictului* este realizată prin semnarea/agrearea unui plan de pace care să răspundă scopurilor politice majore ale beligeranților şi comunității internaționale.

● *Demilitarizarea* prin încetarea conflictului şi separarea forțelor beligerante, plecarea forțelor militare străine ce nu au mandat internațional (care sprijină una dintre părți), controlul armamentului greu, reducerea numărului armelor uşoare la dispoziția populației, începerea procesului de reformare a forțelor militare, demobilizarea şi integrarea foştilor beligeranți, crearea unei noi armate naționale, reformate şi sub control politic, în conformitate cu constituția/legea.

● *Asigurarea nevoilor de bază*, cum ar fi apa, hrana, locuințe, sistem de asigurare a sănătății, întoarcerea refugiaților interni şi externi, libertatea de mişcare etc.

● *Asigurarea securității publice* prin crearea/reformarea agențiilor specializate (poliție, servicii secrete etc.), ridicarea nivelului de securitate individuală la un nivel corespunzător, restabilirea/reformarea justiției, inclusiv a sistemului penitenciar.

● *Asigurarea unei guvernări democratice* prin crearea unui sistem electoral democratic, unui sistem politic bazat pe multipartidism, reformarea birocrației de stat, reducerea corupției şi restabilirea autorităților locale.

● *Asigurarea unui sistem economic stabil* prin crearea de locuri de muncă/reducerea şomajului, crearea unui sistem financiar-bancar corespunzător, accesul statului la piața împrumuturilor/ajutoarelor internaționale (Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, instituțiile regionale etc.).

● Reformarea societății civile prin instituirea libertății presei, asigurarea drepturilor fundamentale ale omului, crearea unui sistem de organizații nonguvernamentale, restabilirea sistemului de educație la toate nivelurile.

După cum se poate observa, îndeplinirea tuturor acestor criterii este un deziderat pe termen lung, ceea ce comunitatea internațională nu îşi poate

permite, deoarece nevoia de intervenție a crescut exponențial după anii 1990, într-o lume uni/multipolară. Deci, instituțiile internaționale care au ca scop al existenței stabilirea şi menținerea păcii, propunându-şi să stabilească pacea într-o zonă, întâmpină probleme deosebite deoarece fie îşi disipă eforturile în multitudinea de conflicte pe care trebuie să le rezolve, fie îşi propun un scop limitat, ca apoi să transfere responsabilitățile spre alte instituții care îi pot continua eforturile (instituții economice, politice etc.).

Astfel, instituțiile internaționale gen ONU, NATO etc. ar trebui să îşi propună asigurarea unei *securități sustenabile* în locul *păcii sustenabile.*

Securitatea sustenabilă poate fi definită ca fiind acea situație în care o societate este capabilă să îşi rezolve problemele interne în mod pacifist, fără intervenție militară sau administrativă externă, evitând apariția violenței de masă şi a destrămării instituțiilor statale.

Securitatea sustenabilă poate fi se realizată prin reducerea criteriilor de succes la *asigurarea cadrului politic, asigurarea nevoilor de bază* pentru populație, *asigurarea unei guvernări eficiente*, prin reconstruirea a patru instituții de bază ale statului, şi anume sistemul militar, poliția, justiția şi un nivel minim de birocrație guvernamentală.

După cum se poate vedea, de la cele şapte criterii de succes pentru asigurarea *păcii sustenabile*, pentru asigurarea *securității sustenabile* se propun trei criterii care asigură un cadru în care, ulterior, alte instituții, împreună cu societatea respectivă, pot continua eforturile pentru ajungerea la un sistem statal şi de societate care să răspundă cerințelor unei societăți democratice.

Această schimbare de strategie are o serie de avantaje, care cresc eficiența organizațiilor internaționale, respectiv capacitatea lor de a răspunde altor eventuale crize care pot apărea, astfel ca intervenția să aibă loc, dacă e posibil, înainte de punctul critic de alegere a căii violente sau nonviolente.

Cel mai important aspect care este îmbunătățit de o astfel de abordare este cel al planificării operației de către organizația responsabilă. Astfel, misiunea poate fi mai precis definită prin elaborarea unor criterii de succes măsurabile, toate componentele contingentului internațional (militar, umanitar, respectiv politic) pot fi evaluate şi corectate în timp util, respectiv se poate întocmi un plan de tranziție către alte instituții specializate sau către autoritățile statului, plan care pleacă de la o situație cunoscută şi măsurabilă.

Această situație poate fi evaluată folosindu-se următorii indicatori de recuperare ai societății:

- nivelul de restabilire/revenire a refugiaților (nivelul de rezolvare a problemei umanitare);
- reconcilierea/reducerea ostilităților de grup;
- inițierea dezvoltării economice echitabile/reducerea treptată a diferențelor economice între grupurile foste beligerante;

- restabilirea statului ca reprezentant legitim al tuturor părţilor;
- restabilirea serviciilor publice de bază;
- respectarea legii şi reducerea abuzurilor asupra drepturilor omului;
- instituirea forţelor armate naționale subordonate instituțiilor statale;
- apariția elitelor naționale legitime şi democratice;
- eliminarea/reducerea intervențiilor externe.

După cum se poate vedea, modificarea concepției de intervenție internațională în conflictele intrastatale poate duce la o creştere a eficienței operațiilor planificate şi desfăşurate de instituțiile internaționale, unul dintre reproşurile făcute de exemplu ONU, anume lipsa de eficiență în consumarea resurselor la dispoziție, resurse care oricum sunt destul de limitate. De asemenea, o astfel de abordare poate duce la creşterea gradului de cooperare între instituțiile la nivel global (ONU, în special) cu cele regionale (NATO, UE, ASEAN, ECOMOG etc.), cu cele specializate (Banca Mondială, FMI, de exemplu) sau cu cele naționale create cu acest scop (USAID, UK Foreign and Comenwelth Found etc.).

BIBLIOGRAFIE

Borchert Heiko, *Managing Peace-building More Professionally; Improving Institutional Cooperation*, în *Anuarul OSCE*, Baden-Baden, Nomos, 2000.

Coughlan Reed, *Peacekeeping in Bosnia: Dilemmas and Contradictions in International Intervention Efforts*, în *Globalization of Civil-Military Relation*. Maior, George Cristian and Watts, Larry editori, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2002.

Crocker Chester A., Hampson, Fen Osler şi Aall, Pamela editori. *Leashing the Dogs of War*: United States Institute for Peace, 2007.

Cousens Elizabeth M., *From Missed Opportunities to Overcompensation: Implementing the Dayton Agreement on Bosnia*, în *Ending Civil Wars*, Stephen John Stedman, Donald Rothchild şi Elizabeth M. Cousens editori Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2002.

Diehl Paul F., *International Peacekeeping*. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1994.

Durch Willian J., *Keeping the Peace: Politics and Lessons of the 1990s*, in *UN Peacekeeping, American Politics, and the Uncivil wars of the 1990s*, Willian J. Durch editor, New York, St. Martins Press, 1996.

RELAȚIILE UNIUNII EUROPENE CU STATE DIN ASIA – PARTENERIATUL STRATEGIC U.E. - CHINA

THE RELATIONSHIPS BETWEEN EUROPEAN UNION AND STATES FROM ASIA – E.U. - CHINA STRATEGICAL PARTNERSHIP

Lt.col.drd. Corneliu DINCO*
Batalionul 136 Geniu

Asia este un continent în plină dezvoltare, caracterizat prin dinamism economic, rivalități interstatale şi competiție între marile puteri (China, S.U.A., Japonia, Federația Rusă şi India). Din punct de vedere cultural, aceasta reprezintă o arie de contact între civilizația hindusă şi lumile musulmană, chineză şi europeană.

Specialiştii apreciază că India şi China vor fi superputeri ale mileniului trei[1], dezvoltându-se impetuos, pe coordonate foarte moderne, dar într-un sistem de valori care există aici de mii de ani. Pe lângă aceasta, tot aici, în Asia, există cele mai mari dispute teritoriale, cele mai mari conflicte şi o dorință puternică de acumulări de armamente şi tehnologii.

Asia is a continent in full development, characterized by economical dynamism, interstate rivalries and competition between the great powers (China, USA, Japan, Russian Federation and India). From a cultural point of view, this represents the area of contact between Hindoo civilisation and Muslim, Chinese and European worlds.

The specialists estimate that India and China will be the superpowers of the third millennium developing impetuously, on very modern coordinates, but in a system of values that have been here for thousands of years. Furthermore, here, in Asia, there are the biggest territorial struggles, the biggest conflicts and a strong desire of weapon and technology achievements.

Cuvinte cheie: rivalități interstatale, Parteneriatul Strategic U.E.– China.
Keywords: *interstate rivalries, Strategical Partnership E.U. – China*

* e-mail: *dincocorneliu@yahoo.com*

[1] Gl.dr. Mircea Mureşan, gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 67.

China a dat naştere celei mai vechi civilizaţii din lume şi are o istorie ce datează din urmă cu 3.500 de ani. Numele chinezesc „Zhong Guo", care desemnează denumirea ţării, se traduce astfel: „Zhong" – mijloc, „Guo" – ţară, numindu-se astfel „Ţara de mijloc", o referinţă la credinţa chinezească în care se spunea că aici era centrul geografic al Pământului şi singura civilizaţie adevărată[2].

Seria summit-urilor Uniunea Europeană – China a început în anul 1998, şi reprezintă o platformă de discuţii pentru subiecte comune, cum ar fi soluţionarea litigiilor comerciale dintre părţi şi cooperarea în asigurarea securităţii regionale.

La cel de-al optulea summit China – U.E., din anul 2005, s-a constatat că relaţiile dintre cele două părţi evoluează rapid spre un parteneriat strategic global[3]. Aceste relaţii, în opinia chineză şi europeană, au un rol foarte important în materializarea intereselor pe termen lung ale celor două părţi, în dezvoltarea cooperării dintre Asia şi Europa, precum şi în consolidarea păcii, stabilităţii şi progresului în întreaga lume. Parteneriatului strategic U.E. – China i se acordă, deci, o valoare globală, ceea ce este foarte important pentru viitoarea arhitectură de securitate eurasiatică.

Relaţiile bilaterale dintre Uniunea Europeană şi Republica Populară Chineză sunt reglementate de o serie de acorduri şi tratate care constituie cadrul juridic de desfăşurare al acestora. Aceste acorduri sunt următoarele[4]:

- *Tratatul de cooperare economică şi comercială dintre Comunitatea Economică Europeană şi Republica Populară Chineză*, aprobat prin Reglementarea numărul 2616/85 din 16 septembrie 1985 a Consiliului Europei.
- *Acordul de cooperare ştiinţifică şi tehnologică dintre Uniunea Europeană şi Republica Populară Chineză*, aprobat prin Decizia din 2 decembrie 1999 a Consiliului Europei.
- *Memorandumul de înţelegere bilaterală dintre Uniunea Europeană şi Administraţia Naţională a Turismului a Republicii Populare Chineze privind acordarea vizelor şi regimul de călătorie a grupurilor turistice chineze în spaţiul european*, aprobat prin Decizie a Consiliului Europei la 8 martie 2004.
- *Acordul de cooperare în domeniul realizării sistemului de navigaţie prin satelit – GALILEO*, între Uniunea Europeană şi statele membre pe de o parte, şi Republica Populară Chineză, pe de altă parte (2004).

[2] http://www.dce.gov.ro, accesat în 10.12.2009.
[3] Gl.dr. Mircea Mureşan, gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 69.
[4] http://www.dce.gov.ro, accesat în 10.12.2009.

- *Acordul dintre Uniunea Europeană şi Republica Populară Chineză de cooperare şi asistenţă mutuală în domeniul problemelor vamale*, adoptat prin Decizie a Consiliului Europei la 16 noiembrie 2004.

Întrucât „Tratatul de Cooperare Economică şi Comercială" din anul 1985 nu mai corespunde situației actuale, cele două părți au convenit să negocieze un nou Acord, mai amplu, care să cuprindă atât aspectele cooperării economice, cât şi pe cele politice, respectiv Acordul Cadru U.E. – China Pentru Parteneriat şi Cooperare şi s-a stabilit ca negocierea acestuia să înceapă în anul 2007. Rundele de consultări şi convorbiri desfăşurate în cursul anului 2007 şi 2008 au culminat cu summit-ul U.E. – China, care a avut loc la 24 şi 25 octombrie 2008, la Beijing, dar fără să fie înregistrat vreun progres în acest sens. Atât China pentru U.E., cât şi U.E. pentru China reprezintă parteneri strategici, cadrul general de derulare al evenimentelor de natură politico-economică dintre cele două entități fiind caracterizat de o componentă suplimentară de diplomație. În pofida multiplelor disfuncții de natură comercială, relația dintre U.E. şi China are continuitate şi consistență.

Din anul 2006, China a devenit a treia putere economică mondială, cu un Produs Intern Brut (P.I.B.) superior celui al regatului Unit al Marii Britanii[5].

La 1 octombrie 2009 s-au împlinit 60 de ani de la proclamarea Republicii Populare Chineze. România (Lomania, cum îi spun chinezii) s-a numărat printre primele state care au recunoscut-o, după 4 zile de la proclamare, stabilind cu aceasta relații diplomatice. Dezvoltarea Chinei a urmat un drum jalonat ca „revoluție culturală" de președintele Mao Zedong (până la moartea acestuia în 1978), apoi de principalii săi continuatori Deng Xiaoping, inițiatorul transformării Chinei într-o economie şi o țară prosperă şi Jiang Zemin, președintele Chinei în ultimul deceniu al secolului trecut.

În 2001, China a devenit membră a Organizației Mondiale a Comerțului şi a primit invitația de a organiza Jocurile Olimpice din 2008, pe care le-a găzduit exemplar. În decembrie 2009 s-au împlinit 31 de ani de la decizia lui Deng Xiaoping de a iniția şi de a aplica reforme economice, cu ajutorul sistemului politic comunist. După trei decenii de aplicare a acestora, China este în prezent, unul dintre principalii actori economici ai lumii. Comuniştii chinezi prezintă lumii în mod constant, cifre şi fapte menite să proiecteze imaginea unei economii de succes. Reformele economice inițiate de Partidul Comunist Chinez, în urmă cu peste 30 de ani, au impus China drept una dintre marile puteri economice ale momentului. Presa din întreaga lume vorbeşte de peste un deceniu despre „miracolul economic chinez".

[5] Prof.univ.dr. Emilian M. Dobrescu, *China la orizontul anului 2009*, articol, din http://www.chinanews.ro, accesat în 09.12.2009.

Totodată, după „modelul suedez", țările în curs de dezvoltare au posibilitatea să încerce în continuare în experiențele lor şi „modelul chinezesc", cel al unei țări centraliste şi autoritare din punct de vedere politic, însă semiliberale din punct de vedere economic.

Şocul provocat de criza financiară mondială are alte dimensiuni în spațiul Chinei, în primul rând, din cauza modelului neconvențional, hibrid, al sistemului socio-politic şi economic adoptat de către această țară, care a cunoscut în ultimii 12 ani creşteri economice de peste 10%. Devenită exportator al planetei, China se confruntă cu spectrul unei reduceri drastice ale acestei activități, care poate avea efecte grave în planul stabilității şi armoniei sociale. Existența în continuare a discrepanțelor majore dintre mediul rural şi cel urban industrializat, precum şi dintre anumite regiuni, reprezintă un factor destabilizator în contextul crizei financiare globale.

Criza financiară şi recesiunea economică mondială survin în momentul în care China se aştepta la începerea unei perioade relaxate de amortizare a investițiilor enorme efectuate în perioada premergătoare Jocurilor Olimpice 2008. La acestea se adaugă faptul că R.P. Chineză a suferit, în anul 2008, o serie de încercări extrem de dificile, care au culminat cu catastrofa naturală din Provincia Sichuan.

Unul dintre factorii agravanți este constituit de prezența, în faza premergătoare crizei mondiale, a unui procent semnificativ de capital speculativ în China, în special în domeniul imobiliar. În februarie 2009, premierul Wen Jiabao, spunea următoarele în discursul rostit în fața celor 3.000 de delegați care au participat la sesiunea anuală a Adunării Naționale Populare (A.N.P., Parlamentul chinez): „Ne confruntăm cu provocări şi dificultăți fără precedent. Criza financiară mondială continuă să se extindă şi să se agraveze"[6].

Față de o creştere de 13 la sută în 2007, economia chineză a crescut în 2008 cu numai 9 la sută, ambele cifre fiind oricum cele mai mari de pe planetă, raportată la creşterile economice ale economiilor naționale. Pentru 2009, obiectivul de creştere economică a fost fixat la 8 la sută. Anunțat în noiembrie 2008, planul de relansare a economiei chineze, în valoare de 4.000 miliarde de yuani (cca. 465 de miliarde euro), este programat să se întindă pe doi ani. O treime din valoarea planului de relansare este asigurată de guvernul central, iar restul de guvernele locale.

Cele mai semnificative proiecte se îndreaptă către revitalizarea zonelor rurale, infrastructură şi crearea de noi locuri de muncă. Experții britanici de la Universitatea Nottingham cred că, la mijlocul anului 2010, China va avea al doilea P.I.B. mondial, după S.U.A. În 2008, P.I.B.-ul S.U.A. a fost de

[6] *Idem*.

17.700 miliarde de dolari, cel al Japoniei de 4.400 miliarde şi al Chinei de 3.200 de miliarde.[7]

Volumul total anual al schimburilor comerciale ale Chinei este de aproximativ 1.800 miliarde dolari S.U.A., din care 280 de miliarde cu Uniunea Europeană, 270 de miliarde cu S.U.A. şi 40 de miliarde cu Rusia.

În primul trimestru al anului 2008, China a înregistrat un surplus comercial de aproximativ 20 de miliarde dolari S.U.A., în scădere faţă de perioada corespunzătoare a anului 2007. Excedentul comercial al Chinei a ajuns, în 2008, la aproximativ 275 de miliarde de dolari, ceea ce impune creşterea investiţiilor în străinătate şi încurajarea consumului intern. Acest excedent şi rezerva valutară a Chinei au determinat o apreciere a monedei naţionale, dând posibilitatea importului masiv de tehnologii avansate.

Investiţiile Chinei, în instrumente financiare emise în S.U.A., totalizau la sfârşitul anului 2008, 1.700 miliarde dolari S.U.A., incluzând obligaţii şi titluri de Trezorerie, ceea ce reprezintă circa 40 la sută din P.I.B.-ul Chinei. Guvernul chinez deţine obligaţiuni ale Trezoreriei americane în valoare de aproape 900 de miliarde dolari S.U.A., 550 de miliarde dolari în obligaţiuni ale agenţiilor guvenamentale şi 150 de miliarde dolari în instrumente financiare emise de corporaţii, 50 de miliarde dolari în depozite pe termen scurt şi tot atâtea miliarde dolari în diferite investiţii de capital. În 2008, China a devenit al 48-lea membru al Băncii Interamericane de Dezvoltare (B.I.D.) şi al 22-lea stat membru al acesteia, care împrumută bani ţărilor din America Latină.

China a trecut, în anul 2009, pe primul loc în topul celor mai mari exportatori de bunuri din lume[8], devansând Germania, care a fost lider mondial în privinţa exporturilor începând din 2003[9]. Economia Chinei s-a dovedit mai rezistentă în faţa crizei globale decât cea a Statelor Unite ale Americii sau a ţărilor din Europa de Vest. China a exportat, în primele 10 luni ale anului 2009, bunuri în valoare de 957 de miliarde de dolari, comparativ cu 917 de miliarde de dolari raportate de oficialii germani. Potrivit analiştilor, preţurile scăzute ale produselor chinezeşti au primat în faţa calităţii celor germane, în condiţiile scăderii veniturilor, iar în majoritatea regiunilor lumii populaţia a fost forţată să facă economii.

În anul 2009, s-au desfăşurat două întâlniri între U.E. şi China: summitul din 20 mai, desfăşurat la Praga, şi summitul din 30 noiembrie, desfăşurat în Nangking.

---

[7] *Idem.*

[8] George Trifu, *China a depăşit Germania în topul celor mai mari exportatori de bunuri*, articol publicat în 07.01.2010, în Bank News, din http://www.banknews.ro/stire/35641, accesat în 10.01.2010.

[9] *CAPITAL Online, R.P. Chineză a devenit cel mai mare exportator din lume*, articol publicat în 24.08.2009, în Capital.ro, din http://www.capital.ro, accesat în 10.01.2010.

Într-un comentariu publicat pe RIA Novosti, cu prilejul summitului U.E. – China din 20 mai, analistul politic al acesteia, Dmitri Kosârev, nota că „... niciodată încă Beijingul nu a manifestat o indiferență atât de mare pentru U.E. ca acum, iar U.E. – un interes atât de mare pentru China”[10].

În general, U.E. „adoră” summit-urile. Cel cu China, din luna mai 2009, a fost „înghesuit” între cel cu țările Americii Latine, care s-a desfăşurat în Nicaragua, şi cel cu Rusia, din Habarovsk. Tema centrală a summit-ului de la Praga au constituit-o doleanțele exprimate de europeni, potrivit cărora ar fi bine ca statul chinez să cumpere cât mai multe mărfuri europene – adică să scoată zona euro din profunda criză. Pachetul anticriză chinez, în valoare de 585 de miliarde de dolari, s-a dovedit obiectul principal al discuțiilor.

Deocamdată, statisticile comerciale nu sunt unele îmbucurătoare. Europa transferă în conturile chineze circa 169 de miliarde de euro pe an[11], adică la atât se ridică deficitul comercial al U.E. în relațiile cu China. Aceasta înseamnă că europenii găsesc mărfurile chineze mai potrivite ca oricare altele. Suntem de părere că, din păcate, în relațiile comerciale U.E. – China există însă un dezechilibru: Uniunea importă de două ori mai multe produse decât exportă în China, iar barierele comerciale duc la costuri de aproximativ 21 de miliarde de euro pe an[12].

O altă problemă o reprezintă mărfurile contrafăcute în China (60% din produsele pirat retrase de autoritățile vamale U.E. provin din China), problemă abordată de deputatul european Gianluca Susta (Grupul Alianței Liberalilor şi Democraților pentru Europa, Italia) într-un raport privind relațiile dintre Uniunea Europeană şi China[13]. Raportul cere Comisiei Europene şi autorităților chineze să stabilească un plan de acțiune pentru combaterea urgentă a produselor pirat.

Conform economiştilor chinezi, fiecare familie din U.E. economiseşte câte 300 de euro pe an, cumpărând mărfuri chinezeşti. Suntem de părere că este puțin probabil ca lucrurile să se schimbe, deoarece U.E. este pentru China unul din cei mai importanți parteneri comerciali şi principala piață de desfacere.

Summit-ul U.E. – China de la Praga ar fi trebuit sa aibă loc încă în decembrie 2008, însă Beijingul a decis amânarea lui, ca răspuns la „dorința fierbinte” a lui Nicolas Sarkozy, care deținea pe atunci preşedinția U.E., de a se întâlni cu liderul în exil al tibetanilor, Dalai Lama.

---

[10] http://www.financiarul.ro/2009/05/22/ue-si-china-cine-de-cine-are-mai-multa-nevoie, accesat în 08.12.2009.
[11] *Idem.*
[12] http://www.europarl.europa.eu, accesat în 07.12.2009.
[13] http://www.europarl.europa.eu, accesat în 12.12.2009.

Conştientizarea propriei supremaţii morale, revendicarea dreptului de a învăţa pe alţii bazele democraţiei şi alte reguli de comportament constituie „piatra unghiulară" a conştiinţei europene. A vedea că alte modele politice, cel chinez, de exemplu, care le permit altor civilizaţii să nu se teamă de U.E. sau de S.U.A., reprezintă o grea lovitură. La această lovitură reacţionează destul de bine diplomaţii europeni, cum ar fi şi Benita Ferrero Waldner, care în ajunul summit-ului de la Praga a declarat că „ ... modelul chinez este un succes al globalizării"[14]. Suntem de părere că, totuşi, publicul larg îşi schimbă mult mai greu opiniile.

Summit-ul U.E. – China din noiembrie 2009, de la Nangking, desfăşurat cu o săptămână înaintea summit-ului climatic mondial, a avut ca principală temă protecţia climei[15]. Cele două delegaţii au analizat modalităţile de reducere a emisiilor de dioxid de carbon.

Creşterea economică şi industrială rapidă a Chinei nu a rezolvat toate dezechilibrele sociale şi regionale. În plus, aceasta a crescut nevoia de energie şi materie primă, care ridică probleme legate de protejarea mediului înconjurător. China emite din ce în ce mai multe gaze cu efect de seră, iar U.E. doreşte ca acest stat să participe la un acord internaţional privind combaterea schimbării climatice.

China şi Statele Unite sunt ţările care emit cele mai multe emisii poluante. Autorităţile de la Beijing au anunţat, în premieră, obiective concrete de reducere a poluării. Uniunea Europeană consideră că ceea ce s-a angajat să se facă în acest sens până acum nu este suficient şi va cere, la summit-ul de la Copenhaga, Americii, Chinei şi Japoniei să facă mai mult pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.

Suntem de părere că în ultima perioadă, relaţiile dintre U.E. şi China au fost destul de încordate din mai multe motive, dintre care cele mai delicate le considerăm a fi: nefinalizarea negocierilor pentru acordarea Chinei a statutului de „economie de piaţă", acordarea Premiului Saharov disidentului chinez Hu Jia, vizita liderului tibetan Dalai Lama în Europa, în decembrie 2009.

Potrivit ministrului Economiei din Marea Britanie, lordul Peter Mandelson, fost comisar pentru problemele legate de comerţ între anii 2004 şi 2008, negocierile pentru acordarea statutului de „economie de piaţă" Chinei au fost amânate de U.E., din cauza presiunii politice din partea ţărilor membre. „Când facem astfel de gesturi negative, în cel mai bun caz îi irită pe chinezi, iar, în cel mai rău, îi îndepărtează de noi, în loc să construim un parteneriat strategic serios între U.E. şi China", a afirmat Lordul Mandelson,

[14] http://www.financiarul.ro/2009/05/22/ue-si-china-cine-de-cine-are-mai-multa-nevoie, accesat în 08.12.2009.
[15] http://www.dw-world.de/dw/, accesat în 08.12.2009.

declarând că Guvernul britanic este „dezamăgit” de progresul lent înregistrat de Comisia Europeană în această privință[16].

China a cerut să fie tratată drept economie de piață în comerțul internațional, încă din 2003. Prin primirea acestui statut, țara asiatică ar fi mai puțin vulnerabilă în fața acțiunilor anti-dumping inițiate de U.E., despre care oficialii chinezi spun ca s-au înmulțit în ultimele luni. Pe de altă parte, primirea acestui statut a devenit şi o unealtă politică în China, liderii săi privindu-l drept o aprobare internațională a reformelor economice pe care le-au implementat. De atunci, 100 de țări din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului i-au recunoscut Chinei statutul de economie de piață, însă, printre acestea nu se numără Japonia sau Statele Unite.

Deşi negocierile continuă, este evident că neînțelegerile nu sunt doar la nivel economic. În timpul unui discurs în fața tinerilor din Partidul Comunist Chinez, Lord Mandelson a făcut referire la cenzură şi lipsa libertății. „De ce o persoană care are destulă mâncare şi trăieşte într-o locuință decentă să nu aibă şi dreptul de a-şi exprima liber părerile politice? Pe măsură ce oamenii vor trăi mai bine, îşi vor dori să trăiască şi mai liber”[17], a spus Lord Mandelson. El a declarat că țara asiatică ar trebui să-şi rezolve problemele legate de drepturile omului, înainte ca Uniunea Europeană să ridice embargoul asupra armelor, impus acum 20 de ani.

În concluzie, Uniunea Europeană şi China, în ciuda divergențelor economice, nu sunt doi adversari față în față, care se suspectează şi se pândesc la tot pasul, aşa cum se sugerează uneori, ci două mari puteri responsabile, care îşi intensifică relațiile şi contactele diplomatice periodice la nivel înalt şi credem că nu este departe vremea când aceste două mari puteri vor realiza, spre binele tuturor, un adevărat parteneriat strategic. În prezent, nici o țară nu se poate dezvolta în afara realității globalizării şi a relațiilor internaționale.

BIBLIOGRAFIE

Gl.dr. Mureşan Mircea, gl.bg.(r) dr. Gheorghe Văduva, *Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006.

http://www.chinanews.ro
http://www.capital.ro
http://www.financiarul.ro
http://www.europarl.europa.eu
http://www.dw-world.de

[16] http://www.ziare.com/business/economie/09-10-2009/comertul-dintre-ue-si-china-in-pericol, accesat în 06.11. 2009.
[17] *Idem*.

UNIUNEA PENTRU MEDITERANA – UN PARTENERIAT IMPOSIBIL?

THE UNION FOR THE MEDITERRANEAN – AN IMPOSIBLE PARTNERSHIP?

Lt.col.drd. Corneliu DINCO*
Batalionul 136 Geniu

Realităţile contextului politic, economic şi militar-strategic atestă că, în lumea acestui început de secol şi mileniu, este în desfăşurare un proces de redefinire a raporturilor internaţionale, la nivel global, continental şi regional, cu implicaţii directe asupra securităţii în Europa, dar şi în întreaga lume.

Principalele efecte sunt reducerea probabilităţii unei confruntări militare majore şi dezvoltarea unui climat de cooperare şi parteneriat. Această evoluţie oferă premisele modelării unei noi arhitecturi de securitate pentru Europa secolului al XXI-lea, edificată pe valorile democraţiei, libertăţii, drepturilor omului, statului de drept şi economiei de piaţă.

The realities of the political, economic and strategic-military context, certify that, at the beginning of this century and millennium a process of redefining the international relations is developing at a global, continental and regional level, with direct repercutions on European security and the entire world.

The main effects are a less probable major military conflict and the development of a climate of cooperation and partnership. This evolution offers the premises to model a new security architecture for the 21st century Europe, built on the democratic values, freedom, human rights, right state and market economy.

Cuvinte cheie: cooperare, arhitectură de securitate, Uniunea pentru Mediterana.

Keywords: *cooperation, security architecture, the Union for the Mediterranean.*

La 20 mai 2008, Comisia Europeană a adoptat propunerile sale pentru intensificarea relaţiilor cu partenerii mediteraneeni prin intermediul Procesului de la Barcelona: Uniunea pentru Mediterana. Ca urmare a deciziei Consiliului European de primăvară, comisarul Ferrero-Waldner a prezentat structura de ansamblu a Procesului de la Barcelona: Uniunea pentru Mediterana, care vizează să ofere o nouă vitalitate şi vizibilitate relaţiilor U.E.

* e-mail: *dincocorneliu@yahoo.com*

cu partenerii săi din regiunea mediteraneană. Această structură include înființarea unui secretariat şi crearea unui comitet permanent al reprezentanților euromediteraneeni. De asemenea, documentul de politică subliniază ideile care să stea la baza acestor proiecte menite să constituie eforturi vizibile şi tangibile pentru îmbunătățirea vieții şi a mijloacelor de existență ale cetățenilor din regiune. Această inițiativă recentă subliniază angajamentul susținut al U.E. față de regiunea mediteraneană, o zonă de importanță strategică vitală atât din punct de vedere politic, cât şi economic.

Propunerile cuprinse în comunicare au fost prezentate la reuniunea la nivel înalt care a inaugurat Procesul de la Barcelona: Uniunea pentru Mediterana de la Paris, din 13 iulie 2008.

Comunicarea din 20 mai 2008 face bilanțul realizărilor Procesului de la Barcelona şi prevede o nouă inițiativă de dezvoltare şi consolidare a acestor succese, recunoscând, de asemenea, neajunsurile care au compromis o dezvoltare mai rapidă.

Politica europeană de vecinătate abordează, deja, nevoile din regiune printr-o abordare diferențiată în cadrul relațiilor bilaterale cu partenerii mediteraneeni, în timp ce Procesul de la Barcelona: Uniunea pentru Mediterana va completa această politică, bazându-se pe punctele forte ca expresie a angajamentului politic regional. Documentul de politică răspunde cerinței Consiliului European din 13-14 martie, care a aprobat principiul unei Uniuni pentru Mediterana şi a invitat Comisia să înainteze propuneri care să definească modalitățile acesteia. Declarația de la Barcelona şi acquis-ul acesteia sunt temelia noii inițiative, obiectivele şi domeniile de cooperare ale acesteia rămânând valabile.

Cu toate acestea, relația politică îmbunătățită se extinde şi consolidează nivelul politic şi cadrul de cooperare. Acesta prevede reuniuni la nivel înalt, bienale, ale şefilor de guvern şi înființarea unei președinții comune pentru organizarea acestor reuniuni la nivel înalt şi reuniuni anuale ale miniştrilor afacerilor externe, reuniuni ministeriale sectoriale, precum şi reuniuni ale înalților funcționari şi ale comitetelor Euromed. Va fi înființat un secretariat comun pentru promovarea şi monitorizarea proiectelor, Comisia propunând, de asemenea, crearea unui comitet permanent al reprezentanților euromediteraneeni.

Proiectele sunt elementul central al noii inițiative. Comisia a identificat posibile domenii ale proiectelor care vizează promovarea creşterii economice, a locurilor de muncă, a coeziunii regionale şi a integrării economice. Acestea includ energia şi siguranța energetică, mediul înconjurător, protecția civilă şi transportul. Implementarea unor astfel de proiecte va depinde de mobilizarea unor fonduri suplimentare, altele decât alocările bugetare existente în mod tradițional. Sunt aşteptate resurse financiare din sectorul privat, de la

instituțiile financiare internaționale, din cooperarea bilateralã şi din contribuțiile statelor membre U.E. şi a partenerilor mediteraneeni.

Uniunea pentru Mediterana a luat naştere pe 13 iulie 2008 cu prilejul unui scurt summit desfăşurat la Paris şi cuprinde astăzi 43 de membri. Când se pregătea să preia preşedinția prin rotație a Consiliului U.E., şeful Palatului Elysee, Nicolas Sarkozy, a avut ideea creării unei Uniuni pentru Mediterana, din care să facă parte *doar* statele din această regiune. În urma protestelor vehemente venite din partea cancelarei germane, Angela Merkel, Sarkozy a renunțat la idee, acceptând propunerea de a integra în această uniune toate cele 27 de state comunitare.

Sarkozy, un politician extrem de abil, a sesizat că Procesul Barcelona se află în dificultate. Nereuşindu-se în atâția ani să se facă nici un pas concret, preşedintele Franței a reuşit să pună în mişcare lucrurile radical şi rapid. Acesta a reuşit să adune Nordul şi Sudul bazinului mediteranean într-o formulă pentru mulți încă imposibil de pus în practică: cultura occidental-creştină unită cu cea oriental-islamică, având la mijloc cultura iudaică. Acceptarea tuturor membrilor U.E. a venit odată cu sublinierea avantajelor, dar şi a posibilităților de soluționare a problemelor delicate: emigrația, energia solară, poluarea maritimă, coordonarea antiteroristă, elemente definitorii de insecuritate existente în acest areal. Planul preşedintelui francez reprezintă un succes diplomatic uriaş, ce a reuşit să ambiționeze toate forțele regionale, determinând numeroşi lideri arabi să ia loc la aceeaşi masă cu premierul israelian.

Scopul principal al Procesului Barcelona, acela de a asigura un climat de pace şi stabilitate în jurul Mediteranei, cu trimitere directă la conflictul israeliano-palestinian, nu a fost atins şi tot mai mulți participanți se arătau nemulțumiți de mersul procesului. Urmărind cu tenacitate realizarea proiectului său, Sarkozy a renunțat public la ideea de a deturna astfel drumul Turciei spre U.E. şi, mai ales, a acceptat cererile doamnei Merkel, numai să-şi vadă visul cu ochii. Cu aceste piedici înlăturate, pe 13-14 iulie 2008, la Paris (trebuie să sesizăm legătura dintre dată şi loc – 14 iulie Ziua Națională a Franței), se lansează Uniunea pentru Mediterana. Nu mai era, aşa cum a dorit Sarkozy, o *Uniune a Mediteranei*, ci o *Uniune pentru Mediterana*, cu U.E. ca membru. Natură pragmatică, Sarkozy a înțeles că obiectivele Uniunii nu trebuie să fie ambițioase, aşa cum erau cele ale Procesului Barcelona, ci cât mai repede realizabile, căci cele mari se realizează după mai multe împliniri mai mici şi mai punctuale. Astfel au fost asumate următoarele obiective:

- depoluarea Mediteranei;
- integrarea rutelor maritime cu cele terestre;
- protecția civilă împotriva dezastrelor naturale sau produse de acțiunea omului;

- un plan mediteranean pentru energie solară (instalarea în jurul Mediteranei a unei rețele imense de panouri solare);
- o universitate euromediteraneană în Slovenia;
- un plan de dezvoltare a întreprinderilor mici şi mijlocii în spațiul mediteranean.

Apariția acestei Uniuni pentru Mediterana vorbeşte mai degrabă despre ambiția unui om: preşedintele Franței, Nicolas Sarkozy; ambiția de a rezolva conflictul israeliano-palestinian şi alternativa oferită Turciei în schimbul renunțării acesteia la aderarea la Uniunea Europeană. Preşedintele Franței a evidențiat importanța evenimentului, adăugând că, „desigur, toate problemele nu pot fi soluționate într-o singură după-amiază”[1]. Sarkozy şi-a exprimat speranța ca acest proiect să fie încununat de succes, fiind „un instrument, care să servească consolidării păcii în interesul întregii comunități”.[2]

Şefa guvernului de la Berlin, Angela Merkel, a subliniat la rândul ei necesitatea ca noii uniuni să-i aparțină toate statele U.E., aşadar şi Suedia, Polonia sau Germania: „Această conferință este un foarte, foarte bun început pentru o nouă etapă a cooperării cu statele din spațiul mediteranean. Astfel este impulsionat Procesul de la Barcelona, dobândind o dinamică nouă. Faptul că întreaga Europă cooperează cu țările mediteraneene reprezintă un semnal important[3].”

Miniştrii de externe ai Uniunii pentru Mediterana s-au reunit apoi în noiembrie 2008, adoptând obiectivele principale ale acestei cooperări:

- protecția mediului;
- securitatea energetică;
- protecția mării.

S-a convenit totodată asupra unor consultări permanente privind situația politică din Orientul Apropiat şi combaterea terorismului. Întrevederile sunt prezidate de doi miniştri, unul din nordul, iar celălalt din sudul noii uniuni. S-a mai căzut de acord asupra înființării unui secretariat la Barcelona şi a unei universități euromediteraneene în Slovenia. Multe dintre ambițioasele proiecte pe care şi le-a propus Uniunea pentru Mediterana nu avansează şi din cauza actualei crize financiare. Proiectele sunt finanțate din fonduri de stat şi susținute în parte de investitori particulari.

Singurul „mare absent“ din Uniunea pentru Mediterana (U.P.M.), deocamdată totuşi cu rol de reprezentare, a rămas Libia, reprezentată de colonelul Muammar Gaddafi. Acesta a avertizat în stilul său caracteristic că se

[1] Bernd Riegert, Medana Weident, *Un an de la înființarea Uniunii pentru Mediterana*, articol din http://www. dw-world., accesat în 07.09.2009.
[2] *Idem*.
[3] *Idem.*

pune la cale un nou „... imperiu roman cu o clară tentă imperialistă“[4]. Desenul hărții U.P.M. îl reproduce într-adevăr aproape identic pe cel al imperiului roman antic, iar profețiile biblice spun că reînvierea acelui imperiu se va produce în zilele cele de pe urmă (Daniel 2; 7; Revelație 13; 17)[5]. Destinul însă e orb şi surd, soarta se împlineşte, implacabil, indiferent cine şi ce spune.

Mulți analişti apreciază bilanțul primului an de la înființarea Uniunii pentru Mediterana drept destul de slab, explicând că pentru rezolvarea problemelor majore din regiune lipsesc soluțiile politice.

Aşa cum am văzut, Uniunea pentru Mediterana este un proiect promovat de Franța şi susținut condiționat de Germania. Inițiativa franco-germană recentă ar trebui să însemne o reactivare a politicii euromediteraneene lansată de U.E. prin „Procesul de la Barcelona“, în noiembrie 1995. Adică o formulă de ameliorare a bunei vecinătăți şi o cooperare preferențială cu toate statele din zonele limitrofe Uniunii Europene.

La început, Uniunea Mediteraneană ar fi trebuit sa fie doar un club de riverani. Complementaritatea energetică dintre cele două maluri ale Mediteranei este evidentă, iar U.E. plănuieşte de mai multă vreme o piață comună a energiei cu țările riverane, centrată cu precădere pe îmbunătățirea aprovizionării cu petrol şi gaze naturale, lupta împotriva poluării Mediteranei, supravegherea traficului maritim şi cooperarea în materie de securitate civilă, crearea unui program de schimb „Erasmus“ mediteranean pentru studenți şi formarea unei comunități ştiințifice între Europa şi vecinii de la sud.

Germania a fost prima țară care a semnalat riscul divizării U.E. şi necesitatea implicării tuturor celor 27 în noul proiect. Angela Merkel a negociat şi a avut câştig de cauză, inclusiv în privința cererii franco-italiene de sporire a fondurilor europene alocate: doar bugetul „Procesului Barcelona“ va fi folosit. Sarkozy s-a grăbit să demareze o strângere de fonduri suplimentare din sectorul privat şi speră să mai obțină alte până la 14 miliarde de euro pentru noul „Club Méditerranée“[6].

În martie 2008, Consiliul European a aprobat „demararea“ acestei organizații, care are țări membre ale U.E., dar şi țări ne-membre cu deschidere la Mediterana. Printre ele, şi unele neincluse anterior în mecanismele de dialog euromediteranean, ca cele din Balcanii occidentali – Croația, Muntenegru sau Albania, dar nu şi Serbia, fapt care ar putea contribui la înrăutățirea relațiilor dintre U.E. şi Belgrad.

---

[4] Horia Barna, *Barcelona, capitala Mediteranei*, articol din 01.01.2009, din http://ideiindialog.ro., accesat în 15.09.2009.

[5] *Idem*.

[6] Horia Barna, *Uniunea Mediterană*, articol din 01. aprilie 2008, din http://ideiindialog.ro., accesat în 15.09.2009.

După „istorica aderare“ din 2004, în Uniunea Europeană au intrat două insule din Mediterana, Malta şi Cipru, ambele cu tradiție şi civilizație europeană. Nu însă complet în Cipru. Partea de nord a insulei a rămas încă sub controlul Turciei. Noua Uniune Mediterană tindea să includă şi această țară în noua structură, deşi Ankara optase demult pentru integrarea în U.E. Un apel semnat în decembrie 2007 la Roma de Sarkozy, Zapatero şi Prodi prevedea ca noua inițiativă nu trebuie să interfereze în procesele de negociere ale U.E. cu țările candidate la integrare, cum sunt Croația şi Turcia.

Principalul aliat al Turciei pentru aderarea europeană rămâne Marea Britanie, iar Germania şi Austria vor sprijini integrarea Croației. Nordul Europei se simte izolat prin această inițiativă.

Criza energetică de la orizont reprezintă o altă motivație a temerilor față de noua Uniune sudică. Britanicii, mai ales, au încercat să se aprovizioneze masiv de la sursă, participând foarte activ la controlul terminalelor petroliere din Irak. Până la trecerea către noi forme de energie alternativă ieftină şi accesibilă, s-ar putea ca rezervele de combustibili convenționali să se termine. Cele din Marea Nordului sunt limitate şi greu de exploatat, furnizorii latino-americani au început să emită pretenții, piața mondială e controlată de membrii O.P.E.C., iar prețul barilului de țiței urcă încet şi sigur. Scandinavia, dar mai ales Germania şi Austria au deschis drumul petrolului şi gazelor dinspre Rusia. Însă acest lucru presupune un as permanent în mânecă şi un control prea mare din partea Moscovei la plata anumitor facturi.

Dinspre nordul Africii, de aproape, pot apărea importante oportunități. Țările magrebiene au destul petrol şi gaze, iar dinspre Arabia pot fi aduse mai uşor şi mai rapid magistrale de conducte energetice care să plonjeze în apele albastre ale „mare nostrum“ şi, cu grijă să nu le polueze, le pot traversa până la vecinii de pe malul nordic. Fireşte, nu pe degeaba. În plus, Franța, Spania, Italia şi chiar Grecia au tot interesul să scape de povara valurilor de emigranți, făcând malurile de sud ale Mediteranei mult mai atractive decât sunt acum. În fostul imperiu roman, zona era dominată de cartaginezi şi prospera. Bazinul mediteranean este încă depozitarul şi leagănul civilizației greco-latine care a dat naştere celei europene, inclusiv prin succesive şi variate influențe dinspre toate punctele cardinale. Culturile s-au amestecat, islamul, după ce a încercat secole de-a rândul să cucerească ambele maluri, şi-a pierdut strălucirea de odinioară, dar a rămas stăpân pe cel meridional.

Bazinul Mării Negre are, de asemenea, o importanță simbolică şi strategică specială, dar avantajele şi controlul sunt preponderent de partea Rusiei. În Mediterana, Franța vrea să preia rolul de lider al unei uniuni politice, economice şi culturale de care urmaşii să fie mândri, cum atât de

avântat rostea Sarkozy în 2007, la Tanger. Franța împreună cu Germania, dacă e nevoie, deşi compromisul cu Berlinul a cam diluat proiectul inițial de „agrandissement“ al Parisului. Emanciparea regiunii Mediteranei rămâne o misiune a tuturor în Europa.

Pe malul de sud şi est al mării sunt de aşteptat reacții adverse legate de copreşedinția Uniunii Mediteraneene. „Procesul Barcelona“ s-a ciocnit printre altele de problema unirii Israelului cu țările arabe într-o cauză comună. Blocajul la nivel organizatoric poate apărea şi în acest caz, câtă vreme nu e clar dacă Tel Aviv va reprezenta şi interesele teritoriilor palestiniene sau Autoritatea Palestiniană se va emancipa suficient. Deocamdată, țările arabe nu acceptă ideea că Israelul ar putea să le reprezinte. Europa de mâine poate deveni un conglomerat de culturi şi civilizații. Între cei aproape o jumătate de miliard de cetățeni actuali ai U.E. trăiesc deja multe milioane de neeuropeni. Dacă integrarea se va construi concret şi pe celălalt mal, iar treptat, cu bani şi cu efort general, emanciparea va face posibilă toleranța, convieţuirea şi cooperarea, poate că vom asista la apariția unui spațiu de pace şi prosperitate în bazinul Mediteranei.

În concluzie, putem afirma că Regiunile Africii de Nord, Orientului Mijlociu şi Golfului Persic sunt de o importanță strategică vitală pentru Uniunea Europeană. Atât Comisia Europeană, cât şi Consiliul European au identificat în aceste regiuni interese cheie pentru agenda de politică externă a Uniunii. Pentru fiecare dintre aceste trei regiuni care fac parte din Orientul Mijlociu Extins, Uniunea Europeană a inițiat programe diplomatice şi economice de cooperare.

Până la punerea puternică pe picioare a Uniunii pentru Mediterana (U.P.M.), evident avantajoasă pentru ambele maluri ale „Mare Nostrum”, este într-adevăr posibil să asistăm la o recrudescență a terorismului, la apariția unei „noi generații“ de extremişti care să prezinte U.P.M. ca pe o nouă cruciadă antiislamică şi o tentativă de recolonizare europeană. Pe de altă parte, „permisivitatea“ noilor relații şi necesitatea extinderii proiectelor în toată regiunea pot spori, la început, emigrația ilegală în Europa. Se vorbeşte inclusiv de o pace falsă, urmată de cele mai negre timpuri din istoria omenirii[7].

Este deranjant şi totodată dramatic să vezi cum un plan ambițios şi îndrăzneț, capabil – cel puțin la prima vedere – să scoată din necaz milioane de oameni, ajunge să fie repede subminat sau cel puțin întârziat de ambițiile unor fanatici aflați la putere, pe care chiar cealaltă parte se vede nevoită să o ia în seamă, în timp ce speculațiile catastrofice încep să se declanşeze în lanț.

[7] Horia Barna, *Barcelona, capitala Mediteranei*, articol din 01.01.2009, din http://ideiindialog.ro., accesat în 15.09.2009.

Ciocnirea civilizațiilor va deveni inevitabil una directă şi concretă din momentul începerii proiectelor comune. Dar Europa s-a ciocnit deja cu civilizații extracontinentale, care acum, din interior, riscă să o sufoce treptat şi sigur, sau să o colapseze prin inadecvare progresivă. Nordul Africii sau Orientul Mijlociu au cunoscut şi ele ciocnirea cu Europa, iar procesul de civilizare s-a întins timp de multe secole pe toate continentele. Considerăm că civilizația occidentală a fost şi va rămâne un factor de progres în afara spațiului său tradițional, deoarece tehnologiile s-au dezvoltat şi au făcut viața mai uşoară.

Uniunea Europeană se află la o răspântie de drumuri şi era nevoie de o decizie radicală. Poate că nu este o soluție extraordinară înființarea U.P.M., dar este singura la îndemână în actuala conjunctură.

America e departe şi joacă doar pe mâna ei. Rusia se trezeşte treptat dar frisonant din amorțirea şi sechelele sovietice, cu ambiția de a redeveni un jucător de prima mână pe arena mondială. China şi India, prin autoeducare şi prin număr, vin din urmă neverosimil de repede. Japonia şi alți tigri asiatici au început demult să se facă utili şi necesari pe tabla de joc. La fel, Brazilia şi, sub o formă încă nebănuită, alte state sud-americane.

Țările arabe din jurul Mediteranei, încă deținătoare de petrol şi gaze naturale, îşi vor epuiza treptat şi curând aceste resurse care de bine de rău le-au ajutat să se emancipeze, în comparație cu Africa. Le rămâne însă foarte mult soare: Sahara împânzită de panouri solare şi mori pentru energie eoliană pare o scenă de science-fiction, dar e singura lor resursă curată şi practic inepuizabilă.

Europa, în general lipsită de resurse energetice convenționale, este tot mai dependentă de energia altora. Până îşi va definitiva tranziția multiplă la energii alternative ieftine şi curate, plăteşte un tribut usturător pentru simpla încălzire a locuințelor sau pentru transport. Oricum, „cucerirea" prosperei Europe a început demult printr-un flux migratoriu, accentuat în ultimii ani, iar majoritatea acestuia provine din fostele colonii. Aşa-zisul interes de a reînființa „imperiul roman"[8] este acum reciproc între Nord şi Sud. Liderii arabi, şcoliți în Occident (tot mai mulți, ajunşi la a doua sau chiar a treia generație) au început să înțeleagă utilitatea şi necesitatea transformării bazinului mediteranean într-o regiune prosperă. O alianță de acest fel poate părea imposibilă şi va întâmpina multe greutăți. Dar e cea mai interesantă dintre soluțiile posibile.

Charlemagne (Carolus Augustus sau Carol cel Mare), încoronat de Papa Leon al III-lea, a încercat reînvierea vechiului imperiu la anul 800.

[8] *Idem.*

Sfântul Imperiu Roman a rezistat aproximativ un mileniu, când Napoleon a făcut o altă tentativă. Sarkozy nu se pretinde un mare împărat, dar e la fel de francez şi are ambiţii de emancipare internaţională[9].

De la lansarea sa, în 1995, Procesul de la Barcelona a fost instrumentul central pentru relaţiile euromediteraneene, reprezentând astăzi un parteneriat între 43 de guverne. Acesta a reprezentat motorul mişcării pentru pace, securitate şi prosperitate comună într-o regiune în care conflictele de lungă durată şi eforturile insuficiente de reformă au stat, de multe ori, în calea progresului. Astăzi, Uniunea Europeană cooperează cu statele din spaţiul mediteranean, precum şi cu autonomia palestiniană în dezvoltarea unor proiecte regionale, iar Barcelona a devenit capitala Mediteranei – Mare Nostrum – unite, iar lansarea concretă a Uniunii pentru Mediterana (U.P.M.) este un eveniment crucial în implicaţii, deşi a trecut aproape neobservat între alegerile americane şi criza mondială.

BIBLIOGRAFIE

http://www. dw-world
http://ideiindialog.ro

[9] *Idem.*

PRINCIPALELE TENDINȚE ÎN MEDIUL DE SECURITATE ACTUAL

THE MAIN TRENDS IN THE PRESENT SECURITY ENVIRONMENT

Cpt.cdor.ing. Andrei Vladimir SURUGIU*
Comandamentul Logistic Întrunit

În zilele noaste asistăm la o accelerare a istoriei prin faptul că lumea a intrat într-o mare tranziție, către un nou sistem, fără precedent în configurarea relațiilor internaționale. Trecerea se face de la sistemul vestic de valori, cultural, politic şi predominant economic, la un sistem mai divers, mai eterogen, în care noii actori nu numai că îşi apără interesele individuale, dar îşi promovează şi propriile viziuni diferite.

Operațiile de stabilitate şi de sprijin pot fi considerate un rezultat al extinderii spațiului de influență şi de interes al principalilor actori ai scenei politice mondiale, suprapus cu diminuarea semnificativă a timpului de reacție la noile provocări contemporane ale mediului de securitate.

Nowadays we witness an acceleration of history, as the world is passing through a great transition towards new system of international relationships. Transition is made from west system to a more divers and heterogeneous one, where the new actors defeat their interest but promote it aggressively.

The stability and support operations may be considered the result of expanding influence from key actors, together with diminishing reacting time to new challenges of the actual security environment.

Cuvinte cheie: state nesigure, state decăzute, guvernarea ineficientă, state slabe, state eşuate, soft power, hard power.

Keywords: *states of concern, failed states, bad governance, weak states, rogue states, soft power, hard power.*

Riscuri şi amenințări ale mediul de securitate actual

Atentatele teroriste de la 11 septembrie 2001 au marcat modificarea mediului de securitate contemporan. Astfel, asistăm la trecerea de la lumea bipolară din timpul războiului rece, la multiplicarea centrelor de putere şi o manifestare asimetrică a subiecților în ecuația de putere.

* e-mail: *surugiu@hotmail.com*

În acest context se constată diminuarea rolului Statelor Unite ale Americii, concomitent cu creşterea importanţei unor noi actori, relativ noi pe scena politică: Uniunea Europeană şi Organizaţia pentru Cooperare din Shanghai. Analizând următoarele evenimente putem argumenta cele afirmate mai înainte:

- refuzul accesului SUA în Organizaţia pentru Cooperare din Shanghai (2005);
- evacuarea bazei K2, Karshi Khanabad din Uzbekistan, ce a fost pusă la dispoziţia US Airforce (2005);
- decizia Parlamentului din Kîrghîstan (februarie 2009) de a închide Baza aeriană Manas, folosită în principal de către Forţele Aeriene ale SUA în cadrul operaţiunilor din Afganistan şi ulterior menţinerea acesteia sub forma unui Centru logistic de tranzit (august 2009);
- declaraţia recentă (februarie 2009) a autorităţilor americane privitoare la reevaluarea oportunităţilor amplasării scutului antirachetă în Cehia şi Polonia.

Astfel, mediul de securitate se află într-o rapidă schimbare, având unele caracteristici lineare şi previzibile, altele decurg din evoluţia obiectivă a realităţilor sau sunt rezultatul unor strategii şi programe. Întâlnim de asemenea caracteristici surprinzătoare, de tip seismic sau de discontinuitate strategică şi care sunt însoţite de o doză de incertitudine ca amploare şi durată.

Lumea a intrat într-o mare transformare, de la starea tranzitorie a sistemului internaţional după războiul rece, la un sistem nou, fără precedent, al relaţiilor internaţionale. Acest proces în derulare constă în schimbarea progresivă de la predominanţa culturală, politică şi economică a Vestului către un sistem internaţional mai divers şi eterogen, unde noii actori nu numai că îşi afirmă interesele individuale, dar îşi promovează şi propria viziune asupra lumii.

La nivel global, lumea continuă să rămână puternic conflictuală. Cauzele conflictelor operează atât în domeniul accesului la resurse, la mecanismele de distribuţie a acestora şi la pieţe de desfacere, cât şi în cel al diferenţelor de identitate de natură civică, etnică, religioasă, culturală sau ideologică. Probabilitatea unui conflict militar de mare amploare este redusă, în timp ce conflictele regionale şi cele interne pot fi mai frecvente, iar efectul lor – direct sau cumulat – tinde să devină tot mai greu de controlat.

Conform raportului „Tendinţe globale 2025" (GT 2025)[1], mesajul fundamental este că urmează un moment istoric important, o schimbare fără precedent şi anume alternarea puterii relative între actorii statali şi nestatali. Mediul internaţional va fi mai eterogen, mai fragmentat şi potenţial conflictual decât se prezintă acum. Această trăsătură importantă a previziunii americane pe termen lung este o continuare a celorlalte rapoarte ale instituţiei susmenţionate.

[1] US National Intelligence Council (NIC) din noiembrie 2008.

Pentru a putea analiza principalele tendințe ale mediului de securitate trebuie să avem în vedere şi o estimare a evoluției în perioada imediat următoare a principalilor indicatori la nivel global:

- populația globului va creşte cu 1,2 miliarde de locuitori între 2009 şi 2025. Mai puțin de 3% din creştere va fi în Vest, peste 20% în India şi aproape 30% în Africa;
- nevoile de hrană la nivel mondial vor creşte cu 50% până în 2030;
- numărul țărilor afectate de insuficiența resurselor de apă sau reducerea suprafețelor cultivate se preconizează a creşte de la 21 la 36;
- lipsa unei locuințe va afecta 1,4 miliarde de oameni până în 2025;
- două treimi din exporturile de petrol provenind din Orientul Mijlociu merg către Asia;
- trei țări – Rusia, Iran şi Qatar dețin 57% din rezervele de gaze naturale mondiale. Şase țări – Arabia Saudită, Iran, Kuwait, Emiratele Arabe Unite, Irak (potențial) şi Rusia – se estimează să dețină aproximativ 40% din producția mondială de petrol în 2025;
- 80% din exporturile ruseşti şi aproximativ o treime din redevențe provin din producția de energie şi materii prime.

Astfel, lumea devine multipolară, cu schimbarea puterii dintre Vest şi Est în paralel cu creşterea relevanței actorilor nonstatali. În acest caz avem trei consecințe principale. Prima este că Statele Unite, după toate standardele, va rămâne cea mai puternică țară din lume. A doua consecință este că spațiul de manevră al SUA în domeniul politic, economic şi militar devine tot mai strâmt. A treia consecință o reprezintă faptul că în acelaşi timp tot mai multe țări simt nevoia de o contra balansare a apariției noilor puteri nucleare. Cu toate acestea, creşterea puterii unor state precum China, India şi probabil Rusia nu se reflectă în mod necesar şi în dorința acestora de a prelua mai multe responsabilități în problematica combaterii terorismului şi proliferării armelor de distrugere în masă. Aceasta ar putea afecta deficitul de guvernare la nivel global.

Mediul internațional devine multipolar, dar în mod deosebit eterogen. Aceasta este o consecință a acțiunii actorilor nonstatali, a globalizării şi mai ales a caracteristicilor diferite şi a priorităților majorității actorilor statali. De exemplu, în stabilirea priorităților China şi India se concentrează pe dezvoltare şi reducerea sărăciei, iar dependența Rusiei de exportul de petrol şi gaze naturale pot diminua angajamentul acestor țări cruciale în efortul internațional comun de a face față la schimbările climatice.

De menționat este şi faptul că în mod constant va creşte concentrarea deținerii resurselor energetice, mai ales în țări din zona Golfului Persic şi a Rusiei, ale căror influență politică şi putere contractuală se va extinde.

Competiția pentru resurse energetice, dintre China, India, cât şi puterile europene vor produce noi alinieri în Orientul Mijlociu, Asia Centrală şi Africa, ceea ce poate duce la tensiuni periculoase. În acest context, efectele emisiilor de carbon, pe fondul unui consum tot mai mare de energie, este de aşteptat să producă efecte ireversibile. Totodată, printre alte efecte dăunătoare, schimbarea climatului poate duce la exacerbarea insuficienței resurselor, mai ales pentru hrană şi apă, pe fondul creşterii demografice în Orientul Mijlociu, Africa de Nord şi Asia Centrală.

Conform evaluării strategice americane[2] în perioada următoare mediul de securitate va fi definit ca o luptă la nivel global împotriva ideologiei extremiste violente care urmăreşte să distrugă sistemul internațional actual. În afara acestei lupte transnaționale trebuie să facem față altor amenințări, o varietate de provocări tot mai diverse, inclusiv stăruința statelor problemă de a dobândi arma nucleară, cât şi creşterea puterii militare a altor state. Acestea sunt provocări pe termen lung şi pentru a face față cu succes este nevoie de orchestrarea puterii naționale şi internaționale într-un orizont de timp previzibil.

În viziunea americană, se apreciază că mediul de securitate va fi influențat de interacțiunea dintre tendințele strategice puternice. Aceste tendințe sugerează un viitor plauzibil extins, care include provocările şi riscurile majore al adresa securității. În următorii 20 de ani, presiunea fizică exercitată de problematica populației, energiei, a resurselor, a schimbărilor climatice şi a mediului înconjurător, pe fondul unei schimbări rapide în domeniul social, cultural, tehnologic sau geopolitic, se pot combina rapid generând o mare incertitudine. Aceasta va fi exacerbată atât de viteza şi dimensiunea schimbărilor, cât şi de interacțiunea imprevizibilă şi complexă dintre tendințe.

De asemenea, globalizarea şi creşterea interdependențelor economice, pe fondul unor noi nivele de bunăstare şi oportunități, în acelaşi timp creează o serie de vulnerabilități interpătrunse care favorizează multiplicarea riscurilor, apariția crizelor şi a şocurilor în lume, generând mai mare incertitudine prin viteza de desfăşurare şi efecte. În acest context trebuie luat în considerare implicațiile trendului demografic, şi anume creşterea populației din țările în curs de dezvoltare, pe deoparte, dar şi descreştea acesteia din țările dezvoltate, pe de altă parte. Interacțiunea dintre aceste schimbări, combinată cu presiunea exercitată de viitorul resurselor, mediul înconjurător şi schimbările climatice pot genera noi provocări ale mediului de securitate. Cât timp echilibrul relativ dintre puterea economică şi militară dintre state se schimbă, în sensul că unele state vor evolua mai mult datorită dezvoltări economiei şi bogății resurselor, iar altele vor rămâne în urmă din cauza constrângerilor economice sau politice, vor apărea noi temeri de insecuritate şi noi riscuri la adresa comunității internaționale.

[2] *National Defense Strategy*, 2008.

De asemenea, din perspectiva doctrinei nucleare[3] a Statelor Unite, mediul de securitate al secolului XXI va fi dinamic şi schimbător. În relaţiile dintre forţele destinate şi starea de pregătire a infrastructurii aferente trebuiesc ajustate pentru a permite un management adecvat la diverse tipuri de riscuri, cum ar fi de natură geopolitică, tehnică sau operaţională. Această abordare este o consecinţă a faptului că mediul de securitate rămâne periculos şi imprevizibil, complicându-se foarte mult după disoluţia Uniunii Sovietice. Deşi tendinţele mediului de securitate sunt neregulate, lumea în care trăim este complicată, schimbătoare şi periculoasă. Provocările cu care se pot confrunta Statele Unite în deceniile următoare sunt:

- *state nesigure*: state care au sau caută să obţină atât arme de distrugere în masă, cât şi mijloacele de lansare a acestora, iar comportarea lor este în afara normelor internaţionale în domeniu;
- *extremişti violenţi şi actori nonstatali*: organizaţiile nonstatale sunt motivate de ţeluri şi valori diferite de ale noastre, folosesc mijloace violente de îndeplinire a acestora şi urmăresc dobândirea de arme de distrugere în masă, cât şi mijloacele de întrebuinţare al acestora;
- *majoritatea statelor nucleare sunt în afara NATO*: China şi Rusia fiecare îşi modernizează capabilităţile nucleare, iar direcţiile lor politice rămân incerte.

În concepţia NATO[4], mediul de securitate este subiectul unei varietăţi extinse de riscuri şi ameninţări de natură militară şi nonmilitară, în care este dificil de prevăzut cu certitudine viitorul. Cu toate acestea, oricât de amplă ar fi cercetarea sau de aprofundată analiza, rămâne probabilitatea apariţiei unui conflict într-o zonă neaşteptată sau în condiţii neprevăzute. Vom asista la creşterea dinamicii şi complexităţii mediului strategic în care anumiţi factori vor influenţa în mod direct sau vor favoriza anumite schimbări, ca şi configuraţia vizibilă a acelei schimbări, de exemplu căile şi tendinţele. Sunt evidenţiaţi la nivel strategic următorii factori ce determină schimbarea: globalizarea societăţii, geometria politică, schimbările de mediu şi demografice, impactul tehnologic. Având în vedere aceste considerente, din punct de vedere al analizei dimensiunii militare pot fi identificate tendinţele majore în domeniul securităţii şi apărării.

Factori strategici ce determină schimbarea mediului de securitate

Mediul de securitate va creşte în dinamică şi în complexitate. În acest context există un număr de factori strategici care influenţează în mod direct dinamica şi configuraţia acestuia, cum ar fi globalizarea societăţii, geometria politică, schimbarea demografică şi de mediu înconjurător, cât şi impactul tehnologic, care vor fi analizaţi în continuare.

[3] *National Security and Nuclear Weapons in the 21st Century-September 2008.*
[4] *AJP-01(C) ALLIED JOINT DOCTRINE-March 2007.*

Globalizarea

Aceasta a cunoscut o expansiune în ultima jumătate de veac şi nu sunt semne de descreştere. Intensitatea şi acoperirea influenţei externe a tuturor culturilor este tot mai evidentă. Cultura Vestului va continua să exporte modelul său şi să determine folosirea acestuia, în timp ce alte culturi răspândesc şi difuzează modelul respectiv. Acest fapt poate determina un răspuns ostil acolo unde culturile şi valorile se ciocnesc. Astfel acțiunile extremiştilor religioşi sau anticapitalişti sunt numai două exemple de asemenea reacții. Mass-media prezintă ştirile care fac înconjurul lumii într-un timp foarte scurt; putem spune că faptele prezentate sunt chiar în direct. Rezultatele globalizării, inclusiv inegalitățile de la nivel global sunt cele mai vizibile. Teroriştii şi extremiştii folosesc mass-media şi rețeaua informatică pentru încurajarea instabilității şi neliniştii în campaniile de informare asupra opiniei publice.

Geometria politică

Fără a minimaliza efectele globalizării, națiunile stat vor rămâne jucătorii cheie la nivel geopolitic şi care îşi vor menține forțele armate. Cu toate acestea, modul de exercitare a suveranității se poate modifica având în vedere aspectele prezentate în continuare:

- se apreciază că interdependența dintre state va creşte şi se va schimba şi va fi un transfer de putere de la state către structuri transnaționale, de exemplu Uniunea Europeană, corporații multinaționale sau organizații extremiste;
- tendința membrilor Alianței Nord Atlantice este de a fi tot mai deschişi şi, astfel, vor depinde în mai mare măsură de o stabilitate extinsă, oriunde în lume şi, în mod particular, cu partenerii strategici din Europa, America de Nord şi, din ce în ce mai mult, din Asia;
- în urma acestei interdependențe superioare dintre state efectele sunt benefice; de exemplu, înțelegerea progresistă şi toleranța, în multe societăți, poate reduce repercursiunile menționate anterior, iar globalizarea poate sancționa „guvernarea ineficientă" şi poate descuraja conflictele dintre state.

Cu toate acestea se poate întâmpla ca „statele decăzute" să devină o amenințare de un caracter tot mai persistent şi cuprinzător la adresa securității globale în care actorii nonstatali vor căuta să exploateze această stare de deteriorare şi, în schimb, să intensifice proliferarea armamentelor. Pe fondul preocupărilor la nivel mondial pentru securitatea personală şi colectivă, care capătă o importanță tot mai mare față de apărarea tradițională a teritoriului

față de un atac convențional, actorii nonstatali au capabilitatea de a slăbi securitatea Alianței. Ca urmare, „statele decăzute" care au o conotație minoră în sensul tradițional al resurselor energetice sau a poziționării geografice pot căpăta valențe strategice ca urmare a potențialului bazei de operare oferit actorilor nonstatali. Astfel, Alianța poate să fie chemată să intervină tot mai frecvent pentru a stabiliza situația într-un spațiu neguvernat. Conflictele nerezolvate din diverse zone de pe glob pot genera suport pentru grupurile extremiste, iar complexitatea acestor conflicte poate necesita implicarea Alianței cu mijloace politice sau militare.

Dat fiind potențialul tehnic şi economic al statelor vestice face ca multe state sau grupuri să fie în dificultate într-o confruntare convențională, inclusiv cu mijloace militare. Acest fapt, pentru atingerea obiectivelor politice, încurajează folosirea unor mijloace alternative, inclusiv folosirea violenței armate în mod neconvențional. Este necesară o coordonare a tuturor pârghiilor puterii statului pentru a face față acestor amenințări şi provocări şi, astfel, creşte rolul organizațiilor şi sistemelor multilaterale.

Evoluțiile demografice, distribuția resurselor energetice şi schimbarea mediului înconjurător

Dinamica proceselor demografice, referitoare la diferențele privind speranța de viață şi creşterea numărului populației, între țările dezvoltate şi cele în curs de dezvoltare, poate să se amplifice. Acestea pot conduce la un proces migrator semnificativ de la țările sărace la cele bogate, cu efecte de creştere a presiunilor etnice, cu accente pe lipsa locurilor de muncă şi a sistemului de asigurări sociale.

Câteva elemente care au impact asupra mediului de securitate sunt prezentate în continuare.

a. La nivel global cererea de energie va creşte semnificativ, iar competiția pentru resurse are tendința de a continua. Rezervele de petrol şi gaze, încă abundente şi pentru viitorul apropiat, localizarea acestora şi rutele de transport sunt factorii de securitate cei mai importanți, atât pentru țările dezvoltate cât şi pentru cele în curs de dezvoltare. În țările dezvoltate apa şi hrana este din belşug, dar malnutriția şi insuficiența apei rămân o problemă semnificativă pentru țările în curs de dezvoltare, în particular, în regiunea Africii subsahariene situația a fost exacerbată pe termen mediu de schimbările climatice.

b. Distribuția inechitabilă şi penuria acestor resurse încurajează injustiția, provoacă extremiştii şi oferă oportunitatea crimei organizate să amenințe securitatea. Întrucât sărăcia, foametea, bolile se răspândesc mai ales în țările în curs de dezvoltare, acestea fac să crească tensiunile în mediul de securitate.

c. „Guvernarea ineficientă” şi distribuţia insuficientă a resurselor în spaţiile influenţate de creşterile demografice şi schimbările climatice determină semnificativ amplificarea acestor probleme. În schimb, este probabil să ne aşteptăm la apariţia unor presiuni demografice în sfera migraţiei, asociate cu instabilitate internă, ceea ce va intensifica necesitatea unei intervenţii umanitare.

Impactul tehnologic

Tehnologia va fi vectorul schimbării, care va crea atât noi oportunităţi, cât şi noi ameninţări. Cum accesul la tehnologiile actuale şi la noile descoperiri devine mai răspândit, vor fi mai multe oportunităţi pentru potenţialii adversari ca să-şi dezvolte mijloace convenţionale pentru atacuri directe sau indirecte. Această abordare le facilitează adversarilor noi posibilităţi să-şi urmărească obiectivele şi cauza, mai ales când sunt gata să lanseze atacuri sinucigaşe. Proliferarea tehnologiei în domeniul comunicaţiilor şi informaticii, în biotehnologie şi nanotehnologie, se datorează sectorului civil, respectiv industria, decât domeniului militar. Ca urmare a globalizării se va produce o mai mare răspândire a tehnologiei decât până acum. Ca o consecinţă, va fi mai uşor accesul la noile tehnologii pentru o serie de state şi actori nonstatali, ceea ce le va permite utilizarea forţei letale pentru efecte disproporţionate, inclusiv armele chimice, bacteriologice, radiologice sau nucleare.

Tendinţele în domeniul militar

În viitor, balanţa puterii militare va fi influenţată de trei factori importanţi.

- *Armele de distrugere în masă*

Pe fondul unui control defectuos al armelor de distrugere în masă şi mijloacelor de lansare aferente, acestea au proliferat semnificativ. Un număr mic de state, fără ajutor din exterior, pot dezvolta capabilităţi pentru armele nucleare, iar un număr mare de ţări pot să obţină şi arme biologice. Sistemele balistice de lansare şi ducere la ţintă pot prolifera şi îşi extind raza de acţiune, sistemele nebalistice, inclusiv rachetele de croazieră şi mecanismele nonmilitare de transport por deveni tot mai prezente. Este o certitudine că actorii nonstatali urmăresc să obţină armele de distrugere în masă, ceea ce este mai dificil de acţionat pentru descurajarea acestora decât în cazul statelor care proliferează arma nucleară, determinând apariţia unor ameninţări deosebite la adresa securităţii. Actorii nonstatali pot folosi aceste arme, urmărind să obţină un efect local limitat, dar cu implicaţii strategice importante. Decesul lent cauzat de armele neletale, cum ar fi armele cu impuls electromagnetic, armele chimice şi bacteriologice evidenţiază noi ameninţări. De o importanţă fundamentală este să se analizeze armele ca parte a unui sistem mai larg între dorinţă şi capabilitatea de a le folosi.

- *Condiția în cadrul Alianței sau Coaliției*

Atât timp cât membrii alianței continuă să depindă de NATO, în fața oricărei amenințări strategice la adresa Europei, un atac convențional este puțin probabil să apară. Controlul armamentelor, dezarmarea şi neproliferarea, descurajarea nucleară şi apărarea antirachetă vor fi cheia ținerii la respect a statelor posesoare de arme de distrugere în masă. Mulți aliați se vor concentra pe capabilități de nişă, concentrându-şi resursele pentru a obține eficiență operațională şi fiscală în roluri specializate. Activitățile în coaliție, în mod normal, vor fi tipic reactive decât defensive, expediționare, şi pot apare în zone geografice mai mari decât Europa şi vecinătățile acesteia.

- *Adversarii*

Există o serie întreagă de adversari potențiali, actori statali şi nonstatali, cum ar fi: regimurile autoritare, facțiunile extremiste politice sau religioase, revoluționare, insurgente, promotori ai armelor de distrugere în masă. Confruntându-se cu puterea militară convențională a Alianței, actorii statali şi nonstatali se pot contrapune într-un mod netradițional, căutând să elimine avantajul militar al NATO, prin valorificarea punctelor slabe. Aşadar ei se pot manifesta atacând obiective civile, populația sau interesele vitale. Totodată ei vor evita apărarea şi vor căuta victoria prin acțiuni ce implică neangajarea la scară mare a forțelor militare, adoptând o strategie pe termen lung pentru a obține, până la urmă, o schimbare, decât atingerea obiectivelor operaționale imediate.

Potențialii adversari

Adversarii potențiali sunt de presupus că vor apare din trei tipuri de protagonişti: națiuni, facțiuni din cadrul unui stat şi actori nonstatali.

*Națiuni***.** Ca un ultim instrument al puterii statului se pare că rămâne abilitatea angajării în conflictele armate. Conflictul dintre state tinde să se reducă din următoarele trei considerente:

- în viitorul apropiat este puțin probabil să reînceapă o competiție bipolară sau un pseudorăzboi generat de superputeri, ca în timpul războiului rece;
- superioritatea militară convențională a Alianței descurajează un atac clasic îndreptat împotriva sa sau a intereselor strategice, de exemplu națiunile partenere (PfP);
- riscurile pentru protagonişti vor creşte datorită costurilor şi a efectelor letale ale sistemelor de armament, a perturbării stabilității regionale şi globale, a opiniei internaționale puternice împotriva războiului şi a sancțiunilor aferente acelora care le-au declanşat.

Cu toate acestea războaiele vor continua să apară, pot fi şi mai periculoase datorită creşterii efectului letal al sistemelor de armament, a impactului larg al conflictelor şi ca urmare a globalizării, ceea ce multiplică interdependenţele.

*Facţiuni în interiorul uni stat***.** Ca urmare a faptului că globalizarea amplifică creşterea conflictelor culturale, este posibil să asistăm la înmulţirea conflictelor între state. Pe acest fond se penalizează *„guvernarea ineficientă"* şi se amplifică uşurinţa cu care operează grupurile destabilizatoare. Facţiunile pot încerca să prevină o angajare internaţională sau încurajează acţiunile dacă consideră că astfel le sporesc şansele de succes. Utilizarea forţelor alternative este pe cale să devină un factor comun în războiul discreţionar al şanselor, cu toate că aceste forţe nu au abilităţi în activităţi de reconstrucţie, în particular, când se reformează serviciile armate indigene şi forţele de poliţie (de exemplu Security Sector Reform – reforma sectorului de securitate).

Actori nonstatali. Între structurile militare ale statului şi agenţiile însărcinate cu aplicarea legii, pe de o parte, şi o serie de actori nonstatali, în mod particular terorişti, pe de altă parte poate fi încă conflict atât timp cât dorinţa şi capabilitatea acestor actori caută să obţină efecte strategice, iar acţiunea lor la nivel internaţional creşte. Oficialii militari ai statului se aşteaptă să crească rolul în angajarea adversarilor care se servesc de terorism, atât în cadrul teritoriului propriu sau în afară, urmărind prin aceasta întreruperea şi distrugerea reţelelor teroriste şi să prevină, prin intermediul diplomaţiei, sau să stopeze, prin mijloace militare, organizaţiile teroriste. De asemenea, forţele militare pot să se confrunte cu o serie de alţi actori nonstatali, în particular, acei implicaţi în crima organizată, care au devenit mai sofisticaţi în acţiune, mod de operare şi folosesc tehnici şi capabilităţi paramilitare.

Concluzii

Diferenţele dintre aceste viziuni capătă relevanţă şi claritate deoarece ţările care le susţin dobândesc tot mai multă putere, iar acest lucru este tot mai limpede. Acestea duc la o alocare asimetrică ale diferitelor mijloace, ceea ce generează incertitudini şi diminuează acţiunile unilaterale.

Combinaţia dintre multipolaritatea emergentă şi interdependenţa strânsă va schimba cursul relaţiilor internaţionale. Cu toate că la nivel mondial multipolaritatea nu este încă pe deplin stabilită, aceasta va fi o trăsătură importantă a sistemului internaţional pentru deceniile următoare.

Toate aceste transformări sunt mai complexe, pe fondul noilor provocări şi ameninţări la adresa mediului de securitate.

Un alt element care să definească mediul de securitate contemporan este prezenţa *statelor slabe* şi a *statelor eşuate*. Aceste state devin vectori de instabilitate pentru statele vecine, starea conflictuală internă este exportată în zonă, devenind o criză la nivel regional, ceea ce conduce la proliferarea

conflictelor regionale, chiar o globalizare a acestora. Efectul este anarhizarea şi punerea în afara cadrului normativ a unor regiuni întregi.

Urmare a fenomenului de globalizare, slăbiciunile statelor eşuate, datorită potențialului destabilizator, capătă o dimensiune regională şi chiar internațională, cu consecințe deosebite: fluxuri masive de refugiați, traficul de arme, export de violență şi dezordine.

În acest context, cei doi actori principali SUA şi Europa sunt tot mai vulnerabili, într-o lume în care distanța față de diverse zone de instabilitate nu mai constituie un scut, deoarece într-o lume globală geografia spațiului se comprimă devenind o variabilă neglijabilă. Comunitatea euroatlantică la nivel conceptual a elaborat strategii care să vizeze gestionarea crizelor în afara spațiului propriu, prin folosirea eficientă a capabilităților şi resurselor de tip *soft power* cu cele de tip *hard power.*

Găsirea unor soluții eficiente de întrebuințare a forțelor în operațiile de stabilitate şi de sprijin este o preocupare constantă a planificatorilor militari. Prin lucrarea de față mi-am propus să analizăm noile riscuri şi amenințări la adresa mediului de securitate, tendințele viitoare ale operațiilor de stabilitate şi de sprijin, cât şi identificarea unor factori de influență ai acestor tipuri de operații.

BIBLIOGRAFIE

Legi, doctrine, regulamente, instrucțiuni şi documente oficiale româneşti

*** *Constituția României*, Bucureşti, 2003.

*** *Strategia de securitate națională a României*, Bucureşti, 2007.

*** *Strategia de transformare a Armatei României*, Bucureşti, 2007.

*** *Strategia națională de apărare a țării*, aprobată cu Hotărârea Parlamentului României, nr. 30, din 4 noiembrie, 2008.

*** *Doctrina Armatei României*, Bucureşti, 2007.

Regulamente şi publicații militare străine

*** AJP-01(C) ALLIED JOINT DOCTRINE

Lucrări de autori români

Dr. Alexandrescu Grigore, Cristian Băhnăreanu, *Operații militare expediționare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007.

Dr. Sarcinschi Alexandra, *Securitatea spațiului de interes: actori, instrumente şi tendințe*, Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", Bucureşti, 2007.

TACTICI ŞI STRATEGII UTILIZATE ÎN CAMPANIILE DE RELAȚII PUBLICE

TACTICS AND STRATEGIES USED IN PUBLIC RELATIONS CAMPAIGNS

Lt.col.drd. Marian Daniel MARIN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Termenii “strategie” şi “tactică” sunt deseori confundați. De regulă, strategia implică deciziile cruciale, fiind planul de joc general. În acest ansamblu, tacticile sunt deciziile luate pe parcursul “jocului” general şi acțiunile derulate pentru a face ca strategia să fie aplicată.

The terms „strategy” and „tactics” are often confused. As a rule, strategy implies crucial decisions, being the general game plan. In this context, tactics are the decisions made during the general „game” and the actions carried out in order to apply the strategy.

Cuvinte cheie: tactică, strategie, relații publice, comunicare.
Keywords: *tactics, strategy, public relations, communication.*

Tactici şi procedee acționale utilizate în campaniile de relații publice

O comunicare eficientă trebuie să respecte două seturi de cerințe: unele dintre ele se referă la conținut, altele la formă. Condițiile referitoare la conținut vizează: valoarea, claritatea şi semnificația informațiilor. Condițiile referitoare la formă privesc forma de prezentare, de transmitere a conținutului, astfel încât comunicarea să-şi atingă scopul.

Informația este o combinare de semne şi simboluri, într-o sintaxă specifică limbajului la care se recurge, care transmisă de la emițător la receptor poartă cu sine atât semnele şi simbolurile ca atare, cât şi sintaxa de compunere. *Aspectul sintactic* al informației ține de succesiunea impusă semnalelor grafice, auditive sau electronice pentru ca acestea să formeze un mesaj cu sens. Cunoaşterea sintaxei unui limbaj permite utilizatorilor să realizeze comunicări univoce, care vor fi susceptibile de a fi înțelese de către

* e-mail: *mmd@czone.ro*

destinatari sau de către receptori, aşa cum au fost formulate de către surse. Nerespectarea regulilor de sintaxă în comunicare conduce întotdeauna la distorsionări ale sensului şi la posibile ratări ale informației ce se doreşte a fi transmisă.

Aspectul semantic al informației se referă la semnificația care este acordată semnalelor şi simbolurilor, care uneori transcend sensul de dicționar, făcând referire la contextul social, la convențiile sociale, la convențiile de grup sau la convențiile stabilite unilateral. De aceea, din acest punct de vedere, se poate identifica o anumită semantică intenţională, care aparţine emițătorului, desemnând informația pe care a dorit să o transmită, şi semantica realizată, care aparţine receptorului desemnând informația aşa cum a fost ea receptată şi însuşită de către destinatar din mesajul comunicat. Atunci când formulează mesaje, pentru a fi siguri că vor fi recepționate şi înțelese, sursele trebuie să aibă în vedere orizontul de cunoaştere al receptorilor, pentru a le formula astfel încât să corespundă câmpului semantic pe care aceştia îl pot actualiza. Atingem astfel cel de-al treilea aspect ce trebuie să-l conferim informației, *aspectul pragmatic*, care vizează transformările, schimbările de atitudine de comportament, declanşarea unor acțiuni aşteptate şi dorite de către comunicatori din partea receptorilor.

Canalele de transmitere a informației sunt puțin importante pentru semnificația intrinsecă a informației, dar devin foarte importante pentru sensul urmărit în procesul de comunicare. Această importanță decurge din faptul că purtătorii de informație pun în conexiune un anumit tip de comunicatori cu un anumit tip de public. Deşi putem presupune că oricine poate decodifica un semnal primit pe unul sau altul dintre canalele pe care circulă de obicei informația, nu putem presupune că toți membrii publicului destinatar au şi acces la canalele respective astfel încât mesajul transmis de comunicator să fie recepționat de o manieră oportună cu obiectivele urmărite. De aceea, pentru a fi eficiente, informațiile trebuie adaptate canalelor pe care urmează să fie transmise, iar canalele trebuie să fie alese în funcție de publicul țintă şi de accesul pe care îl are la acestea.

În literatura de specialitate există mai multe clasificări ale tacticilor şi tehnicilor de relații publice.

Doug şi colaboratorii (2003)[1] prezintă următoarea tipologie:

- *Metode scrise*: comunicate de presă, articole din ziare şi reviste, publicarea de ştiri, broşuri, periodice ale organizației, rapoarte anuale, publicitate, cărți;

[1] Doug Newsom, Judy Vanslyke Turk, Dean Kruckeberg, *Totul despre relațiile publice*, Editura Polirom, 2003, apud Valentin Stancu, *Campanii de relații publice* – suport de curs – Facultatea de Comunicare şi Relații Publice "David Ogilvy", 2004.

- *Metode vizuale*: emisiuni TV, apariţii TV, casete video, filme, slide-uri şi filmulețe, fotografii, teleconferințe, grafice şi scheme;
- *Metode vorbite*: discuţii faţă în faţă, discursuri, emisiuni radio, conferințe de presă, petreceri pentru presă, interviuri, întâlniri, comunicarea „din gură în gură".

Dennis L. Wilocox şi colaboratorii (1989)[2] împart canalele de comunicare în:

1. *Tactici scrise*: relatarea de presă (inclusiv cu distribuire electronică), foaia informativă despre relatările ulterioare, circulara informativă, periodicele instituţiei (ziarul şi broşura instituţiei, revistele pentru cadrele didactice şi cercetători, revistele pentru studenţi şi cursanţi), revistele pentru partenerii externi, broşurile informative şi cărţile.

2. *Tactici vizuale:* discuţia între patru ochi, discursul, conferinţa de presă, călătoriile de presă, interviul.

Alţi specialişti în domeniu evidenţiază canalele de comunicare după cum urmează:

Media pentru publicul intern: ziarul de format mic (tabloid), foile volante (newsletters), pamflete, broşuri, manuale, cărţi, scrisori, discursuri tipărite, note cu poziţia oficială, aviziere (pentru ştiri, note, anunţuri), "întâlnirile" electronice (teleconferințe, tehnologiile pentru întâlniri pe computer, conexiunile prin satelit, buletinele de ştiri electronice etc. ce au generat noţiunea de E-PR); televiziunea cu circuit închis, prezentările de videocasete, filmele, diapozitivele, prezentările şi expoziţiile.

Media pentru publicul extern: ziare, reviste, publicaţii comerciale, posturi de radio, televiziune clasică şi prin cablu, conferințe de presă etc.

Gama tacticilor de relaţii publice se extinde de la tactici simple, precum întâlnirile faţă în faţă, până la unele mai complicate, cu o tehnologie mai avansată, precum clipurile video interactive. Pentru a avea însă succes, toate tacticile trebuie să aibă câteva calităţi:

- să fie parte a unui plan de relaţii publice aprobat, care este strâns legat de misiunea şi de valorile organizaţiei;
- să aibă ca target categoriile de public succesiv. Ceea ce funcţionează pentru o categorie de public, poate fi complet inadecvat pentru o altă categorie. Totuşi, dacă o tactică poate avea efectele dorite pentru mai multe categorii de public, folosirea ei poate economisi timp şi bani. Un eveniment special cu valoare de ştire poate targeta participanţii şi beneficiarii direcţi ai evenimentului, dar şi alte categorii de public prin intervenţia media;

[2] Dennis L.Wilcox, Philip H. Ault, Waren K. Agee, *Public Relations, Strategies and Tactis*. New York, SUA, Harper Collins Publisher, 1989 apud Valentin Stancu, *Campanii de relaţii publice* – suport de curs – Facultatea de Comunicare şi Relaţii Publice „David Ogilvy", 2004.

- să fie bazate pe cercetarea valorilor, intereselor şi canalelor de comunicare preferate de public;
- să transmită un mesaj clar care să se adreseze valorilor şi intereselor publicului, chiar dacă se urmăreşte un interes al organizației. Altfel spus o tactică de succes în domeniul relațiilor publice este aceea care creează situații de câştig-câştig pentru comunicator şi receptor;
- evaluarea lor să se facă atât de-a lungul desfăşurării lor, cât şi la final.

Pentru orice organizație, principala categorie de public o reprezintă publicul intern. Dacă publicul intern nu este bine informat şi motivat, calitatea relațiilor organizației cu alte categorii de public s-ar putea să nu mai conteze.

Se vor prezenta în continuare, câteva dintre tacticile de relații publice în domeniul comunicării interne.

Întâlnirile față în față

Toate studiile comunicării interne arată că pentru membrii unei organizații, canalul preferat de primire a informațiilor despre organizație îl reprezintă întâlnirile față în față.

Newsletter-ele

Newsletter-ele nu sunt costisitoare şi au avantajul că oferă în scris mesajele pe care membrii organizației să le poată citi. Ele trebuie să apară frecvent pentru a oferi permanent informații actuale. Newsletter-ele nu trebuie să se limiteze numai la apariția pe hârtie, ci pot fi transmise la fel de bine on-line, incluzând astfel şi clipuri cu imagine şi sunet, cât şi link-uri către alte site-uri şi o arhivă a numerelor precedente.

Revistele

Pentru că sunt mai dificil de produs, revistele nu conțin de obicei informații de ultimă oră. În schimb, revistele conțin poveşti mai puțin legate de anumite perioade de timp, cum sunt treceri în revistă ale valorilor şi obiectivelor organizației, actualizări ale unor teme cu continuitate. Unele organizații trimit revistele prin poştă direct la domiciliul angajaților astfel încât şi alți membri ai familiei să le poată citi şi organizația să obțină şi susținerea acestora. Ele pot exista şi on-line.

Strategiile utilizate în campaniile de relații publice

Conceptul strategie utilizat în marketing, publicitate şi relații publice, aproape până la demonetizare, provine din limbajul militar. În limbajul invocat, strategia este parte componentă a artei militare care se ocupă cu conducerea tuturor forțelor militare, pe toată durata războiului şi pe durata

fiecărei campanii, organizând şi conducând operațiile duse de mari grupări de forțe; strategia desemnează arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă.

Termenii "strategie" şi "tactică" sunt deseori confundați. De regulă, strategia implică deciziile cruciale, fiind planul de joc general. În acest ansamblu, tacticile sunt decizii luate pe parcursul "jocului" general şi acțiunile derulate pentru a face ca strategia să fie aplicată.

Tacticile sunt folosite pentru a impune strategia şi a înlătura orice problemă ce poate surveni pe parcursul acțiunii planificate. Referitor la strategia de relații publice, ea reprezintă acel program de comunicare, construit pentru a transmite un mesaj care explică succint obiectivul entității organizatoare. Succesul unei campanii de relații publice depinde de întrebuințarea combinației potrivite de tactici. O bună cunoaştere a publicului țintă va permite alegerea în cunoştință de cauză a tacticilor de relații publice şi folosirea celor adecvate situației astfel încât eficacitatea să fie maximă, iar „forța de lovire" să nu se piardă. Ținta va fi acolo unde trebuie să lovim pentru a obține schimbarea, pentru a rupe un echilibru care păstrează laolaltă elemente indezirabile.

Factorii de decizie conduc cu măiestrie operațiile şi/sau acțiunile de comunicare, utilizând cu abilitate toate mijloacele şi resursele disponibile în vederea atingerii scopului şi obiectivelor fixate, pe termen lung, mediu sau scurt. Ei trebuie să facă astfel încât resursele şi avantajele de care dispun să-i surprindă şi să-i întreacă pe concurenți sau să valorifice oportunitățile care se ivesc.

În practica relațiilor publice, strategia se raportează la scopul acțiunilor întreprinse, la scopul planului general, iar tacticile se opresc la nivelul îndeplinirii unor subobiective, la evenimentele de presă, la utilizarea canalelor de comunicare pentru implementarea strategiei.

Cheia succesului în dezvoltarea unei strategii de comunicare este coerența şi organizarea gândirii. Talentul, ideile bune şi orele de muncă vor fi risipite dacă nu vom reuşi să ne punem de acord cu alocarea sarcinilor şi cu un ritm de lucru pe care toată lumea trebuie să-l respecte.

Reuşita unei campanii de relații publice este determinată de mai mulți factori.

Un prim factor ar fi gândirea strategică. Acest concept presupune cunoaşterea în profunzime a subiectului. Având o documentare temeinică (care poate dura şi câteva săptămâni) putem avea atâta informație încât strategia vine de la sine. Totodată, gândirea strategică implică o viziune de ansamblu: „Unde dorim să ajungem?" Tactica ne răspunde la întrebarea: „Cum?" Altfel spus, gândirea strategică este punctul de diferență dintre consultanți şi simplii funcționari în domeniul comunicării.

Un al doilea factor ar fi creativitatea. Când apar primele idei, ele trebuie inventariate, iar după aceea, renunțat la ele. Cu siguranță şi ceilalți s-au gândit la ele. Abordările neconvenționale sunt cele care ar putea stârni interesul publicului țintă. Este necesară alegerea acelei formule de prezentare care pune cel mai bine în valoare munca echipei de campanie şi totodată se potriveşte cel mai bine cu subiectul campaniei şi cu publicul țintă.

Convingerea cu care se acționează este, de asemenea, un factor important în reuşita activității de relații publice. Siguranța în acțiune, în exprimare, adoptarea ideilor campaniei ca propriile idei şi convingerea în acestea fac posibilă convingerea publicului țintă. Stimulii vizuali, auditivi sau de altă natură sunt importanți într-o campanie de relații publice, dar numai dacă susțin o idee sau potențează ideea respectivă.

Echipa este, de asemenea, un element determinant. Echipa unei campanii de relații publice trebuie să cuprindă oameni cunoscuți şi, pe cât posibil, diferiți, astfel încât aceştia să se completeze. Fiecare trebuie să aibă un rol: unul să fie creativ, altul să fie un bun prezentator etc. Echipele cele mai omogene nu sunt neapărat cele mai performante. Performerii nu sunt neapărat cei mai buni colegi. Prietenii nu sunt neapărat cei mai buni subalterni sau cei mai buni specialişti. Un membru al unei echipe de campanie de relații publice trebuie să-şi asume responsabilități şi să le ducă la îndeplinire până la capăt, în timp util. Ce se întâmplă după termenul final nu mai contează. Niciun membru al echipei de campanie nu trebuie să se teamă să-şi asume sarcini rămase „ale nimănui”. Dacă proiectul nu este complet, întreaga echipă are de suferit.

Din punct de vedere al strategiilor adoptate, avem campanii de relații publice proactive şi reactive.

În strategia proactivă, conştientizând oportunitatea de a folosi efortul de relații publice pentru a realiza ceva „pozitiv”, specialiştii în relații publice vor selecta cele mai adecvate mijloace de comunicare pentru a impune opiniei publice o temă, o identitate, un produs, un candidat etc.

În strategia reactivă, proiectanții campaniei de relații publice vor alege pentru a fi transmise mesaje prin care să reacționeze la tema, imaginea indusă în spațiul opiniei publice care, într-un fel sau altul, o afectează.

În procesul de elaborare şi de planificare strategică a unei campanii de relații publice sunt parcurşi, în general, fie cinci paşi (identificarea problemei de soluționat, cercetarea-constatarea (sau investigarea), planificarea, comunicarea şi evaluarea)[3], fie condensat în patru paşi[4] ca în modelul următor:

[3] Todd Brabender, *Publicity Campaigns: How manyHours. How many Months,* Conference Expo Canada 2004, Mai 11-12, Toronto, Canada.

PROCESUL DE PLANIFICARE STRATEGICĂ A RELAȚIILOR PUBLICE

Un proces în patru etape	**Etapele planificării strategice**
1. Definirea problemei de soluționat	1. Problema, grija sau prilejul (ce determină organizarea unei campanii de relații publice. Răspunde la întrebarea „Ce se întâmplă acum?”) 2. Analiza situației (internă sau externă). Se derulează în sensul indicat de răspunsul la următoarele întrebări: • Ce forțe pozitive şi negative acționează? • Cine este implicat şi/sau afectat? Cum sunt ei implicați şi/sau afectați?
2. Planificarea şi programarea	3. Definirea scopului programului: • Care este situația dorită? 4. Publicul țintă: • Cine trebuie să răspundă la program, să fie atins sau să fie afectat? 5. Obiective Ce trebuie să se obțină cu fiecare public pentru a îndeplini scopul programului?
3. Derularea acțiunii	6. Strategii de acțiune: • Ce schimbări trebuie făcute (în organizație, în serviciile sau produsele oferite, în atitudinea sau comportamentul personalului) pentru a obține rezultatele stabilite în obiective? 7. Strategii de comunicare: • Care este conținutul mesajului ce trebuie comunicat pentru a obține rezultatele stabilite în obiective? • Ce mijloace de comunicare (directă sau în masă) pot transmite cel mai bine acest conținut publicului țintă? 8. Program de aplicare a planurilor: • Cine va răspunde de derularea fiecărei acțiuni de comunicare? • Care este succesiunea evenimentelor în cadrul programului? • Cât va costa programul?

[4] Valentin Stancu, Marcela M. Stoica, Stoica Adrian, *Relații publice, succes şi credibilitate*, Editura Concept Publishing, Bucureşti, 1997.

4. Evaluarea programului	9. Evaluarea planului de comunicare: • Cum pot fi măsurate rezultatele anticipate în scop şi obiective? 10. Feed-back şi corectarea programului. Cum vor fi raportate rezultatele evaluării la programul general de conducere a organizației şi cum vor fi folosite acestea pentru a face schimbări în programul invocat?

Strategia este dictată de problemele ce apar în urma procesării informației accesibile. Ea nu este acelaşi lucru cu obiectivele şi vine plasată înaintea tacticilor. Este fundația pe care se construieşte un program tactic. Prin operație de PR vom înțelege activitatea desfăşurată de un expert sau de o structură de relații publice pentru atingerea unui anumit obiectiv. Operațiile de PR pot cuprinde mai multe acțiuni circumscrise registrului tactic (timp scurt, amploare redusă, areal limitat).

În opinia mea, o operație de PR poate avea ca finalitate îndeplinirea unui obiectiv de relații publice, atunci când acțiunea sau campania are un singur scop şi mai multe obiective derivate (câştigarea simpatiei comunității locale în procent de …) sau îndeplinirea unui singur scop atunci când prin acțiuni de relații publice sau printr-o campanie se urmăreşte îndeplinirea mai multor scopuri (câştigarea notorietății județene şi naționale pe nişa…).

Resursele de relații/afaceri publice sunt reprezentate de rezerve, de sursele şi mijloacele disponibile şi de posibilități. Resursa reprezintă un atribut, o conjunctură sau o posesie care măreşte capacitatea de a declanşa sau controla o acțiune.

Resursele pot fi instrumentale (acele mijloace ce pot fi folosite pentru a derula o acțiune de relații publice/afaceri publice, a produce o modificare de opinie, atitudine, comportament etc.) şi infraresurse (acele atribute, circumstanțe sau posesii necesare înainte ca resursele instrumentale să fie puse în acțiune).

Resursele instrumentale pot fi considerate:

a. mijloacele interne de informare/comunicare:
   - tipărite;
   - difuzate (electronice);
   - online;
   - contact direct;
   - mijloace vizuale.

b. mijloacele externe de informare/comunicare:
   - tipărite;
   - difuzate (electronice);
   - online.

În seria infraresurselor putem enumera: banii, timpul, cunoştiințele/ metodologiile (a şti cum să faci – know how), informațiile, atributele (imaginea/ reputația, talentul creator, capacitatea de analiză sau managerială etc.),

conjuncturile (apartenența la un grup cu putere de decizie, relațiile, condițiile generale ce favorizează o acțiune etc.), posesiile (spațiile, mijloacele IT, mijloacele de multiplicare, camere video etc.).

Mai simplu, dar şi mai restrictiv, unii specialişti în domeniu, referindu-se la resurse, spun că acestea se împart în:

- resurse umane;
- cheltuieli de exploatare şi administrare;
- echipament.

Restricțiile reprezintă fie o măsură, fie acele condiții care restrâng sau limitează un drept, o libertate sau o posibilitate.

Reprezentate schematic, din perspectiva limitării/reducerii posibilităților, restricțiile acționează ca în figura de mai jos:

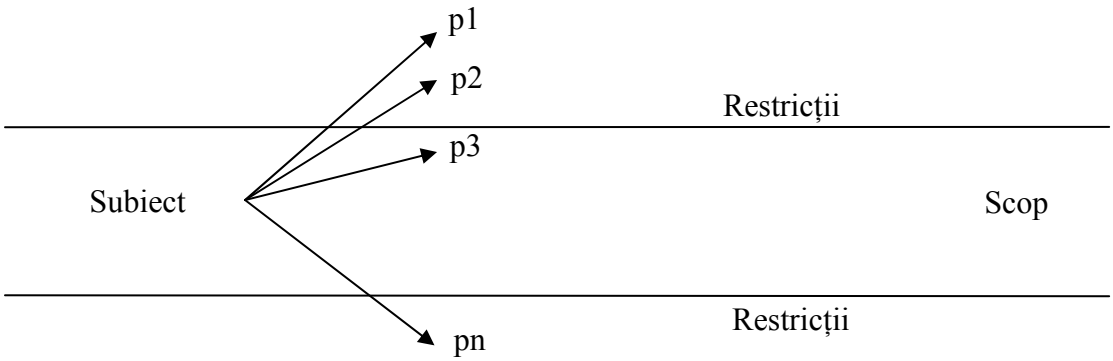

Astfel, un subiect, fizic sau juridic, supus unei libertăți absolute ar avea, cel puțin teoretic, *n* posibilități pentru a atinge un scop. Dintre acestea însă, cel puțin câteva sunt ilegale (traficul de influență) sau imorale (să mințI, să înşeli etc.).

Remarcăm deci că primele restricții sunt de natură juridică şi morală. Alte tipuri de restricții sunt cele de natură religioasă şi cutumiară (obişnuințe nescrise ale comunităților țintă) sau culturală.

În context, semnalăm faptul că barierele de comunicare (de limbă, de sistem de referință etc.) se transformă în restricții. Concomitent, absența unor resurse acționează în calitate de restricții ce condiționează serios posibilitățile de a proiecta şi de a conduce o activitate de relații publice (de exemplu, o instituție cu o imagine fundamental negativă – cum ar fi, de exemplu, o organizație teroristă – are o problemă foarte serioasă într-o posibilă încercare de a-şi face o reapariție publică în care să încerce să inducă o imagine pozitivă, în vederea atragerii respectului public. În acest caz, absența resursei invocate acționează în calitate de restricție severă.

După Kendall[5] există cinci tipuri de strategii, autorul invocat propunând şi tacticile corespunzătoare fiecăreia:

[5] Robert Kendall, *Public Relations Campaign Strategies: Planning for Implementation*, New York, Harper Collins Publisher, 1992, pp. 215-216.

Inactivitatea strategică (de exemplu dacă o organizație concurentă care are o reputație proastă răspândeşte ştiri false, cea mai bună abordare este de a nu răspunde acuzațiilor).

Activități de diseminare a informației (are legătură cu obiectivele ce vizează informarea publică şi se referă la distribuirea de mesaje care prezintă organizația, produsele sau serviciile sale. Pentru acest tip de strategie, cele mai adecvate tactici ar fi: informarea publică, publicitatea, conferințele de presă, expunerea pe suporturi informative cu prilejul unor reuniuni publice, acțiuni care urmăresc corectarea informațiilor eronate ş.a.).

Organizarea de evenimente (urmăreşte tot transmiterea de informații dar în cadrul unor evenimente organizate). Tacticile recomandate sunt: reacții la evenimentele neaşteptate, organizarea de concursuri şi competiții, crearea deliberată a evenimentelor de presă prin aducerea în prim plan a unui lucru cu totul şi cu totul ieşit din comun.

Activități promoționale (impunerea deliberată pe plan public a imaginii/identității organizației). Tacticile pot consta în acțiuni de marketing (târguri, expoziții, prezentări de produse), acțiuni de strângere de fonduri, acțiuni civice, manifestări ştiințifice legate de produsele sau serviciile unei organizații.

Activități organizaționale (este o strategie de prezentare a organizației în mediul ei specific). Tacticile pot fi: poziționarea organizației în domeniul specific de activitate, constituirea de alianțe şi coaliții, participarea la convenții, conferințe sau seminarii, participarea ca mediator la negocieri care au loc între alte organizații etc.

După Bernard Dagenais[6], strategiile de PR pot fi împărțite în 4 grupe:

Strategia de tipul "push and pull" ce implică două activități:

a. împingerea produsului către client;

b. atragerea clientului către produs.

Strategia directă sau indirectă (ce constă în implicarea directă a publicului țintă sau folosirea liderilor de opinie, a persoanelor cu spirit novator care, la rândul lor, se vor adresa publicului țintă).

Strategia intensivă sau extensivă (gradul de intensivitate sau extensivitate fiind funcție de durata campaniei: scurtă - o săptămână, o lună, două luni - sau lungă - 1 – 10 ani).

Strategia efectului imediat sau a frecvenței (se referă la faptul că putem să ne adresăm unui număr mare de persoane, în acelaşi timp, pentru a obține un efect imediat, sau să ne adresăm mai des aceluiaşi public țintă, adică dorim să-i vorbim frecvent).

După cum se observă, nu există un punct de vedere unitar cu privire la strategiile de PR, de aceea recomandăm proiectarea strategiei funcție de condițiile concrete (externe şi interne) ce definesc organizația şi mediul de afaceri, legislativ, cultural etc.)

[6] Bernard Dagenais, *Campania de relații publice*, Editura Polirom, Iaşi, 2003, pp. 252-254.

BIBLIOGRAFIE

Brabender Todd, *Publicity Campaigns: How manyHours. How many Months,* Conference Expo Canada, Toronto, Canada, 2004.

Dagenais Bernard, *Campania de relaţii publice*, Editura Polirom, Iaşi, 2003.

Kendall Robert, *Public Relations Campaign Strategies: Planning for Implementation*, New York, Harper Collins Publisher, 1992.

Newsom Doug, Judy Vanslyke Turk, Dean Kruckeberg, *Totul despre relaţiile publice*, Editura Polirom, 2003.

Stancu Valentin, Marcela M. Stoica, Stoica Adrian, *Relaţii publice, succes şi credibilitate*, Editura Concept Publishing, Bucureşti, 1997.

Wilcox Dennis L., Philip H. Ault, Waren K. Agee, *Public Relations, Strategies and Tactis*. New York, SUA, Harper Collins Publisher, 1989.

TRANSFORMĂRI GEOPOLITICE. ROLUL NATO ŞI POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE

GEOPOLITICAL TRANSFORMATIONS. NATO'S ROLE AND THE EUROPEAN SECURITY POLICY

Col.drd. Adrian POPA*
U.M. 02605 Bucureşti

Acest articol tratează schimbările majore survenite după încheierea Războiului Rece, respectiv mutaţiile politico-militare, prin consolidarea unor lideri regionali. În consecinţă, atât politica europeană de securitate, cât şi cea a N.A.T.O. trebuie să fie în măsură să răspundă eficient pentru soluţionarea paşnică a noilor conflicte regionale.

This article approaches the major changes resulting from the end of the Cold War, especially political-military changes, through the consolidation of some regional leaders. As a consequence, the European security policy as well as N.A.T.O.'s policy must be able to give an efficient answer in order to solve the new emerging regional conflicts in a peaceful way.

Cuvinte cheie: Război Rece, lideri regionali, politica europeană de securitate, marea strategie, conflicte regionale, transnaţional.
Keywords: *Cold War, regional leaders, European security policy, the great strategy, regional conflicts, transnational.*

Războiul Rece cu efectele sale negative majore a avut darul şi capacitatea de a polariza lumea în jurul contradicţiei dintre Est şi Vest. Inclusiv raporturile Nord-Sud au fost tributare acestei contradicţii globale.

Astfel, pe toată durata aşa-numitului „război rece", rezultatul jocului bipolar a fost în mod constant nul, marile puteri fiind în mod automat obligate să intervină în toate tensiunile şi conflictele, pentru obţinerea unor avantaje de etapă sau pentru împiedicarea celeilalte părţi de a le obţine.

* Tel. *021.4105318*

Aşa-zisele ţări din Grupul Lumii a III-a, fracţionat de lideri „regionali, autohtoni şi discreţionari”, încercau să demonstreze, prin Conferinţa Ţărilor Nealiniate şi Sesiunea Generală a Naţiunilor Unite, că reprezintă o voinţă distinctă în procesul de luare a deciziilor în plan internaţional.

În majoritatea cazurilor, preşedinţiile ţărilor din Lumea a III-a nu corespundeau capacităţii şi posibilităţilor acestora în planul propunerilor şi al luării deciziilor.

Teoriile geopolitice privind globalizarea şi noua ordine mondială

Sfârşitul Războiului Rece a lăsat lumii o singură „putere globală”: Statele Unite, unice posesoare ale unor capacităţi militare, economice, tehnologice şi instituţionale necesare îndeplinirii funcţiei de regulator al echilibrelor internaţionale, fie impunându-şi voinţa în mod unilateral, fie folosindu-se de instituţii internaţionale (O.N.U., F.M.I. ş.a.), regionale (N.A.T.O., U.E., N.A.F.T.A.) şi bilaterale (acordul cu Japonia şi Rusia).

Trebuie avut în vedere că S.U.A. nu mai posedă superioritatea absolută în domeniul economic şi financiar, de care se bucurau la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. În prezent, poziţia economică a Statelor Unite este vizibil afectată de Japonia, Europa Occidentală şi de cei patru „tigri asiatici”. Astfel, rămâne superioritatea militară, însă S.U.A. sunt din ce în ce mai puţin dispuse să-şi asume rolul de poliţist în lume, în numele unor principii abstracte, încercând să-şi limiteze intervenţiile pentru apărarea intereselor naţionale.

Fragmentarea rapidă a U.R.S.S. a transformat această artificială uniune teritorială din „factor de ordine” în factor de dezordine, creându-se goluri de putere atât în Vest, de la Statele Baltice până în Moldova, cât şi în Sud, în Caucazul Asiei Centrale, deschizându-se calea creării zonelor de influenţă din partea statelor vecine.

Totodată, nu trebuie să se aştepte prea mult din partea sistemelor de securitate colectivă. Securitatea reprezintă un „bun public”, deci este indivizibil: nu dă roade cui nu plăteşte pentru aceasta. Logica acestor sisteme este că fiecare stat are interesul să arunce toate obligaţiile asupra altora şi să realizeze un profit maxim cu costuri minime. Noile coaliţii create „ad hoc” nu vor putea niciodată să pună la punct şi să facă să funcţioneze un mecanism de genul Alianţei Nord-Atlantice, care a demonstrat, cel puţin pe parcursul Războiului Rece, că a fost cea mai eficientă alianţă politico-militară pe care istoria omenirii a produs-o vreodată.

În lumea post-bipolară, garantarea securităţii şi apărării comune europene doar prin desfăşurarea forţelor terestre pe linia de apărare avansată din Europa Centrală, precum şi a unor consistente forţe terestre şi nucleare americane de la Capul Nord la Mediterana, nu mai este realizabilă[1].

[1] Aron Liviu Deac, Ion Irimia, *Securitatea şi apărarea naţională***,** Editura AISM, 1999.

Teoriile geopolitice duale

Odată cu sfârşitul conflictului bipolar şi cu dezintegrarea U.R.S.S., concepția geopolitică globală a intereselor N.A.T.O. şi americane a suferit mutaţii de esență. Percepțiile americane au fost stimulate de succesele economice ale Japoniei şi Germaniei şi de agresivitatea crescândă demonstrată de aceste două state în plan comercial.

În esență, interesele geopolitice permanente ale N.A.T.O. şi implicit S.U.A. sunt analoge celor pe care le avea Anglia în perioada „pax britannica": aceea de a evita naşterea unei mari puteri pe continentul euro-asiatic; „marea strategie" americană se transforma astfel din „continentală" în „marea strategie maritimă" în care cea mai mare parte a puterii militare americane îşi asuma configurarea unei forțe mobile de intervenție.

Adevărata „inimă a planetei" nu mai este situată în centrul masei continentale euro-asiatice, iar strategia de bază a marinei americane nu mai este inspirată de ideile lui Theodore Roosvelt.

Sfârşitul Războiului Rece şi colapsul U.R.S.S. au avut un alt mare impact geopolitic pe continentul asiatic. Cresc enorm „greutatea" şi importanța politico-militară ale Chinei.

Extinderea influenței chineze în Asia Centrală poată fi acceptată de Rusia pentru o perioadă limitată de timp. De fapt, această extindere este considerată mai puțin destabilizantă decât cea pakistaneză, turcă sau iraniană, ținând cont de sporul din ultimii ani al populației musulmane şi de stagnarea celui al populației slave.

Aceste diferențieri demografice sunt deosebit de preocupante pentru Moscova.

În ultimă instanță, este vorba de un joc foarte riscant care aduce pe tapet fantasmele „pericolului galben". Concluzia cu privire la acest proces ar putea fi conform tezelor recente o ulterioară creştere a importanței bazinului Pacificului față de Atlantic, respectiv față de N.A.T.O.

Reapariția panregiunilor şi multipolarismul

În scopul depăşirii rigidității Războiului Rece, diplomații din N.A.T.O. şi cei americani prognosticau constituirea unei lumi pentapolare, constituită din S.U.A., Europa, Uniunea Sovietică, Japonia şi China, la care s-ar adăuga şi India, în caz că ar reuşi să se dezvolte şi să-şi mențină stabilitatea internă.

S-ar realiza, conform teoriei, un „*concert mondial*" de puteri în echilibrul dinamic, care ar activa mecanisme similare celor care au menținut stabilitatea în Europa după Pacea de la Viena din 1815.

Conceptul de „panregiune" este amplu dezvoltat de geopolitica germană interbelică. În mod explicit, conceptul se articulează în teoriile

referitoare la „ciocnirea civilizaţiilor”. Conceptul de panregiune serveşte raţionalizării şi legitimării hegemoniei transregionale a statelor „catalizatoare” şi constituie o a treia cale de integrare, diferită de formula conexiunilor şi de cea a confederaţiilor imperiale cunoscute până acum în istorie.

Statele aşa-zis „catalizatoare” se propun ca „pol de agregare” pentru statele limitrofe, în scopul desfăşurării la o scară mai amplă a acelor funcţii pe care statul naţional nu mai este în măsură să le satisfacă, date fiind dimensiunile lor reduse. Actualele panregiuni reprezintă o reacţie contra amplorii unui internaţionalism nediferenţiat şi omogenizant, şi pentru menţinerea unor identităţi culturale determinate.

Nu sunt concepute prea multe panregiuni. Am putea enumera Europa Unită; N.A.F.T.A. (North America Free Trade Association), între S.U.A., Canada şi Mexic şi ceva mai recent Chile; Zona Pacificului, a cărei natură trebuie definită în continuare.

Panregiunile nu trebuie confundate cu macroregiunile. Primele rezultă din fuziunea diferitelor unităţi statale. Celelalte au rezultat din dezintegrarea transfrontalieră a statelor existente în prezent.

Conceptul de panregiune serveşte doar pentru a justifica, raţionaliza şi legitima în termeni geopolitici, tendinţa asociativă a statelor naţionale prin care să atingă „economia de scală”, competitivă în actualul stadiu de dezvoltare tehnologică.

De asemenea, conceptul de panregiune serveşte pentru realizarea proiectelor privind constituirea macroregiunilor, care obţin o autonomie administrativă tot mai mare în contextul statelor naţionale, mai ales în cazul regiunilor transfrontaliere.

Fie panregiunile, fie macroregiunile se bazează pe conceptele de complementaritate funcţională, nu doar în domeniul economic, ci şi în cel strategic, cultural etc., care pot fi valorificate doar prin prezenţa unui pol de atracţie sau de statul „catalizator”.

O astfel de abordare funcţională ar putea fi în contradicţie cu exigenţele politice, mai ales dacă se vizează crearea unor structuri ierarhice, cu un centru constituit din regiunile cele mai bogate şi o periferie marginalizată, întrucât este clar că nu se poate beneficia în contextul unei panregiuni de acelaşi nivel de solidaritate care există în contextul unui stat – naţiune tradiţional.

Există, în acest sens, o potenţială contradicţie între două sisteme: cel global, de tip O.N.U şi U.E. sau al statelor naţiune, pe de o parte şi cel al panregiunilor şi macroregiunilor pe de altă parte. Primul sistem este solidar şi stabil. Celălalt este mai conflictual cu transformarea panregiunilor în blocuri aflate în competiţie economică, politică şi strategică, în interiorul lor, cu

transformarea unei ierarhii de macroregiuni, în care cele mai puternice vor determina marginalizarea celor mai slabe.

Europa, sub unele aspecte, este unica panregiune care a făcut progrese vizibile pe calea integrării.

Redescoperirea statelor-națiune şi declanşarea conflictelor regionale

Pendulul istoriei pare că se mişcă în direcția redescoperirii statelor – națiune. Cea mai mare dificultate cu care se confruntă politica este accelerarea timpilor de mutații față de răspunderea politică.

Capacitatea de influențare asupra sistemului global se diminuează pe timp ce trece, inclusiv prin acțiunea forțelor transnaționale.

Unii geopoliticieni opinează că întărirea statelor-națiune poate da naştere unor explozii de naționalism radical-distructiv, cum a fost cel petrecut în Europa în prima jumătate a secolului XIX.

În mod sigur, este un risc care pare a fi oprit de forța legăturilor tot mai puternice şi a interdependențelor statelor.

Alternativa acestei variante ar putea fi o anarhie generalizată în care tribalismele şi conflictele locale se contrapun globalizării interdependențelor. Metodele folosite în trecut pentru menținerea ordinii mondiale – imperiul sau echilibrul de forță – nu mai funcționează astăzi. S-a văzut clar că un stat-națiune totalitar nu mai este posibil[2]. Conceptul de stat-națiune ca entitate permanentă este în curs de substituire, cu conceptul de stat – pur şi simplu. Statul totalitar al trecutului a absorbit societatea civilă. Actuala interdependență dintre națiuni, provocată de globalizarea tehnico-economico-financiară, a modificat situația.

Astfel, plecând din spațiul economic, spațiul juridic național se găseşte în competiție cu alte spații. Suveranitatea devine, cu alte cuvinte, relativă.

Un stat nu se va putea sustrage de sub efectele globalizării pieților printr-o politică autarhică, pentru că şi-ar semna decadența economică.

Nu va putea, de asemenea, nici să evite regulile legislației economice internaționale, pentru că ar risca represalii mai ales atunci când nu ar dispune de instrumente militare puternice. Ar putea doar să „bareze" aceste reguli, încercând să mențină propriile încălcări ale acestora sub pragul de reacție al altor state, ceea ce ar determina tot un fiasco economic până la urmă (vezi exemplul Cubei şi, mai recent, al Libiei, Irakului etc.).

În etapa actuală, se pun întrebări privind solidaritatea națională şi impactul său asupra stării de concurență internațională între sistemele-țări. Problema fundamentală cu care se confruntă oricare stat este aceea de căutare a unui echilibru dificil, între competitivitatea internațională şi prezervarea coeziunii naționale, între exigențele geoeconomice şi cele ale geopoliticii şi geostrategiei tradiționale. Regiunile bogate au deja un răspuns.

[2] Ilie Bădescu, Dan Dungaciu, *Sociologia şi geopolitica frontierei,* Editura Floare Albastră, 1995.

Dezvoltarea economică nu mai constituie o sursă de integrare internațională, conform parametrilor indicați de Adam Smith, Alexander Hamilton sau Friedrich Liszt. Regiunile bogate, integrate deja în economia mondială şi expuse concurenței altor regiuni, tind să se disocieze şi să-şi recapete independența maximă.

Ordinea mondială este într-o continuă mutație, pentru că, practic, nu mai există o ordine mondială în parametrii tradiționali. Pentru evitarea dezagregării statelor şi a balcanizării lumii, chiar şi a celei industrializate, se pare că unica soluție este aceea de substituire a conceptului de stat înțeles ca un „tot suveran", cu acela de stat înțeles ca loc de concentrare a rețelelor şi raporturilor de influență.

Statul de astăzi nu mai este în măsură să gestioneze tendințele de dezagregare şi de balcanizare prin mijloace şi măsuri militare, legislative şi relații externe.

Aşa cum naşterea statului modern a fost influențată de exigențele geostrategice, posibilitățile sale de supraviețuire sunt astăzi determinate de capacitățile sale de a se adapta la exigențele şi mecanismele geoeconomice, chiar dacă nu va fi în măsură să le domine în întregime. Se impune, deci, redefinirea raporturilor dintre state şi societate, respectiv o nouă manieră de parteneriat între state şi entitățile nonstatale.

Statul trebuie să devină mediator între presiunile determinate de competiție, care sunt tot mai „internaționalizate", şi cele sociale, rămase în interior.

Destinul statelor va depinde de capacitatea lor de a pregăti şi conduce nu războiul militar, ci războiul economic mondial. Recentele poziții antiglobalizare au demonstrat un acut simț critic din partea inițiatorilor. Problema se pune în modul în care toți ajungem să beneficiem de avantajele evidente ale mondializării, fără suportarea consecințelor pe care le implică dezavantajele care se manifestă.

Grijile militanților antiglobalizării sunt perfect îndreptățite, dar pentru obținerea unor soluții avantajoase tuturor popoarelor şi populațiilor, se pare că este nevoie acută de mai multă globalizare[3].

Acesta este, de fapt şi paradoxul globalizării, deoarece aceasta poate fi folosită în sens pozitiv, cât şi negativ. Se impune o abordare globală etică a problemelor mediului, a relațiilor de muncă, a politicii valutare etc.

Ca urmare, nu frânarea globalizării, ci implementarea ei etică poate duce la efecte pozitive. De fapt, aceasta este provocarea şi constă în rezolvarea unei ecuații cu trei necunoscute, variabile: comerț liber, cunoaştere şi democrație, adică, liberalizarea continuă a comerțului mondial, a tuturor piețelor, mai mult ajutor din partea Occidentului bogat, mai mult comerț şi mai multă cooperare pentru dezvoltare şi, în sfârşit, democrația şi respectarea

[3] Kjellen Rudolph, *Statul ca un organism viu***,** Stockholm, 1976.

drepturilor omului, pentru evitarea războaielor şi pentru facilitarea comerţului şi a bunăstării.

Este adevărat că globalizarea, ştergerea graniţelor, poate să decadă într-un „egoism fără frontieră".

Tratarea simplistă şi sentimentală a lucrurilor nu aduce niciun beneficiu.

În acest context, reuniunile G-8 şi U.E., dedicate problematicii majore a unei globalizări „etice", reprezintă un semnal pozitiv, iar Europa trebuie să deruleze măsuri ferme, concrete şi democratice, începând cu ea însăşi. Geopolitica ordinii internaţionale evidenţiază o multitudine de aspecte privind organizarea lumii şi în special spectrul relaţiilor dintre state, generat de raporturile de putere. Etapa istorică actuală face parte dintr-un proces de tranziţie care se menţine încă după destructurarea vechii ordini internaţionale.

Unica superputere a lumii, SUA, este în curs de a finaliza coordonatele unei noi ordini internaţionale, însă problemele sunt departe de a fi soluţionate.

Orice temporizare a cursei conduce la complicaţii tot mai dificile şi inedite, generate de alte puteri care încearcă să tranşeze procesul în favoarea lor. Stabilizarea situaţiei trenează şi datorită faptului că U.E., care se pare că devine încet dar sigur a doua superputere a lumii, nu şi-a finalizat în totalitate întreaga problematică a integrării interne. În acest context putem aprecia că numai acest binom va crea momentul de forţe necesar asigurării unei ordini internaţionale stabile şi viabile, pentru o lungă perioadă de timp[4].

În situaţia în care tranziţia trenează, este posibil să se ajungă la o regionalizare a ordinii internaţionale, în sensul că marii actori geopolitici îşi vor reorienta doctrinele, fiind probabil ca în această etapă tranzitorie să apară noi lideri cum ar fi Rusia şi China. În acest context, Africa va deveni obiectul acţiunilor tuturor marilor puteri, menţinându-se totodată zonele de foc ale Asiei de Sud - Est, Orientului Mijlociu şi Peninsulei Coreene.

Acestei configuraţii tranzitorii i se vor asocia acţiunile actorilor geopolitici secundari şi în acest mod, ordinea internaţională va deveni o cazuistică fără posibilităţi de ordonare.

Analiza noii ordini internaţionale suscită un interes deosebit atât în rândul specialiştilor de prim rang, cât şi la nivelul unor entităţi specifice, cu diverse domenii de activitate în plan social, economic, politic şi militar. Ordinea este un termen cu multiple semnificaţii ale cărui sensuri exprimă determinări temporale, spaţiale, relaţionale, estetice, logice, care au implicaţii atât în planul real cât şi în cel abstract. Aceste determinări sunt fundamentate pe norme şi principii care conferă conţinutului conceptului coerenţă şi mai multă claritate.

---

[4] Zbiegniew Brzezinski, *Marea tablă de şah, supremaţia americană***,** Editura Univers Enciclopedic, 2000.

BIBLIOGRAFIE

Bădescu Ilie, Dan Dungaciu, *Sociologia şi geopolitica frontierei***,** Editura Floare Albastră, 1995.

Brzezinski Zbiegniew, *Marea tablă de şah, supremația americană***,** Editura Univers Enciclopedic, 2000.

Deac Aron Liviu, Ion Irimia, *Securitatea şi apărarea națională***,** Editura AISM, 1999.

Kjellen Rudolph, *Statul ca un organism viu***,** Stockholm, 1976.

ORDINEA INTERNAȚIONALĂ. CONCEPTE ŞI OBIECTIVE POLITICO-MILITARE ÎN U.E.

INTERNATIONAL ORDER. CONCEPTS AND POLITICAL-MILITARY OBJECTIVES WITHIN E.U.

Col.drd. Adrian POPA*
U.M. 02605 Bucureşti

Prezentul articol abordează conceptul de ordine internaţională, vizând evoluţia şi dinamica acesteia cu implicaţii majore pe mapamond şi implicit în U.E.

În acest context, rezultă că obiectivele şi conceptele în U.E. sunt în interdependenţă şi continuă interacţiune cu evoluţia noii ordini internaţionale.

This article approaches the international order concept, taking into account its evolution and dynamic, with major implications throughout the world and within E.U. implicitly.

In conclusion, E.U. objectives and concepts are interrelated and in a continuous interaction with the evolution of the new international order.

Cuvinte cheie: Organizaţia Naţiunilor Unite, ordine internaţională, Uniunea Europeană, centri de putere, multipolarism, bipolarism.

Keywords: *United Nations Organization, international order, European Union, power nucleus, multiple poles policy, bipolarity.*

Abordarea relaţiilor dintre state se poate face din multiple puncte de vedere, dar sub aspect geopolitic acestea se raportează în special la poziţia actorilor geopolitici în ierarhia de putere în planul zonal ori global. În acest context, nu pot fi eludate principiile dreptului internaţional, concretizate prin acte, norme şi tratate internaţionale.

Astfel, în consens cu conţinutul Cartei ONU, în anul 1970 s-a fundamentat *Declaraţia asupra principiilor de drept internaţional dintre state*, unde sunt stipulate următoarele norme juridice:

* Tel. *021.4105318*

- reglementarea prin mijloace paşnice a diferendelor internaţionale;
- egalitatea suverană a statelor;
- neintervenţia în treburile interne;
- nerecurgerea la forţă;
- cooperarea bilaterală şi multilaterală;
- îndeplinirea cu bună credinţă a obligaţiilor asumate;
- dreptul popoarelor de a dispune de ele însele.

Toate reglementările internaţionale au menirea să statueze o anumită ordine între statele lumii, încercând o reglementare a acestora.

Din această perspectivă se poate aborda o anume ordine de drept în plan internaţional respectiv ansamblul relaţiilor internaţionale reglementate de norme juridice, concomitent cu respectarea drepturilor statelor la independenţă, suveranitate şi integritate teritorială. Ordinea internaţională este în strânsă conexiune cu dreptul internaţional, respectiv cu o anumită disciplină la nivel internaţional. Aceasta ordine de drept internaţional s-a concretizat prin faptul că statele se asociază în structuri politice, cărora le transferă responsabilităţi privind reglementarea juridică a relaţiilor dintre ele.

Aceste asocieri au şi rolul de a le proteja şi promova interesele în relaţiile cu terţi. În abordarea acestei probleme, trebuie avut în vedere faptul că relaţiile dintre state sunt foarte complexe, diverse şi intense.

Aceste relaţii produc determinări politice, fenomene economice pozitive ori negative, drept şi legalitate internaţionale, securitate ori insecuritate internaţională, pace sau conflicte ş.a. Totodată, relaţiile interstatale determină sistemul politic al lumii şi subsistemele politice de nivel regional, conexează culturile şi civilizaţiile şi asigură echilibrul evoluţiilor statale şi suprastatale.

Relaţiile internaţionale se manifestă într-o sferă lipsită de autoritate supremă şi ca urmare reprezintă raporturi mai puţin consistente şi durabile.

Deşi statele nu controlează în mod exclusiv dinamica relaţiilor existente la nivel internaţional, ele reprezintă totuşi principalii centri nervoşi care dinamizează căile de promovare sau stopare a acestora.

Abordând problematica relaţiilor şi ordinii internaţionale din perspectivă geopolitică, respectiv a intereselor actorilor politici, de nivel statal, ori a potenţialităţii acestora, lucrurile capătă cu totul alte conotaţii[1].

Primul aspect semnalează aserţiunea conform căreia fiecare stat are ca intenţie, declarată sau nu, promovarea propriilor interese în plan internaţional.

Acest proces se realizează proporţional cu puterea de care dispune statul în cauză. În această ecuaţie a puterii se includ parametrii de stare ai

[1] Jeronimo Moscardo, *Globalizarea în căutarea unei etici***,** Mileniul III, 1999.

actorului geopolitic, cum sunt : suprafața, populația, forța militară, nivelul dezvoltării economice ş.a.

De asemenea, trebuie luați în calcul parametrii de dinamică ai puterii, respectiv ritmul de dezvoltare economică, sporul natural ş.a.

Având în vedere aceste coordonate ale puterii, se poate aprecia mecanismul de fundamentare al ordinii internaționale în raport cu acestea.

Astfel în relațiile cu puterea, factorii geopolitici pot fi categorisiți ca fiind superputeri, mari puteri, puteri mijlocii şi / sau puteri mici.

De asemenea, în funcție de spațiul de exprimare, aceştia mai pot fi categorisiți ca : puteri globale, continentale, regionale ori puteri locale.

În acest context, se poate concluziona că există anumite similitudini între cele două sisteme de clasificare, apreciind că superputerea se identifică cu puterea globală, marea putere cu cea continentală ş.a.m.d.

Necesitatea acestei ierarhizări rezidă din nevoia de a determina care sunt principalii poli de putere ai lumii, iar consecința este evidentă, deoarece aceştia reprezintă centrii nervoşi ai sistemului relațiilor internaționale.

Ordonarea factorilor geopolitici, în angrenajul internațional, se realizează conform unui flux relațional care se închide în sfera de cuprindere a unei puteri de rang cel puțin mijlociu ori de nivel continental.

Crearea structurilor internaționale de putere, cum sunt, spre exemplu, NATO şi UE, au produs centrii colectivi de putere, care la rândul lor au actori geopolitici dominanți şi dominați, deşi aceste construcții au la bază principii ale dreptului internațional.

Astfel dacă analizăm NATO, conducerea superioară a organizației se realizează îndeosebi de reprezentanți ai superputerii, care este SUA.

De asemenea, structurarea Parlamentului European se face, nu prin reprezentarea egală, ci prin reprezentare proporțională, în raport cu populația fiecărui stat, care este indicator de putere. Astfel, cele mai bine reprezentate state sunt Germania şi Franța, situație ce relevă faptul că binomul franco – german domină clar Uniunea Europeană.

Consecințele noii ordini internaționale asupra rolului puterilor

În ecuația ordinii internaționale, puterea reprezintă unul dintre parametrii fundamentali. Problematica puterii este strâns legată de potențialitatea statelor în susținerea şi promovarea intereselor lor şi de relațiile de interacțiune, în contextul căror factorii geopolitici reuşesc să-şi realizeze scopurile.

Astfel, puterea în relațiile internaționale poate fi înțeleasă ca având un conținut complex şi extrem de dinamic. Relația de putere în plan internațional este asimetrică şi inconstantă. Aceste trăsături sunt consecința raporturilor existente pe plan internațional între factorii geopolitici. Totodată, puterea

determină comportamentul factorilor politici în raporturile lor de complementaritate, de antagonism, ori conflictuale.

Puterea şi intensitatea manifestării ei în plan internațional presupun existența unor determinări rezultate din dezvoltarea economică a actorului geopolitic, calitatea conducerii sale strategice, forța sa militară şi nivelul dezvoltării tehnologice şi de civilizație. În consecință, un actor geopolitic are putere dacă este în măsură să-şi atingă obiectivele politice, dacă reuşeşte să determine schimbări comportamentale în conduita altor factori geopolitici şi dacă are capacitatea să influențeze evenimentele internaționale[2].

Exercitarea puterii în plan internațional presupune utilizarea unei largi game de instrumente şi mijloace, dintre care cele mai frecvente sunt din domeniul economic, politic, militar, spiritual ş.a.

Din această perspectivă, relația de putere se bazează pe simultaneitatea ori succesiunea, corelarea sau necorelarea intereselor statelor, în ansamblu ori parțial, în strânsă legătură cu cerințele concrete formulate de dezvoltarea lor economico-socială.

În acest context, actorii geopolitici statali nu pot fi considerați nişte entități închise şi izolate, în această epocă a informațiilor şi a informatizării. De asemenea, nici un factor geopolitic nu-şi poate structura şi derula politica internațională fără a ține cont de ceilalți, de poziția, de opțiunile şi interesele lor. Din această perspectivă, se poate aprecia că puterea reprezintă o funcție a organizării la nivel internațional şi că aceasta acționează în majoritatea situațiilor ca un factor de structurare ori destructurare a ordinii internaționale.

Astfel, dinamica relațiilor de putere tinde să reaşeze permanent raporturile dintre actorii politici, respectiv să reformuleze ordinea internațională, impunând reguli de conduită specifice acestui cadru structural.

Ca urmare, puterea poate fi definită ca reprezentând capacitatea unui stat de a adopta o anumită atitudine în plan internațional, în relațiile sale cu ceilalți factori geopolitici, prin intermediul posibilităților sale de manifestare şi conform intereselor vizate şi susținute.

Puterea se sprijină pe o mare varietate de resurse, ceea ce îi conferă acesteia o multitudine dimensională în domeniile: economic, militar, cultural, politic, social, tehnico-ştiințific ş.a.

În funcție de distribuția puterii între diferite state şi grupuri de state, pe baza raportului concret de forțe, care se stabileşte între aceştia, în viața internațională apare o structură a puterii care determină o anumită ordine internațională.

Această structură fixează un cadru global al relațiilor dintre state, care creează posibilități diferite de manifestare în plan zonal, continental ori

[2] Susan Strange, *Retragerea statului. Difuzarea puterii în economia mondială*, Editura Trei, 2002.

global. Ea defineşte totodată varietatea relațiilor determinate de putere, care se stabilesc între aceştia astfel:

- de echivalență;
- de dominație;
- de dependență;
- de cooperare.

Analiza evoluției situației internaționale actuale, în termenii relației de putere, solicită evidențierea a două aspecte importante.

Primul constă în faptul că puterea are o mare importanță în relațiile internaționale, fiind unul dintre elementele fundamentale ale realizării ordinii internaționale.

Aceasta rezultă şi din manifestarea puterii, a relațiilor dintre state. În consecință, este evident că de raporturile de putere se leagă interesele strategice ale statelor, a căror promovare depinde de locul în ierarhia de putere la nivel zonal, regional sau global. Astfel, se poate aprecia că există o relație de condiționare între putere şi ordine internațională, în sensul că prima o generează pe a doua, iar aceasta reconfigurează relațiile dintre state.

Totodată trebuie subliniat faptul că relațiile de putere reprezintă principala forță motrice, care generează schimbările la nivelul ordinii internaționale. Prin urmare este evident că dinamica puterii este cea care destructurează ierarhiile şi reconfigurează ordinea internațională[3]. Astfel, schimbările produc crize, iar crizele preced ori urmează echilibrele sau stabilitatea. Ca urmare, ordinea internațională reprezintă o stare de stabilitate a lumii, generată de relațiile de putere existente între actorii geopolitici de tip statal, aflată într-un proces de permanentă schimbare.

Schimbarea a fost ilustrată de fiecare etapă istorică, fiind de cele mai multe ori rezultatul unei crize geopolitice, respectiv a unei crize de putere.

În acest context, cel mai recent şi ilustrativ exemplu este cel al anilor 80, ai sec. XX, când, pe fondul crizei de putere a URSS, lumea s-a reconfigurat la începutul anilor 90, după o nouă ordine internațională.

De la împărțirea acesteia în două sfere majore de influență şi spații de interes, aceasta se reconfigurează pe o multitudine de sfere de influență.

Centrarea ordinii mondiale pe bipolarism s-a destrămat, iar lumea a intrat într-o etapă de tranziție, caracterizată de prezența unor mari puteri, urmând ca probabil, într-o etapă ulterioară, ordinea internațională să se fundamenteze pe un multipolarism structurat pe niveluri de putere.

Vechea ordine internațională a intrat în mod ireversibil, pe fondul unor fenomene şi evenimente care au zdruncinat organizarea lumii, într-un proces de colaps.

---

[3] Radu Filip, Ioan Popa, *Management internațional***,** Editura Economică, 1999.

Astfel au apărut o multitudine de *noi actori politici*, care au impus reaşezarea echilibrelor şi ierarhiilor de putere.

Ordinea bazată pe înțelegerea dintre doi mari actori geopolitici a dispărut, iar lumea a fost şi este zdruncinată de o multitudine de conflicte de amploare, intensitate şi natură, iar gestionarea lor a devenit extrem de dificilă şi fără rezultate definitive.

Puterea şi senzația puterii au devenit prezențe evidente şi foarte nocive în planul relațiilor internaționale.

Ordinea internațională nu este încă temeinic fundamentată, lumea fiind ea însăşi un cadru al antagonismelor, nu numai între mai marii săi, ci şi la toate nivelurile ierarhizării puterii.

Noua ordine internațională în dinamica raporturilor de putere

Evoluția umanității a cauzat în fiecare etapă istorică o reacție inversă, care s-a îndreptat asupra configurației structurale a organizării acesteia. Ordinea internațională a suportat de asemenea un astfel de impact. Totul s-a făcut sub presiunea factorilor geopolitici, care la fiecare schimbare au stabilit noi reguli ale jocului puterii, astfel că lumea s-a reconfigurat după o nouă ordine internațională.

Sintagma noua ordine internațională s-a permanentizat la finele secolului XX, reaşezarea ierarhiei puterii şi redistribuirea sferelor de influență reprezentând scopuri importante, care au pus în mişcare principalii factori politici ai mapamondului.

Consecințele au constat în două mari războaie mondiale şi numeroase conflicte locale, care au produs multe victime umane şi importante distrugeri materiale, acestea afectând eforturile de progres ale omenirii pentru lungi perioade de timp.

Faptele se petrec oarecum similar şi în prezent, la începutul mileniului al treilea.

Fenomenele şi evenimentele petrecute în anii ’90 au pregătit organizarea lumii după o nouă ordine internațională. După ce s-a intrat într-o perioadă de stabilitate şi echilibru, actorii geopolitici şi-au reconfigurat relațiile.

Aceştia au creat o anumită ordine internațională patronată de două superputeri, iar evenimentele anilor ’90 au grăbit şi cauzat destructurarea acesteia[4].

Cauzele se regăsesc însă în deceniul imediat anterior, când s-a produs o puternică recesiune a sistemului socialist. Acesta a intrat în criză de supraproducție, simultan cu una de nivel tehnologic.

Acesta a fost substratul care a generat colapsul erei socialiste şi datorită căruia URSS a cedat în cursa înarmărilor în fața SUA. Anii ’80 au prefigurat schimbările în ordinea internațională din deceniul nouă al sec. XX.

[4] Hamish Mc Rae, *Războiul în anul 2000,* Editura H.Collins, 1994.

Situația politică din deceniul nouă reprezintă vârful aisbergului crizei ordinii internaționale declanşată în anii anteriori.

Această situație nu este însă stabilă deoarece marile puteri ale acestei etape, China, Rusia şi altele în devenire, contestă primatul SUA în rezolvarea problemelor lumii. Totodată, consolidarea unui actor geopolitic colectiv cu rang de superputere, care este UE, complică şi mai mult lucrurile.

În acest mod, ierarhizarea factorilor geopolitici a căpătat o nouă fizionomie, iar ordinea internațională este departe de a fi finalizată şi stabilizată.

Schimbările rapide în relațiile de putere, combinațiile actorilor geopolitici şi realizarea structurilor teritoriale ale acestora amână de la sine delimitarea clară a ordinii internaționale. Lipsa unităților de vedere şi de acțiune a principalilor actori politici, accentuează procesul de tranziție. Având în vedere acest aspect, pot fi identificate o serie de fenomene care caracterizează noua ordine mondială în această etapă. Primul fenomen îl reprezintă continuarea procesului de difuzie a puterii la nivelul sistemului internațional, ca urmare a apariției unor noi centre de putere politică şi economică. Astfel, U.E. a devenit a doua putere colectivă mondială, din punct de vedere economic.

De asemenea, Japonia, ca actor geopolitic individual, este a doua putere economică a lumii şi tinde să-şi alinieze puterea militară la celelalte componente ale puterii sale.

China este unul dintre actorii geopolitici contemporani, aflați într-o dinamică fără precedent pe mapamond.

În acest context, se poate aprecia că în viitorii 15 ani aceasta va egala SUA, din punct de vedere al producției industriale. Rusia tinde să-şi amplifice statutul de mare putere, iar Germania este prima putere economică a Europei.

Totodată este evident că din urmă vin şi alți potențiali actori geopolitici, care într-un viitor nu foarte îndepărtat vor deveni majori, cum sunt: India, Brazilia, Nigeria, Indonezia ş.a. De asemenea, un alt fenomen care trebuie avut în vedere se referă la problema surselor generatoare de putere. În acest context, este vorba de diversificarea resurselor de putere care pot fi mobilizate de actorii geopolitici, pentru promovarea intereselor.

În aceste condiții, este dificil să se vorbească de funcționalitatea unei singure ierarhii de putere. Totodată se poate aprecia că lumea actuală se confruntă cu o multiplicare a confruntărilor în domeniul puterii, la nivelul noii ordini internaționale.

Mijloacele şi metodele la care se recurge sunt foarte variate şi se află la îndemâna unui număr din ce în ce mai mare de actori geopolitici. În acest context, pot fi evidențiați şi actori geopolitici incluşi de unele mari puteri într-o axă a răului; Iraqul, Iranul, Coreea de Sud. De asemenea, se remarcă modificarea importanței relative şi a raporturilor dintre factorii materiali pe care se întemeiază puterea.

În acest cadru este vorba de diversificarea simțitoare a resurselor de putere, care pot fi mobilizate de către actorii geopolitici, pentru promovarea intereselor în relațiile reciproce, respectiv pentru modelarea ordinii internaționale.

În acest sens se utilizează diverse instrumente oferite de relațiile economice, comerciale şi militare.

Cel mai recent exemplu este sistarea ajutorului acordat de către SUA statelor care au ratificat constituirea Curții Penale Internaționale, care să judece crimele de război, imprescriptibile.

De altfel, componentele nonmilitare şi-au sporit în mod spectaculos rolul, ca instrumente de persuasiune şi coerciție, utilizate de majoritatea puterilor în promovarea propriilor interese.

În perioada actuală, relațiile de interacțiune şi influență specifice puterii tind să se deruleze după reguli noi. În acest sens, se pot exemplifica evenimentele din fosta Iugoslavie, conflictele Golfului, situația cecenă[5] etc.

Schimbările nu au dus la reaşezări spectaculoase în domeniul puterii, însă este foarte probabil că acestea vor apărea în perioada următoare.

Apariția unor noi centre de putere, tendința de reaşezare a sferelor de influență, redimensionarea spațiilor de interes pentru mulți actori geopolitici, sunt fenomene care influențează major configurația noii ordini internaționale.

În acelaşi timp, prin noua ordine internațională se vizează în mod prioritar:

- contracararea fenomenului terorismului;
- accelerarea combaterii consecințelor nefaste ale producerii de droguri;
- controlul sever al producerii armelor de distrugere în masă;
- intensificarea măsurilor de protecție a mediului;
- eradicarea fenomenului de crimă organizată.

În acest context, se poate aprecia că aceste deziderate care sunt incluse şi în domeniul de studiu al geopoliticii, se vor rezolva în scurt timp, însă este un lucru acceptat de către majoritatea puterilor că sunt necesare atitudini concrete şi măsuri ferme.

BIBLIOGRAFIE

Filip Radu, Ioan Popa, *Management internațional,* Editura Economică, 1999.

Ianoş Ioan, *Sisteme teritoriale. O abordare geografică*, Editura Tehnică, 2000.

Mc Rae Hamish, *Războiul în anul 2000***,** Editura H.Collins, 1994.

Moscardo Jeronimo, *Globalizarea în căutarea unei etici***,** Mileniul III, 1999.

Strange Susan, *Retragerea statului. Difuzarea puterii în economia mondială*, Editura Trei, 2002.

[5] Ioan Ianoş, *Sisteme teritoriale. O abordare geografică*, Editura Tehnică, 2000.

CONTRAMĂSURI SPECIFICE CCD ÎN OPERAȚII OFENSIVE

CCD COUNTERMEASURES IN OFFENSIVE OPERATIONS

Lt.col.drd. Costinel NIȚU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Articolul prezintă sintetic abordarea modernă privind impactul pe care amenințările specifice erei informaționale îl au din punctul de vedere al aplicării contramăsurilor de tip CCD (Camouflage, Concealment, and Decoys) asupra forțelor ce desfăşoară operații în condiții diverse de mediu, în diverse teatre de operații.

This essay briefly presents the modern approach regarding the impact of threats of informational era, taking into account the CCD (Camouflage, Concealment, and Decoys) countermeasures on forces that operate in various conditions and theatre's of operations.

Cuvinte cheie: contramăsuri, ofensivă, operație, protecție, surprindere.
Keywords: *countermeasures, offensive, operation, protection, surprise.*

În condițiile actuale, dar mai ales în viitor, desfăşurarea operațiilor militare va fi marcată, în mod deosebit, de evoluțiile în domeniul tehnologic cu implicații determinante asupra necesității şi posibilității aplicării măsurilor sau contramăsurilor de mascare, pentru a proteja forțele participante la acțiuni armate pe teritoriul național sau în teatre multinaționale, în vederea supraviețuirii acestora în spațiul de luptă modern.

Analizând realitatea actuală, consider că este imperios necesar ca toate structurile militare participante în acțiuni specifice luptei armate să planifice, organizeze şi aplice eficient şi adecvat măsuri/contramăsuri de mascare, în mod deosebit cele de tip CCD.

Aplicarea contramăsurilor de mascare de tip CCD, pentru evitarea detectării forțelor proprii de către inamic, pe timpul desfăşurării operației şi

* e-mail: *nitzucosty@yahoo.com*

influența contramăsurilor specifice CCD asupra manevrei în zona de operații sunt analizate în vederea stabilirii reperelor, ca expresie a contramăsurilor de mascare, pentru realizarea surprinderii pe timpul executării acțiunilor militare.

Preocuparea pentru diversificarea procedeelor de acțiune şi scoaterea luptei armate clasice din tiparele rigide prestabilite constituie una din premisele esențiale ale realizării surprinderii şi, implicit, a obiectivelor războiului modern. Acest deziderat a impus cu necesitate acordarea unei mult mai largi autonomii eşaloanelor mici şi forțelor speciale, autonomie care este condiționată de capacitatea de supraviețuire a fiecărei arme sau sistem de arme în câmpul de luptă. Pentru realizarea lui este necesar să se aibă în vedere un indicator, uneori prea puțin luat în considerare în analiza situației, şi anume vulnerabilitatea. Aceasta depinde de mai mulți factori, dintre care am putea aminti pregătirea efectivelor, protecția forțelor, gradul de expunere la loviturile adversarului, puterea de foc a acestuia etc.

În ultimii ani, specialiştii militari subliniază deseori rolul şi importanța crescută a mascării, pentru realizarea succesului în ducerea acțiunilor de luptă, în condițiile actuale. În opinia lor, cauza este, în primul rând, apariția şi dezvoltarea mijloacelor moderne de cercetare şi observare, precum şi a armamentului dirijat de mare precizie, care creează noi dificultăți pentru inducerea inamicului în eroare şi scăderea pierderilor în tehnică şi personal în rândul trupelor proprii.

În fața acestor perspective aplicarea contramăsurilor de mascare reprezintă o provocare pentru orice comandant. Unitatea trebuie să dispună de mijloace şi materiale adaptabile situațiilor des schimbătoare, uşor de aplicat, pe cât posibil la „purtător" (indiferent că acesta este soldat, tanc, avion sau distrugător), să fie antrenată în aplicarea tehnicilor şi procedeelor moderne pentru a putea folosi ce este mai eficient în locul şi momentul cerut de situație.

Aplicarea contramăsurilor de mascare de tip CCD este la fel de importantă pentru operația ofensivă, cât şi pentru ce defensivă.

Din studiul istoriei militare reiese faptul că cea mai mare parte a operației/luptei se duce din poziții statice, bine pregătite şi temeinic protejate. Confruntările moderne ne prezintă o altă față a operațiilor. Forțele aflate în apărare fac manevre pentru a împiedica atacul inamic, iar forțele ofensive pentru a surprinde apărarea. În timpul manevrelor, unitățile se vor adapta terenului, vor folosi la maxim itinerarii ascunse, vor alege din timp şi vor amenaja itinerariile camuflate pentru a-şi crea un avantaj asupra inamicului, de asemenea, vor planifica operații de fumizare pentru a asigura o ascundere suplimentară a forțelor de manevră.

Operația de apărarea este, de regulă, impusă de superioritatea numerică şi/sau tehnico-strategică/operativă sau tactică a inamicului, pe întregul teatru

de operații sau doar într-o anumită zonă de operații/fâşie/sector, dar poate fi adoptată şi în mod deliberat pentru îndeplinirea unor scopuri parțiale ale operației.

Funcție de particularitățile situației în care se adoptă această formă de luptă, pentru ca operațiile de apărare să fie eficiente şi încununate de succes, este necesară o accentuare puternică a securității operațiilor (OPSEC). Acestea se adoptă în scopul de a asigura operației un grad complementar de securitate, utilizând mijloace active sau pasive, pentru interzicerea cunoaşterii de către inamic a dispozitivelor, posibilităților, intențiilor şi punctelor vulnerabile proprii, chiar dacă aceasta necesită un interval mai mare de timp. Aplicarea corectă a măsurilor de securitate a operațiilor nu permite transmiterea către inamic a informațiilor despre pregătirile defensive ale forțelor proprii. În această situație foarte importantă este lupta contra forțelor şi sistemelor de cercetare inamice pe care unitățile aflate în apărare vor trebui să le elimine. Cel care câştigă această luptă preliminară, după cum adesea se afirmă, va câştiga şi războiul. Datorită rolului său în contracararea informației, aplicarea contramăsurilor de mascare de tip CCD joacă un rol deosebit de important pe timpul desfăşurării operațiilor defensive. Eficacitatea acestora a fost demonstrată în ultimele conflicte militare.

Este cunoscut faptul că, în concepția de angajare a forțelor NATO în războiul din fosta Iugoslavie, supremația informațională a fost considerată ca una din condițiile cheie pentru asigurarea succesului în acțiunile militare. Astfel, o preocupare majoră a comandamentului NATO a reprezentat-o buna cunoaştere a dispunerii şi mişcărilor adversarului pe întreg teritoriul Iugoslaviei. Pentru aceasta au fost utilizate permanent mijloace de cercetare şi observare adaptate pentru orice condiții.

În acest domeniu, NATO s-a confruntat cu mai multe dificultăți simultane. Unele dintre acestea se pot explica printr-o crâncenă şi permanentă confruntare între posibilitățile deosebite ale cercetării moderne, pe toate planurile acțiunilor militare, inclusiv în ceea ce pare a nu fi deloc desuet sau perimat, denumit generic mascare, cu toate fațetele acesteia ce se manifestă în câmpul de luptă modern. Altele s-au datorat timpului nefavorabil, frecvent în această zonă, care a împiedicat executarea continuă a misiunilor de cercetare de la mare altitudine şi de urmărire prin satelit a mişcărilor la sol a forțelor iugoslave. În 21 de zile, numai 7 au fost considerate ca fiind favorabile. În alte 10 zile, 50% din misiuni au fost anulate.

Din punctul de vedere al NATO contracararea informației a coborât până în segmentul cel mai tehnic, în sensul că informația, la intrarea în acțiune a capului de autodirijare al rachetelor antiaeriene iugoslave, era perturbată prin contramăsurile electronice de care dispunea fiecare avion.

În urma studiului realizat am ajuns la concluzia că, pe timpul realizării pregătirilor pentru apărare, scopul contramăsurilor CCD îl reprezintă

ascunderea activităţilor cheie sau sensibile, iar succesul constă în anihilarea avantajelor forţelor inamice prin activităţi ce includ:

- pregătirea poziţiilor de apărare şi realizarea obstacolelor (câmpuri de mine, şanţuri antitanc);
- pregătirea poziţiilor/locurilor pentru forţele de rezervă şi contraatac;
- stabilirea legăturilor de comandă şi control critice.

Totuşi trebuie avut în vedere faptul că un număr mare de amprente pot indica inamicului intenţiile de pregătire a apărării şi analizând aceste amprente el ne poate determina planul de apărare. Amprentele specifice ce pot dezvălui planurile de apărare apar în urma desfăşurării unor activităţi precum: amenajarea poziţiilor de apărare; plantarea de câmpuri de mine şi amplasarea de alte obstacole; mutarea diferitelor tipuri de materiale şi tehnică de luptă în poziţiile pregătite; amenajarea comunicaţiilor şi a facilităţilor pentru mobilitatea forţelor; amenajarea poziţiilor de tragere pentru artilerie.

Operaţiile de apărare, operaţiile defensive, reprezintă o activitate foarte complexă, iar contraatacul, riposta ofensivă a apărării, se desfăşoară în susţinerea acestora şi îşi asumă rolul de restabilire a poziţiilor de luptă iniţiale. Ripostele ofensive ale apărării se desfăşoară pe timpul ducerii operaţiei, prin intervenţia rezervelor, precum şi a forţelor şi mijloacelor regrupate din sectoarele neatacate.

Datorită asemănării misiunilor, aplicarea contramăsurilor de mascare pentru forţa de sprijin nemijlocit a efortului principal şi forţa de rezervă (forţe folosite de regulă pentru executarea contraatacurilor) sunt similare cu cele ale forţelor de manevră angajate în operaţiile ofensive. Am putea spune că ripostele ofensive constituie unul din cazurile cele mai complexe desfăşurate de unităţi. Ele trebuie să se deplaseze şi să ocupe poziţiile alese noaptea sau când condiţiile atmosferice oferă o vizibilitate redusă. Echipele de încartiruire trebuie să aleagă din timp poziţiile individuale şi să îndrume vehiculele şi personalul spre locurile alese. Este esenţială în aceste situaţii disciplina luminii, a zgomotului şi a urmelor. Statul major trebuie să stabilească un plan în care să se prevadă reducerea deplasării vehiculelor şi trupelor spre şi din raionul de dispunere/staţionare a unităţii. Forţele care sosesc în raion trebuie imediat să treacă la aplicarea contramăsurilor CCD, contramăsuri ale căror priorităţi este necesar a fi detaliate de fiecare comandant în ordinul de operaţii (OPORD).

Însă trebuie avut în vedere faptul că deşi acţiunile în raioanele de aşteptare sunt similare pentru forţa de sprijin nemijlocit a efortului principal şi forţele de rezervă cu cele ale forţei de pe direcţia principală de efort sau forţei de pe o altă direcţie de efort, poziţiile primelor vor fi ocupate mai mult timp. Deci, nevoile de contramăsuri CCD sunt mai mari şi extinse pentru acestea, similare cu cele ale forţelor de sprijin de luptă.

Forțele ce constituie gruparea de contraatac (dar şi cele de rezervă) sunt nevoite să aştepte folosirea lor, timp de care vor profita pentru a se pregăti. Aceste activități, deşi benefice, le fac vulnerabile față de observarea inamicului. Este imperios necesar ca respectarea disciplinei CCD să fie permanentă şi pretutindeni.

Alegerea raioanelor este crucială pentru ascunderea eforturilor de amenajare genistică, iar plasarea corectă şi dispersată a echipamentului şi operațiilor sunt esențiale. Folosirea ecranelor naturale este o soluție, însă nu şi o rezolvare. Condiția şi calitatea ecranelor naturale au un efect decisiv asupra capacității de ascundere a unităților. Când se foloseşte pădurea drept mascare naturală, trebuie luați în considerare factorii precum înălțimea şi densitatea vegetației, umbra dată de copaci pentru ascundere. Totuşi, o rezolvare mai eficientă a problemei poate veni utilizând zonele urbane care asigură cea mai bună ascundere a forțelor ce constituie gruparea de contraatac şi rezervele.

Supraviețuirea forțelor şi limitarea pierderilor în operațiile moderne reprezintă o cerință de bază pusă în fața fiecărui comandant din armatele ce aparțin statelor membre NATO. Pornind de la acest deziderat trebuie avut în vedere faptul că probabilitatea de detectare se măreşte considerabil în timpul pregătirii operațiilor. Detectarea de către inamic este mai uşoară datorită mărimii crescute a țintelor ce trebuie ascunse, a contrastului pământului excavat şi a dificultății de a ascunde eforturile de supraviețuire. În ciuda acestor considerente, protecția sporită dată de pozițiile de supraviețuire dictează de obicei folosirea contramăsurilor de mascare de tip CCD. Pentru a reduce probabilitatea detectării se foloseşte o combinație de ecrane naturale şi plase de mascare suspendate pentru a ascunde pozițiile şi construcțiile realizate.

Manualele de tactică precizează faptul că în scopul înşelării inamicului asupra direcțiilor pe care se vor produce contraloviturile, a momentului declanşării acestora, a forțelor şi mijloacelor participante, se impun: ascunderea cât mai completă a raioanelor de dispunere a marilor unități din compunerea grupărilor de contralovitură şi a deplasării lor către aliniamentele de desfăşurare; executarea unor deplasări false de trupe pe alte direcții decât cele pe care se va produce în realitate contralovitura; luarea unor măsuri corespunzătoare de dezinformare etc.

În aceste condiții forța de sprijin nemijlocit a efortului principal, din care se constituie în principiu gruparea de contraatac, trebuie să se deplaseze pentru a lua contactul cu inamicul şi al ataca, de regulă ziua şi în ritm rapid. Deplasarea se execută pe itinerarii planificate anterior, pe drumuri amenajate şi mascate în acest scop.

Simularea unor activități în raioanele de dispunere false, amenajarea unor itinerarii din aceste raioane către aliniamente false de contraatac, completate cu utilizarea machetelor de tehnică şi dezinformarea, pot înşela

inamicul asupra intențiilor reale. Dacă aceste eforturi sunt conjugate cu măsuri similare adoptate de vecini, inamicul va fi indus în eroare, fapt ce va facilita ascunderea aliniamentelor şi direcţiilor reale de contraatac şi obţinerea succesului în cadrul ripostelor ofensive.

Nu ştim ce ne rezervă viitorul în privința confruntărilor ce vor avea loc dar considerăm că acestea nu se vor desfăşura fără aplicarea fermă a măsurilor şi contramăsurilor de mascare de tip CCD. Fără tăgadă aceasta se va face într-un mediu complet informatizat care va duce la creşterea vitezei de elaborare şi transfer a deciziilor, a rapoartelor sau altor informații consultative şi optimizarea performanțelor acționale ale mijloacelor de luptă. Provocarea o reprezintă însă adaptarea acestora la realitățile actuale.

Contramăsurile implementate pe timpul ripostelor/operațiilor ofensive înşeală inamicul sau îl împiedică să descopere locul, acțiunile şi intențiile forțelor proprii sau aliate. Succesul acestora contribuie la realizarea surprinderii şi reduce pierderile proprii de personal şi echipament.

Opinăm însă că în viitor, operațiile militare vor fi susținute de acțiuni specifice războiului informațional, forțele adverse vor avea în dotare tehnică ce va dispune de senzori de detecție tot mai perfecționați, fapt ce va impune utilizarea de noi tehnici şi procedee de camuflare, ascundere şi înşelare, de adoptarea unor contramăsuri de mascare de tip CCD eficiente care să facă față noilor cerințe ale câmpului de luptă modern.

În acțiunile specifice luptei armate, aplicarea contramăsurilor de mascare, îndeosebi cele de tip CCD uzitate de armatele statelor din spațiul euroatlantic, reprezintă un element esențial pentru îndeplinirea obiectivului stabilit.

Inamicul trebuie permanent *să creadă ce vede şi să nu vadă niciodată nimic*, dacă este posibil. Acest deziderat nu se poate realiza decât utilizând camuflarea, ascunderea şi înşelarea, dezinformarea şi manipularea, funcție de nivelul la care se desfăşoară operația, timpul, forțele şi mijloacele la dispoziție.

În prezent SUA se concentrează pe implementarea unui concept emergent pentru realizarea efectelor militare, şi nu numai, pe diferitele paliere ale războiului: strategic, operativ şi tactic.

Obiectivul acestor operații este de a executa asupra inamicului lovituri rapide (duse împotriva țintelor cheie la nivel tactic, operațional şi strategic), simultan pe toată lungimea, lățimea şi, de ce nu, înălțimea dispozitivului acestuia, pentru a-l paraliza şi a-l împiedica să-şi organizeze o apărare eficientă.

Referitor la tendințele privind conducerea unei grupări de forțe, comandamentul acesteia se va organiza în funcție de interese, obiective şi misiuni pe structuri modulare, specializate, caracterizate prin flexibilitate organizațională, care să fie apte pentru acțiuni manevriere şi eficiente. Flexibilitatea organizațională va întări capacitatea de reacție a comandamentului,

iar modularitatea va conduce la creşterea interoperabilităţii şi mobilităţii, precum şi la optimizarea efortului logistic al acestuia.

Acum, când confruntarea armată capătă valenţe noi, în sensul că va poseda disponibilităţile necesare adaptării permanente la cerinţele războiului viitor, considerăm că dintre aceste structuri nu trebuie să lipsească cele specializate în aplicarea contramăsurilor de mascare, dotate şi instruite pentru a se putea adapta eficient efortului general de îndeplinire a obiectivului stabilit.

Pregătirea fiecărei unităţii în domeniul CCD trebuie să introducă elementul de coordonare, de echipă şi să fie ancorate la realismul mediului de confruntare modern. Dacă CCD înseamnă protejarea şi păstrarea forţelor proprii, acestea trebuie exersate permanent, la cel mai înalt nivel de disciplină. Realizarea camuflajului, disciplina privind folosirea luminii şi a comunicaţiilor, reducerea zgomotului, cât şi securitatea mijloacelor de transmitere a datelor şi informaţiilor, trebuie exersată şi evaluată într-un mediu integrat de pregătire a misiunilor. Eficienţa CCD se dezvoltă prin exersarea şi încorporarea lecţiilor învăţate rezultate din exerciţii şi operaţii. Fiecare unitate trebuie să încorporeze CCD în procedurile sale tactice operative (TACSOP). În general, tehnicile CCD se adaugă la alte măsuri de apărare şi măresc capacitatea de supravieţuire a unităţii şi succesul fiecărei misiuni. Unitatea care este pregătită să aplice principiile şi tehnicile CCD pentru protecţia proprie este pregătită să recunoască mai uşor CCD folosite de inamic, iar această recunoaştere sporeşte letalitatea acelei unităţi.

BIBLIOGRAFIE

FT-1, Doctrina Operaţiilor Forţelor Terestre, Bucureşti, 2006.

ATP-35 (B) 0242.

Col.dr. Chețe Emil Victor, *Mascarea în timpul operației aeriene strategice a NATO*, în GMR, nr.5/1999.

Kosovo Special Feature, în Jane's Defence Weekly din 20 aprilie 1999

Col.prof.univ.dr.ing. Chețe Emil, *Curs de mascare – Mascarea strategică şi operaţională*, Editura AISM, Bucureşti, 1996.

FOLOSIREA MATERIALELOR ŞI TEHNICILOR CCD – FACTOR IMPORTANT AL SUPRAVIEȚUIRII FORȚELOR ÎN SPAȚIUL DE LUPTĂ MODERN

THE USE OF CCD ASSETS AND TECHNIQUES – PREVAILING FACTOR OF FORCES' SURVIVABILITY WITHIN THE MODERN BATTLE ENVIRONMENT

Lt.col.drd. Costinel NIȚU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"

Articolul prezintă sintetic abordarea modernă privind impactul pe care era informațională şi tehnologiile moderne îl au asupra tehnicilor (procedeelor), mijloacelor şi materialelor specifice CCD.

Evoluția tehnologiei informației a admis modificări majore în domeniul militar. Acum este esențial într-o confruntare să protejezi informația şi să te protejezi față de sistemele de informații adverse.

Identificarea noilor amenințări, ce vin din partea sistemelor moderne de culegere a informațiilor, trebuie să stea la baza contracarării acestora prin măsuri moderne de camuflare, ascundere şi înşelare.

This essay briefly presents, a modern approach regarding the impact of informational era and modern technology on CCD procedures, tools and specific materials.

The information technology evolution causes major changes in the military. It is now essential in a confrontation to protect information and yourself from the effects of information collection systems.

Identification of new threats coming from modern information collection systems must lay the foundation of counteracting modern measures of camouflage, concealment and decoys.

Cuvinte cheie: ascundere, camuflaj, înşelare, senzori, supraviețuire.
Keywords: *concealment, camouflage, deception, sensors, survivability.*

Fără a minimaliza importanța elementelor clasice, care determinau puterea de luptă a unei structuri militare clasice, trebuie să acceptăm realitatea că dispozitivele de culegerea informațiilor, de recunoaştere şi de procesare a lor în timp real dețin rolul principal în stabilirea calității şi eficienței

* e-mail: *nitzucosty@yahoo.com*

luptătorului de tip nou, element esențial de promovare a cerinței globale de limitare a cantității forțelor armate.

Dezvoltarea fără precedent a acestor capacități informaționale, resursele financiare şi tehnologice ce le sunt acordate masiv, reprezintă o amenințare, dar şi o motivație importantă pentru crearea şi folosirea mijloacelor, materialelor, dar şi a tehnicilor CCD (Camouflage, Concealment, and Deception – camuflare, ascundere şi înşelare), în vederea supraviețuirii forțelor în spațiul de luptă modern.

Arta de a camufla, ascunde şi de a înşela adversarul îşi are originile încă din primele zile ale istoriei conflictelor armate şi va fi necesară cât timp acestea vor exista.

Strategiile militare se bazează, acum, pe implementarea şi pe răspândirea rapidă, durabilă a sistemelor de luptă polimorfe, bine ascunse şi cu un nivel de protecție înalt, ce se confruntă cu sistemele moderne de recunoaştere. Astăzi, dezvoltarea tehnologică a produs o perfecționare a sistemelor de senzori şi a schimbat condițiile războiului. Ochiul uman poate fi, încă, senzorul dominant, dar principalul pericol vine de la *ochiul artificial* dispus pe platforme terestre, aeriene, navale sau cosmice. Noua calitate a senzorilor de recunoaştere a oferit specialiştilor în domeniul CCD impulsul necesar dezvoltării tehnicilor, mijloacelor şi materialelor de camuflare, ascundere şi înşelare.

În actualele momente, când orice armată îşi concentrează eforturile pentru dezvoltarea şi proliferarea continuă a posibilităților, mijloacelor şi sistemelor tehnice de cercetare, când materializarea eforturilor cercetării − în sensul punerii în evidență şi localizării obiectivelor (țintelor) − se realizează, astăzi mai mult ca oricând, pe baza utilizării celor mai noi cuceriri ale ştiinței şi tehnicii contemporane, se pune stringent problema contracarării acestora prin măsuri de mascare ce utilizează tehnici, mijloace şi materiale corespunzătoare.

Acoperirea întregului spectru a ceea ce înseamnă mascarea modernă este realizat de conceptul CCD. Acesta se referă la folosirea de mijloace şi materiale, utilizând tehnici (procedee) specifice, pentru a ascunde, a deforma sau trunchia realitatea spațiului de luptă, a dezinforma şi a înşela adversarul pentru al induce în eroare asupra intențiilor reale.

De asemenea, CCD ajută la protejarea împotriva detectării şi identificării trupelor proprii, a echipamentelor, activităților sau instalațiilor acestora de către un posibil adversar.

CCD degradează eficient capabilitățile de recunoaştere, supraveghere şi achiziție țintă (RSTA − Reconnaissance, Surveillance, and Target Acquisition) adverse, reprezentate de observatori şi senzori sofisticați ce nu pot fi învinşi decât prin obturarea semnăturilor de prezență şi activitate a unităților în spațiul de luptă. Slăbirea eforturilor operaționale de prevenire a

detectării de către inamic va permite acestuia să evalueze modelele, funcţiile şi capabilităţile proprii.

Mascarea modernă consolidează supravieţuirea prin angajarea tuturor elementelor proprii pentru reducerea capacităţii inamicului de a detecta şi de a identifica.

Supravieţuirea, în general, poate fi definită ca o totalitate de acţiuni şi reacţiuni întreprinse pentru a proteja personalul, facilităţile şi bunurile proprii de efectele cercetării, armamentului şi acţiunile inamicului.

Supravieţuirea fizică se realizează folosind tehnici ce includ măsuri de amenajare a poziţiilor de luptă şi de protecţie, apărare chimică, bacteriologică, radiologică şi nucleară (CBRN), utilizând echipamente sau blindajul tehnicii. Aceasta include, de asemenea, acţiuni tactice de contracarare interdependente, cum ar fi dispersarea, tehnici de circulaţie, securitatea operaţiilor (OPSEC − Operations security), securitatea comunicaţiilor (COMSEC - Communications security), CCD şi operaţiile de fumizare (o formă de CCD).

Îmbunătăţirea supravieţuirii de către CCD nu este restricţionată de desfăşurarea operaţiilor de luptă, dimpotrivă este recomandată în toate situaţiile posibile.

Considerat unul dintre principiile de bază al luptei armate, întâlnit în doctrinele militare actuale şi valabil de altfel de-a lungul întregii istorii a conflictelor militare, menţinerea permanentă a capacităţii de luptă se realizează prin conservarea forţelor proprii în vederea desfăşurării de acţiuni decisive.

Conservarea forţei este asigurată prin securitatea operaţiilor (OPSEC − *Operations security), al cărei scop este de a asigura exerciţiului sau operaţiei militare un grad complementar de securitate, utilizând mijloace active sau pasive, pentru interzicerea cunoaşterii de către inamic a dispozitivelor, posibilităţilor, intenţiilor şi punctelor vulnerabile proprii, chiar daca aceasta presupune un interval mai mare de timp* şi printr-o protecţie eficientă la orice atac.

Protecţia reprezintă *un proces care dă unei operaţii sau unui exerciţiu militar securitatea adecvată, folosind mijloace active sau pasive, pentru a nu permite inamicului să cunoască amplasamentele, capacităţile şi intenţiile forţelor proprii* şi include toate acţiunile care fac ca personalul, echipamentele şi unităţile să fie dificil de localizat.

Ca unul dintre principiile de bază, în efectuarea cu succes a operaţiilor militare, elementul surpriză poate fi eficient dacă este aplicat la momentul oportun şi realizat în locuri alese convenabil. Pentru realizarea acestor deziderate, este esenţial să se cunoască cât mai multe date despre inamic, utilizând toată gama procedeelor de culegere a informaţiilor.

Războiul modern necesită realizarea unei mascări moderne, corespunzătoare fiecărei activităţi derulate efectiv. Tehnicile moderne de

realizare a mascării, într-un anumit fel, sunt total diferite de cele utilizate în trecut. Actualmente, mascarea se bazează pe principii care au la bază: prevenirea detectării şi identificării; utilizarea de sisteme eficiente împotriva cercetării multisenzor şi a armelor inteligente; influențarea inamicului pentru a-şi disipa resursele umane şi tehnice; inducerea lui în eroare; optimizarea operațiunilor efectuate de trupele proprii şi mărirea capacității de reacție în diverse situații ce pot apărea la un moment dat etc.

Utilizarea unei mascări moderne adecvate poate fi un factor decisiv în desfăşurarea acțiunilor militare, de aceea trebuie avută în vedere în toate fazele planificării militare. Mascarea efectivă este, în prezent, o măsură vitală în organizarea spațiului de luptă modern.

Proiectarea corectă şi adecvată, în timp şi în spațiu, a tehnicilor CCD este necesară şi trebuie să profite de mediul natural, de materialele şi mijloacele naturale şi artificiale din imediata apropiere, care în general sunt la dispoziția noastră.

Ca o parte esențială a operațiilor tactice acestea trebuie integrate în analizele METT-TC (Mission, Enemy, Terrain, Wather, Troops – Time available, and Civilian considerations) şi în procesul de *Pregătire informativă a câmpului de luptă* (IPB − Intelligence Preparation of the Battle space) la toate eşaloanele. CCD este un factor important în planificarea securității operațiilor (OPSEC − Operations security). Este necesară o bună utilizare a tehnicilor CCD dacă unitatea trebuie să se ascundă şi să supraviețuiască. Cunoştințele generale ale metodelor şi tehnicilor CCD permit trupelor proprii să recunoască mai bine modul de întrebuințare şi aplicare a CCD de către oricare adversar.

În armatele occidentale, acoperirea întregului spectru, a ceea ce înseamnă mascarea modernă, este reprezentat de conceptul CCD ce operează cu tehnici (procedee) precum: acoperirea, amestecul (contopirea) cu mediul înconjurător, deghizarea (travestirea), scindarea imaginii (întreruperea) şi atragerea în cursă (capcane).

Pentru a realiza ascunderea față de adversar şi în acelaşi timp surprinderea acestuia este necesar a se uzita permanent de caracteristicile de mascare şi protecție oferite de teren, completate cu mijloace şi materiale speciale aflate în dotare sau, care, ar trebui să se afle în dotare.

În inițierea unei acțiuni militare trebuie avut în vedere faptul că orice forță sau obiectiv (țintă) este detectată, după unele calcule, de către mijloacele adverse de recunoaştere în teren deschis, cu probabilitate de 0,7 la 1,0, comparativ cu 0,1 la 0,15 pe un teren care oferă posibilități de ascundere, dar care sunt utilizate în acest scop.

Folosirea condițiilor naturale şi a materialelor artificiale (din zonă) este principala prioritate a CCD, dar folosirea materialelor şi mijloacelor

specializate poate mări mult eforturile pentru camuflarea şi ascunderea forţelor proprii concomitent cu înşelarea adversarului.

Mijloacele şi materialele de mascare au devenit, în zilele noastre, foarte eficace, prin protecţia pe care o oferă tehnicii şi personalului, îngreunând recunoaşterea acestora şi asigurând o creştere a posibilităţilor de supravieţuire în câmpul de luptă modern. Activitatea de realizare a noilor mijloace de mascare este extrem de necesară şi trebuie să ţină cont de diversitatea şi de sporirea performanţelor mijloacelor de cercetare (senzorilor) din dotarea forţelor armate, astfel spus, să ţină pasul cu dezvoltarea şi cu perfecţionarea acestora din urmă.

Progresul tehnic înregistrat în domeniile electronicii şi opticii au condus la dezvoltarea unor sisteme de arme de înaltă precizie pentru combaterea ţintelor vulnerabile (blindate, nave maritime, avioane sau fortificaţii). Contrastul, caracteristic în domeniul optic, termic şi de radiolocaţie al ţintelor, este folosit pentru ghidarea sistemelor de lovire direct pe acestea. În aceste condiţii, supravieţuirea ţintelor depinde de eficacitatea mascării, cu toate că timpul de aşteptare până la intrarea în luptă a forţelor şi a mijloacelor folosite este relativ mic.

Cercetările în domeniu au demonstrat faptul că pentru micşorarea suprafeţei efective de reflexie se pot utiliza mijloace şi materiale ce folosesc în principal fenomenele de absorbţie şi interferenţă. Actualmente, se desfăşoară cercetări pentru realizarea de acoperiri de absorbţie şi învelişuri de interferenţă performante pentru materialele antidetecţie în domeniul spectral cuprins în intervalul lungimilor de undă milimetrice, centimetrice şi decimetrice.

Pentru situaţiile în care forţele şi mijloacele se află în staţionare un mijloc de protecţie eficient îl reprezintă plasele de mascare. Confecţionate din materiale diferite, acestea sunt întrebuinţate şi constituie un răspuns împotriva senzorilor ce acţionează într-un singur spectru sau a senzorilor multispectrali.

Fiecare militar este responsabil pentru camuflarea personală a echipamentului propriu şi poziţiei sale. Pentru realizarea acestei activităţi, în condiţiile luptei moderne, alături de materialele CCD naturale, militarii pot utiliza echipamentele din dotare (costume de camuflare, plase de camuflare individuale, vopsele etc.). Aceste materiale, combinate cu iscusinţă, sunt eficiente pentru ascunderea ţintelor pe fundalul lor natural şi pentru a surprinde adversarul.

Materialele, naturale sau artificiale, alături de dispersarea forţelor şi mijloacelor, disciplina mişcării, a zgomotului sau a luminii sunt foarte importante pentru supravieţuirea într-un mediu în care toţi senzorii adverşi sunt setaţi pentru a descoperi orice ameninţare. Dacă în vechime ostaşii ce compuneau diverse armate erau echipaţi cu ţinute somptuoase, strălucitoare, ce trebuiau să scoată în evidenţă prezenţa acestora în zonă, cu timpul această

concepție s-a schimbat, adoptându-se un comportament de sens contrar, prin prezența discretă, dacă este posibil neobservabilă.

Ţintele false sunt printre cele mai eficiente instrumente pentru inducerea în eroare a adversarului. Folosirea corectă a țintelor false va crea alternative împotriva cărora adversul va consuma muniție şi va desfăşura acțiuni care, probabil, îi vor trăda intențiile şi îi vor descoperi pozițiile. Ţintele false contribuie la mărirea capacității de supraviețuire a forțelor proprii şi vor induce în eroare adversarul cu privire la numărul, dispunerea şi intențiile forțelor proprii. Amenajarea sau menținerea ca atare a obiectivelor false în câmpul de luptă au scopul de a atrage focul artileriei, aviației şi rachetelor adversarului, de a împiedica (diminua) posibilitățile de descoperire şi localizare a obiectivelor reale, de a simula anumite pregătiri în raioane sau pe direcții secundare.

Războaiele moderne din secolul trecut au arătat carențele existente în domeniul mascării şi urmările negative ale utilizării în mod defectuos a acesteia.

Supraviețuitorii pot depune mărturie despre precizia şi puterea distructivă a sistemelor de arme moderne, care împreună şi cu ajutorul celor mai recente sisteme de cercetare şi recunoaştere nu oferă mari şanse de supraviețuire celor atacați. Se apreciază că orice țintă descoperită şi recunoscută este neutralizată în proporție de 90%. Eficacitatea acestor sisteme de arme este atât de mare încât orice țintă militară neprotejată, aflată în apropierea zonelor de luptă poate fi considerată aprioric pierdută.

Procedeele de luptă şi sistemele de armament, fiecare luat în parte sau în cooperare pot influența în mod pozitiv obținerea victoriei în luptă. Din această cauză protecția efectivă a forțelor şi mijloacelor proprii față de acțiunea sistemelor de cercetare lovire de înaltă precizie a căpătat un caracter de prioritate în condițiile actuale. Viabilitatea unei acțiuni militare depinde de mijloacele de mascare folosite pentru protejarea forțelor şi mijloacelor înaintea intrării lor efective în luptă, pe timpul luptei şi după încheierea acesteia.

Revenind la problemele referitoare la aplicarea tehnicilor CCD, până nu demult, eficiența acestora nu a fost cuantificată în mod ştiințific şi deci nu au fost acceptate pe scară largă la nivelul armatelor ca fiind un complex de mijloace şi capabilități eficiente de creştere a posibilităților de supraviețuire.

Totuşi adăugăm, în sens pozitiv la cele afirmate, testul Joint CCD (JCCD) şi de Evaluare, din anul 1995, efectuat de armata SUA, care a comparat eficiența CCD cu atacurile aeriene. El a asigurat baza pentru realizarea îndrumarului CCD pentru forțele militare. Testele JCCD terestre au fost desfăşurate în medii cu ținte multiple. În atacurile controlate, țintele au fost atacate înainte şi după folosirea tehnicilor CCD. Prezența CCD a redus mult eficiența atacurilor asupra țintelor corecte, în special când a fost folosită

înşelarea ca parte a planului CCD. Alte observaţii ale testului JCCD se referă la constatări, precum:

- aplicarea CCD a mărit semnificativ erorile de ochire;
- folosirea tehnicilor, mijloacelor şi materialelor CCD a mărit probabilitatea de supravieţuire a ţintelor;
- fiecare tehnică CCD, aplicată individual, s-a dovedit eficientă în mărirea probabilităţii de supravieţuire;
- tehnicile CCD au fost eficiente în toate mediile testate (deşert, temperat şi subarctic).

Deşi folosite din antichitate, tehnicile de mascare au devenit parte esenţială a tacticilor militare moderne după dezvoltarea armelor de foc în secolul al XIX-lea.

În pofida valorii pe care a demonstrat-o aplicarea tehnicilor de camuflaj, până în secolul al XX-lea armatele şi-au menţinut tendinţa de a folosi uniforme în culori şi modele pentru a impresiona sau intimida adversarul (inamicul). Acestea au fost gândite pentru a descuraja inamicul, a spori coeziunea, a permite mai uşor identificarea unităţilor proprii în condiţii de vizibilitate redusă şi de a atrage recruţi sau mercenari în armate importante şi cu posibilităţi în acest sens.

Multe ţări au parcurs etape diferite de evoluţie pentru dezvoltarea camuflajului militar, a mascării sau a domeniului CCD.

Lipsa unor elemente specializate în structura forţelor armate se va resimţi tot mai pregnant. Constrângerile existente la nivelul personalului fac aproape imposibilă stabilirea unor forţe specializate în domeniul CCD. Totuşi, având în vedere faptul că protecţia forţei reprezintă o cerinţă esenţială pentru supravieţuirea în câmpul de luptă modern, iar aplicarea conceptului CCD contribuie la aceasta, este necesar ca la toate eşaloanele să existe organe de conducere (ofiţeri) în cadrul statului major care să coordoneze activitatea.

Digitalizarea sistemelor de senzori, a celor de transmitere şi diseminare a informaţiilor aduce noi vulnerabilităţi sistemelor militare ce pot fi exploatate numai prin aplicarea unor măsuri de protecţie eficiente (cele de tip CCD fiind o soluţie). Toate acestea constituie ameninţări de tip nou ce trebuie avute în vedere în noul spaţiu de luptă şi contracarate prin măsuri eficiente de tip CCD.

În realizarea surprinderii, un aport deosebit îl reprezintă înşelarea inamicului, care ajută mascarea, în general, prin dezinformarea adversarului asupra intenţiilor reale. Înşelarea poate întârzia eficient reacţia inamicului, deghiza informaţii despre intenţiile proprii sau ale aliaţilor, capabilităţile, obiectivele şi locaţiile vulnerabile. Succesul tacticilor de înşelare depinde de o strictă securitate a informaţiilor şi de multă, multă iniţiativă şi pricepere, de altfel, de artă şi artişti ai domeniului.

BIBLIOGRAFIE

ATP-35B, Doctrina Forţelor Terestre NATO.
AAP-2/2007, Glosar NATO de termeni şi definiţii.
F.T.-3 Manualul de tactică generală a forţelor terestre, Bucureşti, 2006.
www.armystudyguide.com/content
actici: arta apărării – http://findarticles.com/p/articles/mi_mOJAP
www.armystudyguide.com/content
www.enemzstudzguid.com/content
Col.prof.univ.dr.ing Chețe Emil Victor, curs, *Mijloace şi materiale specializate şi nespecializate pentru mascare. Caracteristici şi mod de întrebuințare în luptă*, Editura AISM, Bucureşti, 1996.
Cms. şef ing. Plotuna Gheorghe Petre, *Contribuţii la studiul posibilităţilor de camuflare a ţintelor detectabile cu ajutorul sistemelor optoelectronice de vedere pe timp de noapte*, teză de doctorat, ATM, 2008.

CONSTRUCȚIA MENTALĂ A VIITORILOR INGINERI MILITARI

THE MENTAL STRUCTURE OF FUTURE MILITARY ENGINEERS

Conf.univ.dr. Maria IACOB*
Academia Tehnică Militară

„Inginerii" şi „militarii" alcătuiesc două profesii doar la prima vedere mult diferite. În esență, cele două profesii au numeroase similitudini şi un semnificativ numitor comun. Înainte de toate, trebuie avută în vedere consistența ideatică foarte ridicată în ambele domenii, în ambele profesii. Mai simplu spus, în ambele domenii reuşita profesională presupune utilizarea intensă a minții şi, pe cale de consecință, construcția, modelarea, educarea corespunzătoare a acesteia.

Studiul analizează competențele ofițerului şi ale inginerului şi aduce în prim-plan existența unui nucleu axiologic al celor două clase de competențe. Sunt prezentate valorile minții – ingeniozitatea, creativitatea, perspicacitatea şi valorile sufletului – perseverența, clarviziunea, echilibrul, şi este analizată matricea construcției mentale a viitorilor ingineri militari, studenți într-o universitate tehnică militară.

The „engineers" and the „military personnel" appear to be two very different professions at first glance. In essence, the two professions have many similarities and a significant common denominator. First of all, we must consider the very high, identical conceptual consistency in both areas, in both professions. In other words, professional success in both areas requires intensive use of the intellect and, as a consequence, the mind has to be structured, modelled and educated properly.

This study explores the engineer and the officer's skills and highlights the existence of an axiological core for the two classes of proficiencies. Mental values are presented – ingenuity, creativity, insight – and soul values – perseverance, vision, balance – and the matrix of the mental structure of future military engineers is analyzed, considering that they are students at a technical military university.

Cuvinte cheie: inginer militar, valorile minții, valorile sufletului.
Keywords: *military engineer, intellectual values, soul values.*

* e-mail: *maiacob@yahoo.com*

„Inginerii" şi „militarii" alcătuiesc două profesii doar la prima vedere mult diferite. În esență, cele două profesii au numeroase similitudini şi un semnificativ numitor comun. Înainte de toate, trebuie avută în vedere consistența ideatică foarte ridicată în ambele domenii, în ambele profesii. Mai simplu spus, în ambele domenii reuşita profesională presupune utilizarea intensă a minții şi, pe cale de consecință, construcția, modelarea, educarea corespunzătoare a acesteia. Este de la sine înțeles ca atunci când cele două profesii se întâlnesc în una singură – în profesia inginerului militar – construcția minții, a spiritului acestuia dobândeşte, aşa cum vom încerca să argumentăm în continuare, o miză vitală.

Considerații preliminare – competențele ofițerului şi ale inginerului

După cum se ştie, în 2007 România a fost admisă în Uniunea Europeană, proces extrem de complex, cu premise în anii anteriori momentului admiterii şi mai ales cu consecințe şi dezvoltări în anii ulteriori. Au urmat şi sunt în plină desfăşurare procese de compatibilizare şi armonizare legislative, normative şi de practică socială în diverse domenii. Unul dintre procese este mai puțin vizibil, cel puțin în optica mass-media, dar nu mai puțin important.

Observația potrivit căreia lumea în întregul sau şi în procesele sale de bază se schimbă rapid şi profund a intrat în ordinea obişnuitului. Discuția privind natura, sensul, combustia, tensiunile, riscurile şi perspectivele schimbării este de demult începută şi este, indiscutabil, departe de a fi încheiată. Din punctul nostru de vedere, esențiale sunt procesele de globalizare şi de integrare regională, în particular de integrare europeană. În această perspectivă pot fi făcute câteva observații esențiale. Integrarea este un proces geopolitic, geoeconomic, geocultural şi geoeducațional şi – pe cale de consecința – geouman. Deşi ideea pare surprinzătoare la prima vedere, ea este pe deplin firească. În noua lume, în lumea integrată, circulă, în spații tot mai largi şi cu viteze tot mai mari, nu numai banii şi produsele, ci şi oamenii. Iar oamenii circulă într-o dublă ipostază, atât ca oameni fizici, ca persoane şi cetățeni, cât şi ca modele culturale şi profesionale. Mai simplu spus, sunt două procese care interferează tot mai puternic şi influențează tot mai mult modul de organizare a producției bunurilor şi a vieții oamenilor. Pe de o parte, produsele sunt realizate în sistem integrat, după proceduri tehnologice unitare şi prin delocalizarea producătorului (componentele sunt produse „peste tot", iar asamblarea se realizează în zonele care oferă cele mai multe oportunități). Pe de altă parte, producătorii (acționari, proiectanți, executanți) se află, la rândul lor, „peste tot" şi interacționează în permanență între ei. Acest proces ridică însă o problemă nouă. Banii îşi exprima valoarea prin cursul valutar, iar

valoarea produselor devine vizibilă prin bursa de mărfuri. De fapt, bursa exprimă principalele corelații economice ale pieței şi este cu putință prin competiția dintre bani şi produse, exprimată prin cursul valutar şi prin preț.

Dintotdeauna s-a vrut să se ştie dacă oamenii, producătorii, pot fi comparați între ei şi în ce temei, potrivit căror criterii. Producătorii primesc un salariu, dar nu este simplu de spus care este temeiul generării salariului. De fapt, în spatele fiecărui om care lucrează într-o uzină se află o strategie şi o politică socială şi de resurse umane şi un model profesional. Oamenii pot fi comparați în chip realist între ei doar dacă sunt formați potrivit unor modele profesionale similare. În acest context, în prim-planul proceselor de globalizare şi integrare regională apare modelul profesional al competențelor, drept model strategic în managementul resurselor umane şi în politicile de integrare regională şi globală. Mai simplu spus, pentru ca o țară sau o zonă regională să aibă şanse rezonabile de integrare, fără riscul de a-şi pierde identitatea şi teritoriul, trebuie ca în țara respectivă să fie practicate intens şi ofensiv politici sociale şi educaționale de formare a resurselor umane întemeiate pe un model realist al competențelor profesionale. Dacă acest fapt se întâmplă, atunci produsele şi producătorii din țara respectivă au acces şi putere de circulație oriunde în lume. Dacă nu, nu!

În acest context, s-a putut observa că aderarea României la Alianța Nord-Atlantică a fost precedată, pregătită, poate înainte de toate, printr-o regândire totală a sistemului de formare a militarilor, prin proiectarea unui sistem de formare definit prin competențele profesionale ale militarilor, ale ofițerilor. În momentul intrării României în NATO, militarii români erau pe deplin compatibili profesional cu militarii din oricare armată a Alianței, fapt probat prin calitatea cooperării în diverse teatre de operații în care Alianța a fost şi este prezentă.

Intrarea României în Uniunea Europeană a ridicat, poate în primul rând, probleme de compatibilitate şi conlucrare profesională. Nu a fost şi nu este deloc simplu, mai ales pentru că, în acest domeniu, pregătirea anterioară momentului integrării a fost mult mai puțin intensă, față de cea de care au beneficiat militarii. Cum sugeram mai sus, Europa unită a ridicat o problemă nouă, cea a modelor de formare şi calificare profesională. La început mobilitatea socială a fost mai ridicată decât cea profesională, pentru simplul motiv ca au circulat masiv în Europa oameni cu profesii simple, cu niveluri scăzute de formare profesională, ceea ce în bună măsură se întâmplă şi în prezent. Lucrurile încep însă să se schimbe. Treptat sunt construite modelele competențelor pentru toate domeniile profesionale, inclusiv pentru formarea inginerilor. Axa strategică a proiectării competențelor este aceeaşi şi pentru ingineri şi pentru militari. Şi unii şi alții sunt oameni maturi care, în sens

uman, social şi profesional, trebuie „să ştie” (să fie încărcaţi cognitiv, informaţional cu tot ce este folositor în spaţiul profesiei), „să facă” (să aibă deprinderi acţionale necesare şi suficiente profesiei) şi „să fie” (să fie construiţi psihic, mental în consonanţă cu solicitările profesiei şi ale societăţii moderne).

Modelul competenţelor devine temeiul esenţial pentru proiectarea conţinuturilor şi a strategiilor de învăţare, cât şi a întregului sistem de formare a inginerilor militari.

Nucleul axiologic al competenţelor – valorile „minţii” şi valorile „sufletului”

În esenţă, competenţele cuprind cunoştinţe (informaţii) şi deprinderi acţionale necesare realizării inventarului de sarcini dintr-o profesie (domeniu de acţiune). Detectarea şi sistematizarea competenţelor necesare şi suficiente se face prin permanenta cunoaştere, prin valorificarea informaţiilor şi prin dialogul cu beneficiarii acţiunii profesionale a inginerilor militari.

La rădăcina competenţelor se află valorile, valori ale minţii şi ale sufletului. Natural, cele două cuvinte, mintea şi sufletul sunt utilizate cu relativitate inevitabilă de sens. Şi totuşi, „mintea” trimite mai ales către cogniţie, către cunoaştere, către idei şi concepte şi către încărcătura conceptuală a acţiunii profesionale (deci către „să ştie” şi „să facă”), în timp ce „sufletul” sugerează cu deosebire forţa spiritului şi energia emoţională a fiecărui om (ceea ce el este în măsură „să fie”).

Principale *valori ale minţii* sunt, cel puţin la o primă vedere, *ingeniozitatea, creativitatea, perspicacitatea,* iar principalele *valori ale sufletului* par a fi *perseverenţa, clarviziunea şi echilibrul*. De fapt, mintea şi sufletul alcătuiesc împreună spiritul uman. Din punctul nostru de vedere, *valorile minţii şi ale sufletului se sprijină şi se potenţează reciproc,* fapt cu consecinţe extrem de interesante asupra modului în care este construit şi realizat profilul profesional şi valoric al inginerilor militari.

Inginerii militari – confluenţa şi sinteza a două procese formative gemene

În cele ce urmează vom observa, la nivelul esenţei, cum sunt construite … mintea şi sufletul, spiritul inginerilor militari şi cum sunt orientate procesele formării profesionale a acestora.

Gândirea

În primă instanţă trebuie avute în vedere caracteristicile funcţionale şi de performanţa ale gândirii inginerilor militari, caracteristici recognoscibile în orice spaţiu profesional, dar care în spaţiul acţiunii şi al tehnologiei militare sunt vitale.

a) *Gândirea corectă sau condițiile când „2 şi cu 2 fac 4”…*

În general, gândul devine „matur” atunci când se „ocupă” de el însuşi, când se reflectă pe sine. Gândul este desfăcut în elementele sale alcătuitoare şi sunt detectate, stabilite, precizate conexiunile dintre acestea. Sunt stabilite regulile *gândirii*, prin care sunt fixate modalitățile potrivite de înlănțuire a gândurilor. În final, din gândurile de la care se pleacă se ajunge la idei de întemeiere a faptelor oamenilor. Gândirea este corectă atunci când sunt respectate regulile gândirii, regulile logice.

În viața practică, gândirea corectă este necesară, nu este însă şi suficientă. Este riscul ca gândirea să se închidă în ea însăşi, să devină autosuficientă, şi prin aceasta sterilă. Există riscul să gândim corect din punctul de vedere al logicii formale, dar să gândim neproductiv, fără legătură cu faptele vieții. Acest fapt este lesne vizibil în spațiul de acțiune al inginerului militar. Şi pentru inginerul militar ca pentru oricare alt profesionist, în sistemul zecimal de numărare 2 + 2 vor face întotdeauna 4; numai că inginerul militar este dator să vegheze şi să verifice dacă „adunarea dintre 2 şi 2” nu are loc în condiții de conflict, dacă inamicul potențial sau ipotetic nu utilizează altă bază de calcul şi dacă în timp ce se verifică corectitudinea formală a calculului nu se produce o agresiune fizică…Pentru a preîntâmpina un asemenea risc gândirea trebuie să fie completă.

b) *Gândirea completă sau sensurile multiple ale adunării dintre 2 şi 2…*

În sensul cel mai larg cu putință, logica, drept ştiință a gândirii corecte, se integrează în gnoseologie, ca teorie a cunoaşterii. Prin gnoseologie, gândirea este legată de fapte, de viață. Gnoseologia stabileşte traseele largi de comunicare biunivocă dintre gândirea empirică, bazată pe valorificarea simțurilor, şi gândirea rațională, realizată prin construcția judecaților şi a raționamentelor. Inducția, întemeiată pe observații, pe fapte, se corelează cu gândirea deductivă. Faptele şi rațiunea se sprijină şi se potențează reciproc. Gândirea devine completă. Prin gândirea completă, omul întemeiază o nouă lume, o lume practic fără margini, în lume în care atât visarea şi privirea în viitor, cât şi mirosul şi foloasele… firului de iarba devin componente ale aceleaşi realități, realitatea umană.

Gândirea inginerilor militari, a militarilor şi a inginerilor, nu poate fi decât completă. Pentru inginerii militari adunarea dintre 2 şi 2 nu este importantă doar în sens formal; întotdeauna va trebui să ştie dacă două unelte (arme) împreună cu alte două unelte (arme) alcătuiesc împreună un sistem tehnologic, şi dacă doi oameni împreună cu alți doi oameni alcătuiesc sau nu împreună o echipă …

c) *Gândirea performantă sau forța multiplicată a adunării dintre 2 şi 2…*

Gândirea completă este puternică tocmai prin completitudinea sa. Forța sa de operaționalizare şi capacitatea de verificare, de validare sunt foarte mari. Prin gândirea inductivă şi deductivă oamenii pot face practic orice.

Ne putem imagina ca oamenii pot face case pentru că au nevoie de case, pentru că ştiu că au nevoie şi ştiu ce să facă atunci când au nevoie de case şi, nu în ultimul rând, ştiu efectiv să construiască case. Gândirea inductivă şi deductivă, gândirea completă cum i-am spus mai sus, nu este însă atotputernică şi nu este tot timpul puternică. Completitudinea, în sensul forței de gândire, se dovedeşte … relativă. Oamenii dezvoltă discursul mental şi comunicațional despre case şi construiesc efectiv case în cele mai multe situații pe baza unor obişnuințe de gândire, a unor formule de gândire repetabile, care se dovedesc extrem de folositoare atât timp cât condițiile şi contextele construirii caselor sunt predominant stabile.

Praxiologia, ca ştiință a acțiunii umane, ne ajută să observăm faptele schimbării şi să ne raportăm adecvat la acestea. Casele pot fi şi trebuie construite atât într-o lume stabilă, dar şi într-o lume caracterizată prin criza economică, financiară, energetică ş.a.m.d. Gândirea performantă este vital necesară în condiții de schimbare turbulentă a mediului de civilizație şi a istoriei. Gândirea performantă este, cum vom încerca să arătăm în continuare, gândirea flexibilă, creativă.

Revenind la metafora adunării dintre 2 şi 2, putem spune că inginerii militari învață ştiința subtilă a adunării în toate sistemele de referință, de la cel zecimal, clasic, până la cel informațional şi social. „Adunarea informațională" şi „adunarea socială" sunt domenii vitale în formarea minții, a gândirii şi în antrenamentul intelectual al inginerilor militari.

Într-o primă concluzie, putem aprecia că gândirea inginerilor militari este noua metaforă, dacă este cu putință, asemenea unei rachete cu trei trepte – gândirea corectă, gândirea completă şi gândirea performantă. Gândirea integrală, puternică, flexibilă, creativă este cu putință atunci când funcționează toate cele trei trepte ale rachetei şi atunci când treptele mai de sus beneficiază de funcționarea deplină a treptei sau a treptelor anterioare.

„Sufletul"

O privire asupra profilului spiritual al inginerilor militari este, natural, extrem de dificilă. O vom face totuşi, sprijinindu-ne pe observațiile prilejuite de dialogul cu viitorii ingineri militari, cu studenții dintr-o universitate tehnică militară. În demersul nostru ne vom opri asupra unor calități ale spiritului uman care îmbină în chip subtil „mintea" şi „sufletul", care îngemănează acte ale minții cu desfăşurări ale voinței şi ale întemeierii morale ale vieții omului.

a) *Curiozitatea sau nevoia de a şti unde este luminița de la intrarea în tunel…*

În general este invocată metafora „luminiței de la capătul tunelului" pentru a desemna situațiile de incertitudine şi de căutare care au nevoie de o „ieşire", de o soluție şi chiar de o… izbăvire. Sub latura epistemică, situația nu este, surprinzător, chiar dintre cele mai inconfortabile, pentru simplul motiv că, în situația „luminiței de la capătul tunelului" se ştie unde ne aflăm (în tunel…) şi se ştie ce căutăm (ieşirea, marcată de o luminiță, potrivit prezumției, niciodată cercetată, că tunelul are o ieşire…); potrivit acestei prezumții pentru a ieşi din tunel trebuie să avem răbdare, să fim suficient de încăpățânați, şi să nu avem neşansa de a epuiza proviziile de hrană şi rezerva de aer…

Condiția epistemică a inginerilor militari este mult mai complexă şi mai dificilă decât cea care poate fi imaginată prin metafora invocată mai sus. „Tunelul" nu este expresia maximă a incertitudinii. Pentru un militar, pentru un inginer militar pot fi frecvente situații în care singurul lucru care poate fi spus despre ceea ce este în jur se referă la incertitudine şi …„întuneric"; tot ce se poate presupune în chip verosimil este că ne aflam în fața unui obstacol care nu poate fi surmontat decât prin străpungere; tunelul este necesar, dar abia urmează să fie construit, drept care este necesară o …idee privind locul unde ar putea să fie realizată străpungerea; curiozitatea este vitală în reuşita profesională a inginerilor militari, iar aceasta este fertilizată prin detectarea şi operaționalizarea unei „luminițe de intrare în tunel"…; „unde" şi „când" încep atacul, ofensiva sunt întrebări esențiale, la care nu este uşor de răspuns, dar la care trebuie răspuns pentru ca de calitatea şi promptitudinea acestor răspunsuri depind soarta bătăliilor şi viețile oamenilor …

b) *Perseverența, curajul şi combativitatea celor care au intrat şi lucrează în tunel…*

Metafora „tunelului" permite observarea altor caracteristici semnificative în profilul psihic al inginerilor militari; în tunel şi din tunel retragerea nu prea este cu putință; drept urmare, mersul înainte este singura opțiune productivă; numai că o asemenea opțiune nu este comodă şi lesnicioasă; vor ieşi la lumină, vor ieşi din tunel doar cei care au combustia psihică necesară pentru a trece peste dificultățile de drum numeroase şi extrem de solicitante; în aceste condiții, perseverența, curajul şi combativitatea fac parte – dacă se poate spune aşa – din „fişa postului" şi sunt, incontestabil, criterii fundamentale în proiectarea educației şi în desfăşurarea strategiilor de instruire şi formare profesională.

c) *Cumpătarea şi înțelepciunea celor care gândesc şi realizează tehnologii şi lucrează cu oamenii…*

„Tunelul" nu este o situație de excepție, o situație rară. În sens profesional, inginerii militari se află practic în permanență în situația căutării tunelului sau a rezolvării sarcinilor din tunel. Tensiunile situațiilor de lucru, conflictele potențiale dintre oameni solicită cumpătare şi echilibru, iar drumul optim în condiții dificile, de criză, nu poate fi definit şi implementat decât

prin înțelepciune. Pare surprinzător, cel puțin la prima vedere, dar inginerul militar, confruntat cu provocările uriaşe ale …„tunelului", ale tabloului geostrategic şi geoeconomic din lumea de azi nu are decât şansa … înțelepciunii. Înțelepciunea este una dintre valorile cele mai vechi ale umanității. Nu este întâmplător că în vremuri atât de grele precum cele pe care le trăim revenim şi recurgem la valori eterne. *Recursul la înțelepciune* redevine un ideal şi un obiectiv educațional, fapt valabil, poate înainte de orice, în sistemul formării inginerilor militari.

Inginerul militar – un „şuvoi" care vine din „izvoare gemene"…

Construcția mentală a inginerului militar se realizează în condițiile în care între domeniile de referință ale acțiunii profesionale a acestuia – ingineria şi acțiunea militară – există, cum arătam deja, interferențe extrem de intense. Vom prezenta, pe scurt, în continuare, cele mai importante interferențe.

a) Competitivă, concurența şi câmpul de luptă – un spațiu tot mai omogen

Similitudinile dintre caracteristicile acțiunii militare şi cele ale acțiunii politice, sociale, manageriale ş.a.m.d. au fost observate de multă vreme, începând cu Sun Tzî, în antichitatea chineză, şi continuând cu celebra analiză făcută războiului de către Carl von Clausewitz în zorii modernității europene. Într-adevăr, „războiul este o continuare a politicii cu alte mijloace" – aşa cum spunea Clausewitz – dar şi reciproca devine tot mai evident adevărată. De fapt, spațiul politic, spațiul economic, comercial, lumea afacerilor publice lucrează tot mai mult în anii din urmă după regulile războiului, inclusiv după cele privind nimicirea efectivă a adversarului. Nu întâmplător, în opinia noastră, militari şi ingineri militari, intrați după încheierea formală a carierei militare, în afacerile publice au dovedit o capacitate remarcabilă de succes.

Pe scurt, pregătirea în inginerie şi pregătirea militară a inginerilor militari se sprijină şi se multiplică reciproc.

b) *Tabla de valori a inginerilor şi a militarilor are aceeaşi „stea polară" – adevărul ca rezultat al cunoaşterii temeinice şi premisa a acțiunii eficiente*

Cunoaşterea exactă şi acțiunea productivă sunt obligatorii şi fireşti în practica profesională a inginerilor militari.

„Munca", prin rigoare şi creativitate, ca expresie generică a acțiunii inginereşti, şi „luptă", prin angajament şi combativitate, ca expresie generică a acțiunii militare, sunt valori îngemănate în profilul profesional şi în strategia de formare profesională a inginerilor militari.

Ne-am putea imagina, pentru a ne putea sprijini pe o nouă metaforă, o lume, o civilizație în care există trei stări sociale, „inginerii", cei care construiesc, „militarii", cei care apără ceea ce inginerii construiesc şi – am îndrăzni a spune – „inginerii militari", care „construiesc pentru a apăra" şi

„apăra pentru a construi”. Este greu de spus că, în sens social, ar putea exista ceva mai important decât ceea ce fac inginerii militari, după cum este evident ca un mesaj privind populareа societăţii doar cu … inginerii militari ar fi o exprimare simplificatoare. Devine însă clar că o privire asupra condiției axiologice şi asupra profilului profesional al inginerilor militari este de folos pentru toate profesiile şi pentru spațiul social de ansamblu.

Cum pot fi formate mintea şi sufletul viitorilor ingineri militari ?

Interogația formulată mai sus poate primi şi a primit de-a lungul timpului răspunsuri multiple, inclusiv răspunsuri operaționalizate prin strategii de formare şi planuri de învățământ. Din unghiul de vedere al analizei de față, esențială este detectarea „cheii valorice”, a ecuației axiologice care ghidează formarea spirituală a viitorilor ingineri militari. Este ceea ce vom dezvolta în continuare, cu accent asupra influențelor multiple care se manifestă şi pe care le receptează viitorii ingineri militari şi asupra „formulei” valorice care stă la baza educației într-o universitate tehnică militară.

Spațiul influențelor

Influențele existente în formarea spirituală a inginerilor militari sunt multiple şi se exercită în registre concentrice şi intens interferente. Cele mai evidente şi mai intense influențe vin din următoarele orizonturi:

a) *orizontul lumii, orizontul de ansamblu al civilizației de azi* cu realizări tehnologice remarcabile, cu răsturnări istorice, sociale spectaculoase, cu frământări sociale şi morale intense; în modalități tot mai vizibile lumea de azi se află într-un proces intens de redefinire a modelului de civilizație, de redesenare a legăturilor dintre om şi natură şi dintre om şi oameni;

b) *orizontul proximității sociale*, alcătuit din spațiul familiei, al grupurilor de prieteni şi al comunităților de apartenență este, de asemenea, relevant pentru formarea inginerilor militari; indiscutabil, în orizontul proximității sociale se manifestă influențe contradictorii privind succesul social şi profesional şi condiția morală a omului modern; „binele” şi „utilitatea” par să fi intrat în conflict, iar individul pare a fi condamnat la singurătate şi la o luptă împotriva tuturor, stare de spirit multiplicată până la nevroză în societățile care au cunoscut rupturi istorice de amploare şi care se confruntă cu procese dificile de tranziție; asemenea etape au mai fost şi în alte vremuri ale istoriei şi au fost în genere depăşite prin înțelegerea intelectuală şi apoi la nivel de masă a faptului că „utilitatea autentică” nu este cu putință decât împreună cu „binele oamenilor”, că este cu adevărat util ceea ce este folositor pentru cât mai mulți oameni, aici aflându-se adevărata măsură a succesului în afaceri, în lumea socială ş.a.m.d.; banii nu au, cum se spune, miros şi ei dau

adevărata măsură a succesului, ceea ce poate fi tentant ca idee şi pare a fi, la prima vedere, chiar adevărat; numai că, o dovedeşte viaţa practică a istoriei, banii obţinuţi în defavoarea celorlalţi duc nu neapărat la eşec individual direct şi imediat ci, inevitabil, la prăbuşirea sistemului…; altfel spus, cei care ignoră şi violentează valorile „binelui oamenilor" nu riscă neapărat…să ajungă „în iad", dar, cu siguranţă, contribuie direct şi masiv la transformarea lumii în „iad"…

c) indiscutabil, *orizontul profesiei* nu poate să nu influenţeze semnificativ formarea spirituală a inginerilor militari; aşa cum arătam deja, orizontul profesional al inginerilor militari se construieşte prin îngemănarea a două spaţii profesionale de tradiţie, cu contururi bine trasate şi cu reguli de comportament profesional clare; este vorba, fireşte, de *inginerie* (cu dilemele ei tehnologice şi profesionale generate prin criza resurselor de mediu şi prin virulenţa crizei financiare şi economice) şi de *armată* (cu dilemele ei profesionale generate prin schimbarea condiţiilor de angajament în teatrele de operaţii din întreaga lume).

Spaţiul valorilor

Valorile care configurează spaţiul formării spirituale a inginerilor militari este tensionat şi contradictoriu pentru simplul motiv ca lumea în care trăim este tensionată şi contradictorie. Din această „stare de spirit" care ilustrează o „stare de fapt" nu se poate ieşi decât prin discernământ, clarviziune, echilibru şi capacitate volitivă de a construi o „stare dezirabilă", ca ideal şi obiectiv educaţional în formarea spirituală a inginerilor militari.

Valenţele contradictorii ale ecuaţiei valorice care încadrează efectiv educaţia într-o universitate tehnică militară pot fi exprimate, din unghiul nostru de vedere, printr-o formulă valorică de factură hegeliană [1995], prin existenţă unei „valori-teză" (impusă prin presiunea contextului social şi profesional), a unei „valori-antiteză" (realizată ca reacţie individuală, mentală şi emoţională, a studenţilor, a viitorilor ingineri militari la presiunea „valorii-teză") şi a unei „valori-sinteză" (generată ca orizont educaţional dezirabil de către diriguitorii sistemului de formare a inginerilor militari).

a) *Valoarea-teză: conformismul*; în opinia noastră, conformismul este principala axa valorică a lumii în care se formează social şi profesional oamenii tineri, studenţii, viitorii inginerii militari. Conformismul rezultă din presiunea modelelor culturale ale lumii de azi, centrate pe spectacol şi pe succes facil şi difuzate masiv şi obstinant de către mass-media, cât şi, în situaţia distinctă a inginerilor militari, din presiunea normativă inevitabilă a organizaţiei militare.

FĂ CA MINE ! – îndemn util în instruirea abilităţilor acţionale simple pe baza exemplelor practice - a devenit axa valorică planetară, piatra de temelie în şcoală şi în viaţa de zi cu zi. În „societatea de masă", moda şi

conformismul descriu câmpul de forțe în care se nasc, se formează şi trăiesc toți oamenii. Numai că oamenii au tânjit mereu după libertate şi viața proaspătă, drept care vor reacționa la presiunea conformismului. Şi cu cât modelul cultural, uman, impus prin conformism este mai sărac şi mai intens promovat, cu atât reacția de împotrivire va fi mai vehementă, chiar devastatoare prin urmări.

b) *Valoarea-antiteză: nonconformismul*. Reacția de împotrivire la conformism este, cum sugeram, naturală, ea ținând de resorturile de adâncime ale firii umane, de nevoia naturală a omului de a exista ca individualitate, ca ființă liberă, în măsură să evalueze multiple modalități de organizare a vieții şi să opteze în cunoştință de cauză. Dacă nonconformismul este o reacție normală la conformism, fenomenul este cu atât mai mult explicabil şi firesc atunci când se manifestă ca atitudine mentală şi comportamentală a oamenilor tineri, aflați la vârsta construirii personalității, la vârsta formării spirituale. Riscant în acest context este ca nonconformismul să fie desconsiderat şi chiar blamat. Atunci nonconformismul devine steril şi degenerează în simple manifestări negativiste, stindardul său reducându-se la un simplu, dezarmant şi steril FAC CE VREAU!

c) *Valoarea-sinteză: autonomia personalității umane*. În lumea oamenilor înțelepți, nonconformismul este perceput drept izvor de viață, drept forță de înnoire şi de construcție umană, drept forță „a lucrului bine făcut". Valorizarea ecuației „conformism-nonconformism" înseamnă, în esență, următoarele:

- *creativitate, simț al noului şi al înnoirii, flexibilitate, adaptabilitate*, calității esențiale ale minții, ale spiritului uman, dovezi şi expresii ale inteligenței şi ale comportamentului inteligent;
- *capacitate de autocontrol*, de judecată, decizie şi acțiune în condiții de criză şi risc;
- *socializare inteligentă*, simț al echipei şi al comunității, capacitate de înțelegere că individul nu poate exista decât în interiorul comunității, că anarhia este distructivă, ca personalitatea autonomă, liberă se construieşte şi se afirmă doar împreună şi în interiorul comunităților autonome, libere.

Ca emblemă şi îndemn comportamental, situația educațională centrată pe dezideratul autonomiei personalității umane ar putea fi ilustrată prin formularea SUNT ÎN MĂSURĂ SĂ FAC CE TREBUIE SĂ FAC, ATUNCI CÂND TREBUIE ŞI AŞA CUM TREBUIE!

Inginerul militar între „nu" şi „da"…

„Breasla" inginerilor militari nu este nouă în orizontul profesiilor practicate social, dar nu este nici o profesie comună, obişnuită. Drept care, este utilă, în opinia noastră, cercetarea, succintă, a ceea ce „este" şi „nu este" inginerul militar…

Ce nu este şi nu poate fi inginerul militar?

a) *Inginerul militar nu este, nu trebuie şi nu poate fi o „struțo-cămilă*”; el nu poate fi o combinație mecanică, o simplă suprapunere dintre ingineri şi militari; inginerul militar este atât inginer, cât şi militar pentru simplul şi esențialul motiv că el este format la confluența modelelor profesionale ale inginerului şi ale militarului, având în matricea sa mentală elementele „tari” din ambele profesii – rigoarea, exactitatea, precizia, ingeniozitatea, combativitatea; inginerul militar nu este … o „corcitură” ci un *hibrid*, iar forța hibridării a fost întotdeauna uriaşă în toate domeniile vieții.

b) *Inginerul militar nu este şi nu poate fi un supra-om*; tabloul angajamentelor profesionale la care este supus inginerul militar este atât de larg şi de solicitant, prin complexitatea tehnologiei moderne şi a acțiunii militare, încât este cu putință să se creadă că doar oamenii supradotați ar putea izbândi într-o profesie atât de solicitantă; de fapt, devin ingineri militari de succes oameni obişnuiți, care dispun de capacități mentale şi volitive pentru antrenamente intelectuale riguroase şi care beneficiază de şcoli în măsură să realizeze asemenea antrenamente.

Ce este şi poate fi inginerul militar?

a) *Inginerii militari sunt profesionişti „de graniță*”, numai că granița nu este la „marginea lumii” ci foarte aproape de „miezul lumii”; este vorba despre miezul uman al lumii, iar inginerii militari lucrează într-un spațiu unde oamenii, condițiile practice de viață şi condițiile de siguranță a vieții sunt strâns legate între ele; omul şi condițiile sale de viață constituie, pentru a folosi din nou o metaforă, *„granița interioară a lumii”;*

b) *Inginerii militari sunt şi trebuie feriți de „boala minții seci”;* inginerii militari nu construiesc şi nu utilizează “maşini” doar pentru că asta presupune „ştiința ingineriei”; pentru ingineri militari maşinile şi ştiința ingineriei au sens, au noimă doar dacă au efecte în securitatea umană a vieții, în construcția şi apărarea vieții oamenilor.

Concluziile par a fi la îndemână, dar sunt dificile. Principalele solicitări profesionale la care este supus inginerul militar sunt, în opinia noastră, următoarele: construcția; apărarea; distrugerea şi apărarea în contra distrugerii; reconstrucția în urma distrugerii; noua construcție. Sunt, se poate observa, acțiuni, operații care ilustrează ciclicitatea normală a vieții. Dacă teoria big bang-ului, potrivit căreia universul naşte, moare şi renaşte ciclic, este verosimilă, şi noi credem că este, atunci ne putem imagina că *cel care ...gestionează operația big bang-ului nu poate avea decât profilul şi încărcătura valorică ale inginerului militar.* Indiscutabil, în şcoala în care sunt formați cei care gestionează big bang-ul, împreună cu orele de matematică, fizică, chimie, rezistența materialelor se fac şi *ore de „rezistența oamenilor”*, de filosofie, cultură şi comunicare…

BIBLIOGRAFIE

Botezatu Petre, *Introducere în logică*, Polirom, Iaşi, 2007.

Hegel G.F.G., *Fenomenologia spiritului*, IRI, Bucureşti, 1995.

Frunzeti Teodor, *Globalizarea securității*, Editura Militară, Bucureşti, 2006.

Kant Immanuel, *Critica raţiunii pure*, IRI, Bucureşti, 1994.

Kotarbinski Tadeusz, *Tratat despre lucrul bine făcut*, Editura Politică, Bucureşti, 1976.

Moscovici Serge, Fabrice Buschini (coord.), *Metodologia ştiinţelor socioumane,* Polirom, Iaşi, 2007.

INFORMAȚIA, ELEMENT IMPORTANT AL PUTERII ŞI ARMĂ DE LUPTĂ ÎN CONFRUNTĂRILE MILITARE MODERNE

INFORMATION, AN IMPORTANT POWER FACTOR AND WEAPON IN THE MODERN MILITARY CONFLICTS

Col.drd. Claudiu-Vicențiu TOMA*
U.M. 02580, Bucureşti

În secolul al XXI-lea, războiul se va desfăşura preponderent pe tărâmul informaticii – informația însemnând putere. Informațiile militare sunt la fel de importante ca şi forțele armate, reprezintă o armă ce asigură creşterea capacității unei forțe armate moderne. Informația constituie un element important al puterii naționale, împreună cu economia, diplomația şi forța militară, iar „cine deține informația stăpâneşte situația respectivă". Informația a crescut în valoare, devenind factor de putere. Ea poate fi tratată diferențiat de la stat la stat, de la forță militară la forță militară, devenind factor amplificator de putere sau factor compensator de putere.

In the 21st century, the war will take place especially in the information field – the information representing power. Military information is as important as the armed forces, acting as a real weapon meant to increase the capabilities of a modern army. The information is an important element of a national authority, together with the economy, diplomacy and its army and „those who have the information, own that situation". In time, the information improves its value, becoming part of the authority. States may use it different, military forces use it in many ways so that information influence both gaining and loosing the power.

Cuvinte cheie: informație, armă, factor, putere, război, acțiuni, superioritate, conflict.
Keywords: *information, weapon, power, war, action, superiority, conflict.*

* e-mail: *cltoma@mapn.ro; cl.toma@yahoo.com*

La începutul mileniului trei, asigurarea securității naționale este mai degrabă la îndemâna serviciilor secrete decât a armatelor convenționale. Informația va deveni, probabil, cea mai importantă dintre armele viitorului. Aceasta este concluzia la care ajunge generalul Ionel Marin, prim-adjunct al directorului Serviciului Român de Informații, în lucrarea sa *Comunitatea de informații - soluția problemelor de securitate*.

Lărgirea spectrului de riscuri neconvenționale, cu caracter transnațional şi terorist, diversificarea tipologiei crizelor şi conflictelor generează provocări multiple, care necesită reacții multidirecționale, bazate pe mobilitate, oportunitate, diversitate, coerență şi complementaritate. Având în vedere caracteristicile amenințărilor asimetrice, mai ales ale fenomenului terorist şi particularitățile zonelor de operații, asigurarea cu informații este esențială pentru protecția forțelor, succesul misiunilor şi, implicit, pentru atingerea obiectivelor militare şi politico-militare ale statului roman.

În prezent, atât politologii, cât şi experții militari apreciază că în secolul al XXI-lea se vor manifesta două mari tendințe. Prima ar fi aceea că statele dezvoltate din punct de vedere economic şi militar, în special marile puteri, vor căuta să restrângă gama tipologiei conflictelor la cele convenabile lor. Cea de a doua se referă la faptul că statele subdezvoltate şi chiar cele în curs de dezvoltare vor trebui să facă față unei game mai largi de conflicte, unele preluate chiar din secolul trecut.

Reducerea forțelor armate şi a armamentelor, interzicerea unor categorii de armament, introducerea tehnologiilor avansate, modularea structurilor, profesionalizarea personalului militar, cerința de a vedea şi a lovi adânc, la nivel strategic şi operativ, punctele decisive şi centrele de gravitate inamice, creşterea importanței manevrei (pe verticală şi aerospațială) şi a mobilității, folosirea integrată şi simultană a tuturor categoriilor de forțe ale armatei, posibilitatea ducerii acțiunilor de luptă în orice condiții de timp şi anotimp reprezintă un ansamblu de direcții ce vor da conflictului armat o față nouă, diferită de cea clasică. Aviația, elicopterele, armamentul de cercetare-lovire de înaltă precizie, războiul electronic şi cel informațional, folosirea operațiilor speciale şi psihologice vor da o adâncime aproape nelimitată acțiunilor de luptă moderne.

Factorii de decizie şi, în mod deosebit, specialiştii militari, au redescoperit rolul şi importanța informației în timp real în proiectarea, planificarea şi conducerea subsistemelor macrosociale, implicit a subsistemelor militare.

Acțiunile de luptă, după operația „Furtună în deşert", considerată atunci exemplu de bază al viitorului război, în strategie, artă operativă şi tactică, au căpătat un grad foarte mare de descentralizare, independență,

directivitate, mobilitate, fluiditate şi eficienţă. Ele depind enorm de sistemul informaţional, de gradul înalt de tehnicitate al mijloacelor avute la dispoziţie, de existenţa armelor inteligente cu mare putere şi precizie de lovire, de posibilitatea ducerii de acţiuni simultane, rapide, pe toată adâncimea teatrului de operaţii. De altfel, ultimele confruntări armate de amploare au scos în evidenţă, în ceea ce priveşte modul de planificare, executare şi conducere a operaţiilor militare, că utilizarea informaţiei ca armă conferă acesteia rolul primordial în luarea deciziei şi asigurarea succesului, ducând totodată la modificări esenţiale asupra desfăşurării operaţiilor militare.

Putem spune că noile concepte şi tehnologii militare se elaborează şi experimentează continuu, ele permiţând ţărilor dezvoltate să intre în secolul al XXI-lea, în era informaţională, cu avantaje tehnologice şi doctrinare greu de atins de către celelalte ţări. Tehnologiile erei informaţionale vor revoluţiona complet modul de ducere a acţiunilor militare şi vor schimba fizionomia conflictelor/războaielor. Cel mai semnificativ avantaj în mijloacele de ducere a războiului va decurge din cantitatea, calitatea, gradul înalt de prelucrare şi modul de folosire a informaţiilor.

Tehnologiile de vârf şi informaţiile, dublate de strategii militare şi concepte doctrinare adecvate, lideri militari competenţi, personal profesionalizat, instruire şi operativitate înaltă a forţelor va însemna putere reală. Preţul progresului va fi uriaş, dar, odată plătit, el va oferi avantaje, posibilităţi şi câştiguri extraordinare celui care va avea curajul să-l introducă.

Prin urmare, se poate afirma că, în secolul al XXI-lea, războiul se va desfăşura preponderent pe tărâmul informaticii – informaţia însemnând putere. Băncile de date şi logistica informatică vor constitui cel mai reprezentativ potenţial de putere şi vor face din posesorii lor un fel de caste atotputernice. Superputerile informatice vor impune noi tipuri de războaie, precum: războiul informaţional, războiul cibernetic, războiul bazat pe reţea, războiul electronic, războiul psihologic, războiul mediatic etc.

În era modernă, războaiele nu se mai poartă şi câştigă pe frontul clasic de luptă, în plan fizic, ci pe planul informaţional, iar câştigarea unei bătălii nu ţine de forţa militară brută şi de numărul ostaşilor. Dominante sunt elementele ce ţin de inteligenţa umană: diversiunea, vicleşugul, spionajul, manipularea opiniei publice, experienţa comandanţilor, psihicul luptătorilor.

Într-un război modern, structurile de informaţii, atât cele ofensive cât şi cele defensive trebuie să se doteze cu tehnică cu capacităţi high-tech pentru culegerea, prelucrarea, analiza şi difuzarea informaţiilor în cantităţi mari.

Jucând un rol vital în fiecare etapă premergătoare ducerii războiului, informaţia dobândeşte dimensiuni noi în războiul modern, datele obţinute fiind prioritare şi necesare atât pentru analiza situaţiei iniţiale, cât şi pentru luarea deciziei, nu numai pe timpul pregătirii, ci şi pe timpul ducerii operaţiei.

Războiul modern este nemijlocit determinat de informația militară, iar aceasta poate pierde sau câştiga un război. Culegerea de informații este astăzi o activitate utilizată de toate statele lumii.

Referitor la valoarea informațiilor, Karl von Clausewitz spunea „o mare parte din informațiile primite în război sunt contradictorii, o parte şi mai mare false, iar partea cu mult cea mai mare este supusă unei anumite incertitudini… Pe scurt: majoritatea informațiilor sunt eronate, iar teama oamenilor devine o nouă forță a misiunii şi a neadevărului. De regulă, fiecare este tentat să creadă mai curând răul decât binele, fiecare este tentat să agraveze cumva ştirea proastă, iar pericolele astfel relatate, chiar dacă se spulberă ca valurile mării, totuşi, ca şi acelea, se întorc mereu, fără vreun motiv aparent. Ferm încredințat de justețea cunoştințelor sale intime, comandantul trebuie să stea neclintit, ca stânca de care se sparge valul".

Războiul este un fenomen complex ce ridică mereu probleme noi, creează situații neprevăzute şi tocmai de aceea este necesar să se asigure un volum mare de informații ce sunt utilizate de către decidenți pentru luarea hotărârilor.

Cele mai bune rezultate în conducere vor fi obținute de acel comandant care dispune de informații complete, reale şi oportune cu privire la cauzele care generează producerea fenomenelor asupra cărora va trebui să ia decizia pe baza misiunii primite sau deduse.

În prezent, informația constituie un element important al puterii naționale, împreună cu economia, diplomația şi forța militară, iar "cine deține informația stăpâneşte situația respectivă". Acesta este unul dintre motivele pentru care, în prezent, se acordă mare atenție obținerii avantajului informațional asupra adversarului – sub forma superiorității, dominației sau supremației, ceea ce contribuie la obținerea de succese atât pe timp de pace, cât şi în caz de conflict militar.

Informația a crescut în valoare, devenind factor de putere. Ea poate fi tratată diferențiat de la stat la stat, de la forță militară la forță militară, devenind factor amplificator de putere sau factor compensator de putere.

Considerată pe drept „element multiplicator al puterii" ce permite reducerea timpului necesar luării deciziei şi lovirii eficiente a inamicului, informația la nivel operativ va asigura şi conducerea operației, în timp ce toate nevoile de informații vor fi transformate în misiuni de cercetare şi vor fi evaluate în colaborare cu celelalte componente ale comandamentului.

Informațiile au un rol important în toate domeniile de activitate, iar în acțiunile militare au devenit şi armă de luptă. Acțiunea informației ca armă este îndreptată, în principal, asupra proceselor decizionale şi împiedicării operațiilor, prin determinarea de modificări esențiale privind situația în spațiul

de luptă, care să-l oblige pe adversar să renunțe la luptă, asigurând, astfel, succesul forțelor proprii.

Informația în sine ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă, în mod paradoxal una imaterială, care poate ajuta în mod decisiv la impunerea voinței într-un conflict. Potrivit specialiştilor militari occidentali, informaţiile militare sunt la fel de importante ca şi forţele armate. Acțiunea de culegere a informațiilor este un important instrument al politicii naționale, iar diversitatea domeniilor în care sunt necesare informațiile a determinat înființarea unor organisme specializate, precum şi delimitarea caracterului acestora – militar sau civil.

În prezent, capacitatea de a înțelege folosirea informației ca armă combativă în război şi modul cum afectează ea desfăşurarea politicii militare şi externă devine o calitate.

Informația, ca armă, asigură creşterea capacității unei forțe armate moderne să proiecteze puterea pe mari distanțe, cu viteză superioară, generând noi tipuri de conflicte şi strategii, de genul acțiunilor agresive indirecte/virtuale, riscurilor şi conflictelor asimetrice şi misiunilor interdependente şi conjugate, strict delimitate în timp şi în spațiu. Informația precisă, din sursă sigură, verosimilă, vine în sprijinul aprecierii corecte şi nedeformate a inamicului şi mediului informațional. Posibilitatea de a exista informații false, create intenționat, determină ca acestea să fie utilizate şi ca armă de luptă, capabilă să realizeze manipularea personalului şi, implicit, a tehnicii din sistemele informatice ale inamicului, prin acțiuni de dezinformare şi înşelare.

Aşadar, fiecare parte beligerantă va încerca să dea un anumit curs acțiunilor adversarului prin manipularea fluxurilor de date şi informații, câştigul fiind, întotdeauna, de partea celui care organizează mai bine această acțiune.

Cunoaşterea situației inamicului constituie una dintre condițiile esențiale în obținerea succesului în luptă, aceasta oferindu-i comandantului o mai mare flexibilitate în gândire, mai multă libertate în pornirea acțiunilor sale, mai multă îndrăzneală în concepție, permițându-i să ia decizia adecvată în raport cu circumstanțele operațiunilor. Sistemele de informații trebuie să asigure comandanților posibilitatea de a vedea, a simți, a interpreta, a decide şi a se angaja în orice punct al fâşiei sale de acțiune sau în zona de responsabilitate informativă.

Nu este suficientă obținerea informației fără ca aceasta să fie şi folosită eficient. Dacă acum câteva decenii se estima că în cercetarea tactico-operativă informația pierde zilnic 10% din valoarea sa, iar informația cercetării strategice pierde lunar 10 % din valoarea ei, putem vorbi astăzi, având în vedere conflictele din Iugoslavia, Afganistan sau Irak, că valoarea informației obținute la un moment dat se poate pierde în foarte mare parte în minute sau ore.

Este cunoscut faptul că în cele mai multe cazuri, pacea nu a fost obținută prin confruntare militară, ci datorită activității informative, dar sunt şi suficiente cazuri când s-a câştigat confruntarea militară, dar s-a pierdut pacea.

În consecință, putem aprecia că, pe lângă confruntarea politică şi militară directă, războiul dobândeşte o componentă nouă, confruntarea informațională, bazată pe cele mai moderne mijloace de culegere, transmitere, memorare, prelucrare şi diseminare a informațiilor care, în anumite condiții, pot determina victoria în război chiar fără declanşarea formelor de acțiune militare violente.

În ultima perioadă, este tot mai des invocată asocierea dintre putere şi informație, ca o consecință a dezvoltării societății către societatea cunoaşterii. Exploatarea avantajelor oferite de capacitățile tehnologiilor informaționale, alături de recunoaşterea potențialului informației, au consecințe deosebite asupra deciziei politico-militare şi securității naționale. Orice informație capătă valoare strategică, după procesare.

Informațiile joacă un rol vital în fiecare etapă a războiului, cu atât mai mult în sprijinul operațiilor. Pe măsură ce forțele militare doresc să obțină ascendentul şi dominația informațională, va creşte exponențial şi cererea de informații.

Informațiile culese de structurile militare specializate, precum şi cele elaborate pe baza analizei şi prelucrării unor date obținute din surse, rămân fără valoare practică dacă nu ajung la beneficiar, adică la acei factori care răspund de promovarea unei politici sau atitudini într-un domeniu sau altul. Această transmitere trebuie efectuată imediat, clar, în forma cea mai inteligentă, pentru ca datele furnizate să poată fi folosite la maximum şi în timp oportun de către beneficiari, consumatori şi utilizatori.

Analizând implicațiile strategice ale activității informative, putem face aprecierea că aceasta reprezintă un pas important pe calea abaterii treptate a omenirii de la formele vechi ale războiului către soluționarea conflictelor prin mijloace neviolente. Războaiele pot fi duse fără întrebuințarea forței brute. Un astfel de război a fost Războiul Rece. Acesta s-a purtat de conducători de stat, diplomați şi servicii de informații, şi nu de generali pe câmpul de luptă. Acest război a fost dus de specialişti în munca informativă, nu de către soldați.

Evoluția evenimentelor ultimilor ani demonstrează cu certitudine că asistăm la materializarea unui nou tip de agresiune, a unui nou tip de război, un război invizibil ale cărui caracteristici şi forme de manifestare subtile şi eficiente depăşesc cu mult pe cele tradiționale, clasice. Mai mult, războiul informațional este destul de ieftin în comparație cu alte tipuri de războaie, permițând statelor dezvoltate, precum şi grupărilor teroriste interesate, să achiziționeze capabilități în acest domeniu şi să le folosească potrivit scopurilor propuse.

BIBLIOGRAFIE

Clausewitz Karl von, *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti 1982.

Petrescu Stan, *Informația, arma inteligentă numărul unu a secolului XXI*, Observatorul Militar nr. 34/1999.

Paul Vasile, *Colocviu Strategic Nr. 7* (XXXVIII), August 2005, Universitatea Națională de Apărare.

Roceanu Ion, *Fundamente ale sistemelor C4I*, Editura Universității Nționale de Apărare, Bucureşti, 2004.

Zeca Constantin, *Caracteristicile războiului modern*. *Fenomenul de globalizare şi efectele induse în conceptele de apărare*, Gândirea Militară Românească nr. 4/2002.

Washington Platt, *Activitatea informativă a spionajului strategic*, cap. II – Principii de bază, New York, 1957.

Joint Doctrine Encyclopedia, US Army, 1997.

ROLUL ROMÂNIEI CA FURNIZOR DE SECURITATE ÎN CADRUL NATO ŞI U.E.

ROMANIA'S ROLE AS A SECURITY PROVIDER WITHIN NATO AND E.U.

Lt.cdor.drd. Nicolae VATU*
U.M. 02133 Constanța

Din punct de vedere al contextului geopolitic şi geostrategic, luând în considerare diferențele de ordin identitar şi cultural, rolul României ca furnizor de securitate în cadrul NATO şi UE stă sub semnul satisfacerii intereselor comune ale tuturor partenerilor din interiorul şi din afara celor două organizații. Din acest punct de vedere, România are interese politico-militare convergente cu ale NATO şi interese economice, de dezvoltare regională, în concordanță cu UE. Apartenența la cele două organisme generează pentru țara noastră atât beneficii, cât şi obligații de ordin politico-militar, economic, social, instituțional şi cultural.

From geopolitic and geostrategic point of view and taking into account the distinction in terms of identity and cultural institutions, relationships between Romania, NATO and EU stands under the sign of common interest. From this point of view, Romania has both the political and military interests of NATO and the economic ones from EU. Being part of the two organizations, Romania has both benefits and obligations on political, military, economic, social, institutional and cultural matters.

Cuvinte cheie: securitate politico-militară, context geopolitic.
Keywords: *politico-military security, geopolitical context.*

Situată din punct de vedere geografic într-o zonă de confluență, la frontierele Uniunii Europene şi ale Organizației Atlanticului de Nord, la intersecția intereselor atât europene, cât şi nordatlantice, România se constituie drept un „liant" între est şi vest. „Politica de vecinătate a Uniunii Europene" se desfăşoară chiar la granițele României, lângă care se află, de altfel, şi mult disputata regiune a Balcanilor de Vest, în spațiul fostei Iugoslavii.

* e-mail: *stefica_2003@yahoo.com*

România are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice şi prospere, deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea şi buna-înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste şi să aibă un comportament predictibil în domeniul securității.

România are o populație de aproximativ 22 de milioane de locuitori şi un teritoriu de 237.500 km^2, deține 245 km litoral la Marea Neagră, cu zona economică exclusivă aferentă, controlează Delta Dunării şi Gurile Dunării, fiind poarta de intrare spre Europa Centrală. Din punct de vedere economic, România se plasează la mijlocul economiilor din zona lărgită a Mării Negre, după F. Rusă şi Turcia şi înaintea Ucrainei, Bulgariei şi statelor din Caucazul de Sud. Schimburile economice sunt direcționate cu precădere spre UE, organism din care face parte începând din 2007. Din 2004 este stat membru al NATO şi a participat activ la toate operațiile internaționale de pace şi stabilitate. România are o orientare proprie în ceea ce priveşte cooperarea la Marea Neagră (Sinergia Mării Negre), corelată cu politica de securitate a NATO şi UE, insistând ca SUA, NATO şi UE să promoveze o politică activă la Marea Neagră. Bucureştiul sprijină proiectele rutelor energetice alternative manifestându-se ca un aliat ferm al Occidentului în regiune şi ca bază solidă şi sigură pentru rutele energetice alternative, motiv pentru care relațiile cu F. Rusă nu sunt tocmai calme. Un motiv în plus de supărare pentru Moscova este amplasarea bazelor militare americane pe teritoriul României[1].

Poziția geopolitică şi geostrategică a țării noastre îi conferă un statut special, privilegiat, dar pune, de asemenea, şi numeroase probleme de securitate. Totuşi, aportul României în ceea ce priveşte furnizarea de securitate în cadrul NATO şi Uniunea Europeană se extinde mult dincolo de condițiile unei „geografii favorabile". Țara noastră a inițiat împreună cu statele membre un proiect de prezervare a unei bune vecinătăți cu toate țările din zonă, contribuind prin expertiza şi experiența deja câştigate la promovarea valorilor şi modelelor democratice europene în Balcani, în Marea Neagră şi chiar mai departe.

Este lesne de înțeles interesul economic, politic şi cultural crescând pe care vecinii noştri îl manifestă pentru o colaborare funcțională strânsă cu Uniunea Europeană, iar rolul asumat de România a fost acela de a înlesni această colaborare. Trecutul a fost o lecție pe care ne-am asumat-o, şi acum, spre beneficiul reciproc, al nostru şi al partenerilor din Uniune, putem pune în practică învățămintele trase.

Vecinătatea Mării Negre constituie o importantă sursă de insecuritate şi riscuri la adresa securității partenerilor şi, de aceea, România a făcut

[1] Coord.dr. Teodor Frunzeti, dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2009: enciclopedie politică şi militară:studii strategice şi de securitate*, Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, Bucureşti, 2009, pp. 495-496.

eforturi susținute pentru a introduce pe agenda politicii europene subiectul securizării zonei Mării Negre.

Paşii realizați deja de România prin inițierea Forumului pentru Dialog şi Parteneriat în Regiunea Mării Negre, prin care se urmăreşte instituirea pentru toate țările riverane a unei platforme neinstituționalizate pentru creşterea cooperării şi schimbului economic în această zonă vitală a Europei, trebuie continuați printr-o abordare fermă şi structurată a Uniunii Europene care să promoveze şi să asigure stabilitatea şi securitatea energetică.

Într-un moment în care întreaga lume, şi îndeosebi statele membre UE, sunt din ce în ce mai preocupate de criza energetică, cautând noi soluții viabile pentru viitor în diversificarea surselor de energie, România oferă partenerilor săi europeni o deschidere spre aria Mării Negre, cea care conectează Vestul Europei cu Marea Caspică. Astfel, implicarea într-o dezvoltare economică durabilă a regiunii, în principal prin atragerea de investiții occidentale în dezvoltarea sectorului energetic şi în extinderea coridoarelor energetice est-vest, facilitând astfel transferul surselor de energie caspiene spre vestul Europei s-ar dovedi un proiect extrem de important în viitor pentru întreaga comunitate europeană.

Schimbările profunde produse pe plan mondial după înclinarea balanței de putere în favoarea polului occidental au condus la proiectarea şi la realizarea unei noi arhitecturi de securitate, care să reflecte noile raporturi de putere pe plan regional, continental şi global. Practic, asistăm la o reconstrucție a sistemului de securitate națională şi colectivă, în care predomină interesele globale, considerate a fi vitale pentru progresul întregii omeniri.

Reconfigurarea sistemului global de securitate este determinată de noi riscuri şi amenințări, care trebuie contracarate prin crearea cadrului juridic adecvat şi a instituțiilor menite să verifice şi să impună respectarea principiilor, normelor şi regulilor adoptate pe plan internațional.

O succintă retrospectivă asupra istoriei omenirii evidențiază că indivizii, comunitățile, popoarele şi națiunile, constituite în formațiuni prestatale şi statale nu au trăit în izolare, de cele mai multe ori s-au constituit în alianțe pentru a putea face față situațiilor create, dobândind, cu ajutorul aliaților tradiționali sau conjuncturali, o forță mai mare în demersul întreprins.

Securitatea şi apărarea națională realizată exclusiv prin forțe proprii este o stare şi o situație de excepție, iar izolarea este una generatoare de riscuri, determinată, de cele mai multe ori, din cauze obiective.

Pentru o bună înțelegere a locului şi rolului României ca furnizor de securitate în cadrul NATO şi UE trebuie să analizăm preocupările României în ceea ce priveşte securitatea în consonanță cu cele ale aliaților, prin intermediul cărora, țara noastră consideră că-şi poate atinge obiectivele de securitate națională.

Conform Cartei Albe, asigurarea securității naționale a României reprezintă un proces continuu şi complex, de reformă şi adaptare, destinat promovării intereselor şi obiectivelor de securitate ale statului, societății şi cetățeanului. De aceea, proiecția Cartei Albe a Securității şi Apărării Naționale nu poate cuprinde decât o perspectivă temporală limitată a unui proces de amploare.

În plan global, rolul României este circumscris statutului de membru NATO şi UE, precum şi unor angajamente şi politici stabilite prin parteneriatele dezvoltate cu alte state, definind modalitățile comune de acțiune şi promovare a unor interese de securitate mutual împărtăşite. În acelaşi context, activarea şi dezvoltarea unor formate subregionale de cooperare în domeniul politic, diplomatic, militar sau economic, dezvoltarea unor proiecte transfrontaliere permit susținerea politicilor naționale într-un cadru conjugat de acțiune. Pe baza considerentelor menționate, securitatea națională a României se defineşte la intersecția dintre supranaționalitate, multinaționalitate şi regionalitate, în aceeaşi măsură în care reprezintă o sumă a aspectelor şi proceselor interne statului şi societății româneşti.

În plan european, România sprijină pe deplin deciziile Consiliilor Europene de la Koln, Helsinki, Feira şi Copenhaga, care au stabilit reperele şi elementele esențiale pentru realizarea Politicii Europene de Securitate şi Apărare şi care au condus la realizarea acordului politic cu NATO pentru aplicarea acordului „Berlin +". În cadrul dialogului permanent în format "15+15", România a propus anumite modalități pentru stabilirea unui cadru consistent de dialog politic cu Uniunea Europeană pe problematica PESA. Una dintre aceste propuneri vizează relațiile dintre Uniunea Europeană şi alte organizații internaționale, cum ar fi NATO şi OSCE. Cooperarea NATO-UE-OSCE în gestionarea crizei din Macedonia s-a dovedit un model de succes care ar putea constitui baza implicării conjugate, în viitor, a celor trei organizații în promovarea stabilității şi securității pe continent.

În vederea optimizării eforturilor depuse de NATO şi Uniunea Europeană, în domeniul managementului crizelor, România consideră utilă armonizarea politicilor de exerciții ale celor două organisme, plecând de la experiența acumulată în cadrul relației NATO-UEO. Deoarece dimensiunea de securitate şi apărare este unul dintre instrumentele care pot contribui direct la întărirea acțiunii externe a Uniunii Europene, România manifestă receptivitate față de orice acțiune care are ca obiectiv întărirea rolului de actor global al Uniunii.

În situația prevederii unui capitol special destinat politicii de securitate şi apărare în cadrul viitorului Tratat Constituțional al Uniunii Europene, România susține că orice demers în sfera securității şi apărării europene

trebuie să țină cont de contextul transatlantic, având ca element central NATO, şi, prin urmare, să consolideze pilonul european al Alianței, conferindu-i o capacitate reală de acțiune.

Este în interesul României să acționeze înaintea structurării formulelor instituționale finale în sfera PESA şi să se cupleze la acele nuclee în baza cărora vor fi create noile mecanisme de cooperare aprofundată. Un prim pas ar fi implicarea în programe şi proiecte de cooperare în domeniul industriei de armament şi cercetării, promovate prin inițiative europene precum OCCAR sau LoI şi care, eventual, vor fi încorporate în viitoarea Agenție Europeană pentru Dezvoltarea Capacităților de Apărare, Cercetare, Achiziții şi Armamente.

O direcție principală de acțiune a României ca furnizor se securitate în calitate de membru UE a fost aceea de a-şi armoniza legislația națională la acquisul comunitar[2], proces destul de greoi, neîncheiat nici până astăzi.

În ceea ce priveşte obligațiile militare internaționale ale României care derivă din angajamentele țării noastre față de partenerii europeni, Guvernul ia măsurile necesare pentru a garanta îndeplinirea obligațiilor curente în cadrul SFOR, KFOR, SEDM, SEEBRIG, negocierilor BLACKSEAFOR, pentru semnarea acordului CENCOOP şi participarea activă în cadrul SHIRBRIG. România îşi doreşte o extindere (în măsura posibilităților material-financiare) a cooperării internaționale în plan militar, pornind de la faptul că o asemenea angajare a țării noastre poate contribui la asigurarea păcii şi stabilității regionale, precum şi pentru materializarea rolului României de furnizor de securitate în plan regional.

Măsuri de consolidare a statutului României de furnizor de securitate

Aflându-ne într-o epocă cu permanente mutații şi transformări la nivel interinstituțional şi statal, se delimitează tot mai pregnant necesitatea constituirii unui filon bine structurat pe elementul „identitate comună europeană", în contextul interdependenței României cu statele membre din cadrul NATO şi UE, în scopul realizării obiectivelor propuse, cele de complementaritate şi funcționalitate bilateral avantajoase. Fiind partener cu drepturi egale atât în NATO, cât şi în UE, acțiunea României, în sensul interoperabilității pe toate planurile cu cele două organisme, trebuie focalizată pe solidaritate, creştere economică, promovare a democrației etc., în condițiile

[2] O definiție oficială, cu valoare juridică, a acquis-ului comunitar nu a fost dată. În practică, instituțiile Uniunii Europene (Parlamentul, Consiliul de Miniştri, Comisia Europeană şi Curtea de Justiție) înțeleg prin acquis-ul comunitar totalitatea textelor juridice şi deciziilor Curții de Justiție emise după 1952 şi aflate încă în vigoare. În această interpretare, singura oficială de altfel, acquis-ul comunitar include legislația europeană primară (Tratatele Uniunii, acordurile internaționale, şi deciziile Curții de Justiție), dar şi legislația secundară şi terțiară (regulamente, directive etc.), precum şi ansamblul politicilor şi instituțiilor create pentru a asigura aplicarea, respectarea şi dezvoltarea corespunzătoare şi continuă a acestei legislații.

în care fenomenul globalizării se delimitează, atât ca o caracteristică de competitivitate bazată pe mărirea pieței interne, a performanțelor economice, a stabilității monedei comune, cât şi ca o rezultantă pe nivelul tehnologiilor, al coeziunii sociale şi al stabilității interne, toate acestea sub spectrul influenței politice şi a puterii militare ale statelor care compun aceste sisteme integrate pentru globalizare. Luând în considerare dimensiunea internațională a implicării şi participării țării noastre la proiectele comune de apărare şi securitate colectivă promovate de către cei doi actori mondiali, considerăm de o importanță deosebită corelația securitate – apărare, respectiv complementaritatea între NATO şi UE, concretizată în preluarea Balcanilor de către UE în ceea ce priveşte securitatea regională, participarea cu ponderea cea mai mare a NATO la securitatea Afganistanului şi, eventual, într-o parte a teritoriului irakian, precum şi dezvoltarea Forței de Răspuns NATO pentru misiuni de securitate în afară teritoriului alianței. În ceea ce priveşte România, aceste elemente sunt de natură a delimita foarte clar obiectivele pe care țara noastră trebuie să le urmeze în cadrul acestor două entități, respectiv de standardizare a propriilor structuri conform diagramelor relaționale, de eficientizare a comunicării şi soluționării aspectelor de orice natură pe timpul parteneriatelor zonale sau regionale, ca şi de pregătire permanentă a resursei umane, materiale şi decizionale de a răspunde într-o manieră profesionistă angajamentelor asumate.

Evoluția către aceste standarde este condiționată de activarea în mod cât mai eficient a principalelor dimensiuni de acțiune şi contact, respectiv: dimensiunea politică, economică şi cea militară; astfel, din punct de vedere politic, acțiunea României ca furnizor de securitate colectivă, este rezultatul raportului dintre sursele de insecuritate locale sau regionale şi interesele statelor sau regiunilor zonale şi, în general, europene. În acest context, punctul de vedere unanim acceptat este acela potrivit căruia convergenta, complementaritatea, cooperarea şi colaborarea tuturor factorilor de decizie pentru controlul relațiilor bilaterale reprezintă cea mai benefică garanție de securitate, în scopul integrării şi dezvoltării zonal-regionale. Din punct de vedere economic, abordarea problemelor de acest tip conduce la evidențierea unor aspecte geoeconomice europene, şi nu numai, cu impact asupra economiei româneşti sub spectrul necesității racordării sale la zonele de dezvoltare ale lumii. În aceste condiții, pentru accentuarea rolului de furnizor regional de securitate, considerăm că România trebuie să pună în evidență trei elemente principale, şi anume:

- poziționarea în avangarda statelor care dinamizează fenomenele şi procesele economice zonale;
- constituirea în element de legătură economică între zonele europene şi regiunile adiacente acestora;

- prefigurarea ca model de integrare în configurațiile economice europene viitoare.

În ceea ce priveşte dimensiunea militară, țara noastră trebuie să stabilească şi să opereționalizeze cu fermitate structurile sale militare sau de tip militar astfel încât acestea să-şi stabilească locul, rolul, ponderea, intensitatea, misiunile şi managementul, în diferite acțiuni pe timp de pace, criză sau război. Analizând aportul României la securitatea colectivă în ultimul deceniu, concluzia este că acesta a fost constant şi consistent, caracteristici definitorii ale unui adevărat membru NATO. Iată de ce, este imperios necesar ca România să acționeze în sensul realizării apărării comune europene (UE) şi a apărării colective euroatlantice (NATO) de o manieră complementară cu procesul de adaptare şi transformare permanentă al celor două organisme internaționale la realitățile şi provocările noului mileniu. Luând în considerare binomul NATO – UE, în contextul obiectivelor comune celor doi parteneri pe scena politică şi militară actuală, România trebuie să-şi promoveze programele parteneriale ținând cont de dualitatea relațiilor cu ambii actori mondiali. Astfel, se conturează linia comună de urmat între promovarea şi dezvoltarea IESA (Identitatea Europeană pentru Securitate si Apărare), în interiorul NATO, şi PESA (Politica Europeană de Securitate şi Apărare), luând în considerare diferența de capacități militare dintre SUA şi statele UE, evidențiată mai ales în timpul crizei din Kosovo. Obiectivele țării noastre, în această direcție, se înscriu în aria de măsuri privitoare la combaterea corupției, transparența mediului de afaceri, susținerea constantă acordată statelor care combat corupția, aplicarea prevederilor Convenției ONU de specialitate, consolidarea relațiilor dintre România şi statele membre NATO, ca şi cu cele membre UE.

De asemenea, România trebuie să urmărească satisfacerea intereselor sale naționale, care sunt sprijinite de prezența militară americană pe teritoriul său, sporind astfel securitatea statului şi contribuind la accelerarea transformării NATO într-un instrument de promovare a securității în zona Orientului Mijlociu şi în bazinul Mării Negre. Aceasta nu împiedică însă, consolidarea şi fundamentarea pe mai departe a apartenenței la UE, România având datoria de a promova valorile comune, legăturile istorice, culturale, economice şi de civilizație, în contextul principiului politic potrivit căruia relațiile bune cu o țară nu le exclud pe cele privilegiate cu alte țări. Măsurile speciale pe care țara noastră trebuie să le aplice în domeniile concurenței, justiției şi afacerilor interne, angajamente asumate conform tratativelor desfăşurate cu ocazia negocierii capitolelor de preaderare la UE trebuie continuate cu fermitate. Având în vedere elaborarea de către Uniunea Europeană a unei Strategii Comune de Securitate, care identifică drept

ameninţări terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele „eşuate” şi criminalitatea organizată, modernitatea şi actualitatea măsurilor întreprinse de România pentru consolidarea statutului de furnizor de securitate trebuie să constea în susţinerea ideii de formare a unei „ordini multilaterale eficiente”, promovarea activităţilor preventive, accelerarea şi punerea în evidenţa a factorului de ordin activ prin dezvoltarea unor forţe rapide şi flexibile. Concomitent cu toate aceste direcţii de acţiune, este foarte importantă probarea prin angajamente concrete şi acţiuni practice a satisfacerii intereselor comunitare şi de alianţă în cazul unor eventuale tensiuni interatlantice pe diverse teme. În ceea ce priveşte apartenenţa teritorial-culturală la Regiunea Balcanică, odată cu aderarea României la NATO şi UE, rolul ţării noastre de „tampon” între iniţiativa de remodelare regională a sistemului de relaţii dintre state (promovată, atât de SUA, cât şi de NATO şi UE) şi realităţile geopolitice ale spaţiului amintit s-a concretizat prin asistenţa tehnică acordată statelor din Peninsula Balcanică aspirante la calitatea de membru NATO, schimburile de experienţă, cooperarea pentru reforma armatelor, democratizare şi adaptare a doctrinelor, ţara noastră servind ca un pilon de legătură între membrii tradiţionali ai Alianţei Nord- Atlantice şi statele aspirante la poziţia de membru. Nu în ultimul rând, în contextul cooperării balcanice şi a relaţiilor de bună vecinătate cu statele acestui spaţiu, România probează maturitatea instituţional-statală şi confirmă, o dată în plus, că poate fi un partener prin promovarea modelului românesc de respectare a drepturilor omului, inclusiv a drepturilor minorităţilor. Aceasta se concretizează prin asigurarea participării active a minorităţilor la viaţa culturală, economică şi politică, în acordarea de şanse egale, în toate domeniile de activitate, tuturor cetăţenilor săi, ca şi prin evitarea de a stimula conflictele interetnice şi luarea unor poziţii oficiale privind asigurarea drepturilor românilor în Balcani.

Concluzionând, putem afirma faptul că România, ca membru cu drepturi depline al NATO, respectiv UE, a primit responsabilitatea de a se integra şi de a participa în mod complementar la activitatea acestor instituţii şi, luând în considerare cele arătate în prezentul articol, considerăm că, până în prezent, s-a achitat cu succes şi onorabil de obligaţiile ce decurg din statutul de membru al celor două organisme internaţionale. Conduita şi maniera coerentă de tratare a indicatorilor de standard şi relaţionali, ne îndreptăţesc să opinăm faptul că, în prezent, ţara noastră reprezintă un partener viabil, stabil şi competent pe harta politică şi strategică a noului mileniu, fiind un furnizor de securitate regional capabil să-şi îmbunătăţească permanent performanţele.

BIBLIOGRAFIE

Bădălan E., Frunzeti T., *Forţe şi tendinţe în mediul de securitate european,* Editura Academiei Forţelor Terestre, Bucureşti, 2007.

Baltă C., Gh. Marin, *Marea Neagră, între necesitate şi realitate,* Editura CTEA, 2005.

Chiciudean I., *Imaginea de ţară şi securitatea naţională*, Editura Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2007.

Dr. Frunzeti Teodor (coord.), dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2009: enciclopedie politică şi militară: studii strategice şi de securitate,* Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, Bucureşti, 2009.

Oprea G., Onisor C., Timofte R., *România – integrare şi securitate,* Editura Balcanii şi Europa, Bucureşti, 2005.

Socol Vladimir, *Security Priorities in the Black Sea – Caspian Region*, Black Sea University Foundation, 2003.

SMFN, *Marea Neagră – Spaţiul de confluenţă a intereselor geostrategice*, Editura CTEA, Bucureşti, 2005.

TRANSFORMĂRILE ECONOMICE ŞI MILITARE ALE MEDIULUI DE SECURITATE GLOBAL

ECONOMIC AND MILITARY TRANSFORMATIONS OF THE GLOBAL SECURITY ENVIRONMENT

Lt.cdor.drd. Nicolae VATU*
U.M. 02133 Constanța

Odată cu sfârşitul Războiului Rece, pe scena internațională au avut loc schimbări uluitoare. Terorismul a devenit cea mai mare amenințare la adresa securității globale, alături de altele ca: nerespectarea drepturilor omului, discrepanțe majore între state în privința nivelului de viață şi accesul la resurse vitale ca mâncare, rezerve de apă, energie, nivel scăzut al educației populației etc. Starea de conflict este omniprezentă. Ea a devenit a doua noastră natură şi, având în vedere caracterul generalizat al conflictului, putem afirma că asistăm la un „război mondial de supraviețuire". Lumea cheltuieşte enorm pentru îmbunătățirea capacităților militare ale statelor proprii pentru a căpăta suficientă putere ca actor global. Pacea globală rămâne în continuare un vis greu de îndeplinit.

Since the Cold War was finished tremendous changing have been taking place in the entire international scene. Terrorism has become the biggest threat against the global security besides other threats as: human rights disobedience inequity between states in terms of level of life and vital resources as food, water, energy, poor educational quality. The conflict is all over the place. He becomes our second nature, and in his generalized manner, we could talk about a "survival war" of the world. People spend a lot of money and effort for improving the military capabilities, and their power to succeed as a world wise actor. Global peace is still remaining just a dream.

Cuvinte cheie: Războiul Rece, mediul de securitate global.
Keywords: *Cold War, global security environment.*

Mediul de securitate global este marcat de modificări profunde în ceea ce priveşte principalele domenii ale existenței sociale. De la sfârşitul războiului rece am asistat la schimbări de esență, URSS şi Iugoslavia s-au destrămat, NATO şi UE s-au extins continuu spre Est, între Marea Baltică şi Marea Neagră, UE tinde să devină un actor mondial, rivalizând SUA.

* e-mail: *stefica_2003@yahoo.com*

Urmaşul URSS, cel care a moştenit mare parte din arsenalul fostului colos - F. Rusă, a avut o perioadă de declin în ceea ce priveşte influența politico-militară pe plan internațional, dar revine în forță. Alte state cu ambiții de superputeri politico-economice sunt China şi India. Toate acestea, însă, sunt departe de a atinge nivelul SUA care rămâne unica hiperputere economică, politică şi militară. De fapt, arhitectura de securitate globală se poate închipui ca având a formă piramidală, cu SUA în vârful piramidei.

Globalizarea înregistrează progrese deosebite, majoritatea actorilor spațiului global sunt în acelaşi timp într-o relație de cooperare, dar şi de concurență. Au fost înregistrate adevărate revoluții în domeniul cunoaşterii (informatică, tehnologie, biologie, ştiințe exacte, astronomie, explorarea stațială), armele au devenit tot mai puternice, informația circulă cu uşurință pe spații largi şi cu viteze amețitoare, ritmul derulării evenimentelor s-a accelerat semnificativ. În spațiul internațional apar noi actori (statali, ONG-uri transnaționale, sisteme integrate economico-politic şi militar, organisme regionale sau globale) care tind să ocupe un loc favorabil pe eşicherul internațional, timp în care alți actori consacrați îşi pierd din importanță.

Lumea este într-o continuă schimbare. Motoarele dezvoltării în toate planurile existenței umane îi determină pe actorii mediului de securitate să se găsească permanent într-o poziție de competitori. În competiția perpetuă dintre diferiții actori ai mediului de securitate global, în ceea ce priveşte puterea, dinamica intereselor, fizionomia configurării şi construcției mediului de securitate şi accesul facil la resurse nu este acceptată starea de egalitate.

Toată lumea clamează dorința de pace şi blamează continuu războiul, considerându-l a fi, pe bună dreptate, cel mai mare cataclism creat de om împotriva omenirii. Cu toate acestea, în întreaga istorie a existenței umane, foarte puține au fost momentele când, la nivel global, nu s-au înregistrat diverse forme de conflict.

Evoluția fenomenului militar de-a lungul istoriei a fost strâns legată de evoluția şi dezvoltarea economiei, cunoscut fiind faptul că, deşi războiul este cel mai mare consumator de resurse dintre toate fenomenele cunoscute, omenirea nu precupeţeşte nici un efort pentru a-şi îmbunătăți capabilitățile militare şi a ocupa un cât mai „onorabil" loc în ecuația de putere la nivel regional şi planetar.

Modul de abordare al acestui fenomen de către omenire este greu de înțeles. Războiul în sine este greu de descifrat ca fenomen, dar mult mai dificil este să-i descifrezi cauzalitatea. Referindu-se la cauzele războiului din Irak, autorii lucrării „Războiul viitorului, viitorul războiului" afirmau: „Oamenii planetei, în mare parte, s-au opus şi se opun nu numai acestui război, ci oricărei forme de violență. O altă parte a omenirii l-a acceptat şi îl acceptă. Nu se face însă un referendum. Rațiunile care-l generează se

consideră suficiente pentru a fi declanşat. Situaţia, ca atare, continuă, totuşi, să rămână enigmatică”[1].

Aşadar, se poate concluziona că, deşi la nivel declarativ, toţi actorii internaţionali depun eforturi susţinute pentru propăşirea păcii şi democratizării planetare, aceştia se află într-o continuă pregătire şi modernizare a aparatului militar, în ceea ce priveşte organizarea structurală, nivelul dotării, perfecţionarea tehnicilor şi tacticilor acţionale şi sunt preocupate de încheierea diferitelor coaliţii şi alianţe politico-militare care să le faciliteze o poziţionare cât mai favorabilă în mediul de securitate global.

De-a lungul întregii existenţe umane, factorul economic a influenţat într-un mod determinant dezvoltarea domeniului militar, impactul cel mai semnificativ producându-se la nivelul mijloacelor materiale aflate la dispoziţie pentru desfăşurarea diferitelor acţiuni militare. Din analiza impactului şi conexiunilor dintre domeniul militar şi dezvoltarea economică reiese o anumită etapizarea dezvoltării acestora, aşa încât, în prezent asistăm la o trecere de la epoca industrială, bazată pe materii prime convenţionale şi muncă fizică brută, la o nouă formă de economie bazată pe cunoaştere, spre o civilizaţie a informaţiei, a electronicii şi nanotehnologiei. Fiind domenii interconectate, această schimbare a factorului economic produce modificări majore şi asupra conceptelor cu care se operează în domeniul militar. Interdependenţa celor două domenii este atât de profundă, încât uneori se poate crede că problemele economice primează asupra celor de securitate şi că ar fi suficientă simpla înlocuire a confruntării militare cu competiţia economică[2]. Această ipoteză nu se bucură de o acceptare largă la nivelul teoreticienilor din domeniul militar, mulţi dintre aceştia tratând războiul geoeconomic ca o provocare la războiul propriu-zis sau ca o formă a acestuia şi nu ca un substitut al conflictului militar.

Modernizarea economică a societăţii, trecerea de la concepţiile şi strategiile de dezvoltare industrială la dezvoltarea tehnologiilor bazate pe electronică şi nanoelectronică conduce inevitabil la modificări de substanţă în câmpul luptei armate, fundamentate pe informaţie, cunoaştere, high-tech, atât la nivel strategic, cât şi la nivel operativ şi, în special, tactic.

Revoluţia actuală în domeniul militar

Este acceptat faptul că războiul face parte din realitatea societăţii umane şi a evoluat odată cu ea. Faza cea mai violentă a războiului-lupta armată, definită ca „instrument al forţei violente”[3], capătă noi caracteristici,

---

[1] Gl.dr. Mircea Mureşan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare ”Carol I”, Bucureşti, 2004, p. 22.

[2] Apud Gheorghe Toma, Lucian Stăncilă, Costică Ţenu, *Arta operativă între contrarii. Actualitate şi perspectivă*,. Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001, p. 139.

[3] Gl.dr. Mircea Mureşan, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare ”Carol I”, Bucureşti, 2004, p. 97.

îmbogățindu-se cu noi modalități de acțiune, care, până nu demult, erau considerate nespecifice luptei armate. Lupta armată se particularizează şi se diseminează într-o manieră tot mai profundă, adoptând forme şi procedee de ducere tot mai greu de anticipat şi stăpânit.

Teatrele de operații tind să devină globale. Lupta armată cuprinde acum o paletă largă de acțiuni, de la cele clasice, la acțiuni de gherilă, insurgență, terorism şi crimă organizată, de la „loviturile chirurgicale", precise, la folosirea energiei undelor şi confruntarea în spațiul cibernetic. Toate aceste „acțiuni atipice" tind să devină preocuparea principală a doctrinelor militare ale statelor care încearcă să se adapteze din mers noilor realități ale spațiului de lupă.

Devine din ce în ce mai evident faptul că viitorul va aparține deținătorilor de structuri militare înalt tehnologizate, mobile, flexibile, foarte bine antrenate, capabile să ducă acțiuni în toate mediile şi împotriva adversarilor de toate calibrele.

În ultimele decenii arhitectura de securitate globală a suferit schimbări majore. Lumea pare că abia acum a înțeles că resursele sunt limitate. În acelaşi timp începem să conştientizăm, sperăm nu prea târziu, dimensiunea dezastrului ecologic pe care omenirea îl provoacă naturii. Deşi toți cad de acord asupra acestei realități, care dealtfel nici nu mai poate fi negată, încercările de a găsi soluții realiste şi viabile sunt încă palide. În schimb, se manifestă la nivel global o luptă acerbă pentru accesul cât mai facil la resursele naturale care mai există. Deşi se discută foarte mult de globalizare şi efectele globalizării chiar se văd (chiar când vorbim de criza economică şi financiară din zilele noastre), accesul la resurse este facilitat de puterea actorilor internaționali.

Putem afirma, cu riscul că putem fi acuzați de exagerare, că asistăm, la nivel global, la un „război de supraviețuire". Din acest punct de vedere, paleta de amenințări la adresa stabilității şi securității globale s-a diversificat. În mod discret, cursa înarmărilor nucleare s-a relansat[4]. În ciuda amenințărilor comunității internaționale, Iranul îşi continuă programul nuclear. SUA a investit sume uriaşe în programul scutului antirachetă, în timp ce Rusia clamează deținerea unor rachete capabile să străpungă orice sistem de apărare antirachetă. Totodată, în domeniul producerii de arme şi mijloace de nimicire clasice, înalt tehnologizate, se desfăşoară o competiție acerbă care sfidează criza economică şi financiară ce a lovit de curând omenirea.

Accesul inegal al statelor la resurse le situează pe acestea pe poziții de competitori şi le afectează relațiile. La nivel global se înregistrează o

[4] Dr. Nicolae Dolghin, *Anul 2005 - între rutină şi debuturi, în Anul 2005: Evenimente, Procese, Semnificații*, Editura UNAp, Bucureşti, 2006, p. 6.

diminuare a numărului conflictelor generate de dispute teritoriale, dar o creştere a celor cauzate de divergenţe de natură etnică şi religioasă.

Progresele ştiinţei şi tehnicii cu aplicabilitate militară au condus, pe de o parte, la polarizarea celei mai noi tehnologii în cadrul statelor cu economii dezvoltate, iar, pe de altă parte, la scăparea de sub control a comerţului cu arme şi mijloace ADM. Armele biologice au devenit mai periculoase decât cele chimice sau nucleare, deoarece pot ajunge mai uşor în mâinile actorilor nonstatali interesaţi în destabilizarea societăţii. Ca reflex al acestei realităţi, cercetarea în domeniul biotehnologic, în multe părţi ale lumii, a fost scăpată de sub control[5].

Este greu de făcut distincţie între război şi acţiuni armate violente care nu fac parte din război, acestea din urmă fiind apreciate doar ca înfruntări violente între tabere rivale sau ca modalităţi de a impune un anumit tip de comportament. Războiul îşi extinde continuu sfera de cuprindere, se insinuează în economie şi în informaţie şi, întrucât tensiunile acumulate de-a lungul anilor îndeosebi în zonele de falii strategice sunt foarte mari, este de-ajuns o singură scânteie pentru ca violenţele să izbucnească intens şi greu de controlat. Evenimentele de acum câţiva ani din Timorul de Est, cele din Sri Lanka sau din Caucaz, la care se adaugă mişcările revoluţionare sau violenţele cartelurilor de droguri din America Latină şi Asia Centrală, arată că, imediat şi pe termen lung, asemenea violenţe se constituie în ameninţări asimetrice grave, imediate, pe termen mediu şi chiar pe termen lung. Aceste acţiuni violente armate pot fi împărţite în următoarele categorii:

- care rezultă din anomia socială, specifice revoltelor populare ajunse la extremă;
- de natură etnică;
- de natură religioasă;
- care rezultă din rivalităţi politice interne (pot duce la război civil);
- care rezultă din evoluţia crizelor spre conflict (pot deveni război civil sau război frontalier);
- care pot surveni în procesul de gestionare a crizelor şi conflictelor;
- care pot rezulta din adâncirea decalajelor, din polarizarea accentuată insuportabilă a bogăţiei şi sărăciei.

Fiecare dintre aceste acţiuni îşi are trăsăturile ei specifice. Important este ca ele să fie analizate caz cu caz şi situaţie cu situaţie. Învăţămintele care se desprind dintr-un complex de situaţii ce au generat acţiuni armate violente nu sunt valabile peste tot. Dacă, în Angola, spre exemplu, înapoia acţiunilor militare violente (de după oprirea, la un moment dat a ostilităţilor dintre

[5] Dr. Grigore Alexandrescu, *Perspective în lupta armată*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare ”Carol I”, Bucureşti , 2006, p. 8.

MLPA şi UNITA) se aflau rețele mafiote, traficanți de petrol şi diamante, în Afghanistan, talibanii erau susținuți de rețele teroriste şi chiar de anumite interese ale unor mari puteri. De îndată ce interesele marilor puteri au fost armonizate, talibanii au fost reprimați şi conflictul pus, în mare măsură, sub controlul comunității internaționale.

Domeniul militar este parte a sistemului social global şi, ca atare, transformările ce au loc în cadrul societății au impact şi asupra domeniului militar.

Prin scopul şi obiectivele stabilite de către factorul politic pentru domeniul militar, acesta ocupa un loc important în cadrul sistemului puterii, iar aplicarea descoperirilor ştiințifice în acest domeniu are prioritate.

Revoluția în domeniul militar presupune schimbări radicale şi complexe în vederea adaptării sistemului militar la noile determinări ale mediului de securitate pentru a putea îndeplini în condiții optime scopul şi obiectivele stabilite de către factorul politic.

Revoluția cuprinde perioada de timp în care au loc procese de schimbare radicală a tehnicii de luptă, apariția unor sisteme de armamente superioare celor existente, care determină adoptarea unor noi forme şi procedee de luptă, a unor noi forme de organizare a forțelor armate şi a unor noi teorii militare. În acelaşi timp, revoluția în domeniul militar este un proces complex de aplicare a unor descoperiri ştiințifice fundamentale, care fac ca ştiința să devină unul dintre cei mai importanți factori care determină puterea militară a statelor (coaliților), desfăşurarea şi deznodământul conflictului militar.

Revoluția în domeniul militar se realizează în ansamblul schimbărilor sociale şi vizează toate elementele sistemului militar: conducerea, structura, organizarea şi întrebuințarea forțelor, înzestrarea, teoria şi arta militară. Se conturează structuri integrate în rețele de conducere cu posibilități de a îndeplini în mod autonom misiuni multiple. Accesul la informație este facilitat pentru toate eşaloanele, mijloacele de lovire cresc în precizie şi în putere distructivă. Se îndeplineşte astfel visul de secole al comandanților de a cunoaşte realitatea câmpului de luptă după necesitățile date de misiune şi de a reacționa cu rapiditate pe întreaga adâncime a câmpului de luptă, prin folosirea noului concept de război bazat pe rețea. Conform principiului universal al acțiunii şi al reacțiunii este de aşteptat ca, în timp, avansul luat de unele armate să fie diminuat prin contramăsurile prezumtivilor adversari, astfel că, acțiunile se vor duce în toate spațiile şi mediile: fizic, electromagnetic, imagologic, psihic, informațional etc. cu urmări imprevizibile pentru părțile în conflict.

Corelația economie – strategie militară – operație militară

Raporturile dintre economie şi strategia militară în condițiile actuale se strâng mai mult niciodată, ca urmare a influențelor factorului tehnologic. Tehnologia sistemelor de arme - ansamblul realizărilor şi procedeelor tehnice care au utilizări militare - se impune strategiei şi, implicit, operației militare,

ca un factor obiectiv ce se dezvoltă independent şi continuu prin programe de cercetare, proiectare şi experimentare puse în execuţie pe baza unor decizii politice. Strategia este chemată să stabilească relaţia dintre scopuri şi mijloace într-o manieră post-factum, angajându-se pe calea iraţională şi periculoasă a competiţiei acerbe pentru putere şi acces la resurse.

În cadrul strategiei apar mutaţii importante care vizează obţinerea victoriei în conflictul armat exclusiv prin superioritate economică, care permite o susţinere a operaţiei militare pe termen lung şi deţinerea de tehnologii avansate care să permită distructivitate maximizată în timp scurt şi pe spaţii extinse.

Cea mai importantă determinare a economiei asupra strategiei militare şi, implicit, asupra operaţiei militare este dată de progresul tehnologic. Urmează apoi starea economiei în ansamblu, care are repercursiuni directe asupra dimensiunii aparatului militar, asupra structurii sale şi asupra sustenabilităţii în teatru

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, teoria încearcă să pună în evidenţă implicaţiile tehnologice asupra tacticii şi organizării forţelor armate. Strategia, nivelul superior al artei militare, se aprecia că nu poate fi afectată de tehnică şi armament. În secolul al XX-lea, realizările tehnice de mare însemnătate, aplicate în domeniul militar, determină apariţia unor noi categorii de arme cu multiple repercursiuni asupra ducerii războiului, inclusiv la nivel strategic. Binomul navă-avion imprimă luptei armate un pronunţat caracter manevrier şi creează posibilitatea organizării şi executării unor operaţii strategice de mare amploare.

În teoria şi practica militară, în interpretarea raporturilor complexe dintre economie, strategie şi operaţia militară, apar orientări şi tendinţe diferite, printre care şi absolutizarea rolului tehnicii, modelarea tehnocratică a strategiei şi subordonarea acesteia faţă de economie prin cuceririle tehnologice. Tendinţele tehnostructurilor plasează strategia în postura unui câmp de experimentare şi utilizare a sistemelor de armamente, ceea ce presupune transformarea ei într-o "strategie a mijloacelor", reducându-i, astfel, mult, rolul în desfăşurarea acţiunilor militare.

În secolul al XX-lea, teoreticienii militari, referindu-se la relaţia strategie-economie, apreciau influenţa progresului tehnic asupra strategiei pentru a demonstra însemnătatea forţelor de producţie, a potenţialului economic asupra modului de pregătire şi ducere a războiului. Fr. Engels aprecia că „progresele tehnicii, de îndată ce deveneau utilizabile şi erau efectiv utilizate pentru ţeluri militare, produceau imediat, aproape în mod violent şi adesea chiar împotriva conducerii militare, schimbări, ba chiar revoluţionări în modul de a duce lupta". De asemenea, arăta Fr. Engels, „... întreaga organizare şi întregul

mod de luptă al armatelor, şi odată cu acestea victoria şi înfrângerea, se dovedesc a fi dependente de condiţiile materiale, adică economice, de materialul uman şi de armament, adică de calitatea şi numărul populaţiei şi de tehnică".

Aceste teze exprimă necesitatea ca strategia să ia în considerare caracteristicile noilor mijloace de luptă, să elaboreze o concepţie corespunzătoare întrebuinţării lor în război. Tehnologia se poate dezvolta nelimitat, iar întrebarea care se pune este în ce măsură strategia militară trebuie să o urmeze necondiţionat? În trecut, influenţa tehnicii de luptă asupra strategiei nu genera complicaţii mari, deoarece implicaţiile nemijlocite ale armamentului vizau în principal domeniul tacticii, iar relaţia fundamentală dintre politică şi strategie nu era afectată. În ultimii cincizeci de ani au apărut armamente cu proprietăţi şi performanţe de importanţă strategică, întreaga dezvoltare a mijloacelor de luptă căpătând o pondere atât de mare în contextul politico-militar contemporan, încât a devenit obiect de preocupări majore al politicii de stat. Anumite performanţe ale tehnologiei, cum ar fi viteza de deplasare a rachetelor, automatizarea conducerii, pot modifica însuşi sistemul de conducere politică al războiului, afectând în mod deosebit procesul decizional.

Până în secolul al XX-lea armamentul avea importanţă preponderent tactică. Începând cu a doua parte a secolului trecut apare şi se dezvoltă armamentul strategic: aviaţia strategică, rachetele strategice, submarinele purtătoare de arme nucleare, mijloacele de luptă cosmice, mijloacele de război electronic, informaţionale şi psihologice. Depăşind sfera tacticii, mijloacele strategice tind să dobândească un rol hotărâtor, să determine conţinutul şi evoluţia componentelor superioare ale artei militare. În acest context a apărut conceptul de strategie a mijloacelor ca unică strategie posibilă în epoca actuală.

Pe lângă rolul demonstrat al dezvoltării tehnico-ştiinţifice asupra strategiei militare, economia mai corelează cu operaţia militară în sensul că poate fi chiar sursa declanşării conflictelor, şi asta se întâmplă de cele mai multe ori. O tendinţă actuală în acest sens este aceea semnalată de organismele internaţionale care arată că, pe mapamond, au loc mişcări masive de populaţie - deplasări forţate ale minorităţilor, tactici de depopulare sau repopulare folosite pentru a susţine pretenţii teritoriale sau de autodeterminare. La baza acestor practici abominabile ale lumii contemporane stau crizele dintre autoritatea de stat legal constituită şi contestatari, care pot fi grupuri paramilitare sau extremist-teroriste, a căror nemulţumi e dată de factorii economici. Astfel, nemulţumirile legate de imposibilitatea rezolvării propriilor situaţii economice au dus deseori la folosirea forţei, având ca obiectiv cucerirea teritorială, în tot sau în parte, a obiectivelor industrial-economice ale rivalilor, concurenţilor sau adversarilor (a se vedea evoluţiile din Palestina, Somalia, Angola sau Afganistan).

Concluzionând, factorul politic este cel care decide în funcție de puterea economică pe care o deține, iar strategia este cea care utilizează tehnologiile pentru îndeplinirea scopului politico-militar al războiului. Între ele există relații de influențare reciprocă şi nu pot decât împreună să proiecteze, să pregătească şi să desfăşoare o operație militară.

Securitatea națională în raport cu globalizarea

Odată cu transformările importante ale mediului de securitate global petrecute de la sfârşitul războiului rece, problema securității a trecut de la planul secund (imediat în perioada post război rece), în prim plan (11 septembrie 2001), atunci când, lumea a înțeles multidimensionalitatea amenințărilor, riscurilor şi pericolelor. Astăzi, strategiile de securitate ale actorilor statali, în cadrul conceptului de securitate națională tratează pe larg concepte ca „securitate economică", „securitate energetică", „securitatea individului", „securitatea mediului".

Pe măsura dezvoltării societății umane, devine tot mai evident faptul că securitatea unui stat nu se poate asigura numai prin sporirea puterii militare naționale sau prin militarizarea politicilor, economiei şi vieții sociale, ci trebuie asigurat un echilibru cât mai corect între calitatea vieții şi capacitățile militare ale statului, între politic, societatea civilă şi forțele armate. Marea majoritate a strategiilor de securitate națională elaborate până în prezent acordă, totuşi, o importanță sporită dimensiunii militare, în detrimentul celei nonmilitare a securității.

Statele îşi elaborează doctrinele de securitate funcție de provocările pe care le identifică la adresa securității. Statele dezvoltate, puternice, pun accent pe amenințările reprezentate de terorism şi armele de distrugere în masă, iar celelalte, pe sărăcie şi subdezvoltare. Se constată necesitatea unei viziuni comune asupra securității globale, cu repercursiuni directe asupra securității naționale, condiționată de conştientizarea faptului că multe dintre actualele riscuri şi amenințări sunt comune şi necesită măsuri de aceeaşi natură, prin adoptarea unor strategii de securitate comună, colectivă, regională, cu o pronunțată dimensiune militară.

Efectele globalizării îşi fac simțită prezența din ce în ce mai pregnant. Chiar astăzi simțim poate mai mult decât ne-am dori efectele (de data aceasta negative) globalizării, prin extinderea la scară mondială a crizei economice. Datorită dezvoltării economiei mondiale din anii premergători crizei amintite, datorită internetului şi celorlalte sisteme de comunicații globale, s-au „scurtat" distanțele dintre diferitele culturi ale lumii, schimburile de orice natură între continente au înregistrat o valoare fără precedent. Se manifestă tendințe de globalizare în tot şi în toate, de la stilul de viață (haine, hrană,

distracţii), la norme de drept şi organizări structurale. Conform principiului „acţiune-reacţie", acestei tendinţe i se opune alta, cea ilustrată de Naisbitt şi Aburdene[6] ca fiind a tradiţionalismului, numită şi „naţionalism cultural". Cei doi autori citaţi consideră că :"cu cât devin mai omogene stilurile noastre de viaţă, cu atât ne simţim mai legaţi de valorile profunde – religie, artă, limbă şi literatură. Pe măsură ce lumile noastre exterioare au mai multe similitudini, păstrăm cu tot mai multă sfinţenie tradiţiile izvorâte din interior"[7]. Astfel că, în multe ţări ale lumii (în special în cele islamice) este respinsă ideea de modernitate, globalizarea generând un fenomen de divizare socială în interiorul anumitor state, adevărate crize sociale apărute între modernişti şi tradiţionalişti.

Există numeroase exemple la nivel mondial care confirmă că există un curent contrar uniformizării, de respingere a influenţelor străine şi de afirmare a unicităţii de cultură şi de limbă. Nevoia de identitate a devenit o piedică în calea globalizării stilului de viaţă, a unificării genului uman la nivelul vieţii cotidiene.

Globalizarea însăşi a devenit astfel una din cele mai importante vulnerabilităţi pentru securitatea naţională a statelor şi, implicit, pentru securitatea globală, toţi actorii internaţionali încercând să o înţeleagă ca fenomen şi să atragă de partea lor oportunităţile pe care le oferă. Tendinţa este de a integra la scară globală principalele forţe ale economiilor transfrontaliere, care depind tot mai mult de centrele globalizatoare. A crescut mult interdependenţa dintre state, conjunctura internaţională condiţionează conjunctura naţională, se produc permanente schimburi economice între state, determinante pentru unele economii, o criză economică afectează partenerii deopotrivă. Prin urmare, toate ţările sunt afectate de mediul internaţional, mai mult sau mai puţin, funcţie de deschiderea spre exterior a acesteia.

Din punctul de vedere al securităţii naţionale, globalizarea creează vulnerabilităţi şi oportunităţi, deopotrivă. Cea mai mare parte a prosperităţii mondiale şi îmbunătăţirea standardului de viaţă din ultimii ani derivă din explozia comerţului global, a investiţiilor, informaţiilor şi dezvoltării tehnologice. Democratizarea a progresat datorită extinderii idealurilor de libertate şi „exportului de idei".

Noile fluxuri comerciale de investiţii, dezvoltarea tehnologică fără precedent şi informaţiile care circulă la nivel planetar au transformat conceptul de securitate naţională. Globalizarea a adus noi provocări (la adresa sănătăţii publice, precum pandemii HIV, gripa aviară, gripa nouă; comerţ ilicit de droguri, fiinţe umane sau arme; distrugerea mediului etc.), a schimbat percepţia asupra celor vechi, dar a îmbunătăţit semnificativ capacitatea noastră de a răspunde (măsuri asociative între state).

---

[6] J. Naisbitt, P. Aburdene, *Anul 2000 - Megatendinţe*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993, pp. 127-153.
[7] *Idem*, p. 126.

Alte vulnerabilități la adresa securității naționale din prisma globalizării sunt: resursele energetice limitate şi repartizate inegal pe suprafața planetei, centrele globalizatoare, puternic industrializate consumând enorm din resursa neregenerabilă şi deteriorând permanent mediul prin deteriorarea stratului de ozon. Asigurarea hranei, lipsa resurselor de apă pentru țările din Africa Sahariteană, Orientul Apropiat şi Mijlociu sau Asia Centrală, problemele de natură demografică ale Chinei, Indiei, Asiei de Sud-Est, Orientul Apropiat şi Mijlociu, bolile, sărăcia extremă şi lipsa educației în țările slab dezvoltate se constituie toate în vulnerabilități la adresa securității globale şi implicit la cea națională.

În ultimii ani, în analiza vulnerabilităților la adresa securității naționale a apărut şi dimensiunea nonmilitară a securității prin identificarea ca vulnerabilități a proastei guvernări şi nerespectarea drepturilor omului ce derivă din nevoia de democratizare a tuturor statelor lumii.

Amenințările la adresa securității statelor, indiferent de calibrul lor, au fost identificate de către specialiştii în probleme globale ca fiind:

- consecințele negative ale globalizării economiei, soldate cu sărăcirea a milioane de oameni;
- epidemiile care se răspândesc rapid pe zone întinse;
- proliferarea armelor de nimicire în masă;
- capabilitatea actorilor nonstatali de a-şi procura ADM;
- terorismul internațional care beneficiază de avantajele oferite de globalizare – comunicații, informații, transporturi;
- accesul facil al acestora la rețelele financiare internaționale şi cele ale criminalității organizate;
- conflictele locale şi regionale de orice natură;
- sărăcia, epidemiile, degradarea mediului ce stimulează conflictele locale şi terorismul internațional;
- crima organizată:

Specialiştii în securitate apreciază că nu există nici un stat capabil să facă față singur acestor amenințări, o contracarare autentică a acestora fiind posibilă doar prin cooperare internațională. Sistemele regionale şi globale de securitate trebuie să pună accentul pe prevenire, pe crearea de instrumente de control şi acțiune antiteroristă, pe măsuri complexe şi combinate economico-politico-militare de ameliorare a condițiilor de viață şi de egalitate a şanselor.

În cadrul securității globale statul suveran are responsabilitatea de a asigura justiția, demnitatea, bunăstarea şi siguranța cetățenilor săi şi de a dezvolta relații de cooperare şi bună vecinătate cu statele din jur.

Globalizarea amenințărilor la adresa securității presupune căutarea unei soluții de acelaşi nivel – nivelul global – scopul fiind realizarea unui

mecanism eficient de schimbare paşnică, care să permită identificarea şi rezolvarea marilor probleme ale omenirii: înlăturarea războiului din sfera relațiilor internaționale, prosperitatea generală, asigurarea resurselor, conservarea mediului. Protecția în fața efectelor fenomenelor de globalizare şi, în acelaşi timp, exploatarea avantajelor oferite de acest fenomen de către statele mici şi mijlocii, pare că se vor asigura prin integrarea în structurile de securitate europene şi euroatlantice. Integrarea în aceste structuri presupune adaptarea sistemului social național la cerințele impuse de structurile de securitate în care dorim să ne integrăm, care vizează toate domeniile: politic, diplomatic, economico-financiar, social, demografic şi militar.

BIBLIOGRAFIE

Dr. Alexandrescu Grigore, *Perspective în lupta armată,* Editura Universității Naționale de Apărare ”Carol I”, Bucureşti, 2006.

Bădălan E., Frunzeti T., *Forțe şi tendințe în mediul de securitate european,* Editura Academiei Forțelor Terestre, Bucureşti, 2007.

Dr. Dolghin Nicolae, *Anul 2005-între rutină şi debuturi,* în Anul 2005: *Evenimente, Procese, Semnificații,* Editura UNAp, Bucureşti, 2006.

Dr. Frunzeti Teodor (coord.), dr. Vladimir Zodian, *Lumea 2009: enciclopedie politică şi militară: studii strategice şi de securitate,* Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, Bucureşti, 2009.

Gl.dr. Mureşan Mircea, gl.bg. (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului,* Editura Universității Naționale de Apărare ”Carol I” Bucureşti, 2004.

Naisbitt J., P. Aburdene, *Anul 2000 - Megatendințe*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1993.

Petrescu Stan, *Mediul de Securitate Global şi Euroatlantic*, Editura Militară, Bucureşti, 2005.

Toma Gheorghe, Lucian Stăncilă, Costică Țenu, *Arta operativă între contrarii. Actualitate şi perspectivă,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2001.

CRITICA PROCESĂRILOR DE TIP FILOSOFIC

THE CRITIQUE OF PHILOSOPHICAL PROCESSING

Lt. Marinel-Adi MUSTAȚĂ*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Orizontul filosofic este un prim stadiu ce caracterizează interogările teoretice. Investigațiile realizate fiind dependente de capacități de interpretare insuficient de evoluate, nu pot fi decât lacunare, disparate, nesatisfăcătoare. Ideologiile, interpretate ca instrumente metodologice de transpunere în practica socială a filosofiilor, preiau limitele de fond ale acestora din urmă, consecințele fiind de cele mai multe ori dramatice pentru oameni.

The philosophical horizon is a first stage that characterizes theoretical queries. The investigations carried out, by their dependence on insufficiently advanced interpretation capacities, can only be incomplete, disparate, and unreliable. Ideologies, understood as methodological tools of transposing Philosophy into social practice, inherit the limits of their roots, thus the consequences are most times dramatic for people.

Cuvinte cheie: orizont teoretic**,** procesare filosofică, ideologie, interpretare.
Keywords: *theoretical horizon, philosophical processing, ideology, interpretation.*

Orizontul teoretic de procesare a informației se conturează în momentul în care oamenii desfăşoară activități interpretative în mod explicit. Astfel, cunoaşterea este interpretată ca fiind favorabilă oamenilor, de aici decurgând şi anumite specializări care se centrează pe respectivul proces.

Interogările de natură teoretică sunt consecința şi expresia capacității ființei umane de a realiza generalizări.[1] Acestea din urmă, la rândul lor, sunt posibile în momentul în care procesările verbale sunt suficient de dezvoltate pentru a permite realizarea unor ample şi precise analize comparative,

* e-mail: *mustata_a@yahoo.com*

[1] L. Culda, *Analiza socialului. Repere epistemologice*, Centrul de studii sociale procesual-organice, Bucureşti, p. 50.

suficiente pentru a stimula primele impulsuri inductive ale oamenilor. Când Socrate îl interpelează pe Theaetetus privind concepția acestuia din urmă despre cunoaştere, nu este satisfăcut când i se indică anumite domenii ale cunoaşterii (geometria, astronomia, aritmetica etc.) şi caută să-şi ghideze interlocutorul spre descoperirea esenței „ideii de cunoaştere", adică a conceptului de cunoaştere[2].

Exemplul anterior pare a fi exponentul unor procese sociale interpretative dar nu numai, extrem de complexe, care au produs o bifurcație ce avea să aibă consecințe imense pentru ceea ce înseamnă omenirea de astăzi şi conurile de posibilități care i se deschid către viitor. Bifurcația avută în vedere este reprezentată de desprinderea modului teoretico-filosofic de procesare a informației din modul mitico-mistic de procesare. Este vorba de aşa-numita trecere de la mythos la logos care s-a petrecut în spațiul antichității greceşti începând cu secolul VI î. Hr., proces care a însemnat abandonarea treptată a vechilor interpretări mitico-mistice despre existență în favoarea unor explicații „seculare ", produse ale rațiunii, eventual şi supuse canoanelor logicii.

Într-o analiză extrem de subtilă a procesului social amintit, P.P. Negulescu vorbeşte de o „criză sceptică" care ar fi marcat determinant antichitatea greacă, criză ale cărei resorturi le-am putea numi de ordin logic şi verificaționist[3]. Astfel, în opinia lui Negulescu, vechii greci trebuie să fi observat multitudinea interpretărilor date problemei cosmogonice de către culturile cu care ei erau în contact şi trebuie să fi sesizat caracterul de multe ori contradictoriu al acestor interpretări. Dar, lumea este una singură, ar fi zis ei, şi totuşi interpretările sunt multiple, de unde concluzia că interpretările respective trebuie să fie nişte simple „ticluri ale oamenilor" cu puține şanse de a cuprinde adevărul.

În al doilea rând existența pragmatică, de zi cu zi a oamenilor trebuia să le fi reliefat acestora faptul că încălcarea preceptelor religioase nu atrăgea neapărat după sine şi pedeapsa divină şi, extrapolând, am putea conchide că afirmațiile religioase nu se verificau în praxisul cotidian. Heraclit de pildă afirma despre credincioşii care se închinau în temple că ar fi stat de vorbă cu nişte ziduri care nu-i puteau auzi şi, cu atât mai puțin, fi de folos.

În condițiile amintite, descurajarea ar fi lăsat treptat loc îndoielii şi, anumiți oameni, elita societății greceşti, ar fi început să emită ipoteze seculariste privind problema cosmogonică[4].

---

[2] Plato, *The Collected Dialogues of Plato, Including the Letters*, ed. Edith Hamilton and Huntington Cairns, New York: Pantheon Books, 1961, p. 850.

[3] P.P. Negulescu, *Scrieri inedite. Problema cunoaşterii*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1969, pp. 46-51.

[4] F. M. Cornford, *From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation*, New York: Harper & Row, 1957, p. 145.

Astfel, ca urmare a realizării unor observații empirice, sistematice, s-a ajuns să se pună la originea lumii substanțe precum apa, aerul sau focul (accesibile), dar şi la a considera de exemplu numărul ca generator cantitativ al calităților ce deosebeau lucrurile concrete. Şi totuşi, în acest moment trebuie să ne detaşăm de interpretarea propusă de Negulescu pentru a subscrie interpretărilor furnizate de F.M. Cornford în lucrarea *From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation* (1957). Acesta din urmă atrage atenția că elementele considerate a constitui „cărămizile" primordiale ale universului erau totuşi manifestări ale unei substanțe primordiale, physis, un fel de substanță-suflet omiprezentă, declarată a avea caracter divin. Aşadar, este plauzibil ca saltul de la mitic la filosofic să se fi produs pe perioade îndelungate de timp şi ca separarea dintre analitic şi simbolic să nu fi fost atât de evidentă în epocă. În definitiv, în timp ce căuta explicații raționale ale existenței, Socrate se considera a fi inspirat de către zei. Chiar şi ideea de logos nu trebuie a fi considerată o încercare de căutare sistematică a unor relații cauză-efect specifice filosofiei în stadiul ei cel mai avansat ci, mai degrabă, a unor explicații coerente şi credibile asupra a ceea ce există.

Odată abandonate trăsăturile antropomorfice ale „substanței divine" şi sub impulsul probabil al pragmatismului, eventual şi al succesului pe care l-a avut geometria în spațiul grec, s-a produs o demistificare treptată a presupunerilor enunțate de filosofi pentru ca, în modelul atomist al universului, totul să se reducă la aranjarea spațială a unor componente materiale indivizibile. Interacțiunea ontologic-metodologic a produs şi o mai bună luare sub control a speculațiilor realizate, ajungându-se astfel la un rol mai însemnat al necesității în raport cu incertitudinea rezultată din luarea în considerare a dorinței divine. De asemenea, de menționat este şi tendința deductivă a primelor speculații filosofice, o tendință diferită, de exemplu, față de evoluțiile din spațiul orientului îndepărtat. Practic, în speculația greacă se porneşte de la un set de axiome din care se deduc o serie de aserțiuni de ordin secundar sau terțiar, în timp ce pe spațiul chinez procedeul cel mai frecvent de procesare este extrapolarea, aşa cum este cazul simbolului Taiji[5].

Revenind la speculația europeană, sistemele axiomatice propuse şi implicit filosofiile emergente s-au succedat ca urmare a limitelor şi consecințelor interpretative dezorganizante pe care, inevitabil, fiecare le-a produs, numite „reacții", „crize de scepticism" etc. Astfel analistul care întreprinde o investigație istoriografică a diverselor curente filosofice care s-au succedat de-a lungul timpului le va inventaria cel puțin pe următoarele: raționalismul, empirismul, probabilismul, scepticismul, apriorismul, idealismul, realismul, intuiționismul.

[5] C. Culda, *Medicina tradițională chineză şi qigong-ul terapeutic*, Editura Licorna, Bucureşti, 2003.

Desigur explicația bifurcației amintite necesită o abordare mult mai cuprinzătoare. Trebuie astfel avută în vedere totalitatea determinărilor informaționale, dar şi materiale, sociale şi individuale care au produs un asemenea proces. P.P. Negulescu atribuie inițiativa acestei adevărate revoluții interpretative unor elite ale timpului, însă trebuie să avem în vedere că şi respectivele clase sociale erau produsul unor anumite conjuncturi sociale, ceea ce echivalează cu recunoaşterea faptului că omul este produsul epocii în care trăieşte, cu corolarul că, în speța respectivă, societatea omenească ar fi trebuit să atingă un anumit nivel al capacităților de procesare. Acest nivel al capacităților de procesare pare a fi impus totuşi în conştiința publică o primă formă a „problemei epistemologice" şi anume distincția dintre aserțiuni adevărate şi aserțiuni false. Problema din urmă capătă o importanță tot mai mare pe măsură ce capacitățile de procesare discursive se amplifică, capacități utilizate în variante analitice, mai uşor de controlat şi de verificat. În gândirea simbolică, pe de altă parte, verificările interpretărilor realizate sunt extrem de greu de realizat şi poate de aceea ele nici nu au o pondere atât de mare în ansamblul procesărilor realizate.

De o deosebită importanță pentru obiectivele întregului demers interpretativ propus, cu ample consecințe asupra praxisului deciziei o are şi analiza procesărilor de tip ideologic.

În actualul stadiu al investigațiilor utilizăm interpretarea potrivit căreia ideologia este o interpretare cadru socială cu un puternic caracter normativ şi praxiologic, constituită în prelungirea unei ontologii elaborate în orizontul filosofic de procesare, interpretare care se pronunță asupra „bunului mers al treburilor publice" (posibilităților de gestionare a spațiului public al existenței sociale a oamenilor) din perspectiva intereselor unei anumite clase sociale, a unei națiuni, a unui grup social distinct (muncitorii, marele capital, ecologiştii, creştinii etc.). Ideologia ne apare astfel ca răspunzând unei necesități de „vulgarizare" a ontologiei suport, direcție în care îşi construieşte propriile instrumente mai expresive şi mai versatile decât logicitatea rațiunii filosofice.

De-a lungul timpului oamenii au interpretat cooperările ca fiind favorabile satisfacerii necesităților de care sunt animați. Pe măsura complicării acestor cooperări, a fost conştientizată şi nevoia unor normări, a unor reguli menite a pune ordine în interacțiunile dintre indivizi. Într-un prim stadiu aceste normări au avut un caracter spontan, natural, bazat pe experiența anterioară a participanților la interacțiune şi au dat naştere la comunitățile primitive. Deoarece existența în cadrul comunității şi-a dovedit viabilitatea, s-au căutat căi de perpetuare a acesteia şi, implicit, de ameliorare a posibilităților de satisfacere a necesităților. Abordarea explicită de către înțelepții cetății a problematicii bunului mers al treburilor publice atestă conştientizarea acestor necesități. Treptat s-a conştientizat necesitatea unor intervenții sistematice întru organizarea şi coordonarea interacțiunilor şi inevitabil s-a pus problema celor mai bune modalități de realizare a acestora.

Capacitățile de procesare în interiorul cărora se conturează primele reflecții despre bunul mers al treburilor politice sunt cu preponderență empirice, deci puternic particularizate de contextul spațio-temporal în care apar, iar atunci când reuşesc să depăşească prin analogii sau generalizări nivelul simțului comun ele au un profund caracter speculativ.

Filosofările, deşi pot fi considerate construcții teoretice în măsura în care se decentrează de pe realii concreți în ideea interogări unor domenii abstracte, nu pot fi satisfăcătoare, fiind inevitabil vagi şi nepretabile unor evaluări sistematice. Posibilitățile de procesare socială specifice fiecărei comunități, cu limitele acestora, constituie fundalul în care se conturează diferite concepții de gestionare a spațiului public. Se conturează astfel idei politice care susțin o anume orânduială, care însă de multe ori se decentrează de pe ideea de comunitate susținând mai degrabă anumite interese din interiorul acesteia. Situația aceasta este explicabilă deoarece în limitele gândirii empirice întregii şi consecințele perverse derivate din ignorarea acestora sunt extrem de greu de sesizat. Se promovează şi legitimează astfel dominări ale oamenilor de către oameni, justificate prin argumente de ordin material sau spiritual, dar care în ultimă instanță afectează „cetatea". Expresii ale limitelor gândirii politice sunt şi diversele reconsiderări apărute de-a lungul timpului ca urmare a sesizării unor aspecte ignorate inițial sau interpretate nesatisfăcător care au produs rezultate şi consecințe derivate nefavorabile oamenilor.

Deşi reflecția sistematic-filosofică a produs anumite repere interpretate ca fiind favorabile, totuşi într-o primă etapă aplicarea acestora a avut mai degrabă un caracter sporadic, nesistematic. În toate timpurile suveranii au beneficiat de consiliere din partea înțelepților, totuşi nu se poate spune că vreuna dintre concepțiile acestora din urmă ar fi fost explicit utilizată ca sistem de referință real sau virtual (programatic) pentru gestionarea treburilor publice.

În momentul în care acest lucru se întâmplă, putem vorbi despre autonomizarea procesărilor de tip ideologic în raport cu filosofările despre existența socială a oamenilor. Raportul dintre filosofie şi ideologie este unul genetic, filosofia furnizând reperele ontologice, idealurile de atins, în timp ce ideologia îşi dobândeşte autonomia prin dezvoltarea unor modalități practice de atingere a idealurilor prescrise de filosof. Delimitarea realizată este relevantă, deoarece mijloacele specifice reflecției filosofice diferă substanțial în raport cu cele caracteristice acțiunii ideologice.

Orizontul filosofic de procesare a informației constituie o etapă în devenirea capacităților de procesare specifice umanității, un stadiu care a permis conturarea orizontului de procesare ştiințific, mai performant, căruia trebuie, treptat, să îi cedeze şi locul predominant în demersurile noastre interpretative.

BIBLIOGRAFIE

Cornford F. M., *From Religion to Philosophy: A Study in the Origins of Western Speculation*, New York: Harper & Row, 1957.

Culda C., *Medicina tradiţională chineză şi qigong-ul terapeutic*, Editura Licorna, Bucureşti, 2003.

Culda L., *Analiza socialului. Repere epistemologice*, Centrul de studii sociale procesual-organice, Bucureşti.

Negulescu P.P., *Scrieri inedite. Problema cunoaşterii*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1969.

Plato, *The Collected Dialogues of Plato, Including the Letters*, ed. Edith Hamilton and Huntington Cairns, New York: Pantheon Books, 1961.

O INTERPRETARE PARADIGMATICĂ A PROCESĂRILOR DE TIP IDEOLOGIC

A PARADIGMATIC INTERPRETATION OF IDEOLOGICAL PROCESSING

Lt. Marinel-Adi MUSTAȚĂ*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Studiul evaluează stadiul actual al interpretărilor date termenului „ideologie” şi atrage atenția asupra utilității şi posibilități transcenderii cadrelor teoretice preparadigmatice de interpretare a problematicii. Interpretarea procesual-organică poate constitui cadrul teoretic transdiciplinar în care ideologia poate fi abordată ca obiect de studiu în multitudinea determinărilor şi caracteristicilor sale.

The study assesses the current state of the art regarding the interpretation of "ideology" and points to the usefulness and possibility of transcending the issue's pre-paradigmatic theoretical frameworks of interpretation. The processual-organic interpretation may be the transdiciplinar theoretical framework in which ideology can be approached as an object of study with its multiplicity of determinants and characteristics.

Cuvinte cheie: paradigmă**,** ideologie, interpretare procesuală.
Keywords: *paradigm, ideology, processual interpretation.*

Primul utilizator al termenului *ideologie* este considerat a fi Antoine Destutt de Tracy (1754-1836), filosof francez care în seria de lucrări reunite sub titlul *Elements d'idéologie* pune bazele unei preconizate ştiințe empirice a formării ideilor. Utilizarea noului termen avea menirea de a susține debarasarea cunoaşterii de prejudecățile mistice predominante în epocă, proces care ar fi trebuit să constituie fundamentul edificării unei societăți mai bune şi mai drepte. Treptat, ca urmare a evoluțiilor politice din Franța începutului de secol XIX, filosofii care au aderat la programul lui de Tracy s-au retras din viața publică, dedicându-se în exclusivitate travaliului intelectual. Napoleon, dezamăgit de faptul că a fost părăsit de cei care i-au fost adepți şi

* e-mail: *mustata_a@yahoo.com*

sprijinitori, foloseşte termenul ideologie, în sens peiorativ, ca fiind expresia unor speculații rupte de realitate, depăşite de caracterul complex al acesteia[1].

Treptat, termenul capătă şi alte interpretări, dintre cele mai diverse. În fapt, apreciem ca fiind corectă şi aplicabilă conceptului în cauză, ipoteza enunțată de G. Sartori potrivit căreia, de-a lungul timpului pentru a putea acoperi domenii de studiu tot mai vaste, dar şi mai nuanțate, oamenii de ştiință realizează o extindere (stretching) a semnificațiilor conceptelor, această evoluție repercutându-se însă negativ asupra preciziei în exprimare[2].

O confirmarea a intuiției lui Sartori şi, implicit, a stadiului interogărilor în domeniu, ne-o oferă şi autori precum Terry Eagleton[3] sau John Gerring[4] care realizează o inventariere a numeroaselor semnificații cu care termenul este în mod curent utilizat. După cum remarcă şi Eagleton, interpretările sunt consecința unor opțiuni teoretico-metodologice diverse care au condus la elaborarea unei mulțimi eterogene de interpretări, fără nici o legătură între ele, complementare sau aflate în raporturi de contrarietate şi care, totuşi, în opinia noastră, au un meta-numitor comun, anume faptul că nu oferă o interpretare satisfăcătoare, capabilă să orienteze practica cercetării sau cea a luării deciziei în gestionarea domeniului public al existenței sociale a oamenilor. Revenind însă asupra semanticii termenului ideologie am putea conchide că interpretările amintite constituie rezultatele unui proces natural de cumulare a cunoaşterii umane, proces care inevitabil este o succesiune de secvențe specifice unei dialectici complexe care de multe ori ne scapă, dar ale cărui rezultate sperăm să se cristalizeze de la sine într-un „produs" favorabil speței umane. Afirmația anterioară este susținută de interpretări precum cea elaborată de W. B. Gallie[5] despre conceptele problematice din ştiințele socialului. Prin faptul că este expresia decupării teoretice a unei părți din ceea ce numim existența socială a oamenilor (un domeniu de referință extrem de complex), dar şi prin multitudinea interpretărilor vehiculate, ideologia pare a fi deci unul dintre conceptele utilizate în interogarea socialului despre care Gallie afirmă că nu pot fi altfel decât contestabile („contestable concepts") alături de „artă", „democrație", „moralitate", „justiție socială". Pentru orientarea şi facilitarea demersului analitic, Gallie enunță şi o serie de criterii ce pot fi utilizate pentru identificarea unor astfel de concepte:

---

[1] François Picavet, *Les idéologues-Essai sur l'histoire des idées et des théories scientifiques, philosophiques, religieuses etc. en France depuis 1789*, New York: Burt Franklin, 1971, p. 74.

[2] G. Sartori, *Concept Misformation in Comparative Politics*, American Political Science Review 64, 1970 (December):1035.

[3] T. Eagleton, *Ideology: An Introduction*, Verso, London, 1991, pp. 1-2.

[4] J. Gerring, *Ideology: A Definitional Analysis*, Political Research Quarterly 1997; pp. 50, 957.

[5] W. B. Gallie, *Essentially Contested Concepts, Proceedings of the Aristotelian Society*, 1956, Vol. 56, p. 167.

- potențialitate axiologică;
- complexitate internă;
- eterogenitatea descrierilor;
- alteritate;
- conflictualitate;
- ancorarea unor semnificații exemplare;
- coerență progresivă.

Urmărind logica verificaționistă, este relativ facilă identificarea unor confirmări ale îndeplinirii acestor criterii în dezbaterile din jurul ideologiei. Astfel, potențialitatea axiologică pe care un asemenea termen o incumbă este uneori explicită, dar poate rămâne şi în implicit. În ceea ce priveşte prima situație, expresia „metafizică nebuloasă" utilizată de Napoleon este relevantă, cum de altfel sunt şi interpretările de mai târziu ale lui K. Marx. În *Ideologia germană*[6], acesta din urmă afirmă că oamenii sunt victime ale propriului mod de a gândi despre realitate; caută soluții dinspre cer spre pământ şi nu invers, dinspre ideal către real şi, de multe ori, comit eroarea de a substitui realul cu o concepție pur mentală care ascunde sau deformează contradicțiile materiale din propria existență. Dimensiunea axiologică se păstrează şi la abordările tradiției marxiste, F. Engels fiind cel care a asociat ideologiei sintagma *falsă conştiință*[7].

K. Mannheim[8] vorbeşte despre o accepțiune particulară a termenului care denotă scepticism vis-a-vis de interpretările vehiculate de un adversar, acestea fiind considerate deformări mai mult sau mai puțin conştiente ale realității, iar K. Minogue utilizează interpretarea potrivit căreia ideologia este o formă de *conscripție teoretică*[9].

În ceea ce priveşte complexitatea realității desemnată prin termenul de ideologie H. Arrendt explicitează intențiile ideologilor de a cuprinde întreaga existență socială a oamenilor într-un sistem logic bazat pe o singură premisă[10], iar R. Boudon vorbeşte despre o trecere treptată sub presiunea infirmărilor pe care acestea le suferă de la ideologiile generale (acele religii seculare în termenii lui R. Aron) care încearcă să explice totul, la ideologiile particulare, cu obiective explicative mai modeste, care ne apar mai degrabă ca o mulțime

---

[6] K. Marx, *The German Ideology*, ElecBook London, 1998, pp. 68-69.
[7] Engels to Franz Mehring, http://www.marxists.org/archive/marx/works/1893/letters/93_07_14.htm (ultima accesare: 11 februarie 2010).
[8] K. Mannheim, *Idéologie et utopie (Une introduction à la sociologie de la connaissance)*, Librairie Marcel Rivière et Cie, Paris, p. 25.
[9] Kenneth Minogue, *Alien Powers: The Pure Theory of Ideology*, New York, Saint Martin's Press, 1985, p. 7.
[10] *Primul concept de ideologie elaborat de Marx - între praxis şi religie*, Sandu Frunză, *Jornal for the Study of Religions and Ideologies*, No.2, Summer 2002, p. 132.

discretă de principii vagi decât ca nişte construcţii sistematice elegante din punct de vedere teoretic[11].

În strânsă conexiune cu criteriul precedent, modul eterogen în care sunt descrise diferitele părţi ale întregului obiect de studiu desemnat prin semnul „ideologie" ne apar ca o consecinţă a opţiunilor teoretico-metodologice realizate de cei care interoghează problematica. Apreciem ca fiind suficientă raportarea la diferitele accepţiuni identificate de Eagleton, dar şi Gerring, pentru a considera şi acest criteriu îndeplinit.

Alteritatea semnificaţiilor vehiculate în utilizarea conceptului supus interogării este deosebit de elegant relevată în studiul „Transformations of the Concept of Ideology in the Twentieth Century" realizat de K. Knight[12]. În urma unei analize cantitative a interpretărilor conceptului de ideologie utilizate în articolele apărute în decursul a 100 de ani (1906-2006) în revista *American Political Science Review*, autoarea identifică cel puţin cinci categorii de interpretări care s-au succedat de-a lungul anilor.

Conflictualitatea presupune faptul că fiecare parte ştie şi recunoaşte faptul că interpretarea pe care o utilizează este diferită sau chiar incompatibilă cu alte concepţii, utilizarea acestuia putând avea un caracter atât agresiv, cât şi defensiv. În lucrarea *Originile Totalitarismului*, Hannah Arendt scrie: „Argumentarea ideologică, totdeauna un mod de deducţie logică, corespunde cu cele două elemente mai sus menţionate ale ideologiilor - elementul mişcării şi cel al emancipării faţă de realitate şi experienţă: întâi, pentru că mişcarea gândului său nu se naşte din experienţă, ci e autogenerată şi, în al doilea rând, pentru că transformă singurul şi unicul element desprins şi acceptat al unei realităţi experimentate într-o premisă axiomatică, lăsând din acel moment înainte complet intact procesul ulterior al argumentării faţă de orice experienţă viitoare. O dată stabilite premisele, punctul de plecare, experienţele nu se mai amestecă în gândirea ideologică şi nici nu mai pot învăţa ceva de la realitate"[13]. La polul opus, se află L. Althusser, opunându-se interpretării absolutizante a ideologiei ca „falsă conştiinţă "[14]. Aşadar legătura ideologiei cu existenţa reală a oamenilor este când negată, când afirmată cu tărie, fapt care denotă o tensiune potenţială, uneori chiar manifestată, în jurul dezbaterilor pe seama interpretării ideologiei şi a rolului acesteia în existenţa socială a oamenilor.

---

[11] *Local vs General Ideologies: a Normal Ingredient of Modern Political Life*, Journal of Political Ideologies (1999), 4(2), pp. 141-161.

[12] Katheleen Knight, *Transformations of the Concept of Ideology in the Twentieth Century*, American Political Science Review, November 2006, Vol 100, No 4, p. 619.

[13] Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, Bucureşti, p. 611.

[14] Louis Althusser, *For Marx*, The Penguin Press, pp. 235-236, 1969.

În ciuda disputelor semantice din jurul termenului în discuție, există şi opinii potrivit cărora dincolo de diferențe există şi puncte comune împărtăşite de cvasi-majoritatea autorilor. În studiul lui K. Knight se menționează interpretarea lui J. Gerring potrivit căreia protoconceptul de ideologie ar fi caracterizat de o coerență de necontestat, din aceasta rezultând ca două corolare ideea de contrast în raport cu interpretările concurente şi de stabilitate în timp. De asemenea, în literatura dedicată ideologiei, de regulă se realizează distincția dintre abordarea epistemologică şi cea funcțională, în prima variantă autorii centrându-se pe valoarea de adevăr a enunțurilor, iar cea de-a doua, pe funcția socială explicativă şi mobilizatoare pe care ideologiile o au[15].

Dimensiunea constructivă a abordării propuse de Gallie este dată de ultimul criteriu pe care acesta îl propune întru identificarea conceptelor contestate: prin utilizarea fie ea şi divergentă a termenului, treptat se poate ajunge la o mai bună delimitare a interpretărilor utilizate şi de aici la un eventual acord asupra unor semnificații de esență care i-ar fi recunoscute protoconceptului în discuție, de unde şi un anumit progres în interpretarea existenței în sine. În acest sens, abordând subiectul teoriilor din spatele proiectării conținuturilor curriculare, K. E. Shaw consideră că progresul poate fi obținut dacă specialiştii domeniului ar adopta o atitudine gen *we must agree to disagree*[16].

În cazul ideologiei progresul ar trebui să decurgă din localizarea interpretărilor specialiştilor în jurul unui sau unor protoconcepte apte să susțină consensul şi eventual aprofundarea direcțiilor pe care fiecare le sugerează. K. Knight afirmă că accepțiunile asociate termenului au ceva în comun, anume coerența lor de necontestat[17], însă acest lucru nu ne spune prea multe deoarece această trăsătură, poate fi întâlnită şi la construcții interpretative precum cele religioase, filosofice sau ştiințifice, cu alte cuvinte nu ne ajută să diferențiem modul ideologic de procesare a informației în raport cu alte variante de procesare şi implicit să explorăm comparativ posibilitățile explicative ale fiecăreia. Varianta aşa-numit epistemologică de interpretare este un produs al criticii rezultat el însuşi din situarea în interiorul unor cadre ideologice, deci nu îndeplineşte minime condiții de imparțialitate şi obiectivitate necesare unei abordări ştiințifice a subiectului, iar varianta funcționalistă nu a fost suficient aprofundată, ca dovadă incapacitatea acesteia de a se impune în comunitățile de specialişti care interoghează domeniul, discuțiile fiind încă la nivelul interogării semnificațiilor termenului.

---

[15] T. Eagleton, *Op.cit*., p. 3.
[16] K. E. Shaw, *Paradigms or Contested Concepts*, British Journal of Educational Technology No. 2, Vol. 7 May 1976.
[17] Katheleen Knight, *Op cit.*

Ca alternativă la adoptarea voluntaristă a uneia sau alteia dintre interpretările vehiculate în acest *turn Babel* construit în jurul termenului de ideologie, propunem spre reflecție posibilitatea situării cercetătorului în cadrul prefigurat de Th. Kuhn în lucrarea „Structura revoluțiilor științifice”[18]. Situarea în acest cadru îi permite analistului să se raporteze explicit nu numai la o definiție sau alta ci, la paradigma pe care ar accepta-o odată cu optarea pentru una dintre interpretările concurente. Deşi însuşi Kuhn recunoaşte faptul că termenul de paradigmă este utilizat uneori tautologic (o paradigmă este ceea ce împărtăşesc membrii unei comunități științifice şi reciproca)[19] sau cu o multitudine de semnificații (cel puțin douăzeci şi două)[20], totuşi, apreciem că interpretarea potrivit căreia paradigma este un *corpus de opțiuni ontologice, metodologice şi axiologice ce alcătuiesc posesiunea comună a practicienilor unei anumite discipline*[21] se detaşează prin claritate şi importanță pentru cercetările ulterioare. Pentru scopurile prezentului demers avem în vedere în primul rând distincția dintre stadiul preparadigmatic şi paradigmatic al interpretărilor vehiculate în interiorul disciplinelor ştiințifice.

Iată, în interpretarea lui I. Pârvu, o descriere a demersurilor ştiințifice aflate în stadiul preparadigmatic: „Un stadiu important din evoluția unei discipline este, după Kuhn, cel preparadigmatic, anterior maturizării ei depline. El se caracterizează, în lipsa unui ansamblu standard de metode, a unei paradigme dominante şi unificatoare, prin: complementaritatea abordărilor, care-şi găsesc fiecare în parte justificări metafizice absolute, reluarea permanentă a problemelor fundamentale, dublarea dialogului cu natura printr-un dialog cu membrii altor şcoli sau orientări, existența unor controverse serioase asupra metodelor, problemelor şi criteriilor, care, adesea, nu se încheie printr-un acord, ci prin delimitarea mai exactă a pozițiilor, caracterul nesistematic, haotic al cercetărilor de tip empiric”[22].

În interpretarea lui L. Culda în stadiul preparadigmatic „interpretările se referă la aspecte disparate şi în modalități nesatisfăcătoare, contradictorii, încât nu se poate contura o explicație care să poată fi alternativa la celelalte interpretări”[23]. În momentul în care cadrul teoretic suport este suficient de elaborat încât să permită interpretări integratoare şi unitare ale obiectului de studiu în modalități satisfăcătoare, suficient de nuanțate pentru a fundamenta cercetări cu caracter aplicativ el devine paradigmă.

În cazul interpretărilor ideologiei, o diagnoză fie ea şi succintă ne sugerează faptul că interogările se află încă în etapa căutărilor, a disputelor cu

---

[18] Th. Kuhn, *Structura revoluțiilor ştiințifice*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1976.
[19] Th. Kuhn, *op.cit*., p. 221.
[20] Th. Kuhn, *op.cit*., p. 227.
[21] Th. Kuhn, *op.cit*., p. 227.
[22] I. Pârvu, *Teoria ştiințifică*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, p. 83.
[23] L. Culda, *Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor*, Bucureşti, Editura Licorna, p. 291.

caracter teoretic, a lipsei unor aprofundări „normale", toate acestea fiind caracteristice etapei preparadigmatice din evoluția domeniului. Evident se poate pune problema dacă acest domeniu poate fi şi altfel, aceasta fiind una dintre obiecțiile majore la posibilitatea aplicării cadrului teoretic kuhnian în investigarea domeniilor mai soft ale ştiinței, în speță cele socio-umane. Pentru a răspunde la o astfel de obiecție trebuie să depăşim nivelul orizontal, fie el şi structural-funcționalist al interogării în favoarea celui vertical, istoricist, procesual. O astfel de opțiune ne determină să reformulăm interogarea *ce este cunoaşterea*, în forma *ce poate fi cunoaşterea* în investigarea ideologiilor. Deşi evoluțiile paradigmatice din fizică pot fi catalogate ca spontane, oare nu ar putea fi investigațiile orientate explicit către o astfel de finalitate în investigarea socialului? La momentul actual, cel puțin în domeniul epistemologiei, evoluția către o paradigmă cvasi-recunoscută de cercetători s-a realizat deja prin utilizarea tot mai largă a teoriei generale a sistemelor şi dezvoltarea uimitoare a aplicațiilor din toate domeniile pe care aceasta le face posibile. Avem aşadar creat un precedent care ne încurajează să perseverăm.

Sintetizând, în abordarea noastră, interpretarea paradigmatică a ideologiilor este cea care decurge dintr-o teorie cadru capabilă să ofere explicații cuprinzătoare şi unitare ale oamenilor şi existenței sociale (deci nu numai ale ideologiei) şi care, de asemenea, este suficient de nuanțată pentru a putea produce cercetări cu caracter aplicativ, testabile în diverse variante. Teoriile de rang secund pot produce rezultate utile care pot atrage unilateral atenția asupra unor aspecte care merită luate în seamă, pot fi integrate, eventual nuanțate în cadrul unei interpretări-cadru globale, dar ele însele prin diversele decupări arbitrare ale obiectului de studiu nu pot fi suficient de relevante. În plus, cercetătorul nu are garanția că diversele aspecte eterogene şi, de multe ori, aflate în raporturi de contrarietate, semnalate de asemenea genuri de teorii, vor putea forma vreodată un tot unitar.

BIBLIOGRAFIE

Eagleton T., *Ideology: An Introduction*, Verso, London, 1991.

Gallie W. B., *Essentially Contested Concepts, Proceedings of the Aristotelian Society*, 1956, Vol. 56.

Gerring J., *Ideology: A Definitional Analysis*, Political Research Quarterly 1997.

Marx K., *The German Ideology*, ElecBook London, 1998.

Picavet François, *Les idéologues-Essai sur l'histoire des idées et des théories scientifiques, philosophiques, religieuses etc. en France depuis 1789*, New York: Burt Franklin, 1971.

Sartori G., *Concept Misformation in Comparative Politics*, American Political Science Review 64, 1970.

FALSA SECURITATE: MODIFICAREA CAPITOLULUI VII AL CARTEI ONU

FALSE SECURITY: AMENDING UN CHAPTER VII

Lt.col.lect.univ.drd. Florian CÎRCIUMARU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Amenințările la adresa păcii, încălcări ale securității şi provocările la adresa ordinii mondiale, care au dus la crearea Organizației Națiunilor Unite (ONU) în 1945 vor continua să existe mereu. Statele şi statele – entități vor continua să abordeze ONU cu plângerile lor. Credibilitatea şi relevanța globală ale Organizației Națiunilor Unite atârnă de capacitatea sa de a menține şi de a aplica prevederile Cartei ONU. Consiliul de Securitate ONU invocă capitolului VII din Carta ONU, prin utilizarea de acțiune militară ulterioară atunci când există o amenințare la adresa păcii şi securității. Cu toate acestea, rezoluțiile capitolului VII nu răspund întotdeauna obiectivele lor. În cazul în care reforma Capitolul VII rezultă într-o declarație de misiune mai clară cu stări finale realiste, metode, mijloace şi parametri în care să funcționeze, ONU va fi mai fiabilă şi mai eficientă în asigurarea securității globale.

Threats to peace, violations of security and challenges to world order, which led to the creation of the United Nations (UN) in 1945 will continue. States and state-like entities will continue to approach the UN with their grievances. The credibility and global relevance of the UN hinges on its ability to uphold and enforce its Charter. The UN Security Council invokes Chapter VII of the UN Charter through the use of sanctions and / or subsequent military action when there is a threat to peace and security. Chapter VII resolutions, however, do not always meet their objectives. If Chapter VII reform results in a clearer mission statement with realistic ends, ways, means and parameters in which to operate, the UN will be more reliable and effective in providing global security.

Cuvinte cheie: securitate, amenințări, pace, strategii, terorism, coaliție, ONU.
Keywords: *security, threats, terrorism, peace, organisations, ONU coalition.*

Relația dintre ONU şi restul lumii se bazează pe percepțiile de capacitate. Percepția SUA asupra ONU este condusă de realitatea că, în toate cazurile de sancțiuni ale Capitolul VII, acestea au evoluat în aplicare, iar SUA au fost implicate militar. Acest lucru a condus de multe ori la percepția că ONU a fost în imposibilitatea de a efectua operațiuni sub egida capitolului VII. Deşi în primul

* e-mail: *florian_circiumaru@yahoo.com*

rând din cauza statutului de membru al Organizaţiei Naţiunilor Unite de a nu furniza ONU căile şi mijloacele pentru "subsistenţa" responsabilităţilor capitolului VII, o schimbare în gândire şi acţiuni ar putea îmbunătăţi credibilitatea ONU. Naţiunile membre ONU pot transforma ONU într-o organizaţie care să-şi promoveze punctele forte şi să înlăture punctele slabe.

În octombrie 1999, Consiliul de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite a publicat o Rezoluţie a Capitolul VII care afirmă că „reprimarea terorismului internaţional este esenţială pentru menţinerea păcii internaţionale şi a securităţii"[1]. De asemenea, Consiliul a condamnat cu fermitate utilizarea continuă a teritoriului afgan, în special a zonelor controlate de talibani, pentru adăpostirea şi formarea de terorişti şi planificarea periodică a actelor de terorism.[2] Consiliul a admonestat talibanii, pentru adăpostirea lui Osama bin Laden, liderul Al Qaida, care a fost asociat cu atentatele cu bombă din 1998 asupra ambasadei Statele Unite din Tanzania şi Kenya.

Refuzul talibanilor de a-l preda pe Osama bin Laden autorităţilor americane a constituit o ameninţare la adresa păcii şi securităţii internaţionale[3]. În plus, Consiliul a impus sancţiuni privind Afganistanul şi a solicitat statelor membre ale ONU să susţină interdicţii de zbor pentru orice aeronave deţinute, închiriate sau operate de către sau în numele talibanilor şi de a îngheţa direct sau indirect fondurile aflate în proprietatea sau controlate de talibani[4].

O rezoluţie ulterioară sub auspiciile Capitolul VII (1333) a fost publicată în decembrie 2000 pentru a izola mai mult Afganistanul prin înăsprirea sancţiunilor iniţiale.

În conformitate cu capitolul VII, Consiliul de Securitate ar fi putut autoriza acţiuni cu privire la utilizarea forţei militare pentru atingerea obiectivului său. Consiliul nu şi-a schimbat hotărârea de a nu autoriza folosirea forţei militare pentru a impune sancţiuni, chiar şi după ce a devenit clar că talibanii nu au de gând să se conformeze rezoluţiilor ONU. Aceasta scoate în evidenţă diferenţa în ceea ce Carta ONU susţine că poate face şi caracterul mai puţin adecvat al Organizaţiei Naţiunilor Unite în aplicarea capitolul VII.

Evenimentele din 11 septembrie 2001 au dat naştere unei serii de evaluări şi analize ale specialiştilor asupra „ceea ce a mers prost, ce a mers corect, ceea ce nu a funcţionat şi ceea ce ar trebui lumea să facă".

Un analist, dr. Morton H. Halperin[5], a publicat articolul „Securitate colectivă" în 22 octombrie 2001 în publicaţia *Prospectul american*. În acest

---

[1] *Rezoluţia 1267 a Consiliului de Securitate*, 1999.
[2] *Ibidem*.
[3] Morton H. Halperin, *Securitate colectivă*, The American Prospect 12, nr. 18, 2001. http://www.prospect.org/print/V12/18/halperin-
[4] *Rezoluţia Consiliului de Securitate 1333*, 2000.
[5] Dr. Halperin a lucrat în administraţiile Johnson şi Clinton; în prezent - Membru Superior al Consiliului Afacerilor Externe din Washington: http://www.clw.org/coalition/halperin.

articol, Halperin consideră că Organizația Națiunilor Unite (ONU) a inițiat războiul împotriva terorismului, prin „amendarea şi lovirea" Afganistanului cu sancțiunile din 1999 şi 2000, ca măsuri impuse de Capitolul VII.

Cu toate acestea, ONU nu a făcut nimic mai mult decât să publice o serie de rezoluții pe care statele membre nu le-au sprijinit universal[6], iar ONU nu le-a putut pune în aplicare atunci când cererile nu au fost îndeplinite[7]. Doar după atacurile teroriste din Statele Unite din 11 septembrie 2001 au fost luate măsuri, iar bunurile şi activele au fost cu totul înghețate şi interdicțiile de zbor au fost complet executate.

Halperin a sugerat Consiliului de Securitate ONU capturarea imediată a lui Osama bin Laden şi impunerea unui embargo total împotriva Afganistanului, până când talibanii se vor supune acestor restricții.

Acest sfat, uimitor de asemănător cu formulările din rezoluțiile ONU anterioare, conduce la întrebarea dacă ONU poate trece dincolo de sancțiunile specifice Capitolul VII. Halperin, de asemenea, a recomandat SUA să facă apel la Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite pentru a gestiona această criză. Cu toate acestea ONU a demonstrat deja că nu a putut conduce acțiunile pentru vânarea Osama bin Laden.

Halperin a pledat pentru elaborarea unor planuri militare (americane) şi autorizarea Statelor Unite de către Consiliului de Securitate de a conduce o coaliție cu scopul de a înăspri măsurile de aplicare a sancțiunilor împotriva Afganistanului. În acest fel, el a recunoscut şi reafirmat lipsa de capacitate a ONU în a planifica şi executa operațiuni militare. ONU nu a fost îndreptățită şi însărcinată cu misiunea de a conduce operațiuni militare împotriva talibanilor şi Al-Qaeda.

SUA au solicitat la ONU nu de a autoriza formarea unei coaliții conduse de SUA împotriva talibanilor, ci pentru a legitima SUA de a conduce activitățile acestei coaliții la nivel şi pe scena internațională[8]. Oricum aceste manevre şi abordări originale, dar deja cunoscute, au lăsat o portiță deschisă pentru întrevederea operațiilor ulterioare de menținere a păcii conduse de ONU în Afghanistan.

Capitolul VII al Cartei este proiectat pentru a furniza ONU legitimitatea şi forța necesare pentru menținerea păcii şi securității internaționale în scopul dezvoltării relațiilor de prietenie între popoare, de a coopera în rezolvarea problemelor economice, sociale, culturale şi umanitare internaționale şi în promovarea respectării drepturilor omului şi a libertăților fundamentale; de asemenea, de a fi un centru de armonizare a acțiunilor națiunilor în atingerea acestor scopuri[9].

---

[6] Marea Britanie, Canada, Olanda nu au fost în favoarea sancțiunilor împotriva Afganistanului. Ewan MacAskill, *The Guardian*, 22 decembrie 2000. http://www.guardian.co.uk/international

[7] Halperin, idem nota 3.

[8] Michael J Jordan, *Why You Won't See UN Blue Helmets in Afghanistan*, The Christian Science Monitor, 18 December 2001. http://www.csmonitor.com/.

[9] UN Secretariat, *Basic Facts about the UN*, 2008, http://www.un.org/aboutun/basicfacts.

Cu toate acestea, diferențele dintre modul în care este scris Capitolul VII şi capacitatea ONU de a invoca utilizarea acestuia duc la concluzia că ONU reclamă o capacitate pe care acesta nu o are. Deşi ONU a conştientizat necesitatea de a avea la dispoziție o forță militară coordonată de către un Comitet de Stat Major şi capabilă să dea un răspuns şi o ripostă colectivă la o agresiune, totuşi niciodată nu au materializat-o[10]. Incapacitatea personalului Comitetului Militar al ONU de a acumula contribuțiile forțelor armate spre a fi utilizate de Consiliul de Securitate al ONU a îngreunat punerea în aplicare a impunerilor prevăzute de capitolul VII, de-a lungul istoriei.

Articolele 39, 40, 41, şi 42 ale Capitolul VII din Carta ONU denotă o secvență de acțiuni, începând cu declarațiile de dezaprobare, trecând la blocade şi culminând cu acțiuni ofensive militare. În conformitate cu capitolul VII, Consiliului de Securitate emite rezoluții pentru a restabili pacea şi securitatea (articolul 39), face apel la statele în dispută pentru a se conforma măsurilor provizorii (adică încetarea focului, articolul 40) şi ia decizii în ceea ce priveşte măsurile non-militare (de exemplu, ruperea relațiilor economice, articolul 41) sau măsurile militare (articolul 42).

Eşecul Națiunilor Unite pentru asigurarea protecției forțelor armate contributoare care urmează să acționeze sub tutela Consiliul de Securitate în conformitate cu articolul 43, limitează ONU în luarea deciziilor asupra măsurilor pur non-militare şi doar recomandă măsurile militare.

Cel mai frecvent utilizat articol al Capitolului VII este articolul 41 în care Consiliul de Securitate invită statele membre să aplice sancțiuni. Aceste măsuri economice se presupune că încearcă să convingă conducătorii de a schimba politicile militare, economice sau privind drepturile omului, astfel încât să pună capăt războaielor, conflictelor civile sau altor crize care pun în pericol pacea internațională[11]. Ele nu presupun folosirea forțelor armate în scopul de a menține sau restabili pacea şi securitatea internațională. Consiliul de Securitate a invocat Capitolul VII în 14 situații.

SUA şi ONU

Pe măsură ce ONU creştea, „postura" SUA în organizație părea să se erodeze de-a lungul timpului. În cei şaizeci de ani de existență ai ONU, SUA au fost de multe ori foarte mult implicate, dar au fost şi alții, atunci când a existat un sentiment de indiferență al SUA față de problemele ONU. Multe dintre cazurile pe care istoria modernă le-a trăit oferă exemple de o dihotomie de opinii cu privire la strategia politică.

[10] David J. Whittaker, *United Nations in Action*, Armonk, New York: M.E. Sharpe, 1995.
[11] UN Security Council, UN Sanctions. Internet site: http://www.globalpolicy.org/security/sanction

De-a lungul ultimei decade a mileniului trecut, a existat un val de interes reînnoit al SUA către ONU, cu sprijinul pronunțat al preşedintelui George Bush şi scopul său de a face ONU un jucător central în Noua Ordine Mondială[12]. Înainte de aceasta, Statele Unite au avut puțină experiență în operațiuni umanitare ONU. Din punct de vedere istoric, SUA au jucat rolul de lider, atunci când a fost implicată acțiunea militară conform Capitolul VII. Cu toate acestea, în multe dintre aceste cazuri, intervențiile militare au mers dincolo de domeniul de aplicare reală a Capitolul VII. În plus, SUA au fost chemate să diminueze presiunea asupra trupelor ONU de menținere a păcii slab dotate şi echipate pentru escaladarea crizei.

Atât ONU, cât şi SUA utilizează aceleaşi instrumente de a aplica politica: sancțiunile şi forța militară. Alte națiuni şi coaliții regionale, de asemenea, impun sancțiuni asupra națiunilor vizate de sancțiunile ONU. În multe cazuri, aceste sancțiuni se impun mai devreme, iar ultima depăşeşte durata de impunere de sancțiuni ale ONU. Acest pericol dublu este, de fapt, un efort redundant. În plus, includerea SUA din partea țărilor membre pentru a justifica politica de impunere a intereselor prin forța militară nu este întotdeauna congruentă cu politica ONU. Acest lucru duce la formarea de coaliții temporare în afara auspiciilor ONU pentru desfăşurarea unei acțiuni militare.

Războiul global împotriva terorismului a schimbat politica americană şi există un interes mai mare pentru intervenție. Atât ONU cât şi SUA sunt participanți activi față de această amenințare în creştere la adresa păcii şi securității.

ONU şi SUA ar trebui să aibă obiective complementare şi misiuni comune sau o confluență de interese[13] în campania împotriva amenințărilor la adresa păcii şi securității internaționale.

Reforma capitolului VII din Carta ONU ar putea îmbunătăți credibilitatea ONU şi să conducă la un mai bun parteneriat între Statele Unite şi ONU, cel puțin din punct de vedere militar.

Concluzii

Carta Națiunilor Unite este documentul formativ pentru o organizație formată din 192 de țări, reprezentând majoritatea populației pământului. Reforma Cartei ONU este o problemă de contencios cu care se confruntă națiunile membre, iar Capitolul VII necesită o atitudine majoră pentru modificare.

ONU este la fel de puternic ca şi Carta, forță care derivă din dorința unificată a membrilor săi de a pune în aplicare recomandările şi rezoluțiile

[12] Ivo H. Daalder, *Knowing When to Say No: The Development of US Policy for Peacekeeping,* 2005.

[13] Richard E. Bissell, *U.S. Participation in the UN System*, The U.S., the UN and the Management of Global Change, 2004.

sale. Capitolul VII nu a fost utilizat la întregul său potențial şi reforma acestuia este necesară pentru ca ONU să devină o instituție mai relevantă.

Deşi Carta ONU permite modificări în conformitate cu articolele 108-109, acest capitol critic din Cartă nu a fost revizuit. În comparație, Constituția Statelor Unite a fost inițial revizuită după doar 10 ani adăugându-se şi Carta drepturilor cetățenilor.

Astfel că pentru o mai mare eficiență a acțiunilor viitoare ale ONU, sub prevederile Capitolului VII al Cartei, militare sau de altă natură, se impune o revizuire a acestor prevederi în conformitate cu transformările globale actuale, precum şi realitățile politico-socio-economice care se manifestă la nivel local regional şi internațional.

BIBLIOGRAFIE

False Security: Amending UN Chapter VII, SCHOOL OF ADVANCED MILITARY STUDIES, United States Army Command and General Staff College, Major Melinda M. Mate.

Halperin Morton H., *Securitate colectivă*, The American Prospect 12, nr. 18, 2001.

Jordan Michael J., *Why You Won't See UN Blue Helmets in Afghanistan*, The Science Monitor, 18 December, 2001.

Basic Facts about the UN, UN Secretariat, 2008,

Bissell Richard E., *U.S. Participation in the UN System*, 2004.

http://www.un.org/aboutun/basicfacts

http://www.prospect.org/print/V12/18/halperin

EVOLUȚIA CONFRUNTĂRILOR ARMATE. TRECUT, PREZENT ŞI VIITOR

THE EVOLUTION OF ARMED CONFRONTATIONS. PAST, PRESENT AND FUTURE

Drd. Andrei Nicolae CONDOVICI*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Astăzi, specialiştii consacrați ai artei războiului urmăresc, în confruntarea cu terorismul, îndemânarea autorităților militare şi civile, a sectorului privat şi a societății civile de a coopera în domeniu, de a muta confruntarea militară pe teritoriul inamicului şi a recurge la mijloace de anihilare specifice, de a spori sistemele de control şi măsurile de securitate, precum şi a întreprinde acțiuni preventive decisive.

Nowadays, renowned specialists in the art of war pursue, in confrontation with terrorism, the ability of civil and military authorities, private sector, and civil society to cooperate in this field, to shift the military confrontation on the enemy's territory, and to resort to specific annihilation measures, in order to increase the control systems and the security dimensions, as well as to undertake critical preventive actions.

Cuvinte cheie: securitate, sistem, operații, confruntare, război, obiective.
Keywords: *security, system, operations, confrontation, war, objectives.*

Evoluția confruntărilor armate

Cu toate că lucrarea „Art of War”, scrisă de către legendarul teoretician în artele militare Sun Tzu, datează de aproximativ 2500 de ani, tehnicile sale sunt prezente şi astăzi în toate acțiunile militare întreprinse de către China. În ciuda schimbărilor dramatice survenite ca urmare a mecanizării, puterii aeriene, rachetelor nucleare şi a computerizării, preceptele lui Sun Tzu rămân în centrul doctrinelor militare contemporane din Republica Populară Chineză. Opera sa este cunoscută ca fiind cel mai vechi text militar cunoscut în literatura chineză şi, deşi este formată doar din treisprezece capitole şi 5600 de cuvinte, este considerată ca fiind temelia tuturor strategiilor militare moderne.

* e-mail: *andrei.condovici@yahoo.com*

„Art of War" a inițiat analiza rațională a experienței de război, transformând lupta dintr-un exercițiu sângeros şi brutal într-o proto-ştiință. În China, nu s-a renunțat niciodată la rolul său de fondator al gândirii strategice şi operaționale. Chiar şi astăzi scrierile lui Sun Tzu furnizează conținut unor reviste importante cum ar fi: „China Military Science", „Comtemporary Military Affairs", Defense Technology Today", „Air Force Journal and Today`s Navy".

Potrivit teoreticianului chinez "războiul este afacerea cea mai importantă a statului, fundamentul vieții şi al morții, calea spre supraviețuire sau dispariție". Conflictul este inevitabil, iar victoria trebuie obținută înainte de începerea luptei. Dacă inamicul este angajat în luptă orice acțiune trebuie să fie îndreptată spre a obține victoria. Maxima lui Sun Tzu potrivit căreia "subjugând armata inamicului fără a lupta reprezintă culmea excelenței" a servit la impulsionarea diferitelor forme de război cibernetic.

În opinia lui Sun Tzu, orice persoană sau organizație pentru a-şi spori şansele de succes trebuie să examineze cinci principii: influența morală, condițiile atmosferice, terenul, comandantul şi doctrina. Primul principiu vorbeşte despre moralitatea guvernului şi, în special, despre cea a suveranului. Potrivit celui de-al doilea principiu liderii trebuie să înțeleagă şi să se pregătească pentru schimbările necontrolabile din mediul lor înconjurător, din punct de vedere al condițiilor meteorologice. Al treilea principiu constă în faptul că, după stabilirea siguranței terenului şi a mediului înconjurător, un bun general trebuie să aibă capacitatea de a stabili numărul de trupe necesare şi modalitatea cea mai bună de poziționare a acestora. Comandantul trebuie să dea dovadă de înțelepciune, credibilitate, bunăvoință, curaj şi strictețe. Doctrina se referă la structura organizațională, autoritatea, promovarea ofițerilor la rangul bine meritat, siguranța modalităților de aprovizionare şi preocuparea de a face față necesităților fundamentale ale armatei.

Deşi capodopera lui Sun Tzu este tipărită de peste două milenii, ea continuă să ofere specialiştilor moderni în strategii militare inspirații nu doar în ceea ce priveşte cele mai eficiente modalități de a obține victoria, dar şi capacitățile strategice ale duşmanului. Colonelul Douglas M. McCready argumentează faptul că în deceniile care vor urma aplicarea de către Statele Unite ale Americii a învățăturilor strategice ale lui Sun Tzu este mai importantă ca niciodată. Cu toate că există posibilitatea ca SUA să nu implementeze toate lecțiile lui Sun Tzu în ofensiva sa strategică, cunoaşterea acestora prezintă o însemnătate deosebită în combaterea oponenților care recurg la aceste învățături sau la unele similare.

Cert este faptul că lupta armată modernă a cunoscut, în ultimii ani, modificări majore, într-o evoluție ascendentă, de la prima mare confruntare

din Golf până la războiul din fosta Iugoslavie (1999) şi, de aici, la cel din Afghanistan (2001 – 2002) şi, apoi, cel din Irak (2003).

Potrivit lui Caleb M. Bartley, tacticile lui Sun Tzu au fost deja puse în practică de către organizația teroristă Al Qaeda în „Jihadul global împotriva evreilor şi cruciaților". Printr-o planificare şi o pregătire riguroasă a operațiilor, accesul extins la o rețea internațională de finanțare şi suport, regim de antrenament superior multor armate statale şi cu sute de luptători îndoctrinați şi dispuşi să lupte până la moarte în orice misiune, Al Qaeda este un model al principiilor teoreticianului chinez în ceea ce priveşte războiul indirect.

Teoreticienii conflictelor actuale evidențiază faptul că, din punct de vedere al strategiei operaționale, arta războiului constă în perturbarea cu precizie a clarității actelor inamicului, „destabilizându-l şi determinându-l să comită erori printr-o greşită apreciere a situației întâlnite". Acest lucru, în războaiele viitoare, va deveni realizabil datorită computerelor şi sistemelor informaționale, diferitelor realizări tehnologice incluse în sisteme sofisticate, „implicarea umană regăsindu-se doar la nivel strategic sau al deciziei politice".

America a devenit puterea militară dominantă în lume începând cu anul 1991 odată cu destrămarea Uniunii Sovietice. Rădăcinile poziției dominante a Statelor Unite ale Americii se află în eforturile depuse de către liderii americani în perioada anilor 1960 până la începutul anilor 1980 în vederea transformării armatei cu scopul de a face față mai bine oricăror provocări venite din partea Uniunii Sovietice.

Această primă transformare a avut atât o componentă tehnologică, cât şi un factor uman. În douăzeci de ani, din 1965 până în 1985, America a lansat o multitudine de noi sisteme de armament, a creat o constelație globală de sateliți, sisteme avansate de comunicații şi a fost deschizătorul de drumuri al dezvoltării tuturor noilor tehnologii, cum ar fi *tehnologia stealth* şi *muniţiile cu ghidaj de precizie.* În timpul acestei transformări tehnologice, în cadrul forțelor armate a avut loc şi o transformare sociologică. La jumătatea anilor 1970, SUA au abandonat planul de recrutare existent şi au angajat militari voluntari profesionişti. Dacă teoria militară din acea perioadă a fost centrată aproape în totalitate asupra aspectului transformării tehnologice, nu a fost neglijat nici elementul uman, care a contribuit la fel de mult în procesul de dezvoltare a forțelor armate actuale. Aproape toate sistemele principale de arme utilizate de către forțele americane în Irak şi Afganistan au fost dezvoltate în perioada 1960 – 1970.

Specialiştii în domeniul artei militare consideră faptul că în ultimele decenii, din durata unui război, angajarea imediată ocupă aproximativ 15 – 20%, marea majoritate a timpului fiind folosit pentru activitățile de organizare şi pregătire a confruntării militare. Potrivit lui Grigore Alexandrescu,

reducerea timpului de luptă nu a condus şi la o diminuare corespunzătoare a efectelor distructive ale războaielor şi operațiilor militare, dimpotrivă, urmările lor au devenit din ce în ce mai distructive. „Ele au sporit, datorită circumstanțelor oferite de revoluționarea bazei economice a societății; creşterea rolului informației şi a vitezei de transformare a proceselor şi fenomenelor specifice tuturor domeniilor vieții sociale; progresele epocii high-tech; modificarea misiunilor armatelor.

Majoritatea lucrărilor de specialitate evidențiază faptul că nivelul de dezvoltare a economiei unui stat a influențat, mereu, în mod decisiv, confruntarea armată. Revoluționarea bazei economice a unei societăți determină „schimbări profunde şi în conceptele cu care se operează în lupta armată".

Pe lângă factorul economic, dezvoltarea științei şi tehnologiei conflictelor militare este influențată şi de factorul politic, iar tehnologia militară dirijează politica şi arta militară.

Trecut, prezent şi viitor

Cu toate că secolul al XX-lea a debutat sub spectrul multipolarității, după aproximativ 50 de ani, două conflagrații mondiale şi numeroase conflicte de anvergură mai mică, s-a reliefat un sistem bipolar, constituit din două superputeri, respectiv Statele Unite ale Americii şi Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. După colapsul URSS-ului şi sfârşitul Războiului Rece, lumea a îmbrăcat forma unui sistem internațional unipolar, SUA devenind predominante pe scena politică, economică şi militară. Este bine cunoscut faptul că America este principala putere economică şi militară a lumii, forțele armate americane fiind dispuse pe toate continentele, în peste şaizeci de țări. SUA dețin în mod absolut şi supremația în domeniul ştiințific şi cel tehnologic, iar produsele sale culturale şi transnaționale se regăsesc la nivel global.

În zilele noastre, însă, configurația geopolitică şi geostrategică mondială a evoluat spre un sistem global diferit, cel nonpolar, o lume dominată de o multitudine de actori statali şi nonstatali, care dețin şi îşi exersează diverse forme de putere la nivel internațional. Spre deosebire de multipolaritate, care este caracterizată prin concentrarea puterii în câțiva poli diferiți, nonpolaritatea presupune existența unui număr mare de centre cu potențial diferit de putere.

Deşi, la o primă examinare a lucrurilor, se pare că trăim într-un sistem internațional multipolar (existând şase puteri majore, Statele Unite ale Americii, China, Japonia, India, Federația Rusă şi Uniunea Europeană), lumea de astăzi este diferită de cea a unei multipolarități clasice, deoarece există mai multe centre de putere, multe dintre acestea fiind reprezentate de actori nonstatali. Una dintre principalele caracteristici ale sistemului global

contemporan constă în faptul că statele-națiune nu mai dețin monopolul de putere şi capacitatea de a influența dinamicile la nivel internațional, acestea fiind obligate să facă față provocărilor venite fie din partea structurilor regionale şi mondiale, fie din partea unor corporații şi organizații nonguvernamentale.

Pe lângă cele şase puteri majore enunțate mai sus, există şi o serie de puteri regionale din America Latină (Brazilia, Argentina, Chile, Mexic şi Venezuela), din Africa (Nigeria şi Africa de Sud), din Orientul Mijlociu (Egipt, Iran, Israel şi Arabia Saudită), din sudul Asiei (Pakistan) şi din estul Asiei şi Oceania (Australia, Indonezia şi Coreea de Sud). De asemenea, pe lista centrelor de putere pot fi incluse şi o serie de organizații globale precum Fondul Monetar Internațional (FMI), Organizația Națiunilor Unite (ONU), Banca Mondială, regionale, cum ar fi Uniunea Africană, Liga Arabă, Uniunea Europeană, Organizația Statelor Americane, Asociația Statelor Sud-Est Asiatice, Asociația Sud-Asiatică pentru Cooperare Regională şi funcționale printre care se enumeră Agenția Internațională pentru Energie, Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC), Organizația Cooperării de la Shanghai, Organizația Mondială a Sănătății. În acelaşi timp există şi state constituite în interiorul altor state-națiune, spre exemplu California şi statul indian Uttar Pradesh şi câteva orașe care sunt importante centre de putere, cum ar fi: New York, Shanghai, Sao Paolo. Nu trebuie trecute cu vederea nici companiile multinaționale, inclusiv cele care dețin supremația în domeniul energetic, financiar şi cel al producției de bunuri. Din aceeaşi categorie fac parte marile trusturi media (CNN, Al Jazeera, BBC), milițiile (Hamas, Hezbollah, Armata Mahdi, Talibanii), partidele politice, instituțiile şi mişcările religioase, organizațiile teroriste (Al Qaeda), cartelul drogurilor şi organizațiile nonguvernamentale (Fundația Bill şi Melinda Gates, Fundația Medici fără Frontieră, Fundația Greenpeace). Lumea de astăzi este caracterizată mai degrabă prin *distribuția puterii* decât prin concentrarea acesteia.

Deşi, astăzi, nu putem ignora faptul că Statele Unite vor rămâne pe termen lung cea mai mare concentrare de putere, această realitate nu trebuie să mascheze declinul relativ al poziției americane în lume. Dezvoltarea economică şi potențialul militar considerabil reprezintă încă două atuuri care plasează SUA pe podiumul puterii mondiale. Aceste lucruri nu-i conferă puterii americane şi o securitate absolută, ipoteză demonstrată de evenimentele de la 11 septembrie 2001.

Nonpolaritatea va creşte de asemenea numărul amenințărilor şi al vulnerabilităților şi va duce la complicarea diplomației, deoarece există mai mulți actori şi mai puțină predictibilitate. Nonpolaritatea va fi dificilă, dar există multe măsuri care pot fi luate pentru a se diminua instabilitatea unei

lumi nonpolare: micşorarea consumului care va reduce presiunea asupra preţurilor lumii şi va scădea vulnerabilitatea Statelor Unite; sporirea securităţii proprii, o acţiune crucială; controlarea procesului de răspândire a armelor nucleare care este la fel de importantă ca oricare altă sarcină; terorismul poate fi redus printr-o mai bună recurgere la inteligenţă şi respectarea legilor în vigoare şi prin eforturile de reducere a recrutărilor; comerţul poate fi un instrument puternic al integrării, iar scopul Organizaţiei Mondiale a Comerţului trebuie extins; SUA trebuie să-şi intensifice capacitatea proprie de a preveni eşecul statului şi de a face faţă consecinţelor; multilateralismul va fi esenţial, iar Grupul celor Opt (G-8) şi Consiliul de Securitate ONU trebuie să fie reconstituite.

Potrivit lui Fareed Zakaria, redactor al *Newsweek International* şi specialist în relaţii internaţionale, în orice sferă de influenţă şi putere posibilă, cu excepţia celei politico-militare, era imperiului american a luat sfârşit, iar de acum încolo SUA vor împărtăşi rolul de conducător al evenimentelor lumii cu alţi actori.

În fond, ambii analişti politici vorbesc despre intrarea într-o nouă eră. Lumea pe care o preconizează aceşti doi specialişti este una în care Statele Unite ale Americii nu vor mai domina pentru mult timp economia mondială, nu vor mai orchestra geopoliticile sau cultura la nivel internaţional.

Termenii de „asimetrie", „asimetria războiului", „asimetria apropierilor" şi „opţiunile asimetrice" sunt concepte foarte des folosite în publicaţiile militare de astăzi. Noţiunile de asimetrie sunt în mod comun asociate cu operaţiuni potenţiale ale oponenţilor sau cu acţiuni împotriva intereselor sau forţelor unui stat. Atacurile sunt de cele mai multe ori descrise ca fiind chimice, biologice, nucleare, teroriste sau informaţionale sau atacuri împotriva punctelor slabe. În mod discutabil acest gen de acţiuni nu sunt asimetrice. În realitate, acestea sunt atacuri simetrice, cu excepţia celui terorist.

Aspectul asimetric al atacului chimic, nuclear, informaţional sau tradiţional se referă la asimetria în capacităţi, încredere, vulnerabilităţi şi valori. Capacităţile unor forţe sigure reprezintă una din variabilele importante, unele sisteme de informaţii având posibilitatea de a anula comanda, de a controla sistemele şi de a împiedica lansarea sistemelor nucleare. Încrederea naţiunii într-un sistem particular reprezintă o altă variabilă. De exemplu, ambele părţi pot deţine arme informaţionale, dar una dintre părţi se poate bizui mai mult pe acestea decât cealaltă. Vulnerabilitatea sistemului sau parametrii de performanţă, principiile de deservire sau contextul situaţional reprezintă un alt început de asimetrie, de cele mai multe ori asociată cu punctele slabe. În cele din urmă, valorile culturale determină dacă o naţiune va recurge sau nu la utilizarea acestor metode. Relaţiile ruso-americane ne

furnizează un exemplu în acest sens. Ambele state au deținut timp de decenii arme biologice şi nucleare, cu toate că nici una nu a numit acest aspect ca fiind o amenințare asimetrică rusă. Nici una dintre părți nu a folosit aceste arme ca urmare a discuțiilor care au condus la o înțelegere comună şi ca urmare a unei structuri de valori care plasează interesul național deasupra celorlalte interese. Cu toate acestea, dacă o țară care desfăşoară operații militare bazate pe valori foarte diferite obține arme biologice, este momentul în care ar trebui să ne îngrijorăm. În unele culturi, motivele sociale şi religioase pot duce la neglijarea interesului național atunci când aleg să recurgă la asemenea arme.

Atât amenințările asimetrice, cât şi atenția comandanților militari asupra acestora nu sunt lucruri noi. În fiecare perioadă de timp, din premodernism până în zilele noastre, forțele slabe au recurs la elementul surpriză, la tehnologie şi la tactici inovative sau la ceea ce unii le consideră a fi violări ale standardelor militare pentru a-l provoca pe cel puternic. Identificarea amenințărilor asimetrice este mult mai uşor de făcut decât definirea lor. În timp ce asimetria se concentrează asupra modului de exercitare a puterii împotriva slăbiciunilor unui adversar, chiar şi acolo unde corelația de forțe ar putea favoriza adversarul, totuşi, nu există consens în ceea ce priveşte natura conceptului de amenințare asimetrică.

Stephen J. Lambakis, specialist în cadrul Institutului Național pentru Politici Publice din Statele Unite ale Americii, pune la îndoială utilitatea conceptului, având în vedere lipsa de consens în ceea ce priveşte semnificația acestuia. Cu toate acestea, sunt autori care combat ideea lui Stephen J. Lambakis, considerând că, deşi nu există o identitate de păreri în ceea ce priveşte definiția terorismului, acest lucru nu presupune faptul că guvernele nu ar trebui să dezvolte strategii de combatere a terorismului.

Potrivit lui Charles A. Primmerman, este bine cunoscut faptul că astăzi Statele Unite se confruntă cu amenințări asimetrice de natură militară şi non-militară. Deşi în ultimii ani au fost formulate numeroase definiții ale conceptului de amenințare asimetrică, la o analiză minuțioasă, multe dintre acestea nu corespund din punct de vedere istoric şi logic. De exemplu, unele definiții par să susțină faptul că o acțiune întreprinsă de către un actor mai slab în încercarea de a învinge unul mai puternic este în mod firesc asimetrică. Această definiție ignoră conflictele simetrice care au avut loc de-a lungul mileniilor între contestatari inegali. În Războiul Civil American, de exemplu, este limpede faptul că Nordul reprezenta o superputere în comparație cu Sudul care era inferior din punct de vedere al numărului populației, al mijloacelor de luptă şi al bunăstării în general. Cu toate acestea, ambele părți au purtat acest război utilizând, în esență, echipamente şi tactici

asemănătoare. Fără îndoială orice istoric va defini acest război ca fiind un conflict asimetric. În situația actuală a SUA, prezenta definiție este percepută ca fiind o tautologie fără sens, din moment ce America este singura superputere mondială, toate amenințările, fie ele din partea Rusiei, a Chinei sau a vreunei persoane de ştiință cu tulburări grave psihice ar putea fi considerate ca fiind asimetrice. Potrivit altor opinii, amenințările asimetrice sunt cele care implică noțiunea de a „nu lupta corect" sau de a profita de anumite puncte critice slabe în vederea înfrângerii inamicului mai puternic. Această definiție ignoră un fapt istoric evident, acela că războiul nu este purtat şi nu a fost purtat niciodată asemeni unui eveniment sportiv „corect". Esența profundă a războiului constă în manipularea trupelor, a echipamentului, în sincronizare, cu scopul de a obține o superioritate covârşitoare într-un punct critic. Această superioritate locală poate fi obținută prin antrenarea trupelor prin tactici superioare, dezvoltarea unor arme perfecționate, recurgerea la elementul surpriză, ocuparea pozițiilor înalte/avantajoase, precum şi prin alte tehnici bine cunoscute în arta războiului. Nici una dintre aceste tehnici nu este în mod inerent asimetrică, un comandant competent şi inteligent va profita de ele fie că se află de partea celui „puternic" sau a celui „slab". Având în vedere cele relatate mai sus, Charles A. Primmerman, încearcă să conceapă o definiție mult mai utilă conceptului de „amenințare asimetrică". Pornind de la explicații matematice ale simetriei şi asimetriei, autorul a enumerat trei criterii pe care trebuie să le îndeplinească o amenințare asimetrică: să implice o armă, o tactică sau o strategie pe care un inamic, fie el stat sau actor non-statal, poate să o folosească împotriva SUA; să implice o armă, tactică sau o strategie la care America nu poate recurge; să implice o armă, tactică sau o strategie, care nefiind combătută poate avea consecințe grave. Autorul clasifică amenințările asimetrice actuale în trei categorii. Astfel, din punct de vedere al echipamentului există următoarele amenințări asimetrice: recurgerea la arme biologice, la arme chimice, ultilizarea laserelor în vederea orbirii şi folosirea unor tipuri de mine. Autorul defineşte aceste amenințări ca fiind asimetrice din credința că Statele Unite nu vor dezvolta şi nu vor folosi astfel de arme care contravin tratatelor semnate şi ratificate. Din punct de vedere tactic, putem enumera următoarele amenințări asimetrice: atacurile sinucigaşe, acțiunile de a ataca primul prin surprindere, atacurile deosebit de brutale, atacurile asupra civililor şi a țărilor neutre, atacurile ambientale, atacurile asupra tuturor sistemelor de sateliți (inclusiv ale atacatorilor) şi atacurile asupra sistemelor informaționale (inclusiv ale atacatorilor). Şi din punct de

vedere strategic avem următoarele ameninţări asimetrice: sponsorizarea grupărilor teroriste în vederea lansării de atacuri, lupta pentru a pierde şi nu a câştiga, expunerea intenţionată a propriei populaţii la mari pierderi de vieţi omeneşti, atacarea propriei populaţii (de exemplu, o ţară aproape învinsă poate lansa arme biologice asupra propriului teritoriu fiind conştienţi de faptul că acest lucru va omorî pe lângă atacatori şi o parte din propria populaţie. De asemenea un stat îşi poate ataca propriul popor cu arme chimice sau biologice din dorinţa de a învinovăţi Statele Unite ale Americii), lupta până la moarte şi negocierea tratatelor în vederea controlării armamentului cu intenţia de a ascunde dezvoltarea armelor în contravenţie cu tratatul (de exemplu, Uniunea Sovietică a recurs la astfel de strategie în legătură cu armele biologice. Această strategie asimetrică rămâne o îngrijorare majoră în ceea ce priveşte armele de distrugere în masă).

Globalizarea a sporit în mod considerabil abilitatea actorilor statali şi non-statali, terorişti, organizaţii criminale, în proiectarea puterii la nivel internaţional şi a contribuit în mod direct la producerea unor pagube masive asupra a ceea ce a fost numit „ultima superputere a lumii”. Aceste organizaţii recurg la mijloace asimetrice în vederea prejudicierii intereselor Statelor Unite ale Americii, cât şi asupra altor state, acţionând atât din interiorul acestora cât şi din afara lor. Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au reprezentat efectul culminant al acestei tendinţe, având un rol major asupra lumii de astăzi. Efectele negative ale globalizării continuă să formeze o largă populaţie privată de drepturi civile în primul rând în Orientul Mijlociu, în Africa şi Asia. Această populaţie a devenit un bazin de recrutare, iar ţările lor au devenit baze de antrenament pentru grupările teroriste şi cele criminale, profitând de instrumentele globalizării, cum ar fi: internetul, care furnizează mijloace sigure de comunicare; tehnologia, care le dă posibilitatea să acţioneze, şi existenţa unui mediu degajat care le permite să se deplaseze în jurul lumii fără a fi descoperiţi.

BIBLIOGRAFIE

Alexandrescu Grigore, *Perspective în lupta armată*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006.

Bartley Caleb M., *The Art of Terrorism: What Sun Tzu Can Teach Us about International Terrorism*, Comparative Strategy, July – September Vol. 24, 2005.

Băhnăreanu Cristian, *Resursele energetice şi mediul de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006.

John Hillen, *Still the One*, recenzie la Fareed Zakaria, *The Post-American World,* NY: W. W.Norton, 2008, în National Review, Vol. 60, 2008.

Kagan Frederick W., *The art of war*, The New Criterion, November 2003.

Lambakis, Stephen J., *Reconsidering Asymmetric Warfare*, Joint Forces Quarterly, 1 decembrie 2004.

McCready Douglas M., *Learning from Sun Tzu*, Military Review, May-June 2003.

Moştoflei Constantin, Văduva Gheorghe, *Tendințe în lupta armată*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2004.

Moştoflei Constantin, *Războiul bazat pe rețea şi viitorul acțiunilor militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005.

Popa Vasile, *Tehnologie şi inteligență în conflictele militare*, în Constantin Moştoflei, Nicolae Dolghin, *Studii de Securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.

Primmerman Charles A., *Thoughts on the Meaning of "Asymmetric Threats"*, Lincoln Laboratory Massachusetts Institute of Technology, Lexington, Massachusetts, 8 martie 2006.

Sawyer Ralph D., Sun Tzu, *Alive and Well in Contemporary China*, Military History, Vol. 24 Issue, 4 June 2008.

Stăncilă Lucian, Grecu Ioan, *Lupta armată modernă*, Editura AÎSM, Bucureşti, 2002, *apud* Grigore Alexandrescu, *Perspective în lupta armată*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

Thomas Timothy L., *Deciphering Asymmetry's Word Game***,** Military Review, iulie - august 2001.

Tremayne Vincent, *The ancient art of leadership***,** Nursing Management – UK, Vol. 14 Issue 10, March 2008.

Văduva Gheorghe, *Războiul asimetric şi noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2007.

RĂSPUNDEREA INTERNAȚIONALĂ PENALĂ ÎN CONTEXTUL FENOMENULUI CONFLICTOLOGIC ACTUAL

INTERNATIONAL PENAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF THE CURRENT CONFLICTOLOGY PROCESS

Avocat dr. Valentin-Stelian BĂDESCU*
Baroul Bucureşti

Dreptul internațional public este un drept consensual, iar normele sale sunt obligatorii pentru statele care le-au acceptat. Ratificarea de către state a tratatelor obligă statele să aplice normele acestora cu bună credință. Totodată, regulile şi principiile unanim admise ale dreptului internațional interzic utilizarea forței în relațiile dintre state, diferendele dintre acestea trebuind să fie rezolvate prin mijloace paşnice, pe calea tratativelor.

The international public law is a consensual law, and all its norms are obligatory for the states which accepted them. The ratification of the treaties by the states forces the states to apply these norms in good faith. At the same time, the unanimously accepted rules and principles of the international law prohibit the use of force in relations between states- and the conflicts between them are resolved through peaceful means, with the use of treaties.

Cuvinte cheie: drept internațional, responsabilitate internațională, drept convențional, organizații internaționale, răspundere penală internațională..
Keywords: *international law, international responsibilities, conventional law, international organizations,international penal responsibility.*

Clarificări terminologice ale conceptelor cu care operează răspunderea internațională penală

Faptul că dreptul internațional nu dispune de un instrument juridic general care să instituie un cadru juridic adecvat de reglementare a răspunderii internaționale a statelor[1], mai ales în contextul fenomenului conflictologic actual, ne-a determinat să ne documentăm şi să realizăm acest material.

* e-mail: *satre_cosmin@yahoo.com*
[1] Dumitra Popescu, Adrian Năstase, *Drept internațional public*, Editura Şansa, Bucureşti, 1997, p. 335

Un alt argument, chiar dacă nu de aceeaşi forţă juridică, este situaţia victimei, neprotejată suficient, în opinia mea, în Declaraţia Universală a Drepturilor Omului, în raport cu agresorul. Să mă explic. Poate părea surprinzătoare, netemeinică, această afirmaţie, însă ca om şi apoi în calitate de jurist, mi-am pus adesea întrebări la care am căutat răspunsuri logice şi mulţumitoare. Nu întotdeauna le-am aflat. Sunt convins că răspunsuri convingătoare trebuie să existe. Voi încerca, aşadar, să exprim câteva nedumeriri personale legate de acte şi principii care, prin caracterul lor general acceptat, au devenit subiecte tabu, ca şi situaţia victimei în raport cu agresorul. De ce fac această afirmaţie? Deoarece din declaraţia Universală a Drepturilor Omului lipseşte norma cu privire la drepturile victimei sau, cel puţin, o echivalare a drepturilor acesteia cu drepturile agresorului. Împărtăşind o altă opinie[2], consider că agresorului i se acordă o enormă atenţie în raport cu victima lui. Această discriminare pozitivă a agresorului pare de neînţeles, mai ales că trebuie să se acorde, cu prioritate, grijă deosebită cetăţeanului inocent. Întrucât vorbim de drepturile victimei, în general, să luăm un exemplu la ordinea zilei. Pe o stradă, din România sau de oriunde altundeva, un individ în stare de ebrietate[3] aşezat comod la volanul bolidului furat accidentează grav un pieton, care circulă regulamentar. Poliţia reţine imediat pe făptuitor, îi citeşte drepturile şi-l duce la arest, unde i se asigură gratuit hrană şi adăpost pe cheltuiala publică. Individul se bucură de prezumţia de nevinovăţie până când justiţia se va pronunţa definitiv. În plus, lui i se asigură asistenţă juridică gratuită, dacă nu-şi poate angaja un avocat. Este bine că se întâmplă aşa, pentru că se evită în acest fel orice încălcare a drepturilor lui la o judecată dreaptă şi cinstită. Ce se întâmplă, însă, cu victima? În cel mai bun caz, poliţistul opreşte o maşină din trafic şi-l roagă pe şofer să o ducă la spital sau cheamă salvarea. După această formalitate obligaţiile statului faţă de cetăţeanul inocent, victimă a unui descreierat, practic încetează. În afară de familie sau prieteni, nimeni nu se mai interesează de el, în vreme ce în jurul infractorului se învârt o cohortă de slujbaşi ai statului sau ai societăţii civile, pentru a-l proteja de posibile abuzuri.

Fără să pledez împotriva omului-infractor, eu aş pleda, mai întâi, în favoarea omului-victimă, a cetăţeanului inocent, faţă de care statul ar trebui să aibă mai multă grijă (sau cel puţin tot atâta!) decât pentru cetăţeanul infractor.

---

[2] Stelian Cincă, *Nedumiriri fundamentale*, ziarul Ziua, nr. 464 /15 aprilie 2005, p. 1.

[3] Sunt proaspete în memoria afectivă a românilor cele două accidente de circulaţie săvârşite de militari americani, cărora le-au căzut victime cetăţeni români nevinovaţi. În ambele cazuri S.U.A. şi-au exercitat „dreptul de preemţiune" asupra cetăţenilor lor, privind jurisdicţia aplicabilă, toate intervenţiile, inclusiv la cel mai înalt nivel, pentru judecarea criminalilor americani în România, fiind sortite eşecului.

Una din marile griji care rezultă din instrumentele juridice privind drepturile omului, universale şi europene, ca de altfel şi din dispoziţiile Constituţiei României, se referă la faptul că deţinutul nu poate fi supus la muncă obligatorie, dar poate munci, în condiţii normale, în folosul societăţii. De ce în folosul societăţii şi nu al celui vătămat ? Asta nu mai înţeleg. Sau aş înţelege dacă societatea ar despăgubi pe victimă de daunele suferite! Dar nu se întâmplă astfel!

Cu alte cuvinte, tâlharul, prins şi dovedit că a vătămat pe x sau z, nu poate fi condamnat la muncă, pentru ca din eforturi proprii, să acopere paguba produsă, dar victima se „autocondamnă" la muncă o bună perioadă de timp dacă vrea să-şi refacă sănătatea (costul cheltuielilor spitaliceşti sunt enorme) sau avutul prăduit. El poate fi „obligat", dar infractorul nu! E drept acest lucru? E moral? Eu cred că nu!

Ce se întâmplă, însă când tocmai statul este agresor? Aici lucrurile se complică şi se ridică problema structurii normelor de drept internaţional public. Este vorba, în special, de rolul sancţiunii în dreptul internaţional[4].

Dreptul internaţional public este un drept consensual, iar normele sale sunt obligatorii pentru statele care le-au acceptat. Ratificarea de către state a tratatelor obligă statele să aplice normele acestora cu bună credinţă. Totodată, regulile şi principiile unanim admise ale dreptului internaţional interzic utilizarea forţei în relaţiile dintre state, diferendele dintre acestea trebuind să fie rezolvate prin mijloace paşnice, pe calea tratativelor. Recurgerea la constrângere – militară sau nemilitară – este recunoscută doar cu titlu de excepţie şi numai în condiţiile prevăzute de Carta ONU. Constrângerea poate fi utilizată individual sau colectiv (art.51 al Cartei ONU). Consiliul de securitate al ONU poate aplica măsuri de constrângere militară (art. 42 al Cartei) sau nemilitară (art.41) împotriva unui stat care s-a făcut vinovat de săvârşirea unor acte care ameninţă sau încalcă pacea, sau constituie act de agresiune.

Observăm faptul că sancţionarea normelor din dreptul internaţional public prezintă caracteristici determinate de poziţia specifică a dreptului internaţional în raport cu dreptul intern. Aceste caracteristici nu pot pune însă nici un moment sub semnul întrebării calitatea juridică a normelor acestei ramuri de drept.

Respectarea normelor dreptului internaţional public este pusă la grea încercare întrucât nu există garanţia că vor fi trase la răspundere persoanele care nu le vor fi respectat aşa cum se cuvine[5]. Sunt trei factori care pot fi consideraţi responsabili pentru majoritatea cazurilor de nerespectare a dreptului umanitar. Primul ar fi necunoaşterea normelor, apoi scepticismul şi cinismul în faţa lor, care

[4] N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, Bucureşti, 1996, p. 168.
[5] Ion M. Anghel, *Reflecţii în legătură cu problema admiterii folosirii forţei armate în relaţiile dintre state*, Dreptul, nr. 6/2003, p. 50.

sunt cu atât mai negative, cu cât se extinde ideea că nerespectarea legii nu se poate face prin constrângeri, iar încălcările ei nu pot fi suficient pedepsite; al treilea factor este absența unei manifestări eficiente care să depisteze astfel de cazuri precum şi absența unor mecanisme de mediere a divergențelor[6].

Asupra mecanismului sancționator voi stărui, încercând mai întâi stabilirea contextului terminologic. Astfel, tradițional, literatura juridică opinează diferit referitor la denumirea exactă a noii ştiințe penale „dreptul penal internațional" sau „dreptul internațional penal", aceasta datorându-se faptului că cele două ramuri corespund unor noțiuni diferite.

Unii autori[7]delimitează cele două noțiuni apreciind că sintagma de „drept penal internațional" desemnează problematica ridicată de infracțiunile îndreptate contra ordinii interne a statelor, dar în care se manifestă un element de extraneitate, cum ar fi naționalitatea culpabilului sau a victimei, locul comiterii infracțiunii etc. *A contrario,* putem utiliza denumirea de „drept internațional penal" spre a desemna dreptul criminal privind faptele care perturbă ordinea publică internațională, constituind infracțiunile contra dreptului ginților (*exempli gratia,* crimele de război, crimele contra păcii sau contra umanității).

Deosebirea esențială între cele două sintagme rezidă în aceea că normele dreptului penal internațional îşi au temeiul în legislația internă a fiecărui stat, în timp ce normele dreptului internațional penal sunt fundamentate pe acordurile dintre state.

Partea de convergență a celor două ramuri de drept internațional public, dreptul internațional umanitar şi dreptul internațional penal, este reprezentată de instituția răspunderii penale pentru violări ale dreptului umanitar, respectiv răspunderea internațională penală pentru asemenea violări şi întregul complex al acțiunilor vizând reprimarea infracțiunilor la normele acestui drept[8].

Răspunderea internațională pentru încălcări ale normelor dreptului internațional umanitar

Răspunderea internațională – instituție juridică complexă - care garantează eficiența dreptului internațional îndeplineşte funcții importante în dreptul internațional cum ar fi: legalitatea internațională, garantarea ordinii juridice internaționale, stabilirea şi dezvoltarea relațiilor internaționale[9], are ca elemente constitutive conduita ilicită, imputabilitatea acestei conduite şi prejudiciul, elemente ce trebuie întrunite cumulativ[10].

---

[6] Symposium: *The Hague Peaces Conferences*, AJIL, vol. 94/42/ 2000, p. 54.

[7] Jean Graven, *Les pojets des Nations Unies pour linstitution d'une justice internationale penale de droit penale*, nr1-2/1964, p. 7. Merle V. şi Vitu A., Traite de droit criminel, Paris, 1997, p. 196 şi urm.

[8] Dumitru Toma, *Mişcarea internațională de Cruce Roşie şi Semilună Roşie şi dreptul umanitar*, Editura ExPONTO, Constanța, 2004, p. 162.

[9] Grigore Geamănu, *Drept internațional public*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981, p. 327.

[10] Raluca Miga - Beşteliu, *Dreptul Internațional Public*, Editura Şansa, Bucureşti, 2003, pp. 391-392.

Cât priveşte fundamentul răspunderii statelor pentru fapte ilicite din punct de vedere internaţional, spre deosebire de doctrina mai veche care considera că la baza răspunderii internaţionale stă culpa, marea majoritate a autorilor contemporani apreciază, concordant cu opinia Comisiei de Drept Internaţional, că acesta se regăseşte în încălcarea unei obligaţii internaţionale, mai exact, este faptul sau actul ilicit prin care se aduce atingere unei norme în vigoare a dreptului internaţional. Actul sau faptul ilicit din punct de vedere internaţional creează noi raporturi internaţionale. Asemenea raporturi sunt bilaterale dacă s-a încălcat o obligaţie cu caracter bilateral şi, în principiu, urmează regulile de răspundere prevăzute de tratatul respectiv[11]. Dacă încălcarea priveşte anumite obligaţii internaţionale cu efecte de gravitate deosebită pentru societatea internaţională precum acelea privind pacea şi securitatea internaţională, interzicerea sclaviei, a discriminărilor rasiale, raporturile create privesc toate celelalte state, întrucât obligaţiile respective sunt obligaţii *erga omnes*, faţă de care fiecare stat are un interes legal şi în consecinţă îl poate invoca[12]. Elementele constitutive ale răspunderii internaţionale se particularizează, în mod specific, în dreptul internaţional umanitar[13], ramură a dreptului internaţional public prin intermediul căreia s-au afirmat pentru prima oară reguli convenţionale, mai exact, art.3 al Convenţiei a IV a de la Haga din 1907, care prevede că partea beligerantă care ar viola prevederile Regulamentului anexat la convenţie va fi obligată la despăgubiri, dacă e cazul, şi va fi răspunzătoare pentru toate actele săvârşite de persoanele care fac parte din forţele ei armate. Formularea a fost preluată *ad literam* şi în Protocolul adiţional I. Nu vom mai insista în demersul nostru asupra elementelor constitutive ale răspunderii internaţionale, ci vom analiza aspectele care particularizează răspunderea internaţională penală pentru violări ale dreptului internaţional umanitar. Astfel, faptul internaţional ilicit[14] în dreptul umanitar semnifică încălcarea normelor cutumiare sau convenţionale de purtare a războiului, iar calificarea caracterului ilicit al conduitei generatoare de răspundere internaţională se face atât pentru „încălcările grave", cât şi pentru „ alte încălcări ale dreptului internaţional umanitar, precum şi pentru orice acţiuni sau omisiuni de a îndeplini dispoziţiile convenţiilor umanitare".

---

[11] D. Popescu, A. Năstase, *op. cit*.,1997, p. 337.

[12] *Ibidem*, p. 337.

[13] Pentru dezvoltări doctrinare, a se vedea, D. Popescu, A. Năstase, *Drept Internaţional Public*, Editura Şansa, Bucureşti, 1992, pp. 341-352; R. M. Beşteliu, *op. cit*. pp. 355-368; Vasile Creţu, *Drept internaţional penal*, Editura Tempus, Bucureşti, 1996, pp. 126-131.

[14] Pe larg despre faptul internaţional ilicit, a se vedea, N.Q. Dinh, şi alţii, *Drept Internaţional Public*, Editura Şansa, Bucureşti,, 1994, pp. 732-733.

Pot exista împrejurări care exclud caracterul ilicit al faptului cum ar fi consimțământul victimei, legitima apărare, contramăsurile sau represaliile[15], forța majoră sau cazul fortuit, starea de primejdie sau starea de necesitate[16]. De subliniat că multe din aceste cauze exoneratoare de răspundere nu se aplică ori au o aplicare specifică în dreptul internațional umanitar întrucât acesta face parte din normele imperative internaționale[17]. Această imposibilitate de a înlătura ilicitatea încălcărilor dreptului internațional umanitar este prevăzută *expressis verbis* în Convențiile de la Geneva din 1949[18].

Referitor la cel de-al doilea element al răspunderii internaționale-imputabilitatea conduitei ilicite – trebuie menționat că actele statului sunt acte ale autorităților sale publice, în fapt ale agenților statali, persoane fizice care acționează în calitate oficială. În acest sens, proiectul de articole privind responsabilitatea internațională, elaborat de Comisia de Drept Internațional, prevede că activitatea oricărui organ având acest statut conform dreptului intern al acelui stat va fi considerată ca act al statului respectiv în dreptul internațional, cu condiția ca acel organ să fi acționat în această calitate în speța în cauză[19]. Este vorba de actele tuturor autorităților publice - legislative, executive, judecătoreşti; parlamentul putând angaja răspunderea statului fie prin omisiunea de a adopta reglementările interne impuse de dreptul internațional (ori de a abroga sau modifica legile interne care contravin angajamentelor externe ale statului), fie prin acțiune, atunci când adoptă legi care contravin instrumentelor juridice internaționale umanitare la care este parte; autoritatea judecătorească poate atrage răspunderea statului când pronunță sentințe incompatibile cu normele dreptului internațional umanitar în vigoare pentru acel stat.

Funcționarii administrației publice, indiferent de statut – civil sau militar – atrag răspunderea statului prin acțiunile sau omisiunile lor. Din această perspectivă, violările dreptului umanitar comise de membrii forțelor armate ale unui stat sunt imputabile acestuia atâta timp cât forțele respective sunt parte integrantă a structurii statale. Pe cale de consecință, statul trebuie să acorde o mare atenție exercitării controlului său asupra disciplinei trupelor sale regulate, inclusiv față de cei ce se ridică în masă ori sunt cuprinşi în organisme paramilitare incluse în forțele sale armate, întrucât este responsabil de toate încălcările comise şi de circumstanțele producerii lor.

---

[15] A se vedea, *Represaliile armate*, în N.Q.Dinh, *op. cit*, 1994, pp. 892-894.
[16] Eric David, *Principes de droit des conflicts armes*, Bruylant, Bruxelles, 1994, pp. 536-540.
[17] N. Purdă, *op.cit*., 2004, p. 363.
[18] Art.51/CI; 52/CII; 131/CIII;148/CIV stipulează că „nici o Parte Contractantă nu va putea să se exonereze, nici să exonereze o altă Parte Contractantă de răspunderile asumate de ea însăşi sau de o altă parte contractantă din cauza infracțiunilor prevăzute la articolul precedent”.
[19] R. Miga-Beşteliu, *op.cit*., 2003, pp. 398-399.

Un scurt comentariu se impune, în opinia noastră, în cazul în care atingerile normelor dreptului umanitar sunt comise de forţe paramilitare sau persoane particulare care nu se află sub controlul şi autoritatea statului. Într-o speță, „Activități militare şi paramilitare în şi contra Nicaragua”(1986)[20], Curtea Internațională de Justiție a precizat că faptele comise de acest tip de combatanți în cadrul unei insurecții nu sunt imputabile unui guvern străin atâta timp cât acesta nu a avut un control efectiv asupra operațiunilor desfăşurate de aceste trupe. Chiar şi atunci când trupele respective sunt organizate, instruite şi sprijinite logistic de către un stat străin, nu reiese cu necesitate atribuirea tuturor actelor în sarcina respectivului stat şi trebuie probat că el a ordonat sau impus comiterea acestor acte. *A fortiori*, acțiunile de luptă ale particularilor sau bandelor înarmate în interes propriu şi nu în avantajul unui stat nu pot angaja răspunderea statului numai în cazul când acesta nu a luat toate măsurile pentru a controla aceste persoane şi a le preveni acțiunile[21].

În afara acestor două condiții care sunt larg recunoscute, o parte a doctrinei şi a practicii juridice afirmă necesitatea prezenței şi a altei condiții pentru existența unui fapt ilicit, şi anume, prejudiciul.

Statul care a săvârşit faptul ilicit şi a cărui răspundere a fost stabilită poate fi supus unor sancțiuni, având totodată obligația de a repara prejudiciul. În cazul încălcării obligațiilor *erga omnes*, sancțiunile se aplică independent şi prealabil obligației de reparare. De asemenea, mai există în sarcina statului a cărui răspundere este angajată şi obligația de a pune capăt faptului ilicit, de a continua executarea obligației încălcate şi de a lua măsuri de prevenire a faptelor[22].

În cazul daunelor materiale, reparația constă în *restitutio in integrum*[23]. Iar dacă aceasta nu este posibil, ca urmare a unor motive de ordin social sau material, operează obligația la despăgubiri echivalente, modalitate întâlnită curent în practică, mai ales că aşa cum spunea Grotius „banul este măsura valorii lucrurilor”. În situația acordării daunelor morale, reparația constă în oferirea de „satisfacție” sub formă de scuze onoruri pentru steagul lezat, pedepsirea persoanelor vinovate etc.[24]

---

[20] Pe larg, a se vedea, T. Meron, *The Unanitation of International Humanitarian Law*, 2000, p. 257; ICJ Report, 1996, pp. 14; 142, para. 283, 149, 292.

[21] Vezi art. 9 şi comentariul la acest articol (versiunea 2001 a proiectului de articole privind răspunderea statelor, care a fost adoptat la cea de a 53-a sesiune a Comisiei de Drept Internațional), ILC Report, 2001, p. 111, la care ne vom referi în continuare ca noul proiect, versiunea 2001.

[22] Vezi art.29, 30 din noul proiect, versiunea 2001, pp. 214-222, citat supra la nota 492.

[23] N.Q. Dinh, *op.cit*., 1994, p. 768.

[24] *Ibidem*, p.768, respectiv 263 şi urm.

Prejudiciul mai poate fi mediat sau direct[25] (după cum a afectat organe de stat sau simpli cetățeni particulari) şi specific dreptului internațional umanitar, el nu trebuie să fie individualizat în sensul că dreptul de a invoca răspunderea internațională aparține oricărui stat membru al comunității internaționale. Se admite, în general, că dacă violarea dreptului internațional umanitar este săvârşită în prejudiciul unui stat (agenții sau organe ale sale), acestuia îi aparține şi punerea în mişcare a acțiunii în responsabilitate internațională. În schimb, dacă violarea respectivă este săvârşită în prejudiciul unui particular, acesta neavând personalitate juridică internațională, repararea prejudiciului se face prin intermediul protecției diplomatice[26], inițiată de statul căruia îi aparține victima violării. Comisia de Drept Internațional susține că particularii, victime ale unor violări ale dreptului umanitar, se pot adresa şi direct statului responsabil în pretențiile de daune-interese, cu condiția preexistenței riscurilor interne[27]. Practic, după război, foştii beligeranți încheie acorduri speciale referitoare la modalitățile de cerere a reparațiilor[28]sau în baza tratatelor de pace, cum s-a procedat prin Tratatele de pace de la Paris din 1947, prin care Bulgaria, Ungaria, Italia şi România au fost obligate să restituie în natură bunurile luate de pe teritoriile statelor aliate sau asociate, ca şi la plata altor despăgubiri.

Este de remarcat faptul că în conflictele armate fără caracter internațional, Proiectul de articole asupra responsabilității statelor propune ca statul să nu fie responsabil de violarea dreptului umanitar de către insurgenți, dacă aceştia nu reuşesc să ia puterea, întrucât actele lor sunt asimilate actelor particularilor (art.10(3) din noul proiect şi comentariul la acesta). Pe de altă parte, dacă insurecția triumfă, statul este responsabil nu numai pentru faptele comise de fostul guvern, ci şi de cele săvârşite de către insurgenți (art.10(2)). Se poate aprecia, deci, că statul trebuie considerat ca fiind ținut de exercitarea unei vigilențe deosebite în vederea prevenirii delictelor comise cu violarea disciplinei militare de către combatanții forțelor armate, exigența acestei vigilențe nefiind decât un element component complementar al comandamentului şi al disciplinei militare ierarhice. În acelaşi timp, organele care fac parte din structurile mişcării insurecționale pot adopta comportamente susceptibile de a angaja o responsabilitate internațională proprie mişcării insurecționale, chiar dacă aceasta pare inimaginabilă deoarece, în cazul victoriei insurecției,

[25] *Ibidem*.
[26] N.Q.Dinh, P. Daillier, A. Pellet, *op cit*., 1994, pp.760-766.
[27]Gr. Geamănu, *op.cit*. vol. 1, p. 345.
[28] *Exempli gratia*, cazul Kuweitului unde Consiliul de Securitate a creat un Fond şi o Comisie de indemnizație pentru repararea de către Irak a tuturor pierderilor şi pagubelor direct imputabile invaziei şi ocupației ilicite a Kuweitului de către Irak.

responsabilitatea sa internațională este absorbită de cea a statului, iar în cazul înfrângerii ei, responsabilitatea nu poate avea consecințe, întrucât mişcarea insurecțională nu mai există[29].

Nu putem încheia aceste succinte considerații cu privire la prejudiciu, fără a menționa, măcar în treacăt, disputa din doctrină şi jurisprudență asupra prejudiciului ca o condiție esențială a existenței faptului ilicit. Se pare că disputa s-a tranşat în cursul lucrărilor amintitei Comisii de Drept Internațional, în care s-a arătat că pentru stabilirea răspunderii statului nu este necesară existența unui prejudiciu, ci simplul fapt că statul a încălcat o obligație internațională a sa. În cadrul acestui tip de răspundere, simpla cauzare a unui prejudiciu nu declanşează automat răspunderea internațională a statului dacă nu există o încălcare a unei norme de drept internațional.

Cât priveşte legătura cauzală, menționăm, pe aceeaşi linie de gândire cu alți autori[30], că, în măsura în care prejudiciul se admite ca o condiție a faptului ilicit, atunci intervine şi legătura cauzală.

Răspunderea internațională a statelor şi a organizațiilor internaționale pentru violarea dreptului internațional umanitar

Funcționarea instituției răspunderii internaționale este factorul determinant în cazul normelor care compun dreptul internațional umanitar, iar preocupările comunității internaționale în materia reglementării protecției ființei umane, în special în caz de conflict armat, sunt într-o continuă evoluție[31]. Numai că afirmarea unor principii şi norme umanitare ar rămâne un simplu deziderat fără aplicarea regulilor răspunderii internaționale în cazul violărilor lor. Statele, ca principale şi originare subiecte de drept internațional, sunt cele dintâi răspunzătoare, iar gravele încălcări ale dreptului umanitar sunt calificate de instrumentele juridice internaționale drept crime de război sau , după caz, crime împotriva umanității, ori crime contra păcii, deci violări ale unor obligații internaționale *erga omnes*.

Aşa cum aminteam în cele ce preced, în general, faptele ilicite care declanşează răspunderea internațională a statelor pot fi grupate în mai multe categorii, astfel:

a) fapte ilicite de drept comun comise pe timp de pace de particulari sau de împuterniciți ai statului sau ai guvernului lor;
b) fapte ilicite comise în timpul dezordinilor sociale interne (tulburări interne, insurecție etc.);
c) fapte ilicite comise în timp de conflict armat.

[29] I. Dragoman, *7 Studii de Drept Umanitar*, Editura AISM, Bucureşti, 1999, p. 213.
[30] D. Popescu, A. Năstase, *op.cit*., 1997, p. 339.
[31] Stelian Scăunaş, *Drept internațional umanitar*, Editura Burg, Sibiu, 2001, p. 143.

Cât priveşte tendința umanizatoare a dreptul internațional umanitar, răspunderea internațională a statului este angajată de fapta sa ilicită, care constituie ca fundament al răspunderii o încălcare a obligațiilor internaționale pe care statul şi le-a asumat. În calitate de părți ale tratatelor umanitare, statele „se angajează să respecte şi să facă să fie respectat dreptul internațional umanitar". Neîndeplinrea obligațiilor asumate prin aceste instrumente juridice internaționale multilaterale de drept umanitar reprezintă un fapt ilicit a cărui consecință este angajarea răspunderii statului autor.

În raport cu caracterul ilicit al faptului internațional, al imputabilității conduitei ilicite şi prejudiciul cauzat ca urmare a infracțiunii de drept internațional umanitar, răspunderea statelor poate fi *morală, politică şi materială*[32]. Răspunderea statelor nu poate fi penală întrucât *societas delinquere non potest,* principiu potrivit căruia nu poate fi conceput un stat criminal, existența acestuia fiind un nonsens din punct de vedere juridic. În legătură cu acest aspect în doctrina de specialitate au fost formulate mai multe concepții. Astfel, potrivit uneia dintre ele, statul ca persoană morală (juridică) nu poate răspunde penal; cealaltă susține că o persoană morală trebuie să răspundă penal pentru infracțiunile comise, deoarece ar avea aptitudinea să comită asemenea fapte prin propria voință[33]. Conform celei de-a treia teorii este acceptată aptitudinea persoanei morale de a comite infracțiuni, dar este respinsă posibilitatea de a aplica sancțiuni penale ori acestea sunt acceptate în mod cu totul excepțional. Excluderea răspunderii penale a statelor pentru crimele de război şi crimele împotriva umanității se întemeiază pe ideea că nu poate fi conceput un stat criminal, idee prezentată mai înainte. De aceea în dreptul internațional contemporan s-a consacrat, mai întâi în doctrină şi apoi pe cale convențională, principiul conform căruia persoanele fizice, organe ale statului care au ordonat sau tolerat delicte sau crime internaționale în numele statului vor suporta, alături de făptuitorii direcți, rigorile legii penale[34] pentru că „ele sunt singurele care au voință conştientă şi de aceea nu poate exista culpă şi nici culpabilitate, nici responsabilitate penală pentru o colectivitate"[35].

În cazul admiterii răspunderii penale colective, inconvenientul ar fi că, sub paravanul acesteia, cei adevărat vinovați de comiterea infracțiunilor ar rămâne nepedepsiți. Chiar mai mult, nu poate deveni obiect de reprimare penală întreaga populație a unui stat pentru faptele ilicite din punct de vedere internațional ale reprezentanților ei. Este evident că asemenea fapte ilicite ale statelor sunt şi trebuie să fie condamnate, dar nu în sens penal, respectiv de aplicare a unei pedepse, ci într-unul mult mai general, de dezavuare[36].

---

[32] Gr. Geamănu, *Drept internațional contemporan*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965, pp. 219-221.
[33] Susținerea acestei concepții se regăseşte în lucrarea lui Vespasian Pella, *La criminalité collective des Etates et le droit de l'avenir*, Bucureşti, 1926.
[34] Statutul Curții Penale Internaționale, art. 25.
[35] I.M. Anghel, V. I. Anghel, *op. cit*., 2003, p. 64.
[36] *Ibidem*, p. 65.

Pe cale de consecinţă, răspunderea penală nu poate opera pentru subiectele dreptului internaţional, ci numai în cazul persoanei fizice, a omului ca individ. Iată de ce, statele nu răspund *stricto sensu* acestei forme a răspunderii juridice, ci numai moral, politic şi material[37].

Răspunderea morală a statului

Formă a răspunderii internaţionale a statelor, răspunderea morală constă în obligarea statului căruia i se impută un fapt internaţional ilicit de a acorda satisfacţie (satisfactio)[38] victimei conduitei ilicite căreia i s-a cauzat un prejudiciu moral (încălcarea uzanţelor internaţionale, insultă, tratament necorespunzător), (art. 37 şi comentariul la acest articol). Mai exact, răspunderea morală se fundamentează pe prejudiciul moral cauzat prin violarea normelor dreptului internaţional umanitar. În mod concret, reparaţia se face prin scuzele datorate statului de care aparţin victimele războiului şi care trebuie să exprime dezaprobarea faţă de actele contrare dreptului umanitar comise de agenţii şi cetăţenii proprii. Uneori acestea pot fi însoţite şi de compensaţii financiare care trebuie să asigure satisfacţie statului ofensat şi cetăţenilor acesteia. Aşadar, se poate afirma, având în vedere considerentele expuse, că răspunderea morală are nu numai o funcţie reparatorie din punct de vedere moral, ci şi una de promovare a respectării dreptului internaţional umanitar, prin reafirmarea normelor încălcate, ce nu poate lua forma de umilire a statului răspunzător.

Răspunderea materială a statului

Răspunderea materială a statului este o formă a răspunderii internaţionale prin care se instituie obligaţia statului vinovat de a repara daunele materiale provocate de el altui stat.

Statul care provoacă prejudicii altui stat are obligaţia de a le repara[39]şi de a restabili drepturile încălcate prin fapta sa ilicită (art.31 şi comentariul la acest art.). Repararea daunelor materiale de către statul vinovat are un caracter

---

[37] S. Scăunaş, *op. cit*., 2001, p. 145.

[38] Pentru detalii, a se vedea, N. Q. Dinh, *op.cit*., 1994, pp. 769-770; Gr. Geamănu, *op.cit*., 1965, pp. 220-221.

[39] În acest sens, Curtea Permanentă de Justiţie Internaţională s-a referit la acest principiu într-o serie de cazuri. De exemplu, în afacerea „Fosfaţilor din Maroc" afirma că, în cazul existenţei unui act internaţional ilicit comis de către un stat prin care se încalcă drepturile convenţionale ale unui alt stat, răspunderea internaţională se stabileşte direct în relaţia dintre acele state (1938, PCIJ, Series A/B No. 74, pp. 10-28, vezi şi speţa Wimbledon, 1923, PCJISeries A, No 1, pp. 15-30. Curtea Internaţională de Justiţie a aplicat acest principiu în speţe cum sunt: Canalul Corfu, Activităţi militare şi paramilitare în şi contra Nicaragua şi în speţa Gabcikovo-Nagymaros. De asemenea, tribunalele arbitrale au afirmat acest principiu, de exemplu, în speţa British Claims in the Spanish Zone of Marocco, caz în care arbitrul Max Huber arăta că „răspunderea este corolarul drepturilor. Toate drepturile convenţionale atrag răspunderea internaţională (UNRIAA, vol. II, p. 615, 1925, p. 641).

compensatoriu, iar nu punitiv, fapt confirmat şi de jurisprudența internațională[40]. Principiul de bază care se aplică în cazul reparării daunelor provocate unui subiect de drept internațional este cel al repunerii lucrurilor în situația existentă înaintea producerii daunelor (*restitutio in integrum*)[41]. Confirmând acest principiu, Curtea Permanentă de Justiție Internațională, prin hotărârea sa din 13 septembrie 1928, în „Afacerea Chorzow", a stabilit „principiul esențial conform căruia reparația trebuie, pe cât posibil, să şteargă toate consecințele faptului ilicit şi să restabilească situația care ar fi existat după toate probabilitățile, dacă respectivul act n-ar fi fost comis. Reparația se face în natură sau dacă ea nu este posibilă, atunci plata unei sume corespunzătoare valorii reparației în natură"[42].

Restitutio in integrum este-conform art. 35 din proiectul în versiunea din 2001- prima formă de reparație la îndemâna statului lezat prin actul internațional ilicit. Conceptul de *restitutio* nu este în mod uniform definit. Potrivit unei definiții *restitutio* constă în restabilirea *status quo ante*, adică situația care a existat înainte de apariția actului ilicit. Conform unei alte definiții, *restitutio* înseamnă stabilirea ori restabilirea situației care ar fi existat dacă actul ilicit nu ar fi fost comis. Observăm că cea de a doua definiție este mai largă incluzând în conceptul de *restitutio* alte elemente de reparație completă şi tinde să extindă restituția ca formă a reparației şi care să accentueze obligația de reparație însăşi. Art. 35 din proiectul precitat adoptă definiția mai îngustă care are avantajul de a se focaliza pe evaluarea unei situații de fapt şi nu cere o cercetare ipotetică asupra unei situații care ar fi fost dacă actul ilicit nu ar fi fost comis. Primatul restituirii este confirmat şi de jurisprudența internațională[43]. În practică *restitutio in integrum* poate să intervină, de exemplu, în cazul distrugerii unui imobil ori eliberarea unei persoane deținută arbitrar. Mai recent, în urma conflictului din golf prin care Kuweitul a fost ocupat ilegal de Irak, Consiliul de Securitate a decis, prin Comisia de indemnizare să stabilească anumite plafoane de despăgubire, fără a preciza dacă prejudiciul trebuie să fie urmare a unei fapte ilicite de război.

Ca principiu subsidiar, când restabilirea situației anterioare faptei ilicite nu este posibilă, răspunderea materială va consta în plata unor compensații pentru prejudiciile provocate[44]. Dacă prejudiciul rezultă dintr-un conflict armat, despăgubirile sunt, de regulă, stabilite prin tratatele de pace – aşa cum s-a procedat, de exemplu, prin Tratatele de pace de la Paris din 1947 pentru Bulgaria, Ungaria, Italia şi România - şi, oricum, violarea dreptului internațional umanitar justifică o reparație integrală care să cuprindă atât paguba suferită, cât şi câştigul nerealizat**.**

[40] „Factory at Chorzow", Merits, 1928, PCIJ, Series A, No17, p.48.
[41] „Factory at Chorzow", Merits, 1928, *op.cit*., p. 47.
[42] „Factory at Chorzow", Merits, 2928, *op.cit*., p. 48.
[43] „Factory at Chorzow", Merits, 1928, *op.cit*., p. 48.
[44] *British Claims in the Spain Zone of Marocco*, UNRIAA, vol. II, p. 615(1925), 621-625.

Răspunderea politică a statelor

Formă a răspunderii internaționale, răspunderea politică a statelor implică suportarea de către statul autor al actului ilicit a unor sancțiuni care pot fi materializate sub forma sancțiunilor fără folosirea forței, începând cu simpla cerere de a pune capăt actului ilicit, continuând cu embargoul şi altele şi a sancțiunilor dure care implică utilizarea forței armate. În cazul sancțiunilor fără folosirea forței armate, formele concrete ale răspunderii politice se pot materializa în diferite moduri:

- condamnarea şi alte luări de poziții de dezaprobare;
- moțiuni şi rezoluții ale organizațiilor internaționale care pot ajunge până la decizia de suspendare sau de excludere din organizație a statului autor, conform prevederilor art.1 şi 6 din Carta ONU;
- încetarea sau suspendarea totală sau parțială a tratatelor pentru încălcările lor substanțiale, potrivit art. 60 din Convenția de la Viena din 1960, privind dreptul tratatelor[45];
- nerecunoaşterea sau considerarea ca nule sau inoperante a actelor care încalcă normele dreptului internațional;
- întreruperea relațiilor economice şi a comunicațiilor;
- ruperea relațiilor diplomatice (art. 41, Carta ONU).

Cât priveşte cea de-a doua categorie de sancțiuni, cele cu folosirea forței armate, acestea pot să includă:

- folosirea forței armate aeriene, navale sau terestre în scop demonstrativ;
- operații militare decise prin hotărâre a Consiliul de Securitate în temeiul Capitolului VII din Carta ONU[46].

De asemenea, urmare a unui prejudiciu de natură politică, sancțiunile politice se pot manifesta şi în excluderea dintr-o organizație internațională, boicotarea relațiilor cu alte state, excluderea din forurile de colaborare culturală, sportivă, încetarea asistenței etc. Ele sunt compatibile cu sancțiunile morale şi materiale precum şi cu sancționarea celor vinovați de crime de război şi crime împotriva umanității. Dacă încălcările dreptului umanitar se produc în contextul unei agresiuni armate, se pot aplica şi măsuri de limitare a suveranității statului respectiv, întrucât se consideră că principiul respectării drepturilor omului este prioritar față de principiul suveranității[47].

Răspunderea organizațiilor internaționale

Răspunderea organizațiilor internaționale prezintă o serie de particularități ținând cont de prezența crescândă a acestora în societatea internațională. Dispunând de personalitate juridică încă de la „naştere”[48],

[45] *Textul Convenției* în D. Popescu, A. Năstase, *op. cit*, 1997, pp. 383-393.
[46] *Exempli gratia*, acțiunile şi măsurile luate de către Consiliul de Securitate împotriva unor state cum ar fi: Irak, Iugoslavia, Somalia, Angola etc.
[47] Gr. Geamănu, *op. cit*., 1981, vol.1, p. 345.
[48] Pentru ample repere doctrinare, cu privire la personalitatea juridică a organizațiilor internaționale a se consulta, N.Q. Dinh şi alții, *op.cit*., 1994, pp. 569-570.

organizaţiile internaţionale au drepturi şi obligaţii în raporturile cu alte subiecte de drept internaţional public. În cazul în care drepturile lor sunt violate au nu numai vocaţia, dar şi dreptul să le valorifice prin intermediul răspunderii internaţionale. Dacă, însă, ele nu-şi îndeplinesc obligaţiile internaţionale asumate sau săvârşesc fapte internaţionale ilicite, răspund ca şi statele, putând fi parte într-un raport juridic de răspundere internaţională.

De altfel, din anul 2001 Adunarea Generală a ONU, la solicitarea Comisiei de drept internaţional, a fost de acord ca CDI să includă în programul său de lucru tema „Răspunderea organizaţiilor internaţionale", şi să înceapă lucrările asupra acestei teme[49], iar în 2002, Comisia a inclus tema în programul de lucru şi a numit ca raportor special pe Giorgio Goja.[50]

Până în decembrie 2005, CDI a elaborat şi adoptat un număr de 16 articole şi comentarii asupra acestora, precum şi trei rapoarte ale raportorului special.[51] Raportorul special a ţinut să sublinieze faptul că, spre deosebire de răspunderea statului, unde sunt enumerate o serie de spețe, cât priveşte răspunderea organizaţiilor, chiar dacă există o practică redusă, nu există motive spre a se gândi că în acest caz condiţiile şi abordarea ar fi diferite de cele referitoare la răspunderea statelor. Totodată el a precizat că se pot ivi situaţii în care o organizaţie internaţională poate fi răspunzătoare pentru conduita membrilor săi ceea ce nu pare a se potrivi exact vreuneia dintre categoriile prevăzute de art. 16-18 din proiectul de articole privind răspunderea statelor. Astfel de situaţii, ca şi altele implică conformarea membrilor organizaţiilor internaţionale cu actele respectivelor organizaţii, care pot fi decizii obligatorii sau recomandări şi autorizaţii neobligatorii.

Cum rezultă din art.8 al proiectului pentru organizaţiile internaţionale cele mai multe obligaţii sunt de natură a rezulta din regulile organizaţiei astfel cum sunt definite în art. 4 al proiectului, care înseamnă „în special: instrumentele constitutive, deciziile, rezoluţiile şi alte acte adoptate de către organizaţie în conformitate cu acele instrumente; şi practicile stabilite ale organizaţiei".

Problema care se pune este dacă toate obligaţiile care rezultă din regulile organizaţiei trebuie să fie considerate ca obligaţii internaţionale. Aceasta deoarece natura juridică a regulilor organizaţiilor este oarecum controversată. Mulţi autori consideră că regulile tratatelor de bază ale organizaţiilor sunt parte a dreptului internaţional. Unii autori susţin că, deşi organizaţiile internaţionale sunt create prin tratate sau alte instrumente

[49] Official Records of the General Assembly, Fifty-fifth Session, Supplement No.10 (A/55/10), para.729.

[50] *Ibidem*, Fifty-seventh Session, Supplement No. 10 (A/57/10 and Corr.1) para.461-463.

[51] În aceste rapoarte se urmează modelul general pentru proiectul de articole privind răspunderea statelor pentru acte internaţionale ilicite (vezi ILC, Report, 2005, p. 73), de la caz la caz, făcându-se completările necesare, ca şi adaptările terminologice (*Ibidem*, p.78).

guvernate de dreptul internațional, dreptul intern al organizațiilor, îndată ce acesta a intrat în vigoare, nu constituie parte a dreptului internațional.[52] O altă opinie, reflectată în jurisprudență[53], afirmă că organizațiile internaționale care au atins un înalt grad de integrare constituie un caz special.

Nici art. 8, care se referă la încălcarea unei obligații internaționale şi care include o completare specifică față de conținutul articolului referitor la răspunderea statelor, nu exprimă o opinie clară în această problemă, ci pur şi simplu prevede că în măsura în care o obligație rezultă din regulile organizației trebuie să fie considerată ca o obligație potrivit dreptului internațional.

O altă dispoziție care suscită comentarii în vederea unor clarificări este art. 13 din proiect referitor la „conducerea şi controlul exercitat asupra comiterii unui act ilicit", în legătură cu formularea „o organizație internațională care conduce şi controlează un stat sau o altă organizație internațională". În acest context, realitățile practice au scos la iveală o serie de situații, cum ar fi cea relativă la KFOR, forța din Kosovo, despre care dacă am presupune că este o organizație ne-am afla în fața unui exemplu când două organizații internaționale sunt invocate a exercita conducerea şi controlul în comiterea unui act ilicit, astfel cum s-a afirmat în obiecțiile preliminare ale guvernului francez privind „Legality of Use of Force" (Iugoslavia v. France) în fața Curții Internaționale de Justiție, arătându-se că „NATO este răspunzătoare pentru conducerea KFOR, iar ONU pentru controlul acestei forțe"[54].

Tot astfel, sunt necesare unele clarificări în ce priveşte art.15 alin 1 „O organizație internațională atrage răspunderea internațională dacă adoptă o decizie care obligă un stat membru sau o organizație internațională să comită un act care ar fi internațional ilicit dacă ar fi comis de către prima organizație şi ar contracara o obligație internațională a acestei prime organizații". Potrivit alin.2 o organizație internațională atrage răspunderea internațională în două situații şi anume dacă:

---

[52] De exemplu, L. Focşăneanu, *Le droit intern de l' Organisation des Nations Unies*, în AFDJ; vol. 3 (1957), p. 15; P. Cahier, Le droit interne des organisations internationales, în RGDIP, vol.67 (1963), p. 563.

[53] Ca model al acestui tip de organizație este citată Uniunea Europeană pentru care Curtea Europeană de Justiție s-a pronunțat în Costa v. ENEL, în 1964, arătând că „În contrast cu tratatele obişnuite, tratatul CEE a creat propriul său sistem juridic, care pe data intrării în vigoare a tratatului, a devenit parte integrantă a sistemului juridic al statelor membre şi pe care tribunalele lor sunt obligate să-l respecte".

[54] Preliminary Objections, p. 33, para. 45. O opinie similară cu privire la relațiile între NATO şi KFOR a fost exprimată de A. Pellet, *L' imposibilite d' eventuels actes ilicites. Responsabilite de l' OTAN ou des Etates membres*, în Christian Tomuschat (ed.), Kosovo and the International Community: A Legal Assessment (The Hague: Kluwer Law International, 2002), pp. 193-199.

a) ea autorizează un stat membru sau o organizaţie internaţională să comită un act care ar fi internaţional ilicit dacă este comis de către prima organizaţie şi ar contracara o obligaţie internaţională a acestei prime organizaţii, sau recomandă ca un stat membru ori o organizaţie internaţională să comită un astfel de act;

b) acel stat sau organizaţie internaţională comite actul în cauză bizuindu-se pe autorizaţia sau recomandarea respectivă.

În comentariile delegaţiilor unor state asupra acestui articol se fac precizări şi delimitări pe care le considerăm pertinente, menite a îmbunătăţi textul. Astfel, delegatul Austriei, în cursul dezbaterilor din Comitetul al 6-lea sublinia că „o organizaţie internaţională nu ar trebui să scape de răspundere prin împovărarea actorilor săi", iar delegatul danez, din partea celor cinci ţări nordice, releva că „se dovedeşte a fi esenţial să se stabilească un punct unde s-ar putea spune că statul membru are aşa puţin loc pentru manevră, încât pare rezonabil a-l face pe el singur răspunzător pentru o anumită conduită".

Se poate deci observa, în opinia noastră, faptul că o organizaţie internaţională, fiind subiect de drept internaţional, distinct de membrii organizaţiei, deschide posibilitatea pentru organizaţie de a încerca să influenţeze membri săi în scopul de a dobândi prin aceştia un rezultat pe care ea nu l-ar putea dobândi în mod legal în nume propriu, şi astfel ar contracara una dintre obligaţiile sale internaţionale.

Cât priveşte alte acte, care pot să influenţeze conduita actorilor, în comentariu se arată că, în timp ce organizaţia internaţională care autorizează sau recomandă ar fi răspunzătoare dacă ea solicită comiterea unui act care ar reprezenta o contracarare a uneia dintre obligaţiile sale internaţionale, acea organizaţie nu ar fi în mod evident răspunzătoare pentru nici o altă încălcare pe care ar săvârşi-o statul membru sau organizaţia internaţională căreia autorizarea sau recomandarea îi este adresată.

În acest sens, se poate cita ca exemplu declaraţia cuprinsă într-o scrisoare adresată pe 11 noiembrie 1996 de către Secretarul General al ONU primului ministru al Rwandei în următoarea formulare: „…în ceea ce priveşte *Operaţiunea Turquoise*, deşi acea operaţiune a fost autorizată de Consiliul de Securitate, operaţiunea însăşi a fost pusă sub comandă şi control naţional şi, ca atare, nu a fost o operaţiune a Naţiunilor Unite. Naţiunile Unite nu sunt, prin urmare, răspunzătoare în plan internaţional pentru acte şi omisiuni care pot fi atribuite *Operaţiunii Turquoise*"[55].

Din perspectiva demersului nostru ştiinţific, ceea ce interesează în mod deosebit este specificul răspunderii organizaţiilor internaţionale în dreptul

[55] *Unpublished letter*. „Operation Turquoise" a fost stabilită de către Consiliul de Securitate, resolution S/RES/929 (1994), citat în ICL Report (2005), p. 104.

internaţional şi respectiv a dreptului umanitar. Acestea (organizaţiile) sunt supuse, în principiu, procedurilor răspunderii internaţionale a statelor, cu menţiunea că ele funcţionează pe principiul specializării şi subsidiarităţii[56]. Pe cale de consecinţă, şi răspunderea lor este determinată de acest specific. Potrivit unei reguli, statul nu este răspunzător pentru actele ilicite săvârşite pe teritoriul său de către o organizaţie internaţională, însă prin acorduri se poate realiza un transfer de răspundere de la organizaţiile internaţionale la statul în cauză. Întrucât organizaţiile internaţionale sunt persoane morale, potrivit principiului *societas delinquere non potest*, nu fac obiectul răspunderii penale. Se poate angaja însă responsabilitatea funcţionarilor acestora atunci când comit acte internaţionale ilicite.

În opinia noastră, răspunderea internaţională a organizaţiilor internaţionale, guvernamentale sau neguvernamentale, şi indiferent de natura lor - politică, militară, umanitară - va funcţiona şi în cazul violărilor dreptului internaţional umanitar, având în vedere implicarea acestora în conflictele armate contemporane, mai ales din ultima perioadă.

Răspunderea persoanelor fizice pentru violarea dreptului internaţional umanitar

Chestiunea plasării individului în ordinea juridică internaţională a fost obiect de controverse doctrinale[57]. Dată fiind specificitatea sa, dreptul internaţional nu atribuie direct persoanei fizice calitatea de subiect al dreptului internaţional, ci creează statelor anumite obligaţii reciproce referitoare la tratamentul pe care îl vor acorda persoanelor fizice sau juridice care nu sunt subiecte ale dreptului internaţional.

Chiar dacă există şi o răspundere internaţională a persoanei fizice[58]care este acceptată atunci când persoana acţionează, fie în calitate de agent al statului, când decide sau exercită acte care sunt calificate ca infracţiuni internaţionale, fie în calitate de particular, când săvârşeşte fapte incriminate de dreptul internaţional, acest fapt nu îndreptăţeşte să-i fie acordat persoanei fizice statutul de subiect al dreptului internaţional. Cu toate că, în ultima perioadă, sunt unele aprecieri potrivit cărora persoana fizică ar avea calitatea de subiect de drept internaţional, normele acestuia nu creează frecvent în mod

[56] N. Q. Dinh şi alţii, *op. cit*., 1994, pp. 578-579; S. Scăunaş, *op.cit*., 2002, p. 147; I.M. Anghel, I.V. Anghel, *op.cit*. 2003, p. 212.

[57]N. Q. Dinh şi alţii, *op.cit*., p. 618.

[58] Mai pe larg, despre răspunderea penală a individului în dreptul internaţional, a se vedea, S. Glaser, *Droit international penal conventionel*, Bruylant, Bruxelles, 1970, p. 649; C. Lambois, *Droit penal international*, Dalloz, 1971, p. 601; M.C. Bassiouni, *International Criminal Law*, Alphen, 1980, p. 250; F. Malekian, *International Criminal Law*, Upsala, 1991, vol. 2, pp. 507-621.

direct drepturi şi obligaţii pentru persoanele fizice, ci pentru statele ai căror resortisanţi sunt. În cazul în care persoanele fizice săvârşesc infracţiuni internaţionale, răspunderea penală a acestora este de fapt, o consecinţă a răspunderii internaţionale a statelor. În consecinţă, persoanele fizice care comit infracţiuni internaţionale sunt judecate în calitate de subiecte de drept intern, nu de drept internaţional. Aceasta ca urmare a angajamentelor asumate de state prin tratatele internaţionale de a incrimina şi sancţiona autorii infracţiunilor internaţionale. De altfel, regula este sancţionarea de către instanţele naţionale, excepţia constând în judecarea criminalilor de către instanţele internaţionale[59]. Mecanismul de reprimare a infracţiunilor internaţionale, în structura şi procedurile sale, deşi este inspirată în sfera internaţionalului, se conturează şi funcţionează de regulă în aceea a naţionalului[60], iar specificul răspunderii internaţionale a persoanei constă în aceea că ilicitatea se produce în dreptul internaţional public, dar incriminarea se realizează în ordinea juridică internă, prin legislaţia naţională. În opinia noastră considerăm că trebuie să ne raportăm la categoria de acte ilicite în care se încadrează fapta comisă, respectiv, în categoria crimelor ca cele mai grave încălcări ale normelor de drept internaţional care privesc ansamblul comunităţii internaţionale incriminate prin statutul Curţii Penale Internaţionale, sau în cea de-a doua categorie de fapte ilicite care afectează valori considerate a fi de interes general pentru toate statele incriminate prin convenţii internaţionale speciale. Ambele categorii de fapte sunt incriminate şi potrivit legilor naţionale, dar în timp ce pentru crimele internaţionale (crima de genocid, crimele împotriva umanităţii, crimele de război şi crima de agresiune) s-a creat Curtea Penală Internaţională, având însă competenţă complementară curţilor naţionale, precum şi tribunale internaţionale ad-hoc cum sunt cele pentru Rwanda, fosta Iugoslavie şi altele, pentru infracţiunile internaţionale (pirateria, comerţul cu femei şi copii, traficul ilicit de stupefiante, spălarea banilor, terorismul etc.) nu s-a creat un astfel de mecanism, ci reprimarea acestora are loc numai în ordinea juridică internă a statelor. Astfel că persoanele fizice pot fi judecate de instanţe internaţionale, aşa cum este cazul Curţii Penale Internaţionale sau al tribunalelor ad-hoc, acestea aplicând propriile lor proceduri şi după caz pedepse.

Existenţa infracţiunilor internaţionale presupune existenţa răspunderii penale a persoanei fizice, instituţie a dreptului internaţional public, normele acesteia constituindu-se într-o ramură distinctă – dreptul internaţional penal – a cărui evoluţie a constituit o modalitate concretă de umanizare a dreptului internaţional umanitar.

[59] S. Scăunaş, *op. cit*, 2003, p. 64.
[60] I.M. Anghel, I.V. Anghel, *op. cit*, 2003, p. 140.

Redefinirea conceptului de act internaţional ilicit în dreptul umanitar

Crimele internaţionale - definiţie şi clasificare

Analiza crimelor de război şi a crimelor împotriva umanităţii impune apriori o abordare a conceptului general al actului internaţional ilicit. Infracţiunile internaţionale sunt actele contrare dreptului internaţional, constând dintr-o acţiune sau omisiune de a acţiona, al căror element esenţial este periculozitatea manifestată pentru pacea şi securitatea internaţională şi pentru celelalte valori supreme ale umanităţii şi care atrag în mod obligatoriu răspunderea şi aplicarea sancţiunii[61]. Nu este singura definiţie întâlnită în doctrină. Astfel, potrivit dicţionarului de drept public[62], infracţiunea internaţională este fapta contra principiilor şi normelor dreptului internaţional public săvârşită de către state, organizaţii internaţionale sau persoane particulare şi care atrage răspunderea internaţională a celui vinovat. Nu putem omite din această scurtă evocare definiţia mai tranşantă a renumitului penalist cu vocaţie universală, V.V. Pella,[63] care menţiona că infracţiunea internaţională este acţiunea sau omisiunea sancţionată cu o pedeapsă pronunţată şi executată în numele comunităţii statelor.

Evoluţia acestei instituţii a dreptului internaţional penal, dar mai ales incriminarea infracţiunilor internaţionale au fost influenţate şi de tendinţa umanizatoare a dreptului umanitar, puternic accentuată după cel de al Doilea Război Mondial. Fără a intra în disputa doctrinală, întrucât până în prezent nu s-a elaborat o definiţie convenţională, şi în pofida unor diferenţe între definiţii, apreciem că elementele constitutive şi noţionale ale infracţiunii sunt:

- elementul material circumstanţiat ca un act material voluntar şi fizic comis numai de persoane fizice fie sub forma *delicta comisiva*, fie sub forma *delicta omisiva*;
- elementul ilicit - element fundamental exprimat prin faptul că acţiunea (inacţiunea) sunt contrare dreptului internaţional public;
- elementul psihologic/subiectiv - este reprezentat de legătura cauzală dintre autor şi faptă, respectiv atât voinţa de a acţiona (volitiv) cât şi conştiinţa (intelectiv) caracterului ilicit al faptei. Condiţia esenţială ca o faptă să fie considerată ilicită în dreptul umanitar este aceea că ea trebuie săvârşită prin încălcarea normelor şi principiilor dreptului internaţional umanitar.

Crimele de război şi crimele contra umanităţii sunt acte ilicite grave care fac obiectul dreptului umanitar, fiind sancţionate de dreptul internaţional

---

[61] N. Uscoi, G. Oprea, *Consideraţii privind Statutul Curţii Penale Internaţionale*, în RRDU nr. 5-6/1998, p. 34.

[62] *Dicţionar de drept internaţional public*, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1992.

[63] V.V. Pella, *La criminalite colective des Etats*, Bucureşti, 1926, p. 175.

penal. Caracterul criminal al unei încălcări a normelor imperative ale dreptului internaţional, în general, şi a dreptului umanitar, în special, este stabilit atât de normele convenţionale, cât şi de reguli cutumiare. Prohibirea acestor crime îşi are originea în Clauza Martens. Chiar dacă în doctrină s-a ajuns la un consens general privind clasificarea crimelor internaţionale, diverşi autori optând pentru anumite delimitări conceptuale, în ceea ce ne priveşte, din raţiuni de acurateţe ştiinţifică, dar şi scolastice, optăm pentru clasificarea convenţională, devenită tradiţională, stabilită iniţial, prin Statutul Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg, primul instrument de drept pozitiv care defineşte crimele de război. Distingem, astfel:

1 **Crimele contra păcii (lit. a),** care constau în :

a) plănuirea/pregătirea, declanşarea sau purtarea unui război de agresiune cu violarea tratatelor, a garanţiilor sau a acordurilor internaţionale; participarea la un plan deliberat sau complot pentru săvârşirea crimelor de mai sus;

b) propaganda de război.

2. **Crimele de război (lit. b**), comise în timpul conflictelor armate internaţionale şi neinternaţionale.

3**. Crimele împotriva umanităţii (lit. c**), care pot fi comise atât în timp de pace cât şi în timp de război, precum şi pe alte căi prin folosirea directă a violenţei şi a forţei.

Ulterior, această clasificare a fost confirmată de Comisia de Drept Internaţional a ONU, în tentativa repetată de a elabora un Cod al crimelor împotriva păcii şi securităţii omenirii, încercare ce exprimă o poziţie a unui organ de specialitate al ONU privitoare la o posibilă şi viitoare reglementare cu caracter de universalitate a crimelor internaţionale.

Acest lucru s-a întâmplat abia prin adoptarea Statutului de la Roma al Curţii Penale Internaţionale şi numai după ce instrumentele de drept internaţional umanitar conţin în prevederile lor referiri la încălcări grave pe care le consideră crime de război. Statutul afirmând că „cele mai grave crime care atrag oprobriul ansamblului comunităţii internaţionale nu vor rămâne nepedepsite şi că represiunea lor trebuie să fie efectiv asigurată prin măsuri luate în cadrul naţional şi prin întărirea cooperării internaţionale" şi stabilind competenţa Curţii prin limitarea la cele mai grave crime care ating ansamblul comunităţii internaţionale, clasifică aceste crime astfel: crima de genocid; crimele împotriva umanităţii; crimele de război; crima de agresiune.

Opinăm, în consens cu alţi autori[64], că soluţia oferită de Statutul CPI este cea firească întrucât din analiza acestuia se constată că din punct de vedere convenţional aceste crime sunt incluse în categoria crimelor de război,

[64] S. Scăunaş, *op.cit*, 2002, pp. 89-90.

grupa „alte violări grave ale legilor şi obiceiurilor aplicabile în conflictele armate internaționale în cadrul stabilit de dreptul internațional, respectiv grupa „alte violări grave ale legilor şi obiceiurilor aplicabile în conflictele armate fără caracter internațional", iar operațiunile pentru pace sunt acțiuni care se derulează în situații de conflict armat cu sau fără caracter internațional.

Crime de război şi crime împotriva umanității – analiză comparată. Imprescriptibilitatea acestor crime

Din analiza elementelor crimei împotriva umanității constatăm că subiecții, obiectul, latura obiectivă şi cea subiectivă sunt asemănătoare cu cele ale crimei de război. Uneori ele se confundă sau pot fi comise în concurs cu alte infracțiuni. Ceea ce diferențiază crimele de drept comun (omorul, violul, tortura etc.) şi crimele de război de crimele împotriva umanității făcând ca, în cadrul acestora din urmă, să avem un caracter unitar în variatele sale forme de manifestare obiectivă, sunt elementele comune ale crimelor împotriva umanității. Avem în vedere aici gravitatea deosebită a acestora, exprimată în faptul că prin faptele respective se pune în pericol existența biologică a unor grupuri umane în baza unor planuri premeditate şi concertate. De asemenea, este vorba de caracterul de masă al crimelor contra umanității, în sensul că ele sunt îndreptate nu împotriva unor indivizi izolați, ci împotriva unor populații întregi, având ca efect un număr mare de victime. Apoi, mai este vorba de mobilurile săvârşirii acestor crime, care constau în convingerea şi interesul de natură politică, rasială, etnică, ideologică sau religioasă, ale autorilor faptelor respective, că doar o politică urmărită consecvent pentru reprimarea, persecutarea sau exterminarea unor grupuri de oameni ar îndepărta pericolul actual sau potențial pe care aceste grupuri îl reprezintă pentru cei care inițiază şi comit asemenea fapte. Circumstanța că toate crimele împotriva umanității găsesc în război mediul propice în care să se manifeste demonstrează, o dată mai mult, legăturile care există între dreptul internațional umanitar şi dreptul drepturilor omului în cadrul dreptului internațional general. Este sugestiv, în acest sens, faptul că, deşi crimele contra umanității s-au autonomizat față de crimele de război, instrumente specifice de drept umanitar le consemnează pe ambele ca fiind încălcări grave ale acestora[65].

Cu alte cuvinte, cele două categorii de crime se deosebesc prin[66]:

a) crimele de război pot fi săvârşite numai în timp de conflict armat; crimele împotriva umanității pot fi săvârşite atât în timp de pace cât şi în timp de război;

[65] *Exempli gratia*, practicile de apartheid şi alte practici inumane şi degradante bazate pe discriminarea rasială, care generează unele ofense grave la adresa demnității personale, aşa cum sunt consacrate de art. 85 al Protocolului adițional I din 1977.
[66] S. Scăunaş, *op. cit*, 2002, p. 118.

b) crimele de război pot fi săvârşite împotriva oricărei persoane, combatant sau nu, pe când crimele contra umanităţii pot fi săvârşite numai împotriva populaţiei civile sau a persoanelor civile;

c) crimele de război pot fi comise numai împotriva persoanelor care aparţin adversarului, iar crimele contra umanităţii pot fi comise şi împotriva propriilor resortisanţi;

d) o crimă de război se poate transforma într-o crimă contra umanităţii dacă este comisă în condiţiile care definesc pe cele din urmă;

e) maniera de stabilire a condiţiilor de incriminare este diferită. Astfel, Statutul CPI, în art. 5 par.1, limitând competenţa generală a curţii numai la „cele mai grave crime internaţionale", când stabileşte competenţa privind crimele de război, precizează că este vorba „în special, despre acele crime care se înscriu într-un plan sau o politică sau când fac parte dintr-o serie de crime analoge comise pe o scară largă"(art. 6 par.1).

Pe de altă parte, prevederea similară referitoare la crimele contra umanităţii stabileşte că acestea sunt oricare din actele „comise în cadrul unui atac generalizat sau sistematic lansat împotriva populaţiei civile, săvârşit cu intenţie" (art. 7 par.1). În afară de elementul intenţional (voliţional) care, de altfel, este cerut şi pentru crimele de război (art. 30 par.2)[67] şi de elementul material, respectiv îndreptarea atacurilor împotriva populaţiei civile, pe baza cărora se pot diferenţia crimele de război de crimele împotriva umanităţii, celelalte condiţii fac dificilă orice linie de demarcaţie, mai ales acelea referitoare la desfăşurarea pe scară largă, respectiv atac generalizat şi sistematic.

Din analiza comparată a celor două categorii de crime rezultă şi o serie de similitudini, astfel că atunci când sunt comise în timp de conflict armat o linie de demarcaţie între ele este foarte greu de făcut. „Unde se găseşte deci, linia de departajare între crimele de război şi crimele contra umanităţii?" se întreba A.I. Poltorak şi tot el răspunde: „Se poate spune că crimele de război ordinare se transformă în crime împotriva umanităţii când ele sunt comise în virtutea ordinelor elaborate dinainte şi dobândesc, în consecinţă, caracterul de măsuri statale şi au ca scop exterminarea masivă a fiinţelor umane. Este un exemplu de cantitate care se transformă în calitate[68].

Un alt element comun al celor două categorii de infracţiuni îl constituie imprescriptibilitatea acestora. Atât crimele de război cât şi crimele împotriva umanităţii au fost declarate, din cauza gradului de pericol social pe care-l reprezintă, imprescriptibile, făptuitorii lor putând fi urmăriţi, judecaţi oricând, indiferent de timpul trecut de la comiterea faptelor criminale.

---

[67] „Nimeni nu poate fi pedepsit pentru o crimă dată în competenţa Curţii, dacă elementul material al crimei nu este însoţit de intenţie şi cunoaştere".

[68] Cloşcă, I. Suceavă, *Tratat de Drept Internaţional Umanitar*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2000, p. 706.

Mai multe instrumente juridice internaţionale postbelice au consacrat principiul imprescriptibilităţii acestor crime, ca atare nici unul dintre aceste documente nu a precizat limite de timp privind urmărirea şi pedepsirea celor care au comis crimele de război şi crime împotriva umanităţii.

Instrumentul juridic care a consacrat acest principiu, asigurându-i o aplicabilitate universală, este Convenţia asupra imprescriptibilităţii crimelor de război şi a crimelor contra umanităţii[69] prin care statele pornind de la convingerea că reprimarea efectivă a acestor crime este un element important al protecţiei drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale drepturilor omului, se angajează să ia măsuri interne de ordin legislativ sau de altă natură pentru a permite extrădarea persoanelor vinovate, precum şi măsuri de pedepsire a vinovaţilor.

Luând în considerare necesitatea intensificării acţiunii internaţionale în vederea judecării şi pedepsirii indivizilor vinovaţi de astfel de crime şi inspirându-se din principiile şi scopurile enunţate în Carta ONU privitoare la dezvoltare cooperării între popoare pentru menţinerea păcii şi securităţii internaţionale, Adunarea Generală a adoptat, la 3 decembrie 1973, prin Rezoluţia 307.3074/XXVIII, documentul intitulat „Principiile cooperării internaţionale în ceea ce priveşte depistarea, arestarea, extrădarea şi pedepsirea indivizilor vinovaţi de crime de război şi crime contra umanităţii[70].

Semnificaţia juridică, politică şi umanitară a acestor instrumente juridice internaţionale, care resping ideea de prescripţie a crimelor de război şi crimelor împotriva umanităţii nu constă numai în faptul că statele de pretutindeni au adoptat prin hotărârea lor diverse mijloace pentru combaterea şi reprimarea crimelor internaţionale, dar şi rolul lor activ, în poziţia fermă de a nu lăsa nesancţionate astfel de fapte. Existenţa în dreptul internaţional umanitar a unor numeroase acte învestite cu autoritatea Naţiunilor Unite, prin care se condamnă săvârşirea de crime de război şi crime împotriva umanităţii, creează nu numai un cadru legal eficient pentru urmărirea şi pedepsirea tuturor celor vinovaţi pentru comiterea unor astfel de crime dar, în aceeaşi măsură, de accentuare a laturii umanizatoare a dreptului umanitar.

BIBLIOGRAFIE

Anghel Ion M., *Reflecţii în legătură cu problema admiterii folosirii forţei armate în relaţiile dintre state*, Dreptul, nr. 6/2003.

Dragoman I., *7 Studii de Drept Umanitar*, Editura AISM, Bucureşti, 1999.

[69] Adoptată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluţia nr. 2391/XXIII.

[70] Pe larg, despre aceste principii, a se vedea, I. Cloşcă, I. Suceavă, *op. cit*. p. 709.

Geamănu Gr., *Drept internaţional contemporan*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1965.

Geamănu Grigore, *Drept internaţional public*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981.

Graven Jean, *Les pojets des Nations Unies pour linstitution d'une justice internationale penale de droit penale*, nr1-2/1964, p. 7. Merle V. şi Vitu A., Traite de droit criminel, Paris, 1997.

Miga - Beşteliu Raluca, *Dreptul Internaţional Public*, Editura Şansa, Bucureşti, 2003.

Popa N., *Teoria generală a dreptului*, Editura Actami, Bucureşti, 1996.

Popescu Dumitra, Adrian Năstase, *Drept internaţional public*, Editura Şansa, Bucureşti, 1997.

Scăunaş Stelian, *Drept internaţional umanitar*, Editura Burg, Sibiu, 2001.

Suceavă I. Cloşcă, *Tratat de Drept Internaţional Umanitar*, Editura Oscar Print, Bucureşti, 2000.

Toma Dumitru, *Mişcarea internaţională de Cruce Roşie şi Semilună Roşie şi dreptul umanitar*, Editura ExPONTO, Constanţa, 2004.

CADRUL JURIDIC NAŢIONAL DE COMBATERE ŞI REPRIMARE A CRIMEI ORGANIZATE TRANSFRONTALIERE

THE NATIONAL JURIDICAL FRAME FOR PREVENTING AND FIGHTING THE CROSS-BORDER ORGANIZED CRIME

Lt.col.proc.mil.drd. Claudiu LAZĂR*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Strategia naţională de apărare a ţării se fundamentează pe prevederile Constituţiei României şi ale legislaţiei naţionale în domeniul apărării şi securităţii şi este armonizată cu Carta ONU, Strategia Europeană de Securitate, Conceptul strategic al NATO, precum şi cu documentele relevante în domeniul apărării ale celor două organizaţii internaţionale.

The National Defense Strategy is based on the Constitution's text and on the national legislation regarding defense and security and it is harmonized with the Charter of the United Nations, the European Security Strategy, NATO's Strategic Concept, as well as other significant documents from the aforementioned international organizations.

Cuvinte cheie: crima organizată transfrontalieră, terorism, legislaţie naţională, strategii de apărare şi securitate, instituţii şi instrumente juridice naţionale.
Keywords: *cross-border organized crime, terrorism, national legislation, defense and security strategies, national institutions and juridical instruments.*

România participă efectiv la acţiunile care se organizează pe plan internaţional pentru prevenirea şi combaterea terorismului şi a crimei organizate transfrontaliere.

Din punct de vedere legislativ şi instituţional, România s-a aliniat la prevederile internaţionale referitoare la prevenirea şi combaterea terorismului.

* e-mail: *lclaudiu63@yahoo.com*

În temeiul art. 5 din Legea nr. 535/2004, prevenirea şi combaterea terorismului se realizează în conformitate cu prevederile convenţiilor internaţionale privind reprimarea terorismului, la care România este parte, precum şi cu respectarea reglementărilor internaţionale referitoare la drepturile omului.

La nivel naţional, activitatea de prevenire şi combatere a terorismului se organizează şi se desfăşoară în mod unitar. În acest scop cooperarea în domeniu se realizează în cadrul Sistemului Naţional de Prevenire şi Combatere a Terorismului – S.N.P.C.T., înfiinţat în anul 2002, prin Legea nr. 656/07.12.2002, publicată în Monitorul Oficial nr. 904 din 12 decembrie 2002 cu modificările şi completările ulterioare.

Consiliul Suprem de Apărare a Ţării a aprobat, prin Hotărârea nr. 33 din 29.03.2007, Strategia Naţională de Apărare a Ţării, care conţine acţiuni şi măsuri de prevenire şi combatere a fenomenului terorist pe teritoriul României. În data de 4 octombrie 2008, plenul reunit al Parlamentului a dezbătut şi a aprobat cu majoritate de voturi Strategia Naţională de Apărare a Ţării. A fost publicată, în Monitorul Oficial nr. 799 din 28.11.2008, Hotărârea de Guvern nr. 30/2008 privind aprobarea Strategiei naţionale de apărare a ţării, act normativ esenţial pentru apărarea valorilor şi intereselor naţionale fundamentale.

Strategia Naţională de Apărare a Ţării se fundamentează pe prevederile Constituţiei României şi ale legislaţiei naţionale în domeniul apărării şi securităţii şi este armonizată cu Carta ONU, Strategia Europeană de Securitate, Conceptul strategic al NATO, precum şi cu documentele relevante în domeniul apărării ale celor două organizaţii internaţionale.

În viitor, România va continua implementarea prevederilor Strategiei Uniunii Europene de luptă împotriva terorismului şi va coopera cu statele aliate în vederea consolidării capacităţii NATO de luptă împotriva terorismului.

Legea nr.535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului reprezintă cadrul juridic naţional în materie de combatere terorismului şi a crimei organizate transfrontaliere. Sistemul Naţional de Combatere şi Prevenire a Terorismului (SNCPT) cuprinde toate instituţiile publice din România, care prin natura domeniului de activitate are responsabilităţi în prevenirea şi combaterea terorismului. Prin dispoziţiile legii este reglementat şi mecanismul prin care se asigură modul de lucru al SNCPT, stabilindu-se că, în materie de terorism, Consiliul Suprem de Apărare a Ţării este autoritatea naţională responsabilă la nivel strategic, iar la nivel tehnic fiind Serviciul Român de Informaţii.

În baza prevederilor art.7, Legea nr. 656/2002, în scopul prevenirii şi combaterii actelor de terorism şi a faptelor asimilate acestora, autorităţile şi instituţiile publice componente ale SNPCT desfăşoară activităţi specifice,

individual sau în cooperare, în conformitate cu atribuţiile şi competenţele lor legale şi cu prevederile *Protocolului general de organizare şi funcţionare a Sistemului naţional de prevenire şi combatere a terorismului, aprobat de Consiliul Suprem de Apărare a Ţării.*

Un instrument juridic, cu incidenţă în domeniul care face obiectul prezentei abordări, îl reprezintă *Legea nr.260/2005,* al cărei obiect de reglementare îl reprezintă stabilirea modalităţii de punere în aplicare, de către România, a unor sancţiuni internaţionale instituite prin rezoluţiile Consiliului de Securitate al Organizaţiei Naţiunilor Unite, adoptate în baza cap. VII al Cartei Organizaţiei Naţiunilor Unite şi destinate menţinerii păcii şi securităţii internaţionale.

Legea nr.206/2005 stabileşte modalitatea de punere în aplicare, de către România, a unor măsuri restrictive ale Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa sau, după caz, prin decizii unilaterale ale statelor. Potrivit prevederilor art.4, pentru aplicarea prevederilor acestei legi s-a constituit *Comitetul Interinstituţional*, alcătuit din ministrul afacerilor externe, al justiţiei, administraţiei şi internelor, apărării naţionale, economiei şi comerţului, finanţelor publice, integrării europene, comunicaţiilor şi tehnologiei informaţiei, transporturilor, construcţiilor şi turismului, din directori ai Serviciului Român de Informaţii, Serviciului de Informaţii Externe, din guvernatorul Băncii Naţionale a României, din preşedintele Agenţiei Naţionale de Control al Exporturilor, al Autorităţii Naţionale de Control şi preşedintele Comisiei Naţionale a Valorilor Mobiliare, coordonat de primul-ministru. Ultimele activităţi ale Comitetului (Rezoluţiile nr.1373, 1718/2006 etc.) au scos în evidenţă necesitatea modificării şi completării actului normativ menţionat. Aşadar, se impune stabilirea unei proceduri care să pornească de la *prezumţia de nevinovăţie*, pentru persoanele sau entităţile care au făcut obiectul listelor sancţionatorii, acordându-se un termen de graţie în care acestea au posibilitatea să-şi dovedească nevinovăţia.

Prin Ordonanţa de Urgenţă nr. 53 din 21 aprilie 2008 privind modificarea şi completarea Legii nr. 656/2002, Guvernul României a adoptat noi reglementări privind prevenirea şi combaterea spălării banilor. Acest act normativ vizează, în principal, entităţile raportoare către Oficiul Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor, dar şi creşterea pragului de raportare a operaţiunilor în numerar.

Ordonanţa de Urgenţă nr. 53 din 21 aprilie 2008 transpune Directiva 2005/60/CE a Parlamentului European şi a Consiliului European, din 26 octombrie 2005, privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor şi finanţării terorismului şi Directiva 2006/70/CE a Comisiei Europene, din 1 august 2006, de stabilire a măsurilor de punere în aplicare a

Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European şi a Consiliului în ceea ce priveşte definiția "persoanelor expuse politic" şi a criteriilor tehnice de aplicare a procedurilor simplificate de precauție privind clientela, precum şi de exonerare pe motivul unei activități financiare desfăşurate în mod ocazional sau la scară foarte limitată.

În România, prevenirea, contracararea şi combaterea spălării banilor, a terorismului şi a finanțării terorismului se face în conformitate cu dispozițiile generale ale Codului penal şi Codului de procedură penală, precum şi în conformitate cu dispozițiile actelor normative speciale de reglementare, din care menționez următoarele:

- Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, detectarea şi pedepsirea faptelor de corupție în România.
- Legea nr. 27 din 16 ianuarie 2002 pentru ratificarea Convenției penale privind corupția, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1999.
- Legea nr. 263 din 15 mai 2002 pentru ratificarea Convenției europene privind spălarea, descoperirea, sechestrarea şi confiscarea produselor infracțiunii, încheiată la Strasbourg, la 8 noiembrie 1990.
- Legea nr. 543 din 1 octombrie 2002 privind grațierea unor pedepse şi înlăturarea unor măsuri şi sancțiuni.
- Legea nr. 656 din 7 decembrie 2002 pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor.
- Hotărârea Guvernului României nr. 479/2002 pentru aprobarea Regulamentului de organizare şi funcționare a Oficiului Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor.
- Hotărârea Guvernului României nr. 1.052 din 4 septembrie 2003 privind aprobarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar.
- Ordinul nr. 199 din 17 februarie 2003 pentru aprobarea Instrucțiunilor privind prevenirea şi combaterea spălării banilor prin unitățile Trezoreriei statului.
- Legea nr. 39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea şi combaterea criminalității organizate.
- Legea nr. 161 din 19 aprilie 2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice şi în mediul de afaceri, prevenirea şi sancționarea corupției.
- Hotărârea Guvernului României nr. 31 din 16 ianuarie 2003 privind aprobarea Normelor metodologice pentru aplicarea Ordonanței Guvernului nr. 75/2001 privind organizarea şi funcționarea cazierului fiscal.
- Legea nr. 302 din 28 iunie 2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.

- Ordonanţa Guvernului României nr. 11 din 23 martie 2004 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare în cadrul administraţiei publice centrale.
- Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului.
- Legea nr. 206/2005 privind punerea în aplicare a unor sancţiuni internaţionale.
- Hotărârea Guvernului României nr. 1272 din 18.10.2005 pentru aprobarea listei persoanelor fizice şi juridice suspecte de săvârşirea sau finanţarea actelor de terorism.
- Decizia nr. 496 din 1 martie 2006 pentru aprobarea Normelor privind prevenirea şi combaterea spălării banilor şi a finanţării actelor de terorism, standardele de cunoaştere a clientelei şi control intern pentru entităţile raportoare care nu sunt supuse supravegherii prudenţiale a unor autorităţi.
- Legea nr. 36 din 11 iulie 2006 pentru aprobarea Ordonanţei de Urgenţă a Guvernului nr. 135/2005 privind modificarea Legii nr. 656/2002 pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării actelor de terorism.
- Decizia Plenului Oficiului Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor nr. 674/2008 privind forma şi conţinutul Raportului de tranzacţii suspecte, a Raportului de tranzacţii cu numerar şi a Raportului de transferuri externe.
- Decizia Plenului Oficiului Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor nr.673/2008 pentru aprobarea Metodologiei de lucru privind transmiterea Rapoartelor de tranzacţii cu numerar şi a Rapoartelor de transferuri externe.
- Ordonanţa de Urgenţă a Guvernului României nr. 53/2008 privind modificarea şi completarea Legii nr. 656/2002.
- Hotărârea Guvernului României nr. 1599/2008 pentru aprobarea Regulamentului de organizare şi funcţionare a Oficiului Naţional de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor.
- Hotărârea Guvernului României nr. 594/2008 privind aprobarea Regulamentului de aplicare a prevederilor Legii nr.656/2002 pentru prevenirea şi sancţionarea spălării banilor, precum şi pentru instituirea unor măsuri de prevenire şi combatere a finanţării actelor de terorism.

În lupta împotriva acestor fenomene infracţionale, România îşi îndeplineşte cu onoare obligaţiile asumate prin ratificarea convenţiilor internaţionale în domeniu: Convenţia europeană privind spălarea, cercetarea, sechestrarea şi confiscarea produselor infracţiunii, încheiată la Strasbourg, în 8 noiembrie 1990; Convenţia penală privind corupţia, adoptată la Strasbourg, în 27 ianuarie 1999; Convenţia Naţiunilor Unite împotriva criminalităţii transnaţionale organizate, adoptată la New York, în 15 noiembrie 2000;

Convenția Consiliului Europei privind prevenirea terorismului, adoptată la Varşovia, în 16 mai 2005.

De menționat sunt câteva aspecte esențiale ale activității de combatere a spălării banilor, prevăzute de Legea nr. 656/2002. Astfel, conform art. 19 Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor (O.N.P.C.S.B.) funcționează ca organ de specialitate cu personalitate juridică în subordinea Guvernului, având ca obiect de activitate prevenirea şi combaterea spălării banilor şi a finanțării actelor de terorism, scop în care primeşte, analizează, prelucrează informații şi sesizează Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție. O.N.P.C.S.B. efectuează analiza tranzacțiilor suspecte: la sesizarea oricăreia dintre persoanele prevăzute care intră sub incidența legii sau din oficiu, când ia cunoştință pe orice cale despre o tranzacție suspectă.

Reprezintă infracțiune de spălare de bani, conform art. 23 alin. (1) din Legea nr. 656 din 7 decembrie 2002 pentru prevenirea şi sancționarea spălării banilor, următoarele fapte:

a) schimbarea sau transferul de bunuri, cunoscând că provin din săvârşirea de infracțiuni, în scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a acestor bunuri sau în scopul de a ajuta persoana care a săvârşit infracțiunea din care provin bunurile să se sustragă de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei;
b) ascunderea sau disimularea adevăratei naturi a proveniență, a situării, a dispoziției, a circulației sau a proprietății bunurilor ori a drepturilor asupra acestora, cunoscând că bunurile provin din săvârşirea de infracțiuni;
c) dobândirea, deținerea sau folosirea de bunuri, cunoscând că acestea provin din săvârşirea de infracțiuni.

Potrivit art.3 alin. (1) din actul normativ precizat, de îndată ce salariatul unei persoane juridice sau una dintre persoanele fizice cu obligații în acest sens are suspiciuni întemeiate că o operațiune ce urmează să fie efectuată are ca scop spălarea banilor sau finanțarea actelor de terorism va informa persoana desemnată, care va sesiza imediat Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor. De asemenea, în art. 3 alin. (1) se precizează şi faptul că Banca Națională a României, Comisia Națională a Valorilor Mobiliare sau Comisia de Supraveghere a Asigurărilor vor informa de îndată Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor cu privire la autorizarea ori refuzul autorizării operațiunilor prevăzute la art. 28 din Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului, comunicând şi motivul pentru care s-a dispus soluția respectivă. În acest sens, dacă O.N.P.C.S.B. consideră necesar, poate dispune, motivat, suspendarea efectuării operațiunii pe o perioadă de 48 de ore. Suma pentru care s-a dispus

suspendarea operațiunii rămâne blocată în contul titularului până la expirarea perioadei pentru care s-a dispus suspendarea sau, după caz, până la dispunerea altei măsuri de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție (art.3 alin. (2)). Dacă se consideră că perioada de 48 de ore nu este suficientă, O.N.P.C.S.B. poate solicita motivat Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție prelungirea suspendării efectuării operațiunii cu cel mult 3 zile lucrătoare. Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație şi Justiție poate autoriza doar o singură dată prelungirea solicitată sau, după caz, poate dispune încetarea suspendării operațiunii (art.3 alin. (3)).

La art.3 alin. (4) se precizează că Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor trebuie să comunice persoanelor desemnate, în termen de 24 de ore, decizia de suspendare a efectuării operațiunii ori, după caz, măsura prelungirii acesteia, dispusă de Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, iar dacă Oficiul nu a făcut comunicarea în termenul de mai sus, aceleaşi persoane autorizate vor putea efectua operațiunea (art.3 alin. (5)).

Persoanele autorizate de lege au obligația de a raporta Oficiului, în cel mult 10 zile lucrătoare, efectuarea operațiunilor cu sume în numerar, în lei sau în valută, a căror limită minimă reprezintă echivalentul în lei a 15.000 euro, indiferent dacă tranzacția se realizează prin una sau mai multe operațiuni ce par a avea legătură între ele. Aceste prevederi se aplică şi transferurilor externe, în şi din conturi, pentru sume a căror limită minimă este echivalentul în lei a 15.000 euro (art.3 alin. (6) respectiv alin. (7) din Legea nr. 656/2002).

Se exceptează de la raportarea către Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor următoarele operațiuni derulate în nume şi pe cont propriu: între instituții de credit, între instituții de credit şi Banca Națională a României, între instituții de credit şi trezoreria statului, între Banca Națională a României şi trezoreria statului.

Realizând pericolele şi posibilele consecințe extinderii fenomenului de spălare a banilor şi pentru protejarea valorilor consacrate a societății române şi a economiei naționale împotriva consecințelor negative ale terorismului, a crimei organizate şi ale spălării fondurilor, autoritățile statului român au inițiat o serie de măsuri menite să ducă la intensificarea şi la concentrarea eforturilor de prevenire, combatere şi limitare a efectelor negative ale acestor fenomene.

În acest scop, Oficiul Național de Prevenire şi Combatere a Spălării Banilor, înființat în 1999, a fost recunoscut ca unitate de informații financiare – F.I.U., devenind, din luna mai 2000, membru al Grupului Egmont şi participant activ la toate manifestările şi activitățile promovate de această organizație.

Ca organizație care stabileşte standardele pentru Unitățile de Informații Financiare – F.I.U., Grupul Egmont a elaborat definiția F.I.U., în anul 2004, spre a reflecta şi rolul F.I.U.-urilor în combaterea finanțării terorismului, astfel, F.I.U.-ul este „o agenție națională, centrală, responsabilă pentru primirea (şi dacă se permite, solicitarea), analizarea şi transmiterea

(difuzarea) informațiilor financiare autorităților competente, privind câştigurile suspecte a proveni din infracțiuni şi potențiala finanțare a terorismului". Unitățile de informații financiare (F.I.U.) sunt agenții specializate în analiza informațiilor financiare şi în problematica spălării banilor, care acționează ca filtru pentru informațiile primite de la instituțiile financiar-bancare şi de la alte entități ce intermediază operațiuni băneşti, în vederea transmiterii la autoritățile de aplicare a legii a cazurilor în care apar indicii temeinice că se urmăreşte o spălare de bani. Organizarea O.N.P.C.S.B. a fost reglementată astfel încât, încă de la crearea sa, ca Unitate de Informații Financiare, să funcționeze ca o autoritate competentă la nivel național şi care să coordoneze sistemul românesc de prevenire şi combatere a spălării banilor.

Având în vedere că spălarea banilor este una dintre principalele metode de finanțare a actelor teroriste, s-a impus armonizarea legislației naționale cu prevederile internaționale în domeniu şi întărirea rolului O.N.P.C.S.B. ca şi componentă activă a Sistemului național de prevenire şi combatere a terorismului, sistem definit de Legea nr. 535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului.

Investigația în frauda electronică prezintă o serie de particularități care o diferențiază, în mod fundamental, de alte tipuri de investigații. Ea presupune următoarele: utilizarea de metode ştiințifice şi certe de asigurare, colectare, validare, identificare, analiză, interpretare, documentare şi prezentare a probelor de natură digitală, obținute din surse de natură informatică, în scopul facilitării descoperirii adevărului în cadrul procesului penal.

Din punct de vedere normativ-legal, cadrul procedural investigativ a fost completat şi cu alte instrumente juridice care să releve o opinie pertinentă, referitoare la săvârşirea ori nesăvârşirea de infracțiuni. Astfel, Ordonanța de urgență nr.131/2006 *pentru modificarea şi completarea Legii nr. 508/2004 privind înființarea, organizarea şi funcționarea în cadrul Ministerului Public a Direcției de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată şi Terorism,* la art.16 alin.(1) prevede, în scopul strângerii de probe sau al identificării făptuitorului, în condițiile Codului de procedură penală ori ale legilor speciale, următoarele măsuri:

a) punerea sub supraveghere a conturilor bancare şi a conturilor asimilate acestora;
b) punerea sub supraveghere, interceptarea sau înregistrarea comunicațiilor;
c) accesul la sisteme informatice.

Prin *Legea nr.161/2003, cu modificările şi completările ulterioare,* s-a legalizat, în plan investigativ, prin art.56, „percheziția informatică". Prin asemenea procedură se poate realiza verificarea conținutului unor hard-disk-uri şi conservarea datelor depozitate în acestea.

Investigațiile în domeniul fraudei electronice sunt, prin natura lor, complexe şi implică utilizarea unor echipamente sofisticate de către un personal specializat în acest domeniu.

BIBLIOGRAFIE

Legea nr.535/2004 privind prevenirea şi combaterea terorismului.

Legea nr.260/2005 privind modalitatea de punere în aplicare a unor sancțiuni internaționale instituite prin rezoluțiile Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite.

Ordonanța de Urgență nr. 53 din 21 aprilie 2008 privind modificarea şi completarea Legii nr. 656/2002, privind prevenirea şi combaterea spălării banilor.

Legea nr. 656 din 7 decembrie 2002 privind prevenirea şi combaterea spălării banilor.

AMENINȚĂRI LA ADRESA PĂCII ŞI SECURITĂȚII ÎN EPOCA CONTEMPORANĂ

THREATS TOWARDS PEACE AND SECURITY IN THE CONTEMPORARY AGE

Lt.col.drd. Dorian-Roland ENE*
Departamentul pentru Relația cu Parlamentul şi Informare Publică

Odată cu evoluția tehnologiei, dezvoltarea armelor şi a obiectivelor militare, conflictele militare de la acest început de mileniu au progresat. Filozofia care a stat la temelia construcției securității în secolul trecut cunoaşte acum schimbări profunde. Globalizarea a condus la multiplicarea oportunităților de dezvoltare şi cooperare şi la o creştere semnificativă a numărului de entități care activează pe scena globală, în special apariția actorilor nonstatali. Astfel, a devenit mult mai dificil procesul de luare a deciziilor în politica externă, în domeniul securității statelor şi al organizațiilor internaționale.

With the evolution of technology, the development of weapons and military objects, military conflicts have progressed from the beginning of this millennium. The philosophy which laid the foundation for building the security environment in the last century is now suffering fundamental shifts. Globalization has led, on the one hand, to the multiplication of opportunities for development and cooperation and the exponential increase in the number of entities that act on the global scene, especially the assertion of non-state actors. Therefore, the decision-making process in foreign policy and security of states and international organizations has became more complex.

Cuvinte cheie: UN Charter, globalization, peace and security, international organizations, terrorism.
Keywords: *Carta ONU, globalizare, pace şi securitate, organizații internaționale, terrorism.*

După terminarea Războiului Rece, principala sursă de instabilitate a fost reprezentată de conflictele interetnice, religioase, naționaliste generate de fragmentările intrastatale care au avut loc imediat după prăbuşirea comunismului în Europa Centrală şi de Est, spațiul fostei Iugoslavii

* e-mail: *roland_ene2006@yahoo.fr*

reprezentând un focar de risc deosebit de ridicat. Factorii de insecuritate generați de cursa înarmărilor s-au amplificat după dezmembrarea Tratatului de la Varşovia, a U.R.S.S. şi R.F. Iugoslavia, având ca efect disponibilizarea unor mari cantități de armament şi material strategic, precum şi a unei părți a personalului militar sau civil implicat în cercetarea, producția, comerțul şi paza acestor materiale.

Aceste dezvoltări au favorizat sustragerea, deturnarea şi tranzacționarea de armament şi materiale sensibile pe piețele ilicite, având ca destinație zonele de conflict, statele, grupările teroriste şi organizațiile criminale interesate, dar şi migrația de specialişti, cercetători şi experți militari din Europa de Sud-Est către țări şi grupări proliferatoare, prin racolare sau din considerente economice.

Pe acest fond, s-a ajuns la proliferarea grupurilor şi bandelor de traficanți ilegali de armament, componente şi produse strategice, unele dintre acestea fiind create şi conduse de foste cadre ale structurilor de apărare şi de informații din țările respective, care au folosit legăturile deja create, experiența profesională, informațiile ce le dețineau şi au exploatat situațiile de criză, haosul, confuzia, corupția şi superficialitatea în sistemul de control, permeabilitatea frontierelor etc.

Cele mai active în domeniu au fost şi sunt încă structurile de tip mafiot de sorginte rusă, care acționează pe arii extrem de întinse, precum şi cele albaneze care controlează zona balcanică. Migrația ilegală a devenit o afacere de miliarde, grupările criminale şi cele teroriste au preluat controlul acestui fenomen, au introdus elemente organizatorice noi, transformând totul. Mediul de securitate s-a transformat, trecând de la un sistem bipolar la unul în care polii de putere sunt mai greu de identificat, iar amenințările sunt mai difuze.

Deschiderea granițelor, garantarea libertății de mişcare, liberalizarea schimburilor de mărfuri şi servicii, circulația rapidă a informațiilor au permis terorismului şi crimei organizate efectuarea unui salt important din punct de vedere al sferelor de acțiune şi din cel conceptual; organizațiile teroriste şi criminale şi-au adaptat rapid structura, metodele şi mijloacele utilizate la noile realități, au diversificat formele de pregătire a personalului şi au asigurat o mai pronunțată conspirativitate rețelelor, membrilor şi activităților.

Fenomenul terorismului internațional reprezintă un punct central pe agenda reuniunilor celor mai importante organizații internaționale şi regionale, de la ONU, NATO, UE şi G-8 până la Consiliul miniştrilor arabi de interne. În mod firesc, un asemenea punct nu poate lipsi de pe agenda de lucru a niciunei reuniuni a miniştrilor apărării din țările NATO, manifestare ce constituie o oportunitate pentru reafirmarea solidarității şi angajamentului de a acționa uniți împotriva terorismului şi a noilor amenințări. Lupta antiteroristă este acum prioritară nu numai pentru NATO şi de aceea este nevoie de cooperare**.**

Exportul radicalismului islamic dinspre zonele aflate pe „axa răului” spre cele cu conflicte interconfesionale latente, coroborat cu alegerea Europei de Sud-Est ca zonă de refugiu şi refacere a grupărilor extremist-teroriste, menține în actualitate riscul amenințărilor teroriste, probabilitatea concretizării acestora fiind sporită de existența în aproape toate țările din regiune a unor comunități puternice de cetățeni arabi, în rândul cărora se află şi susținători sau membri ai organizațiilor teroriste Kongra Gel, Hamas, Hezbollah, Frații Musulmani, Al-Qaida etc.

În spațiul postiugoslav, riscurile de securitate sunt agravate de persistența formațiunilor paramilitare care propagă idei extremist-separatiste, tensionând climatul de securitate şi aşa foarte fragil. Apariția pe continentul european „a celei de-a treia generații” de luptători antrenați în diverse tabere de instruire ale Al-Qaida (foşti voluntari din state occidentale care au luat parte la luptele din Afganistan, Cecenia, Bosnia şi au revenit în statele de origine, unde au creat rețele de sprijin pentru continuarea Jihadului împotriva SUA şi aliaților acestora) constituie un alt factor de risc major pentru climatul de securitate în Europa de Sud-Est. Resurecția preocupărilor pentru afirmarea identității confesionale sau etnice inspirată de o acutizare a naționalismului şi a efervescenței religioase a creat un teren mai mult decât favorabil pentru apariția unor manifestări extremiste şi fundamentaliste. Mişcările masive de populație determinate de sărăcie sau de războaiele etnice locale şi religioase au adus aceste conflicte în lumea occidentală, migranții devenind, de regulă, surse de sprijin politic şi financiar pentru grupările teroriste din locurile de baştină. În multe situații, diaspora din țările vest-europene furnizează şi sprijin uman „calificat”, teroriştii provenind din astfel de medii având o pregătire net superioară mai ales pe linia utilizării mijloacelor moderne de comunicații sau cu aplicabilitate militară.

Datorită cutumelor religioase şi culturale proprii, unele categorii de migranți refuză să se integreze în noile societăți, devenind astfel factori de risc în planul stabilității politice şi economice. Alte grupuri de migranți sunt percepute ca o amenințare datorită sprijinului pe care îl acordă unor organizații teroriste sau de gherilă. La toate acestea se adaugă ofensiva procesului de islamizare a unor categorii minoritare (rromi, pături defavorizate economic sau medical) din spațiul ex-iugoslav, îndoctrinarea acestora pentru a susține proiectul „Statului islamic pur”, pericolele rezultate din asocierea cercurilor islamice radicale cu mişcările sau organizațiile naționalist-extremiste şi regruparea militanților radicali în formule organizatorice noi (fundații, asociații culturale, religioase, de caritate etc.), care servesc interesele unor organizații sau state care susțin terorismul.

În procesul de islamizare şi îndoctrinare religioasă sunt implicate şi o serie de organizații neguvernamentale, întâlnite mai frecvent în spațiul

postiugoslav şi Albania, care condiţionează aproape orice sprijin umanitar de realizarea unor obiective ce ţin de propagarea islamului. Mai mult, orice investiţie este precedată de construirea de moschei, centre cultural-religioase, instituţii de învăţământ numai pentru musulmani.

Recrudescenţa extremismului de dreapta, a naţionalismului, xenofobiei şi revizionismului în unele ţări din regiune, coroborată cu sentimentele antisemite comune acestor mişcări, amplifică sursele de sprijin şi de alianţe ale extremiştilor şi supradimensionează spectrul ameninţărilor la adresa securităţii naţionale şi regionale. Existenţa în apropierea graniţelor româneşti a unor stări conflictuale latente ce se pot reaprinde, degenerând în confruntări deschise, evoluţiile mişcărilor separatist-autonomiste din spaţiul ex-iugoslav, prezenţa şi activitatea gherilei albaneze, securitatea fragilă a unora dintre statele din regiune, expansiunea entităţilor teroriste către Europa de Sud-Est, transformă spaţiul adiacent României într-o zonă complexă, care oferă condiţii favorabile (sociale, economice, politice şi de structură etnico-religioasă) germinării şi dezvoltării unor nuclee extremist-teroriste şi ale crimei organizate transfrontaliere.

Relativa vecinătate geografică cu Orientul Mijlociu, recunoscut ca „gazdă" a principalelor organizaţii teroriste cu vocaţie de internaţionalizare, şi creşterea fluxului migraţionist dinspre statele din această zonă spre Europa de Sud-Est au determinat adoptarea unor măsuri specifice de prevenire a transformării teritoriului naţional în spaţiu de refugiu sau de tranzit al entităţilor radicale.

Plasarea geografică a ţării noastre pe axa de acţiune a unor organizaţii teroriste de factură separatistă şi fundamentalistă (kurzi, albanezi, ceceni etc.), care încearcă să creeze sau să consolideze nuclee în spaţii extranaţionale, reprezintă în contextul internaţional actual un factor major de ameninţare la adresa securităţii naţionale a României. Proximitatea geografică a României de zonele în care ameninţările asimetrice şi-au făcut simţită mai activ prezenţa şi participarea ţării noastre la acţiunile de stabilizare/reconstrucţie a zonelor aflate în conflict (Afganistan, Irak, Kosovo etc.) pot furniza suficiente motive exponenţilor terorismului de a înscrie România pe lista ţintelor vizate, în timp ce aderarea la NATO şi perspectiva încheierii negocierilor cu UE fac din România o ţară din ce în ce mai atractivă pentru fluxul migraţiei ilegale, în special de sorginte asiatică.

Ameninţările asimetrice la adresa climatului de securitate din Europa de Sud-Est şi, îndeosebi, la adresa statelor angajate fără rezerve în lupta împotriva terorismului internaţional, crimei organizate şi proliferării armelor de distrugere în masă vor persista din cauza discrepanţelor de ordin logistic dintre state în ceea ce priveşte securizarea graniţelor; lacunelor legislative sau imperfecţiunilor aplicării cadrului juridic din domeniul contraterorist şi al combaterii criminalităţii transfrontaliere; insuficienţei măsurilor adoptate pentru blocarea finanţării terorismului şi a accesului grupărilor extremiste la

substanțe chimice şi biologice, dispozitive şi tehnologii nucleare, mijloace de comunicare moderne.

Mediul de securitate a devenit fluid, complex şi volatil, a cărui dinamică a riscurilor se manifestă pe diferite paliere (militar, politic, economic, social, cultural), a influențat procesul de transformare în care Alianța a intrat.

Ulterior, atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 şi apoi invocarea articolului V al Tratatului Nord Atlantic, pentru prima dată, de către statele aliate, au rearanjat prioritățile, pe primul loc situându-se amenințările de natură teroristă, propagarea armelor de distrugere în masă, amenințările de natură asimetrică.

Provocările la adresa securității spațiului aliat s-au intensificat pe măsură ce riscurile au început să cunoască o localizare accentuată. Mediul de securitate s-a transformat, trecând de la un sistem bipolar la unul în care polii de putere sunt mai greu de identificat, iar amenințările sunt mai difuze.

În prezent, riscurile sunt generate de:

- atacurile teroriste;
- dezvoltarea şi proliferarea armelor de distrugere în masă, dublate de pericolul ca acestea să ajungă în posesia unor regimuri politice nedemocratice, a unor entități ale crimei organizate sau celule teroriste;
- existența unor regimuri nedemocratice sau cu o structură instituțională fragilă;
- fluxurile masive de refugiați;
- dezechilibrele ecologice sau catastrofele naturale majore (secete, inundații, furtuni, incendii, cutremure, accidente nucleare etc.);
- insecuritatea economică;
- conflicte etnice regionale sau locale;
- perpetuarea stărilor de conflict – în anumite zone sau regiuni neguvernabile –, care se află în afara controlului național, de către grupările criminale cu interese de natură pecuniară. La aceasta mai contribuie şi divergența de interese, percepția diferită asupra strategiilor şi procedurilor de urmat, având în vedere faptul că interesele actorilor implicați nu converg întotdeauna, la care se adaugă diferențele în perceperea riscurilor, mijloacelor şi procedurilor de contracarare a acestora.
- poate fi, de asemenea, adăugată pierderea suveranității, care se dezvoltă în două direcții: *prima direcție*, pozitivă, tinde să modifice structura suverană a statelor, reducându-le puterea şi influența prin deplasarea către agregări supranaționale mai extinse şi diferențiate; *a doua direcție*, negativă, este spre o guvernare rea: diminuarea abilității statelor de a gestiona viața cetățenilor lor sau a relațiilor interstate, cu toate consecințele ce decurg din aceasta.

Acest fapt poate conduce – în cel mai rău caz – la apariția organizațiilor criminale, care posedă capacitatea de a destabiliza situația prin utilizarea violenței, ale cărei efecte sunt binecunoscute: conflicte etnice, sociale şi religioase, terorism şi proliferarea armelor de distrugere în masă. În actuala perioadă, de minime confruntări militare între state, în comparație cu războiul şi pacea din timpul secolului trecut, opiniile publice tind să considere că riscurile şi insecuritatea sunt mult mai mari decât în timpul confruntării nucleare din perioada Războiului Rece.

În ceea ce priveşte tipologia noilor riscuri şi amenințări, trebuie să înțelegem că, de fapt, conceptul de securitate implică din ce în ce mai mult o lume fără granițe, în care securitatea internă şi cea externă nu mai sunt separate şi trebuie să fim conştienți de ponderea redusă a statelor luate în mod individual atunci când abordăm aspectele securității şi cele ale rolului crescând al organizațiilor internaționale. Globalizarea reprezintă principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan atât în ceea ce priveşte geneza noilor riscuri şi amenințări, cât şi al apariției diferitelor oportunități. În acest mediu, nici un stat nu se poate izola sau rămâne neutru, nici un stat nu este la adăpost şi nici unul nu trebuie să rămână în afara proceselor globale.

Securitatea internațională tinde tot mai mult să-şi manifeste caracterul indivizibil, iar comunitatea internațională este tot mai conştientă de răspunderile ce îi revin. Globalizarea profilează o şansă reală de dezvoltare economică aptă să creeze prosperitate şi să protejeze mediul, dar înscrierea pe această tendință nu este o certitudine garantată pentru fiecare țară. Ea depinde de capacitatea statelor de a exploata programatic şi eficient la astfel de oportunități. În caz contrar, țările care nu răspund acestor exigențe riscă să piardă şansa de a beneficia de efectele pozitive al globalizării.

În contextul acestei configurații a scenei globale, regiuni întregi sunt afectate de stări de tensiune, instabilitate şi conflict, de sărăcie şi frustrare care generează sau favorizează proliferarea noilor riscuri şi amenințări. Dintre acestea, unele pot avea un impact major asupra securității României.

La nivel regional, în Europa centrală, de est şi de sud-est, persistă sau sporesc în intensitate diferite stări de tensiune şi situații conflictuale determinate de vechi dispute de natură etnică sau religioasă, teritoriale sau separatiste ori de contestare a frontierelor existente, precum şi de criminalitatea transfrontalieră.

Un proces de globalizare intens va slăbi rolul statului suveran. Dar ce trebuie să facă, într-un moment istoric, statul suveran dacă, departe de a avea un duşman armat la graniță, are duşmani înăuntrul graniței (*sărăcia, confuzia, umilința, izolarea)*? Sfârşitul Războiului Rece a accelerat globalizarea. Statele lumii sunt într-o interdependență şi o interacțiune economică ce se dezvoltă pe zi ce trece.

Se manifestă, totodată, din ce în ce mai vizibil, transferul de civilizație materială şi spirituală de la marile puteri către țările mai puțin dezvoltate. Astăzi, securitatea națională este percepută ca un proces dinamic cu geometrie variabilă, care necesită o raportare permanentă la diferitele tipuri de amenințări din mediul extern: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată, migrația ilegală, insecuritatea frontierelor, entitățile statale sau substatale neconsolidate sau cu deficit democratic, conflictele etnice şi religioase, şi nu numai. Majoritatea acestora au un grad ridicat de impredictibilitate şi se caracterizează prin faptul că acționează separat sau în conexiune şi, în funcție de particularitățile diferitelor zone, tind să se "plieze" pe anumite vulnerabilități sau imposibilități de acțiune locale, crescând gradul de risc la adresa securității.

În consecință, orice demers național de proiectare/reproiectare a unei strategii de securitate va trebui să țină cont de complexitatea şi fluiditatea mediului actual internațional de securitate.

Noi vulnerabilități, riscuri şi amenințări la adresa păcii şi securității din prisma europeană

Strategia Europeană de Securitate dovedeşte, totuşi, o preocupare limitată a implicării Uniunii Europene în probleme globale şi, cu toate că se admite faptul că Uniunea acționează deja mult dincolo de frontierele sale, reiese cu claritate că principalele interese sunt localizate în spațiile din vecinătatea Uniunii, incluzând Balcanii, Federația Rusă, Orientul Mijlociu, pe lângă întărirea cooperării cu state mediteraneene şi a legăturilor tradiționale cu Africa.

Uniunea consideră amenințările ca provenind mai ales din interior, incluzând societatea europeană şi țările învecinate; astfel, obiectivul esențial este acela de angajare în contracararea acestor amenințări, cu punerea accentului pe probleme care reprezintă o amenințare pentru întreaga omenire şi participarea la construcția unei lumi mai bune, întrucât Europa, ca atare, „nu a fost nicicând mai prosperă, mai securizată sau mai liberă”. Raportată la acestea, situația politico-militară din zona de potențială extindere a Uniunii Europene este caracterizată de existența următoarelor vulnerabilități la adresa securității europene:

- persistența unor crize nesoluționate (înghețate) care prezintă pericolul reizbucnirii unor conflicte sângeroase (Kosovo, Ciprul de Nord, Albania, Bosnia şi Herțegovina «Republica Srpska», Zona Transnistreană a Republicii Moldova, Caucaz);
- revendicările teritoriale sau de altă natură care tensionează relațiile dintre statele implicate (Grecia şi Turcia, Grecia şi Macedonia, Albania şi Grecia, Kosovo şi Serbia);

• existența unor minorități etnice şi tendințele autonomiste ale acestora: albanezii din Grecia, Macedonia, Kosovo şi Muntenegru; sârbii din Kosovo şi celelalte state ex-iugoslave; maghiarii din Voivodina; kurzii din Turcia, turcii din Grecia şi Bulgaria; Zona Transnistreană; – cumulate cu tentativele unor state de a elabora acte normative cu valoare (aplicare) transfrontalieră şi discriminatorii pe criterii etnice sau de altă natură;

• dificultățile pe care le întâmpină unele state în procesul tranziției;

• pătrunderea şi extinderea fundamentalismului islamic, îndeosebi cel radical (Bosnia şi Herțegovina, Turcia, Kosovo şi chiar în sud-estul Bulgariei);

• existența unor însemnate minorități musulmane pe teritoriul unor state cu majoritate creştină: Muntenegru, Macedonia, Bulgaria;

• existența în apropierea „viitoarelor" granițe ale Uniunii Europene a unor zone cu grad ridicat de instabilitate (Orientul Mijlociu – prin admiterea Turciei, Uniunea Europeană va avea graniță comună cu Iran, Irak şi Siria –, republicile caucaziene, autoproclamata Republică Transnistreană, autoproclamata independență a Kosovo);

• tendințele unor state de a deveni lideri zonali (Grecia, Turcia, Ucraina);

• tendințele federației Ruse de a-şi reface sferele de influență pierdute după încheierea Războiului Rece şi atragerea în orbita sa a Belarus-ului, Republicii Moldova, Ucraina, Zona Transnistreană, Serbia, Zona Caucazului;

• existența unor dispute şi a unor pretenții privind delimitările de frontieră, platoul continental şi zona economică exclusivă: între Grecia şi Turcia, Ucraina şi România, între statele exiugoslave (Croația, Slovenia, Bosnia şi Herțegovina);

• creşterea importanței Mării Negre în procesul de redefinire a noilor zone de influență; competiția economică declanşată de exploatarea şi transportul resurselor energetice din Asia Centrală, Marea Caspică şi Orientul Mijlociu;

• vecinătatea unor teatre de acțiuni militare;

• intensificarea amenințărilor de natură nonmilitară la adresa siguranței naționale a statelor din zonă, dar şi a Uniunii Europene (crimă organizată, terorism transfrontalier, trafic ilegal de droguri şi armament, imigrația ilegală).

Securitatea reprezintă o problemă esențială a existenței societății umane, iar definirea sa este un subiect foarte important în documentele oficiale ale multor organizații internaționale. Principalele tipuri de riscuri ce amenință Uniunea Europeană sunt militare şi nonmilitare.

Riscurile militare. Uniunea Europeană nu mai este amenințată, în prezent, de conflicte de tip clasic, în schimb se confruntă din ce în ce mai frecvent cu o serie de amenințări asimetrice, greu predictibile şi mult mai greu de contracarat.

Trei dintre aceste tipuri de amenințări de tip militar se impune a fi marcate în mod special:

• *Terorismul internațional* este o amenințare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mişcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea şi toleranța specifice societăților democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente, deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate şi de producerea de pierderi masive. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de rețeaua Al-Qaeda, Europa este atât o țintă, cât şi o bază de lansare a atacurilor.

• *Proliferarea armelor de distrugere în masă.* În prezent are loc o diseminare periculoasă a armelor de distrugere în masă, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Prin intermediul acestor arme, un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.

• *Existența unor structuri statale slabe (failed states) şi amplificarea crimei organizate.* În unele state sau regiuni precum: Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia şi Herțegovina, Serbia şi Muntenegru, Kosovo etc., dezorganizarea instituțională, corupția la nivel înalt, conflictele civile şi accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate. Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri, a celui de ființe umane şi a terorismului şi sunt localizate şi în Balcanii Occidentali, Europa Răsăriteană şi Asia Centrală.

Riscurile economice. Pe lângă riscurile de tip militar relativ cunoscute mai apar şi unele emergente asupra individului de unde se resimte necesitatea accentuării elementelor ce țin de securitatea individului odată cu integrarea în Uniunea Europeană. Riscurile sunt diferite în funcție de orizontul de timp pentru care se face analiza (scurt sau lung). Aici vor fi considerate doar riscurile care ar putea apărea pe termen scurt, adică în perioada imediat următoare (1-2 ani) după momentul aderării. De asemenea, mai facem o reducție de sfera de cuprindere şi anume vom trata doar riscurile care sunt generate, pe termen scurt, de aderarea la Uniunea Europeană.

Deşi pot fi imaginate tipologii mai diversificate pentru riscurile aderării, aici vom folosi un criteriu care pare, de departe, cel mai relevant din perspectiva efectului asupra economiei (instituțiilor, societății): *criteriul comportamentului economic vizat.* În acest sens, am identificat următoarele categorii de riscuri:

• *Riscul de capilarizare a fluxurilor economice, la nivelul noului sistem integrativ.* În principiu, riscul de capilarizare a fluxurilor economice nu înseamnă altceva decât implicațiile generate de orientarea spontană (*parțial, poate fi şi instituționalizată)* a oricărei resurse economice (*forță de muncă,*

capital fizic, bani) spre costul minim de oportunitate al fructificării sale sau spre beneficiul maxim al fructificării sale.

În acest sens, pot apărea următoarele reorientări ale acestor fluxuri, cu implicațiile corespondente:

- ieşirile masive de capital bănesc (ieşiri valutare nete) din economia națională (inclusiv din sistemul bancar) spre celelalte state membre, luând în considerare nu numai gradul superior de fructificare a capitalului bănesc, dar şi securitatea acelui capital sau randamentul superior de utilizare a lui ca şi capital productiv; acest risc se va produce, desigur, cu o probabilitate mai mare în condițiile deschiderii contului de capital neînsoțită de anumite măsuri de control care să minimizeze efectul destabilizator al ieşirilor nete de capital asupra echilibrului extern;
- ieşirile masive de forță de muncă spre piețele de muncă ale statelor membre. Deşi un asemenea flux are şi implicații pozitive (asupra contului curent, asupra cheltuielilor cu indemnizațiile de şomaj sau asupra creşterii calificării forței de muncă), în general, efectul negativ va fi predominant (scăderea potențialului economic curent al țării, prin reducerea produsului intern brut potențial);
- reducerea capacității băncii centrale naționale (*chiar în interiorul principiului subsidiarității concediat de banca centrală europeană*) de a controla politica monetară, prin faptul că băncile comerciale rezidente pot apela la credite bancare de ultima instanță, la rescontări sau la vânzări de valută (*până la adoptarea efectivă a monedei euro)* la oricare bancă centrală din statele membre;
- intrările masive, pe „nişe libere", ale infracționalității internaționale, îndeosebi trafic de droguri, arme sau carne vie.

• *Riscul de capturare a pieței.* Acest risc se referă la faptul că, dat fiind gradul mediu de competitivitate al bunurilor şi serviciilor din actualele state membre mai mare decât cel al bunurilor şi serviciilor autohtone, piața de bunuri şi servicii internă va deveni captivă ofertei externe (*în condițiile acceptate ale liberei circulații a bunurilor economice)*. Deşi la unele bunuri (*cum ar fi cele din agricultură*) sau servicii (*cum ar fi cele de turism rural sau montan*) România poate dezvolta o competitivitate în afara considerentelor de preț sau calitate (mizând pe aspecte de ecologie sau de specificitate naturală), balanța rezultantă a acestor "*competiții*" va fi cu siguranță negativă.

• *Riscul de efecte asimetrice ale şocurilor instituționale comunitare.* Politicile guvernamentale comunitare vor avea în vedere „media" structurilor, standardelor, situațiilor etc. la nivelul sistemului integrat. Ca urmare, o anumită măsură de politică guvernamentală (*politica monetară, fiscală,*

socială comercială etc.) va putea produce efecte asimetrice (*chiar adverse, la limită*) într-o economie care se "abate" de la standardul luat în considerare la proiectarea măsurii respective. Deşi realizarea unui grad mare de convergenţă a economiei naţionale cu economia comunitară va putea reduce mult din această asimetrie de efecte ale şocurilor instituţionale comunitare, cel puţin pe termen scurt, după aderare, riscul unor asemenea efecte a rămas actual şi important.

- *Riscul de import de uzură morală.* Economiile emergente care aderă la UE se pot confrunta cu un risc specific şi anume acela că, în complexul economic naţional, să se transfere ramuri, subramuri sau activităţi ori subactivităţi economice care, la nivelul statelor membre actuale, sunt considerate indezirabile din motive diverse (poluante pentru mediul înconjurător, cu randamente economice inacceptabil de scăzute, dezonorante pentru persoanele implicate etc.).

Noile ameninţări biologice, fizice şi psihosociale

În ultimii zece ani, mass-media a sensibilizat opinia publică în legătură cu riscurile biologice, cum ar fi antraxul, ca urmare a activităţilor bioteroriste, sindromul respirator acut sever (SRAS) şi ameninţarea gripei aviare. Însă, agenţii biologici sunt omniprezenţi şi, în multe locuri de muncă, lucrătorii se confruntă cu riscuri biologice foarte grave.

Două dintre principalele preocupări evidenţiate – riscurile de securitate şi sănătate în muncă (SSM) legate de pandemiile şi de prezenţa la locul de muncă a organismelor rezistente la medicamente – ilustrează cât este de important ca riscurile biologice să fie tratate la nivel global şi printr-o cooperare între discipline cum ar fi SSM, sănătatea publică, sănătatea animalelor, protecţia mediului şi siguranţa alimentară.

Cele mai importante zece probleme care se nasc sunt:

- riscurile profesionale legate de pandemii;
- evaluarea dificilă a riscurilor biologice;
- expunerea lucrătorilor la microorganismele rezistente la medicamente;
- lipsa informaţiilor privind riscurile biologice;
- întreţinerea necorespunzătoare a sistemelor de aer condiţionat şi de alimentare cu apă;
- formarea necorespunzătoare a personalului autorităţilor locale din domeniul securităţii şi sănătăţii în muncă;
- riscurile biologice în uzinele de tratare a deşeurilor;
- expunerea combinată la bioaerosoli şi substanţe chimice;
- endotoxinele;
- mucegaiul în locurile de muncă închise.

Riscurile psihosociale se datorează modului în care munca este destinată, organizată şi gestionată, dar şi contextului economic şi social al mediului de lucru european, ce duc la creşterea stresului şi chiar la deteriorarea gravă a sănătății fizice şi mentale. Principalele astfel de riscuri sunt:

- contractele nesigure în contextul unei piețe de muncă instabile;
- vulnerabilitatea crescută a lucrătorilor în contextul globalizării;
- noile forme de contracte de muncă;
- sentimentul lipsei de siguranță a locului de muncă;
- forța de muncă înaintată în vârstă;
- programul de lucru prelungit;
- intensificarea muncii;
- producția şi externalizarea competitive;
- exigențele emoționale mari la locul de muncă;
- un echilibru necorespunzător între viața profesională şi viața privată.

Primul război din Golf a fost apreciat ca fiind ultimul război al erei industriale, reprezentând, în acelaşi timp, primul război informațional. Odată cu acest război, s-a înțeles că lumea s-a schimbat, amenințarea cea mai mare nu mai este o confruntare bipolară între supraputeri, ci apariția crizelor şi conflictelor locale şi regionale, în care modul de gestionare a informației este vital. Această primă manifestare a unui conflict politico-militar complex a demonstrat puterea informației în contextul conflictului tradițional. Informația a ridicat nivelul de eficiență a aspectelor războiului, de la logistică, la comandă, control comunicații şi computere, informații, supraveghere şi recunoaştere.

Astăzi, în mediul internațional sunt din ce în ce mai prezente riscurile nonmilitare şi neconvenționale complexe, care creează noi tipuri de provocări la adresa securității naționale şi internaționale. Proliferarea tehnologiilor nucleare şi a altor arme de distrugere în masă, terorismul, fanatismul religios şi naționalist, crima organizată, migrația ilegală, amenințările la adresa mediului înconjurător, sunt doar câteva dintre sfidările care afectează atât statele, cât şi comunitatea internațională, în ansamblu.

În acest context, se poate spune că asimetria este „o caracteristică a perioadelor de schimbări rapide, de transformări revoluționare, transformări care au determinat, implicit, schimbarea hărții geopolitice şi geostrategice a lumii şi a continentelor şi au influențat, în mod categoric, fenomenul militar".

Tendințele de evoluție denotă continuarea acestor procese şi apariția altora noi, condiții în care fenomenul militar va fi expus aceleiaşi rate a schimbărilor.

BIBLIOGRAFIE

David Aurel V., *Naţiunea între „starea de securitate" şi „criza politic-militară"*, Editura Licorna, Bucureşti, 2000.

Francart Loup, *La guerre du sens. Pourquoi et comment agir dans les champs psychologiques*, Economica, Paris, 2000.

Gl.bg. (r.) Grecu Petre, gl.bg. (r) Neculae Năbărjoiu şi lt. col. Florin Lăpuşneanu, *Fizionomia acţiunilor militare în cadrul conflictelor asimetrice*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

Gl.bg. (r.) Grecu Petre, gl.bg. (r) Năbărjoiu Neculae, lt.col. Lăpuşneanu Florin, *Fizionomia acţiunilor militare în cadrul conflictelor asimetrice*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2006.

Dr. Nicolaescu Gheorghe, drd. Simileanu Vasile, *Putere, management, informaţie,* vol. II – Războiul informaţional, Editura Top Form, Bucureşti, 2004.

Gl.dr. Popescu Mihail, *Ameninţările asimetrice*, Impact strategic, nr. 1/2004.

Young Peter şi Jesser Peter, *The Media and the Military from Crimean War to Desert Strike*, Macmillan, London, 1997.

CADRUL JURIDIC INTERNAȚIONAL AL DESFĂŞURĂRII OPERAȚIILOR MULTINAȚIONALE DE MENȚINERE A PĂCII

THE INTERNATIONAL JURIDICAL FRAME FOR THE DEVELOPMENT OF MULTINATIONAL OPERATIONS FOR MAINTAINING PEACE

Magistrat as.drd. Corina VÎLCEA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Operațiile de menținere a păcii se desfăşoară având ca bază legală textele din Carta ONU, care se referă la soluționarea paşnică a diferendelor. În baza prevederilor amintite sunt utilizate negocierile, medierea, arbitrajul dintre părțile aflate în conflict şi mijloacele juridice ale dreptului internațional.

The operations for maintaining peace are developed on the legal basis of the texts of Charter of the United Nations, which refers to a peaceful way of resolving conflicts. According to the aforementioned texts, the methods utilised are: negotiations, mediation, arbitration and other juridical methods from the international law.

Cuvinte cheie: operații multinaționale, organizații internaționale, Carta ONU, drept internațional, Strategia de securitate națională a României.
Keywords: *multinational operations, international organizations, Charter of the United Nations, international law, Romania's National Security Strategy.*

Creşterea rolului organizațiilor internaționale şi a actorilor regionali determină utilizarea unui limbaj acțional comun pentru toți participanții la operații în sprijinul păcii.

Datorită acestui context, la nivelul instituțional se manifestă o preocupare constantă şi permanentă pentru dezvoltarea colaborării cu țările membre ale ONU, OSCE, UE şi NATO coparticipante la aceste misiuni şi îndeosebi cu acele state care beneficiază de o experiență deosebită în astfel de acțiuni.

* e-mail: *corina_vilcea @yahoo.com*

În operațiunile de menținere a păcii, obiectivele, considerentele şi constrângerile politice sunt primordiale față de cele militare. În unele situații acțiunea militară nu constituie componenta principală a acțiunii de ansamblu aşa cum se întâmplă, de exemplu, în operațiile umanitare în care şi efectivele militare angajate sunt reduse semnificativ.

Operațiunile de menținere a păcii contribuie la atingerea obiectivelor strategice de securitate națională ale statelor ce le organizează şi uneori, în egală măsură, la atingerea celor privind securitatea internațională. Sprijinirea îndeplinirii acestor obiective prin utilizarea instrumentului militar al puterii naționale constă de fapt în utilizarea forțelor armate şi a legislației necesare pentru executarea unor misiuni foarte variate, altele decât aceea de a purta un război.

Operațiile internaționale la care România ia parte se execută în conformitate cu legislația internațională referitoare la folosirea forțelor armate şi cu obligațiile asumate de România pentru realizarea păcii şi securității internaționale, precum şi cu legislația internă privind folosirea forțelor armate în operațiile de apărare şi menținere a ordinii constituționale, de intervenție în situații de urgență civilă şi de sprijin al autorităților publice(Legea 42/2004).

În Strategia de Securitate Națională a României apare ca o direcție principală de acțiune „constituirea şi consolidarea capacităților necesare pentru îndeplinirea performantă a obligațiilor asumate de România, de a participa în cadrul unor operațiuni de menținere a păcii, de salvare, de răspuns la crize, de combatere a terorismului şi de asistență umanitară". Se poate trage concluzia că operațiile în sprijinul păcii reprezintă o mare parte a operațiilor de menținere a acesteia, ceea ce nu este adevărat. Concluzia, cel puțin în exprimare, întâlnită în lucrări, articole sau luări de poziții este aceea că se foloseşte generic formula „de menținere a păcii", dar de drept ar trebui folosită expresia „în sprijinul păcii", prima fiind parte componentă a celei de-a doua.

Operațiile în sprijinul păcii (Peace Support Operations – PSO) „sunt operații multifuncționale conduse imparțial, pentru sprijinirea unui mandat ONU/OSCE, implicând forțe militare şi agenții umanitare şi diplomatice, fiind destinate să asigure pe termen lung o rezolvare politică ori alte condiții specificate în mandat". În categoria acestora intră următoarele tipuri de operații:

- de menținere a păcii (Peace Keeping Operations – PKO);
- de impunere a păcii (Peace Enforcement Operations – PEO);
- de prevenire a conflictului (Conflict Prevention – CP);
- de realizare a păcii (Peace Making Operations – PMO);
- de construire a păcii (Peace Building Operations – PBO);
- umanitare (Humanitarian Operations – HO).

Operațiile de menținere a păcii sunt acțiuni militare desfăşurate cu consimțământul părților implicate în conflict ori în dispută pentru a monitoriza sau a facilita punerea în aplicare a unui acord (de încetare a focului, armistițiu ori altă înțelegere de acest fel) şi a sprijini eforturile diplomatice întreprinse în scopul ajungerii la o înțelegere politică de durată.

Operațiile de menținere a păcii se desfăşoară având ca bază legală textele din Carta ONU, care se referă la soluționarea paşnică a disputelor. În baza prevederilor amintite sunt utilizate negocierile, medierea, arbitrajul dintre părțile aflate în conflict şi mijloacele juridice ale dreptului internațional.

Aceste operații se execută sub conducerea nemijlocită a ONU sau prin delegare de mandat către o organizație regională de securitate. O condiție obligatorie a executării unei astfel de operații o constituie consimțământul tuturor părților aflate în conflict, când efectiv se demarează întregul proces de luare a deciziei, pregătirea şi executarea misiunii. Scopul general al unei operații de acest tip constă în monitorizarea situației conflictuale, implementarea unui acord deja existent, asigurarea acordării sprijinului umanitar şi aducerea facțiunilor rivale la masa tratativelor pentru semnarea unui acord de pace de lungă durată.

În cadrul operațiilor de menținere a păcii pot fi executate următoarele misiuni:

- *observarea*: misiune organizată şi asigurată inclusiv logistic de către ONU, misiunea observatorilor constând în principal în supravegherea, monitorizarea şi raportarea evoluției situației din zonă şi respectarea condițiilor stabilite prin acorduri şi armistițiu. Cele mai importante misiuni de acest gen au fost cele executate în Liberia (UNOMIL, 1993); Georgia (UNOMIG, 1993); Kuweit (UNIKOM, 1991); Angola (MONUA 1997-1999); Congo (MONUC, 1999); Etiopia şi Eritreea (UNMEE, 2000); Macedonia (FRY, 2001) etc.
- *interpunerea de forțe*: implică participarea unei forțe militare imparțiale dispusă între beligeranți, cu scopul menținerii acestora separați, în urma unei încetări provizorii a focului sau a unui acord de încetare a focului. Câteva exemple de acest tip de acțiuni: misiunea din Liban (UNFIL, în perioada 1979-2000, urmată de o misiune de observatori); Bosnia-Herțegovina (SFOR, în 1997); Kosovo (KFOR, în 2000); Afganistan (ISAF, începând cu 2002).
- *asistența de tranziție*: operații care sunt executate în plaja de timp cuprinsă între semnarea acordului de pace şi preluarea de către segmentul civil a unei operații de construire a păcii. Se urmăreşte implementarea acordului de pace , sprijinirea tranziției de la starea de război la cea de pace şi nu în cele din urmă revenirea societății la starea de normalitate. Un exemplu

de operație în sensul celor enunțate a fost aceea a Grupului Națiunilor Unite pentru Asistență în Tranziție (UNTAG) desfăşurate în Namibia, în perioada 1989-1990, având drept misiune stabilizarea situației din țară şi supravegherea desfăşurării de alegeri libere şi corecte, în urma declarării Namibiei ca țară independentă.

Prevenirea conflictului

Activitățile de prevenire a conflictului se desfăşoară în mod normal sub incidența prevederilor Capitolului VI din Carta ONU şi cuprind un spectru larg de acțiuni, de la inițiative diplomatice până la desfăşurări preventive de forțe, cu scopul de a opri extinderea conflictelor, escaladarea acestora şi transformarea lor în conflicte armate. Prevenirea conflictului poate include, de asemenea, misiuni de recunoaştere, consultări, avertizări, inspecții, monitorizare. Ca misiuni specifice deosebim:

- dislocarea preventivă;
- avertizarea timpurie;
- supravegherea;
- sancțiuni şi embargou;
- evacuarea necombatanților.

Realizarea păcii este un gen de operație care se află sub autoritatea capitolului VI din Carta ONU şi în care mijloacele diplomatice sunt pe primul plan, cele militare fiind folosite, de regulă, indirect. Aceste operații urmăresc realizarea încetării imediate a focului ori instaurarea rapidă a păcii. Ca misiuni deosebim asigurarea de bune oficii, medierea, concilierea, precum şi presiunile diplomatice şi sancțiunile.

Operațiile de impunere a păcii sunt acțiuni de utilizare a forței militare sau de amenințare cu utilizarea acesteia, de regulă, cu autorizare (mandat) din partea unei organizații internaționale cu vocație de securitate (în primul rând ONU) pentru a asigura respectarea sau punerea în aplicare a rezoluțiilor ori a sancțiunilor stabilite de către acea organizație, în scopul menținerii sau restaurării păcii şi ordinii. Au caracter coercitiv şi se desfăşoară atunci când consensul părților în conflict nu a fost realizat sau evoluția evenimentului este nesigură.

Acest gen de operații se desfăşoară având la bază prevederile capitolului VII din Carta ONU, care se referă la amenințările la adresa păcii, violării păcii şi la actele de agresiune. Capitolul VII din cartă dă dreptul ONU să întreprindă acțiunile militare cele mai potrivite pentru a menține sau a restaura pacea şi securitatea internațională, autorizând în acest sens utilizarea forțelor armate puse la dispoziția sa de către statele membre şi utilizarea forței pentru a asigura respectarea rezoluțiilor ONU de către statele refractare la acestea.

Un exemplu de misiune de impunere a păcii o reprezintă SFOR (Forța de Stabilizare) în Bosnia-Herțegovina, stabilită de către Consiliul de Securitate

al ONU la 12 decembrie 1996 pentru a succede IFOR (Forța de Implementare, condusă de NATO din decembrie 1995). Astfel, SFOR reprezintă o forță multinațională de 32.000 de militari care trebuie să asigure impunerea respectării prevederilor acordului de la Dayton încheiat între părțile beligerante din Bosnia-Herțegovina şi semnat la Paris la 14 decembrie 1995.

Construcția păcii constă în acțiunile postconflict cu priorități politice, sociale, diplomatice, economice şi militare, destinate întăririi şi reconstrucției infrastructurii civile şi instituțiilor, în scopul înlăturării cauzelor conflictului şi evitării reluării acestuia. Aceasta include şi mecanisme care promovează spiritul de încredere şi sprijinul economic al reconstrucției. Implicarea militară este axată, în principal, pe asigurarea unui cadru stabil şi sigur pentru realizarea acestui tip de misiune. Alte contribuții ale militarilor pot fi legate de instruirea şi pregătirea forțelor armate din zona recent stabilizată. Principalele activități desfăşurate în cadrul acestui tip de misiuni se referă la:

- supravegherea retragerii;
- asigurarea strângerii şi depozitării armamentului greu;
- supravegherea schimbului de prizonieri;
- supravegherea reîntoarcerii refugiaților şi persoanelor expulzate;
- asistența militară acordată autorităților civile.

Operațiile umanitare sunt executate pentru a uşura suferințele umane ale populației civile care a avut sau are de îndurat în urma conflictului armat. Misiunile executate la acest tip de operații sunt:

- ajutorul umanitar, care cuprinde: asigurarea mijloacelor de supraviețuire, planificarea distribuirii, protecția agenților de sprijin şi realizarea sau întreținerea drumurilor de acces;
- sprijinul la dezastre: sprijinirea unei țări, care în caz de calamități naturale sau accidente de altă natură, nu dispune de capacitățile necesare şi are nevoie de asistență internațională;
- protejarea drepturilor omului, care este element fundamental al operațiilor umanitare. Prevenirea sau îndepărtarea abuzurilor necesită o operație în sprijinul păcii sau aşa zisul „drept de ingerință umanitară".

În completarea acestei enumerări, trebuie să amintim că Doctrina NATO, privind operațiile în sprijinul păcii, stipulează şi operația combinată, respectiv „menținerea cu impunerea păcii".

Din punct de vedere al relațiilor avute în ONU, operațiile de pace sunt de două categorii: *operații autorizate de către ONU* şi *operații conduse nemijlocit de către acesta.*

Acele acțiuni militare în care rolul conducător revine unui stat oarecare, ce planifică, organizează şi conduce efectiv intervenția militară a

coaliției multinaționale, fac parte din operațiile autorizate de către ONU. În această categorie putem menționa Operația Desert Storm (1991) împotriva Irakului şi Operația UNITAF executată în Somalia, din toamna anului 1992. În ambele exemple, țara care a avut rolul de a conduce operațiile militare a fost SUA., stat care a avut capacitatea operațională şi logistică de a pune în practică un asemenea efort.

Misiunile de pace nu sunt misiuni standard, fiecare operație în parte având caracteristici de natură politică, diplomatică, geografică, economică, culturală şi militară proprii, ce le deosebesc unele față de celelalte.

Ca membră a ONU, România poate participa la acțiuni militare care se desfăşoară în baza prevederilor capitolului VI din Carta ONU (rezolvarea paşnică a disputelor), a prevederilor capitolului VII (acțiuni referitoare la amenințările la adresa păcii, la violările păcii şi la actele de agresiune) ca şi a prevederilor capitolului VIII, ce se referă la aranjamentele regionale.

Capitolul VIII al Cartei ONU permite crearea de organizații regionale care să aibă ca obiect de activitate menținerea păcii şi securității internaționale şi inițierea de acțiuni regionale (art. 52). În articolul 53 din Carta ONU se prevede că punerea în aplicare a măsurilor de sancționare de către organizațiile regionale se poate face numai după aprobarea acestor măsuri de către Consiliul de Securitate al ONU şi numai cu respectarea principiilor Cartei ONU. Consiliul de Securitate poate folosi organizațiile de securitate pentru acțiuni întreprinse sub propria sa autoritate. Cel mai semnificativ exemplu de utilizare a unor organizații regionale de către ONU a fost complexul măsurilor coercitive luate de NATO împotriva Iugoslaviei în perioada anilor 1998-1999 cu aprobarea Consiliului de Securitate al ONU, pentru a determina ajungerea la o soluție negociată în problema Kosovului.

Aşa cum reiese şi din cele prezentate până acum, operațiile în sprijinul păcii reprezintă activitățile militare care sunt organizate şi se desfăşoară în contextul eforturilor generale de asigurare a păcii şi securității, sub autoritatea ONU sau a unor organizații regionale recunoscute: OSCE, UE etc.

Cu toate că preponderent au un caracter necombatant, scopul operațiilor fiind acela de prevenire a conflictelor, gestionarea crizelor şi rezolvarea paşnică a diferendelor inter şi intrastatale printr-o soluție politică, acestea sunt considerate ca o verigă între obiectivele politice şi cele militare, o soluție demnă şi mai puțin costisitoare în conflictele fără învingători şi învinşi.

Presupunând angajarea obligatorie a unei Forțe Multinaționale de pace, compusă din contingente naționale voluntare, care nu au interese speciale în conflictul care a impus constituirea acesteia şi care acționează exclusiv sub comanda autorităților desemnate de ONU (OSCE), în limitele unui mandat clar şi precis, pe o durată limitată, se impune cu necesitate sporirea

permanentă a nivelului de pregătire a personalului participant la acest gen de misiuni, care se desfăşoară potrivit regulilor şi normelor de drept internaţional, într-un cadru totalmente diferit de operaţiile militare clasice.

Cu toate că operaţiunile de sprijinire a păcii iniţiate şi desfăşurate în cadrul ONU nu sunt conflicte armate, ele au o strânsă legătură cu Dreptul Internaţional Umanitar, deoarece se desfăşoară în condiţiile existenţei unui conflict pe care încearcă să-l soluţioneze, creând pericolele de război şi obligând forţele armate la respectarea legilor şi obiceiurilor războiului.

La 21 august 2000, Lakhtar Brahimi a prezentat Adunării Generale a ONU un raport care conţinea referiri cu privire la deficienţele constatate la forţele participante la misiunile de menţinere a păcii. În urma acestuia, s-a luat decizia constituirii în cadrul Departamentului pentru Operaţii de Menţinere a Păcii (D.P.K.O.) a unei noi structuri – Training and Evaluation Services (TES) – care înlocuieşte DKPO Training Unit. Principala misiune a TES este, ca împreună cu o altă structură subordonată nou înfiinţată – Standardisation &Evaluation (S&E) – să asigure coordonarea, standardizarea şi evaluarea nivelului de pregătire a contingentelor participante la misiuni. TES are dreptul ca, în cazul constatării neîndeplinirii standardelor şi baremelor de performanţă, să propună excluderea contingentelor deficitare din zona de operaţii.

Pentru a avea o imagine cât mai concludentă asupra contribuţiei factorului militar în acţiunile Naţiunilor Unite pentru menţinerea păcii, putem prezenta situaţia de la 01 ianuarie 2009. Astfel, aproximativ 98.000 de persoane, incluzând 69.146 de militari, 2.678 de observatori militari, 8.695 de personal de poliţie, precum şi 16.250 de civili si voluntari serveau în 18 operaţii pentru menţinerea păcii, desfăşurate pe patru continente. Pe fondul creşterii semnificative a încrederii în Naţiunile Unite, 114 state membre contribuie cu trupe la operaţiile de menţinere a păcii. În ansamblu, se preconizează ca participarea să depăşească 140.000 de persoane, când Naţiunile Unite vor desfăşura în totalitate forţele planificate în misiunile aprobate în Liban, Darfur (Sudan) şi Nepal.

Conştientă de necesitatea ca militarii care participă la astfel de misiuni să aibă o foarte bună pregătire practică şi teoretică, România a creat şi a pregătit în condiţii specifice forţele destinate participării la acest gen de misiuni, realizând o selecţie riguroasă a personalului şi antrenarea acestuia în funcţie de situaţia conflictuală concretă în care urmează să intervină, folosind tehnici şi procedee care să permită interoperabilitatea cu forţele partenere în teatru, fie că este vorba de militari sau membri ai organizaţiilor neguvernamentale internaţionale care desfăşoară activităţi de sprijinire a populaţiei afectate.

Operaţiile de sprijin al păcii au cunoscut în ultima perioadă, în special după depăşirea „războiului rece", evoluţii semnificative, care le diferenţiază substanţial de operaţiile anterioare, însăşi conflictele care le reclamă cunoscând modificări de esenţă. Spre deosebire de conflictele din trecut, care

aveau loc cu preponderenţă între state, acum avem de-a face cu conflicte izbucnite cu precădere în urma dezmembrării unor state federale, dar nu numai.

Totalitatea acestor situaţii dau o varietate mare de ipostaze în care pot fi puse structurile militare participante în calitate de executanţi ai unui mandat, necesitând o pregătire specifică amănunţită înainte de începerea misiunii.

Trebuie să remarcăm şi faptul că dacă acţiunile iniţiale de sprijin al păcii au avut un caracter preponderent militar, de supraveghere şi impunere a încetării focului între beligeranţi, ponderea celor contemporane tinde să fie spre cele care asigură îndeplinirea acordurilor stabilite, convenite de părţi.

Cooperarea ţărilor care fac parte din Forţa Multinaţională în pregătirea contingentelor proprii pentru misiune este din ce în ce mai importantă, deoarece forţele sunt relativ reduse în comparaţie cu zonele de responsabilitate foarte întinse, ceea ce face foarte dificilă îndeplinirea misiunilor la standardele impuse. De asemenea trebuie avut în vedere şi faptul că instabilitatea situaţiei politice, sociale şi religioase dintr-o zonă, care ar crea un climat favorabil manifestării actelor de terorism, impune cu necesitate ca militarii participanţi la misiuni să fie temeinic pregătiţi în domeniul cunoaşterii specificului social, politic şi religios al populaţiei din zonă, dar şi a normelor de drept internaţional aplicabile în situaţia concretă pentru acel teatru operativ.

În esenţă, se poate concluziona că operaţiile în sprijinul păcii, sub toate formele, desfăşurate de către ONU sau în cooperare cu organizaţiile regionale, constituie elementele cheie ale noii organizări internaţionale şi prefigurează un model articulat de acţiune şi solidaritate a comunităţii internaţionale, într-o lume în care vor prevala valorile democratice, în contextul globalizării accentuate, oferind totodată României şi Armatei Române posibilitatea de afirmare ca un garant al securităţii în zona est-europeană, dar şi în întreaga lume.

BIBLIOGRAFIE

Legea nr. 39/2003 privind prevenirea şi combaterea criminalităţii organizate.

Legea nr. 42/2004 privind participarea forţelor armate la misiuni în afara teritoriului României.

O.U.G. nr. 17/2004 privind ratificarea Acordului dintre România şi U.E. privind participarea forţelor armate române la operaţiile U.E. de gestionare a crizelor.

Frunzeti Teodor, *Forţe şi tendinţe în mediul de securitate european*, Editura Academiei F.T. „Nicolae Bălcescu", Sibiu, 2003.

Iordache Constantin, *Drept Internaţional Umanitar*, Editura U.N.Ap. „Carol I", Bucureşti, 2009.

POLITICA JURIDICO-ADMINISTRATIVĂ A UNIUNII EUROPENE

EU'S JURIDICAL AND ADMINISTRATIVE POLICIES

Magistrat drd. Mariana-Didina MIHAI*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I"

Politica Uniunii Europene nu impune imitarea modelelor (ca obligație de rezultat), dar militează pentru afirmarea principiului „unitate în diversitate". Există un bogat conținut legislativ, cutumiar şi jurisprudențial referitor la aspectele juridice ale unor sectoare administrative, ceea ce reprezintă acquis-ul comunitar. Acquis-ul comunitar nu creează instituții la nivel național, dar se manifestă ca o doctrină pentru implementarea de modele acționale.

EU's policy does not impose an immitation of its models, but it supports the application of the „unity in diversity" principle. There is a very rich content of legal, unwritten law and jurisprudence regarding the legal aspects of certain administrative sectors, and this content represents the acquis communautaire The acquis communautaire does not create national institutions, but it manifests itself as a doctrine for the implementation of certain models of action.

Cuvinte cheie: Uniunea Europeană, politică europeană, Curtea Europeană de Justiție, acquis comunitar.
Keywords: *the European Union, European policies, European Court of Justice, acquis communautaire.*

Uniunea Europeană se caracterizează printr-un obiectiv integraționist (un interes comunitar), realizat printr-o colaborare interguvernamentală.

Procesul de luare a deciziilor în U.E. răspunde unei concilieri a intereselor naționale (metoda interguvernamentală) cu interesele comunitare (metodă supranațională), de aici rezultând originalitatea structurală şi funcțională a organizației.

Ordinea juridică comunitară este *sui generis* – fiind autonomă în raport cu ordinea juridică internațională, întemeiată pe ideea de cooperare, fără afectarea integrală a suveranității de stat.

* e-mail: *satre_cosmin@yahoo.com*

Curtea de Justiție Europeană nu aplică reguli de drept intern, nu este competentă să verifice legalitatea unui act de uz național.

Jurisdicțiile naționale sunt obligate să aplice dreptul comunitar. Colaborarea instituțiilor juridice comunitare cu organismele Juridice naționale este utilă şi necesară în sensul facilitării aplicării normelor de drept european.

În tratatele constitutive comunitare sunt clauze instituționale referitoare la dreptul administrativ european, modul de organizare a structurilor administrative şi factorii care concură la buna administrare (activitatea Curții Europene de Justiție în materia soluționării contenciosului administrativ). Un accent deosebit se pune în planul asigurării egalității de tratament a cetățenilor în relația cu administrația, condițiile de reparare a prejudiciului cauzat de instituțiile (funcționării) U.E.

Dreptul administrativ european, enunțat în cuprinsul tratatelor, relevă modalitățile de aplicare şi executare a politicilor comunitare.

Pentru exemplificare pot fi relevate textele de drept administrativ în următoarele domenii: politica agricolă comună (art. 38-47, titlul II din Tratatul de la ROMA – 1957); politica comună în domeniul transporturilor (art.75 din Tratatul de la ROMA); politica economică comună (Tratatul de la Maastricht 98-104); politica comună în domeniul justiției şi afacerilor interne (JAI – art. K din Titlul VI al Tratatului de la Maastricht).

Autoritățile statelor membre U.E. aplică dreptul comunitar în următoarele direcții: eliminarea barierelor administrative pentru libera circulație a lucrărilor; aplicarea dreptului administrativ comunitar real.

Curtea Europeană de Justiție, în bogata ei activitate de jurisprudență, a contribuit la afirmarea altor principii: principiul administrației prin lege; principiul proporționalității; principiul nediscriminării etc.

Există un bogat conținut legislativ, cutumiar şi jurisprundențial referitor la aspectele juridice ale unor sectoare administrative, ceea ce reprezintă *acquis-ul comunitar.*

Acquis-ul comunitar contribuie la realizarea unei convergențe în planul politicilor administrative dezvoltate de guvernele naționale, facilitând crearea unui veritabil şi eficient *spațiu administrativ european*.

În situația când un stat membru al U.E. nu implementează legislația Comunității Europene va fi acuzat de responsabilitate non-contractuală şi sancționat în conformitate cu tratatele constitutive.

În textele tratatelor de bază ale U.E. sunt enunțate o serie de principii esențiale: dreptul de verificare juridică a deciziilor în plan administrativ; obligația de motivare a soluțiilor juridice sau motivarea recursului pentru protecția cetățeanului de efecte unor acte juridice ilegale. Se poate afirma că administrația europeană are un rol dublu: instrument sau interfață prin

intermediul căreia se derulează programe de asistență financiară, de aplicare a acquis-ului comunitar; entitate autonomă cu personal specializat şi mijloace acționale pentru implementarea politicilor comunitare. În prezent se manifestă tendința democratizării funcției publice administrative, pentru eficientizarea actului administrativ în mod coerent şi transparent.

În dezvoltarea dreptului administrativ un rol proeminent l-a avut componenta jurisprudențială. Principiile de bază ale dreptului comunitar au fost elaborate de Curtea Europeană de Justiție pe cale pretoriană.

Cunoaşterea mecanismelor de funcționare a sistemului juridic european reclamă analiza supremației dreptului comunitar față de dreptul național şi asigurarea tratamentului legal şi echitabil pentru cetățenii Uniunii Europene.

Principiile vor fi aplicate la cazurile (spețele) inedite, generate de practica socială (neprevăzute în acte normative), având în vedere că scopul unui raționament juridic este soluționarea unui conflict (diferend) în planul relațiilor interumane.

Este imperios necesar să se realizeze permanent studierea realității sociale pentru dezvoltarea serviciilor administrative ale Uniunii Europene.

Administrația publică decide în funcție de legile în vigoare şi de criteriile interpretative stabilite de curțile de justiție. Acest principiu jurisprudențial este preluat de Codul European al bunei conduite administrative, document adoptat de Parlamentul European la data de 6 septembrie 2001, la propunerea Mediatorului european. Funcționarul public comunitar aplică regulile şi procedurile înscrise în legislația comunitară şi urmăreşte ca deciziile care afectează drepturile persoanelor să fie fundamentate juridic.

Competența semnifică un summum de atribuții stipulate legal pentru buna funcționate a serviciului public, în virtutea cărora funcționarul poate decide asupra unei probleme şi pentru care îşi asumă responsabilitatea.

În consecință, decizia unei persoane neautorizate, necompetente, este anulabilă printr-o hotărâre a Curții Europene de Justiție.

În Dreptul administrativ european nu se aplică *principiul aparenței în drept* (error comunis facit jus). Controlul de legalitate al actelor emise de instituțiile comunitare se realizează printr-o procedură administrată, de către Mediatorul european (art. 195 – Tratatul instituind Comunitatea Europeană), printr-o procedură a Comisiei de petiții a Parlamentului European şi printr-o procedură jurisdicțională a Curții Europene de Justiție. Curtea de Justiție Europeană a statuat în decizia pronunțată în dosarul nr.280/1980 cu privire la selecția funcționarilor publici „Aparține administrației dreptul de a desemna criteriile de selecție, în virtutea puterii sale discreționare şi ținând cont de exigențele organizării şi raționalizării serviciilor". Curtea Europeană de Justiție apreciază că actele administrative discreționare se pot plasa adesea în

zona excesului de putere şi ele pot fi sancționate. În acest sens C.E.J. a elaborat o jurisprudență a puterii discreționare în administrația publică stabilind şi cadrul de exercitare a ei.

Ca urmare, autoritățile publice sunt obligate să acționeze cu bună credință – „bona fides" – să urmărească interesul public într-o manieră rezonabilă, să utilizeze proceduri legale şi să respecte principiul nediscriminării. Respectarea garanțiilor conferite de ordinea juridică a U.E., în procedurile administrative presupune examinarea atentă a spețelor, ascultarea persoanelor afectate în urma emiterii actelor juridice şi motivarea cu claritate a deciziei.

Operațiunea administrativă trebuie să se deruleze proporțional cu obiectivul prognozat, cu finalizarea legală şi rezonabilă în plan acțional.

Un exemplu de aplicare a principiului proporționalității îl poate reprezenta situația exproprierii de utilitate publică, în care cetățenii U.E. sunt afectați în materia dreptului de proprietate.

Acțiunea administrativă trebuie să fie adecvată şi necesară pentru realizarea obiectivului prestabilit. Nu se pot impune sarcini excesive asupra cetățeanului şi trebuie să fie rezonabilă prin efecte asupra individului.

Codul bunei conduite administrative stipulează că în momentul luării deciziilor, funcționarul va fi atent ca acțiunile sale să fie proporționale cu obiectivul urmărit. El va evita restrângerea drepturilor cetățeneşti, iar în momentul luării deciziilor trebuie să respecte justul echilibru între interesele persoanelor private şi interesul public general.

Respectarea dreptului de apărare în toate procedurile deschise împotriva unei persoane şi susceptibile de a-i produce un prejudiciu constituie un principiu fundamental de drept comunitar şi trebuie să fie asigurat chiar în absența oricărei reglementări cu privire la procedura în cauză.

Codul bunei conduite administrative prevede (art.16) că în situația în care drepturile sau interesele cetățenilor sunt în discuție, funcționarul va acționa pentru ca drepturile de apărare să fie respectate în fiecare etapă a procedurii de luare a deciziei. Persoana afectată poate depune mărturii scrise şi dacă este necesar, să prezinte observații orale înainte ca decizia să fie luată.

Întârzierile în luarea deciziilor sau finalizarea procedurilor administrative pot cauza injustiții, frustrări cu efecte nefaste pentru persoanele fizice (juridice). Funcționarul public va urmări ca decizia referitoare la fiecare cerere sau plângere adresată instituției să fie luată într-un termen rezonabil – cel mai târziu la două luni de la data recepției. Aceeaşi regulă se aplică şi în situația scrisorilor trimise de cetățeni, răspunsurilor la notele administrative adresate de funcționarii superiorilor ierarhiei pentru a solicita instrucțiuni referitoare la deciziile administrative pe care trebuie să le ia.

Integritatea profesională a funcționarului public se bazează pe imparțialitate, independență profesională şi abținerea de la acțiuni arbitrare care ar putea lega interesele şi drepturile cetățenilor.

Pierderea independenței profesionale poate fi rezultatul lipsei de obiectivitate în luarea deciziilor.

În tratatele constitutive ale U.E. se relevă faptul că instituțiile comunitare trebuie să aibă un dialog deschis, transparent cu societatea civilă, iar cetățenii au dreptul de acces la documentele şi organismele Uniunii Europene.

Transparența procesului decizional din instituțiile europene este garantată de stipulațiile Regulamentului nr.1049/2001 al Parlamentului European. Transparența permite afirmarea şi transpunerea principiilor dreptului comunitar. De regulă, toate documentele instituțiilor U.E. trebuie să fie accesibile publicului. La art.4 din Regulamentul nr.1049/2001 sunt prezentate o serie de excepții pentru accesul larg, atunci când divulgarea ar putea determina efecte negative în domeniile: securitate publică; apărare şi afaceri militare; relații internaționale; politică financiară; viața privată a unei persoane; practică comercială; procedură jurisdicțională; activitate de inspecție sau audit; avize Juridice. Un stat membru al U.E. poate solicita unei instituții comunitare să nu divulge un document fără acordul prealabil al acestuia.

Cererile de acces la documentația comunitară sunt formulate în formă scrisă inclusiv prin mijloace electronice, fără să fie necesară motivarea solicitării. Într-un termen de 15 zile lucrătoare, de la momentul înregistrării cererii, instituția apelată trebuie să acorde accesul la respectivele documente. În situația emiterii unui act de refuz se va comunica solicitantului, cu argumente raționale şi pertinente, răspunsul motivat. Reglementările U.E. au instituit posibilitatea recurgerii la recursul grațios în favoarea solicitantului. În caz de refuz sau de absență a răspunsului instituției, solicitantul poate adresa, într-un termen de 15 zile lucrătoare de la data refuzului, o cerere confirmativă în vederea revizuirii poziției instituției (art 7 din Regulamentul 1049/2001).

Cererea confirmativă trebuie să fie tratată cu promptitudine într-un termen de 15 zile lucrătoare de la data înregistrării respectivei cereri.

Dacă, finalmente, instituția refuză total accesul, se va informa solicitantul asupra posibilității de a introduce un recurs jurisdicțional împotriva ei şi/sau să prezinte o plângere mediatorului european. Absența răspunsului instituției, în termenul legal, poate fi asimilată răspunsului negativ, iar solicitantul este abilitat să introducă recursul jurisdicțional. Politica administrației publice a U.E. este una de deschidere şi transparență. Funcționarii care lucrează cu datele personale ale cetățenilor trebuie să respecte viața privată şi dreptul la imagine, conform prevederilor din Regulamentul C.E. nr.45/2001 al Parlamentului European.

Registrele publice sunt accesibile marelui public, iar funcționarii publici sunt obligați să facă cunoscută motivarea deciziilor într-o manieră rezonabilă şi suficientă. Prin motivarea de o manieră suficientă a actului emis

de o instituţie comunitară se permite părţilor să-şi apere drepturile, Curţii Europene de Justiţie să-şi exercite funcţia de control şi statelor membre precum şi tuturor cetăţenilor interesaţi să cunoască condiţiile în care instituţiile aplică legislaţia comunitară.

Răspunderea este esenţială pentru consolidarea unor valori ca eficienţa, încrederea sau previzibilitatea în administraţia publică.

În disputele legate de reparaţiile pentru daunele rezultate din obligaţiile necontractuale ale Comunităţii, Jurisdicţia aparţine Curţii Europene de Justiţie. În situaţia obligaţiilor necontractuale, U.E. va repara, conform principiilor generale ale dreptului comunitar, orice daune cauzate de instituţiile sale (de funcţionarii publici) în timpul îndeplinirii obligaţiilor ce le revin.

În cazul legislaţiei ce implică măsuri de politică economică, Uniunea Europeană nu îşi asumă responsabilitatea obligaţiilor necontractuale decât în cazul unei violări suficient de flagrante a unei norme superioare de drept pentru a asigura protecţia părţii vătămate.

Omisiunile instituţiilor comunitare nu sunt susceptibile de a angaja răspunderea extracontractuală a U.E. decât în măsura în care au fost violate obligaţiile legale rezultând dintr-o dispoziţie comunitară.

Dacă o instituţie comunitară a adoptat sau a omis să adopte un act normativ în aria sa de competenţe, răspunderea U.E. va fi angajată dacă violarea unor norme are un caracter manifest şi grav, constatându-se abuzul de drept.

În situaţia în care persoane fizice (juridice) sunt vătămate prin acte normative emise de statele membre în baza legislaţiei comunitare, se pot reliefa două situaţii: situaţia când solicitarea de reparaţie vizează neconformitatea măsurilor naţionale cu reglementările comunitare, Curtea Europeană de Justiţie nu are competenţă de soluţionare (persoanele vinovate pot fi chemate pentru judecare în faţa instanţelor naţionale pentru aplicarea ilegală a dreptului comunitar); o altă situaţie când daunele cauzate de măsurile naţionale de aplicare sunt generate de normele comunitare (răspunderea persoanelor juridice vinovate poate fi stabilită de Curtea Europeană de Justiţie în baza dreptului comunitar).

Acţiunile reparatorii fac obiectul unei limite temporare (termen de 5 ani).

Eficacitatea consistă în faptul că performanţele administraţiei publice sunt orientate către soluţionarea problemelor majore pe cale legală.

Eficienţa reprezintă raportul dintre rezultatul obţinut şi mijloacele (cheltuielile) angajate.

Eficienţa, ca valoare managerială, poate intra în conflict cu restricţiile legislaţiei comunitare.

În controlul gestiunii financiare a instituţiilor U.E. un rol primordial îl are Curtea de Conturi Europeană. Obiectul controlului constă în verificarea legalităţii

şi a principiilor de economicitate, eficienţă şi eficacitate în gestionarea banilor şi în modul cum patrimoniul instituţiilor comunitare este administrat.

Statele membre sunt obligate să facă modificări în organizarea administrativă naţională şi în procedurile decizionale pentru aplicarea legislaţiei comunitare şi realizarea permanentei cooperări cu instituţiile U.E.

Funcţionarea mecanismului administrativ al Comisiei Europene prezintă şi momente de criză şi blocări temporare din cauza birocraţiei, a formalismului exagerat şi a unor paralelisme structurale. În cadrul circuitelor administrative oficiale se manifestă şi circuite informale care nu aparţin cadrului normat, formalizat. Un aspect elocvent al administraţiei paralele informale, cu efecte negative, este existenţa legăturilor dintre funcţionarii administrativi comunitari şi funcţionarii administraţiilor naţionale.

Clauze instituţionale importante în domeniul administrativ european (inserate în textele tratelor comunitare constitutive) se referă la organizarea structurilor administrative (Comisia Europeană) la instituţiile care exercită controlul administraţiei europene (Mediatorul european), la funcţionarea Curţii Europene de Justiţie în soluţionarea contenciosului administrativ etc.

Clauzele materiale reliefează cadrul general de acţiune administrativă, vizează executarea „în concreto" a politicilor sectoriale comunitare. Cadrul general de acţiune administrativă se circumscrie dreptului la o bună administraţie dreptul la verificarea juridică a deciziilor administrative (art.173 din Tratatul de la Roma şi art.230 din Tratatul instituind Comunitatea Europeană), egalitatea de tratament a cetăţenilor în relaţia cu administraţia, dreptul la repararea prejudiciului produs de instituţii şi agenţii comunitari etc. În textul tratatelor comunitare constitutive sunt relevate componentele deciziei administrative pentru executarea de către statele membre a politicilor comunitare: în domeniul agriculturii; în planul relaţiilor comerciale; cooperarea în domeniul justiţiei şi afacerilor interne; politica monetară; politica externă şi de securitate comună; eliminarea barierelor administrative în vederea asigurării circulaţiei libere a muncitorilor; politica comunitară vamală.

Instituţiile Uniunii Europene acţionează în direcţia realizării unui *spaţiu public transnaţional* care să asigure fondarea juridică a identităţii colective europene.

Pentru materializarea acestui generos obiectiv se impun o serie de condiţii: funcţionarea democratică a instituţiilor comunitare; existenţa premiselor pentru exprimarea publică a cetăţenilor europeni; manifestarea solidarităţii publice europene. Principiul democraţiei partitive reclamă obligaţia instituţiilor europene de a asigura dreptul cetăţenilor la opinia publică.

Administraţiile publice naţionale s-au adaptat la cerinţele construcţiei comunitare, la condiţiile moderne ale dezvoltării economice în spaţiul

comunitar. Necesitatea implementării asquis-ului comunitar, la standarde superioare (echivalente), a determinat realizarea unui sistem juridic administrativ unitar pentru statele din componența U.E., convergența administrațiilor naționale către principiile şi valorile administrației publice comunitare.

Sistemele legislative ale statelor membre ale U.E. se află într-un proces de convergență sub imperiul legislației comunitare şi ca efect al jurisprudenței Curții Europene de Justiție.

Legislația comunitară este implementată în sistemele juridice naționale prin intermediul regulamentelor (aplicativitate directă) şi a directivelor care impun adaptări naționale la specificul sistemul juridic al U.E.

Convergența semnifică reducerea disponibilităților dintre sistemele administrative naționale, urmărindu-se determinarea unui summum de caracteristici comune, configurarea unor modele în planul managementului administrativ la nivelul Uniunii Europene. Se constată o evoluție pozitivă în sensul că diversitatea unor puncte de vedere administrative este rezolvată de apariția unor standarde administrative europene. În pofida faptului că nu există un acquis comunitar care să reglementeze „administrația publică europeană" (tratatele comunitare constitutive nu prescriu modelul administrativ european) se manifestă un „acquis neformalizat". Statele membre ale U.E., cu tradiții şi sisteme juridice diferite, tind către implementarea unitară şi eficientă a legislației comunitare.

Un exemplu elocvent în acest sens este instituția Mediatorului european care, prin sistemul de colaborare cu mediatorii naționali, a generat un curent favorabil pentru dezvoltarea administrației publice europene şi respectarea drepturilor omului.

Legislația administrativă a Uniunii Europene are un caracter sectorial, specializată în diferite domenii: agricultură, politică industrială, ştiință şi cercetare, control vamal; libera concurentă.

Relațiile interguvernamentale contribuie la formarea unei viziuni comune pentru implementarea politicilor Uniunii Europene în sistemele naționale, asigură promovarea principiilor administrative comunitare de management. Uniunea Europeană asistă şi sprijină activitățile autorităților naționale pentru ameliorarea capacităților lor administrative în vederea aplicativității dreptului comunitar.

Curtea Europeană de Justiție are un rol important în afirmarea principiilor administrative comunitare şi difuzarea lor în sistemele juridice naționale. Se poate afirma că jurisprudența C.E.J. reprezintă una din sursele principale pentru dreptul administrativ non-sectorial din spațiul U.E.

Prin intermediul acestui organism jurisdicțional principiile administrative comunitare devin aplicabile pentru toți cetățenii europeni.

Construcția comunitară, perfecționarea sistemului socio-economic, politic şi juridic are ca fundament performanța atractivă. Se analizează performanțele de aplicare a administrației comunitare la nivelul statelor membre şi se constată în numeroase cazuri imitarea modelelor acționale performante şi viabile.

Politica Uniunii Europene nu impune imitarea modelelor (ca obligație de rezultat), dar militează pentru afirmarea principiului „unitate în diversitate". Acquis-ul comunitar nu creează instituții la nivel național, dar se manifestă ca o doctrină pentru implementarea de modele acționale.

Instituțiile comunitare vor acorda o mare atenție funcționării autorităților (serviciilor) administrative naționale deoarece ele reprezintă instrumentele care asigură afirmarea legislației comunitare în procesul decizional, pentru reglarea problemelor economico-sociale.

Un domeniu important îl reprezintă activitatea funcționarilor publici, pentru respectarea principiilor administrative care reclamă: existența încrederii cetățenilor în acțiunea funcționarului public; responsabilitatea funcționarilor pentru actele administrative procedurale; transparența şi eficiența în activitatea administrativă.

Incontestabil, legislația comunitară reprezintă un promotor al modernizării legislațiilor naționale.

Construcția comunitară este un proces instituțional şi cultural.

Administrația eficientă are ca suport o cultură a dreptului caracterizată de profesionalism, legalism şi formalism.

Cele patru libertăți stipulate de Tratatul de la Roma – 1957 (libertatea de mişcare a bunurilor, a serviciilor, a oamenilor şi a capitalurilor) pot deveni aplicabile printr-o activitate laborioasă şi eficientă a administrațiilor publice naționale. Vor fi eliminate procedurile şi practicile administrative care generează obstacole pentru libertatea de stabilire a resortisanților unui stat membru al U.E. pe teritoriul altui stat din spațiul comunitar european.

În *Carta drepturilor fundamentale a U.E.*, adoptată la Summit-ul de la Nisa – decembrie 2000, este stipulată obligația de a asigura pentru toți cetățenii comunitari o bună administrare.

Cetățenii U.E. au dreptul de a beneficia de un tratament imparțial, echitabil şi într-un termen rezonabil din partea instituției, organismelor şi agențiilor U.E. Acest drept comportă: dreptul persoanei de a fi ascultată înainte de a se dispune o măsură administrativă cu caracter individual care să o afecteze în mod defavorabil; dreptul de acces al unei persoane la dosarul propriu, cu respectarea intereselor legitime, a principiului confidențialității şi secretului profesional; obligația pentru administrație publică de a motiva deciziile sale, obligație dezvoltată de art.18 din *Codul european al bunei*

conduite administrative; deciziile instituţiilor europene care afectează drepturile şi interesele cetăţenilor trebuie să indice motivaţia pertinentă şi fundamentul juridic; dreptul la despăgubire din partea U.E. pentru daunele cauzate de către instituţiile, organismele sau agenţiile sale; funcţionarul public trebuie să evite discriminările în relaţia cu cetăţenii europeni, pe criterii de naţionalitate, sex rasă, culoare, originea etnică sau religie, situaţie materială, vârstă sau orientare sexuală; toţi cetăţenii europeni au dreptul de a înainta cu titlu individual sau în asociere cu alte persoane, o petiţie Parlamentului European referitoare la un aspect care reflectă domeniile de activitate ale instituţiilor U.E.

Tratatul de la Maastricht a instituit funcţia de *Mediator european* în scopul aplicării administraţiei în favoarea cetăţenilor şi pentru anchetarea cazurilor de *rea administraţie* în activităţile instituţiilor Uniunii Europene. Mediatorul european exercită controlul administrativ similar instituţiei – *Avocatul poporului*, care activează în majoritatea statelor membre.

Mediatorul european, numit de Parlamentul European pe durata unei legislaţii, este abilitat să primească plângerile cetăţenilor europeni (persoană fizică rezidentă sau resortisant, referitoare la ilegalităţile comise de funcţionarii U.E., acte care nu fac obiectul ariei de competenţe a Curţii Europene de Justiţie). În situaţia când Mediatorul european constată un act de administrare ilegal, el sesizează instituţia vizată, care se va conforma dispoziţiunii în termen de trei luni. Dacă instituţia nu rezolvă situaţia, Mediatorul european va prezenta un raport special Parlamentului european. Mediatorul european prezintă anual un raport de activitate şi poate fi demis dacă nu se achită de îndeplinirea atribuţiilor din sfera sa de competenţe.

Majoritatea plângerilor cetăţenilor europeni, cu privire la activităţile instituţiilor şi organelor comunitare, se referă la următoarele disfuncţionalităţi: lipsa de transparenţă în activitatea administrativă; refuzuri pentru accesul liber la informaţie; întârzieri în executarea procedurilor administrative; proceduri incorecte în recrutarea şi selectarea funcţionarilor publici prin concurs; diferende în materia contractelor administrative. Sancţiunile administrative aplicate de către instituţiile naţionale abilitate vizează protejarea intereselor economice şi financiare ale U.E., pe durata derulării politicilor şi programelor comunitare.

În procedura de elaborare a actelor administrative regulile referitoare la formarea şi exprimarea voinţei instituţiilor comunitare sunt inserate în conţinutul tratatelor constitutive şi textele jurisdicţionale ale Curţii Europene de Justiţie.

Actului administrativ, după adoptarea sa de către autoritatea competentă, i se conferă caracterul intangibilităţii, în vederea asigurării securităţii juridice în ordinea comunitară. Actul juridic nu poate fi modificat

decât cu respectarea condiţiilor de competenţă şi procedură legală, cu reflectarea fidelă a voinţei autorităţii comunitare abilitate. Actele administrative cu caracter normativ se semnează de preşedintele instituţiei emitente, se publică în *Jurnalul oficial al Uniunii Europene* şi intră în vigoare la data stipulată în textul său sau în a douăzecea zi de la publicare, în situaţia de neprecizare expresă a datei.

Actele administrative individuale sunt notificate destinatarilor şi produc efecte juridice de la data notificării.

Actele administrative ale instituţiilor europene beneficiază de prezumţia de legalitate.

Anularea, prin Hotărârea Curţii Europene de Justiţie, a unei decizii (act administrativ) din partea unei instituţii comunitare, invocându-se existenţa unui viciu de procedură, nu afectează actele administrative prealabile (preparatorii) pentru emiterea actului juridic.

Administraţia nu poate suspenda validitatea unui act emis decât printr-o manifestare scrisă a voinţei sale, clare şi fără echivoc. Retragerea unui act administrativ al unei instituţii comunitare nu poate rezulta decât dintr-un alt act al aceleiaşi instituţii care, fie *desfiinţează* în mod expres o decizie anterioară, fie se *substituie* actului retras. Curtea de Justiţie Europeană apreciază că retragerea cu titlu retroactiv a unui act legal care conferă drepturi subiective este contrară principiilor generale de drept. *Actul ilegal* poate fi retras dacă sunt respectate condiţiile Curţii Europene de Justiţie (retragerea actului să intervină într-un termen rezonabil, până la doi ani de la emitere).

Modificarea sau abrogarea actului administrativ se realizează de instituţia competentă de emitere, cu excepţia situaţiei când un act juridic conferă, în mod expres, competenţă altei instituţii.

Funcţionarul public reprezintă persoana fizică numită pe un post permanent al unei instituţii administrative a Uniunii Europene, printr-un act juridic formal, de către o autoritate competentă.

Pentru ocuparea funcţiilor în direcţii sunt necesare studii universitare şi experienţă profesională în domeniile respective. Funcţionarii respectivi au ca atribuţii: pregătirea proiectelor actelor normative şi a rapoartelor de activitate; asigurarea cadrului de aplicare a legislaţiei Uniunii Europene. Funcţiile de direcţie sunt asigurate de: director general (A1), directori (A2), şefi de divizie (A3).

Pentru funcţiile de execuţie sunt necesare studii secundare de învăţământ şi o practică pozitivă în domeniul respectiv.

În această categorie intră persoanele care primesc şi analizează informaţiile de lucru sau întreprind activităţi de control.

Statutul funcţionarilor publici comunitari consacră norma de principiu „funcţionarii aparţinând aceleaşi categorii sunt supuşi unor condiţii identice de recrutare şi de parcurs al carierei”.

Recrutarea şi promovarea funcţionarilor comunitari sunt sub imperiul condiţiei de obţinere a postului prin concurs, cu unele excepţii prevăzute expres de Statut. De exemplu, la art. 29 pct. 2 din Statut se stipulează „ o altă procedură de recrutare decât prin concurs poate fi adoptată de autoritatea învestită cu putere de numire pentru recrutarea funcţionarilor din categoria A (directori generali, directori, posturi care necesită calificări speciale).Prin art.44, din prezentul Statut se instituie principiul conform căruia „funcţionarul care a atins doi ani vechime într-un eşalon aparţinând gradului său este în mod automat avansat în eşalonul următor acestui grad.

Activitatea funcţionarului public comunitar este guvernată de următoarele principii: manifestarea independenţei absolute a funcţionarului public faţă de un guvern naţional, de o autoritate sau organizaţie exterioară spaţiului comunitar (art.11 alin 1 din Statut); funcţionarul îşi exercită atribuţiile în vederea realizării intereselor Uniunii Europene; privilegiile şi imunităţile sunt conferite funcţionarilor exclusiv în interesul U.E.; funcţionarii se găsesc în permanenţă la dispoziţia instituţiei (fără ca în acest mod să poată depăşi durata maximă de 42 de ore de serviciu/săptămână); funcţionarii sunt perfecţionaţi prin desfăşurarea unor concursuri de pregătire, în vederea îndeplinirii cu succes a obligaţiilor de serviciu. Aceste principii sunt transpuse la nivelul funcţiilor naţionale, urmărindu-se profesionalizarea celor care participă la adoptarea şi executarea deciziilor administrative.

Principiul care guvernează regimul juridic al realizării prerogativelor de funcţie publică este acela că funcţionarii se găsesc în permanenţă la dispoziţia instituţiei, fără depăşirea duratei maxime de 42 de ore de serviciu săptămânal.

Funcţionarilor comunitari le este recunoscut dreptul fundamental la concediul anual de odihnă, care are o durată de 24 de zile lucrătoare, la acestea adăugându-se un număr de zile suplimentare, care se stabilesc în funcţie de diferite criterii (vârstă, grad profesional) Dreptul la pensie este recunoscut sub două forme: pensionarea solicitată la cerere, după împlinirea vârstei de 60 de ani, iar pentru o vechime de peste 35 ani cuantumul pensiei este calculat la 70% din retribuţia de bază; pensionarea pentru limită de vârstă se realizează din oficiu, la împlinirea vârstei de 65 de ani.

Dreptul la *buna administrare* reprezintă dreptul recunoscut oricărei persoane de a-şi vedea tratate imparţial, echitabil şi într-un termen rezonabil problemele, de către instituţiile şi organismele comunitare. Statutul funcţionarilor Uniunii Europene stipulează, în conţinutul art.11 „Funcţionarul public european are îndatorirea de se achita de îndatoririle sale şi să-şi adapteze conduita având în vedere numai interesele comunităţilor”, ceea ce denotă ideea de fidelitate şi loialitate profesională faţă de autoritatea administrativă în interesul căreia îşi desfăşoară activitatea.

BIBLIOGRAFIE

Fuerea Augustin, *Drept comunitar european*, Editura All Beck, Bucureşti, 2003.

Iordache Constantin, *Politici ale Uniunii Europene*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2008.

Marcu Viorel, *Drept instituțional european*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2001.

Mazilu Dumitru, *Integrarea europeană. Drept comunitar şi instituții europene*, Editura Lumina Lex, Bucureşti, 2004.

Popescu Andrei, *Drept social european*, Editura „Fundația România de Mâine", Bucureşti, 2006.

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ A SUBIECTELOR DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

LIABILITY OF THE PUBLIC INTERNATIONAL LAW SUBJECTS

Cpt.just.mil. Florentin-Adrian ILIE*
Statul Major General

În contextul definirii dreptului internațional public, se poate concluziona că pentru stabilitatea şi coerența relațiilor internaționale ar trebui să existe o răspundere legală, prin care se cere statelor, organizațiilor internaționale şi indivizilor să respecte normele internaționale de conduită.

Un motiv de îngrijorare este apariția răspunderii legale internaționale a indivizilor care, prin intermediul Curții Penale Internaționale, sunt supuşi unei jurisdicții supranaționale.

După adoptarea Cartei ONU, un alt domeniu de interes este analiza emergenței unei „globalizări legale" în contextul mondial.

While defining public international law, it can also be concluded that for ensuring stability and consistency of international relations, there should be legal liability, which may be summarized as requiring states, international organizations and even individuals to observe all rules of conduct which have binding nature.

A current concern is the emergence of international legal liability of individuals who, through the International Criminal Court, are subjects to a supranational jurisdiction.

Also, another area of interest is the analysis of the occurrence, after the adoption of the UN Charter, of a "legal globalization" in the globalized world.

Cuvinte cheie: răspundere, subiect, drept internațional, Curtea Penală Internațională, state.

Keywords: *liability, subjects, international law, International Criminal Court, states.*

Pornind de la o definiție generală a dreptului internațional public, potrivit căreia acesta reprezintă "acel corp de reguli obligatorii din punct de vedere juridic pentru state în relațiile dintre acestea", se poate concluziona că pentru a asigura stabilitatea relațiilor din cadrul societății internaționale trebuie să existe şi instituția răspunderii.

* e-mail: *iliemona@yahoo.com*

În vederea stabilirii cadrului general de manifestarea a răspunderii juridice a subiectelor de drept internațional public, trebuie pornit de la axioma că orice reguli de conduită cu caracter obligatoriu se impun a fi respectate fără rezerve de către toate statele, de către organizațiile naționale şi internaționale şi chiar de către persoanele fizice.

Această aserțiune presupune ca, în situația încălcării acestor norme, asigurarea respectării lor să poată fi realizată prin exercitarea constrângerii de către state în mod individual sau colectiv, prin mijloace admise de către dreptul internațional public.

Prin răspundere în dreptul internațional, se înțelege „obligația celor care au încălcat normele acestuia de a suporta consecințele conduitei lor ilicite, sub forma sancțiunilor stabilite de către state, prin acordul lor de voință”[1].

Statele, în calitatea lor de subiecte de drept internațional public, răspund pentru actele acestora prin care se încalcă normele dreptului internațional, aducându-se atingere drepturilor celorlalte state. Responsabilitatea internațională se naşte, aşadar, dintr-un act ilicit, adică din violarea unei reguli de conduită, imputabilă unui stat, şi care atrage în mod necesar aplicarea unei sancțiuni.

Deşi, în trecut, se susținea că statele nu răspund, în principiu, decât față de ele însele şi că ideea unei responsabilități reciproce între state ar fi în contradicție cu ideea de suveranitate, la acest moment, o asemenea concepție este de neacceptat întrucât generează arbitrarul şi anarhia în relațiile internaționale.

Trebuie subliniat faptul că în cadrul dreptului internațional contemporan, instituția răspunderii statelor şi-a lărgit substanțial conținutul.

În prezent, răspunderea statelor cuprinde o sferă mult mai largă, incluzând în primul rând răspunderea pentru războiul de agresiune, declarat ca fiind cea mai gravă crimă internațională, dar şi pentru alte acte care constituie o amenințare sau o violare a păcii.

Din cele prezentate pot fi stabilite două trăsături fundamentale ale răspunderii internaționale. Astfel, în primul rând este o *sancțiune*, responsabilitatea nu cuprinde regula de conduită ca atare, ci constituie replica la nerespectarea acesteia. În al doilea rând, prin aplicarea sancțiunii, se urmăreşte dezavuarea acestor acțiuni şi descurajarea repetării lor, dacă nu chiar *reprimarea* lor.

Societatea internațională definită, în perioada clasică a dreptului internațional, ca acea comunitate a statelor suverane care intră în raporturi juridice unele cu altele, în timpurile moderne s-a îmbogățit însă şi cu alte elemente: organizațiile internaționale interguvernamentale, organizațiile internaționale non-guvernamentale şi chiar individul, ca actor în relațiile internaționale.

[1] Florian Coman, *Drept internațional public*, Vol. II, Editura Sylvi, Bucureşti, 1999, p. 170.

O altă problematică actuală în dezbaterea internațională este răspunderea pe care o poartă organizațiile internaționale. În condițiile în care acestea au personalitate juridică internațională, practica juridică a fost constantă în soluțiile prin care a admis răspunderea acestor subiecte de drept internațional, dar doar pentru domeniile de competență atribuite de state prin tratatele de înființare a acestora.

În prezent, cea mai interesantă problematică este cea a răspunderii individuale a persoanelor care au produs crime, în sensul pe care acestea le au în Statutul Curții Penale Internaționale.

În condițiile apariției instituției menționate se pune problema apariției unui adevărat drept internațional penal, ca o ramură distinctă, parte a dreptului internațional public, formată din ansamblul regulilor, instituțiilor şi procedurilor privind reprimarea crimelor de drept internațional. Noțiunea de "drept internațional penal" nu trebuie confundată cu cea de "drept penal internațional"[2], care cuprinde ansamblul regulilor de drept intern care au ca obiect săvârşirea unor infracțiuni cu elemente de extraneitate (normele privind extrădarea, asistența judiciară internațională, cooperarea polițienească etc.).

Principiile care guvernează dreptul internațional penal sunt:

- al legalității incriminării şi sancțiunilor – *nullum crimen sine lege* şi *nulla poena sine lege*;
- al jurisdicției universale în privința reprimării crimelor de drept internațional;
- al răspunderii penale personale;
- al imprescriptibilității crimelor de drept internațional;
- cel potrivit căruia unicul temei al răspunderii internaționale penale este crima de drept internațional.

Din nevoia de soluționare a unor crime internaționale s-a creat Curtea Penală Internațională. Aceasta a fost înființată prin Statutul de la Roma, adoptat în 1998 şi intrat in vigoare în 2002.

Competența Curții Penale Internaționale este calificată ca fiind complementară jurisdicțiilor penale naționale, spre deosebire de Tribunalele pentru fosta Iugoslavie şi Rwanda, a căror competență era guvernată de principiul priorității.

Curtea se bucură de personalitate juridică internațională şi are capacitatea juridică necesară pentru exercitarea funcțiilor şi îndeplinirea scopurilor sale. Potrivit art. 4 alin. (2) al Statutului, Curtea îşi poate exercita funcțiile şi prerogativele pe teritoriul oricărui stat parte şi, prin acord special, pe teritoriul oricărui stat.

[2] Bogdan Aurescu, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, Editura All-Beck, 2005.

Sediul curții este la Haga iar, sub aspectul competenței materiale, Curtea poate judeca:

- crima de genocid;
- crimele împotriva umanității;
- crimele de război;
- crima de agresiune.

Sub aspectul *ratione temporis*, Curtea nu poate judeca decât crimele comise după intrarea în vigoare a Statutului.

Art.12 al Statutului stabileşte că un stat care devine parte la Statut acceptă automat jurisdicția Curții. Un stat care nu este parte la Statut poate totuşi accepta jurisdicția Curții, prin depunerea unei declarații la grefa acesteia, cu referire specială la crima respectivă. Statul acceptant este obligat în continuare să coopereze cu curtea în condițiile prevăzute de Statut.

Exercitarea jurisdicției Curții are loc dacă:

- o situație privind comiterea unor crime intrând sub competența sa materială este sesizată Procurorului de către un stat parte, cu specificarea circumstanțelor şi însoțită de documente relevante;
- o astfel de situație este sesizată Procurorului de către Consiliul de Securitate acționând în conformitate cu capitolul VII al Cartei ONU;
- procurorul a inițiat o ancheta cu privire la astfel de crime.

În cazurile menționate la 1 sau 3 Curtea îşi exercită competența dacă unul sau mai multe dintre statele enumerate mai jos sunt părți la Statut sau au acceptat jurisdicția acesteia:

a. statul pe teritoriul căruia a fost săvârşită infracțiunea, sau dacă aceasta a fost comisă la bordul unei nave sau aeronave din acel stat;

b. statul al cărui cetățean este persoana acuzată.

Curtea este alcătuită din 18 judecători, organizați în: Prezidiu, Secțiunea de Judecată şi Secțiunea de Pre-Judecată, Biroul Procurorului şi Grefa. Judecătorii sunt aleşi de către adunarea statelor părți, pe o perioadă de 9 ani.

Statutul detaliază regulile privind urmărirea şi judecarea de către Curte, precum şi pedepsele pe care aceasta le poate pronunța. Acestea sunt detenția până la 30 ani, detenția pe viață, precum şi amenzi, confiscarea bunurilor rezultate direct sau indirect din săvârşirea crimei.

Hotărârile Curții sunt supuse apelului şi revizuirii, în condițiile prevăzute de Statut.

Statutul stabileşte obligația statelor părți de a coopera şi de a acorda asistență judiciară Curții. Pentru consolidarea regulilor sale, Statutul nu permite formularea de rezerve şi nu poate fi amendat decât după 7 ani de la intrarea în vigoare.

O altă analiză importantă este cea a apariției unui conflict între competențele statelor, în speță între capacitatea acestora de a judeca, potrivit normelor de drept penal intern, a unor asemenea crime şi atribuțiile speciale ale Curții. Se ridică astfel întrebarea dacă prin acceptarea competenței Curții nu se afectează suveranitatea statului şi, mai cu seamă, capacitatea acestuia de a o exercita.

Afirmația de mai sus pare corectă în măsura în care evoluția cadrului legal internațional nu este privită în ansamblu, ca parte a evoluției societății internaționale. Astfel, de la Carta ONU şi până în prezent, se remarcă tendința de construire a unei "noi ordini juridice mondiale" care să facă posibilă manifestarea libertăților individului, prin eliminarea abuzurilor exercitate de statelor. În acest context larg, se poate încerca o abordare nouă a dezvoltărilor menționate, şi identificarea unor trăsături care să facă posibilă o definiție a „globalizării juridice", ca element al globalizării mondiale.

BIBLIOGRAFIE

Aurescu Bogdan, *Sistemul jurisdicțiilor internaționale*, Editura All-Beck, 2005.

Coman Florian, *Drept internațional public*, Vol. II, Editura Sylvi, Bucureşti, 1999.

PRINCIPII GENERALE PRIVIND GESTIONAREA CRIZELOR ŞI CONFLICTELOR

GENERAL PRINCIPLES RELATING TO THE MANAGEMENT OF CRISIS AND CONFLICTS

Asist.univ.drd. Marian BRABOVEANU*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Noţiunile de criză şi conflict au căpătat o importanţă crescândă în anii ′60 ai secolului XX, când s-a înregistrat o creştere a numărului de conflicte interne şi conflictualităţi, mai mult identitare decât ideologice sau teritoriale,[1] toate acestea desfăşurându-se pe fondul mondializării şi logicii transnaţionale. În această perioadă, după cum se obişnuieşte să se formuleze după 1989, ameninţarea a făcut loc riscurilor, riscuri care sunt în egală măsură difuze şi proteiforme şi generatoare de crize şi conflicte.

The notions of crisis and conflict gained importance in the 60's, when an increase in the number of internal conflicts was recorded, the conflicts being more identity-oriented than ideological or territorial in nature, all of these unfolding in a setting of globalization and transnational logic. During this period, as it is customarily formatted after 1989, the intimidation gave way to risks, which are equally diffusive, proteiform, and generators of crises and conflicts.

Cuvinte cheie: diferend internaţional, managementul crizelor, zone de conflict, escaladarea tensiunilor.
Keywords: *international initiative, crisis management, conflict zones, tension escalation.*

În literatura de specialitate se evidenţiază că statul-naţiune rămâne, în mod cert, locul de cristalizare a crizelor şi conflictelor intrastatale, interstatale sau transstatale.[2]

* e-mail: *papusa53@yahoo.com*

[1] Samuel Huntington, *The Clash of Civilisations and the Remaking of the World Order*, Simon & Schuster, London, 1997.

[2] Stephane Pfister, *Les avantages comparatifs de l′Union Européene dans la gestion des crises et la suite des conflits*, Institut européen de l′Universite de Geneve, septembre 2004, p. 74.

În contextul mondializării, aceste două fenomene au cunoscut o creştere a complexității, implicând actori tot mai diferențiați. În mod firesc, criza se deosebeşte prin conținut de conflict şi de război, care finalmente nu sunt decât produsul unei crize necontrolate şi nesoluționate. Creată sau fortuită, criza urmează întotdeauna aceeaşi schemă: precriza, ruptura, escalada, detenta, revenirea la un nou echilibru.[3] Deseori, criza se produce prin surprindere, dar întotdeauna presupune o reacție urgentă. Chiar dacă asupra noțiunii de gestionare a crizelor „crisis management", specialiştii nu au ajuns la un consens, este evident că aceasta presupune capacitatea de a acționa în amonte, pe timpul şi după criză. Cuvintele cheie ale noțiunii de gestionare a crizelor sunt capacitatea de a anticipa, reactivitatea, capacitatea de adaptare şi posibilitatea de a recurge la o gamă largă de mijloace (diplomatice, economice, polițieneşti, militare etc.).

De fiecare dată, deciziile în acest sens se iau la nivel politic cu dezideratul de a se aduce un răspuns adecvat, în funcție de imperativele morale (intervenții pur umanitare) sau mai de grabă, de interese politice.[4]

În acest context pot fi luate în considerare următoarele soluții: nonintervenția (este posibil să nu se intervină, în pofida rolului crescând al opiniei publice care este favorabilă soluționării situației); menținerea stabilității (de exemplu, operațiunea ALBA din 1997); restabilirea stabilității (revenirea la echilibru); instaurarea unei noi stabilități (de exemplu, plecarea preşedintelui Aristide, în Haiti).

Aici intervine noțiunea de „stare finală" (end state), concept american ce corespunde situației viitoare care se speră a se realiza. Pentru a se ajunge la această stare finală, există trei „opțiuni de strategie globală"[5]: căutarea unei reglementări prin mijloace paşnice, adică diplomatice (negocieri, bune oficii, mediere etc.) sau mai de grabă jurisdicționale (arbitraj, recurgerea la o curte internațională etc.); avertizarea şi/sau recurgerea la sancțiuni (exercitarea de presiuni, ruperea relațiilor diplomatice, sancțiuni economice, respectiv embargoul); folosirea de forțe armate (angajarea militară presupunând la rândul ei definirea unei stări finale de nivel operativ, precum şi obiective tactice).

Aşadar, putem constata că prima opțiune corespunde „peu ou proue" dispozițiilor conținute în Cap. VI al Cartei ONU (reglementarea paşnică a diferendelor): negocierea, ancheta, medierea, concilierea, arbitrajul, reglementarea pe cale juridică, reglementarea pe cale judiciară, recurgerea la organismele sau acordurile regionale (Art. 33 al Cartei, precum şi

---

[3] Jean-Louis Dufour, *Crizele internaționale*, Editura Corint, Bucureşti, 2002, p. 111.

[4] Loup Francart, *Maîtriser la violence: une option strategique*, Editura Economică, Paris, 1999, p. 115.

[5] *Ibidem*, p. 123.

următoarele). Opţiunile a doua şi a treia corespund prevederilor Cap. VII, care face distincţia dintre măsurile non-coercitive şi cele coercitive.

În ce priveşte studiile privind principiile gestionării conflictelor, se porneşte, de cele mai multe ori de la categorisirea acestora în simetrice şi asimetrice, acestea din urmă fiind caracterizate prin disparitatea dintre scopurile şi mijloacele aflate la dispoziţia părţilor adverse.[6]

Situaţiile relevând gestionarea crizelor şi conflictelor regionale şi internaţionale şi „operaţiunile de pace" în sens larg, se înscriu în această categorie. În acest caz, există o intervenţie a unei terţe părţi care vizează obiectivul de a se pune capăt crizei sau conflictului. În mod firesc, aceasta ar putea implica recurgerea la forţă, dar cu grija permanentă de a se evita alunecarea către lupta deschisă cu beligeranţii. Într-o oarecare manieră, gestionarea crizelor şi conflictelor înseamnă a duce „război împotriva războiului" şi inexistenţa de inamici, ci numai de beligeranţi şi alţi actori de natură diversă (naţionali, internaţionali, transnaţionali etc.). Noţiunea de victorie este ea însăşi relativă căci acum se pune problema câştigării nu a războiului, ci a păcii. Aşadar, aceste operaţiuni nu sunt nici ofensive nici defensive. În sfârşit, orice forţă mandatată pe un teatru de operaţiuni, trebuie să se înscrie în cadrul mai larg al gestionării politice a crizei sau conflictului. Angajarea militară nu este decât un factor printre mulţi alţii.

Pe de altă parte, rolul de pacificator presupune deţinerea unei abilităţi particulare: „stăpânirea violenţei".[7] Generalul Loup Francart, fost comandant al Centrului de Studii de Comandament şi Doctrină din învăţământul superior militar francez, a definit şase tipuri de violenţă colectivă:[8] violenţa organizată în serviciul unei cauze; violenţa insurecţională (populară); violenţa instituţionalizată (statul totalitar); violenţa mafiotă; violenţa psihotică atingând individul perturbat de alte violenţe (de exemplu, soldaţii-copii); non-violenţa, atât la nivel strategic, cât şi la nivel tactic.

Pentru eradicarea violenţei, în general se pot distinge patru modalităţi de abordare.[9]

În primul rând, există o abordare juridică focalizată asupra noţiunii de *jus ad bellum*, privind reglementarea paşnică a diferendelor şi securitatea colectivă (Cap. VI, VI bis, VII şi VIII ale Cartei ONU, măsuri coercitive şi non-coercitive etc.). Acest cadru normativ permite comunităţii internaţionale să dispună de o întreagă gamă de instrumente juridice pentru tratarea oricărei ameninţări grave împotriva securităţii internaţionale (fie prin intervenţia „căştilor albastre" *stricto senso*, fie prin forţe mandatate de ONU).

---

[6] *Ibidem*, pp. 71-74.
[7] *Ibidem*, p. 11.
[8] *Ibidem*, p. 24.
[9] *Ibidem*, pp. 83-114.

Începând din anii ′90, asistăm, printre altele, la emergența unor abordări „umanitare”, bazate pe exigențele dreptului internațional umanitar, dar şi pe lacunele sale (dreptul de ingerință, intervenția umanitară etc.).

În paralel cu acestea, coexistă abordarea „realistă”, tradițională[10], statele acționează pentru a-şi asigura puterea şi a-şi apăra interesele.

În sfârşit, mai există ceea ce se poate numi abordarea militară care încearcă să definească formele de violență prin termenul de „misiuni”. Această abordare are deci o vocație clar operațională, fiind vorba de a concepe, a conduce şi a desfăşura acțiuni.

În contextul caracterului multidimensional al operațiunilor de pace contemporane, o importanță crescândă dobândeşte noțiunea de gestionare civilă a crizelor, fiind admis pe scară largă faptul că folosirea instrumentului militar nu este suficientă pentru a răspunde la mizele păcii şi securității internaționale. Aşadar este vorba despre dezvoltarea de mijloace de intervenție complementare sau alternative pentru stabilizarea crizelor şi soluționarea conflictelor. Marii actori cum sunt ONU, OSCE, UE nu au încetat de a-şi întări capacitățile civile şi acțiunile în materie de „securitate moderată” care vizează probleme politice, probleme civile, sprijinirea democratizării etc. Este de reținut printre altele, ideea recurentă de a dota ONU cu „căşti albe” care să devină perechea civilă a binecunoscutelor căşti albastre.

Conceptul de gestionare civilă apare chiar de la început destul de dificil de perceput pentru că el trimite în acceptarea sa largă la o mare varietate de practici. Consiliul Americano – Britanic de Securitate propune următoarea definiție: gestiunea civilă a crizelor constă în a interveni cu personal non-militar într-o criză care poate fi violentă sau non-violentă, în scopul de a preveni escaladarea crizei şi de a facilita soluționarea ei.[11] Gestionarea civilă a crizelor presupune deci implicarea de actori multipli în faze diferite. În mod efectiv este greu de a face o delimitare precisă între prevenirea conflictelor şi consolidarea păcii post-conflictuale. În plus, câmpul de acțiune al gestionării civile a crizelor se află la întretăierea dintre dilemele ridicate de operațiunile de pace: controversele privind folosirea forței, noțiunea de ingernință, transferul de valori etc. Pentru a elucida conturul gestionării civile a crizelor, pare oportună o incursiune în semantică.

Un concept dezvoltat asupra acestei noțiuni este promovat în cadrul Politicii Europene de Securitate şi Apărare (PESA). Există o mare varietate de aspecte referitoare la gestionarea civilă a crizelor: misiuni şi capacități civile,

[10] Hans Morgenthau, *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*, Knopf, New York, 1948.

[11] Stephane Pfister, *Gestion civile des crises. Operation de paix – une initiative du Reseau francophone de recherche sur les operations de paix*, Montreal, 2006, p. 1.

instrumente civile de răspuns la criză etc. Expresia „gestiune civilă a crizelor" a apărut în urma crizelor internaţionale complexe ale anilor ′90. Tarja Halonen – la vremea respectivă ministru de externe al Finlandei – l-a popularizat începând din 1999, difuzând expresia „EU Civilian Crisis Management" (managementul crizelor civile de către UE) în scopul de a promova latura civilă a noii Politici Europene de Securitate şi Apărare. Începând cu acea perioadă, UE şi-a elaborat PESA ca un instrument capabil să acopere întregul spectru de misiuni tip Petersberg. Acest instrument se remarcă prin ambiţia sa de a combina mijloacele civile cu cele militare în operaţiunile de gestionare a crizelor, formulare pe care specialiştii Uniunii Europene o preferă celei de operaţiuni de pace. Pe timpul Reuniunii europene la nivel înalt de la Santa Maria da Feira din iunie 2000, au fost definite ca aspecte civile ale PESA patru domenii prioritare: forţele de poliţie, întărirea statului de drept, administraţia civilă şi protecţia civilă. Se punea atunci problema de a lua în considerare învăţămintele rezultate din criza paradigmatică din Kosovo, cu desfăşurarea laborioasă a MINUK. În prezent, misiunile civile ale PESA se succed pe teatre din ce în ce mai îndepărtate, întrucât UE acţionează consecvent pentru lărgirea capacităţii sale de acţiune.

Este de menţionat că latura civilă a PESA a fost evocată iniţial sub forma unei negaţii: „gestiunea non-militară a crizelor". Ulterior, în cadrul UE s-a vorbit despre „aspectele civile ale gestionării crizelor" şi mai apoi despre „gestiunea civilă a crizelor". Mai este de remarcat în plus deosebirea în limba engleză dintre adjectivele „civilian" şi „civil". Astfel că, tot la nivelul UE, se mai vorbeşte despre „civilian crisis management" care presupune recurgerea la funcţionari europeni sau la agenţi puşi la dispoziţie de către statele membre. A contrario, anumite ONG-uri de pace ar dori privilegierea adjectivului civil, prin referirea la societatea civilă. În opinia acestora, gestiunea civilă a crizelor trebuie să se deschidă mai larg specialiştilor nonguvernamentali după modelul Corpurilor civile de pace existente în unele ţări. Pentru Renata Dawn, analist canadian, conceptul de gestionare civilă a crizelor a devenit, în orice caz, un element specific european. Această specificitate nu este, însă, lipsită de inconveniente: absenţa unor modele, problemele de interoperabilitate cu alţi actori internaţionali etc.

Gestionarea civilă a crizelor prezintă, totodată, ambiguităţi şi chiar divergenţe la nivelul organizaţiilor internaţionale. În mod paradoxal, nici în cadrul UE nu există o definiţie oficială a gestionării civile a crizelor. Ea face obiectul unor divergenţe în care intră în joc interese naţionale, rivalităţi inter-instituţionale şi delimitări ideologice.[12]

[12] *Ibidem*, p. 2.

La începuturile PESA, anumite state europene au încercat să promoveze gestionarea civilă a crizelor din atracție față de ideea „puterii moderate", dar şi pentru prevenirea unei militarizări prea accentuate a UE. Ca urmare, gestionarea civilă a crizelor a fost dezvoltată la origine într-un mod marginal. Progresele recente reflectă totuşi o reală conştientizare a necesității de a răspunde la situațiile de urgență într-un mod integrat şi în cadrul unei veritabile „gestionări globale a crizelor". Cu toate acestea, divergențele persistă. Într-un mod foarte schematic putem opune două puncte de vedere: guvernele naționale şi organele PESA încearcă să evite ancorarea gestionării civile a crizelor în lanțul politico-militar european în scopul de a servi ambițiilor UE pe scena internațională. Comisia Europeană consideră însă că latura civilă a PESA impietează asupra prerogativelor sale (ajutor umanitar, democratizare). Acest punct de vedere se bucură de sprijinul grupurilor de presiune active în promovarea păcii (centre de cercetare, ONG-uri specializate în soluționarea non-violentă a conflictelor).

Aşadar se pune problema conținutului şi obiectivelor gestionării civile a crizelor. Problema gamei de misiuni a acesteia rămâne în continuare deschisă. Dincolo de domeniile definite inițial (îndeosebi din resortul „poliției" plasate pe prima treaptă a priorităților), UE s-a dotat progresiv cu noi capacități: observarea încetării focului, supravegherea şi controlul frontierelor, reforma sectorului securității şi sprijinul pentru reprezentanții speciali ai UE (consilieri politici, specialişti în logistică etc.). Astfel, începând din 2003, au fost întreprinse un număr apreciabil de misiuni civile PESA în Caucaz, Africa, Orientul Apropiat şi Mijlociu, precum şi în Indonezia.

Constatăm că gestionarea civilă a crizelor de către UE vizează în mod special două tipuri de amenințări: conflictele regionale şi statele „delicvente". Dar gestionarea civilă a crizelor mai este îndreptată şi spre a răspunde atacurilor teroriste şi catastrofelor majore care au implicații în domeniul securității. Ea pare deci să se depărteze într-o oarecare măsură de câmpul operațiunilor de pace *stricto sensu*.[13]

Viziunea europeană privind gestionarea civilă a crizelor nu a încetat să evolueze în funcție de contextul internațional, dar nici de dinamicile interne ale UE. În această privință se pot face câteva observații generale. Pe plan instituțional este de notat în primul rând o tendință de reîntărire a prerogativelor structurilor PESA în detrimentul Comisiei, care păstrează totuşi atribuțiile financiare şi numeroase „nişe": ajutorul de urgență, reconstrucția, supravegherea proceselor electorale etc. Trebuie apoi remarcată tendința gestionării civile a crizelor de implicare în ciclul conflictului. La Santa Maria da Feira, Consiliul European stabilise ca linii directoare: acțiunea

[13] *Ibidem*, p. 3.

pentru prevenirea erupției iminente a crizei sau escaladarea violenței, dar şi consolidarea păcii şi a stabilității interne în perioada de tranziție pentru a umple vidul de securitate. Această delimitare „temporală" permitea teoretic diferențierea gestionării civile a crizelor de prevenirea structurală şi reconstrucția post-conflict, domenii de acțiune privilegiate ale Comisiei Europene. Menționata opțiune inițială a fost deseori denunțată ca reflectând o abordare prea securitară şi axată pe un termen scurt. Aceste critici nu mai par însă justificate în prezent. Ca dovadă, actualele misiuni civile PESA au în mod esențial caracter de asistență şi de reîntărire a capacităților, desfăşurate cu asentimentul statelor gazdă în contexte relativ pacifice. Misiunile cu mandat executiv destinate să atenueze slăbiciunea autorităților locale, trebuiau deci să rămână excepții. Acest scenariu nu este totuşi depărtat: capacitatea de a îndeplini misiuni de substituire cu preaviz scurt şi într-un mediu volatil marchează de fapt marea originalitate a laturii civile a PESA. Se constată în sfârşit o permeabilitate crescândă a gestionării civile a crizelor de către UE față de tematicile legate de securitatea umană: reforma sectorului de securitate, recunoaşterea rolului femeilor în soluționarea conflictelor etc.

Gestionarea civilă a crizelor poate fi considerată în final ca o noțiune în mod intrinsec europeană. Ea reprezintă un instrument singular, în acelaşi timp distinct şi complementar al forțelor armate şi al instrumentelor comunitare. Capacitățile specializate ale gestionării civile a crizelor rămân totuşi resurse cu un caracter special cerând un grad ridicat de calificare al personalului şi costuri ridicate. De aceea se impune utilizarea lor cu discernământ în situații de urgență care necesită un răspuns imediat. Adoptarea în 2004 a Planului de acțiune şi definirea Obiectivului global civil 2008 (întărirea mijloacelor de planificare, crearea de echipe civile de intervenție rapidă şi de unități de poliție integrate etc.) dovedesc că UE este hotărâtă să dea conceptului de gestionare civilă a crizelor întreaga sa valoare.[14]

Evoluțiile recente au evidențiat importanța abordării mediatice în gestionarea crizelor. În cazul mediatizării puternice, criza afectează mai mult decât buna funcționare a unei structuri şi poate fi prejudiciată şi imaginea publică a acesteia. De aceea, modul în care criza este interpretată în rețelele mediatice poate să dobândească o importanță mai mare decât criza în sine sau poate să i se substituie şi să devină obiectul acesteia, dincolo de evenimentul declanşator care trece pe planul doi.[15]

În pofida diversității tipologiei crizelor, din punct de vedere mediatic, crizele au o serie de caracteristici comune: surpriza, insuficiența informațiilor, viteza informării şi deteriorarea calității informării, pierderea controlului, panica, vizibilitatea maximă, limitarea orizontului de acțiune.

[14] *Ibidem*, p. 3.
[15] Gheorghe Nicolaescu, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, Bucureşti 2003, p. 105.

Pe fondul optimismului societății, criza se produce de cele mai multe ori pe neașteptate, fără să fie sesizate indiciile care-i anunță iminența.

Odată ce criza a fost declanșată, presiunea timpului și multitudinea problemelor ce trebuie soluționate pot copleși factorii implicați, favorizând scăparea de sub control a situației și trecerea de la starea de pre-criză la cea de criză, întreținând climatul de tensiune.

Pe fondul accelerării derulării evenimentelor, se produce o neconcordanță între acestea și tratamentul mediatic. Aceasta conduce la pierderea controlului cu implicații grave asupra efectelor imediate, dar și pe termen mediu și lung asupra structurilor implicate. Surpriza inițială și, ulterior, lipsa unui plan de acțiune sau evoluțiile negative conduc la declanșarea panicii, cu efecte devastatoare atunci când se produce la nivelul conducerii, pentru că ea se traduce în măsuri pripite, nefondate și absurde. Panica are un efect de multiplicare a efectelor negative. Ca urmare a monitorizării intense, societatea poate urmări derularea evenimentelor și poate fi tentată de cunoașterea antecedentelor. Cu toate acestea, orizontul de acțiune este limitat de obicei la perspectiva imediată, întrucât răspunsul la produsele mediatice nefavorabile devine o prioritate consumatoare de timp și de resurse umane. De obicei, abordarea mediatică a problematicii este prelungită în mod inutil.

Abordarea mediatică a crizei sau conflictului implică un plan specific de gestionare[16], ce cuprinde constituirea unei echipe operative, a unei celule de criză cu o componență flexibilă, dar cu un nucleu fix care în caz de necesitate devine centrul de control al întregii activități; analizarea istorică a evenimentelor în vederea identificării principalelor tipuri de criză antecedente și a cauzelor care au generat disfuncționalități în procesul de comunicare; elaborarea unui set de comunicate de presă – standard pentru confirmarea evenimentelor identificate, pe categorii; redactarea unui set de răspunsuri la întrebările cele mai frecvente care pot fi puse în legătură cu evenimentele în cauză; întocmirea unui grafic amănunțit, cu termene și activități ce trebuie desfășurate în primele ore de la producerea unui eveniment indezirabil; întocmirea unui index cu organizațiile recomandabile pentru cooperare în caz de criză; pregătirea personalului privind modul de acțiune și a conducerii pentru contactul cu presa, pentru eventualitatea unor declarații sau interviuri; realizarea unei baze de date pentru situații de criză.

În sfârșit, mai există ceea ce se poate numi abordarea militară care încearcă să definească formele de violență prin termenul de "misiuni". Această abordare are deci o vocație clar operațională, fiind vorba de a concepe, a conduce și a desfășura acțiuni.

---

[16] *Ibidem*, p. 106.

BIBLIOGRAFIE

Dufour Jean-Louis, *Crizele internaţionale*, Editura Corint, Bucureşti, 2002.

Francart Loup, *Maîtriser la violence: une option strategique*, Editura Economică, Paris, 1999.

Huntington Samuel, *The Clash of Civilisations and the Remaking of the World Order*, Simon & Schuster, London, 1997.

Morgenthau Hans, *Politics Among Nations: the Struggle for Power and Peace*, Knopf, New York, 1948.

Nicolaescu Gheorghe, *Gestionarea crizelor politico-militare*, Editura Top Form, Bucureşti 2003.

Pfister Stephane, *Gestion civile des crises. Operation de paix – une initiative du Reseau francophone de recherche sur les operations de paix*, Montreal, 2006.

Pfister Stephane, *Les avantages comparatifs de l'Union Européene dans la gestion des crises et la suite des conflits*, Institut européen de l'Universite de Geneve, 2004.

CORESPONDENȚA DINTRE COMPETENȚA FORMALĂ ŞI COMPETENȚA PROFESIONALĂ ÎN ORGANIZAȚIA MILITARĂ

THE RELATION BETWEEN THE FORMAL COMPETENCE AND THE PROFESSIONAL ONE WITHIN THE MILITARY ORGANIZATION

Tania STOEAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Fiecare domeniu de activitate are şi cere, pe de o parte, un anumit nivel de competență şi, pe de altă parte, un set de competențe manageriale, profesionale, individuale şi de grup. Atribuirea şi derogarea de competențe ține de sistemul de funcționare a instituțiilor, de modul în care legiuitorul înțelege şi concepe îndeplinirea acestei funcții foarte importante pentru funcționarea instituțiilor.

Each field has and requires, on the one hand, a certain competence level and, on the other hand, a set of managerial competences, professional, individual and of group, as well. The assumption and derogation of competences depend on the functioning system of the institutions, on the manner in which the legislator understands and conceives the fulfillment of this very important function for the institutions functioning.

Cuvinte cheie: competență, competență formală, competență profesională.
Keywords: *competence, formal competence, professional competence.*

Una dintre condițiile esențiale pentru ca o organizație să funcționeze este cea a *competenței* celor care o compun. Instituția militară – instituție riguroasă, cu structuri şi funcțiuni care-i asigură maximum posibil de capacități şi capabilități de acțiune eficientă şi de reacție rapidă şi proporționată – se bazează pe o dinamică specială a competențelor, pe dezvoltarea şi corelarea optimă a acestora, precum şi pe crearea acelor mecanisme care să permită optimizarea permanentă a competențelor şi a relațiilor dintre acestea.

Competențele formale în domeniul militar sunt cele dobândite, într-o anumită cronologie, printr-un sistem educațional militar instituționalizat,

* e-mail: *tania_stoean@yahoo.com*

structurat ierarhic prin forme de instruire, formare şi perfecţionare validate şi dezvoltate în procesul de activitate în cadrul diferitelor funcţii şi roluri deţinute.

Competenţa formală este esenţială în orice activitate umană şi în oricare formă de organizare, în oricare unitate economică, socială, educaţională, militară etc. Competenţa formală este, deopotrivă, rezultatul unui efort personal, deci al fiecărui om în parte, de a dobândi acele cunoştinţe şi a-şi forma şi perfecţiona acele deprinderi necesare activităţii pe care o desfăşoară, şi efectul unui sistem coerent de generare a competenţei individuale şi instituţionale.

Competenţa formală nu este un dat. Ea se obţine în timp, printr-un sistem foarte complex şi dinamic de generare şi acordare a acesteia.

Competenţa formală poate fi clasificată potrivit câtorva criterii dintre care cele mai importante considerăm că sunt următoarele:

- forma;
- eşalonarea şi repartizarea funcţiunilor şi rolurilor;
- cronologia formării;
- modul de obţinere;
- gradul de cuprindere;
- nivelul calitativ;
- sistemul de formare şi perfecţionare.

Din punct de vedere al sistemului de formare şi perfecţionare, competenţa poate fi:

- obţinută prin sistemul de învăţământ militar formal instituţionalizat şi acreditat;
- obţinută şi/sau perfecţionată prin sistemul e-learning, prin învăţământul non-formal, prin sistemul de învăţare informală, dar în completarea şi în folosul competenţei formale;
- obţinută şi dezvoltată prin alte căi.

Competenţa formală poate fi considerată ca un motor al funcţionării oricărei organizaţii, inclusiv a celei militare, ca o structură de rezistenţă a acesteia. Pe baza competenţei formale se generează un sistem integral deschis de asimilare de noi competenţe, de perfecţionare personală şi instituţională. O unitate sau o subunitate militară obţine rezultate bune şi ajunge la performanţe, atât prin contribuţia fiecărui militar în parte, prin calitatea sistemului managerial, adică prin competenţa comandantului şi statului major, a comandamentului, cât şi prin competenţa instituţiei, prin modul în care ea acţionează în spaţiul luptei sau, până acolo, în sistemul de pregătire şi perfecţionare.

Competenţa nu este totuna cu calificarea. S-ar putea ca o persoană căreia i se atribuie o competenţă formală să nu fie şi calificată pentru activitatea încredinţată. De pildă, un prim-ministru s-ar putea să nu aibă o calificare

economică, deşi una dintre atribuţiile cele mai importante ale unui guvern este să gestioneze economia, să elaboreze programe de dezvoltare economică.

Din perspectiva modului în care sunt exprimate şi concretizate aceste competenţe, distingem următoarele forme:

- metodologice (identificarea profesională, elaborarea strategiei personale de formare şi autoformare, organizarea procesului de valorificare a competenţelor, stabilirea metodei de punere în operă a competenţei şi rolului etc.);
- relaţionale (identificarea competenţei individuale în cadrul competenţei instituţionale, relaţionarea inter-competenţe, comunicarea etc.);
- proiective, creative (proiecţia evoluţiei competenţei, crearea unui areal al competenţei, proiectarea relaţională, restrictivă şi permisivă a competenţei, evaluarea şi previzionarea rolului ei în acţiune, inclusiv în acţiunea militară de risc major sau chiar de risc extrem);
- manageriale (identificarea impactului competenţelor manageriale cu cerinţele reale ale managementului instituţional, elaborarea politicilor şi strategiilor de management, identificarea disfuncţiilor, a posibilelor relaţii de feed-back, prospectarea pieţelor, a relaţiilor de marketing, proiectare şi gestionarea documentelor administrative etc.).

Toate aceste forme ale competenţelor formale se manifestă, de regulă, în cadrul unor instituţii, al unor structuri care se bazează pe o ierarhizare şi o utilizare maximă a competenţelor. Aceste instituţii – politice, economice, sociale, informaţionale, educaţionale, culturale, militare etc. – se bazează pe efectul de competenţă şi, la rândul lor, generează şi amplifică acest efect.

Există trei concepte foarte importante privind termenul de *învăţare* şi, implicit, de *competenţă*. Este vorba despre:

- învăţarea militară formală – competenţa militară formală;
- învăţarea militară non-formală – competenţa militară non-formală;
- învăţarea militară informală – competenţa militară informală.

Învăţarea militară formală constă în existenţa unui sistem formal de instituţii militare specializate (licee militare, şcoli de aplicaţii, academii) care asigură un învăţământ militar oficial şi absolut necesar de formare, specializare şi perfecţionare, care durează, practic, toată viaţa.

Am putea spune că sistemul de învăţământ militar, ca şi alte sisteme (spre exemplu, cel de învăţământ medical), sub toate formele pe care le îmbracă, este unul de tip permanent.

Cât timp se află sub arme, militarii sunt obligaţi să înveţe. Când apare un nou sistem de arme, cei care îl vor primi trec printr-un curs de pregătire pentru a fi în măsură să-l folosească. Înainte de a fi numiţi într-o nouă funcţie, militarul urmează o formă de pregătire formală pentru această nouă funcţie.

De asemenea, atunci când urmează să îndeplinească o misiune, toți cei implicați sunt instruiți în legătură cu modul de îndeplinire a cerințelor esențiale ale acelei misiuni etc.

Competențele informale sunt cele dobândite de fiecare om, de-a lungul întregii sale vieți, prin procesul de asimilare spontană şi implicită de noi cunoştințe, prin formarea unor deprinderi pe care acea persoană le consideră utile, prin dezvoltarea şi cultivarea sau autocultivarea unor aptitudini folositoare. Competențele informale sunt cele obținute prin educația informală, adică prin ceea ce învață omul de la viață, de la ceilalți, din propria-i experiență şi din experiența celorlalți, fără ca cineva să-i dea o diplomă sau să-i încredințeze, prin vreo decizie sau vreun document, aceste competențe.

Competențele lărgesc universul de cunoştințe, abilități şi deprinderi ale profesionistului militar, căruia îi creează acel sistem de cunoştințe şi deprinderi care-i dau siguranță, forță, pricepere, îndrăzneală şi, mai ales, responsabilitate. Militarii bine informați ştiu că ştiu, atunci când ştiu, şi ştiu că nu ştiu, atunci când nu ştiu. Ei nu îşi depăşesc niciodată competențele, dar totdeauna vor acționa corect, legitim, legal, ingenios şi eficient.

Competența profesională formală a militarilor este esențială. Ea face parte din competențele de bază, din competențele-suport sau din competențele instituționale generative. Absența unor astfel de competențe este posibil să determine lipsa unei garanții că militarul – indiferent pe ce treaptă ierarhică şi în ce structuri s-ar afla, poate deveni profesionist şi util armei sau specialității sale.

Un pilot, spre exemplu, pentru a fi acceptat să zboare în comandă simplă, trebuie să treacă toate examinările, toate exigențele şi să efectueze toate exercițiile din perioada „zborului în dublă". Etapa zborului în dublă comandă este o şcoală în care se formează necesarul de competențe (de cunoştințe, abilități şi deprinderi) pentru a trece la etapa următoare de instruire.

Apoi, fiecare etapă de clasificare, de la cel de simplu pilot, până la cea de „pilot clasa I, luptător aerian în toate condițiile" este un drum lung şi foarte greu, care cere, în primul rând, învățare formală, riguroasă şi foarte consistentă, experiență, efort de perfecționare, precum şi calități fizice, psihice şi morale cu totul deosebite. Rămâne însă suficient loc pentru ceea ce numim învățare informală şi, pe această bază, competență informală.

Acest sistem este valabil pentru toate armele şi specialitățile. Profesia de militar face parte dintre profesiile de risc extrem, iar acest lucru cere o pregătire temeinică, foarte dură, continuă, actuală şi consistentă.

Învățarea non-formală şi, pe această bază, competența non-formală, cu rol activ în procesul complex şi multiopțional de formare şi perfecționare a oamenilor, nu sunt specifice organizației militare. Şi totuşi, aceasta este prezentă din ce în ce mai mult în cadrul organizației militare. Am putea spune

că nu este vorba de învățământul militar de tip *e-learning*, care pătrunde tot mai mult în toate armatele din lume, ci de un sistem de învățământ direct sau la distanță care pune în aplicare diferite programe de învățământ, unele „de masă", altele cu destinație precisă.

Învățarea non-formală este orientată, intenționată. Militarii interesați în învățarea a ceva ce nu se învață nemijlocit în armată, dar de care au nevoie pentru viața şi profesia lor, caută furnizorul respectiv şi urmează programul sau cursul pe care-l consideră necesar şi util. Spre exemplu, pentru a putea folosi o bază de date, un militar (care, în mod obişnuit, adică în profesia sa, nu se ocupă de alcătuirea şi funcționarea bazelor de date şi nici nu operează cu aşa-ceva, dar care, dintr-un motiv sau altul, doreşte să aibă cunoştințe şi să-şi formeze deprinderi în acest domeniu), caută furnizorul de training, plăteşte (în situația în care este contra-cost), se înscrie la curs, şi participă la cursul respectiv, îşi însuşeşte deprinderile şi cunoştințele şi, în final, primeşte un certificat care, poate, îi va fi util pentru evoluția în carieră. Dar chiar dacă nu primeşte acest certificat, el va şti de-acum să opereze cu o bază de date, va avea deci această minimă abilitate, necesară pentru cel care trăieşte într-o societate din ce în ce mai informatizată.

Unele dintre certificatele elaborate de astfel de unități ale învățământului non-formal pot fi recunoscute de autorități (unele dintre aceste certificate sunt cerute la angajare sau promovarea în carieră, chiar dacă aceste entități nu sunt nici acreditate, nici recunoscute la nivel național), altele nu.

Uneori, învățământul non-formal (pentru formarea unor competențe non-formale) este organizat inclusiv în cadrul diferitelor unități ale armatei pentru angajații acelor unități şi/sau pentru alte persoane interesate. Se au în vedere programele de pregătire pentru diferite activități de sezon (pentru trecerea autovehiculelor la exploatarea de vară sau de iarnă), pentru folosirea diferitelor mijloace de întreținere, pentru prevenirea şi stingerea incendiilor, pentru organizarea unor activități într-o anumită perioadă a anului, pentru promovarea valorilor şi interesului instituției militare etc.

Sistemul de învățământ non-formal este în continuă expansiune. El reuşeşte să fie mult mai diversificat, mai cuprinzător şi mai flexibil decât cel formal. De aceea, în multe țări, inclusiv România, este organizat, autorizat şi tratat cu multă seriozitate, permițându-i-se să emită calificări valabile la nivel național şi chiar internațional.

În unele țări, sistemul furnizorilor de învățământ non-formal sunt considerați ca parte a învățământului formal, întrucât acoperă o arie ocupațională mult mai mare decât cea a universităților, colegiilor şi şcolilor. În alte țări, acest sistem rămâne un sistem al învățământului non-formal, care generează competențe non-formale, dar necesare în carieră.

În opinia noastră, printre principalele caracteristici ale învățământului non-formal, care generează competențe non-formale (dar necesare), pot fi situate şi următoarele:

- este o formă de învățământ direct şi pragmatic;
- răspunde unor cerințe şi trebuințe nemijlocite de formare a unor abilități şi deprinderi;
- este o formă de învățământ strict specializat şi orientat;
- nu este un învățământ organizat la nivel național, nici regional;
- răspunde prompt unor solicitări extrem de diversificate;
- are o durată variabilă fiind strict legat de obiectul, dar mai ales în funcție de scopul învățării (mânuirea unui aparat, însuşirea unui program de calculator, folosirea unei rețele, efectuarea unei activități, practicarea unui sport etc.);
- este complementar sistemului de învățământ formal şi se modelează în funcție de structura acestuia;
- este flexibil şi foarte variabil;
- poate fi practicat de oricine se simte în stare să ofere un astfel de serviciu, în măsura în care acest serviciu este cerut;
- este modelabil şi non-conformist etc.

Învățământul non-formal, deşi este complementar celui formal, are o importanță cu totul specială pentru militarul de carieră, pentru cariera militară în general, întrucât ajută la creşterea competenței formale, dezvoltă calități şi aptitudini directe sau de impact care se constituie, deopotrivă, într-un suport al inteligenței creative şi într-un efect al ei. Cei mai mulți dintre militarii performanți practică toată viața diferitele forme ale învățământului non-formal, care-i mențin mereu în plenitudinea forțelor creative intelectuale şi fizice.

BIBLIOGRAFIE

Armstrong M., *Managementul Resurselor Umane. Manual de practică*, Editura Codecs, Bucureşti, 2003.

Boterf le G., *Construire les competences individuelles et collectives*, Les Editions d'organisation, Paris, 2006.

Boterf le G., *Repenser la compétence*, Les Editions d'Organisation, Paris, 2008.

Byars L.L., Rue W.L., *Management Resources Humanes*, Hardcover, McGraw-Hill College, 2007.

Culda L., *Procesualitatea socială. Interogare procesual-organică,* Bucureşti, Editura Licorna, 1994.

Dorofte I., *Analiza şi predicția performanțelor umane,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981.

REALIZAREA COMPATIBILITĂȚII DINTRE ACȚIUNILE DE RECRUTARE - SELECȚIE ŞI ELEMENTELE SPECIFICE FUNCȚIILOR ŞI/ SAU POSTURILOR ÎN ORGANIZAȚIA MILITARĂ

THE REALIZATION OF COMPATIBILITY BETWEEEN THE ACTIONS OF RECRUITMENT - SELECTION AND SPECIFIC ELEMENTS OF FUNCTIONS AND/OR POSITIONS IN THE MILITARY ORGANIZATION

Tania STOEAN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Promovarea profesiei militare, recrutarea şi selecția candidaților pentru cariera militară reprezintă o prioritate în succesiunea etapelor de reformă a resurselor umane în Armata României deoarece eficiența procesului de formare a personalului militar profesionalizat este dependentă de calitatea recrutării şi selecției. Fie că se exercită în cadrul societății civile sau în armată, o funcție poate fi redusă la competențele pe care le impune exercitarea ei. Acestea pot fi inventariate şi transpuse în sarcini specifice. Astfel, pentru gestiunea resurselor umane este necesară elaborarea profilul postului, descriind funcția asociată acestuia.

Promoting military profession, recruitment and selection of candidates for the military career is a priority in the different stages of human resources reform within the Romanian Armed Forces as formation effectiveness is dependent on the professionalized military recruitment and selection. Whether it is exercised in civil society or the army, a function can be reduced to the abilities imposed by its practice. This can be inventoried and translated into specific tasks. Thus, it is necessary to develop job profile for human resources management, describing its associated function.

Cuvinte cheie: recrutare, selecție, promovare, post, funcție, optimizare.
Keywords: *recruitment, selection, promotion, job, position, optimization*

Managementul resurselor umane din domeniul securității şi apărării, are de soluționat cel puțin trei probleme esențiale: modernizarea şi eficientizarea sistemului şi procesului de recrutare-selecție; modernizarea şi eficientizarea funcțiilor şi/sau posturilor din organizația militară, pe toate treptele ierarhice.

* e-mail: *tania_stoean@yahoo.com*

În general, aceste trei probleme se intercondiționează, întrucât calitatea şi cantitatea resursei umane configurează limitele nivelului de aşteptare, iar cerinţele funcţiilor (atribuţii şi standarde) impun principalele criterii de recrutare şi selecţie a resursei umane.

În ceea ce priveşte determinările instituției, ale funcţiilor/posturilor şi componentelor de recrutare-selecţie-pregătire, managementul resurselor umane urmează, în principiu, următorul ciclu:

- analizarea sistemelor de provocări, sfidări, pericole şi ameninţări la adresa securității internaționale şi naționale, a integrității teritoriale a țării, identificarea vulnerabilităților la acestea şi evaluarea, prognozarea nivelului de risc şi, evident, asumarea acestuia;
- configurarea şi reconfigurarea, în funcție de provocările, sfidările, pericolele, ameninţările, vulnerabilităţile, riscurile, dar şi prevederile Constituției, cerinţele NATO şi UE, condiţiile concrete ale situației, potențialul economic existent, nivelul tehnologic şi IT al armatei, a principalelor cerințe şi niveluri de performanță ale resursei umane;
- modernizarea organigramei, formularea, în funcție de noile cerințe şi de exigenţele NATO şi UE, a atribuţiilor şi standardelor tuturor funcţiilor din cadrul instituției, începând cu funcția cea mai înaltă – cea a şefului Statului Major General – şi continuând cu cele ale generalilor, coloneilor, locotenent-coloneilor, maiorilor, căpitanilor, locotenenților, sublocotenenților, maiştrilor militari, subofiţerilor şi luptătorilor de linie;
- formulare cerinţelor şi programelor de pregătire a resursei în funcție de caracteristicile şi cerinţele instituției şi de capabilităţile necesare ale resursei;
- formularea criteriilor de recrutare-selecție.

Există deja elaborate atribuţii şi, legat de acestea, standarde pentru fiecare grad militar şi pentru fiecare funcție din Armata României. Aceste atribuţii şi standarde se află într-o relație dinamică de interdeterminare şi sunt condiționate de cerinţele efective ale mediului strategic de securitate, îndeosebi de dinamica noilor provocări, sfidări, pericole şi ameninţări, de vulnerabilităţile la acestea, de nivelul de risc calculat şi asumat, de condiţiile economice, sociale, politice şi de cerinţele impuse de NATO, de UE şi de dinamica crizelor şi conflictelor internaționale, mai ales a celor situate în zona noastră de interes.

Aceste atribuţii şi standarde sunt stabilite prin legi şi regulamente şi, în general, pot fi împărțite în trei categorii importante:

- atribuţii şi standarde valabile pentru toate categoriile de militari profesionişti, pentru profesia militară, în general;
- atribuţii şi standarde pe niveluri (comandă-control şi execuţie; strategic, operativ şi tactic);
- atribuţii şi standarde pe funcţii şi posturi.

Toate cele trei categorii beneficiază de structuri de rezistență, adică de un sistem de atribuții generale, care rezultă din menirea instituției şi sunt bazate pe cultura organizațională, oglindind misiunile armatei stabilite prin Constituție, a celor ce rezultă din conceptul strategic al Alianței şi din politica europeană de securiate şi apărare, precum şi de structuri şi funcțiuni dinamice, care evoluează în funcție de caracteristicile situației, ale mediului strategic, ale resurselor şi disponibilităților.

Aşa cum s-a subliniat, oamenii reprezintă principala resursă strategică a unei organizații, inclusiv a organizației militare. Înainte de cel de al Doilea Război Mondial, oamenii erau priviți ca salariați, iar salariații constituiau forța de muncă. Importantă era capacitatea acestora de a pune în valoare resursele materiale şi financiare, de a le transforma în bunuri, în produse.

În armată, funcția aceasta o aveau doar cei care alcătuiau partea profesionistă a instituției, adică ofițerii, maiştrii militari, subofițerii şi salariații civili. Ceilalți, marea masă, cei care alcătuiau luptătorii de linie nu intrau în nicio categorie. Erau, într-un fel, „produsul" acestei instituții, elementul primar din care se dura puterea numerică şi chiar calitativă a unei armate, adică baza ei.

Profesionalizarea armatei apelează la salariați, la profesioniști. Condiția ostaşului se schimbă. El alege şi acceptă această profesie, atât din modul cum înțelege şi cum percepe el datoria față de țară, dar mai ales pentru că este plătit. Cu alte cuvinte, luptătorul de linie este pus în aceeaşi categorie cu generalul, cu ofițerul şi subofițerul. El devine nu doar masă de manevră, ci capital uman. Şi anume acel capital uman pe care se bazează armata. Armata investeşte în el şi aşteaptă performanță de la el. Capitalul uman devansează, ca importanță strategică, toate celelalte forme de capital, pentru că este un capital generativ de valoare adăugată, în cazul armatei, de potențial de acțiune armată, absolut necesar, vital chiar, în caz de criză şi conflicte armate, în caz de război.

Specialiştii disting patru faze în evoluția funcțiilor din domeniul managementului resurselor umane: primară, psiho-socială, a contractelor şi de integrare managerială. Aceste faze indică evoluția sa de-a lungul timpurilor.

Faza primară începe în epoca industrializării (F.W. Taylor), când muncitorul îşi închiriază forța de muncă, aceasta fiind considerată o marfă. Prețul este dictat de legile pieței, fiecare este remunerat după cât produce.

Faza psiho-socială începe prin anii 1930 şi constă în încercarea de a umaniza munca, aplicându-se câteva principii foarte interesante pentru acea vreme: lucrul în echipă, ambientul şi managementul participativ (stimularea creativității, motivarea diferențiată după performanțe individuale etc.).

Faza contractelor începe după 1950 şi se caracterizează prin recrudescența negocierilor cu sindicatele a relațiilor de muncă, prin aplicarea strictă a contractelor colective de muncă.

Faza de integrare managerială atinge pragul superior prin planificarea resurselor. Ea este definită prin totalitatea procedeelor, metodelor şi tehnicilor prin care se urmăreşte conexarea intereselor individuale ale lucrărilor cu cele ale organizaţiei. Este vorba de integrarea socială a lucrătorilor, în funcţie de interesele şi obiectivele organizaţiei.

Toate aceste faze par a nu avea nicio legătură cu managementul resurselor umane din organizaţia militară. În realitate, profesionalizarea armatei le condensează şi le parcurge pe toate, într-un ritm foarte rapid şi într-un stil adaptat la cerinţele organizaţiei militare. Mai mult, se pare că organizaţia militară trece direct la faza a patra – faza de integrare managerială – dat fiind specificul acestei organizaţii care nu produce bunuri materiale, ci potenţial de acţiune.

Resursa umană constituie, pentru organizaţia militară, nu doar un capital intelectual, un capital inteligent, ci şi un *modus vivendi*, întrucât „produsul" acestei organizaţii este constituit din unităţi luptătoare şi unităţi de sprijin, componente de comandă-control şi sisteme perfect integrate care acţionează în situaţii extreme, individual sau în context aliat, pentru apărarea ţării. Cu alte cuvinte, organizaţia militară nu este doar un cadru care asigură producerea unor bunuri pentru piaţă, ci un sistem de generare a forţei armate necesare securităţii şi apărării ţării.

În aceste condiţii, managementul resursei umane nu se limitează la a recruta, a selecta, a pregăti oameni care să îndeplinească funcţii şi roluri de comandanţi şi de luptători, ci presupune potenţarea la maximum a posibilităţilor şi capacităţilor umane, formarea unui militar de înaltă performanţă, în măsură să-şi asume un risc maxim şi să acţioneze în mod eficient, izolat sau în cadrul unei subunităţi, folosind armament modern şi tehnică de luptă sofisticată, pentru îndeplinirea unor misiuni complexe, într-un mediu ostil, cu evoluţii adeseori grave şi imprevizibile. De aceea, optimizarea managementului resurselor umane din organizaţia militară presupune optimizarea tuturor fazelor şi etapelor specifice acestei instituţii.

Unii specialişti în domeniul resurselor umane consideră că procesul de asigurare a organizaţiilor cu personal se prezintă sub forma unei succesiuni de activităţi specifice de tipul celei prezentate în schema de mai sus.

Planificarea resurselor porneşte de la realităţile organizaţiei şi ţine seama de dinamica resursei umane din cadrul acesteia. Prin planificare, se stabileşte atât necesarul de personal pentru încadrarea funcţiilor/posturilor nou create, a celor neîncadrate sau rămase disponibile ca urmare a mişcării naturale (promovări, mutări în alte unităţi, înfiinţări de noi unităţi, pensionări etc.) sau intempestive (demisii, disponibilizări, decese etc.), cât şi mişcarea interioară a personalului. Ambele aspecte sunt foarte importante. Asigurarea

personalului din exterior (recrutarea) permite o bună selecţie şi „reînnoirea" optimă şi oportună a resurselor umane. Asigurarea cu personal din interior permite aşezarea omului potrivit la locul potrivit, astfel încât randamentul organizației să fie maxim. Există criterii de recrutare şi de selecţie foarte clare, probate şi verificate de-a lungul anilor, care asigură intrarea în sistem a persoanelor potrivite pentru organizaţie militară, dar şi criterii de promovare pe funcţii/posturi, dintre care, evident, cel mai important este competența. Definirea şi evaluarea competenței rămân, însă, provocări dificile la acest moment.

BIBLIOGRAFIE

Feleagă N., Vasile C., *Guvernanța întreprinderii, între clasicism şi modernism,* Academia de Studii Economice, Bucureşti, 2006.

Hidos C., *Proiectarea structurii organizatorice*, Editura Economică, Bucureşti, 1997.

Manolescu A., *Managementul resurselor umane*, Ediția a patra, Editura Economică, Bucureşti, 2003.

Thévenet M., *La culture d'entreprise*, PUF, Paris, 2006.

Zlate M., *Psihologia muncii. Relaţii interumane.* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981.

COOPERAREA STRUCTURATĂ PERMANENTĂ ÎN DOMENIUL APĂRĂRII – PROVOCĂRI ŞI OPORTUNITĂŢI –

PERMANENT STRUCTURED COOPERATION IN THE DEFENCE FIELD – CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Drd. Dragoş ILINCA*
Direcţia Politici de Apărare din M.Ap.N.

Inovaţiile Tratatului de la Lisabona sunt, cu siguranţă, ambiţioase şi foarte importante pentru apărarea europeană. Unul dintre elementele principale ale pachetului de la Lisabona este Cooperarea Structurată Permanentă, care oferă posibilitatea legală pentru o cooperare intensificată în domeniul apărării între ţările doritoare. Preambulul la Protocolul anexat la Tratat, care fixează obiectivele de Cooperare Structurată Permanentă şi criteriile de participare, vorbeşte de „un rol mai incisiv al Uniunii în domeniul securităţii şi apărării" şi chiar de „depăşirea unei noi etape în dezvoltarea politicii de securitate şi apărare". Cu toate acestea, Cooperarea Structurată Permanentă nu este glonţul de argint, care va rezolva toate problemele militare din Europa. Dar, pentru că este în tratat şi, prin urmare, statele membre trebuie să ia în considerare dacă şi cum să facă uz de aceasta, ea prezintă o fereastră de oportunitate pentru a continua politica comună europeană de securitate şi apărare.

The innovations of the Lisbon Treaty are certainly ambitious and to an equal extent very important for European defence. One of the main items of the Lisbon package is Permanent Structured Cooperation which offers the legal possibility for intensified cooperation in the defence field between willing countries. The preamble to the Protocol attached to the Treaty that outlines the objectives of Permanent Structured Cooperation and the criteria for participation speaks of „a more assertive Union role in security and defence matters" and even of „embarking on a new stage in the development of the European security and defence policy". Nevertheless, Permanent Structured Cooperation is not the silver bullet that will solve all problems of Europe's military. But because it is in the Treaty and Member States therefore have to consider whether and how to make use of it, it presents a window of opportunity to further Common European Security and Defence Policy.

Cuvinte cheie: Tratatul de la Lisabona, Cooperarea Structurată Permanentă.
Keywords: *Lisbon Treaty, Permanent Structured Cooperation*

* e-mail: *dilinca@yahoo.com*

Prin intermediul Tratatului de la Lisabona unul dintre principalele elemente de noutate ale inventarului instituțional aferent Politicii Comune de Securitate şi Apărare (PCSA) îl reprezintă posibilitatea inițierii *Cooperării Structurate Permanente* (CSP) în domeniul apărării între statele membre care doresc acest lucru. Ca parte a segmentului inovator pe care noul Tratat îl aduce, acest tip de formulă a stârnit o amplă gamă de reacții, majoritatea acestora fiind cantonată în perimetrul dezbaterii privind eterna problemă a „Europei cu mai multe viteze".

În cazul dimensiunii de apărare, translatarea acestui principiu a căpătat accente suplimentare şi, în egală măsură specifice, date fiind coordonatele tradiționale pe care a evoluat PCSA, anume cel al menținerii prerogativelor extinse ale statelor membre în orientarea procesului de articulare a componentei de securitate şi apărare a Uniunii Europene.

Din această perspectivă, dezbaterea privind posibilitatea realizării unui cadru normativ care să permită implementarea unor astfel de formule la nivel european nu a fost însoțită, până în momentul adoptării Tratatului de la Lisabona, de exprimări concrete în plan instituțional. Istoria recentă a procesului de dezvoltare a PCSA a consemnat, în schimb, o serie de tentative inițiate în acest sens, majoritatea acestora repurtând, însă, eşecuri lamentabile. La nivelul cauzelor care au condus la această situație se regăsesc factori aferenți lipsei de coeziune politică privind asumarea unui astfel de obiectiv. În strânsă legătură cu acest aspect se plasează şi modalitatea de „orchestrare" a demersurilor inițiate pe acest domeniu, mai precis corelația obiectivelor politice cu stadiul de dezvoltare al PCSA.

Pe această dimensiune, momentul apariției unor astfel de preocupări se regăseşte în contextul creat prin consensul franco-britanic asupra necesității unui profil mult mai robust al Uniunii Europene în domeniul securității şi apărării, aspect consemnat în cadrul reuniunii de la St. Malo, din decembrie 1998[1]. Practic, summit-ul franco-britanic a deschis o adevărată „Cutie a Pandorei" în ceea ce priveşte diversele idei şi inițiative menite să contribuie la dezvoltarea instrumentelor europene de gestionare a crizelor, inclusiv cele militare.

Episodul de departe cel mai relevant l-a reprezentat aşa-numitul „Mini-summit al apărării"[2], organizat de Franța, Germania, Belgia şi Luxemburg,

[1] Pentru detalii privind concluziile Summit-ului franco-britanic de la St.Malo a se vedea comunicatul acestei reuniunii la adresa http://www.fco.gov.uk/resources/en/news/2002/02/--8216-uk-french-summit-new05620.

[2] Cunoscut şi sub numele de „Summit-ul de ciocolată" reuniunea celor 4 state s-a finalizat cu adoptarea unei declarații de intenție în cadrul căreia se regăseau inițiative menite să contribuie la accelerarea procesului de dezvoltare a componentei de securitate şi apărare a UE, printre care: crearea Agenției Europene de Apărare, introducerea unei clauze de solidaritate în domeniul apărării, crearea Comandamentului Operațional Autonom al UE etc., European Defence Meeting – Tervuren, Bruxelles, 29 aprilie 2003 în *From Copenhagen to*

derulat la începutul anului 2003, în plină criză transatlantică generată ca urmare a disputelor vizând lansarea campaniei împotriva regimului condus de Saddam Hussein. Inițiativa celor patru state a reprezentat prima exprimare a preocupărilor existente la nivelul Uniunii Europene, vizând articularea unui demers comun de lansare a unor inițiative menite să accelereze procesul de operaționalizare a componentei europene de apărare.

Deşi eşuat din punct de vedere instituțional, mini-summit-ul celor patru state a reuşit să contribuie în mod semnificativ la consolidarea tendințelor apărute în contextul reuniunii de la St. Malo vizând preocuparea de articulare a unei agende europene de apărare, în sens autonomist, marcată chiar şi de accente radicale. Exprimări de acest gen aveau să se regăsească şi la nivelul dezbaterilor inițiate în cadrul „Convenției pentru viitorul Europei”[3], conducând, finalmente, la reluarea ideilor avangardiste în ceea ce priveşte viitorul apărării europene în cadrul Constituției Europene. Practic, întregul pachet vizând componenta de apărare codificat în textul constituțional era marcat din plin de acest gen de abordări fiind socotit de majoritatea analiştilor ca fiind poate cel mai ambițios proiect[4] la nivelul politicilor europene.

Relevanța Tratatului Constituțional, deşi eşuat şi el, constă în faptul că pentru prima oară în istoria Uniunii Europene s-a reuşit agrearea la nivelul statelor membre a unei agende integraționiste în domeniul apărării preluată, aproape în totalitate, la nivelul Tratatului de la Lisabona adoptat după evoluții sinuoase la sfârşitul anului 2009.

Cu toate acestea, Cooperarea Structurată Permanentă reprezintă una dintre „enigmele” Tratatului de la Lisabona în special din perspectiva modalităților concrete de implementare la nivelul Uniunii Europene. În mod evident, CSP poate genera un moment favorabil pentru tendințele existente deja la nivel european de a adânci cooperarea între statele membre pe diferite zone ale componentei de securitate şi apărare, precum cele vizând dezvoltarea capabilităților de apărare şi până la generarea de angajamente operaționale.

Textul Tratatului nu oferă perspective extrem de clare asupra domeniilor pe care CSP le poate aborda, menținând necesara ambiguitate constructivă menită să ofere posibilitatea avansării procesului de integrare în acest domeniu. Din perspectivă scolastică, prevederile Tratatului de la

---

Brussels. European Defence: core documents vol.IV, European Union Institute for Security Studies, Paris, 2003, pp.76-81.

[3] Convenția pentru viitorul Europei a fost înființată prin decizia Consiliului European din decembrie 2001 pentru a elabora textul Tratatului privind instituirea Constituției Europene, mult mai cunoscut sub numele de Tratatul Constituțional. Lucrările acestui for s-au încheiat în iulie 2003 prin elaborarea acestui document supus ulterior referendumurilor din statele membre UE. După cum se cunoaşte, acest proces a înregistrat două eşecuri răsunătoare în Franța şi Olanda, ceea ce a condus la abandonarea Tratatului Constituțional şi, ulterior, elaborarea Tratatului de la Lisabona.

[4] Textul Tratatului Constituțional disponibil în forma electronic la adresa http://www.europa.eu.

Lisabona oferă doar un set de orientări care la prima vedere pot părea extrem de generale, dar care se adresează elementelor definitorii ale sistemului de planificare în domeniul apărării, utilizat de toate statele membre UE.

În acest context se stipulează ca principiu fundamental al formulelor de cooperare structurată necesitatea realizării unei convergențe reale între demersurile statelor membre implicate în acest gen de mecanisme. Importanța acestui aspect merită, fără îndoială, o serie de clarificări. Practic, încă din momentul inițierii PCSA problema abordărilor divergente ale statelor membre a reprezentat principala provocare cu care Uniunea Europeană s-a confruntat. Percepțiile diferite asupra modului în care componenta europeană de securitate şi apărare trebuia să se dezvolte nu a permis identificarea acelui numitor comun care să poată întruni setul extins de exprimări naționale şi, prin urmare, să se califice drept platformă de orientare pentru politica europeană în domeniu.

Cooperarea structurată şi procesul de dezvoltare a capabilităților de apărare

În cazul procesului de dezvoltare a capabilităților de apărare problema convergenței s-a dovedit a fi cu atât mai dificilă, în condițiile unei fragmentări excesive a abordărilor naționale. Acestui extrem de complicat subiect i s-a găsit o rezolvare parțială, prin intermediul stabilirii unui set comun de obiective, asumate în mod consensual de către statele membre în vederea depăşirii unor deficiențe din domeniul capabilităților de apărare. Soluția identificată s-a concretizat prin intermediul adoptării Planului de Dezvoltare a Capabilităților (PDC)[5] care întruneşte un număr limitat de domenii identificate ca fiind deficite comune, asupra cărora s-a reuşit realizarea consensului statelor membre.

În ciuda acestui demers, salutar în esența sa, finalizarea procesului trenează. Principala cauză o reprezintă, ca şi în multe alte cazuri consemnate la nivelul componentei de securitate şi apărare, abordarea interguvernamentalistă a acestei politici la adăpostul căreia statele membre îşi pot permite opțiunea de evita translatarea obiectivelor asumate în cadrul european la nivelul proceselor naționale. Riscul major al menținerii acestei situații îl reprezintă „consolidarea" caracterului orientativ al deciziilor adoptate la nivel european şi, în consecință, reducerea şanselor de implementare a unei abordări integrate la nivelul Uniunii Europene. Este explicabilă, astfel, necesitatea codificării la nivelul legislației primare a Uniunii Europene a posibilității implementării unei abordări convergente la

[5] *Future trends from the Capability Development Plan*, http://www.eda.europa.eu.

nivelul componentei de securitate şi apărare ca unică modalitate de a surmonta racilele evidente ale sistemului interguvernamental. În acest context trebuie plasată apariția prevederilor vizând introducerea CSP în domeniul apărării. Planul de Dezvoltare a Capabilităților este doar unul dintre subiectele care făceau necesară o abordare integrată, de valență europeană, care să poată fi extinsă la nivelul tuturor statelor membre, în scopul articulării unei viziuni strategice comune.

Conform Articolului 1 al Protocolului nr. 4[6], anexă la Tratatul de la Lisabona, CSP vizează şi dimensiunea instituțională responsabilă pentru gestionarea procesului de dezvoltare a capabilităților de apărare. Din această perspectivă, unul dintre instrumentele esențiale îl reprezintă Agenția Europeană de Apărare al cărei rol în monitorizarea formulelor de cooperare structurată ce s-ar putea dezvolta este de departe cel mai important.

Dincolo de acest aspect, rațiunea introducerii Agenției a vizat adoptarea unei noi abordări în valorizarea diverselor inițiative derulate până în prezent pe dimensiunea capabilităților europene de apărare, cu precădere cele derulate sub egida acestei structuri a Uniunii Europene. Şi în acest caz, CSP oferă oportunități de avansare a abordării comunitare, integraționiste, prin replasarea programelor de cooperare într-o nouă formulă instituțională, mult mai constrângătoare în a fi respectată de statele membre. Astfel, prevederile Tratatului de la Lisabona în ceea ce priveşte criteriile pe care statele interesate de participarea în cadrul CSP trebuie să le îndeplinească, înglobează programele majore de înzestrare derulate la nivel european precum şi cele care se află în gestiunea exclusivă a Agenției.

Este evident faptul că, şi din această perspectivă, cooperarea structurată permanentă vine să contribuie la eliminarea fragmentării cu care cadrul european de dezvoltare a capabilităților de apărare se confruntă. În avansarea formulelor de cooperare structurată baza va fi furnizată de inventarul existent. Diferența notabilă o reprezintă posibilitatea unei mai bune conectări a programelor majore de înzestrare inițiate prin participarea unor state membre dar plasate în afara cadrului instituțional al Uniunii Europene. Din această perspectivă, contribuția CSP poate fi apreciată ca fiind extrem de benefică în sensul în care prin intermediul acestui instrument se asigură conexiunea care a lipsit, până în prezent, între componenta instituțională de securitate şi apărare a Uniunii şi diversele inițiative în domeniul capabilităților, inclusiv pe dimensiunea de producție.

---

[6] *Treaty on the Reform of European Union*, Protocol on Permanent Structured Cooperation established by the Article 28A of the Treaty on the European Union,http:///europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.

Nu trebuie neglijat şi impactul favorabil pe care această relație îl poate avea asupra eficienței programelor *per se*, putându-se anticipa o revigorare a acestora. În mod evident, programe majore, precum A400M[7], vor căpăta relevanțe suplimentare, permițând, avansarea unor formule de cooperare în cadrul acestora care să capaciteze interesul statelor membre.

În acelaşi timp, analiza implicațiilor CSP pentru problematica generală a capabilităților de apărare include şi o semnificativă componentă economico-comercială. Pe acest segment, demersurile[8] repetate ale Agenției Europene de Apărare vizând crearea unei piețe europene comune în domeniul echipamentelor de apărare precum şi în zona industrială pot beneficia de o susținere suplimentară. Până în prezent acest demers nu a depăşit nivelul cadrului doctrinar, capacitarea segmentului industrial neputându-se realiza într-o manieră consolidată. Cauza fundamentală a reprezentat-o tocmai absența unei conexiuni directe cu PCSA şi, în egală măsură, atractivă pentru companiile europene de profil. Din această perspectivă, CSP oferă oportunități semnificative de eliminare a acestui vid stabilind o mai bună sinergie acțională între cele două componente.

Cooperarea structurată şi angajamentele operaționale

Dintr-o perspectivă similară, anume cea a tentativei de a adânci integrarea pe componenta de apărare la nivel european, cel de-al doilea set de criterii se adresează dimensiunii capabilităților europene care pot face obiectul angajării în operațiile de management al crizelor conduse de Uniune. Deşi referirile explicite la demersurile operaționale nu se regăsesc în cadrul prevederilor CSP, obiectivul vizând accelerarea procesului de eliminare a deficiențelor şi, mai ales, de valorificare a oportunităților existente transpare cu extrem de multă claritate[9].

În egală măsură, se poate vorbi de o nouă etapă în cadrul procesului de generare a capabilităților operaționale, orientată, primordial, în sensul utilizării inventarului existent, în susținerea angajamentelor operaționale. Bineînțeles, principalul aspect vizează participarea statelor în cadrul Grupurilor de Luptă a căror menționare explicită în ansamblul criteriilor CSP conduce la ideea unei largi disponibilități de utilizare a acestor structuri. Este,

[7] Programul A400M vizează producția de către concernul EADS a primului avion de transport strategic european. În data de 12 ianuarie 2010 a avut loc zborul de inaugurare al acestui tip de avion. Pentru detalii http://www.a400m.com

[8] Baza Europeană Industrială şi Tehnologică în domeniul Apărării (European Defence technological and Industrial Base - EDTIB), http://www.eda.europa.eu.

[9] *Treaty on the Reform of European Union*, Protocol on Permanent Structured Cooperation, Art.1, para.(b), http:///europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.

de asemenea, o consecință logică a evoluțiilor[10] înregistrate în cadrul procesului de generare a unor astfel de capacități de reacție rapidă, dar şi o prelungire firească a dezbaterilor intraeuropene privind necesitatea utilizării în cadrul operațiilor de management al crizelor, în condițiile în care adeseori acestea înregistrează sincope majore în acoperirea inventarului de forțe şi capacități. Nu în ultimul rând, această abordare este orientată în scopul evitării pericolului de plasare a acestor instrumente, considerate a fi unele de „lux", în desuetudine şi, implicit, de slăbire a coerenței operaționale, acest din urmă aspect fiind, practic, esența valorii adăugate pe care Grupurile de Luptă o aduc în mediul de securitate contemporan.

În ciuda faptului că includerea Grupurilor de Luptă în cadrul Tratatului poate părea oarecum insolită, acest tip de abordare este perfect justificabil în condițiile în care acestea reprezintă poate singurul proiect cu adevărat „european" care a reuşit să capaciteze toate statele membre, indiferent de opțiunea de raportare a acestora față de PCSA. Prin urmare, codificarea acestor structuri la nivelul legislației primare europene reprezintă, întâi de toate, o modalitate de reafirmare a credibilității proiectului european de optimizare a angajamentului Uniunii în domeniul managementului crizelor.

De asemenea, prezența Grupurilor de Luptă în acest context oferă o serie de indicii asupra viitorului profil pe care formulele de cooperare structurată îl pot avea. Se poate anticipa, prin urmare, că acesta va fi orientat în scopul susținerii de angajamente operaționale cu caracter pronunțat expeditionar. Dacă această tendință, deja prezentă la nivelul unora dintre statele membre, se va regăsi într-un profil mult mai robust al PCSA este dificil de opinat la acest moment, dar ea nu trebuie exclusă din ansamblul cursurilor posibile de evoluție.

În acelaşi timp, discuția pe palierul privind generarea de capacități pentru operații include şi aspectele privind nivelul de operaționalizare a forțelor puse la dispoziția Uniunii Europene de către statele membre. După cum istoria recentă atestă, această problemă a reprezentat principalul element de critică la adresa membrilor UE, nivelul înregistrat de aceştia în raport cu cerințele operaționale ale agendei de securitate europeană fiind unul relativ scăzut, situație[11] consemnată şi în contextul NATO pentru aceleaşi state,

[10] Începând cu 1 ianuarie 2007, Grupurile de Luptă ale Uniunii Europene au fost declarate operaționale, putând fi utilizate în cadrul operațiilor de management al crizelor derulate de Uniunea Europeană. Până în prezent, au fost structurate un număr de 14 Grupuri de Luptă, în diverse configurații. Pentru detalii vizând Grupurile de Luptă UE http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Battlegroups.pdf.

[11] Conform parametrilor agreați la nivelul NATO,disponibilitatea forțelor puse la dispoziție de statele membre trebuie să îndeplinească următorii parametri: 40% din totalul forțelor terestre dislocabile, iar din cadrul acestora 8% sustenabile în teatrul de operații. http://www.nato.int/docu/speech/2005/s050414c.htm.

membre ale celor două organizații. Şi în acest caz, CSP poate contribui în mod substanțial la eliminarea deficiențelor în utilizarea forțelor alocate operațiunilor europene. Se poate vorbi de posibilitatea unei abordări cu valențe comune evidente care poate contrabalansa avatarurile generate de menținerea prerogativelor exclusive în ceea ce priveşte procesul de planificare şi generare a forțelor.

Agenda Cooperării Structurate Permanente

Abordarea utilizată la nivelul criteriilor de eligibilitate pentru participarea în cadrul formulelor de cooperare structurată se regăseşte şi în inventarul agendei pe care statele membre interesate vor trebui să şi-o asume. Elementul fundamental îl reprezintă implementarea abordării integrate în cadrul căreia opțiunile naționale vor trebui să se armonizeze. Diversitatea aspectelor care pot face obiectul acestei agende a generat şi în acest caz necesitatea unei ambiguități constructive la nivelul codificării în textul Tratatului cu scopul evident de a permite o marjă de manevră suficientă care să permită stabilirea realistă a unor obiective posibil a fi îndeplinite.

Relevanța constă, însă, în tendința pe care agenda de cooperare o conturează, anume a aceea a unui caracter permanent al inițiativelor care pot face obiectul formulelor de cooperare structurată. Acest demers vine, ca şi în cazul criteriilor de eligibilitate, să atenueze accentuata stare de fragmentare pe care componenta de securitate şi apărare o resimte şi, implicit, să conducă la atenuarea particularităților naționale, în favoarea unei abordări europene integrate.

Din această perspectivă, inventarul de subiecte include, în primul rând, spinoasa problemă a armonizării alocațiilor bugetare pentru apărare, căreia statele participante în cadrul cooperării structurate vor trebui să-i găsească o rezolvare. Pe acest segment, peisajul european oferă un tablou extrem de divers, modalitățile de raportare a statelor membre fiind dintre cele mai variate, acoperind o plajă largă de plafoane[12], adeseori extrem de reduse în raport cu ceea ce este considerat a fi nivelul adecvat de finanțare, anume cel de 2% din PIB.

Includerea acestui aspect vine ca urmare a unei necesități stringente pe care Europa o resimte, cu atât mai pronunțată în actualele condiții ale crizei economico-financiare. Tocmai în aceste condiții, este evident faptul că îndeplinirea unui astfel de obiectiv se va dovedi extrem de dificilă în

[12] Se poate constata existența unui grup de state ale căror alocații bugetare se ridică la un nivel de peste 2%, considerat a fi un prag minimal de susținere a unei capacități de apărare credibile. Zona majoritară o reprezintă statele membre ale căror alocații bugetare se înscriu sub acest prag, dar nu coboară sub 1%. Trebuie subliniat însă faptul că pe acest segment majoritatea coboară spre jumătatea inferioară, beneficiind de alocații bugetare apropiate de acest procent. Pentru detalii EDA Facts&Figures-2008, http://www.eda.europa.eu.

condițiile în care elementul de raportare va fi, în mod absolut sigur, plafonul alocațiilor bugetare ale statelor mari din Uniunea Europeană, precum Franța, Germania, Marea Britanie sau Italia, ținte aproape imposibil de atins de statele mici şi medii. Acest aspect conduce, în mod automat, la presupunerea unui semnificativ caracter exclusivist al viitoarelor formule de cooperare structurată, problemă cu care statele având capacități financiare mai reduse se vor confrunta în perioada imediat următoare implementării prevederilor Tratatului de la Lisabona.

Cu toate acestea nu trebuie omise potențialele avantaje pe care armonizarea nivelului cheltuielilor pentru apărare le oferă. Principalul aspect care merită a fi subliniat este acela relativ la componenta aferentă finanțării programelor de dezvoltare a capabilităților de apărare, în special componenta europeană a acestora. Până în prezent, nu s-a reuşit armonizarea acestora în sensul stabilit[13], în mod consensual, la nivelul Agenției Europene de Apărare, discrepanțele între statele membre fiind extrem de mari, ceea ce nu permite, în consecință, implementarea unei abordări comune pe acest palier.

În acelaşi spirit, efectele benefice se extind şi la nivelul relației cu segmentul industrial şi de cercetare din domeniul securității şi apărării, canalizarea alocațiilor bugetare în susținerea programelor „comunitare" fiind de natură să confere un caracter de predictibilitate al modului de dezvoltare a PSCA, sporindu-i, de asemenea, atractivitatea. Cu toate acestea, un astfel de demers nu se poate realiza în absența unei abordări comune în ceea ce priveşte identificarea cerințelor. În consecință, agenda CSP include obligativitatea armonizării pe această dimensiune între statele membre participante în cadrul unor astfel de mecanisme.

Din aceeaşi perspectivă, prevederile Tratatului de la Lisabona relative la dezvoltarea acestui tip de formule de cooperare include şi problematica specializării ca element definitoriu al agendei de lucru. Este, în mod evident, o consecință firească a unei situații reale la nivel european, generată de incapacitatea statelor membre de a disponibiliza alocații financiare suficiente pentru menținerea şi dezvoltarea unui set extins de capabilități. De asemenea, specializarea pe dimensiunea apărării reprezintă o prelungire firească a filosofiei ce a animat întregul proces de construcție a arhitecturii europene,

[13] În mod concret, toate aceste aspecte erau reunite, conform deciziei miniştrilor apărării din noiembrie 2007, într-un set de repere colective care vizau pragurile pe care statele membre erau chemate să le îndeplinească: 2% din totalul cheltuielilor de apărare pentru cercetare şi tehnologii; asigurarea unui nivel de minim 20% din totalul cheltuielilor de apărare pentru programele de înzestrare; 35% din totalul cheltuielilor bugetare pentru programele europene de cooperare în domeniul înzestrării; 20% din totalul cheltuielilor bugetare pentru programele europene de cooperare în domeniul cercettării şi tehnologiilor. (Decizia Comitetului Director EDA la nivelul miniştrilor apărării din noiembrie 2007, http://www.eda.europa.eu).

celelalte componente ale constructului european fiind marcate de această abordare cu mult timp în urmă.

În egală măsură, problema specializării a reprezentat unul dintre elementele constante ale dezbaterilor intra şi extra-instituționale ale ultimului deceniu. Trebuie precizat faptul că soluția a întârziat să apară, progresele înregistrate, în special la nivelul Alianței Nord-Atlantice, nefiind suficient de vizibile pentru a justifica o concluzie pozitivă. Rămâne de văzut în ce măsură implementarea acestui principiu la nivel european va funcționa. Particularitatea cadrului european, în raport cu al NATO, poate să genereze oportunități suplimentare în implementarea cu succes a unui astfel de demers.

Alături de aceste aspecte, inventarul problemelor care vor alcătui agenda cooperării structurate include şi palierul angajamentelor operaționale, mai precis parametrii forțelor alocate pentru operațiilor UE. Şi în acest caz, la nivel european se constată o amplă fragmentare, pornind de la nivele superioare ale procesului de planificare şi până la zonele de detaliu ale procesului de generare a forțelor. Ca şi în cazul celorlalte aspecte aferente cooperării structurate, obiectivul pe acest palier îl vizează armonizarea procedurilor naționale, menționată explicit[14] în textul Tratatului, aspect de o importanță majoră pentru statele implicate. În acest context, trebuie menționat faptul că elemente inițiale ale unei abordări standardizate au fost deja implementate la nivelul procedurilor naționale ca urmare a necesității de a gestiona criteriile reclamate prin operaționalizarea Grupurilor de Luptă. Acestea sunt, însă, limitate doar la palierul decizional, privind angajarea în cadrul unei operații, dar se poate anticipa o extindere a acestui tip de abordare în contextul apariției formulelor de cooperare structurată.

Concluzii

Este evident faptul că apariția Tratatului de la Lisabona va influența în mod semnificativ procesul de dezvoltare a componentei de securitate şi apărare a Uniunii Europene. Inovațiile introduse prin intermediul noului Tratat sunt de natură să contribuie la „rafinarea" acestui proces. În acest context, Cooperarea Structurată Permanentă reprezintă unul dintre instrumentele prin intermediul căruia valențele integratoare ale procesului menționat se vor contura într-un mod mult mai pronunțat ca până acum.

Stadiul incipient al procesului de implementare a noilor prevederi ale Tratatului de la Lisabona nu permit, încă, o evaluare exhaustivă asupra întregului set de implicații pe care acestea le vor genera. În ceea ce priveşte formulele de cooperare structurată, aceste aspecte sunt departe de a fi

[14] *Treaty on the Reform of European Union*, Protocol on Permanent Structured Cooperation, Art.2, para.(c), http:///europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm.

clarificate, putând fi anticipate doar o serie relativ limitată de implicații, detalierea procedurală a prevederilor aferente acestui instrument urmând să ofere elementele suplimentare de analiză.

Cu toate acestea, analiza cadrului conceptual furnizat prin intermediul Tratatului oferă o perspectivă clară asupra scopului formulelor de cooperare structurată, anume acela de a contribui la consolidarea dimensiunii „europene" a procesului de articulare a componentei de securitate şi apărare a Uniunii. În acest cadru, inventarul de obiective oferă, chiar şi în linii generale, un tablou extrem de ambițios al viitoarelor preocupări legate de definirea profilului acestei componente.

În egală măsură, apariția cooperării structurate vine să răspundă unei necesități evidente pe care stadiul actual al procesului de dezvoltare a Politicii Comune de Securitate şi Apărare o reclamă, în condițiile în care menținerea sistemului interguvernamental comportă o serie de riscuri şi provocări majore. Din această perspectivă, Cooperarea Structurată poate fi considerată ca fiind un element catalizator al preocupărilor statelor membre în domeniul securității şi apărării europene care poate susține acea masă critică necesară pentru promovarea unor inițiative suplimentare.

Este evident faptul că implementarea unor astfel de formule nu va putea surmonta întregul set de deficiențe care afectează, în prezent, procesul de dezvoltare a PCSA. Cooperarea structurată este orientată, mai degrabă, asupra remedierii unor deficiențe de nivel strategic fiind, în acelaşi timp, un instrument menit să asigure continuitatea şi predictibilitatea procesului de dezvoltare a acestei politici.

Elementul de o importanță deosebită este reprezentat de modalitatea concretă prin care se va asigura implementarea unei astfel de agende, acest aspect fiind definitoriu, de asemenea, pentru articularea profilului viitoarelor formule de cooperare structurată. Traiectoria pe care acestea se vor plasa este marcată de provocări şi, în egală măsură, riscuri. În acest cadru, principala problemă o reprezintă identificarea modalităților de combatere a percepțiilor negative la adresa principiilor de bază ale acestui tip de formulă de cooperare. În mod evident, implementarea unor astfel de formule consacră o nouă realitate la nivelul Uniunii Europene, anume aceea a „Europei cu mai multe viteze" care se extinde, astfel, şi în domeniul securității şi apărării. Aceasta însă incumbă şi o doză substanțială de exclusivism, în special în ceea ce priveşte criteriile pe care statele care doresc să participe la acest gen de cooperare trebuie să le îndeplinească. Limitarea acestora doar la un club elitist este de departe riscul major pe care acest gen de formule îl presupun. Din această perspectivă, abordarea optimă trebuie să fie aceea a menținerii caracterului transparent al acestor mecanisme, opțiune posibilă doar prin

adaptarea setului de criterii de eligibilitate la realitățile şi experiența componentei de securitate şi apărare a Uniunii Europene.

Fără îndoială, problema criteriilor este extrem de importantă în special din perspectiva modului de raportare a statelor membre față de inovațiile Tratatului de la Lisabona, inclusiv cele relative la cooperarea structurată permanentă. În mod evident, elementul fundamental care a stat la baza adoptării acestei platforme a fost reprezentat de sprijinul politic al statelor membre, în special cele cu un profil consolidat în ceea ce priveşte dezvoltarea componentei de securitate şi apărare. Din această perspectivă, se poate anticipa o atitudine pozitivă a acestora în ceea ce priveşte articularea formulelor de cooperare structurată.

În egală măsură, pentru statele medii şi mici ale Uniunii Europene participarea în cadrul procesului aferent dezvoltării acestui tip de cooperare va reprezenta unul dintre obiectivele fundamentale, opțiunea neparticipării nefiind de natură să genereze avantaje de susținere a propriilor interese de securitate. Din această perspectivă, problema criteriilor de eligibilitate comportă semnificații suplimentare pentru acest tip de state membre.

Din perspectiva României, în calitate de membru relativ nou al Uniunii Europene, problema participării în cadrul formulelor de cooperare structurată va constitui un demers natural, o etapă logică a participării consistente în cadrul procesului de dezvoltare a componentei europene de securitate şi apărare, încă din etapele sale inițiale. Contribuțiilor cu forțe şi capacități pe care România le-a pus la dispoziția Uniunii Europene, inclusiv în cadrul diferitelor operații de management al crizelor derulate de aceasta, li se adaugă participarea în cadrul procesului de reflecție vizând adoptarea cadrului strategic de orientare a PSCA. În acest context, România a fost unul dintre principalii susținători ai Tratatului de la Lisabona, inclusiv în ceea ce priveşte componenta de securitate şi apărare.

Toate aceste aspecte sunt de natură să ofere elementul de susținere al unei implicări de substanță a României în procesul de implementare a prevederilor Tratatului de la Lisabona, inclusiv în ceea ce priveşte reconfigurarea instituțională a noii arhitecturi a Uniunii Europene.

BIBLIOGRAFIE

Biscop Sven, *Permanent Structured Cooperation and the Future of ESDP*, Egmont Papers No.20, Royal Institute for International Relations, Bruxelles, 2008.

Biscop Sven & Algeri Franco, *The Lisbon Treaty and ESDP: Transformation and Integration*, Egmont Papers No.24, Royal Institute for International Relations, Bruxelles, 2008.

Ericksen Olaf, *Developing a Constitution for Europe,* Routledge, Londra, 2004.

Howorth John, *The Security and Defence Policy in the European Union*, Palgrave Macmillan, Londra, 2007.

Laursen Finne, *The Rise and Fall of the EU's Constitutional Treaty*, Leiden Nijhoff, 2008.

Lindstrom Gustav, *Enter The EU Battlegroups,* Institute for Security Studies, European Union, Paris, 2007.

Treaty on the Reform of European Union, http://www.europa.eu

Treaty Establishing a Constitution for Europe, http://www.european-convention.eu.int

European Defence: core documents (vol. I-IV), European Union Security Studies Institute, Paris.

COMUNICAREA ÎN MEDIUL INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN – INFLUENȚA MASS-MEDIA ŞI EFECTELE COMUNICĂRII MEDIATICE

COMMUNICATION IN THE INTERNATIONAL CONTEMPORARY - MEDIA INFLUENCE AND EFFECTS MEDIA COMMUNICATION

Drd. Maria PRIOTEASA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

În mediul internațional contemporan, îndeosebi în relațiile dintre state, comunicarea reprezintă o componentă esențială care poate produce efecte şi poate genera stări dintre cele mai diferite. Pornind de la acestă premisă, comunicarea mediatică reprezintă un vector de primă importanță, dezvoltarea fără precedent a mass-media aducând mutații majore în viața de zi cu zi.

In contemporary international environment, particularly in relations between states, communication is an essential component that can have effects and can generate very different conditions. Starting from these premises, media communication is a vector of primary importance, unprecedented growth of the media bringing major shifts in everyday life.

Cuvinte cheie: comunicare, proces, media, strategie,opinie publică.
Keywords: *communication, process, media, strategy, public opinion.*

Evoluțiile anterioare ale sistemului internațional de relații au reliefat faptul că o comunicare eficientă a condus la generarea unei stări de armonie, echilibru, cooperare şi bună înțelegere, dar se poate constitui, totodată, şi în sursă a generării crizelor şi conflictelor.

Fiind unul dintre cele mai dinamice domenii din mediul internațional contemporan, mass-media şi, odată cu ea, informația şi cunoaşterea mediatizată de bucură de un interes tot mai mare din partea actorilor implicați în procesul de comunicare, proces care poate genera efecte prin modelarea percepțiile oamenilor despre lumea înconjurătoare.

* e-mail: *prioteasamaria@yahoo.com*

Astăzi însă este tot mai dificil pentru receptorul de informație să distingă între realitatea mediatică şi realitatea concretă. Mediul internațional actual cunoaşte modalități dintre cele mai diverse de transmitere a informației, de la cele deja clasice, radio şi televiziune, până la cele mai moderne.

Evoluția şi răspândirea galopantă a internetului precum şi a computerelor personale reprezintă, de departe, cei mai populari şi eficienți vectori mediatici, făcând posibilă transmiterea informației aproape în timp real. De asemenea, sistemele de ultimă generație cu rol în transfer al informației fac posibilă transmiterea instantanee a evenimentelor în orice punct de pe glob, astfel, informația putând fi receptată de către consumator aproape în timp real, pe spații extrem de largi.

În acest cadru de analiză, 11 septembrie 2001 este edificator. Evoluția mass-media a făcut posibil ca procesul de comunicare să se dezvolte în plan simbolic şi imagologic, iar componenta mediatică să constituie principalul vector pe care să fie centrată confruntarea.

Totodată, evenimentele care au avut loc la acest început de mileniu, aduc în atenție faptul că în cadrul procesului de comunicare realizat în mediul internațional actual, mai mult ca oricând, mesajul şi informația se fundamentează şi sunt influențate de componenta interesului actorilor participanți la actul de comunicare.

Iar în acest sens, mass-media are un rol major în definitivarea procesului de comunicare în relațiile dintre state. Avem în vedere crizele care s-au manifestat, cu precădere, după încheierea Războiului Rece, crize care au fost puternic influențate, în desfăşurarea lor, susțin specialiştii în domeniu, de tipurile de comunicare desfăşurate şi prin mass-media care în astfel de situații „este deopotrivă o oglindă a voinței maselor, dar şi un vehicul de propagandă îndreptat asupra maselor”[1].

Ştiut este faptul că pe perioada unei crize, opinia publică manifestă un interes tot mai crescând pentru informare, iar mass-media devine vector de transport al mesajelor. În aceste situații, procesul de comunicare este supus unor strategii dezvoltate pe mai multe planuri, la nivel de emițător:

- informare – este un plan unilateral de acțiune prin care se presupune că emitentul doreşte să afle, să înțeleagă cine, ce, unde, când, cu ce şi cum a avut loc evenimentul;
- convingere – strategie care are ca principal scop rezolvarea pe cale paşnică a crizei, implicând dorința emitentului ca receptorul să reacționeze.

[1] Călin Hentea, *Propagandă şi operații informaționale în crizele şi conflictele post Război Rece*, teză de doctorat, Bucureşti, 2008, pp. 52-53.

De la această regulă nu putea face excepție nici primul război din Golf, care a reprezentat nu numai o confruntare militară, ci, în mare măsură, şi una psihologică, propagandistică şi imagologică.

Războiul din Golf a evidențiat tendința de ducere a războiului către o altă dimensiune, în care zona confruntării a fost centrată pe vectori precum mediul sociospațial, cultural şi psihologic, motivațional şi afectiv. Lupta s-a dus pe două planuri materializate atât în teatrul de operații militare cât şi în planul câştigării minții, dar şi a sufletului adversarului. Pentru aceasta, metode precum manipularea prin informațiile transmise, prin imaginile prezentate, au constituit arme strategice. Se poate spune că am asistat la un proces în care confruntarea clasică tradițională a fost depăşită, şi în mare parte, înlocuită cu strategii şi tactici neconvenționale de influențare a moralului, a stării de spirit şi a comportamentului individual şi colectiv.

Implicațiile comunicării în această situație de criză au fost dintre cele mai complexe, atenția fiind centrată pe locul şi rolul mass-media ca vector cu acțiune atât în planul comunicării, dar şi al propagandei, al manipulării sociale.

Fiind primul conflict militar care a unit de aceeaşi parte mari puteri în perioada imediat următoare Războiului Rece, războiul din Golf a reprezentat, în plan imagologic şi al comunicării, conturarea unei noi imagini a unei lumi „martoră a primului război între sistemele militare ale celui de Al Treilea Val şi o maşinărie militară demodată, din Al Doilea Val”[2].

Fiind considerat de unele voci avizate ca un război care va declanşa o nouă ordine mondială, în războiul din Golf schimbarea şi adaptarea strategiei de ducere a luptei au fost esențiale, alături de componenta militară, componenta mediatică având un rol cu totul special. Campaniile mediatice desfăşurate în războiul din Golf au fost centrate, în principal, pe delimitarea imaginii adversarilor implicați în conflict. În acelaşi timp, ca vector important al strategiilor de campanii mediatice, accentul a fost poziționat pe procesul de comunicare şi transmitere a mesajelor, conştienți că astăzi, prin dezvoltarea fără precedent a tehnologiei telecomunicațiilor şi a informației, s-au creat facilități în inducerea anumitor imagini şi percepții la nivelul mentalului colectiv şi al opiniei publice, putându-se influența şi modela percepții, manipula opinii şi comportamente în scopul obținerii de avantaje.

Aceasta a fost posibil ca urmare a existenței de structuri abilitate cu sarcini în ceea ce priveşte crearea de imagini şi transmiterea de mesaje către opinia publică, care să aducă avantaje directe şi care să legitimizeze acțiunile uneia sau alteia dintre părțile implicate.

[2] Alvin şi Heidi Toffler, *A crea o nouă civilizație, politica în Al treilea Val*, Editura Antet, 1995, p. 11.

Pentru aceasta s-a mizat, în mare parte, pe existența unor tehnici şi tehnologii de comunicare avansate tehnologic, dar s-a încercat, în acelaşi timp, crearea unei anumite dependențe a mass-media, din punct de vedere al comunicării, de militari.

Numai că mass-media internațională, conştientizând că de partea cealaltă se află față în față cu o opinie publică informată, evoluată, ale cărei exigențe, aşteptări, spirit critic şi analitic au evoluat, nu a mai acceptat să fie exclusă din desfăşurarea evenimentelor, impunând noi standarde privind obiectivitatea, calitatea şi cantitatea mediatizării unui eveniment cu implicații mondiale.

Ca urmare, din punct de vedere al publicului țintă căruia se doreau transmise mesajele, componenta mediatică a fost centrată pe două direcții: pe de o parte, componenta internă, care se adresa opiniei publice proprii, iar pe de altă parte, o componentă centrată pe câştigarea susținerii din partea opiniei internaționale.

Toate aceste schimbări de strategii mediatice şi de comunicare, reliefează adevărul că sfera politico-militară conştientiza, la rându-i, necesitatea schimbării şi adaptării strategiei în general, în toate acțiunile pe care aveau să le întreprindă, inclusiv în relația cu mass-media, mai ales în contextul în care nici amploarea crizei sau durata acesteia nu mai erau la fel cu cele ale crizelor precedente, impunându-se, astfel, o nouă abordare.

Pe această nouă coordonată, în timpul desfăşurării crizei, mijloacele de comunicare, la nivel internațional, au avut mai multe componente.

Ca primă componentă, presa a fost folosită în luptă ca vector de propagandă de către ambele tabere, pentru atingerea scopurilor proprii de politică externă, de descurajare şi dezinformare a adversarului precum şi pentru întărirea moralului propriei opinii publice.

Fiind o componentă subversivă, s-a derulat printr-o vastă campanie mediatică, prin vaste operațiuni psihologice, de descurajare şi manipulare, şi de o parte şi de cealaltă, mass-media fiind unul dintre principalele canale de comunicare.

Componenta informațională, centrată pe funcția esențială a mass-media, cea de informare corectă a opiniei publice, a fost transformată într-un spectacol de imagini al unui război supertehnicizat sau, cum a mai fost numit într-un concept nou, „conflict modern de înaltă intensitate", în care însă imaginile prezentate nu reliefau războiul în sine, „ci mediatizarea TV a războiului. Media a devenit, de atunci, parte a războiului, a evenimentelor."[3] Însă dincolo de latura spectaculoasă a imaginilor, conținutul comunicării prin transmiterea acestora era unul sărac. Dincolo de faptul că „a fost un război în care armele şi bombele au produs imagini"[4] acestea „comunicau" foarte puțin din ceea ce se întâmpla cu adevărat în Orientul Mijlociu.

[3] Simona Ştefănescu, *Riscurile comunicării mediatice în timpul conflictelor (articol)*, Institutul de Sociologie al Academiei Române.

[4] B. MacGregor, *Live direct and biased? Making television news in the satellite age*, Arnold, London, New Zork, 1997, apud Simona Ştefănescu, articolul *Riscurile comunicării mediatice în timpul conflictelor*, Institutul de Sociologie al Academiei Române.

Amploarea, dezvoltarea şi progresul tehnologic au făcut ca mass-media să se constituie în principalul vector de propagare a imaginii, în centrul căruia televiziunea, reprezenta mijlocul de comunicare dominant.

Privind analitic, se poate spune că în războiul din Golf centrarea şi adaptarea strategiilor de comunicare pe mass-media nu au fost întâmplător realizate, ci au fost rezultatul unor strategii îndelung planificate, modelate şi readaptate pe atingerea scopurilor propuse, contribuind într-o mare măsură, la punerea în aplicare a strategiilor operaționale. Practic, atât opinia publică internă americană, cât şi cea internațională au fost private de orice ştire. Între acest război şi evenimentele din 11 septembrie 2001, diferența a fost colosală. Dacă în primul caz ştirile erau inexistente, evoluția atacurilor teroriste a putut fi urmărită la TV de către întreaga lume, secundă cu secundă.

Concluzionând, se poate afirma că în mediul internațional contemporan, comunicarea este inevitabilă şi are caracteristicile unui proces continuu, proces în cadrul căruia comunicarea mediatică este parte esențială.

BIBLIOGRAFIE

Hentea Călin, *Propagandă şi operații informaționale în crizele şi conflictele post Război Rece*, teză de doctorat, Bucureşti, 2008.

Hlihor Constantin, Elena Căpățână, *Comunicarea în conflictele internaționale (secolul al XX-lea şi începutul secolului XXI)*, Editura comunicare.ro, Bucureşti, 2008.

MacGregor B., *Live direct and biased? Making television news in the satellite age*, Arnold, London, New York, 1997, apud Simona Ştefănescu, articolul *Riscurile comunicării mediatice în timpul conflictelor*, Institutul de Sociologie al Academiei Române.

Ştefănescu Simona, *Riscurile comunicării mediatice în timpul conflictelor (articol*), Institutul de Sociologie al Academiei Române.

Toffler Alvin şi Heidi, *A crea o nouă civilizație, politica în Al Treilea Val*, Editura Antet, 1995.

MANAGEMENTUL CRIZELOR ÎN VIZIUNEA UE

CRISIS MANAGEMENT IN THE EU VISION

Drd. Maria PRIOTEASA*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

La o atentă analiză a evoluției mediului actual de securitate, se poate constata manifestarea unor ample preocupări centrate pe identificarea instrumentelor şi mecanismelor care să conducă la realizarea unei securități durabile generatoare de efecte asupra tuturor statelor şi națiunilor lumii.

The indeph analysis regarding the evolution of current security environment, shows ample evidence of concern centered on identifying tools and mechanisms leading to the achievement of sustainable security. This will generate the effects on all states and nations of the world.

Cuvinte cheie: criza, management, Uniunea Europeană, riscuri, amenințări.
Keywords: *crisis, management, European Union, risks, threats*.

Începutul mileniului a surprins societatea globală într-un amplu proces de transformare, context în care se înregistrează o amplă dinamică în măsură să genereze efecte în edificarea unei noi arhitecturi de securitate.

Aceasta a condus la o nouă abordare a politicilor şi strategiilor de lucru în viziunea tuturor statelor dornice de securitate şi stabilitate. Ca urmare, transformările care au avut loc în plan internațional, cât şi numeroasele crize care s-au manifestat după încheierea Războiului Rece, au necesitat schimbări majore şi la nivelul politicii externe şi de securitate. Ca principal actor european, Uniunea Europeană a conştientizat necesitatea dezvoltării şi implementării unei politici externe şi de securitate comună care să conducă la îndeplinirea obiectivelor, dând astfel un nou impuls eforturilor de întărire a securității şi de redefinire a dimensiunii de apărare la nivel regional.

* e-mail: *prioteasamaria@yahoo.com*

În acest sens, Uniunea Europeană a implementat mecanisme şi instrumente adecvate noilor evoluții care să-i confere poziție şi statut de lider regional în managementul crizelor, ştiut fiind faptul că „UE este un actor a cărui influență pe scena internațională este în creştere şi care trebuie să îşi asume mai multe responsabilități în domeniul securității proprii, dar şi a celei regionale şi globale".[1]

Ca o consecință, cât şi dintr-o dorință firească în procesul de evoluție, Uniunea Europeană a dezvoltat politici şi strategii care să-i permită realizarea obiectivelor propuse, având în atenție respectarea principiilor pe care îşi fundamentează politica, şi anume: principiul libertății şi al democrației, principiul respectării drepturilor omului şi al libertăților fundamentale, principiul statului de drept şi, nu în ultimul rând, principiul respectului identității naționale a statelor membre.

Totodată, constituirea unui cadru legitim de relații internaționale fundamentat pe dezvoltarea dialogului politic, pe sprijinul democrației precum şi pe continuarea procesului de integrare, a condus la definirea elementelor care au conferit Uniunii Europene un nou statut în exercitarea responsabilităților, drepturilor dar şi a obligațiilor ce îi revin, statut adaptat şi remodelat sub impactul direct al evoluțiilor actuale din mediul regional şi internațional.

Rămânând ancorată în dinamica mediului actual de securitate, Uniunea Europeană deplasează centrul de atenție către un domeniu deosebit de sensibil şi actual, acela al prevenirii crizelor precum şi managementul acestora. Evenimentele care au avut loc cu precădere după 1990, au determinat o nouă abordare în această direcție. Ca urmare, dezvoltarea şi implementarea unei Politici Europene de Securitate şi Apărare a reprezentat un răspuns necesar al Uniunii Europene la noile cerințe impuse de crizele şi provocările la adresa securității şi a intereselor statelor membre, apărute după 1990.

În acest cadru de interes, politica abordată de către Uniunea Europeană după anul 1990, după cum afirma Javier Solana, "ar trebui să fie gata să îşi asume responsabilități în domeniul securității globale". Această abordare a condus în mod constant către dezvoltarea şi implementarea de politici, pe un palier diversificat, pe domenii de interes. Parcursul însă nu a fost unul simplu sau uşor, dimpotrivă, dificultățile cu care statele europene s-au confruntat, au fost multiple.

În procesul de fundamentare a unei politici europene de securitate şi apărare, la nivelul UE s-a decis abordarea unor proceduri de adoptare a deciziilor politice precum şi dezvoltarea unei capacități proprii care să contribuie la managementul crizelor pe continentul european sau în alte regiuni de interes pentru Uniune.

[1] F. Cameron, *Towards an EU strategic concept*, în *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 3, no. 3, Institutul European din România, Bucureşti, septembrie, 2003, pp. 20-34.

Participarea la misiuni umanitare, la misiuni de menţinere a păcii sau participarea cu forţe combatante la managementul crizelor, inclusiv în misiuni de impunere a păcii precum şi crearea unei forţe de reacţie rapidă, reprezintă instrumente şi mecanisme concrete cu rol major în gestionarea situaţiilor de criză.

Însă, în procesul de management al crizelor, Uniunea Europeană a înregistrat şi critici, invocându-se lipsa capacităţilor, lipsa unui sistem integrat european de informaţii, lipsa unui acord privind constituirea contingentelor multinaţionale în caz de criză etc., elemente care au determinat discrepanţă între capacităţi şi aspiraţii în domeniul de securitate, şi care au condus la implementarea unei politici ineficiente în domeniu.

De asemenea, în managementul crizelor la nivelul Uniunii Europene, s-a vorbit adesea despre discrepanţe existente între mijlocele militare şi cele civile, însă conform specialiştilor în domeniu, Uniunea Europeană depune eforturi considerabile pentru formarea unei capacităţi militare, celula civili-militari constituind "baza de plecare pentru realizarea obiectivului UE de a-şi îmbunătăţi capacitatea de planificare autonomă şi de conducere a operaţiunilor de managementul crizelor"[2].

Puternic ancorată în evoluţia actuală a mediului internaţional şi regional de securitate şi o dată cu realizarea politicii externe şi de securitate comună, statele membre pot să-şi coordoneze politicile proprii şi să confere UE o identitate politică proprie, Uniunea dispunând de mecanisme şi instrumente necesare realizării acestei identităţi.

Faţă de acestea, Europa are permanent în atenţie noile riscuri şi ameninţări care se manifestă în actualul mediu de securitate, constituindu-se, astfel, într-un factor de stabilitate, prin implementarea de obiective strategice clare care să aducă un plus de stabilitate la adresa securităţii şi stabilităţii.

Fiind un domeniu deosebit de actual, problema unei politici europene eficiente în managementul crizelor rămâne încă una deschisă.

BIBLIOGRAFIE

*** Strategia de securitate naţională a României, 2007.

Cameron F., *Towards an EU strategic concept*, în *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 3, no. 3, Institutul European din România, Bucureşti, 2003.

Crăciun Ioan, *Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006.

http://info.europa.ro.

[2] Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 221.

CONCEPTE ŞI DEFINIŢII ÎN RELAŢIILE PUBLICE DIN MEDIUL MILITAR

CONCEPTS AND DEFINITIONS OF PUBLIC RELATIONS IN MILITARY ENVIRONMENT

Drd. Ioana MATEESCU*
Universitatea Naţională de Apărare „Carol I”

Activitatea de relaţii publice reprezintă o funcţie distinctă a conducerii, destinată a construi şi a dezvolta relaţii de încredere între organismul militar şi mai multe categorii de public.

Misiunea fundamentală a sistemului de relaţii publice este aceea de a menţine, de a promova şi de a apăra valorile armatei, printr-o abordare integratoare, care cuprinde concepţii, structuri organizatorice, resurse umane, materiale şi financiare.

Public relations represent a separate function management, meant to build and develop relations of trust between the military organization and other groups of people.

The primary mission of public relations system is to maintain, promote and defend the values of Armed Forces through an integrative approach, including concepts, organizational structures, human, material and financial resources.

Cuvinte cheie: armată, instituţie, reprezentare socială, informare publică, relaţii publice.

Keywords: *army, institution, social representation, public information, public relations.*

Armata este o instituţie publică, deoarece gestionează valori publice, precum securitatea naţională şi educaţia şi utilizează resurse publice, însă nu poate funcţiona eficient în societate decât dacă se bucură de o largă susţinere socială.

* e-mail: *i_m_escu@yahoo.com*

Această susținere este determinată de mai mulţi factori. În primul rând, de încrederea populației în această organizație, de o opinie publică favorabilă, precum şi de un consum raţional al resurselor societăţii, cu rezultate vizibile şi substanţiale. În acest mod, organizaţiile şi instituţiile aparţinând statului sunt percepute fie ca parteneri sociali viabili, de încredere, care gestionează eficient resursele primite, fie ca organisme sociale care irosesc resursele societăţii.

Altfel spus, reprezentarea socială a unei instituţii publice trebuie să corespundă sistemelor de valori compatibile culturii şi normelor sociale. A. Neculau consideră că această reprezentare semnifică, de fapt, ,,un aparat evaluativ, o grilă de lectură a realităţii, o situare în lumea valorilor şi o interpretare proprie dată acestei lumi"[1].

Din această perspectivă vom încerca să abordăm domeniul relaţiilor publice în instituţia militară.

Activitatea de relaţii publice reprezintă o funcţie distinctă a conducerii, aşa cum, de altfel, este specific celor mai multe organizaţii, destinată a construi şi a dezvolta relaţii de încredere între organismul militar şi mai multe categorii de public. Această relaţie de încredere reprezintă fundamentul unei construcţii imagologice extrem de importante pentru astfel de organizaţii cu vocaţie naţională, a căror imagine se asociază cu imaginea de ţară. Specialiştii în imagologie consideră că, pe plan internaţional, se cristalizează o scală a imaginii sociale a statelor, în funcţie de comportamentul lor democratic, care determină şi impune atitudinea comunităţii internaţionale faţă de ele.[2]

Aşadar, misiunea fundamentală a sistemului de relaţii publice este aceea de a menţine, de a promova şi de a apăra valorile armatei, printr-o abordare integratoare, care cuprinde concepţii, structuri organizatorice, resurse umane, materiale şi financiare. Această abordare vizează trei ipostaze ale proceselor de comunicare socială, respectiv, comunicarea publică, comunicarea organizaţională şi comunicarea mediatică.

Dacă primul aspect vizează preponderent informarea publică, comunicarea organizaţională are ca suport mai multe tipuri de comunicare internă şi externă, am putea afirma că relaţiile publice se regăsesc cel mai mult, fără însă a se reduce la aceasta, în planul comunicării mediatice.

Prin *informare publică*, Ministerul Apărării Naţionale urmăreşte ca, prin difuzarea de informaţii corecte, complete şi oportune, să ofere diverselor categorii de public (personalului armatei, activ şi în rezervă, mass-media,

---

[1] Adrian Neculau, *Reprezentări sociale – dezvoltări actuale*, în Revista de cercetări sociale, nr. 4, 1995, p. 118.

[2] Ion Chiciudean, Valeriu Ţoneş, *Gestionarea crizelor de imagine*, Editura Comunicare.ro., Bucureşti, 2002, p.10.

opiniei publice, organismelor guvernamentale şi neguvernamentale), informații legate de problematica securității şi apărării, în baza dreptului constituțional al fiecărui cetățean de a fi informat în ceea ce priveşte activitatea instituțiilor publice şi a modului de utilizare a bugetului provenit din contribuțiile publice.

Baza legală a acestui proces de informare publică o reprezintă *Legea nr. 544/ 2001 privind liberul acces la informațiile de interes public*, prin care instituțiilor, implicit celei militare, le revine obligația de a furniza persoanelor fizice sau juridice, din oficiu sau la cerere, informații de interes public. Această atitudine de transparență către întreaga societate devine un vector fundamental în construirea încrederii populației în sistemul militar, în condițiile în care tot acest proces de informare publică este permanent dublat de un efort de păstrare a secretului militar, astfel încât să nu fie afectată capacitatea de luptă a trupelor.

Din punct de vedere al comunicării organizaționale, un subiect deosebit de amplu şi cu reverberații importante în construirea imaginii, nu vom menționa în acest context decât efectul pozitiv al procesului de informare internă asupra motivării extrinseci a personalului militar, în vederea îndeplinirii misiunilor primite, respectiv a scopului organizațional.

Comunicarea mediatică reflectă, în cea mai mare proporție, orizontul relațiilor publice, mai ales că una dintre cele mai importante caracteristici ale acestui tip de comunicare provine din diversitatea conținuturilor vehiculate prin principalele canale mediatice, respectiv, presă scrisă, radio, televiziune, internet.

Ca urmare, putem afirma că relațiile publice, definite de specialişti ca ,,efort programat de influențare a opiniei publice, prin realizări responsabile şi acceptate social, pe baza unei comunicări reciproc satisfăcătoare" sau ,,efort conştient, planificat şi susținut de realizare şi menținere a înțelegerii reciproce dintre organizație şi oamenii cu care vine în contact"[3] reprezintă un proces amplu, ce presupune muncă de cercetare, de concepție, de elaborare a unor planuri, programe, strategii, campanii, de punere în practică a acestora, de analiză, control şi evaluare.

Toate aceste procese sunt subsumate unor obiective specifice tipului de organizație. Obiectivele activității de relații publice în organizația militară pot viza un spectru larg, dar cele mai importante sunt: gestionarea imaginii organizaționale, deschiderea, menținerea şi multiplicarea canalelor de comunicare dintre armată şi componentele sferei publice; informarea internă şi externă (incluzând şi componenta internațională).

[3] Dumitru Iacob, *Introducere în Relații Publice*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2001, p. 7.

Un astfel de proces, prin care poate fi transpus în practică un obiectiv (sau parte a acestuia), este reprezentat de *campania de relaţii publice*, definită de către specialişti ca „un efort amplu, coordonat şi orientat către realizarea unor obiective specifice sau a unor ansambluri de obiective corelate, care vor permite unei organizaţii să-şi atingă ţelurile fixate ca (sau printr-o) declaraţie de principii."[4]

Cele mai cunoscute campanii, efectuate de Ministerul Apărării Naţionale, au fost cele legate de domeniul recrutării, în condiţiile unei competiţii acerbe pe piaţa muncii, şi în care obiectivul îl reprezenta nu numai recrutarea unui număr suficient de tineri, ci şi cu un standard educaţional ridicat, astfel încât să faciliteze procesul ulterior de pregătire. Altfel spus, reuşita unei astfel de activităţi a constat în numărul mare de cetăţeni care au răspuns campaniei, constituind astfel o solidă bază de selecţie pentru beneficiar.

O astfel de campanie presupune câteva etape obligatorii şi anume: definirea nevoilor, a obiectivelor, a categoriilor de public şi a resurselor necesare; planificarea atentă, structurată şi coordonată, monitorizarea şi evaluarea continuă a campaniei, selectarea unor media adecvate pentru fiecare categorie de public.[5]

Formula standard după care se planifică o campanie de relaţii publice cuprinde următoarele etape: definirea problemelor, analiza situaţiei, stabilirea obiectivelor, identificarea categoriilor de public, stabilirea strategiilor, stabilirea tacticilor, fixarea calendarului de lucru, stabilirea bugetului, stabilirea procedurilor de evaluare.[6]

Fiecare dintre aceste etape reprezintă un proces de mare complexitate, sunt intercondiţionate şi se întrepătrund, de aceea planul unei astfel de campanii nu trebuie văzut ca o sumă mecanică a unor activităţi disparate. Pentru a realiza cu succes o campanie de recrutare, specialiştii în relaţii publice trebuie să deţină anumite calităţi, fie ele native sau dobândite, cum ar fi: remarcabile abilităţi de comunicare scrisă şi orală, putere de muncă, capacitate de adaptare, capacitatea de a lucra în condiţii de stres, capacitate de analiză şi sinteză, sociabilitate şi imaginaţie în rezolvarea unor situaţii neprevăzute.

În concluzie, relaţiile publice în mediul militar se înscriu într-o serie de activităţi concertate, care au ca scop menţinerea, îmbunătăţirea şi promovarea imaginii instituţionale, prevenirea oricărui risc imagologic, astfel încât să contribuie la îndeplinirea scopului organizaţional şi, implicit, a misiunii fundamentale pe care o are armata, conform Constituţiei ţării.

---

[4] D. Newson, A. Scott, J.V. Turk, 1993, p. 474, apud Valentin Stancu, *Campanii de relaţii publice,* Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2002, p. 74.
[5] Valentin Stancu, *Campanii de relaţii publice*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2002, pp. 80-81.
[6] *Ibidem*, pp. 81-82.

BIBLIOGRAFIE

Chiciudean Ion, Valeriu Ţoneş, *Gestionarea crizelor de imagine*, Editura Comunicare.ro., Bucureşti, 2002.

Iacob Dumitru, *Introducere în Relații Publice*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2001.

Neculau Adrian, *Reprezentări sociale – dezvoltări actuale*, în Revista de cercetări sociale, nr. 4, 1995.

Stancu Valentin, *Campanii de relații publice*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2002.

RELAȚIILE PUBLICE – O NECESITATE ÎN CONTEXTUL DEMOCRATIZĂRII

PUBLIC RELATIONS – A NECESSITY IN THE CONTEXT OF DEMOCRATIZATION

Drd. Ioana MATEESCU*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Globalizarea a adus lumii cunoaştere, prosperitate, democrație, însă a produs inevitabil şi competiție. Trăim astăzi într-o piață globală, a cărei monedă de schimb este informația. Necesitatea relațiilor publice, în contextul democratizării, facilitează procesele de socializare, de integrare socială, contribuind la instaurarea unui climat de normalitate, înțelegere, de încredere reciprocă între diverse categorii de public ale sferei sociale.

Globalization has brought knowledge, prosperity and democracy to the world. However, it started competition, too. Nowadays, we live in a global market, whose currency is information. The public relations necessity, in the democratization context, facilitates socialization processes, and social integration, contributing to establishing a climate of normality, understanding, mutual confidence between the different groups from the social area.

Cuvinte cheie: comunicare, informație, relații publice, imagine.
Keywords: *communication, information, public relations, image.*

După anul 1990, spațiul public românesc, puternic marcat de comunism, a căpătat noi dimensiuni, prin trecerea de la *monolog* la *dialog*, prin înlocuirea vocii unice cu opinii validate de majoritate, legitimate de suportul democratic al instituțiilor publice ale statului. În ultimele două decenii, România a trecut printr-o perioadă de tranziție, de la un sistem economic centralizat la o economie de piață, urmărind să-şi dezvolte mecanisme şi o infrastructură instituțională funcționale, asemenea altor țări democratice. Totodată, cetățenii şi-au câştigat libertatea de expresie şi dreptul

* e-mail: *i_m_escu@yahoo.com*

la asociere. Astfel, pe parcursul celor douăzeci de ani de tranziție, mii de organizații neguvernamentale s-au alăturat presei, grupurilor educaționale, sindicatelor, patronatelor şi chiar cetățenilor de rând, în efortul acestora de a contribui la dezvoltarea României.

Aceste schimbări s-au produs cu participarea directă a sferei mediatice, noul context fiind caracterizat printr-o altă dimensiune a mass-media, ce purta însemnele devenirii – ale unui spațiu informațional complex, în care libertatea expresiei şi accesul nestingherit la informație constituie astăzi nu doar nişte deziderate, ci elemente concrete, de care se bucură şi pe care le exersează toate componentele societății, constituind totodată coordonatele unui câmp al comunicării fundamental diferit de cel din perioada comunistă.

Natura, conținutul şi tipurile de raporturi, care s-au statornicit în spațiul public românesc post decembrist, au fost determinate, în mod decisiv, de caracteristicile şi de tendințele de evoluție ale societății româneşti, în context național şi european. Una dintre aceste tendințe, la care se aliniază, de altfel, întreaga planetă, este globalizarea.

Aşadar, sectorul comunicării şi, implicit, cel al Relațiilor Publice, nu se poate sustrage acestui fenomen omniprezent, care marchează astăzi societatea contemporană. Trăim într-o piață globală, a cărei monedă de schimb este *informația,* practic, într-o societate a comunicării, care devine din ce în ce mai interconectată şi interdependentă. Globalizarea a adus lumii cunoaştere, prosperitate, democrație, însă a produs inevitabil şi competiție, dorința de a fi cunoscut, de a ocupa un loc cât mai bun în ierarhiile lumii, indiferent de natura acestora: comerciale, educaționale, politice etc.

Tendința de globalizare a piețelor (termen cu o conotație multiplă astăzi) a determinat experții din domeniul comunicării să creeze chiar şi un neologism: „glocalisation" (glocalizare), care semnifică dubla mişcare ce pare a marca profund sectorul comunicării şi activitățile sociale care sunt legate de acesta: pe de o parte, *globalizare*, pe de altă parte, *localizare*, altfel spus, avântul practicilor comunicaționale desfăşurate în mediul imediat[1]. Din această a doua mişcare, fac parte atât întărirea politicilor comunicaționale ale entităților/comunităților teritoriale – organizații şi instituții, şi interesul mereu înnoit al acestora, preocuparea de a funcționa tot mai mult în rețea, cât şi evoluția anumitor practici informaționale (ziarele de informare îşi înmulțesc rubricile locale sau regionale pentru a-şi spori audiența). Cu alte cuvinte, comunicarea ia parte în mod activ la organizarea societății în care trăim. Pe acest fond, vom încerca să evidențiem importanța relațiilor publice în câmpul comunicării democratice.

[1] Bernard Miège, *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000, p. 222.

Putem defini relațiile publice, în modul cel mai simplu, ca eforturile/inițiativele de a construi, menține, promova şi îmbunătăți imaginea propriei organizații. Relațiile publice descriu practic binomul public-organizație, înseamnă comunicare multidirecțională, grefată însă pe etică, morală, prestigiu, pentru că relațiile publice, dincolo de cele câteva mii de definiții pe care le oferă literatura de specialitate, înseamnă, în primul rând, relații interumane, bazate pe încredere şi respect reciproc.

Însă, ele devin şi o parte a luptei pentru putere în spațiul comunicării. Căci, relațiile publice înseamnă putere, acțiunile şi efectele acestora pot atinge milioane de oameni, ele pot marca istoria, a organizației proprii sau a altor organizații. Importanța lor este accentuată de faptul că promovează o imagine care poate aduce *diferența* în mentalul individual şi colectiv, această diferență însemnând nu numai existență şi poziționare în câmpul social, ci şi recunoaştere, prestigiu, performanță şi, implicit, beneficii.

Relațiile publice, în România postdecembristă au evoluat cumva în umbra mass-media, constituind unul dintre aspectele centrale, relevante şi vizibile ale tranziției spre democratizarea societății. Condițiile în care se desfăşoară funcționarea sistemului mediatic, caracterul tendințelor dominante în activitatea mass-media, capacitatea acestora de a influența benefic atmosfera social-politică în societate reprezintă un element indispensabil pentru a înțelege şi a estima gradul de realizare a proceselor de transformare şi perspectivele avansării societății pe calea reformelor inovatoare.

Situația mass-media a fost întotdeauna un indicator principal, punct de referință, al oricărei dezvoltări democratice: atunci când ele denotă o vulnerabilitate manifestă şi nu reuşesc să antreneze populația în procesul participativ, democrația întârzie să se afirme. Din acest punct de vedere, mass-media le revine sarcina de a valoriza şi de a extinde profundele semnificații ale democrației.

De aceea, nu putem vorbi despre importanța relațiilor publice, în contextul democratizării, fără a aminti de rolul covârşitor al mass-media în procesele de socializare şi integrare socială. Influența mijloacelor de comunicare de masă se realizează printr-o serie de funcții ce-i revin, respectiv, *de informare* (reflectarea actualității, informarea de ordin general, cultural); *de orientare* (urmărind impactul asupra mentalității, opiniilor, sentimentelor); *de exprimare* (promovarea valorilor, atitudinilor sociale, a punctelor de vedere ideologice), publicitate, propagandă, de relații publice ş.a.

În această ordine de idei, mijloacele de comunicare pot fi privite drept vehicule ale ideilor şi ale obiectivelor organizaționale şi instituționale, promotori ai schimbărilor ori, dimpotrivă, agenți ai păstrării *status quo-ului*.

Din acest punct de vedere, necesitatea relațiilor publice, în contextul democratizării, poate fi abordată dintr-o multitudine de perspective, în funcție de indicatorii selectați pentru a segmenta câmpul comunicării. Dacă alegem ca indicator principal, organizația militară, importanța relațiilor publice poate fi analizată după subindicatori precum: conservarea imaginii istorice, de organizație păstrătoare a tradițiilor, a valorilor armatei; construirea imaginii unei armate moderne, adaptată societății performante actuale, menținerea încrederii populației, promovarea imaginii unei armate capabile să asigure securitatea în toate dimensiunile ei etc.

Ne-am putea întreba, pe bună dreptate, de ce organizația militară, în speță, armata, are nevoie de relații publice, în condițiile în care, fiind o instituție de interes public, aparținând statului, are implicit o imagine construită şi promovată de ceea ce înseamnă organizarea şi funcționarea acestuia. Răspunsul ar putea fi următorul: imaginea statului este compusă din mai multe secțiuni, fiecare dintre acestea având menirea de a contribui la realizarea acelei imagini dezirabile, care să reflecte capacitatea de a îndeplini scopul statului: acela de a reprezenta şi de a servi poporul, mai exact interesul public, iar acesta, strâns legat de securitate. Armata este vectorul de imagine în ceea ce priveşte sectorul militar al securității şi este datoare de a construi şi de a promova un climat de încredere între propria organizație şi societate.

Din această perspectivă, relațiile publice apar ca o interfață între stat şi organizație şi între organizație şi diverse categorii de public. Ele îi ajută pe conducători să cunoască atitudinile publicului şi să poată lua decizii corecte; totodată, ajută publicul să înțeleagă specificul organizației şi să aibă încredere în aceasta.

În concluzie, necesitatea relațiilor publice, în contextul democratizării, facilitează procesele de socializare, de integrare socială, contribuind la instaurarea unui climat de normalitate, înțelegere, de încredere reciprocă şi de sprijin mutual între diverse categorii de public ale sferei sociale.

BIBLIOGRAFIE

Coman Mihai, *Introducere în sistemul mass media*, Editura Polirom, 2007.

Halic Bogdan-Alexandru, Ion Chiciudean, *Analiza imaginii organizațiilor*, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2007.

Miège Bernard, *Societatea cucerită de comunicare*, Editura Polirom, Iaşi, 2000.

Miroiu Adrian, *Etica aplicată*, Editura Alternative, Bucureşti, 1995.

INFORMAȚIA ÎN SITUAȚII DE CRIZĂ

THE INFORMATION IN CRISIS SITUATIONS

Drd. Draga-Nicola CRĂCIUN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Posibilitățile organismelor militare, ca structuri cu scopuri şi finalități luptătoare, de a bloca şi de a descuraja agresiunile informaționale, sunt determinate de modalitățile în care gestionează şi procesează informația. Managementul informației este un proces deosebit de important, deoarece abordează valoarea, calitatea, proprietatea, utilizarea şi securitatea informației, în contextul performanței organizației. Utilizarea tehnologiei informației oferă o creştere semnificativă a puterii şi viabilității sistemului de securitate națională, dar reprezintă şi un factor de risc, în situația neprotejării infrastructurii informaționale. Această realitate necesită adoptarea unor decizii în domeniul politic, economic, militar şi juridic.

The military structures can block or discourage the informational attacks if they know how to process and manage the information. The information management is very important becouse it covers the value, the quality, the use and the security of the information as part of the organization performance. Making use of the information you must consider the national security and the protection of the informational infrastructure. To achieve this, many decisions in the political, economical, military and judicial field must be adopted.

Cuvinte cheie: informație, criză, securitate, comunicare, prevenire.
Keywords: *information, crisis, security, communication, prevention.*

Informația a devenit cea mai apreciată comoară a omenirii. Cu mult temei, s-a făcut de către japonezi afirmația că fericiții stăpâni ai informației de la sfârşitul secolului XX vor fi şi stăpânii lumii. Nu energiile controlate de om, oricât de puternice ar fi ele sau efectele lor, nu aurul şi alte averi materiale, sub orice formă ar exista acestea, ci informația va fi semnul puterii. Aşadar, nu sceptrul de aur, ci aureola informațională.

Informația în sine ajunge să fie privită ca o armă foarte valoroasă, în mod paradoxal una imaterială, care poate ajuta în mod decisiv la impunerea

* e-mail: *dragacraciun@yahoo.com*

voinței într-un conflict. Războiul nu a putut fi purtat niciodată fără o minimă cunoaştere a adversarului, poate de aceea spionajul este vechi de când lumea. Astăzi, mai mult ca oricând, nevoia de a cunoaşte este de o importanță vitală pentru a avea succes. Accesul la informaţii devine o armă cu două tăişuri odată cu apariția Internetului, la începutul anilor '90. Posibilitățile de a cunoaşte cresc exponențial odată cu numărul celor care pot cunoaşte. Internetul micşorează distanțele dintre indivizi, dintre civilizații, dintre oameni şi statele în care trăiesc. Informația a devenit o adevărată materie primă, strategică, indispensabilă autonomiei deciziei şi succesului oricărei politici. Pentru satisfacerea intereselor de securitate națională, dominarea spectrului de informații este la fel de critică precum era şi este încă ocuparea terenului sau dominarea spațiului aerian, strategia şi tactica militară clasică. În etapa următoare, războiul informațional va juca un rol determinant în viața politică, economică şi militară a oricărui stat. El este o realitate care, deşi nu are o definiție universal acceptată, oferă o anumită coerență tuturor activităților legate de informație.

Armata, prin structurile sale specializate, trebuie să fie în măsură să contracareze toate agresiunile lansate la adresa ei, pentru a se menține în afara disputelor şi a putea să-şi îndeplinească misiunea pe care o are.

Imaginile curente ale conflictelor desfăşurate pe diverse meridiane pe care le vedem mediatizate în cadrul emisiunilor de ştiri au devenit deja un lucru care nu mai şochează. Puțini dintre noi mai simt compasiunea şi empatia cu suferința victimelor, pentru că noi înşine am devenit un alt fel de victime, am devenit "publicul țintă", victima informațiilor prezentate cu un anumit înveliş pe care noi, în vâltoarea vieții de zi cu zi, nu mai avem puterea să-l judecăm cu propriile minți. Nu ni se cere decât să credem, fără să cercetăm, pentru că mijloacele noastre sunt sumare sau chiar inexistente. Cum putem să ne protejam mințile de prejudecățile proprii şi cum să decelăm adevărul de neadevăr? Probabil, este extrem de dificil, chiar şi asimilând mijloacele de protecție, să susținem cu tărie că am fi în posesia adevărului nealterat, dar putem să ne asigurăm un anumit grad de obiectivitate, cultivându-ne mințile prin cunoaşterea acelor elemente folosite ca arme potențiale pentru disimularea adevărului sau chiar schimbarea acestei valori în neadevăr.

Conflictele actuale se desfăşoară cu alte forme decât cele convenționale şi una dintre forme este cea a războiului informațional, forma supremă şi superioară de desfăşurare a unei bătălii, care nu va fi transparentă în ştirile zilnice decât pentru cei ce ştiu să aprecieze valoarea informațiilor, pentru cei ce ştiu şi doresc să vadă faptele din ambele ipostaze, de victimă şi de agresor.

Posibilitățile organismelor militare, ca structuri cu scopuri şi finalități luptătoare, de a bloca şi de a descuraja agresiunile informaționale, sunt

determinate de modalităţile în care gestionează şi procesează informaţia. Aceasta presupune, printre altele, următoarele proiecţii acţionale: formarea specialiştilor în identificarea şi valorificarea informaţiilor utile vehiculate în procesualitatea socială (nu numai în spectrul militar); perfecţionarea structurilor şi a capacităţilor de procesare a informaţiilor; protejarea/ disimularea informaţiilor proprii.

Din aceste perspective, posibilităţile armatelor de a răspunde provocărilor războiului informaţional sunt determinate, în general, de următorii factori:

a) orizonturile în care se găsesc armatele. În prezent, coexistă armate de tip agrarian, de tip industrial şi armate care înaintează rapid spre faza postindustrială. Schimbările percepute deja ca o „revoluţie în afacerile militare“ nu pot fi instantanee şi nici uniforme. Stadiile în care se găsesc armatele, dublate de optica militară – convenţională sau nu – pe care o dezvoltă, generează decalaje semnificative în pregătirea acestora din perspectiva războiului informaţional.

Superioritatea de informaţii sau cunoştinţe poate câştiga războaie. Dar această superioritate este deosebit de fragilă. „În trecut“, spunea Munro, „când aveai cinci mii de tancuri, iar inamicul numai o mie, puteai deţine o superioritate de cinci-la-unu. În războiul informaţiilor, poţi avea o superioritate de o-sută-la-unu, dar totul poate depinde de o siguranţă fuzibilă“. Sau de o minciună. Sau de propria-ţi capacitate de a-ţi apăra avantajul de cei care vor să ţi-l fure.

Motivul esenţial al acestei fragilităţi este acela că, în calitate de resursă, cunoaşterea diferă de toate celelalte. Este inepuizabilă. Poate fi folosită simultan de ambele tabere. E nonliniară. Aceasta înseamnă că mici intrări de date pot determina consecinţe disproporţionate. Un crâmpei de informaţie adecvată poate furniza un avantaj strategic sau tactic imens. Blocarea unei frânturi de informaţie poate avea efecte catastrofale.

Conservatorii din armată văd în *info-war* o componentă a procesului evolutiv, novatorii, posibilitatea mai bunei folosiri a forţelor existente, în timp ce moderniştii consideră că *info-war* oferă şansa de a lupta în războaie fără angajarea trupelor de la sol.

b) inversarea raportului de primordialitate privind accesul la teorii şi la tehnologia de vârf. Armata nu mai este vârful de lance al teoriilor despre om şi organizaţii şi al tehnologiilor revoluţionare şi nici principala piaţă a conceptelor şi produselor sofisticate. Sectorul civil este cel în care se produc mutaţii de ordin ideologic şi tehnologic şi care acaparează piaţa descoperirilor de tot felul. Pe plan istoric, proiectele apărării au fost adesea lăudate pentru potenţialul lor stimulativ la adresa sectorului privat. Astăzi, această situaţie s-a

inversat, industria fiind aceea care determină ritmul schimbării. Societatea se confruntă cu schimbări majore, iar binomul agresiune-securitate nu face excepţie. Inversarea raportului, net dominat în deceniile din urmă de către organizaţia militară, are un dublu efect: benefic, din punct de vedere al costurilor – armatele pot beneficia de rezultatele ştiinţelor fundamentale şi socio-umane la preţuri mici, în condiţiile unor bugete tot mai reduse; îngrijorător, însă, deoarece cuceririle ştiinţifice de ultimă oră devin accesibile unor segmente tot mai largi ale societăţii, putând fi utilizate în scopuri agresive. Spre deosebire de majoritatea zonelor destinate activităţii militare, o persoană care pătrunde în lumea războiului informaţional îşi poate pune la punct o operaţie numită nivel de intrare, pentru care are nevoie doar de un computer personal, un modem şi ceva software, uşor de procurat.

c) lipsa unei reprezentări clare a ameninţărilor pe care le reprezintă războiul informaţional şi, în consecinţă, a modalităţilor în care armatele trebuie să se organizeze pentru a le descuraja. Asocierea conceptului cu scenariile futuriste, manipularea termenului, confuziile şi aspectele secvenţiale, unele deliberat întreţinute, sunt ele însele de natură să încurajeze, pe de o parte acest tip de război, iar pe de altă parte, să blocheze/descurajeze armatele aflate în stadii mai puţin performante de a concepe şi a se organiza în modalităţi eficiente de ripostă. Nu toate armatele lumii sunt capabile cultural, politic sau tehnologic să folosească noile sisteme de comandă, control şi comunicaţii. Aceste sisteme depind de capacitatea de a face schimb de informaţii, de a trafica date şi a promova un flux liber de informaţii prin reţea, astfel ca oamenii să-şi poată asambla tablourile tactice, reunindu-şi la un loc materialele.

d) înţelegerea raportului dintre manipularea informaţiei şi tehnologie. Poate că pârghia mentală cea mai puternică din toate este metapropaganda – propaganda care discreditează propaganda celeilalte tabere. Metapropaganda este deosebit de puternică, fiindcă, în loc să pună la îndoială veridicitatea unui singur subiect, aduce în discuţie tot ceea ce provine de la inamic. Scopul său este acela de a produce neîncrederea în masă. Aspectul frapant la această listă de tehnici militare de propagandă este caracterul său de tip Al Doilea Val. Fiecare dintre respectivele pârghii mentale este menită să exploateze mass-media pentru a manipula emoţiile de masă în societăţile de masă.

e) sesizarea vulnerabilităţilor proprii spaţiului informaţional şi dezvoltarea în consecinţă a echipamentelor de atac/apărare. Mediul informaţional devine un câmp de luptă la fel de important, dacă nu chiar mai mult decât cele clasice: terestru, aerian, naval şi spaţial. Dacă în aceste spaţii inamicul este unic şi identificabil, în spaţiul informaţional ameninţările sunt mult mai difuze şi mai dinamice.

O primă vulnerabilitate o reprezintă „careul“ observare – orientare – decizie – acţiune a liderilor militari. Folosirea tehnicilor controlului reflexiv

permite transmiterea către un oponent desemnat a informațiilor necesare pentru a-l face să-şi deducă logic decizia prederminată şi aşteptată.

Spargerea codurilor computerelor, decuplarea sistemelor electrice, activarea bombelor informaționale şi a viruşilor, folosirea frecvențelor radio înalte pentru „asedierea" şi „prăjirea computerelor", inserarea de emisiuni radio-TV în sistemele de distribuție națională sau anihilarea/bruierea acestora sunt numai câteva dintre vulnerabilitățile posibile ale mediului informațional ca sistem de luptă. În consecință, armatele trebuie să dezvolte atât tehnologii şi strategii de atac, cât şi de apărare. În acest context, inclusiv accesul şi rolul presei în operațiunile militare trebuie menținute într-o marjă cuprinsă „între dreptul de a cunoaşte şi dreptul de a învinge".

Vulnerabilitățile mediului informațional şi tehnologiei high-tech sunt de natură să mute confruntarea la nivelul comunicării umane. Bazată pe noile teorii despre om şi organizație, manipularea informațiilor tinde să devină elementul definitoriu al noii etape a confruntărilor informaționale. Pentru contracararea acestor vulnerabilități, se impune aplicarea unui riguros management al informației. În concepția noastră, managementul informației poate fi definit ca totalitatea proceselor şi comportamentelor care urmăresc producerea efectivă, coordonarea, stocarea, regăsirea, analiza, evaluarea, diseminarea şi utilizarea informației.

Rolul informației poate fi acela de suport pentru procesul de învățare şi de predare sau poate fi un material brut din care cercetătorii sintetizează lucrări avansate; în contextul comercial, rolul ei este de fundamentare a deciziilor în managementul companiilor.

Criza sau conflictul armat pot determina activarea cenzurii militare sau a embargoului informațional în ceea ce priveşte comunicarea.

Gestionarea (şi depăşirea) crizei înseamnă gestionarea comunicării (interne şi externe), criza fiind un element de ruptură care impune intensificarea comunicării interne, pe fondul intensificării comunicării cu presa, pentru care „criza este un eveniment". Lipsa transparenței nu poate decât favoriza naşterea şi mediatizarea zvonurilor, a informațiilor false, derapajul mediatic fiind în aceste condiții de neiertat, fapt ce poate afecta credibilitatea. În acest sens, comunicarea de criză presupune relații menite să coordoneze rezolvarea acesteia şi demersuri pentru gestionarea optimă a propriei imagini.

Totodată, pentru optimizarea proiecțiilor doctrinare şi strategiilor informaționale este necesară cunoaşterea profundă a realității conflictuale dinamice, la nivel planetar, zonal sau statal.

Indiferent că se manifestă ca încordare internațională sau conflict armat, avem de-a face cu un fapt social, care este, înainte de toate, o

comunicare a cunoştinţelor, un tip de acţiune, respectiv reacţie a unor cunoştinţe asupra altora, într-un sistem social fundamentat de interdependenţe. Conform aprecierilor specialiştilor în domeniile comunicării şi militar, modelele comunicaţionale viitoare vor suferi modificări prin preluarea puterii calculului asupra limbajului, informaţia căpătând valoare strategică.

Sunt puţine lucruri mai puternice decât ideile, în măsură să schimbe atitudini şi comportamente, iar tehnologia aferentă mass-media este deja folosită pentru a schimba socio-organizări prin manipularea ideilor şi imaginilor pe care le primesc acestea. Ziarele, revistele, radioul, televiziunea şi, mai nou, Internetul sunt canale care ne dirijează conştiinţa dincolo de graniţele propriilor vieţi şi simţuri. Suntem dependenţi de această reţea globală, pentru a fi la curent cu aproape tot ce se întâmplă pe planetă; de aceea, ne bazăm mult pe credibilitatea şi integritatea mediului de informare şi tocmai această dependenţă fundamentală reprezintă o ocazie interesantă de manipulare a informaţiilor.

Din analiza coroborată a tuturor aspectelor amintite, se desprind câteva concluzii:

- informaţia ţintită cu precizie este la fel de importantă ca şi armele de precizie, iar noile mijloace de informare o vor face să fie posibilă într-un grad fără precedent;
- principiul că datele, informaţiile şi cunoştinţele sunt necesare pentru susţinerea păcii – ceea ce include şi dreptul de acces – s-a încorporat actualmente în practica internaţională;
- armatele trebuie să-şi dezvolte atât capacitatea de a utiliza manipularea informaţiilor, cât şi de a o contracara. Acest lucru este determinat de:
- potenţialul de sesizare a ideilor-forţă care îi pun în mişcare pe oameni şi le declanşează comportamente semnificative: războiul drept, patriotismul, poluarea mediului, drepturile oamenilor etc. Folosind efectul creator al unei idei-forţă produse de echipe de editorialişti, producători de film, comentatori şi alte categorii profesionale, s-ar putea organiza o campanie în vederea stabilirii importanţei unei idei, spre a fi valorificată ulterior;
- descifrarea noilor modalităţi de manipulare, care împrumută tot mai semnificativ tehnici de reclamă. Reclama profesională „inventează“ mesaje, forme, idei, culori şi stiluri în funcţie de specificul demografic, de psihografie, hărţi mentale etc., atrăgând atenţia auditoriului ţintă pe coordonatele obiectivelor autorului reclamei. În acest mod, scopul reclamei – cumpărarea unui produs, utilizarea unui serviciu – se insinuează în mediul militar, în opţiunile de restructurare şi organizare, în achiziţionări de echipamente şi metodologii de instruire;
- identificarea formelor de comunicare subliminală, inserate în presa de informaţii militare şi divertisment, în documentaţii şi materiale informative puse la dispoziţie cu generozitate.

Evoluția pe mai multe fronturi a abilității de manipulare a realității – de la tehnologii la idei şi percepții, implică reconsiderări de fond în organizarea, dotarea şi instruirea armatelor: armatele de masă vor ceda locul armatelor profesioniste; dispozitivele clasice de lupta vor dispărea, formațiuni relativ reduse de specialişti vor fi capabili să „nimicească" inamicul, fără a intra în contact direct cu acesta; strategii şi tehnici de luptă tradiționale vor fi abandonate sau subordonate celor informaționale; o persoană (asociată sau nu unui grup de interese sau stat) poate deveni mai puternică decât o armată – hacker-ul de computere.

Iată de ce, nicio strategie a cunoaşterii nu e completă fără apărarea propriului patrimoniu de cunoştințe împotriva atacului duşman, căci spada cunoaşterii are două tăişuri. Poate fi folosită în ofensivă. Poate distruge un oponent, încă dinainte ca acesta să facă primul pas.

Strategia inteligibilă a cunoaşterii unei armate va avea de-a face cu toate cele patru funcții-cheie: achiziția, procesarea, distribuția şi protecția informațiilor. Fiecare dintre acestea este, de fapt, interrelaționată cu celelalte. Protecția trebuie să se extindă la toate funcțiile cunoaşterii. Sistemele informative pentru prelucrare intră în contact cu toate funcțiile. Nu este posibilă separarea comunicațiilor de computere. Pentru a proteja sistemul de cunoştințe militare, e necesară achiziționarea de contrainformații. Modul de integrare a acestora îi va preocupa pe strategii cunoaşterii mult timp de-acum încolo.

În măsura în care manipularea informațională permite influențarea capacităților de luare a deciziilor, problema care se pune se referă la modul probabil al organizațiilor militare de a manevra noile posibilități.

BIBLIOGRAFIE:

Hentea Călin, *Noile haine ale propagandei*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2008.

McQuail Denis, *Modele ale comunicării pentru studiul comunicării de masă*, Editura Facultății de comunicare şi Relații Publice SNSPA, Bucureşti, 2001.

Nicolaescu Gheorghe, Simileanu Vasile, *Sistemul Informațional*, Editura UNAp, Bucureşti, 2005.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE ALE SITUAȚIEI DE CRIZĂ

CRISIS SITUATION CONCEPT

Drd. Draga-Nicola CRĂCIUN*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Situația de criză se poate manifesta în diferite domenii ale vieții. În funcție de acestea, crizele au caracteristici comune, dar şi particulare. Realitatea a arătat că eliminarea completă a potențialelor pericole ce pot conduce la declanşarea crizei nu este posibilă.

Gestionarea crizelor este parte integrantă a unui proces complex şi determină, de o manieră directă, imaginea organizațiilor.

Crisis situation can occur in different domains. According to the respective domains, crisis have both common and specific characteristics. Real life showed that complete elimination of risks is not possible.

Crisis management is part of a process that directly influences the image of institutions.

Cuvinte cheie: criză, prevenire, control, risc, organizație.
Keywords: *crisis, prevention, control, risk, organization.*

Prăbuşirea regimurilor comuniste din centrul şi estul Europei, atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, declanşarea războaielor din Afganistan şi Irak, atacurile teroriste din Londra şi Madrid, creşterea prețului petrolului, reprezintă numai câteva dintre crizele globale, pe care societatea umană a fost obligată să le gestioneze în ultimii 18 ani. Realitatea a demonstrat că eliminarea totală a potențialelor pericole ce pot conduce la crize nu este posibilă şi, ca urmare, supraviețuirea în societatea actuală este realizată prin *reducerea potențialelor pericole* şi *gestionarea atentă a crizelor*.

În mod convențional, acumulările antagoniste, într-o situație dată, pot fi denumite cu termenul generic de „crize” sau „situații de criză”, care se manifestă în diferite domenii ale vieții, la nivel macro sau microsocial. Există

* e-mail: *dragacraciun@yahoo.com*

mai multe definiţii ale stării de criză, însă toate au câteva caracteristici comune, şi anume: reprezintă un moment critic; se declanşează brusc, prin schimbarea rapidă şi brutală a unei stări; se manifestă prin dificultăţi; reprezintă un moment periculos, o situaţie gravă, ce induce o perioadă de tensiune.

La nivelul organizaţiei, o situaţie de criză poate fi generată de cauze interne, endogene sau externe, exogene.

Cauzele *interne* pot consta în: inexistenţa unui sistem de control intern sau funcţionarea defectuoasă a acestuia, dacă există; inexistenţa codului intern de norme, reguli, standarde sau existenţa formală a unui ROF (Regulament de Organizare şi Funcţionare) şi a fişelor de post aferente personalului angajat; existenţa conflictului de interese, a concurenţei neloiale generate de conduite profesionale şi morale incorecte ale unor angajaţi; managementul defectuos, empiric la nivelul companiei; expunerea companiei la diverse categorii de riscuri, fără un sistem eficient de gestionare a acestora; frauda internă.

Cauzele *externe* sunt, de regulă, imprevizibile, dificil de evitat, putând fi extrem de diverse: conjuncturi potrivnice; catastrofe: inundaţii, cutremure, epidemii, războaie convenţionale şi neconvenţionale etc.; schimbări legislative şi/sau instituţionale care pot afecta domeniul de activitate al companiei; campanii ostile împotriva organizaţiei, duse prin diverse medii de comunicare.

Cum se manifestă o criză la nivelul organizaţiei?

Odată generată, indiferent dacă din cauze interne sau externe, criza se manifestă rapid, efectele şi consecinţele putând fi percepute imediat. Pierderile financiare, de imagine/poziţie ale organizaţiei, pot fi majore sau minore, în funcţie de gradul de pregătire al acesteia de a acţiona în situaţii de criză.

În funcţie de caracteristicile situaţiei care le determină şi de domeniul de manifestare, crizele se manifestă diferit şi o criză politică nu seamănă cu una militară, după cum nici o criză economică nu seamănă cu una socială.

În general, se pot evidenţia ca fiind caracteristici ale unei crize: în orice criză poate exista o situaţie de surpriză (surprindere) atât pentru una sau pentru toate părţile implicate în conflict, cât şi pentru comunitatea internaţională; evenimentele se desfăşoară pe timpul crizei cu o rapiditate mult mai mare decât reacţia organismelor implicate în gestionarea ei, ceea ce generează o presiune temporală asupra acestora; progresivitatea evenimentelor, în sensul că orice criză ajunge să parcurgă gradual anumite etape, pe o scară proprie de escaladare; existenţa unor interese de joc, care pot fi de natură economică, diplomatică, politică, militară, socială, religioasă, etnică etc.; instituţiile implicate în gestionarea crizelor îşi concentrează atenţia, de regulă, spre planificarea acţiunilor pe termen scurt; intervenţia mass-media este concentrată pe aspecte de interes propriu.

În ceea ce priveşte definiţia crizei, există o largă varietate de definiţii ale crizei: de la cele elaborate de specialiştii în studii de securitate, la cele

enunțate în documentele oficiale ale instituțiilor de securitate. De exemplu, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a convenit asupra următoarei definiții: *criza poate fi înțeleasă drept o situație manifestată la nivel național sau internațional, ce este caracterizată de existența unei amenințări la adresa valorilor, intereselor sau scopurilor principale ale părților implicate*[1].

În contextul relațiilor internaționale, criza este un fenomen care nu se poate produce decât în cadrul unui diferend şi/sau a unui conflict între două sau mai multe părți, care vor fi cel mai adesea state, dar care pot fi, în mod evident, şi grupări, popoare sau chiar organisme. Privind securitatea prin prisma preocupărilor şi intereselor NATO, această încercare de definire a crizei ar putea fi „o activitate care poate afecta direct sau indirect securitatea /instabilitatea NATO”[2].

În aceeaşi idee, UE doreşte clarificarea conceptuală a termenului de *criză.* În raportul *EU Crisis Response Capability*[3], se consideră că, la o primă analiză, este evidentă limitarea folosirii conceptului de criză numai la sensul de situații preconflict, în care mediul este volatil, pacea – foarte fragilă, iar decidenții politici se află în situația de a răspunde la criză, nu de a o preveni. Problema pare a fi mult mai complicată: se vorbeşte despre prevenirea conflictelor nu numai în contextul prevenirii răbufnirii violenței, ci şi în escaladarea şi revenirea ulterioară.

Acest lucru se face cu intenția de a-l determina până la urmă pe oponent să-şi adapteze strategia în aşa măsură încât acesta să nu-şi realizeze obiectivele şi să nu mai pună piedici celeilalte părți.

Din punct de vedere sociologic, „criza reprezintă o repetare în dinamica unui sistem în care acumularea accentuată a dificultăților şi izbucnirea conflictuală a tensiunilor să facă dificilă funcționarea normală a acestuia, declanşându-se puternice presiuni spre schimbare; manifestarea unei dificultăți temporare sau cronice ale modului de organizare a unui sistem exprimând incapacitatea sa de a funcționa în modalitatea existentă”[4]. Ieşirea din criză se face fie prin schimbarea structurală a sistemului, fie prin importante modificări adaptive ale structurii sale. Crizele sunt evenimente caracterizate prin probabilitate redusă şi consecințe importante, care amenință organizația în scopurile ei cele mai profunde.

---

[1] George C., Marshall European Center for Security Studies, *Conflict Prevention and Management of Crisis and Conflict*, http://www.marshallcenter.org/site-text/lang-en/page-coll-ep-1/xdocs/coll/ep-syllabus-04-01/module-10.htm

[2] Dănuț Manta, *NATO în operații postconflict de stabilizare şi reconstrucție*, Editura UNAp „Carol I”, Bucureşti, 2007.

[3] International Crisis Group Report no. 2, *EU Crisis Response Capability. Institutions and Processes for Conflict Prevention and Management*, 2001.

[4] Ion Crăciun, *Managementul crizelor şi al conflictelor militare*, Editura U.N.Ap. „Carol I”, Bucureşti, 2006.

În concluzie, putem afirma că aria problematicii de cuprindere a acestui concept poate fi organizată pe trei pachete de probleme:

a. Cum se poate identifica o criză şi cum poate fi caracterizată o criză în relație cu alte evenimente şi situații decizionale?
b. Ce fel de efecte produce o criză la nivel statal, regional sau global?
c. Cum se gestionează criza la nivel național/internațional?

Fără a propune o clasificare exhaustivă, vom prezenta o delimitare a tipurilor de criză, în funcție de factorii care le determină şi de domeniile în care acestea se manifestă.

Astfel, după domeniul în care se manifestă şi cauzele care le determină, crizele pot fi, în principal, de natură: politică, diplomatică, economică, socială, financiară, militară, informațională, psihologică, ecologică etc.

Criza de natură politică este o situație nou creată, națională / internațională, caracterizată prin existența unei amenințări la adresa obiectivelor sau a intereselor politice şi a valorilor prioritare ale partidelor politice/statelor implicate. Ea este pusă în evidență de apariția unor elemente, indici sau factori, care se referă la: implicarea partidelor politice în dispute prelungite, care pot duce la apariția unor reacții externe față de politica internă a statului; manifestarea publică a lipsei de înțelegere şi de consens politic în rezolvarea problemelor fundamentale ale statului; manifestările destabilizatoare desfăşurate de unele grupări etnice; creşterea în amploare şi virulență a manifestărilor şi acțiunilor unor forțe politice aflate în opoziție, în vederea obținerii puterii; implicarea partidelor politice în problemele sindicale, în vederea obținerii de avantaje sau de capital politic.

Criza diplomatică este caracterizată prin acea situație care poate apărea în relațiile internaționale ca urmare a unei conjuncturi create la nivel național sau internațional ce afectează interesele sau obiectivele diplomatice, politice, economice, militare ori de altă natură, iar valorile prioritare ale diplomației unui stat sunt puse în pericol de către una dintre părțile sistemului diplomatic. Astfel spus, o criză diplomatică apare atunci când o serie de evenimente derulate rapid sau lent măreşte posibilitatea recurgerii la mijloace violente şi a renunțării la calea tratativelor.

Criza economică „reprezintă o situație negativă din viața unei societăți, determinată de manifestări, măsuri sau reforme care afectează valorile fundamentale ale dezvoltării economice. Criza economică este o stare complexă apărută, de cele mai multe ori, ca rezultat al unor combinații de crize de naturi diferite – politice, diplomatice, militare, sociale”[5]. Factori, precum declinul

[5] Ioan Crăciun, *Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor*, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2006.

economiei naţionale şi înrăutăţirea condiţiilor de viaţă pentru majoritatea populaţiei; devalorizarea monedei naţionale; creşterea necontrolată a inflaţiei; pierderea controlului statului asupra resurselor strategice; declinul producţiei, dezechilibrul balanţei comerciale, deficitul bugetar etc., definesc elementele principale ale crizei economice.

Criza socială poate avea loc ca urmare a unei situaţii apărute ca urmare a unor manifestări şi ameninţări la adresa obiectivelor sau a intereselor sociale ale unui stat, care afectează valorile fundamentale ale acestuia sau unele valori prioritare de natură socială. De regulă, o criză socială este combinată cu alte crize – de natură politică, economică, sindicală etc. Principalii indici ale unei crize sociale sunt date de: creşterea nemulţumirilor în rândul populaţiei; neînţelegerile şi tensiunile dintre patronat şi sindicate; apariţia unor manifestări sociale de amploare – marşuri, mitinguri, adunări publice; creşterea fenomenului infracţional şi a insecurităţii cetăţeanului; tendinţa de impunere prin forţă a intereselor comune ori specifice ale unor categorii sau grupuri sociale şi profesionale; manifestările ostile ale populaţiei autohtone faţă de emigranţi.

Criza militară poate fi definită ca fiind o situaţie creată prin trecerea de la starea de pace la starea de conflict, în cadrul căreia una sau toate părţile implicate au folosit violenţa pentru impunerea prin forţă a obiectivelor sau a intereselor proprii, cu scopul de a-şi apăra valorile fundamentale. Indicii care pot fi luaţi în considerare sunt: concentrarea de forţe în apropierea frontierelor naţionale; realizarea de alianţe militare cu scop nedeclarat sau mascat; reorganizarea sistemelor militare ale unor ţări vecine; redislocările de comandamente ale marilor unităţi în apropierea frontierelor; pregătirile intense ale marilor unităţi de aviaţie; concentrările în baze militare, exerciţiile, simulările şi antrenamentele mascate sub diferite acţiuni; penetrarea reţelelor de comunicaţii militare în scopul procurării de informaţii şi date despre starea unităţilor militare dintr-o anumită zonă; apariţia şi proliferarea grupurilor organizate ilegal care desfăşoară acţiuni de tip terorist.

Analizând fenomenul de criză, exprimăm opinia că orice criză, de orice natură este ea, se caracterizează prin elemente caracteristice, precum:

- *Ameninţarea*: existenţa unei ameninţări este factorul de declanşare a unei crize. Trebuie specificat faptul că ameninţarea trebuie să fie credibilă.
- *Urgenţa:* ameninţarea trebuie să fie suficient de mare pentru a crea o situaţie de urgenţă părţii (părţilor) ameninţate.
- *Surpriza*: existenţa ameninţării trebuie să constituie o surpriză. În general, doar ameninţările neanticipate se transformă într-o criză.
- *Presiunea timpului*: dacă ameninţarea nu este anticipată, nu există un plan privitor la modul de răspuns la criză, acesta trebuind să fie dat într-o perioadă de timp relativ scurtă.

- *Incertitudinea*: având în vedere dependența unei crize de interacțiunile complexe dintre antagoniști, ale căror motive și atitudini sunt dificil de descifrat, dezvoltarea acesteia este incertă.
- *Intensitatea mărită*: aceasta este în strânsă legătură cu timpul.

Apărute fără veste, situațiile neprevăzute, precum schimbările organizatorice precipitate, accidentele, catastrofele naturale sau chiar percepțiile greșite ale publicului, pot avea consecințe nefaste asupra imaginii unei organizații. Ce trebuie să facă o organizație care se confruntă cu o situație de criză, atunci când aceasta a apărut și când anume trebuie reacționat? Cum ar trebui o organizație să fie pregătită pentru a reacționa prompt și a oferi *informații corecte* atunci când apare o situație dificilă? Pentru organizațiile care și-au propus să fie pregătite, drumul este lung și destul de costisitor și, pentru că niciodată nu știi cu precizie când te poți confrunta cu o criză, poate fi privit ca un efort inutil. Cu toate acestea, efectul pregătirilor se vede imediat și compensează cu generozitate orice investiții anterioare. Însă ce tip de comportament și atitudine ar trebui să aibă o organizație aflată într-o situație de criză? Practica internațională în domeniu semnalează două tipuri de manifestări posibile: atitudine reactivă și atitudine proactivă. Probabil un mix al celor două tipuri de atitudini ar fi de preferat: comportamentul proactiv ar trebui să însemne acceptarea ideii că organizația se află în situație de criză, iar odată cu aceasta punerea în aplicare a unui plan de acțiuni dinainte pregătit, în vederea minimalizării efectelor și consecințelor, depășirii fazei critice și apoi, în final, evaluării eventualelor pierderi suportate și revenirii la situația de normalitate. Comportamentul reactiv ar presupune, de fapt, aplicarea unui plan de răspuns, de reacție, o atitudine ofensivă, care este condiționat de necesitatea aplicării lui rapide, în perioada imediat următoare declanșării crizei, astfel încât să se opună reacției mediului în care organizația își desfășoară activitatea. O reacție ostilă la adresa companiei poate adânci criza, efectele acesteia devenind mult mai greu de suportat, supraviețuirea organizației devenind incertă.

O combinare a celor două tipuri de comportament poate crea sinergia necesară depășirii situației de criză cu repercusiuni cât mai reduse. Dar ce poate face o companie pentru a gestiona eficient o criză? În primul rând, să admită că o astfel de stare poate să apară și apoi să-și creeze un sistem de gestionare eficientă a crizei. Așa cum orice organizație responsabilă și-a creat un sistem de management al riscurilor, la fel de bine se impune crearea unui sistem de management al crizei. În cadrul managementului de criză, există două etape fundamentale: prevenția și corecția. Prevenția este caracteristică crizelor care au la origine, de regulă, cauze interne. Aceasta presupune în special existența procedurilor interne de control și sesizare a disfuncționalităților, a unui cod de conduită pentru angajați, profesionalizarea

managementului executiv al companiei, în scopul prevenirii apariţiei situaţiilor de criză. Corecţia intervine îndeosebi atunci când criza este generată de cauze externe.

Este aproape imposibil să previi situaţiile de criză cu sursă exogenă, însă este fundamental să corectezi efectele acestora. Corecţia intervine şi în cazul crizelor generate de cauze interne, pentru reducerea consecinţelor. Condiţia strictă pentru gestionarea eficientă a unei crize, în sensul unei reacţii rapide a companiei, o reprezintă existenţa unui plan de acţiuni la criză, în cadrul căruia să se regăsească modul de acţiune pentru diferite tipuri de situaţii dificile, la nivelul managementului şi al angajaţilor, comportamentul acestora şi, în general, modul de organizare internă pentru o reacţie rapidă, completă şi eficientă. Aşadar, informarea publicului (intern şi extern) despre măsurile luate, deoarece lipsa informaţiilor din surse oficiale acutizează situaţia. În absenţa unei comunicări oficiale, zvonurile umplu nevoia de informaţie, iar crizele minore pot căpăta, în ochii publici, proporţii catastrofice. Ezitarea de a comunica, mai ales atunci când criza e generată din interior, vine dintr-o reticenţă umană de a-şi asuma public propriile greşeli. În realitate, o greşeală asumată, comunicată din timp tuturor celor afectaţi şi urmată prompt de un plan de rezolvare, poate fi iertată mult mai uşor decât una ţinuta secretă cât mai multă vreme.

Riscurile la adresa securităţii statelor europene în general şi la adresa securităţii naţionale în special, cunosc o proliferare şi modalităţi de manifestare până de curând necunoscute. Aceste *riscuri*, identificate tot mai mult drept consecinţe ale dificultăţilor şi rivalităţilor în plan economic, social, politic, militar, religios sau de altă natură, ţin mai mult de manifestarea unor convulsii în plan intern sau internaţional, decât de posibilitatea apariţiei unor agresiuni clasice.

Avertizarea timpurie asupra crizei este vitală. Pentru a şti când trebuie să te implici în rezolvarea unei crize, este necesară obţinerea de informaţii care să asigure o imagine cât se poate de clară şi adoptarea unui curs al acţiunii care să permită obţinerea celui mai bun rezultat.

BIBLIOGRAFIE:

Crăciun Ion, *Managementul crizelor şi al conflictelor militare*, Editura U.N.Ap. „Carol I”, Bucureşti, 2006.

Crăciun Ioan, *Prevenirea conflictelor şi managementul crizelor*, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare “Carol I”, 2006.

Manta Dănuţ, *NATO în operaţii postconflict de stabilizare şi reconstrucţie*, Bucureşti, Editura UNAp, „Carol I”, Bucureşti, 2007.

CONCEPTUL DE IDENTITATE EUROPEANĂ DE SECURITATE ŞI APĂRARE

EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE IDENTITY CONCEPT

Drd. Mihaela BUŞE*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare a apărut şi s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor ’80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare”, în urma Declarației summitului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale.

European Security and Defence Identity Concept emerged and developed within NATO, at the second half of the '80s, on the ground of reactivation, after a long "hibernation", as a result of UEO Summit Declaration from Rome, of Western European Union.

Cuvinte cheie: Identitate Europeană de Securitate şi Apărare, Obiectivul principal al PESA, Stafful Militar al UE, Politica Externă şi de Securitate Comună, Politica Europeană de Securitate şi Apărare, Mecanism de Reacție Rapidă.

Keywords: *European Security and Defence Identity, Headline Goal, EU Military Staff, Common Foreign and Security Policy, European Security and Defence Policy, Rapid Reaction Mechanism.*

Conceptul de Identitate Europeană de Securitate şi Apărare (*European Security and Defence Identity*) a apărut şi s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor ’80, pe fondul reactivării, după o lungă „hibernare”, în urma Declarației summitului UEO de la Roma, a Uniunii Europei Occidentale. Declarația de la Roma confirma dorința celor şapte membri ai UEO de a coopera în interiorul organizației prin armonizarea punctelor de vedere asupra problemelor specifice legate de securitatea europeană. Astfel, miniştrii apărării din țările membre urmau să facă parte din Consiliul UEO. Se

* e-mail: *mihaela200730@yahoo.fr*

propunea, totodată, revigorarea activității Secretariatului General şi dezvoltarea legăturilor dintre Consiliu şi Adunarea Parlamentară[1].

Având în vedere prerogativele NATO, statele membre au decis să orienteze organizația într-o direcție mai mult politică decât militară, care să conducă la armonizarea punctelor lor de vedere în domenii precum apărarea comună, controlul armamentelor şi dezarmarea, efectele dezvoltării relațiilor Est-Vest asupra securității europene, contribuția Europei la întărirea Alianței Nord-Atlantice şi implicațiile europene ale crizelor din alte regiuni ale lumii. Noile direcții de acțiune au modelat activitatea organizației şi structura organismelor subsidiare ale UEO.

Revigorarea UEO a fost impulsionată şi de Actul Unic European din 1986. Într-o primă formulare, conceptul de *Identitate Europeană de Securitate şi Apărare* apare explicit formulat în acest document, prin dezvoltarea şi aplicarea la sfera securității şi apărării a ideii de identitate europeană, înscrisă în paragraful 14 din *Documentul asupra identității europene*, dat publicității la Copenhaga, la 14 decembrie 1973. Într-o formă mai elaborată, conceptul figurează în „Platforma UEO asupra intereselor europene de securitate", adoptată la 27 octombrie 1987, la reuniunea Consiliului Ministerial al UEO de la Haga. Platforma exprima hotărârea aliaților europeni, membri ai UEO, de a institui un traiect european în sfera securității şi apărării şi de a juca un rol activ în negocierile privitoare la securitatea europeană, până atunci dominate de cele două superputeri, SUA şi URSS. Preambulul documentului preciza convingerea europenilor potrivit căreia „construcția unei Europe integrate va rămâne neterminată atâta timp cât ea nu va include securitatea şi apărarea", iar documentul propriu-zis, împărțit în trei părți, preciza condițiile securității europene, țelurile abordării europene şi politicile necesare implementării acestei abordări. Dintre acestea din urmă se remarcă, îndeosebi, afirmarea apăsată a intenției statelor membre ale UEO de a-şi asuma deplin responsabilitățile ce le revin în sfera apărării comune, ceea ce face din Platformă documentul cel mai important ce a pavat calea dezvoltării ulterioare a UEO în „componenta de apărare" a UE – aşa cum a fost descrisă organizația în Tratatul de la Maastricht (1992)[2].

În prima jumătate a anilor '90, Uniunea Europei Occidentale a cunoscut un proces de consolidare, prin accederea în organizație a Spaniei, Portugaliei (în 1990) şi Greciei (în 1992), prin integrarea, ca membri asociați

[1] Charlotte Bretherton, John Vogler, *The European Union as a Global Actor*, Routledge, London and New York, 1999, p. 78.

[2] Călin Ancuța, Zsusza Bereschi Radu, *European Union Foreign, Security and Defence Policy,* Basic Documents. Romanian Institute of International Studies "Nicolae Titulescu", Bucharest, 2003, pp. 26-27.

în Consiliul UEO, a Islandei, Norvegiei şi Turciei (în 1991), prin înființarea, sub impuls francez, a unor structuri instituționale permanente – Comitetul Militar, Institutul pentru Studii de Securitate de la Paris (1990), Centrul Satelitar de la Torrejon (1991), Celula de Planificare (1992), Grupul Vest-European de Armamente (*Western European Armaments Group,* WEAG, 1992) şi Centrul Situațional (1995) – precum şi prin apariția forțelor multinaționale europene – EUROCORP (Corpul European), EUROFOR (Forța Europeană de Uscat), EUROMARFOR (Forța Maritimă Europeană), Grupul Aerian European, Divizia Centrală Multinațională, Forța Amfibie Britanico-Olandeză etc.

Un prim reper esențial în evoluția post-Război Rece a UEO l-a reprezentat reuniunea Consiliului UEO de la Bonn, din iunie 1992, care a decis extinderea spectrului de misiuni pe care le poate îndeplini UEO, dincolo de cele prevăzute de articolul V, privitor la apărarea colectivă[3]. Denumite generic misiuni de tip Petersberg, după numele declarației adoptate cu acest prilej (19 iunie 1992), aceste misiuni reunesc trei categorii: misiuni umanitare şi de salvare; misiuni de menținere a păcii; misiuni ale forțelor combatante de management al crizelor, inclusiv de impunere a păcii. Un al doilea reper fundamental în evoluția organizației l-a constituit adoptarea de către Consiliul Ministerial al UEO de la Madrid, la 14 noiembrie 1995, a unui document privitor la un concept comun de securitate europeană al țărilor actuale şi viitoare ale UEO – „Securitatea europeană: un concept comun al celor 27 de țări UEO" (*European security: a common concept of the 27 WEU countries*). În baza argumentului potrivit căruia Uniunea Europei Occidentale lărgite (27 de state) se suprapune Uniunii Europene extinse de după anul 2007, iar amenințările la adresa securității şi stabilității europene şi deficiențele apărării europene la care făcea referire documentul din 1995 sunt valabile şi azi, conceptul comun de securitate europeană adoptat de UEO de la Madrid este socotit azi adevăratul *precursor al conceptului strategic al UE*[4]. În sfârşit, o a treia etapă hotărâtoare de dezvoltare a UEO a reprezentat-o perioada anilor 1997-1998, când au fost făcuți paşi hotărâtori în direcția consolidării cooperării europene în sfera industriei de apărare.

Avem în vedere constituirea, în octombrie 1997, a Organizației Vest-Europene de Armamente (*Western European Armaments Organisation*, WEAO), ce reunea cei 13 membri de la acea dată ai Grupului Vest-European

[3] *Ibidem*, p. 29.

[4] Mr. Rapporteur Gubert, *A European strategic concept-defence aspects, Working Paper, Assembly of Western European Union*, The Interparliamentary European Security and Defence Assembly, Defence Committee (Forty-ninth session), Paris, 6 October 2003, A/WEU/DEF (2003), p. 3. Vezi şi Charlotte Bretherton, John, Vogler, *op.cit*., p. 206.

de Armamente (WEAG) – Belgia, Danemarca, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Portugalia, Spania şi Marea Britanie – şi întemeierea, în septembrie 1998, de către Marea Britanie, Franța, Germania şi Italia, a Organizației de Cooperare Comună în materie de Armament (*Organisation Conjointe de Cooperation en matiere d'Armement*, OCCAR), cu sediul la Bonn[5].

Conceptul Identității Europene de Securitate şi Apărare s-a dezvoltat în strânsă corespondență cu alte două concepte, dezvoltate ulterior. Este vorba, în primul rând, de Politica Externă şi de Securitate Comună – PESC (*Common Foreign and Security Policy* – CFSP), ce denumeşte un capitol distinct (Titlul V) al Tratatului de la Maastricht şi care reprezintă unul din cei trei piloni ai construcției europene. În al doilea rând, este vorba de Politica Europeană de Securitate şi Apărare – PESA (*European Security and Defence Policy,* ESDP) sau, respectiv, Politica Europeană de Securitate şi Apărare Comună – PESAC (*Common European Security and Defence Policy*, CESDP), concept care a dobândit în ultimii ani tot mai multă substanță şi care este parte componentă intrinsecă a PESC.

Premisele dezvoltării PESC şi PESA au fost statuate de Tratatul privind Uniunea Europeană (1992), care stipulează la articolul J.4 al Titlului V că „Politica externă şi de securitate comună înglobează toate problemele referitoare la securitatea Uniunii Europene, inclusiv stabilirea, în perspectivă, a unei politici de apărare comune, care ar putea conduce, în viitor, la o apărare comună".

Conform TUE (art. J.1), obiectivele PESC sunt următoarele: salvgardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale şi a independenței Uniunii Europene; consolidarea securității Uniunii şi a statelor membre, sub toate formele; menținerea păcii şi întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, precum şi cu principiile Actului final de la Helsinki şi obiectivele Cartei de la Paris; promovarea cooperării internaționale; dezvoltarea şi consolidarea democrației şi a statului de drept, precum şi respectarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale[6].

Prevederile TUE în legătură cu PESC au fost revizuite în 1997, prin Tratatul de la Amsterdam. Cu această ocazie, pentru îmbunătățirea eficacității, profilului şi vizibilității acestei politici, s-a instituit funcția de Înalt Reprezentant al UE pentru PESC (art. J.8). Sarcina Înaltului Reprezentant al UE pentru PESC este aceea de a contribui la formularea, dezvoltarea şi implementarea deciziilor politice ale țărilor membre şi a reprezenta guvernele

[5] *Ibidem*, p. 207.

[6] *Tratatul privind Uniunea Europeană*, în Documente de bază ale Comunităților şi Uniunii Europene, Editura Polirom, Iaşi, 1999, pp. 180 -182.

țărilor membre ale UE în discuții cu țări terțe[7]. Dimpreună cu funcțiile de şef al Secretariatului General al Consiliului şi secretar general al UEO, noua funcție a fost asumată, prin decizia Consiliului European de la Köln (iunie 1999), de către fostul secretar general al NATO, Javier Solana.

Într-o declarație anexată Tratatului de la Amsterdam, se stipula înființarea, în cadrul Secretariatului General al Consiliului, a unei Unități de planificare politică şi avertizare timpurie, sub autoritatea Înaltului Reprezentant, ca structură de expertiză care să faciliteze luarea rapidă a deciziilor. De asemenea, PESC beneficia din acel moment de noi instrumente juridice, strategiile comune, destinate punerii în practică a acțiunilor şi pozițiilor comune. În plus, procedura de decizie întemeiată pe principiul abținerii constructive se aplica de acum înainte şi problemelor vizate de PESC. Această prevedere permite luarea deciziilor în ciuda abținerii unuia sau mai multor state membre, atâta timp cât voturile lor ponderate nu depăşeau o treime din totalul voturilor.

În procesul decizional al PESC este implicată o pleiadă întreagă de instituții comunitare: Consiliul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană (cu precădere Comisarul pentru Relații Externe), Parlamentul European, Preşedinția, statele membre, Secretariatul General al Consiliului condus de Înaltul Reprezentant pentru PESC („domnul PESC"), reprezentanții speciali, Comitetul Reprezentanților Permanenți (COREPER), Comitetul Politic, Unitatea de planificare politică şi avertizare timpurie (aflată în subordinea Secretariatului General al Consiliului)[8].

Conceptul de Politică Europeană de Securitate şi Apărare (PESA) s-a cristalizat la Consiliul European de la Köln (iunie 1999), în perioada imediat următoare conflictului din Kosovo şi subsecvent înțelegerii franco-britanice de la St. Malo (decembrie 1998), dobândind noi valențe prin deciziile ulterioare ale aceluiaşi for european de la Helsinki (10-11 decembrie 1999), Lisabona (23-24 martie 2000), Santa Maria da Feira (19-20 iunie 2000), Nisa (7-9 decembrie 2000), Göteborg (15-16 iunie 2001), Laeken (14-15 decembrie 2001), Sevilla (21- 22 iunie 2002), Bruxelles (24-25 octombrie 2002), Copenhaga (12-13 decembrie 2002), Bruxelles (20-21 martie 2003) Salonic (19-20 iunie 2003) şi Bruxelles (12-13 decembrie 2003).

În esență, PESA presupune dezvoltarea unei capacități de decizie autonome şi, în cazul în care Alianța Nord-Atlantică ca întreg nu este angajată, lansarea şi coordonarea unor operațiuni militare sub autoritatea UE, ca răspuns la situații de criză, angajarea resurselor de către statele membre la astfel de operațiuni bazându-se pe decizii suverane. Din acest ultim punct de vedere este important de subliniat că PESA este un *proces interguvernamental,*

[7] *Ibidem*, p. 184.
[8] *Ibidem*, p. 187.

controlul politic asupra PESA fiind exercitat de şefii de stat şi de guverne ale țărilor membre, iar cel financiar de către parlamentele naționale.

Obiectivul principal al PESA (*Headline Goal*), aşa cum a fost el stabilit de către Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, îl reprezintă capacitatea statelor membre de a mobiliza până în anul 2003, a desfăşura în termen de 60 de zile şi a susține cel puțin un an, forțe militare ce pot atinge nivelul a 15 brigăzi, respectiv 50.000-60.000 de oameni[9]. Aceste forțe trebuie să fie capabile să îndeplinească întreg spectrul misiunilor Petersberg.

Începând cu reuniunea Consiliului European de la Helsinki, s-a abordat şi problema capacităților instituționale ale Uniunii pentru facilitarea procesului decizional, ajungându-se la un acord în ceea ce priveşte înființarea unor organisme politice şi militare permanente – Comitetul Politic şi de Securitate, Comitetul Militar şi Staful Militar.

Comitetul Politic şi de Securitate (cunoscut prin acronimul său franțuzesc – COPS), reuneşte reprezentanții naționali permanenți cu rang de ambasadori, componența sa fiind aşadar similară Consiliului Nord-Atlantic al NATO[10]. Prezidat de ambasadorul ce reprezintă țara ce deține preşedinția prin rotație a UE, COPS exercită, sub autoritatea Consiliului, controlul politic şi coordonarea strategică a operațiunilor militare ale UE şi înaintează Comitetului Militar principii de acțiune. În timpul unei crize, COPS este prezidat de Înaltul Reprezentant al UE pentru PESC.

Comitetul Militar al UE (*EU Military Committee*, EUMC), asemănător Comitetului Militar al NATO, este compus din şefii apărării sau reprezentanții militari ai acestora din statele membre. Comitetul Militar oferă consiliere militară şi înaintează propuneri COPS şi îndrumare militară Statului Major. În timpul unei operațiuni, EUMC monitorizează desfăşurarea adecvată a acesteia.

La rândul său, Stafful Militar al UE (*EU Military Staff*, EUMS) se ocupă de avertizarea timpurie, evaluarea situațiilor şi planificarea strategică pentru sarcinile Petersberg, inclusiv de identificarea forțelor europene naționale şi multinaționale, şi implementează, sub îndrumarea EUMC, politicile şi deciziile PESA. Pe scurt, EUMS este sursa expertizei militare în cadrul UE.

Ca măsură tranzitorie suplimentară, potrivit deciziilor adoptate la Köln, la reuniunea de la Lisabona s-a decis înființarea a trei organisme interimare, care au funcționat în mod efectiv cu acest statut începând cu data de 1 martie 2000 – Comitetul Politic şi de Securitate interimar (COPSi),

---

[9] *Presidency Progress Raport to the Helsinki European Council an Strenghtening the Common European Policy an Security and Defence*, in European Union Foreign, Security and Defence Policy, Basic Documents, pp. 278 -279.

[10] *Ibidem*, p. 281.

Comitetul Militar interimar (CMi) şi un organism alcătuit din experţi militari ataşaţi Consiliului, care să formeze nucleul viitorului Stat Major[11].

PESA mai include, în conformitate cu decizia reuniunii Consiliului European de la Santa Maria da Feira, crearea, până în anul 2003, a unei forţe civile de reacţie rapidă formată din circa 5.000 de ofiţeri de poliţie, care să fie capabilă să desfăşoare 1.000 dintre ei în termen de 30 de zile, pentru gestionarea crizelor în domenii precum activităţile poliţieneşti, ajutorul umanitar, repunerea în funcţiune a structurilor administrative şi juridice, activităţi de căutare-salvare, supravegherea alegerilor, respectarea drepturilor omului etc.

Instituţionalizarea activităţii în sfera prevenirii conflictelor, consolidării păcii şi a stabilităţii interne a statelor, zonelor sau regiunilor în criză sau ameninţate de crize s-a făcut prin instituirea, înaintea summitului de la Feira, a Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor, ca un al patrulea organism permanent PESA. Comitetul pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor înaintează informaţii, recomandări şi opinii Comitetului Politic şi de Securitate[12].

Un prim pas către afirmarea plenară a PESA a fost făcut la summitul informal de la Pörtschach, care marca depăşirea de către Marea Britanie a poziţiei sale tradiţionale de reticenţă faţă de ideea consolidării construcţiei europene în sfera securităţii şi apărării. Noua poziţionare a Londrei faţă de PESA avea să fie confirmată şi oficializată la summitul franco-britanic de la St. Malo, de la începutul lunii decembrie 1998. Declaraţia comună franco-britanică asupra apărării europene de la St. Malo, din 4 decembrie 1998, demonstra voinţa politică a Uniunii Europene de a avea „capacitate de acţiune autonomă, sprijinită de forţe militare credibile pentru a răspunde crizelor internaţionale”[13]. Pentru ca UE să fie capabilă de a lua decizii şi de a aproba acţiuni militare atunci când Alianţa Nord-Atlantică, ca întreg, nu este angajată, Uniunea trebuia să fie dotată cu structurile, capacitatea de analiză a situaţiilor, sursele de informaţii şi capacitatea de planificare strategică necesare, fără duplicări inutile, ţinând seama de bunurile şi capacităţile existente ale UEO şi evoluţia relaţiilor acesteia cu UE.

Totodată, Declaraţia sublinia faptul că, pentru a răspunde noilor riscuri de securitate, Europa trebuia să-şi dezvolte capacitatea de reacţie rapidă, sprijinită pe o industrie de apărare puternică şi competitivă.

Impulsul principal pentru apariţia PESA l-a constituit, aşadar, dorinţa Europei de a dispune de capacităţile militare şi civile necesare pentru ca vocea

---

[11] Pierre Baudin, *Les aspects institutionnels de l'Europe de la defense*, în *Défense nationale*, no. 12, décembre 2000, pp. 5 - 21.
[12] *Ibidem*, p. 22.
[13] *Ibidem*, p. 24.

sa să se facă auzită şi ascultată pe arena vieții internaționale. O serie de împrejurări de ordin circumstanțial, legate de experiența europeană în războiul din Iugoslavia (rolul secundar al statelor UE în campania de bombardare a Serbiei, imposibilitatea de a asambla repede trupe suficiente pentru forța NATO de menținere a păcii, care a intrat ulterior în Kosovo etc.) au jucat însă şi ele un rol, în sensul accelerării cristalizării PESA.

În acest context, reuniunea Consiliului European de la Köln, din 3-4 iunie 1999, decidea întărirea PESC prin dezvoltarea unei Politici Europene de Securitate şi Apărare (PESA), aşeza în centrul acesteia misiunile de tip Petersberg şi decidea adoptarea, până la finele anului 2000, a măsurilor necesare pentru ca UE să-şi îndeplinească noile responsabilități în sfera securității şi apărării. Ulterior, reuniunea Consiliului European de la Lisabona, din martie 2000, decidea includerea a trei țări membre în demersurile UE de gestionare a crizelor, înființarea a trei organisme interimare în sfera decizională, precum şi dezvoltarea relațiilor de cooperare cu NATO. Nu în ultimul rând, reuniunea Consiliului European de la Feira, din iunie 2000, decidea crearea unui mecanism civil de gestionare a crizelor, iar cea de la Bruxelles, la 22 mai 2000, înființarea Comitetului pentru Aspectele Civile ale Gestionării Crizelor.

O nouă etapă a procesului de consolidare a capacităților militare ale UE de gestionare a crizelor, în vederea îndeplinirii obiectivului principal (*Headline Goal*) stabilit de Consiliul European de la Helsinki pentru anul 2003, a fost marcată de Conferința pentru angajarea capacităților militare de la Bruxelles, din 20-21 noiembrie 2000. Desfăşurată în formula 15+15 (statele UE, țările candidate la aderarea la UE, precum şi Islanda şi Norvegia), reprezentanții statelor participante au prezentat propuneri concrete privind posibilitățile de participare cu forțe şi mijloace la Forța de Reacție Rapidă[14].

În prima zi de desfăşurare a lucrărilor conferinței a fost adoptată Declarația de angajare a capacităților militare. Contribuțiile la „catalogul de forțe" prezentat cu acest prilej au reunit peste 100.000 de oameni, circa 400 de avioane de luptă şi 100 de nave maritime.

Deşi depăşea cu mult obiectivul principal (*Headline Goal*) statuat la Helsinki, cifra de 100.000 nu acoperea necesarul total al Forței de Reacție Rapidă, apreciat între 120.000 şi 180.000 de oameni, ce includea trupele necesare pentru rotația acesteia, astfel încât unitățile să poată acționa, să se antreneze şi să se refacă în mod corespunzător. Prin urmare, statele participante la conferință s-au angajat să continue, în cadrul reformelor în curs ale forțelor lor armate, demersurile de întărire a capacităților proprii, cât şi

[14] *Ibidem*, p. 27.

proiectele existente sau în curs de pregătire pentru punerea în practică a unor soluții multinaționale, inclusiv în domeniul utilizării în comun a mijloacelor.

Ansamblul acestor proiecte vizează: îmbunătățirea performanțelor forțelor europene în domeniile mobilizării, desfăşurării, capacității de acțiune şi interoperabilității; dezvoltarea capacităților strategice de transport, conducere, informații şi comunicare; întărirea capacității operaționale, care, la rândul său, presupune mijloace de cercetare-salvare, de apărare contra rachetelor sol-sol, arme de înaltă tehnicitate şi precizie, mijloace de simulare ş.a. Declarația de angajare a capacităților militare s-a constituit într-o anexă a Raportului Consiliului European de la Nisa, din decembrie 2000, dobândind astfel forța juridică necesară transpunerii sale în practică[15].

La 22 ianuarie 2001, Consiliul European a decis crearea Comitetului Politic şi de Securitate, considerat a fi "puntea de legătură" între PESC, PESA şi Statul Major al Uniunii Europene. Totodată, Consiliul Uniunii Europene de la Bruxelles a decis, la 26 februarie 2001, crearea unui „mecanism de reacție rapidă" (*Rapid Reaction Mechanism*), care să îngăduie statelor comunitare să acționeze rapid, eficient şi de o manieră flexibilă în situații de urgență sau criză, care amenință legea şi ordinea, securitatea şi siguranța indivizilor, ce sunt de natură a degenera în conflicte armate sau destabiliza, a afecta programele şi politicile de asistență şi cooperare, eficiența şi/sau condițiile implementării adecvate a acestora.

Paşi importanți în consolidarea proiectului apărării Europei au fost făcuți în timpul preşedinției suedeze a UE, a cărei activitate a fost analizată de către reuniunea Consiliului European de la Göteborg, din iunie 2001. Prioritar, deciziile privitoare la PESA ale Consiliului European de la Göteborg au vizat dezvoltarea capacității de acțiune şi cooperarea cu NATO, organizațiile internaționale, statele NATO nemembre UE, țările candidate la integrarea în UE şi alți parteneri potențiali. Accentul a fost pus pe domeniile prevenirii conflictelor şi gestionării crizelor, fiind identificate noi obiective concrete pentru aspectele civile ale gestionării crizelor, ce trebuiau atinse până în 2003 prin contribuții voluntare ale statelor Uniunii, adoptându-se politica de exerciții a UE, care identifica cerințele, categoriile şi tipurile de exerciții de gestionare a crizelor ce urmau a fi desfăşurate de către Uniune.

Către finele anului 2001, s-au înregistrat progrese şi în ceea ce priveşte ameliorarea capacităților menite a pune în practică PESA. În urma derulării, la Bruxelles, a Conferinței de Îmbunătățire a Capacităților Militare (noiembrie 2001), au fost adoptate Declarația asupra Capacității Militare a Politicii Europene de Securitate şi Apărare Comune şi Planul European de Acțiune

[15] *Military Capabilities Commitment Declaration*, Press Release No. 13427/2/00, Brussels, 20 November 2000.

privitor la Capacități (decembrie 2001), ce viza, cu prioritate, realizarea de către forțele destinate PESA, a câtorva mari obiective: mobilitatea strategică, capacitatea de proiecție, sustenabilitatea, flexibilitatea, interoperabilitatea şi eficiența operațională[16].

Aceste documente programatice n-au reuşit să diagnosticheze integral, nicidecum să corecteze, deficiențele majore ce barau calea operaționalizării PESA: sisteme de comandă, control şi comunicații (C3) depăşite, capacități reduse de transport strategic, datorate în special lipsei acute de avioane care să se realimenteze în timpul zborului, capacități limitate de informații şi recunoaştere strategică, forțe militare bazate prioritar pe sistemul conscripției şi, deci, neprofesioniste, standardizare şi interoperabilitate redusă, inexistența unei adevărate industrii europene de apărare şi, nu în ultimul rând, bugete pentru apărare insuficiente, însoțite adesea de un management defectuos al acestora. În legătură cu acest din urmă aspect, analiştii militari au subliniat persistența unei întregi serii de aspecte negative, la nivelul Uniunii: dezechilibrul dintre cheltuielile destinate personalului şi, respectiv, cele destinate echipamentelor, sumele insuficiente consacrate cercetării şi dezvoltării (o pătrime din cele alocate de către SUA), caracterul neunitar – fragmentat şi focalizat pe nevoi naționale – al politicilor de achiziții în sfera apărării, precum şi cel ad-hoc şi pur interguvernamental al programelor de cooperare în domeniu. S-a observat, de asemenea, că investițiile în apărare, în special în echipamente şi în sectorul de cercetare şi dezvoltare, nu sunt numai insuficiente pe ansamblul Uniunii, ci şi inegal răspândite în cuprinsul său, ceea ce face ca chestiunea bugetară să fie nu doar o problemă transatlantică, ci, în egală măsură, una intraeuropeană.

Există opinia conform căreia la originea prăpastiei care separă conduita europeană de cea americană în sfera apărării stă absența, la nivelul vechiului continent, a unei percepții comune a pericolelor şi riscurilor de securitate, precum şi a amenințărilor la adresa securității[17]. Opinia pare a fi fost confirmată de modul cum a reacționat Uniunea Europeană la amenințarea contemporană cea mai gravă la adresa securității – terorismul – înainte şi după derularea atacurilor teroriste de la 11 septembrie 2001. Deşi, la 4 septembrie 2001 – doar cu câteva zile înainte de atacurile teroriste de la New York şi Washington – adoptase o Rezoluție asupra terorismului, Uniunea Europeană avea în vedere mai degrabă „vechiul" terorism, intern, şi mai puțin „noul" terorism, transnațional, bazat pe celule active, grupuri afiliate şi rețele de sprijin larg diseminate, al cărui prim exponent îl reprezintă gruparea teroristă Al- Quaida şi rețeaua care gravitează în jurul său.

[16] *Ibidem*, p. 47.

[17] Faupin Alain, Andrey Karkoszka, *Europe. Organiser la perception des menaces*, în *Intelligence & sécurité*, numéro 28, septembre 2003, pp. 6 - 7.

O serie de factori, între care amintim libertatea de mişcare în cuprinsul Europei unite, sistemele relativ deschise şi slab monitorizate de azil şi imigrare, tradiţia libertăţilor civice, accesul facil la reţelele financiare europene, sistemele poliţieneşti şi judiciare insuficient coordonate, făceau din UE un spaţiu extrem de vulnerabil la terorism[18]. Conştientizând acest pericol, după 11 septembrie, Uniunea Europeană a adoptat un întreg pachet de măsuri cu caracter antiterorist, ce includea plasarea terorismului în topul listei ameninţărilor la adresa securităţii, o definiţie comună a terorismului, o listă de organizaţii socotite teroriste şi un plan de acţiune comprehensiv pentru combaterea terorismului, ce includea consolidarea cooperării poliţieneşti şi judiciare şi creşterea volumului de informaţii relevante între autorităţile naţionale cu atribuţii în lupta împotriva terorismului, întărirea şi perfecţionarea politicilor referitoare la azil şi imigrare, instrumente legislative menite a suprima finanţarea terorismului şi întărirea securităţii aeriene.

Toate acestea nu au putut însă împiedica producerea la Madrid, la 11 martie 2004, a unuia dintre cele mai grave atentate teroriste din istoria postbelică a Europei – atentat ce s-a constituit într-un adevărat pandant european al celui ce a avut loc, cu doi ani şi jumătate înainte, în SUA.

Dincolo de o nouă viziune strategică privitoare la combaterea terorismului, ce stabilea o legătură directă între ameninţarea reprezentată de terorism şi proliferarea armelor de distrugere în masă, 11 septembrie 2001 a catalizat la nivelul Uniunii Europene şi un proces de regândire de ansamblu şi dinamizare a PESA. Din acest punct de vedere este simptomatică reuniunea miniştrilor de externe ai ţărilor membre ale UE, desfăşurată la Bruxelles, la finele lunii ianuarie 2002, care a demonstrat, prin măsurile şi hotărârile adoptate, tendinţa Uniunii Europene de a-şi consolida acţiunile autonome în raport cu NATO în general şi SUA în special, în sfera securităţii şi apărării. Între altele, reuniunea a decis trimiterea de către UE a unei forţe de poliţie în Bosnia şi Herţegovina pentru a înlocui forţa internaţională de poliţie aflată sub egida ONU, al cărei mandat expira la sfârşitul anului 2002.

Preluând mandatul din partea Organizaţiei Naţiunilor Unite, începând cu 1 ianuarie 2003, misiunea UE în Bosnia şi Herţegovina s-a constituit în *prima operaţiune civilă* iniţiată sub egida Politicii Europene de Securitate şi Apărare fiind, din acest punct de vedere, şi un test de evaluare a capacităţii Uniunii Europene de a îndeplini astfel de operaţiuni. Testul a fost trecut cu succes din moment ce a fost anunţată intenţia UE de a prelua, în 2004, de la trupele SFOR, mandatul acestora în Bosnia şi Herţegovina. Materializând propunerea summitului franco-britanic de la Le Toquet (4 februarie 2003) de

[18] *Ibidem*, p. 8.

derulare a unor operațiuni militare de gestionare a crizelor în Balcani, începând cu 31 martie 2003, Uniunea Europeană a lansat *prima sa operațiune militară* de menținere a păcii, în Macedonia (operațiunea „Concordia"), prin preluarea mandatului NATO, operațiune ce a constituit un nou succes.

Ulterior, începând din iunie până la finele lunii august 2003, UE a desfăşurat şi *prima sa misiune autonomă, fără apel la logistica NATO*, în localitatea Bunia din Republica Democrată Congo (operațiunea „Artemis"). Totodată, începând din 15 decembrie 2003, forțele militare de menținere a păcii ale Uniunii Europene în Macedonia (EUFOR) au fost înlocuite de forțe polițieneşti, menite a restabili controlul autorităților în zonele de graniță cu Kosovo, Albania şi Serbia, dominate de rețele ale crimei organizate.

Reunind circa 200 de polițişti străini şi 150 de polițişti macedoneni, noua misiune a UE în Macedonia, denumită „Proxima", a urmărit să restabilească încrederea etnicilor albanezi față de guvernul macedonean şi să reformeze ministerul de interne, întărind caracterul multietnic al poliției şi creând o forță polițienească de graniță. Spre deosebire de desfăşurarea polițienească din Bosnia, polițiştii „Proximei" nu au fost înarmați şi nici nu dispuneau de puteri executive[19].

Al doilea război din Golf şi-a pus profund amprenta asupra aspirațiilor Europei de a deveni un actor semnificativ pe scena politicii internaționale. Criza irakiană a exarcebat temerile deja manifeste în anumite cercuri occidentale privitoare la unilateralismul american, dar şi criticile la adresa momentului ales de europeni pentru accelerarea integrării în sfera securității şi apărării. Războiul propriu-zis a divizat vechiul continent în două tabere botezate, nu tocmai inspirat de către secretarul american al apărării, Donald Rumsfeld, "vechea" şi "noua" Europă.

În acest context, un adevărat moment de cotitură în evoluția PESA l-a reprezentat summitul pe probleme de apărare al şefilor de state şi guverne ai Franței, Germaniei, Belgiei şi Luxemburgului, desfăşurat la Bruxelles, la finele lunii aprilie 2003[20].

Considerând că a sosit vremea unor noi paşi înainte în edificarea unei Europe a securității şi apărării, în *Declarația comună,* dată publicității la sfârşitul summitului, liderii celor patru state europene (cele mai puternice oponente europene ale războiului din Irak) au înaintat Convenției asupra viitorului Europei şi viitoarei Conferințe interguvernamentale o serie de propuneri de principii, unele de-a dreptul revoluționare, în vederea unei eventuale încorporări a lor în textul viitoarei Constituții Europene:

[19] Jean-Eudes Barbier, *European Soldiers Make Way for Police în Macedonia*, AFP, 9 December 2003.
[20] *Ibidem*, p. 51.

posibilitatea cooperării întărite; instituirea unei clauze generale de solidaritate şi securitate comună; posibilitatea statelor membre, care doresc acest lucru, de a accepta obligații suplimentare în cadrul cooperării întărite, fără nici o obligație din partea celorlalte state; reformularea misiunilor Petersberg, astfel încât UE să poată folosi mijloace civile şi militare pentru prevenirea conflictelor şi gestionarea crizelor; înființarea unei agenții europene pentru cercetare, dezvoltare şi achiziții a capacităților militare, în vederea sporirii acestora din urmă şi consolidării interoperabilității şi cooperării dintre forțele armate ale statelor membre; crearea unui Colegiu European de Securitate şi Apărare, pentru dezvoltarea şi diseminarea culturii europene de securitate; promovarea conceptului de Uniune Europeană de Securitate şi Apărare (*European Security and Defence Union*, ESDU), având vocația de a reuni sub egida sa acele state membre care sunt pregătite să avanseze mai repede în cooperarea lor pe linia apărării.

Statele participante la ESDU ar urma să se angajeze să-şi acorde sprijin şi asistență reciprocă în fața riscurilor de orice natură, să-şi propună în mod sistematic armonizarea pozițiilor în probleme de securitate şi apărare, să-şi coordoneze eforturile de apărare, să-şi dezvolte capacitățile militare şi să-şi sporească investițiile în echipamente militare. Participarea la ESDU ar implica creşterea cheltuielilor destinate apărării, participarea la proiecte majore de achiziții, precum avionul de transport A400M, construit de consorțiul Airbus, punerea în comun a unor capacități militare destinate antrenamentelor şi exercițiilor şi acceptul de a lua parte la operații de menținere a păcii sub egida ONU.

În domeniul strict militar, cele patru state au propus un număr de şapte inițiative concrete, menite a adânci integrarea în plan militar a statelor membre ale Uniunii: crearea unei capabilități europene de reacție rapidă, disponibilă pentru operațiuni ale UE, NATO sau conduse de UE sub auspiciile ONU, al cărui nucleu îl va alcătui brigada franco-germană deja existentă, în care se vor integra comandourile belgiene şi elementele de recunoaştere luxemburgheze; înființarea, până în iunie 2004, a unui comandament european pentru transport aerian strategic şi, pe termen lung, a unei unități pentru transport aerian strategic, plasată sub comanda acestuia (fiind luată în considerare şi posibilitatea instituirii de către statele interesate a unui comandament comun pentru transport strategic – maritim, aerian şi terestru); crearea unei unități europene de protecție împotriva atacurilor chimice, biologice sau nucleare (NBC); crearea unui sistem european pentru ajutor umanitar în caz de dezastre (EUFAST – *European Union First Aid and Support Team*); înființarea unor centre de antrenament europene pentru piloții forțelor aeriene, pentru echipajele avioanelor de transport strategic A400M,

ale elicopterelor şi ale flotelor maritime; crearea, la Tervuren, o suburbie a Bruxellesului, a unui centru pentru planificare şi comandă operațională a misiunilor UE derulate fără apel la capacitățile NATO; înființarea, până în 2004, a unui sediu multinațional pentru operații comune.

Fără îndoială, inițiativa celor patru națiuni în domeniul apărării comune şi-a propus să corecteze unele din deficiențele PESA, semnalate de multă vreme de analiştii politico-militari de o parte şi de alta a Atlanticului. În acelaşi timp, însă, prin anunțarea intenției de a crea un centru separat pentru planificarea operațiilor UE, ea a marcat şi un soi de „trecere a Rubiconului", în sensul că înțelegerea tacită, care a existat aproape jumătate de secol în UE potrivit căreia integrarea economică şi chiar politică pot fi edificate la nivelul Europei, dar securitatea rămâne o chestiune transatlantică, era acum încălcată.

Totodată, inițiativa „celor 4" a fost interpretată ca o recuzare a tabu-ului evitării celor „3D-uri" – decuplare, duplicare, discriminare (*decoupling*, *duplication*, *discrimination*) – enunțată încă din decembrie 1998 de către fostul secretar de stat al SUA, Madeleine Albright, ca sinteză a preocupărilor americane față de proiectul apărării europene. Într-adevăr, aşa după cum au avertizat oficialii americani, britanici şi din alte țări europene aliate, crearea unui sediu european de planificare şi comandă ar putea duplica sediul NATO de la Mons (Belgia) SHAPE (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe*), în pofida asigurărilor date la scurtă vreme după summit atât de către cancelarul german Gerhard Schroeder, cât şi de preşedintele francez Jacques Chirac, conform cărora nu se urmăreşte crearea unui SHAPE european. În plus, analiştii au atras atenția şi asupra problemei de credibilitate pe care o pun inițiativele lansate la summitul de la Bruxelles, în condițiile în care, cu excepția Franței, cele patru state fac parte dintre țările NATO care cheltuiesc procentele cele mai mici din PIB pentru apărare: Germania alocă doar 1,5% din PIB, Belgia 1,3%, Luxemburg 0,9%, doar Franța situându-se deasupra mediei europene de 1,9 %, cu 2,5%.

Propunerile „celor 4" au generat nu doar o profundă iritare dincolo de Atlantic, dar au fost primite în general cu suspiciune şi de către Marea Britanie, Italia, Spania, Danemarca, Olanda şi ceilalți aliați europeni, care au sprijinit campania americană împotriva Irakului (doar Grecia manifestându-şi sprijinul fără rezerve față de acestea).

Dintre toate propunerile avansate de către „cei 4", cea privitoare la un sediu autonom de planificare a operațiunilor UE a produs cea mai mare emoție în sânul administrației americane, ambasadorul SUA la NATO, Nicholas Burns, calificând-o drept „cea mai semnificativă amenințare la adresa viitorului Alianței". În cele din urmă, prin acțiunea de mediere a Marii Britanii între SUA şi UE, s-a ajuns la un compromis prin care Germania şi

Franța renunțau la ideea unui sediu autonom la Tervuren, iar Marea Britanie accepta ideea unei capacități autonome de planificare a operațiilor UE în sânul NATO, la sediul SHAPE.

Nici după parafarea compromisului, la summitul tripartit germano-franco-britanic de la Berlin, de la sfârşitul lunii septembrie 2003, tensiunile provocate de această chestiune n-au dispărut, SUA percepând noua atitudine britanică drept o cedare periculoasă a Londrei şi reînnoindu-şi acuza la adresa aliaților europeni de intenție a subminării NATO, ceea ce a atras după sine contestări oficiale repetate ale acesteia din urmă din partea Germaniei, Franței şi Belgiei[21].

Între timp însă, reuniunea miniştrilor apărării ai UE (19 martie 2003) şi Consiliul Comun al miniştrilor de externe şi ai apărării ai UE (19-20 mai 2003) au marcat paşi înainte în ameliorarea capacităților militare ale PESA, prin adoptarea Catalogului de Forțe Helsinki 2003 şi a suplimentului acestuia (referitor la capacitățile statelor candidate), precum şi prin finalizarea Conceptului Militar UE de Răspuns Rapid (*EU Military Rapid Response Concept*).

Mai mult decât atât, la 27 mai 2003, Organizația de Cooperare Comună în materie de Armament (OCCAR) şi consorțiul Airbus au semnat un contract pentru realizarea a 180 de avioane de transport A400M. Totodată, vara anului 2003 a marcat şi *maturizarea strategiei UE de combatere a proliferării armelor de distrugere în masă*. Adoptată la Consiliul Uniunii Europene de la Luxemburg, la 16 iunie 2003, ea menționa zece principii de bază: urmărirea universalizării convențiilor privitoare la dezarmare şi neproliferare, concomitent cu sublinierea importanței implementării lor la nivele naționale; asigurarea respectării angajamentelor de neproliferare prin apel la mecanisme de inspecție/verificare; întărirea politicilor de control a exporturilor; introducerea unui element de neproliferare mai puternic în relațiile cu anumiți parteneri; dialogul cu țările suspectate de activități de proliferare şi cele a căror cooperare este vitală unor politici efective de neproliferare; extinderea inițiativelor de cooperare pentru reducerea amenințării şi a programelor de asistență în domeniu; asigurarea resurselor şi sprijinului adecvat organizațiilor şi aranjamentelor active în sfera neproliferării; promovarea unei strânse coordonări cu Statele Unite; urmărirea încheierii unei convenții internaționale pentru prohibirea producției de material fizionabil pentru armele nucleare; luarea în considerare a posibilității uzitării unor măsuri coercitive, inclusiv, ca măsură de ultimă instanță, folosirea forței, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, atunci când

[21] John Tagliabue, *Europe Weighs Joint Defense, with a Nod to U.S. Concerns*, în The New York Times, 18 October 2003.

măsurile politico-diplomatice au eşuat. Cu excepția câtorva amendamente, precum eliminarea referirii la folosirea forței, principiile enunțate la Luxemburg au fost sancționate de către Consiliul European de la Salonic[22].

În general, Consiliul European de la Salonic (19-20 iunie 2003) s-a limitat a lua doar acele decizii circumscrise PESA, care puteau întruni consensul: dezvoltarea capacităților militare ale UE, incluzând întreg spectrul misiunilor Petersberg şi Forța de Reacție Rapidă; continuarea lucrului la Programul UE pentru Prevenirea Conflictelor Violente, cu accent pe Balcanii Vestici; instituirea unei baze de date, pe bază de voluntariat, pentru combaterea terorismului; adoptarea unei declarații asupra neproliferării armelor de distrugere în masă; crearea, până în 2004, sub autoritatea Consiliului, a unei agenții interguvernamentale în domeniul capacităților de apărare, dezvoltării, cercetării, achizițiilor şi armamentelor.

Mai relevantă decât aceste decizii a fost însă prezentarea la Salonic, de către Înaltul Reprezentant UE pentru PESC şi secretarul general al UEO Javier Solana, la 20 iunie 2003, a documentului intitulat „O Europă mai sigură într-o lume mai bună" (*A secure Europe în a better world*), ce s-a constituit în *prima schiță a unui concept strategic al viitoarei Uniuni Europene extinse*[23]. Documentul procedează la o analiză a mediului de securitate, identifică obiective strategice şi propune politici menite a răspunde principalelor provocări şi amenințări la adresa securității. În această din urmă categorie sunt incluse conflictele regionale, sărăcia, foamea, epidemiile, refugiații şi migrația masivă, corupția, dictaturile, schimbările climaterice şi dependența energetică, precum şi „noile amenințări" reprezentate de terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, „statele eşuate" (*failed states*) şi criminalitatea organizată.

Obiectivele strategice pe care şi le-a propus Uniunea Europeană sunt în număr de trei:

- contribuția la stabilitatea şi buna guvernare în vecinătatea noastră imediată;
- edificarea unei ordini internaționale bazate pe multilateralism eficace;
- un răspuns adecvat vechilor şi noilor amenințări.

În raport cu acestea din urmă, documentul subliniază că „prima linie a apărării" va fi adesea în afara ariei UE şi că europenii „trebuie să fie gata de a acționa înainte de producerea unei crize" – formulări ce înscriu conceptul strategic european în logica abordării preventive enunțată, în septembrie

[22] *Ibidem*, p. 53.
[23] *A European strategic concept- defence aspects*, pp. 12 -15.

2002, de noua Strategie Națională de Securitate a SUA, chiar dacă nu se menționează explicit posibilitatea atacului preventiv, ca în cazul documentului american[24]. Nu în ultimul rând, conceptul subliniază necesitatea ca Europa să-şi asume un spectru mai variat de misiuni, care să includă, pe lângă sarcinile Petersberg, operații comune de dezarmare, sprijin pentru țări terțe în combaterea terorismului şi reforma sectorului de securitate.

BIBLIOGRAFIE

*** *Military Capabilities Commitment Declaration*, Press Release No. 13427/2/00, Brussels, 20 November 2000.

Barbier Jean-Eudes, *European Soldiers Make Way for Police în Macedonia*, AFP, 9 December 2003.

Baudin Pierre, *Les aspects institutionnels de l'Europe de la defense*, în Défense nationale, no. 12, décembre 2000.

Bretherton Charlotte, John, Vogler, *The European Union as a Global Actor*, Routledge, London and New York, 1999.

Călin Ancuța, Bereschi Radu, Zsusza, *European Union Foreign, Security and Defence Policy*. Basic Documents. Romanian Institute of International Studies "Nicolae Titulescu", Bucharest, 2003.

Faupin Alain, Andrey Karkoszka, *Europe. Organiser la perception des menaces*, în Intelligence & sécurité, numéro 28, septembre 2003.

Rapporteur Gubert, *A European strategic concept-defence aspects*, Working Paper, Assembly of Western European Union, The Interparliamentary European Security and Defence Assembly, Defence Committee (Forty-ninth session), Paris, 6 October 2003, A/WEU/DEF (2003).

Tagliabue John, *Europe Weighs Joint Defense, with a Nod to U.S. Concerns*, în The New York Times, 18 October 2003.

Presidency Progress Raport to the Helsinki European Council an Strenghtening the Common European Policy an Security and Defence, in European Union Foreign, Security and Defence Policy, Basic Documents.

*** *Tratatul privind Uniunea Europeană*, în Documente de bază ale Comunităților şi Uniunii Europene, Polirom, Iaşi, 1999.

*** *A European strategic concept* - defence aspects.

[24] *Ibidem*, p. 16.

RISCURI, AMENINȚĂRI ŞI VULNERABILITĂȚI SPECIFICE CRIMINALITĂȚII TRANSFRONTALIERE

RISKS, THREATS AND SECURITY VULNERABILITIES SPECIFIC TO CROSSBORDER CRIME/DELIQUENCY

Drd. Viorel ŞERBĂNOIU*
Inspectoratul de Poliție Județean Botoşani

Criminalitatea organizată transfrontalieră constituie o sursă de riscuri şi amenințări la adresa securității statelor lumii creând vulnerabilități pe toate domeniile de activitate: economic, politic, diplomatic, militar etc.

The crossborder organized crime constitutes a source of risks and threats to the security of world states, thus creating vulnerabilities in any field of activity: economy, politics, diplomacy, military etc.

Cuvinte cheie: risc, amenințare, vulnerabilitate, transfrontalier, criminalitate, rețele, securitate.
Keywords: *risk, threat, vulnerability, crossborder, crime/delinquency, networks, security.*

Nivelul integrității unei societăți democratice şi a instituțiilor sale este invers proporțional cu violența acțiunilor criminalității transfrontaliere organizate, bazate în principal pe corupție şi infracțiuni planificate, pregătite temeinic cu o foarte bună coordonare.

Când populația îşi formează opinia şi convingerea că statul este lipsit de eficientă şi consecvență în lupta împotriva criminalității organizate, se induce un nivel de risc înalt, generator de vulnerabilități multiple pentru statul respectiv. Situația este cu atât mai gravă, cu cât în contextul accelerării procesului de globalizare una dintre principalele funcții ale statului național este menținerea ordinii şi legii.

O asemenea convingere în societate creează riscul ca oamenii şi mai ales localizații să accepte protecția impusă de rețelele crimei organizate,

* e-mail: *vio_serbanoiu@yahoo.com*

consecința imediată şi cea mai importantă fiind începerea deteriorării imaginii şi adâncirea lipsei de eficiență a instituțiilor statului.

Frica de criminalitatea transfrontalieră organizată determină scăderea credibilității instituțiilor statului, mai ales în ceea ce priveşte lupta împotriva acestui flagel şi în instituirea unor reguli democratice.

Astfel:

= **riscul este major**: respectul față de lege poate fi înlocuit cu „respectul" față de şeful sau coordonatorii rețelelor criminale;

= **riscul este real**: fiecare şef al unei rețele a crimei organizate, cu atât mai mult al uneia transfrontaliere, se luptă pentru obținerea respectului celor din jur, a unei poziții privilegiate, respectabile în societate, folosind aceleaşi mijloace ca şi pentru crearea aparenței de legalitate pentru proprietățile dobândite din profitul planificatelor şi repetatelor infracțiuni şi acte de corupție.

Acțiunile criminalității transfrontaliere consolidează unitatea indestructibilă dintre tensiunile globalizante şi cele localizante. Prin acțiunile sale - migrația ilegală, traficul ilegal de persoane - crima organizată sparge cercul în care localizații sunt constrânşi să trăiască.

Tehnologia care permite ca infracțiunea să fie transmisă şi exploatată transfrontalier este la dispoziția tuturor, inclusiv a rețelelor crimei organizate şi a grupurilor teroriste. Crima organizată şi mai ales cea transfrontalieră poate profita de viteza de transmitere a informației, având posibilitatea de a comunica, transfera fonduri, planifica acțiuni ilegale, lucrând şi cu logistică de vârf. Specularea posibilităților oferite de revoluția în domeniul informațiilor în contextul procesului de globalizare oferă posibilitatea creşterii abilității rețelelor crimei organizate transfrontaliere pentru proliferarea acțiunilor şi consolidarea poziției acestora în diferite țări, factor ce reprezintă o amenințare acută la adresa economiei mondiale.

Rețelele criminale folosesc mass-media, INTERNETUL şi rețelele de comunicații în mod direct sau sub acoperirea firmelor paravan. Datorită posibilităților oferite de accelerarea procesului de globalizare, mai ales în sfera comunicațiilor, rețelele crimei organizate transfrontaliere pot influența mediul internațional.

Tot datorită revoluției în comunicații, a devenit mai sofisticat şi sistemul de distribuire şi de plată în comerțul ilegal cu droguri, prin utilizarea e-mail-urilor şi a sistemelor de web. INTERNETUL este un instrument ideal şi pentru operațiunile de spălare a banilor, în special de la introducerea în

sistemul financiar internațional a aşa-numiților e-Money, INERNETUL a beneficiat, de asemenea, de răspândirea şi vânzările ilegale în întreaga lume de materiale pornografice.

Riscuri au apărut şi prin atacarea sistemelor informatice cu viruşi şi datorită tentativelor şi încercărilor din ce în ce mai multe şi mai eficiente ale brockerilor asupra sistemelor de protecţie a computerelor. De fapt, acestea vor deveni o adevărată amenințare în viitor.

Dacă prin anii 1992 - 1995, crima organizată era considerată o nouă amenințare atipică, neconvențională, deja în prezent se vorbeşte de necesitatea *cooperării* între statele lumii pentru combaterea fenomenului infracțional al crimei organizate, în fapt a crimei organizate transfrontaliere şi se proliferează o dezvoltare şi consolidare accelerată a fenomenului şi o convergență a unora dintre cele mai importante forme de manifestare: traficul de droguri, traficul de arme şi muniții, spălarea banilor, activități comerciale ilegale, traficul ilegal de persoane, de produse supuse controlului destinației finale şi terorismului. Atât convergența acestor timpuri de acțiuni, cât şi intensificarea lor prin utilizarea celor mai noi mijloace ale tehnologiei au condus la apariția unei noi noțiuni de criminalitate globală.

Previzional se poate aprecia că rețelele crimei organizate transfrontaliere vor profita să se implementeze şi în acele state care îşi vor schimba orânduirea sau în care vor avea loc revoluții sau lovituri de stat, deoarece acomodarea crimei organizate la noile oportunități internaționale este mai rapidă decât punerea în funcțiune de către noii guvernanți a mecanismelor de combatere a corupției şi crimei organizate, în contextul în care regulile şi sistemul de valori ale democrației nu sunt implementate de către toți actorii de tip statali.

Totuşi crima organizată transfrontalieră a fost până la 11 septembrie 2001 cauza preocupărilor statelor democratice de a găsi noi forme de cooperare externă pentru lupta împotriva acestui flagel, ale cărui consecințe se manifestă mai ales prin încălcarea drepturilor fundamentale ale omului şi producerea de efecte nocive în sfera economico-financiară. În prezent pericolul terorist are cel mai mare impact în viața internațională şi probabil va determina consecințe majore în noua ordine mondială

Din cauza convergenței *crimă organizată transfrontalieră – terorism*, deja se simt aceste consecințe în statele democratice, prin:

- efectele migrației ilegale şi acțiunile de spălare a banilor, ce oferă potențial uman şi financiar pentru activitățile teroriste în afara granițelor statelor ce sprijină grupurile teroriste;
- penetrarea cercului select al celor bogați şi cu putere de influență a mediilor decizionale, de către şefii celor mai puternice rețele ale crimei organizate transfrontaliere.

De asemenea, influenţele procesului de globalizare sunt prezente în majoritatea activităţilor legale şi ilegale. Datorită unor similitudini se manifestă diverse interferenţe între fenomenul crimei organizate transfrontaliere, pe de o parte şi cele ale economiei subterane şi terorismului, pe de altă parte.

Crima organizată transfrontalieră a luat amploare odată cu dezvoltarea fenomenului globalizării reprezentând unul din reziduurile procesului de globalizare, de care este aproape imposibil a fi separat, iar pentru dezvoltarea socio-economică a statelor democratice, aceasta reprezintă o ameninţare gravă. Motivul este dat de consecinţele acţiunilor ilegale ale crimei organizate, atacarea căminului, ameninţarea vieţii şi proprietăţii şi crearea unui climat de teamă şi frică.

Globalizarea poate furniza răspunsurile necesare pentru prevenirea şi lupta împotriva ameninţărilor acestui secol: dezastrele ecologice, traficul de droguri, terorismul, instabilitatea, migraţiile masive, crima organizată transfrontalieră etc. Ideal, esenţa răspunsurilor este abordarea multilaterală a analizei acestor ameninţări şi cooperarea între actorii globalizării pentru anihilarea ameninţărilor ce se prefigurează într-un viitor poate încă incert.

Cele mai periculoase tendinţe pentru viitor pot fi date de convergenţa crimei organizate şi a terorismului spre un nou fenomen cu consecinţe integratoare internaţionale, infracţionalitatea sau criminalitatea globală, ce pune în pericol funcţionarea instituţională a majorităţii statelor democratice.

Legăturile crimei organizate transfrontaliere cu grupurile teroriste nu sunt o ficţiune. Dacă aceste legături nu vor fi contracarate, pot deveni coşmarul acestui secol.

Consider că terorismul şi crima organizată transfrontalieră reprezintă cheia ameninţărilor pentru Uniunea Europeană.

Astăzi, într-o lume marcată de dinamica globalizării şi aflată într-o profundă schimbare, interesele unui stat, inclusiv cele de securitate naţională, pot fi realizate doar prin cooperare internaţională, bazată pe forme de acţiune conjugată a ţărilor care împărtăşesc interese şi valori comune.

Ameninţările de tip asimetric nu recunosc şi nu sunt îngrădite de graniţe sau limite naţionale, riscurile şi ameninţările cu care se confruntă un stat democratic au din ce în ce mai mult un caracter transfrontalier şi asimetric fiind ţinute sub control numai prin acţiunea conjugată a statelor. Diminuarea influenţelor nefaste ale acestui tip de manifestări neconvenţionale se poate realiza doar prin acţiuni multidimensionale, multinaţionale, bazate pe apărarea valorilor democratice şi respectarea drepturilor fundamentale ale omului.

După opinia mea, trebuie promovată toleranţa şi respectul în viaţa internaţională. Globalizarea are efect pozitiv, dar şi unele consecinţe negative

importante: economia este afectată de fenomenul actelor de spălare a banilor, comunicațiile înlesnesc inclusiv mesajele teroriştilor, devorarea ştirilor mass-media a înlocuit educația, are loc din ce în ce mai mult blocarea media la informații, este îngrijorătoare lipsa legăturilor dintre media şi mediul academic, discuțiile pe subiecte importante devin şi mai puține între oamenii obişnuiți şi au loc numai la nivelul elitelor, nu există programe educaționale pentru săraci, cu toate că educația este cheia, soluția stopării şi diminuării fenomenelor terorismului şi criminalității organizate transfrontaliere.

În concluzie, criminalitatea transfrontalieră, cu componentele sale, internă şi externă, face parte din ansamblul riscurilor şi amenințărilor neconvenționale, cu efecte imprevizibile pe termen mediu şi lung, fapt ce impune măsuri şi acțiuni integrate pentru gestionarea acestora.

BIBLIOGRAFIE

Strategia de securitate națională a României, Bucureşti, 2007.
Strategia militară a României, Editura Militară, 2000.
Doctrina națională a informațiilor pentru securitate, Bucureşti, 2004.
Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României.
Legea nr. 45/1994 privind apărarea națională a României.
Dicționar Explicativ al limbii române, Editura „Univers Enciclopedic", Bucureşti, 1996.
Hedeşiu Emil, Gh. Toma, *Contracararea crimei organizate transfrontaliere*, Editura Universității Naționale de Apărare, Bucureşti, 2005.
Le Doran Serge şi Rose Philippe, *Cyber-Mafia*, Editura „Antet", Bucureşti, 1998.
Simileanu Vasile, *Radiografia Terorismului*, Editura Top Form, Bucureşti, 2004.

SISTEMUL DE SĂNĂTATE AL S.U.A. – SISTEM PERFECT SAU ÎN STARE DE FALIMENT

THE HEALTH SYSTEM OF U.S.A. – PERFECT OR BANKRUPT

Drd. Nory Marioara BELCEA (JURJUȚ)*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Sistemul de sănătate al S.U.A. se bazează pe asigurările private de sănătate, de unde rezultă numeroase inegalități sociale privind accesul populației la serviciile de sănătate. Statele Unite beneficiază de cea mai înaltă tehnologie şi de un foarte bun tratament. Prin urmare, actualul sistem de sănătate al Statelor Unite este unul perfect sau în stare de faliment?

The U.S. health system is based on private health insurance, which raises a number of social inequalities regarding people's access to health services. U.S. still has the highest technology in the field and the best treatment. Therefore, is it the actual state of health of the U.S. in perfect condition or bankruptcy?

Cuvinte cheie: asigurarea privată de sănătate, Medicaid, Medicare, supremația medicilor.
Keywords: *the private insurance in case of illness, Medicaid, Medicare, supremacy of doctors.*

Problematica asigurării sănătății în S.U.A. este complexă din mai multe puncte de vedere, toate pornind de la forma de organizare a S.U.A., o organizare federală a statelor membre, cu un sistem legislativ complex, atât cel propriu fiecărui stat în parte, cât şi cel al legislației cadru la nivelul S.U.A. Sistemul de sănătate din S.U.A. este unul în care baza o reprezintă asigurările private de sănătate, care sunt deja o industrie uriaşă încă de la începutul anilor `80-`90, când, potrivit United States Census Bureau (Biroului de recensământ al Statelor Unite), aproximativ 84% dintre americani beneficiau de asigurare de sănătate; dintre aceştia, 60% o obțineau prin angajatorul lor, în timp ce doar 9% cumpărau o poliță direct. Situația nu s-a modificat foarte mult în ultimii ani. Majoritatea americanilor sunt înscrişi într-un plan de asistență coordonată prin

* e-mail: *n.jurjut@dgp.ro*

intermediul unei polițe de asigurare de sănătate. Companiile de asigurare își controlează costurile. Asistența coordonată stabilește volumul serviciilor medicale, pe care le poate primi un individ, în funcție de asigurarea plătită.

Fiecare stat din federația S.U.A. deține suveranitate legală, are propriul parlament (adunare), adesea bicameral, guvernator ales prin vot direct de către populația statului, guvern condus de acesta și sistem juridic propriu, inclusiv curte supremă de justiție. Fiecare stat are și sistem fiscal propriu. Totuși, veniturile bugetelor statelor sunt adesea insuficiente și autoritățile federale alocă statelor sume pentru anumite destinații. Alocarea acestora este adesea condiționată de îndeplinirea anumitor condiții, în acest fel autoritățile federale asigurându-se, indirect, că statele urmează în acele domenii politica pe care o vrea guvernul federal.

Sistemul de sănătate al S.U.A. este completat, pe lângă asigurările de sănătate private, de trei programe publice de sănătate, în subordinea guvernului federal și anume: Medicare, Medicaid și SCHIP. Acestea acoperă aproximativ 15% din populația S.U.A. în prezent. Medicare se adresează majorității persoanelor în vârstă și anumitor persoane cu dizabilități. Medicaid se adresează copiilor ce provin din familii cu un venit redus. SCHIP este un program ce include acei copii și familiile lor care nu sunt eligibili pentru Medicaid, însă nu își permit o asigurare privată.

Este evident faptul că sistemul de sănătate al S.U.A. este unul deschis, bazat pe concurența de piață. Astfel societățile de asigurare sunt într-o mare competiție în alegerea celor mai buni furnizori care să fie preocupați continuu de oferirea celor mai bune servicii, produse și tehnologii în domeniu care să satisfacă exigențele consumatorului, astfel încât acesta să fie incitat să aleagă oferta societății respective de asigurări. Unii susținători ai principiului concurenței de piață s-au concentrat asupra costurilor tot mai mari care erau plătite de pacient din buzunarul propriu în momentul bolii, sperând să stimuleze astfel negocieri de preț și hotărâri în cunoștință de cauză referitoare la costuri; alții pledează pentru modificări în ceea ce privește impozitul pe venit și asigurarea medicală făcute la angajare prin care să fie penalizați consumatorii care aleg asigurări scumpe, multilaterale, de genul plată per serviciu și să fie recompensați consumatorii care aleg planuri de asigurare caracterizate de costuri împărțite, de beneficii limitate și de riscul financiar al furnizorului. Alți susținători consideră că guvernul ar trebui să susțină sisteme alternative de furnizare la nivel național, sisteme care astfel vor concura între ele în cadrul unei piețe reglementate relativ ferm, pentru a asigura acces echitabil și calitate corespunzătoare.

Prin urmare, sistemul american de îngrijire a sănătății oferă anumitor categorii de consumatori (clasă medie și bogații) servicii la un nivel înalt de tehnologie și cunoaștere cu costuri pe măsură. Restul populației, respectiv

săracii, trebuie să se mulțumească cu ceea ce li se oferă prin programele guvernamentale.

Reglementarea sistemului de sănătate se realizează în fiecare stat federal conform realităților social-economice ale acestora. Legislația federală privind sistemul de asigurare a sănătății publice în S.U.A., sistem aflat în subordinea guvernului federal, este construită pe baza a 3 principii fundamentale: principiul autonomiei şi autorității medicilor, în special al celor care practică medicina în cabinete medicale private, principiul contractului social modest egalitar şi principiul liberei concurențe pe piața serviciilor medicale şi a asigurării sănătății.

Astfel, legislația federală privind sănătatea publică în S.U.A defineşte termenul de „acces" ca o posibilitate prin care persoanele cu probleme grave de sănătate trebuie să aibă dreptul legal de a beneficia de îngrijire medicală şi spitalizare indiferent dacă pot sau nu să plătească sau indiferent de rasă.

Prin „finanțare", în sensul aceleiaşi legislații, se înțelege adoptarea de către autoritățile federale a deciziilor privind includerea şi excluderea populației, tipurilor de tratament şi furnizorilor de prestații şi bunuri medicale din categoria celor incluse în asigurare şi de la alte programe de finanțare medicală, precum şi modalitățile de plată a medicilor, spitalelor şi a altor furnizori.

„Calitatea", în înțeles strict juridic a legislației federale privind sănătatea presupune determinarea de către autoritățile federale a standardelor de îngrijire şi a rolului pe care sistemele legale şi de finanțare, federale, îl joacă în definirea şi impunerea acestor standarde. Cele trei principii de bază ce stau la baza sistemului de asigurare a sănătății în SUA reprezintă, de fapt, cele trei valori contradictorii din cadrul acestuia.

Autonomia şi expertiza profesională, într-o societate ideală, presupune că în relația dintre medic şi pacient nu trebuie să intervină nimeni, nici măcar guvernul, medicul trebuind să-i fie loial pacientului, orice alte considerente de ordin financiar fiind subordonate acestei relații. În realitate, nu se întâmplă aşa, ci din contră: pentru a păstra loialitatea medicilor față de pacienții bogați şi pentru a menține veniturile şi puterea medicilor, profesia a jucat un rol major în stoparea asigurărilor guvernamentale de sănătate, astfel că milioane de oameni nu şi-au putut permite să intre în nici un fel de relație cu medicul, mulțumindu-se doar cu o relație caritabilă net inferioară calitativ sau cantitativ privind îngrijirea medicală.

Principiul egalității (contractului social modest egalitar) consideră că toți pacienții ar trebui să beneficieze în mod egal de calitatea îngrijirii medicale, indiferent de ce asigurare are.

Deşi acest principiu are mulți susținători, limitarea lui este evidentă din mai multe motive şi anume :

- nu pot fi limitate cheltuielile privind sănătatea în ansamblul lor;
- deciziile legate de costuri nu pot, de cele mai multe ori, să satisfacă un număr mai mare de oameni cu un serviciu important, dar ieftin (de exemplu îngrijirea prenatală);
- asigurarea de sănătate trebuie să fie astfel creată încât „nevoia" să nu reprezinte dorința furnizorilor de a-şi maximiza veniturile, ci de dorința pacienților de a-şi minimiza costurile fără asigurare medicală;
- pacienții şi familiile lor să fie capabili să-şi definească propriile nevoi.

Principiul concurenței de piață porneşte de la ideea că nu toate tipurile de îngrijiri medicale sunt vitale, devenind astfel absurd să se renunțe la plata făcută de consumatorii de servicii medicale cu putere financiară şi, dacă nu există o concurență de piață reală, proiectele legislative pot cădea pradă diverselor interese ale medicilor sau spitalelor, agențiilor guvernamentale lipsindu-le autoritatea politică şi metodele de dirijare sau chiar influențare serioasă a dorinței de îmbogățire rapidă a operatorilor de pe piața medicală.

Din punct de vedere al atribuțiilor pe care le au în materie de sănătate publică, în S.U.A. *instituțiile abilitate* în acest domeniu pot fi clasificate în: instituții cu rol de reglementare, instituții cu rol executiv, de aplicare a reglementărilor şi programelor de sănătate, instituții de informare şi formare în domeniul sănătății, organisme de cercetare şi profesionale în domeniul sănătății, organisme de prevenire şi control al îmbolnăvirilor şi organisme neguvernamentale.

Rolul de reglementare privind sănătatea în S.U.A., ca şi în celelalte domenii de activitate, îl are Congresul**,** structură organizațională formată din două camere: Senatul şi Camera Reprezentanților.

Rolul executiv privind sănătatea în S.U.A. revine Departamentului pentru sănătate şi servicii umanitare (HHS – Department of Health & Human Services - HHS), ca principală agenție a guvernului american care se ocupă de ocrotirea sănătății cetățenilor SUA. Susține mai mult de 300 de programe în domenii cum ar fi: cercetarea medicală, serviciile de imunizare şi prevenire a bolilor, asigurarea siguranței alimentelor şi medicamentelor, asigurările de sănătate pentru cei vârstnici, handicapați sau cu venituri mici, tehnologie medicală, sănătatea maternă şi a copilului, prevenirea violenței domestice; prevenirea şi tratarea abuzului de droguri şi, nu în ultimul rând, asigurarea intervențiilor în cazuri de urgență. HHS îşi exercită rolul privind sănătatea, prin intermediul centrelor destinate derulării programelor Medicaid, Medicare, SCHIP, a Departamentului pentru problemele veteranilor, pe baza programelor federale adoptate în domeniu sănătății.

Tot în subordinea HHS se mai află şi agenţiile guvernamentale, administraţiile, comitetele naţionale şi birourile.

Rolul formării profesionale în domeniul sănătăţii şi al informării publicului larg şi specialiştilor medicali, cu privire la noutăţile din domeniu, revine mai multor organisme instituţionale, dintre care amintim :

- Centrul naţional de informare privind sănătatea (organism ce are un rol similar cu cel al Oficiul pentru Publicaţii Oficiale al Comunităţilor Europene*);*
- şcoli de sănătate (cele mai renumite fiind din Virginia şi Carolina) şi Universităţi de sănătate publică (de exemplu, cea din Boston);
- organisme de cercetare şi profesionale în domeniul sănătăţii, organisme de prevenire şi control al îmbolnăvirilor;
- organizaţii neguvernamentale (care reprezintă poate cea mai largă paletă de organisme care activează în S.U.A. în domeniul sănătăţii, din care Crucea Roşie este cea mai importantă).

Datorită inegalităţilor în dezvoltarea economico-socială a statelor membre ale S.U.A., fiecare dintre ele îşi au propriul drapel, propriul guvern, congres şi guvernare. Legislaţia diferă de la un stat la altul. Populaţia S.U.A este cosmopolită şi mobilă, mutându-se frecvent dintr-un stat în altul. Până la declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial, sănătatea era unul din domeniile cu cea mai rapidă dezvoltare în S.U.A. După acest moment istoric, însă, evoluţia sa a fost încetinită. Mijloacele de trai în S.U.A sunt la un nivel foarte dezvoltat, chiar dacă persistă mari inegalităţi între diferitele categorii sociale. Sănătatea, alături de protecţia socială, se situează în rândul domeniilor cu cel mai mare număr de angajaţi. Deşi este unul din cele mai bogate şi dezvoltate state din lume, S.U.A. are un nivel ridicat al păturii sociale sărace. Inegalităţile sociale există şi ca urmare a inegalităţilor geografice dintre state, inegalităţi ce duc la discrepanţe mari între volumul veniturilor şi cheltuielilor în cadrul statelor membre şi, implicit, la migraţia între state. Creşterea demografică anuală în Statele Unite este de circa 8 ori mai mare decât în Uniunea Europeană, în principal din cauza migraţiei.

Condiţiile care marchează luarea deciziilor privind politicile de urmat în domeniul sănătăţii publice sunt astfel foarte greu de luat ca urmare a multitudinilor de trăsături specifice S.U.A., dintre care cele mai importante sunt inegalităţile geografice, economice, migraţia forţei de muncă, numărul mare al populaţiei distribuite inegal pe teritoriul statului şi progresul continuu în domeniul tehnologiei şi ştiinţei.

Este foarte greu de conceput o anumită direcţie a politicilor de sănătate, în astfel de condiţii, chiar şi la nivelul unui singur stat, darămite la nivelul federaţiei. Tocmai de aceea este de înţeles de ce sistemul de sănătate american este unul bazat pe asigurări private de sănătate. Simplu: fiecare om

are dreptul să-şi aleagă, în funcţie de posibilităţile financiare proprii, serviciile pe care şi le poate permite şi pe care le consideră vitale pentru sănătatea sa.

Sistemul de sănătate din S.U.A. este unic la nivel mondial şi suscită cele mai multe nemulţumiri, atât în rândul utilizatorilor, cât şi al celor care lucrează în domeniul sănătăţii. Cu toate acestea, el este într-o continuă transformare şi se fac eforturi susţinute pentru reducerea costurilor din sănătate, în prezent fiind sistemul de sănătate care generează cele mai mari costuri.

Concluzia care se desprinde este cea de sistem de sănătate imperfect, cu multe disfuncţionalităţi în principal legate de costuri, fiind mai aproape de faliment decât de perfecţiune. Un număr tot mai redus al populaţiei îşi permite plata costurilor asigurărilor private, sistemul dovedindu-se, astfel, ca unul creat pentru clasele favorizate din punct de vedere socio-economic.

Recomandările personale privind îmbunătăţirea sistemului de sănătate din S.U.A. vizează:

- luarea unor măsuri majore de către guvernul federal în ceea ce priveşte asigurarea accesului populaţiei defavorizate din punct de vedere social la serviciile de ocrotire a sănătăţii,
- legalizarea unor metode de calcul economic obligatoriu (de tip amortizare) a recuperării cheltuielilor de investiţii în tehnologii avansate, pe o perioadă mai lungă de timp, de către centrele şi cabinetele medicale, ceea ce ar duce la reducerea costurilor.

BIBLIOGRAFIE

Pierini Bruno, *L`assicurazione privata malattie*, cap.XVIII din lucrarea *Manuale di tecnica delle assicurazioni*, editată de Aurelio Donato Candian şi Sergio Paci, Giuffre Editore, Milano, 2002.

Parlement Europeen, Direction Generale des Etudes, *Les Systemes de sante dans l`U.E – etude comparativ*", SACO, Luxembourg, 1999.

Rosenblatt Rand E. Law, Sylvia A. şi Rosenbaum, Sara, *Law and the American Healty Care System*, The Foundation Press INC., Westburz, New York, 1997.

Organizarea sistemului sanitar internaţional, www.referat.ro/referate.

http://www.ec.europa.eu/health-eu/index_en.htm

http://www. oecd.org/society/health

http://www.who.int/

http://ro.wikipedia.org/portaluritematice/societate

EVOLUȚIA SISTEMELOR DE SĂNĂTATE ÎN EUROPA

EVOLUTION OF HEALTH SYSTEMS IN EUROPE

Drd. Nory Marioara BELCEA (JURJUȚ)*
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Evoluția sistemelor de sănătate în Europa este strâns legată de progresul ştiinţei şi societății. Preocupările privind dezvoltarea unui sistem de sănătate în fiecare stat din Europa a pornit de la medicina empirică evoluând spre sistemele actuale de sănătate cu infrastructuri specifice, găsirea unor mecanisme proprii de finanțare a sănătății publice, tehnologii medicale avansate şi personal calificat etc.

Evolution of health systems in Europe is closely related to the progress of science and society. The interest to develop a health system in each European state started from the empirical medicine and training leading to the current health systems with specific infrastructure, funding mechanisms of public health care, advanced medical technology and personnel etc.

Cuvinte cheie: şcoala clasică de economie, socialism, capitalism, modele de sisteme de sănătate, modelul Bismarck, modelul Beveridge, modelul Semashko, asigurarea privată de sănătate, condițiile economice şi sociale.

Keywords: *classical economic school, socialism, capitalism, models of systems of health, Bismarck model, the Beveridge model, the Semashko model, the private insurance in case of illness, economic and social conditions.*

Măsurile de ocrotire a sănătății populației s-au modificat permanent în decursul timpului, odată cu dezvoltarea ştiinţei şi a tehnicii şi, îndeosebi, în funcție de condițiile economice şi sociale care au favorizat sau au frânat aplicarea cuceririlor medicinei şi a tehnicii în folosul populației.

Până în secolul al XVIII-lea nu putem vorbi de existența asigurărilor sociale de sănătate sau despre un sistem național de ocrotire a sănătății şi

* e-mail: *n.jurjut@dgp.ro*

politici elaborate în acest sens. În acea perioadă îngrijirea bolnavilor se făcea la domiciliu, de către familie sau de către persoane necalificate, ce făceau acest lucru în mod caritabil, în forme incipiente de organizare a ceea ce astăzi numim spital.

Înaintea secolului al XVIII-lea, în perioada gândirii economice fiziocrate, care-l avea ca reprezentant de bază pe Francois Quesnay (1694-1774), teoria generală a economiei era fondată pe ordinea naturală voită de Dumnezeu. Într-o societate bazată pe o astfel de concepție, fiecare avea grijă de sănătatea sa după posibilitățile materiale de care dispunea şi, cum marea majoritate a populației era săracă nu se punea problema să-şi permită beneficiile unor consultații medicale oferite de un număr foarte mic de medici ai acelei epoci, care deserveau nobilimea vremii.

Odată cu dezvoltarea capitalismului în sec. al XVIII - lea, începând cu Anglia şi continuând cu Franța, după revoluția franceză din 1789, se promovează tot mai mult ideea că statul trebuie să asigure ocrotirea sănătății populației şi să suporte costurile acestei ocrotiri pentru a permite accesul neîngrădit la îngrijire medicală.

Pe bazele teoriei economice lansate de fiziocrați, Adam Smith (1723-1790) pune bazele Şcolii liberale clasice ce are la bază ideea că oamenii caută maximul de satisfacție cu efort minim, altfel spus interesul personal primează.

El susține faptul că statul trebuie să nu intervină în materie economică, dar, totuşi, asumându-şi doar anumite funcții, sănătatea nefiind una dintre ele.

Exista însă o problemă în ceea ce priveşte ținerea sub control a unor boli considerate incurabile la acea vreme (cum ar fi tuberculoza) şi a epidemiilor de tot felul ce luau naştere în rândul populației sărace şi se extindeau rapid. Aceste aspecte statul a încercat să le rezolve prin găsirea unor resurse din care să finanțeze, parțial sau total, activitățile ce vizau reducerea epidemiilor. În sec. XIX se înființează o serie de spitale precum şi unități de asistență medicală ambulatorii, dar costurile spitalizării sau al acordării de îngrijiri medicale ambulatorii era foarte ridicat datorită fondurilor însemnate cheltuite, în principal de autoritățile locale, pentru dotarea şi întreținerea acestor unități.

Acest lucru a făcut ca asistența medicală să fie greu accesibilă populației şi, prin urmare, a impus necesitatea înființării unor sisteme de asigurare socială care să acopere aceste cheltuieli. Astfel se ajunge a se pune problema asigurării gratuite a asistenței medicale pentru populația săracă, acest lucru fiind posibil doar prin voluntariat în vremea respectivă. Prima aplicare practică a concepțiilor privind asigurarea gratuită a asistenței medicale pentru populație datează din timpul Comunei din Paris (creată în iulie 1789 în timpul Revoluției franceze şi instalată după căderea Bastiliei)

când, timp de 72 de zile cât a durat aceasta, s-a obținut unificarea tuturor organizațiilor şi instituțiilor sanitare sub conducerea Direcțiunii Medicale a oraşului Paris, care a asigurat asistența medicală gratuită şi numeroase măsuri de protecție a muncii, accentuând necesitatea antrenării populației la apărarea propriei ei sănătăți.

În secolul al XIX-lea, prin instituirea curentului de gândire cunoscut sub denumirea de intervenționism, se consideră că în plan social statul trebuie să asigure asistența publică. Astfel, primele măsuri luate de burghezie, în domeniul sănătății au avut ca obiect reducerea programului de lucru al muncitorilor la maxim 12 ore. Revoluția de la 1848 prin participanții de la Paris (participanți ce au fost numiți "medici socialişti utopici"), a propus numeroase măsuri privind organizarea sanitară, dintre care amintim înființarea unui minister al sănătății, elaborarea unei legislații sanitare de stat, crearea unor unități sanitare cu caracter spitalicesc şi pentru odihnă în localități balneare etc. Se remarcă în acest sens medicul francez Philippe Buchez (conducător al carbonarilor francezi) care a preconizat, printre numeroasele reforme, înființarea instituției medicilor cantonali, urmând ca aceştia să asigure în mod gratuit îngrijirea medicală a populației şi alte măsuri de ocrotire a sănătății publice care să fie asigurate de guvern.

În cadrul solicitărilor întreprinse de clasa muncitoare se revendică tot mai insistent legiferarea asigurărilor sociale. Prima lege a asigurărilor sociale obligatorii a fost cea a cancelarului Bismark, în Germania, în anul 1881. Astfel, pe baza asigurărilor sociale s-au înființat tot mai numeroase unități de asistență medicală specializată şi îndeosebi ambulatorii şi policlinici, contribuind astfel la îmbunătățirea accesibilității salariaților la asistența medicală.

Acest lucru se întâmpla într-o perioadă în care în Europa, socialismul câştigase mult teren şi în anul 1912, la Conferința a VI-a a Partidului Social Democrat Revoluționar Rus, a fost adoptat un program de asigurări sociale în vederea ocrotirii sănătății populației. Apare astfel un model nou de ocrotire a sănătății şi anume modelul Semashko, creat de Nikolai Aleksandrovich Semashko (1874-1949), membru al Partidului Bolşevic, ce a ocupat funcția de comisar popular al sănătății publice în perioada 1918-1930. Acest model se baza pe finanțarea ocrotirii sănătății publice integral din trezoreria statului. Toate unitățile sanitare trebuie să fie ale statului şi să aibă angajat personal calificat pentru prestarea serviciilor medicale şi tot ceea ce ține de ocrotirea sănătății să fie plătit de către stat pentru a facilita accesul tuturor la îngrijiri medicale pe baza asigurărilor de sănătate gratuite.

După criza economică din perioada 1929-1933, locul capitalismului liberal este luat de capitalismul intervenționist în care statul intervine masiv în viața economică. Cel mai de seamă reprezentant al susținerii rolului statului în

economie este John Maynar Keynes (1883-1946), care a propus o politică economică pentru starea de criză a economiei, pe baza analizei cauzelor ce au dus la criza din 1929. Astfel, în țările din Europa se impune tot mai mult ideea existenței unui sistem național de ocrotire a sănătății.

Primul serviciu național de ocrotire a sănătății publice este cel din Marea Britanie, asigurând prin National Health Service gratuitatea asistenței medicale pentru populația țării încă din 1948. National Health Service se bazează pe un sistem de protecție socială cunoscut sub denumirea de modelul Beveridge, denumire preluată de la creatorul acestuia (în 1942), lordul William Henry Beveridge (1879-1963), economist al Marii Britanii. Acest serviciu național de ocrotire a sănătății era considerat ca fiind indispensabil pentru aplicarea eficientă a planului de securitate socială, asigurând deservirea medicală, inclusiv îngrijirile de spital, pentru întreaga populație, indiferent dacă persoana respectivă era sau nu asigurată.

Astfel, în anii 1960, de prestațiile serviciului național de sănătate beneficia 97% din populația țării. În momentul înființării acestui serviciu medical național, el cuprindea trei sectoare mari ale ocrotirii sănătății populației, şi anume: asistența medicală de specialitate şi problema spitalelor, deservirea populației cu asistență medicală de medicină generală, cu asistență stomatologică şi cu medicamente, serviciile sanitare publice la nivel local (organe ale administrației publice).

După numai 2 ani de funcționare, Ministerul de Finanțe din Marea Britanie a plafonat cheltuielile NHS la o sumă fixă anuală şi acest fapt a atras restrângerea cheltuielilor medicale, fără a ține seamă de creşterea numărului de intervenții medicale şi a costului acestora, precum şi obținerea unor economii realizate din salariile personalului. Autorităților locale, din bugetele proprii, le revenea sarcina finanțării înființării, dotării şi întreținerii centrelor de sănătate care urmăreau integrarea medicinei preventive cu cea curativă.

Această perioadă a reprezentat baza medicinei moderne. În perioada de aproape un secol, cuprinsă între sfârşitul sec. XIX - începutul sec. XX, când întreaga gândire şi evoluție economică pe plan mondial suferea schimbări majore, s-au făcut simțitoare progrese şi în ceea ce priveşte ştiința medicală şi „puterea" profesională a medicilor care deveneau tot mai dornici de a aplica progresele ştiinței medicale în tratarea pacienților. Progresul medical, în Europa, s-a simțit mai întâi în Franța şi în Germania prin inventarea stetoscopului, oftalmoscopului şi laringoscopului (până la mijlocul sec. XIX), supravegherea clinică modernă şi anatomia patologică (începutul sec. XIX), izolarea organismelor infecțioase (în anii 1860-1870), chirurgia antiseptică (sfârşitul sec. XIX), dezvoltarea antitoxinelor şi vaccinurilor pentru difterie, febră tifoidă, tetanos şi sifilis şi apariția razelor X (sfârşitul sec. XIX). În

Europa, putem vorbi acum de dezvoltarea unor politici de sănătate ca parte integrantă a politicilor de guvernare în fiecare stat şi ca scop în sine pentru organizații internaționale sau mondiale (ex. O.M.S.–Organizația Mondială a Sănătății înființată la 07 aprilie 1948). Astfel, la 9 mai 1950, ministrul francez al afacerilor externe de la acea dată, Robert Schuman, pe baza ideilor prezentate de Jean Monnet, dă o declarație în numele guvernului francez în sensul întemeierii unei uniuni europene indispensabilă pentru menținerea relațiilor de pace.

Deşi primele uniuni vizau în principal aspecte comerciale, economice şi de securitate, în anul 1992, pe baza C.E.E. ia naştere Uniunea Europeană (prin „Tratatul de la Maastricht", ce a intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993), care-şi propune scopuri sociale privind ocrotirea sănătății cetățenilor Uniunii. Tratatul de la Maastricht a conferit Uniunii Europene competențe în materie de sănătate publică şi i-a lărgit câmpul de acțiune în domeniul cooperării internaționale, precizând (în art.129) că: „...UE va contribui la asigurarea unui nivel ridicat de ocrotire a sănătății prin încurajarea cooperării între statele membre, iar dacă este necesar le va oferi sprijin în acțiunile lor. Se vor lua măsuri pentru prevenirea bolilor, în special a celor extrem de grave, inclusiv dependența de droguri, prin promovarea cercetării cauzelor şi în special a modului de transmitere a acestora, precum şi prin intermediul educației şi al transmiterii de informații medicale.

În cadrul Uniunii Europene există, încă de la înființare, o comisie pentru sănătate care pune în practică politici specifice referitoare, de exemplu la SIDA, tabagism, alcoolism şi bolile legate de poluare. Tratatul de la Amsterdam (1997) imprimă o nouă direcție acțiunii comunitare prin orientarea spre prevenirea bolilor şi afecțiunilor umane, precum şi spre cauzele ce pun în pericol sănătatea umană.

Formularea politicilor de sănătate comunitară nu este limitată doar asupra principiului subsidiarității. Sistemele de sănătate sunt înrădăcinate în tradițiile politice, istorice, culturale şi socio-economice specifice, organizarea lor variind considerabil în statele membre de la unul la altul, în funcție de politica în domeniul sanitar pe care o abordează statul respectiv.

Se disting în mod special 2 forme de organizare națională a sistemelor de sănătate în UE: sistemele de sănătate finanțate prin impozite (modelul Beveridge) şi sistemele de asigurări sociale de sănătate (modelul Bismarck), cu cazurile de securitate socială, eventual independente de stat.

Țări ca Regatul Unit al Marii Britanii şi-au deschis sistemul lor de sănătate pentru concurența internă, în vederea diversificării ofertei şi a creşterii puterii de cumpărare. În opoziție, în sistemele tradiționale, finanțate prin asigurări sociale de sănătate, costurile cu asigurarea ocrotirii sănătății sunt mari şi se supun controlului exercitat de guvernarea centrală.

Statele membre se confruntă cu o deficienţă comună şi anume asigurarea serviciilor de sănătate în mod echitabil, eficient şi la o înaltă calitate, cu un cost rezonabil, deşi volumul prestaţiilor a început să depăşească resursele. Cererea privind asigurarea sănătăţii în Europa – ca şi în toate ţările industrializate – creşte în raport cu îmbătrânirea populaţiei şi creşterea tot mai mare a numărului populaţiei. Evoluţia demografică coroborată cu progresul tehnologic conduce la creşterea costurilor privind prestaţiile în materie de sănătate.

Sistemele de sănătate trebuie însă să facă faţă problemelor privind creşterea costurilor, datorită creşterii cererii de îngrijiri medicale raportat la o bază materială în scădere. În acelaşi timp este din ce în ce mai dificil să se elaboreze şi să se pună în practică politici de sănătate care să beneficieze de acordul şi consimţământul majorităţii.

Concluzia privind evoluţia sistemelor de sănătate este că, deşi începută cu mai multe secole în urmă, ea nu este încheiată, ele fiind într-o continuă transformare pentru a putea răspunde modificărilor socio-economice, demografice, geografice etc. care intervin în existenţa continuă a unui stat.

Recomandările personale vizează continuarea reformelor începute în anii 90 în toate statele membre ale Uniunii Europene, în domeniul sănătăţii, în vederea atingerii următoarelor obiective: asigurarea unei mai bune acoperiri a majorităţii populaţiei cu servicii medicale; găsirea unor modalităţi, proprii condiţiilor socio-economice ale fiecărui stat membru, privind reducerea costurile în domeniul sănătăţii şi, implicit, o mai bună finanţare a sistemelor de sănătate.

BIBLIOGRAFIE

Athanasiu Alexandru, *Dreptul securităţii sociale*, Editura Actami, Bucureşti, 1995.

Basno Cezar, *Introducere în teoria finanţelor publice*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1997.

Parlement Europeen, Direction Generale des Etudes, *Les Systemes de santé dans l`U.E – etude comparativ"*, SACO 101 FR, 1999, Luxembourg.

Naumescu Valentin, *Introducere în studiul politicilor sociale*, idd.euro.ubbcluj.ro/interactiv/cursuri.

Pierini Bruno, *L`assicurazione privata malattie-cap.XVIII* din lucrarea *Manuale di tecnica delle assicurazioni*, editată de Aurelio Donato Candian şi Sergio Paci, Giuffre Editore, Milano, 2002.

http://www.ec.europa.eu/health-eu/index_en.htm

http://www. oecd.org/society/health

http://europa.eu/index_ro/documente/legislatiaeuropeana

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE "CAROL I"

Redactor: ***Laura MÎNDRICAN***
Tehnoredactor: ***Gabriela CHIRCORIAN***
ISSN 2065 - 8281

Bun de cules: 01.02.2010	Bun de multiplicat: 31.03.2010
Hârtie copiator: A3	Format: A5
Coli tipar: 40,125	Coli editură: 20,062

Lucrarea conține 642 de pagini.

Tipografia Universității Naționale de Apărare "Carol I"
Şoseaua Panduri, nr. 68-72, sector 5, Bucureşti
e-mail: buletin@unap.ro
Tel./Fax 319.59.69; 319.48.80/0215; 0307

B. 582/2010 C. 259/2010